

THE FREE INDOLOGICAL COLLECTION

WWW.SANSKRITDOCUMENTS.ORG/TFIC

FAIR USE DECLARATION

This book is sourced from another online repository and provided to you at this site under the TFIC collection. It is provided under commonly held Fair Use guidelines for individual educational or research use. We believe that the book is in the public domain and public dissemination was the intent of the original repository. We applaud and support their work wholeheartedly and only provide this version of this book at this site to make it available to even more readers. We believe that cataloging plays a big part in finding valuable books and try to facilitate that, through our TFIC group efforts. In some cases, the original sources are no longer online or are very hard to access, or marked up in or provided in Indian languages, rather than the more widely used English language. TFIC tries to address these needs too. Our intent is to aid all these repositories and digitization projects and is in no way to undercut them. For more information about our mission and our fair use guidelines, please visit our website.

Note that we provide this book and others because, to the best of our knowledge, they are in the public domain, in our jurisdiction. However, before downloading and using it, you must verify that it is legal for you, in your jurisdiction, to access and use this copy of the book. Please do not download this book in error. We may not be held responsible for any copyright or other legal violations. Placing this notice in the front of every book, serves to both alert you, and to relieve us of any responsibility.

If you are the intellectual property owner of this or any other book in our collection, please email us, if you have any objections to how we present or provide this book here, or to our providing this book at all. We shall work with you immediately.

-The TFIC Team.

પૂજ્ય આચાર્ય
દેવશ્રીની
વિવિધ પ્રાસંગિક
લાક્ષણિક મુદ્રાઓ

પૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યદેવશ્રી

વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ.સા.

સ્મૃતિ વિશેષાંક

“જૈન” પત્રના વાચકોને પરમપૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ. સા.નો તેમની સાહિત્યકૃતિ— 'મંગલદ્વાર' ભેટ પુસ્તક દ્વારા, તેઓશ્રીની અવારનવાર લેખન કૃતિઓ દ્વારા તેમજ તેમની શાસનપ્રભાવનાની અનેક પ્રવૃત્તિઓના સમાચાર દ્વારા પરિચય છેલ્લા ૪૦-૪૫ વર્ષથી નિચમીતે અપાય રહેલ છે.

પૂજ્યશ્રીની વિરાટભૂમિ સારુયે ભારત હોય આપને ત્યાં શુરુદેવશ્રીના સમાગમ દ્વારા સદેહ પ્રત્યેકને પરિચય થયેલ હશે. તેમની વ્યાખ્યાન વાણી તથા સમાગમ દ્વારા જીવનમાં રાહરૂપ બનેલ હશે. આપે આપના પરિવારમાંથી કે આપના સ્નેહિત્રુઓમાંથી કોઈ કે પણ તેઓશ્રીની નિશ્રામાં ધર્મવૃદ્ધિ અર્થે તપ, ધર્મદેશના કે સંઘયાત્રા કરવાનો લ્હાવો મેળવેલ જ હશે. એવા સર્વવ્યાપી શુરુદેવશ્રીની જીવન સાધનાની વાતો જે અંગત વાતો નહીં રહેતા શાસન અને સંઘની ધર્મ મંગળરૂપ વાતો હોય ઇતિહાસમાં સચવાય રહે તે માટે તેમજ તેઓશ્રીની જીવન અને કાર્યની અનુમોદનારૂપ અનેક પૂજ્ય આચાર્ય લગવંતો, શુરુદેવો, સાધ્વીજી મહારાજો, શ્રીસંઘો, સંસ્થાઓ, મંડળો, શ્રાવક બાઈ-બહેનો દ્વારા શોકસંદેશારૂપ ભાવાંજલિ અર્પેલ તે તથા પૂજ્યશ્રીનું

પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી સ્મૃતિ વિશેષાંક

જીવન-કવનનું પ્રકાશન ઉપયોગી હોય પૂ. શ્રી સૌરાષ્ટ્ર કેસરી સ્મૃતિ વિશેષાંક રૂપે પ્રકાશન કરવાનો નિર્ણય કરેલ છે.

આ વિશેષાંકમાં પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રીના વિશેષાંક માટે તેમના શિષ્ય ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબે આ વિશેષાંકના પ્રકાશનની જવાબદારી અમોને સોંપીને અમારામાં જે વિશ્વાસ વ્યક્ત કરેલ છે તેને સમયસર પૂરો કરતાં અમો આનંદ અનુભવીએ છીએ.

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી જીવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ જૈન શાસનના આચાર્યપદ જેવા સર્વોચ્ચ અને સમુદાયના નાયકપદના અધિકારી બનીને એ પદવી શોભા અને ગૌરવ વધારી ગયા. એ તેમના શતદળ કમળની જેમ વિકસેલા સમુજ્જવળ અને યશનામી જીવનનું માત્ર એક પાસું જ કહી શકાય. એમની અનેક પ્રવૃત્તિઓ અને અનેક સફળતાઓથી સભર એમનું જીવન અને કાર્ય હતું. એમ કહી શકાય કે જૈન સંઘના શ્રમણોના આદર્શ હિન્દુ સંસ્કૃતિના કલ્યાણકારી શ્રેષ્ઠ તરવો એમના જીવનમાં પ્રગટ થયાં હતાં; અને તેથી તેઓશ્રી ભારત-ભરના સમગ્ર જૈન સંઘના આદરપાત્ર ને પૂજનીય બની રહેલ.

તેઓશ્રી જ્યાં જ્યાં જતાં ત્યાં ત્યાં જૈન ધર્મની ખાસ કરીને તત્ત્વવિદ્યા-અને ધર્મચિંતનની સમજૂતી એવા વ્યાપક રૂપમાં મર્મસ્પર્શી આપતા કે જેથી જૈન ધર્મ અને સંસ્કૃતિની શાન વધી જતી. અને આવી હૃદયગ્રાહી સમજૂતી સરળતાભરી રીતે આપનાર એ સૌરાષ્ટ્ર કેસરી જૈન-જૈનેત્તર સર્વને માટે આદરણીય બની જતા.

જૈન ધર્મની કે બીજા કોઈ ધર્મની ફિલસૂફીની વાત કરતી વખતે તેમજ એની સમજૂતી આપતી વખતે તેઓ સંકુચિતતા, વાડાબંધી કે પક્ષપાતીવૃત્તિથી સાવ અલિપ્ત રહી એવું વ્યાપક દૃષ્ટિબિન્દુ અપનાવી શકતા કે જેથી સૌને એમ જ લાગે કે આ ફિલસૂફી-જૈન શ્રમણ તો આપણા પોતાના મનની, આપણા પોતાના ભલોની અને આપણા પોતાના ધર્મની જ વાત કરે છે.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી જ્યારે પણ કોઈ વાતની રજૂઆત કરતા ત્યારે એમાં સંકુચિત ધર્મદૃષ્ટિના નહીં પણ વ્યાપક દૃષ્ટિનાં જ દર્શન થતાં. આવા મહાન પુરુષ ભારતમાં જૈન શાસનમાં જન્મ્યા અને

એમની અચિંત્ય શક્તિઓ તથા અમૂલ્ય ધર્મભાવનાઓ સમગ્ર ભારતભરના જૈનોને મળી એ આપણા સૌનું ખુશનસીબ સમજવું જોઈએ. અને જૈનેતરોને એમના દ્વારા ધર્મમાર્ગે જોડનાર અને જૈનધર્મની પ્રવૃત્તિમાં-ભાગ લેતા કરનાર વર્તમાનના શ્રમણોમાંના એક માત્ર પ્રતિનિધિ હોય જૈન ધર્મની જ્ઞાન વધારનાર બની રહેલ. અને તેથી જ લાખો જૈનો અને હજારો જૈનેતરોના જીવનમાં તેઓ પ્રત્યક્ષ પ્રેરણારૂપ બનેલ હોય સર્વમાં પોતાનું માન વધારનાર બની રહેલ.

આમ તો તેઓશ્રી એક સમર્થ અને આજીવક વિદ્યા પુરુષ એટલે કે સારસ્વત હતા અને એમની વાણીમાં અને કલમમાં જાણે સાક્ષાત સરસ્વતીનો વાસ હોય એમ જ લાગતું. તેઓ જે કોઈ પણ વિષય ઉપર પોતાની કલમ ચલાવીને એની છણાવટ કરતા તો જાણે એના પડેપડ ઉપર પ્રકાશની તેજ રેખાઓ પાથરીને એના અંદરના હાઈને સચોટપણે અને હૃદયંગમ રીતે પ્રગટ કરી દેતા. એમની સર્જક પ્રતિભા અદ્ભુત અને અનોખી અને વાચકના ચિત્તને વશ કરી લે એવી હતી. એમની રચનાઓ અમર કીર્તિ ગાથારૂપ બનીને એમની સ્મૃતિને ચિરકાળ સુધી લોકહૃદયમાં જીવંત રાખશે.

અને એમની વાણી અંગે તો શાં શાં વખાણ કરીએ ! એમાં તો જાણે માનવીને વશ કરી લેનારી સાક્ષાત સરસ્વતીદેવીનો જ વાસ ભાસતો. એકવાર વહેતી થયેલી એમની વાણી એકધારી અને ધીર ગંભીર ભાવે આગળ વધતી વધતી શ્રોતાઓને રસતરખોળ કરીને શ્રોતાને કંઈ કંઈ વિષયોનું જ્ઞાન આપીને જાણે પોતાની સાથે એવી ખેંચી જતી કે થોડાક સમય માટે શ્રોતાઓ સ્થળ-કાળના; ઉચ્ચ-નીચના ભેદ ભૂલી જઈને વક્તાને આધીન બની જતા. સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી જીવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ. સા. તો જાણે વાણીના અધિશ્વર હતા; જ્યારે આજના વક્તાઓના મુખેથી વરસતી સસ્તી કીર્તિ કમાઈ લેવાની પામર મનોવૃત્તિ કે લોકરંજનની પામર વૃત્તિઓ નહોતી. એમનામાં તો પ્રાચીન કાળના દીર્ઘદૃષ્ટ ને આત્મસાધકોની જેવી આર્ષદૃષ્ટિ, જીવનગામી, ધાર્મિકતા અને તત્ત્વચિંતનની અમૃતધારાનો જ સ્પર્શ જોવા-અનુભવવા મળતો.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી એક અસાધારણ તેજસ્વી અને પ્રતિભાસંપન્ન શ્રમણ તો હતા જ. પણ એમની શક્તિ, સૂઝ અને કાર્ય-નિષ્ઠા કેવળ અમુક ક્ષેત્ર પુરતી સીમીત બની રહે એવી સામાન્ય ન હતી; જે કોઈ જવાબદારી પોતાની ઉપર આવી પડે એને સાંગોપાંગ પૂરી કરવાની અતિ વિશ્વ લાગણી તેઓને સાવ સહજપણે જ પ્રાપ્ત થઈ હતી. એટલે તેઓશ્રીની નિશ્ચિંતામાં નાની-મોટી સંઘર્ષણાઓ સફળતાને વરેલી અને અમદાવાદ પાસેના થલતેજમાં મુક્તિધામની વિચારણા તેની પ્રતિષ્ઠા દાખલારૂપે સફળતા મેળવી ચુકેલ છે.

એમની વિદ્વતા વ્યાખ્યાનશક્તિ, અને કાર્યશક્તિની કીર્તિગાથા બની રહે એવી સૌથી મોટી બાબત તો એ છે કે એમને કોઈપણ પદવી, સ્થાનની સામે ચાલીને માંગણી કરવી નહોતી પડી. એ બધું જ જાણે વગર માગ્યે સામે ચાલીને એમની પાસે આવી પહોંચતું હતું. આપમેળે જ લાખો લોકોના સંપર્કમાં આવવાની લોકઆદર અને લોકચાહના મેળવી ચુકેલ. આવું સફળાગ્ય બહુ ઓછી વ્યક્તિઓને જ સાંપડતું હશે. છતાં તેના લાલ લેવાનું કે શ્રમણ ધર્મ ચુકાય તેવું કશું ના થાય. માટેની જાગૃતિ રાખતા હતા. અને તેથી જ કોઈ પ્રકાશન સંસ્થા ન તો ઊભી કરી કે ન તો કોઈ માસિક પત્ર જેવું શરૂ કરીને પોતાનો વર્ગ-પક્ષ મજબુત કરવા કદી કોઈ પ્રવૃત્તિ કરી નથી. જે પ્રવચન થાય અને તેના પ્રકાશન માટે શ્રીસંઘની માંગણી થાય તો જે તે સંઘો જ તેનું પ્રકાશન-પ્રસારણ કરે કે જેથી તેની શ્રમણધર્મને તેમાં અટકાવું ના પડે. આવી જાગૃતિ લાગ્યે જ આજના શ્રમણ વક્તાઓમાં જોવા મળશે. સૌએ પોતાની સંસ્થાઓ, પ્રકાશનો, પત્રો, શરૂ કરી ચૂક્યા છે ત્યારે એમની અલીપ રહેવાની વૃત્તિ ધ્યાન-પાત્ર વિશેષ બની રહેશે.

પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ગુરુદેવશ્રીનો ભારતભરના લગભગ દરેક પ્રદેશો, તીર્થદર્શન, વિહારયાત્રા દ્વારા જોયેલું-જાણેલું અને અનુભવેલું જીવન દર્શનનો લાલ શ્રી જૈન સંઘના નવા વિકાસને વિસ્તારમાં ઉપયોગી થાય અને તેમણે મેળવેલ જ્ઞાનનો લાલ મંવી પેઢીને આપી શકાય. તેવી મંગળ પ્રેરણાથી અમદાવાદ પાસે જ થલતેજમાં મુક્તિધામ

પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ગુરુદેવશ્રીનો ભારતભરના લગભગ દરેક પ્રદેશો, તીર્થદર્શન, વિહારયાત્રા દ્વારા જોયેલું-જાણેલું અને અનુભવેલું જીવન દર્શનનો લાલ શ્રી જૈન સંઘના નવા વિકાસને વિસ્તારમાં ઉપયોગી થાય અને તેમણે મેળવેલ જ્ઞાનનો લાલ મંવી પેઢીને આપી શકાય. તેવી મંગળ પ્રેરણાથી અમદાવાદ પાસે જ થલતેજમાં મુક્તિધામ

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી સ્મૃતિ વિશેષાંક

દેરાસર અને શ્રી મુક્તિ-કમલ-કેસર-ચંદ્રસૂરી જૈન વિદ્યાપીઠના સુશ્રાવકોના દ્રષ્ટ દ્વારા પ્રારંભ કરેલ અને તેમાં પ્રથમ જિનાલયની મંગળ પ્રતિષ્ઠા થયા બાદ પૂજ્યશ્રીની બીજી લાવના વિદ્યાપીઠ જેવું જૈનધર્મનું પ્રભાવક ને પ્રચારક કેન્દ્ર બને અને નવી પેઢી તથા નવોદિત શ્રમણો તે વિદ્યા કેન્દ્ર દ્વારા લાભ થાય તે પહેલાં જ પૂજ્ય આચાર્ય-દેવશ્રીનો વિયોગ સર્જાયેલ છે. આથી આચાર્યશ્રીના આ દિવ્યસ્વપ્નને સાકાર કરવાનું કાર્ય તથા જવાબદારી સમગ્ર જૈન સંઘની બની રહે છે. અને તેમાં વિશેષ કરીને સંસ્થાના દ્રષ્ટીએ જવાબદારી પણ બની રહે છે. આ માટે આચાર્યદેવશ્રીની લાવના અને આજ્ઞા સુજળ તેમના શિષ્ય ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજ પણ સતત જાગૃતિપૂર્વક સર્વેને પ્રેરણા અને ઉત્સાહ આપતા રહે તેવી લાવના.

સાધર્મીકોની સેવા અને ગરીબો પ્રત્યે માનવતાભર્યું લક્ષ પૂજ્યશ્રીમાં અપાર હતું. અને તેથી જ તેઓશ્રી જ્યાં જ્યાં ચાતુર્માસ રહેલ ત્યાંના સાધર્મીક લાઈઓનું વિશેષ લક્ષ આપતા અને તે માટે મોટું ફંડ કરાવી કાયમી પ્રવૃત્તિઓ પણ હાથ ધરાવતા કે ગુપ્ત રીતે મદદ પહોંચાડતા જેની વિગત આ જીવન ચરિત્રમાંથી જોવા મળશે.

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ આચાર્યશ્રીની જીવનની વાતો સંઘરી રાખવા જેવી હોય પ્રેરણારૂપ હોય તેઓશ્રીના કાળધર્મ પછી તેમના વિનયી શિષ્યરત્ન ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજની પ્રેરણા અને લાવનાથી અમે સ્મૃતિ વિશેષાંક પ્રગટ કરવાની જાહેરાત કરી હતી જે તેમની પ્રથમ સ્વર્ગવાસ તીથીએ સફળ થાય છે. તેથી અમે સંતોષ અનુભવીએ છીએ.

આ સ્મૃતિ વિશેષાંક આવી સુંદર રીતે પ્રગટ થઈ શક્યો એ માટે વયોવૃદ્ધ, ચારિત્રવૃદ્ધ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી વિજયસ્વયંપ્રભસૂરીશ્વરજી મ.એ અંતરના આશીર્વાદ આપ્યા. એ જ રીતે સમુદાયના સમર્થ સુકાની શાસન પ્રભાવક આચાર્યદેવશ્રી વિજયહેમપ્રભસૂરીશ્વરજી મહારાજને વિશેષાંક પ્રગટ કરવા અંગે જણાવતાં એમણે સ્મૃતિ વિશેષાંકની વાતને હર્ષપૂર્વક વધાવી લીધી અને જરૂરી માહિતી આપી તથા આશીર્વાદ મેળવી શક્યા છીએ. તેમ જ સમુદાયના અન્ય સુનિરાજે અને પૂજ્ય

સાધ્વીજી મહારાજે દ્વારા અમોને સાથ-સહકાર મળતા આ વિશેષાંક અને તેટલા સારા રૂપમાં પ્રગટ કરવા પ્રયત્ન કરેલ છે.

આ રીતે—વર્ષ જેટલા દીર્ઘ દીક્ષા પચાય હરમિયાન જ્ઞાનસાધના અને ધર્મભાવનાની અળાંક જ્યોત જલાવીને પોતાના આત્માનું શ્રેય સાધી જનાર, સમતાના સરોવર સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી વિજય-ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજના આદર્શ જીવનની અમે અતઃકરણથી સ્તુતિ કરીએ છીએ; અને એ મહાપુરુષને ભાવભરી વંદના કરીએ છીએ.

આ સ્મૃતિ વિશેષાંક અમારા ટાંચાં સાધનો અને અમારી મર્યાદિત શક્તિની દૃષ્ટિએ તો અમારા માટે આ કામ ગળ ઉપરાંતનું કહી શકાય એવું જ હતું. છતાં પૂજ્ય-ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મ.એ તેમના શુરુ પ્રત્યેનું ઋણ અદા કરવા માટે આ સ્મૃતિ વિશેષાંકનો ભાર સ્વીકારવાની જે હિંમત આપી તેમ જ એને પૂરું કરવાની જે અનુકૂળતા કરી આપી એનો વિચાર કરતાં અમારું અંતર આભારની લાગણીથી ખૂબ ખૂબ ગદ્ગદીત બની જાય છે. આ પ્રસંગે ગણીવર્યશ્રી આદિ શ્રમણ ભગવંતોનો અમે જેટલો ઉપકાર માનીએ તેટલો ઓછો છે.

આ વિશેષાંકના ખર્ચને પહોંચી વળવાની આર્થિક જવાબદારી પણ જંગી હતી. પણ પરમ પૂજ્ય શ્રમણ ભગવંતોની પ્રેરણાથી પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી પ્રત્યેની લાગણી ધરાવતા જૈન સમાજના શ્રીસંઘો, સંસ્થાઓ, કાર્યવાહકો તથા ધર્મપ્રેમી—ધર્મશ્રદ્ધાળુ ભાવિકો તરફથી જે સહકાર મળેલ હોય આ સ્મૃતિ વિશેષાંક સફળ થઈ શકેલ છે. ને સહકાર આપનાર પ્રત્યે કૃતજ્ઞતાની લાગણી દર્શાવીએ છીએ. તેમ જ આ વિશેષાંકના કાર્યમાં પરમ પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી નંદનપ્રભવિજયજી મહારાજે જે લાગણી અને ભાવનાથી સહયોગી થયેલ હોય તેઓશ્રીના તો અત્યંત ઋણી બની ગયેલ છીએ.

આ વિશેષાંક વધારે સુંદર સજાવટ ને સામગ્રીથી સમૃદ્ધ બનાવવા જતા તેનો ખર્ચ ઘણો જ થવા પામેલ છે. જ્યારે કરતાં હજુ તો અઘી જ રકમ ઊભી થઈ શકેલ હોવા છતાં પૂજ્યશ્રીની પ્રથમ તિથિ ચૈત્ર સુદ ૧૪ના પ્રસંગે આ પ્રકાશન પ્રગટ કરવું તેવી ઇચ્છા ગણીવર્યશ્રીની હોઈ પ્રગટ કરાઈ રહેલ હોય, હરેક પૂજ્યશ્રીમાં શ્રદ્ધા અને સફલાવનારૂપ

પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી સ્મૃતિ વિશેષાંક

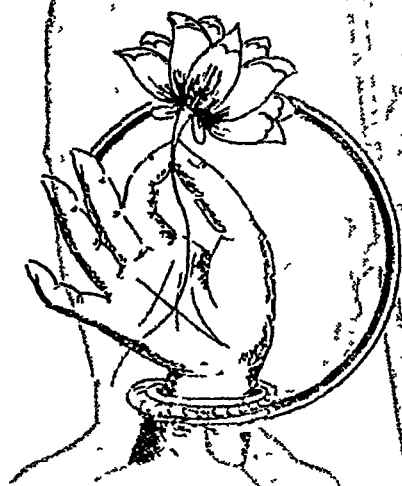
તેમના શ્રીસંઘ ઉપરના ઉપકારને સમજી આર્થિક જવાબદારીમાં સક્રિય સહકાર આપી ઋણ બનાવવાનું નહિ ચૂકે તેવી શ્રદ્ધા છે.

શ્રમણ પરંપરાના શ્રમણ શ્રેષ્ઠ સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજના આ સ્મૃતિ વિશેષાંક દ્વારા પૂજ્યશ્રીના ગુણોદયરૂપ, જીવન પરિચયો, ધર્મભાવનારૂપ કાર્યોની સ્મૃતિ સાચવી રાખવામાં તેમ જ આપણી ભાવી પેઢીને એની દિવ્યતાની ગલકનું દર્શન કરવામાં આ વિશેષાંક યત્નિષ્ઠિત પણે ઉપયોગી બની રહેશે. તેા અમે અમારા શ્રમને સાર્થક થયેલો લેખીશું.

જૈન શાસનના ગૌરવસમા આ સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબે 'પરલોક પ્રયાણ કર્યું' અને એક તેજસ્વી જીવન રેખા આપણી સામેથી અદૃશ્ય થઈ ગયું. તેવા મહાપુરુષને આપણી વંદના સાથે તેમના જીવનમાંથી આપણને પ્રેરણા મળતી રહે ને તે રાહે આપણે ચાલવા સમર્થ બનીએ એવી ભાવના અભ્યર્થના.

ભાવનગર

—મહેન્દ્ર ગુલાબચંદ શે
તંત્રી 'જૈન'

પૂજ્ય લીલાદ્ર કેલશી સ્મૃતિ વિશેષાંક

સંયમજીવનના ઓ સ્વામી!

ઓ, સ્વામી!

જીવન જીવવાની કળાના.

હસતા જીવવું ખૂબ સહેલ છે,

પણ હસતા મરવું કેટલું કઠિન છે?

આપનું જીવન!

સાધનામય; સ્વાધ્યાયમય,

નિઃસ્પૃહતામય; પ્રસન્નતામય; ને સ્વારાધનામય,

આપશ્રીએ,

મૃત્યુને ય બનાવ્યું, સ્વાધ્યાયમય.

એ ખરેખર,

આપના જીવનનું.

બન્યું શ્રેષ્ઠતમ ઉજ્જવલ પાસું!

યાદ આવી વાત!

અમ—કુટુંબના તારલાને,

આપ્યું તેજસ્વી સંયમજીવન,

ને થયો નવીનચંદ્રમાંથી ગણિશ્રી યશોવિજયજી.

એ તારલો આવે સ્મરણ ચક્ષુએ.

ત્યારે અમને,

આપ જ યાદ આવી જાવ છો?

શું અપીએ આપને અમે?

સિવાય શ્રદ્ધાંજલિ! ને,

કોડનું કોડ વંદન.

(લાવનગર)

—ખાતીલાલ ચત્રજીવ શેઠ

સંપાદકીય...

એ બોલ

સંસારમાં અનેક આત્માઓ જન્મે છે અને મૃત્યુ પામે છે. પણ જન્મીને જીવનને જીવી બાણનારા આત્માઓ મૃત્યુને મહોત્સવરૂપ બનાવી જનારા મહાપુરુષો વિરલ જ હોય છે. મારા અનંત ઉપરાસી સૌરાષ્ટ્ર-કેસરી, શાસન પ્રભાવક, પૂજ્યપાદ ગુરુભગવંતશ્રી વિજયજીવનરત્ન-સૂરીશ્વરજી મહારાજ જેન સંઘ અને માતા-પિતા જેનેતર સમાજના ઉપકારી તો છે જ પણ મારા તો અનંતાઅનંત ઉપકારી છે. ૨૫ વર્ષના મારા સંયમ પર્યાયમાં તેઓશ્રીએ પિતાની જેમ વાત્સલ્ય આપી મને સંયમ માર્ગમાં આગળ વધારવા અથાગ પ્રયત્નો કર્યા. એ ઉપકારીના ઋણમાંથી મુક્ત થવા હું કદાપિ સમર્થ નથી. તેઓશ્રીના વિરહથી મારા જીવનમાં ન પૂરી શકાય એવી ખોટ પડી છે. પરંતુ ગુરુદેવના શબ્દો યાદ આવે છે કે “જન્મ એ વિકૃતિ છે મરણ એ પ્રકૃતિ છે અને ચારિત્ર એ સંસ્કૃતિ છે” તેમનામાં રહેલા અનેકાનેક ગુણોનો એક અંશ પણ મારામાં આવે તો તેને હું ગુરુકૃપાનું સાક્ષ્ય ગણીશ.

જેમના દર્શન મોતથી દિલ અને હિમાગ ડોલી ઉઠે એવા પૂજ્ય

પૂજ્ય ત્રીલોક દેવતા સ્મૃતિ વિશેષાંક

ગુરુદેવના અનોઢ વ્યક્તિત્વ ને શબ્દાંકિત કરવાની પ્રબળ ઇચ્છાથી શ્રદ્ધાંજલિ વિશેષાંક પ્રગટ કરવાની સ્કુરણા થઈ અને પૂજ્યશ્રીના દિવ્યા-શિષથી મારી લાવના સાકર થઈ

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય લગવંતો, પૂજ્ય પંન્યાસજી મ.સા, પૂજ્ય સાધુલગવંતો, તથા પૂ. સાધ્વીજી મહારાજે, સંઘે તેમજ ગુરુલક્ષ્મી શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ જેઓ એ શ્રદ્ધાંજલિ વિશેષાંકમાં લેખો આપ્યા છે. તે ઉપરાંત જેઓએ આર્થિક સહકાર આપ્યો છે તે સર્વેનો હું અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું. “ઝાઝા હાથ રળિયામણા” એ ઉક્તિ પ્રમાણે આપ સૌના સહકારથી શ્રદ્ધાંજલિ વિશેષાંક પણ રળિયામણા બન્યો છે. અને આ અંક આપ સૌના સફલાવની ફલશ્રુતિ છે.

“જૈન” સાપ્તાહિક ના સંપાદક, કાર્યકુશળ, દીર્ઘદષ્ટા શ્રીયુત મહેન્દ્રભાઈ ગુલાબચંદ શેઠે આત્મીયતાથી આ વિશેષાંક ટૂંક સમયમાં પરિશ્રમપૂર્વક ઝડપી સાકાર બનાવવા અથાગ પ્રયત્નો કર્યા છે. તેઓ-શ્રીના હાથે આવા શુભ કાર્યો થતાં રહે અને શાસનદેવ તેમને શાસનના કાર્યો કરવા સહાય કરે એ જ અંતરના આશિષ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની અજર અમર બની રહેલ સહિત્યની કૃતિઓ-માંથી દરેક પાને રત્ન કણિકાઓ આપેલ છે. તે સિવાય પણ લેખો-દર્શાત કથાઓ આ વિશેષાંકમાં આપવા લાવના હતી પણ તેમના જીવનના પ્રસંગો અને પ્રવૃત્તિને પણ પુરુ સ્થાન નથી આપી શકાયું તો તેમના સાહિત્ય માટે ફરી પ્રકાશન દ્વારા મળીશું.

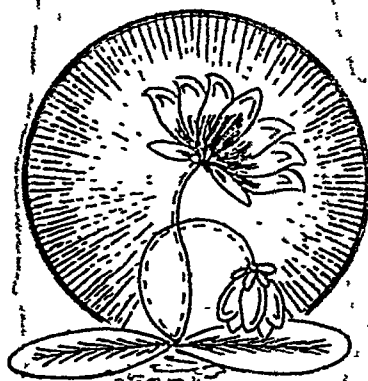
—પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના વિયોગ પછી ‘મુક્તિધામ’ જેવી વિશાળ સંસ્થાનું કાર્ય મારા જેવા માટે મુશ્કેલ અને કપરૂ હતું ત્યારે તેના કાર્યકર ભાઈઓ સુશ્રાવક શ્રી જયંતિભાઈ બગડીયા, શ્રી દલીપચંદભાઈ દેસાઈ, શ્રી મહેશભાઈ ગાંધી, શ્રી શાંતિભાઈ શાહ વગેરે એ જે સાથ સંસ્કાર જે હું આપી, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની લાવનાં મુજબની સંસ્થાના વિકાસ-વિસ્તાર માટે જે પ્રયત્ન કરી રહેલ છે તે આ ક્ષણે હું ભૂલી શકું તેમ નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ-સંસ્થાના કાર્યવાહકોએ તથા સકલ શ્રીસંઘે મારા ઉપર અમાપ ઉત્સાહ અને ઉર્મગ દર્શાવેલ છે જે મારા પ્રત્યેની

શુભલાગણી છે. આજના વિષમકાળમાં ને કપરા સમયમાં પૂજ્ય ગુરુદેવે
 'મુક્તિધામ'ની મુકેલી જવાબદારીનું પાલન કરવાનું બળ પ્રાપ્ત થાય
 અને જૈન ધર્મના પ્રચાર-પ્રસારના કાર્યોમાં ચતુર્વિધ સંઘનો સારો
 સહકાર મળતો રહે એ જ અભ્યર્થના.

અંતમાં પૂજ્ય ગુરુદેવમાં રહેલી સંયમશુદ્ધિ, સ્વાધ્યાયબુદ્ધિ,
 જિજ્ઞાસાવૃત્તિ, શાસ્ત્રોની વફાદારી, શાસનની સમર્પિતતા અને સહન-
 શીલતા વગેરે અનેકાનેક ગુણો મારા આત્મામાં વિકાસ પામે એ જ
 અભ્યર્થના.

—આપનો ચરણ કિંકર
 યશોવિજયના કોટાનુ કોટી વંદન

સહાયકોનો સાદર આભાર

પરમ પૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજનો કાળધર્મ થતાં તેઓશ્રીનો શ્રમણ સમુદાય, શ્રી જૈનસંઘ તથા શ્રાવક-શ્રાવિકા એક લાખથી પણ વધારેના ભવનમાં અંગત રીતે ભાઈ-બહેનો ઉપર પરમ ઉપકાર હોઈ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રીના શિષ્યરત્ન ગણિવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબની ગુરુદેવ પ્રત્યેની સદ્ભાવના અને પૂજ્યશ્રી પ્રત્યેની કરજ સમજી શ્રદ્ધાંજલિરૂપ સ્મૃતિ વિશેષાંકમાં પરમ પૂજ્ય શ્રમણ - શ્રમણી ભગવંતોની શુભ પ્રેરણાથી, શ્રી સંઘો, સંસ્થાઓ તથા વ્યક્તિગત સુશ્રાવક-શ્રાવિકાઓ દ્વારા ઉદારતાપૂર્વક જે સાથ-સહકાર મળેલ છે. તે સર્વે મહાનુભાવોનાં અમો આભારી છીએ.

આ વિશેષાંક વધુ સુંદર અને આકર્ષક બને તે માટે જરૂરી પ્રયત્નો કર્યા છે અને તેમાં વધારે પૂજ્યશ્રીની સાહિત્ય સામગ્રી આપી શકાય તે માટે પ્રયત્ન કરવાથી પેઈજ ૨૦૦ને બદલે પેઈજ ૩૫૦ થવા બચ છે. જ્યારે તેના ખર્ચમાં પણ વધારો થયેલ છે. તેને પહોંચી વળવા પૂજ્યશ્રીના અનુયાયી વર્ગ જરૂરી સહાયરૂપે બની પોતાની કરજ નહીં ચૂકે તેવી આશા/અપેક્ષા.

શ્રી મુક્તિ - કમલ - કેસર - ચંદ્ર સૂરિશ્વરજી જૈન વિદ્યાપીઠ
ટ્રસ્ટ મુક્તિધામ જૈન દેરાસર, થલતેજ (અમદાવાદ)

શ્રી નાગજી ભુદરની પોળ - જૈન સંઘ, અમદાવાદ

શ્રી અંધેરી ગુજરાતી જૈન સંઘ - ઈર્લા, સુખર્ષ

શ્રી પાલેજ જૈન સંઘ - પાલેજ (જિ. ભરૂચ)

ગણિવર્યશ્રી યશોવિજયજી મ.સા.નો શુભ પ્રેરણાથી

શ્રી સૌભાગ્યચંદ સુંદરજી સાવડીયા

શ્રી નવનીતરાય મોહનલાલ શેઠ

નાગપુર

ડા. શ્રી પ્રફુલ્લભાઈ વી. શાહ	રાજકોટ
શ્રી સેવકરામ રામચંદ	”
શ્રી ચુનીલાલ પરમાણુદંદ દડીયા (સુદાનવાળા)	મુંબઈ
શ્રી ચંપકલાલ ગિરધરલાલ વેરા (અમરેલીવાળા)	”
શ્રી લાનુભાઈ દલીચંદ ગાંધી (ભાવનગરવાળા)	મુંબઈ-૬
શ્રી વીરચંદલાઈ શામળલાઈ વેરા	નાગપુર
શ્રીમતી રૂક્મણીબેન ઉત્તમચંદ સંઘવી	તલેગામ - ડાહડા
શ્રી કલાવતીબેન ચીમનલાલ (અમરેલીવાળા)	બેંગલોર
પૂ. સાધ્વી શ્રી વિનયપ્રભાશ્રીજીની પ્રેરણાથી લાભ લેનાર	
શ્રી કલ્યાણ સોસાયટી જૈનસંઘની બેનો (હ. નક્ષીનીબેન) અમદાવાદ	
શ્રી આંખાવાડી જૈન સંઘની બેનો	અમદાવાદ
શ્રી મિલનપાર્કની બેનો તરફથી (હ. ચારદાબેન, સવિતાબેન)	”
શ્રી અમીચંદલાઈ ડાહ્યાલાઈ	સુરેન્દ્રનગર
શ્રી મણિકાન્ત ત્રીકમલાલ કોહારી	બોટાદ
શ્રી હસમુખલાલ માણેકલાલ	ઝીંઝાવદર
શ્રી ઝવેરચંદ છગનલાલ દેસાઈ	પાલેજ
શ્રીમતી મધુબેન મનુભાઈ	નવરંગપુરા-અમદાવાદ
શ્રી હરગોવિંદદાસ નાગરદાસ	લોયા (રાણપુર)
શ્રીમતી સવિતાબેન હરજીવનદાસ	ભાતર
શ્રી ખુશાલભાઈ ગુલાબચંદ	ગઢડા
શ્રી સુખલાલ લક્ષ્મીચંદ	સરલાણુ
શ્રી હિંમતલાલ મફતલાલ	કાદિવલી
શ્રી નંદલાલભાઈ હરખચંદ	બનારસ

પૂ. સાધ્વીશ્રી ઉદયપ્રભાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી યશપ્રભાશ્રીજીના

ઉપદેશથી લાભલેનાર

શ્રી ગુર્જરી જૈન સંઘની બેનો તરફથી
શ્રી મહાવીર જૈન સંઘની બેનો તરફથી

કોલ્હાપુર

શ્રી ચુનીલાલ ગંગારામ	”
શ્રી ચુનીલાલ દલીચંદ ગાંધી	”
શ્રીમતી જવલબેન કાન્તિલાલ	વાલકેશ્વર-મુંબઈ
શ્રી રેખાબેન જયંતિલાલ	પૂના
શ્રી જેસીંગલાલ પરશોત્તમદાસ	સુરત
શ્રી રાજમલ અમૃતલાલ	કમોડી
શ્રી હસ્તીમલજી તથા શ્રી અમીચંદલાઈ	પૂના
શ્રી લીલાચંદ દેવીચંદ	પૂના
શ્રી જીવરાજલાઈ	પૂના
શ્રી રાજુલાઈ તથા દિનેશલાઈ	પૂના
શ્રી કૂલચંદ સખારામ મહેતા	કોલ્હાપુર

પૂ. સાધ્વીશ્રી વિનયપ્રભાશ્રીજીના શિષ્ય સાધ્વીશ્રી
મહાપ્રજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી પાલીતાણા
સાધ્વીશ્રી કમળાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી સ્નેહલતાશ્રીજી મ.ની
પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી પાલીતાણા

પૂ. સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી બીલીમોરા

પૂ. સાધ્વીશ્રી હસ્તીશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી પાલીતાણા

પૂ. સાધ્વીશ્રી મંજુલાશ્રીજી (પાલનપુરવાળા)ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી ભિંજા

પૂ. સાધ્વીશ્રી મંજુલાશ્રીજી મહુવાવાળાના શિષ્યા સાધ્વીશ્રી
મધુકાન્તાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સફળહસ્થ તરફથી

મુ'બઈ

પૂ. સાધ્વીશ્રી અનંતપ્રભાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સફળહસ્થ તરફથી

અમરેલી

પૂ. સાધ્વીશ્રી વલ્લભશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

સાધ્વીશ્રીજી મ.ના સંસારી કુટુંબીજનો તરફથી

અમદાવાદ

પૂ. સાધ્વીશ્રી પદ્મપ્રભાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

શ્રી રતનપોળ - ગોડવાળ - ઉપાશ્રયની બહેનો તરફથી

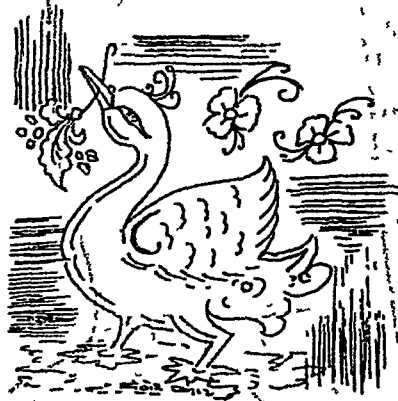
અમદાવાદ

પૂ. સાધ્વીશ્રી શ્રેયસ્કરશ્રીજી તથા શ્રી ભાગ્યોદયાશ્રીજીની
પ્રેરણાથી

એક સફળહસ્થ તરફથી

પાલીતાણા

આ સિવાય કોઈ એ રકમ મોકલાવેલ હોય છતાં નામ ન આવેલ
હોય તેઓશ્રી કૃપા કરી જણાવવા વિનંતી છે.

૮૫ વર્ષથી
 જૈન સમાજની સેવા કરતું,
 નિયમિત રીતે
 સમાચારો અને પ્રગતિશીલ વિચારોની
 પ્રેરક સામગ્રી પીરસતું,
 જૈન સંસ્કૃતિના અભ્યુદય માટે
 નિરંતર પ્રયત્ન કરતું,
 જૈન સમાજનું માનીતું અઠવાડિક પત્ર

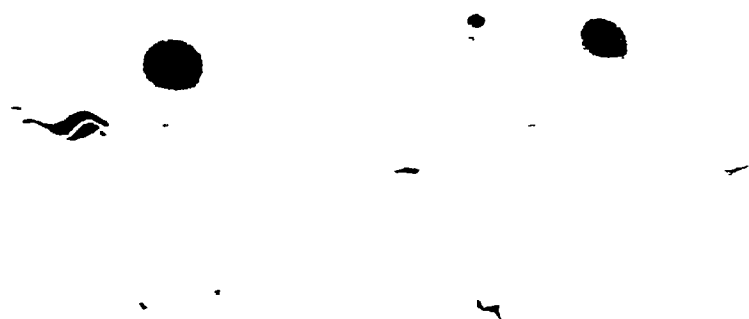
'જૈન'

આજે જ આહુક બનો !
 વાર્ષિક લવાજમ ત્રીસ રૂપિયા.
 આજીવન સભ્ય ફી : ત્રણસો એક રૂપિયા.
 જાહેરાતના : એક પેઈજના રૂ. પાંચસો.

— સંપર્ક —

વ્યવસ્થાપક : 'જૈન' કાર્યાલય

ઠે. દાણાપીઠ, પો. ઝો. નં. ૧૭૫, લાવનગર-૩૬૪૦૦૧ (સૌરાષ્ટ્ર)
 ઝાંઝીસ P. P. ૨૬૯૧૯] ફોન [ધર : P. P. ૨૮૮૫૭

વિદ્વાન-વક્તાની ચિર વિદ્વાય

આચાર્યશ્રી હુવનરત્નસૂરીશ્વરજી સરલ સ્વભાવી સાથે વિદ્વાન અને વક્તા હતાં, તેમની ચિરવિદ્વાયથી શાસનને એક મહાન વિદ્વાન આચાર્યની ખોટ પડી છે.

તેમનો સ્વભાવ-માયાળું ને મળતાવેડો હતો. તેઓશ્રી જ્યારે જ્યારે પણ મને મળ્યાં છે, ત્યારે ત્યારે આ વાતનો ખ્યાલ અચૂક આવ્યા વિના રહેતો નહિ.

છેલ્લે છેલ્લે...તેઓ મને વડોદરા સુકામે મળ્યાં હતાં. તખિયત અસ્વસ્થ હોવા છતાં પણ તેઓ મને દૂરથી સુખશાતા-પૃચ્છા-વંદનાદિ કરવાં આવેલાં. તે વખતે પણ તેઓ કંઈક અસ્વસ્થ જણાતાં હતાં. છતાં મને મળવાના આશયથી આટલો પરિશ્રમ કર્યો તે શુભભાવના તેમના હુવનનું જમા પાસું હતું.

પરમાત્માના શાસનને પામી તેઓએ ઘણી શાસનપ્રભાવનાઓ કરી છે. પ્રાન્તે તેઓ શીઘ્રાતિશીઘ્ર શાશ્વતસ્થાનને પ્રાપ્ત કરે તેવી શુભભાવના.

હેલાનો જૈન ઉપાશ્રય,
દોશીવાડાનીપોળ, અમદાવાદ.

પૂ. આ. શ્રી વિજયરામસૂરિજી

મિશ્ચાત્વ એ જ બધા અનર્થોનું મૂલ
છે ને તે જ આત્માનો ભાવશત્રુ.

અનુપમ જગૃતિપૂર્વક આરાધનામય જીવન

જૈનસમાજમાં ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ સુવિખ્યાત આ. શ્રી વિજય-જીવનરત્નસૂરિજી મ. સા.ના નામથી લાગ્યે જ કોઈ અજાણ હશે ! તેઓ સુપ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાનકાર હોવાથી સુંદર...સરળ... રોચકશૈલીના તેઓના વ્યાખ્યાનમાં જૈન-જૈનેતરો મોટી સંખ્યામાં હાજરી આપતા. તેઓના સુમધુર અને રાગ-રાગિણીના કંઠે સ્તવન-સજ્જાય તથા શ્રીપાળરાખનો શક્તિ આદિ સાંભળવા એ પણ જીવનનો મહાન લહાવો ગણાતો.

તેઓ સ્વભાવે શાંત...સરળ...નિખાલસ સ્વભાવના તથા વાત્સલ્યતા, નિઃસ્પૃહતા, વિનાયાદિ સદ્ગુણો તેઓમાં દૃષ્ટિગોચર થતાં હતાં શાસન ‘ઐક્યતા’ની ધગશ જીવનમાં ‘તાણાવાણા’ની જેમ વણાયેલી હતી. તેઓ જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમ અને સ્વાધ્યાયના કલ્યાણકારી મહાપવિત્ર સંગમ સમા હતા. જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી રત્નત્રયીની આરાધનામાં મશગૂલ હતા.

વીર, ધીર ને ગંભીર તે મહાપુરુષ જીવનપર્યંત એકલે હાથે કર્મની સામે, મોહમલ્લની સામે જે શારીરિક અનેક વેદનાઓની-યાતનાઓની સામે મહાયોદ્ધાની જેમ ઝઝૂમી અંતિમ ક્ષણે પણ નવ-કારમંત્રનું રટણ કરતા, શ્રવણ કરતા, દિવ્યધામ ભણી ડગ માંડી ગયા.

આ સૂરિ પુંગવ શાસન કાળે જન્મ્યા...શાસન કાળે જીવ્યા. છેલ્લી ક્ષણ સુધી જૈનશાસનને તન મન સર્વસ્વ સમર્પિત કરી અમર બન્યા. જૈનશાસનમાં તેઓશ્રીની ખોટ પૂરી શકાય તેમ નથી. તેવા ગીતાર્થ, અધ્યાત્મયોગી, અદ્ભૂત ત્યાગી. તેઓનું જીવન સ્ફટિક જેવું સ્વચ્છ, સરળ અને પવિત્રતાના પૂર્ણ સમાન દિવ્ય હતું. પ્રસન્ન મુખ-મુદ્રા અને અનુપમ જગૃતિપૂર્વક આરાધનામય જીવન જીવી...મૃત્યુને મહોત્સવરૂપ બનાવી ગયા.

“મરણં મંજુનલં यस્ય સ્કલં તસ્ય જીવનમ્”

વિલેપાલા-વેસ્ટ મુંબઈ-૫૬

આ. શ્રી વિજયમેરુપ્રભસૂરિ મ.

પોદ્ગલિક ઈચ્છાઓ ઉપર વિજય મેળવવો
એના જેવું કોઈ પરમ તપ નથી.

શુદ્ધ તત્ત્વ દેશનાદાતા...સતત સ્વાધ્યાયી

તેઓશ્રીનો જન્મ રાજસ્થાનના બેઘપુર જિલ્લાના ઓશિયાતીર્થ નજીક એક નાનકડા ખેતાસર ગામમાં થયો હતો. જ્યાં માનવજીવનને સફળ કરનારી દેવ-ગુરુ-ધર્મ વગેરે કોઈ સામગ્રી ન હતી. પણ માતા પિતા ઉત્તમ ધર્મરાગી હતા. સાથે પોતે પણ પૂર્વજન્મના પુણ્ય સાથે લઈ આવ્યા હતા. એટલે પિતાજી શ્રી કુન્દનમલજીને પોતાના પુત્ર ધન-રાજજીને ઓસિયા તીર્થની વિદ્યાલયમાં ભણાવવાનો ભાવ પ્રગટ્યો અને આઠ વર્ષની વયે ઓસિયા વિદ્યાલયમાં ભણવા મૂક્યા. પોતાની પુન્યાય અને યોગ્ય નિમિત્ત મળતાં થોડા સમયમાં જ વ્યવહારિક સહ ધર્મોભ્યાસ શ્રાવકને યોગ્ય પ્રતિકેમણ આદિ કરી લીધો.

શરીરના ધર્મ પ્રમાણે યુવાવસ્થા આવી અને નોકરીએ મહારાષ્ટ્રમાં ચેવલા ગામમાં સુશ્રાવકશ્રી માણેકચંદજીને ત્યાં રહ્યા.

ઓસિયામાં જન્મેલા પ્રભુપ્રતિમા પ્રત્યેનો રાગ અને સતત દર્શન, પૂજન વગેરે કરવાનો અભ્યાસ થયેલ. તે ચેવલામાં પણ દેવ-દર્શન, પૂજન, ગુરુભક્તિ વગેરે કરવામાં જળવાઈ રહ્યા.

ન્યાયી, સહાચારી અને ધાર્મિક જીવન જોઈને શેઠ માણેકચંદજીને પુત્ર કરતાં ચે અધિક પ્રેમ પ્રગટ્યો.

એક વખત પંન્યાસશ્રી ચંદ્રવિજયજી મહારાજ ત્યાં પધાર્યા. વંદન કરવા શેઠની સાથે ધનરાજજી પણ ગયા. તેઓશ્રીને ગુરુ-દર્શનથી ખૂબ ખૂબ આનંદ થયો. પણ ગુરુએ તેમનું ભવિષ્ય પારખી લીધું અને ઉપાશ્રયે દરરોજ આવવાની પ્રેરણા કરી. જેમ ચાતક ચંદ્રને જોઈને આનંદ અનુભવે તેમ ગુરુદર્શનથી ધનરાજજીને આનંદ થવા લાગ્યો. ગુરુ પરિચય પછી ઊંડો ધાર્મિક અભ્યાસ લઈ વૈરાગ્ય પ્રગટ્યો. દીક્ષા લેવા ઇચ્છા જણાવી, ગુરુજીએ સમ્મતિ આપી. પછી તો માતા-પિતા, સંબંધી વગેરેને સમજાવી વિ.સં. ૧૯૬૬માં સિરપુર ગામમાં સંઘના સહકારથી ખૂબ ઉત્સાહપૂર્વક દીક્ષા લીધી. પ. પૂ. શ્રી ચંદ્રવિજયજી ગુરુમહારાજે

પૌદ્ગલિક ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરવો
એ જ મુક્તિનો અમોઘ ઉપાય.

ધનરાજીને મુનિશ્રી ભુવનરતનવિજય નામ રાખી પોતાના શિષ્ય કર્યા.

ચાર વર્ષના ટૂંકા દીક્ષા પર્યાયમાં વિનય, વૈયાવચ્ચ, સ્વાધ્યાય વગેરે શુભ-યોગ્યતા પ્રગટ કરી પ્રભાવક વ્યાખ્યાન કરતાં થયાં. સુંદર અવાજથી પરોપકાર-ભાવ અને સ્વાદ્વાદ ને સમજાવવાની શક્તિથી શ્રોતાઓમાં અજબનું અનુપમ આકર્ષણ વધ્યું. મુખ્યાચાર્યો તથા પૂર્વાચાર્યોના વૈરાગ્ય સ્તવનો વગેરે કંઠસ્થ કરેલા હોવાથી ખાર ભાષામાં લોકોને તત્વજ્ઞાન આપતાં રહ્યા.

જન્મમાં પહેલીવાર તેઓશ્રીએ શ્રી સિદ્ધાચલની યાત્રા કરી. અને એવાં જ પુણ્ય ઉપાર્જનના અનન્ય પ્રભાવે એક ખાનુ ભક્તિ અને ખીજી ખાનુ વૃદ્ધિ થઈ જ્ઞાનયોગીની. તે પછી સૌરાષ્ટ્રમાં વળા, રાજકોટ, ભાવનગર, મેરખી, સાવરકુંડલા, છત્રાસા વગેરે ક્ષેત્રોમાં ચાતુર્માસ કરીને જૈન-અજૈન શ્રોતાઓ પર અત્યંત પ્રભાવક ઉપકાર કર્યા કે લોકોએ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' નામથી ધિરહાવ્યા. ત્યારથી તેઓ મૂળ નામને બદલે 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' નામથી પ્રસિદ્ધ થયા. સાથે સાથે મુંબઈ-મહારાષ્ટ્ર, મારવાડ ક્ષેત્રોના વિવિધ સ્થળોએ દેવદર્શન સાથે વિચરીને સ્વ-ઉપકાર સાથે પરોપકારની સાધના કરતા રહ્યા.

વિ. સં. ૨૦૩૫માં અમદાવાદમાં નાગજી ભૂધરની પોળના સંઘે તેઓને આચાર્યપદ પ્રદાન કર્યું.

પ. પૂ. આ. શ્રી વિજયભૂવનરતનસૂરિજીનો વિશેષ પરિચય તો નથી પણ સાંભળવા પ્રમાણે તેઓશ્રીમાં જે મુખ્ય શુભ હતા.

(૧) શુદ્ધ તત્ત્વ-દેશના. (૨) સતત સ્વાધ્યાયનો રસ.

સ્વાધ્યાયમાં એવા તત્પર-તલ્લીન રહેતા કે કોઈ ગૃહસ્થ વંદન કરવા આવે, મળવા આવે ત્યારે પાંચ મિનિટ થતાં જ તુરત જ મંગલિક સંભળાવી દેતા. તેથી ગૃહસ્થ તુરત જ વિદાય થતાં. તેમજ લઘુતા, વૈરાગ્ય વગેરે વિવિધ શુભોએ તેમનું જીવન પ્રશસ્ત્ય બન્યું.

વિશદ વ્યાખ્યાનકાર એવા તેઓશ્રીમાં એક વિશિષ્ટ સૂઝ હતી કે વ્યાખ્યાન કર્યા બાદ જણાવેલ તત્ત્વજ્ઞાનની નોંધ પોતે કરી લેતાં. એ

નોંધ-સંગ્રહને પુસ્તકરૂપે છપાવતાં, તેમાં મુખ્ય જે નીચે છે.

(૧) રસાધિરાજ	(૪) અમીઝરણા	(૭) દર્શનવિશુદ્ધ
(૨) મોહમુક્તિ	(૫) મુક્તિનું મંગળદ્વાર	(૮) પ્રશાંતવહિતા
(૩) તત્ત્વત્રિવેણી	(૬) મનોવિજ્ઞાન	(૯) મહાવીરદર્શન

આદી લગભગ, ૨૦ જેટલા પુસ્તકો છપાવી સંઘને લેટ આપ્યા છે. આજે પણ તે પુસ્તકો વાંચતા સાક્ષાત્ તેમના વિશદ વ્યાખ્યાન સાંભળ્યાનો સ્વાદ મૂર્તિમંત થાય છે.

અનેકાનેક ચાર્તુમાસો અનેકવિધ તીર્થોની યાત્રા જે પોતાની નિશ્રામાં નાના-મોટા કેટલાય છ'રીપાલિત સંઘો કઢાવી, ઉઘાપનો, ઉપધાનો પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવો વગેરે શાસનપ્રભાવનાના કાર્યો કરતાં જ રહ્યા.

પરંતુ, વિક્રમ સં. ૨૦૪૩ના ચાર્તુમાસ માટે મુ'બઈ-વાલકેશ્વર સંઘની વિનંતીનો સ્વીકાર કરી તેઓએ વિહાર કર્યો. પણ, ભવિતવ્યતાને યોગે પાલેજ જતાં હાટ-એટેકનો દુઃખાવો સતત ઉપડ્યો. તેથી પાછા ફરી વડોદરા જતાં રસ્તામાં કરજણ પાસે મહામંત્રનું શરણ... સ્મરણ કરતા કાળધર્મ પામ્યા.

એ રીતે તેઓશ્રી પોતાના જીવનથી સ્વ પર ઉપકાર કરી જીવન સાફલ્ય મેળવી ગયા. તેઓશ્રીના આત્માને પરમપદની પ્રાપ્તિ થાય એજ અભિલાષા.

અમદાવાદ

— આચાર્યભદ્રંકરસૂરિજી મ.

આત્મ સ્વભાવમાં મગ્ન થાય તો એક જ ભવમાં બેડો પાર.

લખ્ધ પ્રતિષ્ઠ પ્રવચનકાર

પૂ. આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજ જૈન શાસનમાં લખ્ધ પ્રતિષ્ઠ પ્રવચનકાર હતા.

સૌરાષ્ટ્રમાં વર્ષો સુધી વિચરી તેમણે વ્યાખ્યાનો દ્વારા જૈનધર્મનો ઘણો પ્રચાર કર્યો હતો. કર્મવાદના જટિલ પદાર્થોને સરળતાપૂર્વક સમજાવવાની તેઓની આગવી શક્તિ હતી. તેઓની સાથે ઘણી ઘણી વખત મળવાનું મન થયું છે. જ્યારે જ્યારે મળ્યા છીએ ત્યારે ત્યારે આત્મીયતાપૂર્વકની જ્ઞાનગોષ્ઠી કરી ઘણો આનંદ મેળવ્યો છે.

શાસનદેવ તેઓને પરમશાંતિ સમર્પે !! એજ લાવના.

શ્રી અમૃતસૂરી જ્ઞાનમંદિર
દોલતનગર, ખોરીવલી,

— વિજયદેવસૂરિ
— વિજયહેમચન્દ્રસૂરિ

યથાર્થનામા સૂરિશ્વરજી !

“ વાળી વ્રહ્મગુણવાળી, સગુણગુણા વણિઆ જીહ ॥ ”

(ગુરુપ્રદિક્ષણાકુલકમ્)

ઉપવનમાં કેટલીય જાતનાં પુષ્પો વિકસે છે. અને સમય જતાં કરમાઈ જાય છે.

પણ તે જ પુષ્પો પાસે માનવીનું આકર્ષણ થાય છે જેની પાસે સૌરભ, સૌંદર્ય તથા સુકોમળતા છે.

સંસાર-ઉપવનમાં પણ કંઈ જીવો જન્મને ધારણ કરે છે અને આયુષ્ય ખતમ થતાં પરલોકના પ્રવાસે ઉપડી જાય છે.

તે જ માનવજીવનને સાર્થક કરી જાય છે જેણે જીવીને સદ્ગુણોની સુવાસ પ્રસરાવી, પરમાર્થની પાવનગંગા વહેવડાવી કંઈ જીવોને આત્મો-થાનના સોપાનને ચઢાવ્યા છે.

આવા જ યથાર્થનામાં ભુવનમાં રતન સમ પ્રકાશતાં આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરતનસૂરિશ્વરજી મહારાજ પોતાની આગવી વિશિષ્ટ વ્યાખ્યાન કૌવિદતા, વિશુદ્ધ ચારિત્રપાલન, નિઃસ્પૃહતા આદિ ગુણ-પુષ્પોના પ્રભાવે કહો કે પ્રતાપે ૪૭ વર્ષના સંયમપર્યાયમાં જે જૈનશાસનની પ્રભાવના પ્રસરાવી ગયા તેને જૈન સંઘ કદી પણ ભૂલી શકશે નહીં.

તેઓશ્રીના કાળધર્મથી સાથે જ શ્રમણસંઘના આકાશેથી એક તેજસ્વી તારલો ખરી ગયો, જેની ખોટ પૂરાય તેમ નથી.

આપણે સહુ તેઓશ્રીનો આત્મા જ્યાં હોય ત્યાં પરમશાંતિને પામે એવી શાસનદેવને અભ્યર્થના સાથે તેઓશ્રીમાં રહેલ ગુણ-પુષ્પને શ્રદ્ધણુ કરી જીવનને પરમોજ્જવલ બનાવીએ.

(આવસ્તી તીર્થ, યુ. પી.) કર્ણાટક કેસરી આ. શ્રી વિજયભદ્રંકર
સૂરિશ્વરજીના શિષ્યરત્ન
આ. શ્રી પુણ્યાનંદસૂરિ

આત્માની પ્રભુતા આત્માના ઘરમાં જ છે કયાંય બહાર નથી.

અદપ પરિચય... અમીટ પ્રસંગો... નહીં ભુલાય...!

આચાર્યો છે જિનધરમના દક્ષવ્યાપારી સૂરા...

ત્યારે મેં સંસારી અવસ્થામાં હમાં ધોરણની પરીક્ષા આપેલી. પછીથી વેકેશનનો સમય હતો. એ વખતે પ. પૂ. સુનિ લગવંત શ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજ સાહેબ (પછીથી 'સૌરાષ્ટ્ર-કેસરી' આચાર્ય દેવેશ શ્રીમદ્ વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી (મહારાજ)ની નિશ્રામાં અમરેલીથી શત્રુંજયના છ'રી પાળતા યાત્રાસંઘમાં જોડાવાનું સફલાગ્ય પ્રાપ્ત થયું. ઈતરોને અને નવા નવા આરાધકોને પણ ધર્મના માર્ગે જોડી દેતી એમની લોકલોગ્ય કાઠિયાવાડી ભાષામાં નિસરતી વાણી સાંભળવાનું પણ પુણ્ય જાગ્યું.

એ વખતે કાનજીસ્વામી તરીકે ઓળખાતા એ સ્વામીજીએ નિશ્ચયનયની દેશના આપી, વ્યવહારમાર્ગથી લોકોને દૂર કરવાનું ચલાવી રહ્યા હતા. પૂ. પાદ આચાર્યશ્રીએ આ દેશનાનો ખૂબ જોરદાર વિરોધ કરી ઉન્માર્ગે જતા લોકોને અટકાવવાનું અને ઉન્માર્ગે ગયેલાઓને પાછા વાળવાનું મહાન કાર્ય કરેલું. અમારો સંઘ ઘેટી ગામે પહોંચ્યો ત્યારે એમના આ ગુણનું જ જાણે સન્માન કરવા ગચ્છાધિપતિ પૂ. પાદ આચાર્ય દેવેશ શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્ર સૂરિશ્વરજી મહારાજ પાલીતાણાથી ઘેટી પધાર્યા અને સ્વ. પૂ. આચાર્યદેવની ઉપખંડણા કરેલી.

ધન્ય આચાર્ય દેવ ! ધન્ય જિનવાણી !

શાહુપુરી, આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયભુવનભાનુસૂરિશ્વર
દાહાપુર (મહારાષ્ટ્ર)

કર્મની કહેણી હોય તો જ અનંતગુણનો
વંચવી આત્મા પુદ્ગલ દ્રવ્યના સંગને જામે

વિશદ્ વ્યાખ્યાનકારની ચિર વિદ્યાય...

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’, ‘વિશદ્ વ્યાખ્યાનકાર’, આચાર્ય શ્રી વિજય-ભુવનરત્નસૂરિજી મ.ના પરિચયમાં આવનાર ગુણુપક્ષપાતિ મહાનુભાવોને તેઓની રત્નત્રયીની આરાધનાની પ્રતિભાના દર્શન અચૂક થતાં.

વાસ્તવિક પરિચય તો જ્યારે તેઓ વ્યાખ્યાન કે પ્રતિક્રમણમાં અથવા સ્તવન સજ્જાર્યો કે પદો જ્યારે ખુલ્લું પણ મધુરકંઠે લલકારતા હોય ત્યારે તો તેઓ કેવા અપૂર્વ ભાવોમાં ડુબકી મારી અંતરની મસ્તી મેળવતાં હશે, તે કદના પણ ન કરી શકાય.

પ્રશમરતિ, ઉપદેશમાળા અને જ્ઞાનસારને તો તેઓએ આત્મસાત્ બનાવ્યા હોય તેમ તેઓના વક્તવ્યમાં શ્રોતાઓને લાગ્યા વિના ન રહે. પૂ. શ્રી આનંદધનજી મ., પૂ. શ્રી દેવચંદ્રજી મ., તથા અન્ય કવિઓના અધ્યાત્મપદો કે ચિંતકોને તે રીતે રજૂ કરતાં કે શ્રોતાઓને તે અમૃતપાનમાં ગળાબૂક ડુબાડી દેતાં.

ભગવાનશ્રી નવપદજીનો પણ તાત્વિક, તાર્કિક રીતે પરિચય આપવા સાથે શ્રીપાળરાજાના રાસ જે રીતે રજૂ કરતાં કે જે ગુણાનુરાગી પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતાદિ સાધુ-સાધ્વીજીઓ પણ તે સાંભળવા જિજ્ઞાસા બતાવતાં અને સાંભળીને આનંદવિભોર બની જતાં.

પરંતુ, હવે આ બધી હકીકતો તો ભૂતકાળના વ્યવહારથી સ્મરણ કરવાની રહી. બાકી તો તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક વિશદ્ વ્યાખ્યાનકાર આચાર્યશ્રીની ખોટ વર્ષો સુધી ન પુરાય તેમ લાગે છે.

શ્રી નેમીસૂરી જ્ઞાનમંદિર
પાંજરાપોળ, અમદાવાદ

આં શ્રી ચંદ્રોદયસૂરિશ્વરજી મ.

જમત આખું એકવત્ ભાસે ત્યારે
પુદ્ગલભાવ તરફનો અભિરુચિ છૂટે.

રાજસ્થાની 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' બન્યા

આચાર્ય શ્રી વિનયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજનો પ્રત્યક્ષ પરિચય તો બહુ ઓછો-ફક્ત એક જ વાર થયો છે; પરંતુ તે એક વખતના પરિચયમાં પણ તેઓના સરળ સ્વભાવનો અને વૈચારિક સ્પષ્ટતાનો જે પરિચય થયો તે ચાહગાર બની રહે તેવો છે.

તેઓની વ્યાખ્યાનશક્તિ અનેરી અને અનેઓખી હતી; વ્યાખ્યાનમાં તત્ત્વજ્ઞાન અને અધ્યાત્મચિંતનની પ્રધાનતા રહેતી એવું પણ ઘણા રસિયાઓના મુખે સાંભળ્યું છે. તેમની આ શક્તિને કારણે જ તેઓ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' તરીકે પ્રખ્યાત હતા.

સાધુભુવનની એક વિશિષ્ટતા એ છે કે સાધુ જન્મે ગમે તે પ્રાંત કે સ્થળના હોય પણ સાધુ બન્યા પછી તો તે તેના જન્મસ્થાનથી નહિ પણ પોતાના કાર્યોથી અને કાર્યક્ષેત્રથી જ ઓળખાય. સ્વ. આચાર્ય શ્રી જન્મે ભલે રાજસ્થાનના હતા, પણ તેઓનું કાર્યક્ષેત્ર બન્યું સૌરાષ્ટ્ર. સૌરાષ્ટ્રમાં તેઓ વિચર્યા અને પોતાની શક્તિઓનો ક્ષયોપશમ તેમણે સૌરાષ્ટ્રની ધરતી ઉપર જ એવો વિકસાવ્યો કે તેઓ રાજસ્થાની છતાં તેમની ખ્યાતિ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી'ના નામથી થઈ.

આવા વિદ્વાન અને શાસન પ્રભાવક આચાર્યશ્રીના કાળધર્મથી તેમના સમુદાયને તો ખરી જ, પણ સાથે સંઘને પણ એક સારા આચાર્યમહારાજની ખોટ પડી છે. પણ તેમના ગુણોની મહેક સર્વત્ર ચિરકાળ સુધી મહેકતી રહેશે. સ્વ. આચાર્ય મહારાજના આત્માને શાંતિ અને પ્રભુશાસન મળે તેવી પ્રાર્થના.

સાબરમતી, રામનગર,
અમદાવાદ

આ. શ્રી વિનયસૂર્યોદયસૂરિ

શે ઉદ્ધાર થાય ! મોહ સાથે જ જીવે મૈત્રી
બાંધી છે. મોહ જ મોહનો અંતરાય

तेजस्वी प्रभावक जैनाचार्य थे ।

‘सौराष्ट्र केसरी’ ‘शासन प्रभावक’ आचार्यश्री भुवन्-
रत्नसूरिजी महाराज जिनके अल्प परिचयमें आनेका मुझे अवसर
मिला है । एकदम निखालस, स्पष्ट विचारधारावाले तेजस्वी
प्रभावक जैनाचार्य थे । उनसे मिलनेवाले व्यक्तियोंको उनकी
आत्मीयता सहजमें आकर्षित करती थी । विचारोंमें दृढता,
कार्यमें निष्ठा, व्यक्तित्वमें आकर्षण, प्रवचनमें गंभीरता आदि
कई विशिष्ट गुण उनमें नजर आते थे ।

जब-जब मुझे वे मिले उनके प्रेमपूर्ण व्यवहारसे मैं
खूब प्रभावित बना । अपने जीवनकालमें उन्होंने खूब सुंदर
जिन शासनकी प्रभावनाभी की है ।

उनके धर्मप्रवचनोसे अनेक आत्माओने अपनी श्रद्धा
निर्मल की है । जिनशासनके उस महान आचार्यको मैं अपनी
भावांजलि अर्पण करता हूँ ।

बम्बई

आचार्यश्री पद्मसागरसूरि महाराज

भोक्षभाजथी आपणे धर्या हरे पण
अंतर-पण्टा माटे अंतर्भूत पणतुं न्हरी.

જૈન સંઘના સર્વોપરી શિરતાજ શ્રી મુળચંદ્ર મ.ની પરંપરાના તેજસ્વી રત્ન

દૂર્ગમ સંસારે,
લાખો જીવ જન્મે ને મરે.
પણ; તેની જ,
આંગળીના વેઢે અંગૂઠો કરે ગણતરી.
જેણે જન્મીને જીવી જાણ્યું ને જીવીને જાણ્યું મરી.

સુપ્રસિદ્ધ સ્વર્ગસ્થ આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી વિશિષ્ટ સહ વિરલ વ્યક્તિત્વને વરેલા હતા. નાની ઉંમરથી જ તેજસ્વી પ્રતિભા ઉપસવા લાગી. પરમેશ્વરી પ્રવળ્યા ગ્રહણ, વિવિધ રીતે ઉત્તમજ્ઞાન સંપાદન જેતા. વિરલ પ્રતિભાનાં દર્શનની ક્ષિતિને પ્રાથમિક વયથી જ વક્રવકલા દ્વારા પાટ શોભવા માંડી. વિકસતી જતી આ કલામાં શ્રોતાઓનું વર્ણીકરણ થાય તેવા જ આનુષંગિક, અભિનયાદિ શુભો લખ્યા. અને તેમની વ્યાખ્યાન શૈલી પર શ્રોતાઓ હંમેશાં મુગ્ધ બન્યા. ને જૈનશાસન પર અનન્ય અનુરાગ, પ્રભુઆજ્ઞા પ્રત્યે વફાદારી, ઊંડું શાસ્ત્રીય તત્ત્વજ્ઞાન, વિશાળ વાંચન, માનવબળત પ્રત્યે ઊંડા આદરની ભાવના જે કારણે જૈન-જૈનતરે સહુના શ્રદ્ધેય બન્યા.

કુશળ, સ્પષ્ટ, નીડરવક્તા તેઓશ્રી વ્યાખ્યાન દ્વારા જેવામાં આવતા પરંતુ વ્યાખ્યાનો આધ્યાત્મિક, તાત્ત્વિક ગૂઢ રહસ્યોથી ભરપુર રમૂજ શૈલીવાળા હતા. પ્રસંગોપાત તેઓશ્રી જૈન, તેમ જ અજૈન કવિઓના મર્મજ્ઞ, વેધક રચનાઓ પુરાવા તરીકે ખુલ્લું અવાજે ગાઈને રજૂ કરતા. ત્યારે તેઓ ભારે ખીલી ઊઠતા. વ્યાખ્યાનોમાં જૈન સાથે અજૈનોની ઉપસ્થિતિ તે મહત્ત્વની એક નોંધનીય, દર્શનીય બાબત હતી. પેલા સિદ્ધાચલ સ્તવનની પંક્તિ - 'મારું મન મોહું' રે સિદ્ધાચલે રે' એને ફેરવીને

વસ્તુ તેદલી ખરાબ નથી જેદલી તેની આસક્તિ.

‘સહુનું મન મોહું’ રે ભુવનરત્નજીની વાણીએ રે’—એમ બિરહાવીએ તો તે ખોટું નથી. આવા જૈન સંઘના પ્રથમ હરોળના ગણાતા વક્તા-ઓમાં પ્રશંસનીય ગામેગામથી પહયાત્રા સંઘ કઢાવવા માટેના સફળ ઉપદેશક તરીકે ખ્યાતનામ હતા.

‘પહયાત્રા’ને તેઓશ્રીને આ શબ્દે સહ ઘેલું લાગ્યું હતું. ગુજરાતી માણસના ગુણ ભાવતી મીઠાઈ અરોગીને દાળ-ભાત વગર સંતોષ શી રીતે થાય ? તેમ ચોમાસું ગમે તેટલું સંતોષકારક બાય પણ તે ગામેથી જો નાનો મોટો સંઘ ન કઢાવે ત્યાં સુધી તેઓશ્રીને શેં ધરપત રહે. પહયાત્રા-સંઘ એ તો જાણે તેમના જીવનનું એક સીમાચિહ્ન ! સેંકડો, હજારો ભવિજીવોને ધર્મમાર્ગે જોડવા, જોડેલાને વધુ દૃઢ કરવામાં તેમનો ફાળો ખરેખર અસાધારણ છે જ.

તેમના જીવનની યશસ્વી કારકિર્દીનું પ્રતીક પુણ્યસ્મૃતિરૂપ થલતેજમાં જીલું થયેલું ધાર્મિક સ્થાન વરસો સુધી હજારો લોકોને આત્મિક કલ્યાણ કરનારું, ખરેખર ચાલુગાર બની રહેશે.

જૈન તાત્ત્વિક ગહન વિષયના સફળ લેખક હતા. સાક્ષીરૂપ તેમના લખેલા ગ્રંથો છે. આ પુસ્તકો દ્રવ્યાનુયોગના અથવા તત્ત્વજ્ઞાનના રસિયાઓ માટે આત્મકલ્યાણર્થે ઘણું મોટું ભાણું પુરું પાડે તેમ છે.

ઘટના નાની સૂની, વિવાહની છે પણ ગુરુદેવતા અનેકગુણ દર્શન સહ વિનયનો તેજ પ્રકાશ, વફાદારીની ચમક ખતાવે છે આ ઘટના વાત નોંધવી મહત્ત્વની હોઈ રજૂ કરવાની ઇચ્છા રોકી નહીં શકતા—નીચે રજૂ કરું છું.

એક વર્ષ પહેલાં તપગચ્છ સંઘમાં સંવત્સરી અકલ્પનીય દુઃખદ જો વિવાહને તેમાંથી વાંટોળ જિભા થયા ત્યારે સ્વ. આચાર્યશ્રી ઉપર સોમવાર પક્ષમાંથી રવિવાર પક્ષમાં ખેચી જવા માટે ચારે બાજુથી દબાણ થયું. તે વખતે તેઓશ્રીએ ઠેઠ સુધી જવાબ આપી રહ્યા હતા કે હું તો આચાર્ય યશોદેવસૂરિજી જે કરશે અથવા તેઓ જે કરશે તે જ કરવાનો છું. અસાધારણ દબાણ થયું ત્યારે તેઓએ કહ્યું. મારા વડીલ પૂજ્ય આચાર્યશ્રીજી પાલીતાણા બિરાજે છે. ત્યાં જાવ ને સંમતિ

ખધી વાતો ઉંડાણથી જ વિચારાય તો જ અત્યંત ખ ખતાય.

લઈ આવે, મને રવિવાર કરવામાં વાધો નથી. એક જ જવાબ ! અને આ એમના ઉદ્ધારો. જે એમની મહાનતા, યોગ્યતા વિનયશીલ વ્યક્તિત્વને ચાર ચાંદ લગાવે છે. મારી સાથે તો ખડુ જ અદ્ય પરિચય નાતો હતો. પરંતુ ઉપરોક્ત પ્રસંગને લઈ તેમના પ્રત્યે મનમાં આદર ને શ્રદ્ધા ભાવની માત્રા વધી હતી. એક વડીલ પ્રત્યેની વક્ષાદારી ભારે કટોકટીના પળમાં પણ હિંમત, ધૈર્ય રાખી જાળવવી. જે સૌ કોઈને માન ઉપજાવે તેવી ઘટના છે. સંવત્સરી નિમિત્તે, શિષ્યો પોતાના ગુરુ પ્રત્યેની વક્ષાદારી છોડી બેવક્ષા બની ગુરુદ્રોહી, સંઘાડાદ્રોહી બન્યા હોય તેઓ માટે આચાર્યશ્રીજીનો આ દાખલો બોધપાઠ આપી જાય તેવો છે.

સ્વ. પૂ. આચાર્યશ્રીએ અમારી છઠ્ઠી પાઠે થયેલા જૈનસંઘના સયોપરિ શિરતાજ તરીકે માન્ય થયેલા પૂ. પા. આચાર્યશ્રી મૂલચંદજી મહારાજના પરંપરાના જ સાધુ હતા. આજથી ત્રીજી-ચોથી પેઢીએ અમારા જ કૌટુંબિક ને સંબંધિત સાધુ હતા. ને અમારા વિશાળ સાધુ સંઘના એક તેજસ્વી રત્ન સમાજ દૈદીપ્યમાન સાધુ હતા. અમારા સંઘાડાની જ એક શોભાસ્પદ વ્યક્તિની વિદાય થઈ છે. એનું ખરેખર અમને ભારે દુઃખ ને રંજ છે. અમારા માટે શાસન કાળે ભારે મોટી ખોટ છે. તેઓશ્રીનો વિદેહી આત્મા જ્યાં હોય ત્યાં પરમશાંતિ પામે એ જ સહુની શુભકામના.

સ્વાભાવિક છે કે તેઓશ્રીના વિનયશીલ શિષ્યરત્ન મુનિશ્રી યશો-વિજયજી પોતાનું શક્તિશાળી શિરછત્ર જતાં ભારે વ્યથા અનુભવે પરંતુ મરણ પ્રકૃતિ વિકૃતિ જન્મ ઉચ્ચતે એ ઉક્તિને યાદ કરીએ. આપણે સહુ રીટર્ન ટીકીટ સાથે આવેલ મુસાફરો છીએ. જાતસ્ય હિ મુવમ્ મૃત્યુ : એટલે જેનો જન્મ તેનું મૃત્યુ અવશ્ય જ છે. મરણ એ તો જીવની પ્રાકૃતિક અવસ્થા છે. એમ સમજી સમ્યત્વ જાળવી તેઓ ગુરુ માર્ગે ચાલી ગુરુકૃપાથી જ જૈનશાસનની પ્રભાવના કરનારા બની રહે તેવી સહુ વતી શુભકામના.

જૈન સાહિત્ય મંદિર, પાલીતાણા

આં શ્રી યશોદેવસૂરિજી

સંયોગનું સુખ આણું તુલ્ય ને વિયોગનું

દુઃખ મેરૂ તુલ્ય, સાચુ-આત્મસુખ.

ગચ્છના અધિપતિ...સમુદાયને અટુલો.

મૂકી ચિરકાળની વાટે

જ્ઞાન વિજ્ઞાનના વિશાળ રત્નાકર, સૌમ્યતાની પાવનમૂર્તિ, સ્વાધ્યાય રોચક, પુણ્યમૂર્તિ, વાત્સલ્યવારિધિ, ગચ્છના અધિપતિ પ. પૂ. આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મ.સા. આજની દુનિયામાંથી વિદાય લઈ કોઈ નવીન જ દુનિયામાં તેઓશ્રીનો પ્રવેશ થઈ ચૂક્યો છે. આજ સંપૂર્ણ જૈન સમુદાયને અટુલો મૂકી ચિરકાળની વાટે ચાલી નિકળ્યા.

તેઓશ્રીએ કોઈની ઉપર મોહનો પડછાયા પછુ ન રાખ્યો હતો. ફક્ત આત્મધ્યાનમાં આસક્તિ સિવાય જેઓની અન્યમાં રુચિ ન હતી. પુદ્ગલ પરમાણુઓમાં જાણે આત્મસાત જોડાયેલો હોય તેવા પ્રકારના તેઓના વર્તન તેમજ સર્વને આ જ હિતશિક્ષા આપતા નીચે લખેલ શ્લોક જાણે એજ યથાર્થતા મૂર્તિમંત કરે છે.

‘રત્નાન્ન પરં હી રત્ન’, ચારિત્રવિસ્તાન્ન પરં હિ વિત્તમ્ ।

ચારિત્રલાભાન્ન પરોહિ લાભ, ચારિત્રયૌગાન ન પરોહિ યૌગઃ ॥ અર્થાત્

તેઓશ્રી દરેકને સુંદર રીતે સમજાવતા કંઈક આત્માઓ દેશવિરતિ તેમજ સર્વવિરતિના માર્ગે આવવા તત્પર બનતાં. તેટલું જ નહિ.

શ્રાવકના કર્તવ્યમાં તીર્થયાત્રાનો મહિમા ખૂબ જ છણાવટથી સમજાવતાં કે જાણે પોતે જ તીર્થરૂપ બની અન્યને તીર્થમય બનાવી દેતાં, તીર્થસંઘો કઢાવતાં.

તેઓશ્રીનાં જવાથી સમસ્તસંઘોને ખૂબ જ મોટી ખોટ પડી છે. તેઓની વિરહવેદના અમારા જેવાને આકુળ-વ્યાકુળ બનાવી દે છે. અમારા અંતરની એ જ શુભેચ્છા છે કે તેઓશ્રીનો આત્મા જ્યાં હોય ત્યાંથી શાસનતા કાર્યોમાં સહાયભૂત કરનાર થાય. અમારા અંતરપટને નિર્મળ, સ્વચ્છ બનાવવામાં શુદ્ધ ચારિત્રમય જીવન વિતાવવામાં સહાયભૂત બને. મોહની અટપટી વાંકી ચૂકી ગતિમાંથી છોડાવનાર બને. ગિરિવિહાર, પાલીતાણા

— સ્વયં પ્રભસૂરિ

નિજગુણમાં રમણતા કરનાર જીવ-ત્રણ જીવનનો ખાદશાહ.

હે ! તારણહાર ! કેમ, વિસાર તારા અગણિત ઉપકાર

શ્રી જૈનશાસનમાં ગામેગામે વિચરીને વર્ષો સુધી પોતાની જ્ઞાન-જ્યોતથી અનેકોના જીવન ઉજાળનાર એવા દિપક સમાન શાસનપ્રભાવક 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પરમ પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. કે જેઓને નાની વયમાં નાસિક જિલ્લાના યેવલા મુકામે પરમ પૂજ્ય યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી વિજયકેશરસૂરિશ્વરજી મ. સા.ના શિષ્યરત્ન પરમ પૂજ્ય પંન્યાસશ્રી ચંદ્રવિજયજી મ. સા. તથા મુનિરાજશ્રી પ્રભાવ-વિજયજી આદિ પૂજ્યોના પરિચય થયો. અને પ્રવચન શ્રવણ તેમજ સદ્ગુરુના પરિચયથી પૂર્વભવના સંસ્કારો જાગૃત બનતાં સંયમની ભાવના થઈ. અને ગુરુ ભગવંતોની નિશ્રામાં રહીને અભ્યાસ કરવા લાગ્યા. તેઓ પશ્ચિમ ખાનદેશના શીરપુર ગામે ધાર્મધૂમપૂર્વક સંયમ ગ્રહણ કરીને જ્ઞાન, ધ્યાનમાં આગળ વધ્યા.

તેઓ જે જ્ઞાન-ધ્યાનમાં આગળ વધ્યા તેમાં તેઓશ્રીના વડીલ બંધુ મુનિશ્રી પ્રભાવવિજયજી મ.ની અથાગ મહેનત હતી. પોતાની યોગ્યતા અને ગુરુ ભગવંતોની નિશ્રામાં તેના યોગે થોડા સમયમ પ્રવચન-લખિ પ્રાપ્ત કરી. મહારાષ્ટ્ર, સૌરાષ્ટ્ર, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, બિહાર, બંગાલ, ઓરિસ્સા, કચ્છ વગેરે પ્રાંતોમાં વિચરીને અપૂર્વ શાસન-પ્રભાવના કરી. સૌરાષ્ટ્રમાં તે વીશ-બીવીશ ચાતુર્માસ કરી નાના-મોટા દરેક ગામમાં પોતાના પ્રવચન દ્વારા અનેકોને શાસનના રસિયા બનાવ્યા.

ગમે તેવા ઉજ્જડ હૃદયમાં વૈરાગ્ય બીજારોપણ અને તત્વામૃતનુ સ્વીચન કરી નંદનવન સમાન બનાવવાની આવી અપૂર્વ કળા તેઓની પાસે હતી. આગમોના જ્ઞાનની સાથે તે જ્ઞાનની પુષ્ટિ આપે તેવા સ્તવનો, પદો, ભજનો વગેરેથી વાસતિ જેઓની દેશના હતી. દેવ-ચંદ્રજી, મહોપાધ્યાય યશોવિજયજી, આનંદધનજી અને શ્રીમદ્જી આદિના

કરી જન્મ લેવો એ જીવનો અપરાધ પણ મરણ એ નહીં.

સ્તવનો, પદોનો વિગેરેનો અખૂટ ખજાનો તેઓની પાસે હતો. સાથે સાથે કબીર, સુરદાસ, અખોલગત, લોખલગત, મીરાંબાઈ વગેરેના લજનો પણ કંઠસ્થ હતા. પ્રસંગે પ્રસંગે મધુર કંઠે એવી રીતે લલ-કારતા કે. સાંભળનારા તનમય બનીને ડોલવા લાગતા. પૂજ્યશ્રીના પ્રવચનોમાં મંડળ આત્મક શૈલી હતી. જુદા જુદા ધર્મ અને સંપ્રદાય વાળા એટલે જૈન-જૈનેતર દરેકને તેમની વાણી પ્રેરક બનતી.

તેમના પ્રવચનોમાં વિતરાગની વાણી વિરુદ્ધ કોઈપણ પ્રરૂપણા ન થઈ જાય તેના માટે પોતે રાત-દિવસ સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન રહી તે જ્ઞાનામૃતનું પાન પોતે કરતા. અને તેઓશ્રીના પ્રવચનમાં આવનારને તે જ્ઞાનામૃતનું પાન કરાવતા. ગમે ત્યારે પણ તેઓની પાસે કોઈ પણ જઈને નિરીક્ષણ કરે તો સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન બનેલા જ દૃષ્ટિગોચર થતા. જ્યારે પોતે સ્વાધ્યાયમાં લીન બન્યા હોય ત્યારે કોઈપણ તેઓશ્રી પાસે જાય અને પ્રસંગ ઉપસ્થિત કરી, વાત કરવા ઇચ્છનાર ઉપર કોઈ કોઈ વાર ગુસ્સે થતા અને ટૂંકમાં પતાવી રવાના કરી દેતા. તેઓશ્રીના જીવનમાં ખસ, શત્રુરૂપે કોઈ પણ લાગેલ હોય તો તે સ્વાધ્યાયમાં ખલેલ પાડનાર. પોતે પ્રવચન-લખ્ધિને વરેલા એટલે તેઓશ્રીના પ્રવચનમાં લોકસંજ્યા વિશેષ રહેતી.

થોડા વર્ષો પહેલાં સુખઈ પાયધૂની સ્થિત શ્રી નેમિનાથના ઉપાશ્રયમાં તેઓશ્રીનું ચાંતુર્માસ હતું. લાવિકો વિશાળ સંજ્યામાં પ્રવચનનો લાલ લેતા હતા. પાછળથી આવનારને શીડીમાં કે ગમે ત્યાં બેસવું પડતું. આ સ્થિતિમાં સુધારાવાદી કેટલાક શ્રાવિકોએ પૂજ્યશ્રી ઉપર દબાણ કરી માઈકનો ઉપયોગ કરવા કહ્યું. ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ ઉત્તર આપ્યો. મારા ગુરુદેવને પત્ર લખી પૂછાવું અને આજ્ઞા આપે તો પછી જોવાશે. તે સમયે તેઓશ્રીના ગુરુદેવ પરમપૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજય-ચંદ્રસૂરિશ્વરજી મ. સા. અમદાવાદમાં ખિરાજતા હતા. ત્યાં પત્ર આવ્યો. આ રીતે માઈક માટે લોકોનો આગ્રહ છે, વિશેષ સંજ્યામાં પબ્લિક લાલ લે એ માટે લોકોનો આગ્રહ છે એ કારણે કેટલાક આચાર્યો, સુનિ ભગવંતો વગેરે અહીં માઈકનો ઉપયોગ કરે છે તો મારે શું

કમોદયથી જ સુખ કે દુઃખ જીવને મારત થાય છે.

કરવું ? કૃપા કરીને લખશો. ત્યારે તેઓશ્રીના ગુરુ અને મારા દાદાગુરુ આચાર્યદેવ અને હું અમે બે જ હતા. ત્યારે મને ખરેખર યાદ છે. પૂજ્ય ગુરુદેવે તેઓશ્રીને ઉત્તરમાં લખ્યું, “ પોતાનું જોઈને બીજને આપવાનો કોઈ અર્થ નથી. સાધુ આચાર મૂકીને લોકોનું ભલું કરવા નીકળનાર તે ખરેખર આગળ જતાં સાધુ આચારનું દેવાળું જ કાઢે છે. જે દેવાળિયો બને તે બીજને શ્રીમંત કઈ રીતે બનાવી શકે. બીજ ગમે તે કરે તમારે તમારા આચારમાં જ સ્થિર રહીને જેટલાને આપી શકાય તેટલાને તત્વ આપજો. એમાં જ વક્તા અને શ્રોતાઓનું કલ્યાણ છે.” જ્યારે જ્યારે માઈકની વાત નીકળતી ત્યારે ત્યારે પૂજ્યશ્રી કહેતા કે ગુરુ મુખે સાંભળો છો તે મંત્રવાણી છે અને એ જ વાણી માઈકથી સાંભળો. એટલે મંત્રવાણી થઈ જાય છે.

આ રીતે પોતાના આચાર-વિચારમાં સ્થિર રહી અનેકોનું શ્રેય અને કલ્યાણ કરનારા એ પૂજ્યશ્રીનો પરિચય મને સંસારીપણામાં જીવનમાં પ્રથમવાર શત્રુજયની યાત્રા કરી રનેહીની સાથે અમરેલી જવાનું થયું. ત્યાં પૂજ્યશ્રી બિરાજમાન હતા અને પોતાની મધુરવાણી દ્વારા ત્યાં અનેકોને આકર્ષી રહ્યા હતા. મેં સંવત ૨૦૦૫માં પ્રથમ બહેર પ્રવચન સાંભળ્યું. બહેર પ્રવચનનો વિષય ‘બંધન-મુક્તિ’ તેવું હતું. તેમાં આત્મા કયા કારણથી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરી રહ્યો છે ? તે પરિભ્રમણનો અંત લાવી કર્મોથી મુક્ત થવા માટે સર્વવિરતિ ચારિત્ર એ જ એક અનુપમ સાધન છે. સુંદર રીતે છણાવટની સાથે એ પ્રવચનમાં આત્મા પરમાત્મ દશાને વરે છે તે વ્યાખ્યાન સાંભળી જૈન ધર્મના સંસ્કારથી વિહિન જીવનમાં કોઈ સાધુનો ક્યારે પણ નિકટતા ન પામનાર એવા હૃદયમાં પૂજ્યશ્રીની વાણીએ એવી અસર કરી. જેના પ્રભાવે એક જ પ્રવચનમાં મને સંયમની તાલાવેલી લાગેલી. ત્યારબાદ ભવિતવ્યતાએ તેઓશ્રીના વડિલગુરુબંધુ પાસે જેથી લીધી અને ત્યાં અમદાવાદ ખાતે મારી દીક્ષા થયા બાદ કેટલાક વર્ષે પાલીતાણા ખાતે પ્રથમ મિલન તથા વંદન વગેરેનો લાભ મળ્યો તે ચાતુર્માસ પાલીતાણા અને બીજુ ચાતુર્માસ જામનગર પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયચંદ્રસૂરિશ્વરજી

સુખ-દુઃખના દોષનું બીજ કોઈ પર દોષાદોષણ
કરવું એ તો નયું અજ્ઞાન છે.

મ. સા. આદિની ગુરુનિશ્રામાં જામનગરમાં ચાતુર્માસ તેમજ પદવી પ્રધાન કાર્યક્રમની ઉજવણી થયા બાદ પૂજ્યશ્રી રાજસ્થાન વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરવા પધાર્યા. વર્ષો પછી પાછો અમદાવાદમાં ભેટો થયો. ત્યારબાદ પૂજ્યશ્રીની આચાર્યપદવી અમદાવાદમાં થઈ ત્યારે પણ થોડો સમય સાથે રહેવાનો પ્રસંગ મળ્યો.

જે અદ્ય સમયનો પરિચય, તેમાં જ્યારે પણ તેઓશ્રી તરફ નજર જતી કે બસ જ્ઞાન-ધ્યાન સ્વાધ્યાયમાં લીન બેવા મળતાં. રીતે પોતે જે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી તે યોગ્ય જીવોને આપવા છેલ્લે અમદાવાદ-થલતેજમાં શ્રી મૂક્તિ કમલ કેશરચંદ્ર જૈન વિદ્યાપીઠની સ્થાપના કરવાનું વિચાર્યું. કાર્ય પ્રારંભ કરેલ પણ લાવિની અકળ કલાને જોઈ, કોઈ પામી શક્યો નથી. યોગ્ય જીવો તેમની પાસેનું જ્ઞાન મેળવે તે પહેલાં તો તેઓશ્રી ચૈત્ર સુ. ૧૪ના દિવસે પરલોકના માર્ગે પ્રયાણ કરી ગયા હતા.

અનેકોના ઉદ્ધારક શાસનપ્રભાવક અમારા ગમછાધિપતિના જવાથી શાસન તેમજ સમુદાયમાં મહાન ખોટ પડી છે. તેઓશ્રી તો સાધના દ્વારા પોતાનું જીવન ધન્ય બનાવી ગયા. આજે સમુદાય નિરાધાર બનેલ છે. તેઓશ્રી જ્યાં હોય ત્યાંથી અમીદષ્ટિ વરસાવી અમારાશ્રેય કલ્યાણને કરનારા થાઓ. એ જ અલ્પચર્ચના.

બીઆદિશ્વર જૈન દેરાસર
વાલકેશ્વર, મુંબઈ-૬

આચાર્ય હેમપ્રભસૂરિ

જ્ઞાન અને ક્રિયાના સંપૂર્ણ સુમેળથી
જીવને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.

જૈન-જૈનેતર સમાજના આદરપાત્ર

જગતમાં અનેક જન્મે છે અને આયુષ્ય પુરું થયે મૃત્યુ પામે છે. પરંતુ જીવનમાં મૃત્યુ તેનું ધન્ય છે કે રવકલ્યાણ સાથે સર્વે ભવી જીવેનું પણ કલ્યાણ સાધી જાય છે. અહોભાગ્ય કહો યા ગુણવાદ શ્રદ્ધાંજલિ એ કે એવું ધન્ય જીવન જીવનાર આ શ્રી વિજયજીવનરતન-સૂરિજી મહારાજ સાહેબનું છે જીવનદર્શન.

મહાપ્રભાવક દિપકસમા પૂજ્યશ્રી કૃષ્ણ સોળ વર્ષની ઉંમરે અનંત ઉપકારી ભગવાન મહાવીરદેવે ઉપદેશેલા સુખના રાજમાર્ગે પ્રયાણ કરી, સંયમ, તપની આરાધના સાથે ન્યાય, વ્યાકરણ, આગમસાહિત્યના અભ્યાસમાં આગળ વધી આચાર્યપદ સુધી પહોંચી ટૂંકા પણ દિવ્યજીવન દ્વારા પ્રભુશાસનની મહાન પ્રભાવના કરી સર્વનું કલ્યાણ રવ સાથે લઈ જવી ગયા.

ગુણશાળી ગુરુદેવ ! નિહર પ્રભાવશાળી વક્તા હતા. જૈનશાસ્ત્રોના રહસ્યોની જાણકારી સાથે રામાયણ, મહાભારત, ભગવદ્ગીતા, ઉપનિષદો વગેરે દર્શનોનું વિશાળ જ્ઞાન હતું. એ કારણે જૈન તેમ જ જૈનેતર એમ બંને સમાજોમાં તેઓશ્રીના પ્રવચનો આદર પામ્યા હતા. સામાન્ય માણસ પણ સમજી શકે તેવી સાદી સરળ વાત તે મધુરભાષામાં કહેતા.

તેઓશ્રીમાં વ્યાખ્યાન આપવાની અદ્ભૂતકળા હતી વિખ્યાત પ્રવચનકાર હતા. જે વિષય પર તેઓ વ્યાખ્યાન આપતા હોય તેના પ્રતિપાદનમાં વિવિધ દૃષ્ટાંતો, સાથે વિષયના પોષણમાં સ્તવન સન્નિધાય, પૂંજના ઢાળો, પૂજ્ય આનંદધનજીના ગીતો વગેરે મધુર-પહાડી અવાજે ગાઈને શ્રોતાજનોને તપ-ત્યાગ-વૈરાગ્ય અને પ્રભુભક્તિના રસમાં તરબોળ બનાવવા સાથે આનંદવિભોર બનાવતા હતાં!!!

ગુરુદેવ આપનો દૃષ્ટિ-સ્વર પરિચય અજબ અસર જન્મનાર છે. સં. ૨૦૦૩ની સાલમાં ગૃહસ્થજીવનમાં અમારે ઘાટકોપર-મુંબઈ જવાનું

આશય શુદ્ધિપૂર્વકની ઉપયોગ સહિતનો
ક્રિયાને મહાપુરુષોએ અમૃતક્રિયા કહેલું

થયું. ત્યાં બાબુના ઉપાશ્રયમાં બિરાજમાન પૂજ્ય શ્રી “અબ હમ અમર લયે ન મરેગે” એ પૂજ્ય આનંદધનજી મહારાજનું પદ ગાઈ રહ્યા હતા. એ પદ પહાડી અવાજમાં સાંભળતા તેઓશ્રીના પ્રથમવાર દર્શન-વંદનનો લાલ મળ્યો. આ પ્રથમ પરિચય થયા પછી અવાર-નવાર સૌરાષ્ટ્રના સત્તર ચાતુર્માસો દરમ્યાન ગૃહસ્થ જીવનમાં વલ્લભીપુર, રાજકોટ, જામનગર, લાવનગર, શિહોર, એમ જૂઠા જૂઠા, સ્થળોએ તેમ જ સાધુજીવનમાં સં. ૨૦૩૮ની સાલમાં ઈર્લાંબ્રીઝ-મુંબઈ શ્રી નગીનદાસ જૈન પૌષ્પશાળામાં એક ધારા પંદર દિવસ તેઓશ્રીના આધ્યાત્મિક પ્રવચનો સાંભળવાની તક મળી હતી.

અવારનવાર સુખ-શાતાના પત્રો આવે ત્યારે પણ આત્માને પ્રેરણા મળે તે રીતનું લંબાણ તેઓશ્રી કરતાં. — સં. ૨૦૪૨ અષાઢ સુદ-૭નાં જૈનનગર અમદાવાદથી તેઓશ્રી પત્રમાં જણાવે છે કે — “હમણા હમણાં મારી તબિયત નરમ રહે છે. મારી જિંદગીનો લાંબો ભરોસો નથી. અંતિમ આરાધનાનો સમય હવે આવી પહોંચ્યો છે નમિરાજર્ષિ જેવા મહાનપુરુષો થઈ ગયા જેઓ સદેહી છતાં વિદેહી જેવા હતા. મૂક્તજીવન સ્થિતિને અનુભવનારા હતા. દેહાધ્યાસ જે બહુ ધૂરી દશા છે. દેહાધ્યાસ જેનો છૂટી જાય તે જીવ કર્મનો કર્તા ને લોકતા મટીને પરંપરા જ્ઞાતા ને દષ્ટાં બને છે. જીવની અંદર સત્તાગત જે અનંતજ્ઞાનાદિ ગુણો રહેલા છે તે જો પ્રગટ થઈ જાય તો જીવ ત્રણ જીવનનો બાદશાહ બની જાય. પોતાના જ વૈભવના માલિક જીવે બનવાનું છે. જીવની ખરી પ્રભુતા ત્યાં છે.

આ તો માત્ર એક દષ્ટવ્ય નમૂના રૂપ લંબાણ, આવા અનેક અધ્યાત્મિક લંબાણ પત્રો દ્વારા તેઓએ અમ ઉપર તથા અનેક લવ્ય જીવને શાંતિ-શાતા સાથે અનંત ઉપકારો કર્યા છે.

હો! સૂરિદેવ આપ તો અનંત ઉપકારી! બિહાર, બંગાળ, ઓરિસ્સા, કચ્છ, સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત, મેવાડ, મારવાડ વગેરે ક્ષેત્રોમાં હજારો માઈલોનો વિહાર કરી પ્રભુવાણીના માધ્યમથી સંઘ-સમાજ સર્વ પર સારો ઉપકાર કર્યો છે. સાથોસાથ વ્યાખ્યાન શ્રવણ પછીના

ધર્મક્રિયાઓના લોપ કરનાર મહાપાત્રી છે.

સંસ્કાર ટકી રહે તે માટે પોતે આપેલ પ્રવચનો - વ્યાખ્યાનોનું ચોખ્ખું
આલેખન કરી — ‘અખંડ જ્યોત, મનોવિજ્ઞાન, મંગળ પ્રસ્થાન, તત્ત્વ
ત્રિવેણી, પ્રશાંતવાહિતા ભાગ-૧-૨ વગેરે પુસ્તકો પ્રકાશિત કરી
જ્ઞાનજિજ્ઞાસાથી આત્માઓ પર મહાન ઉપકાર કર્યા છે.

તેઓશ્રીનું જીવન અનેક શુભોથી ઝળહળતું હતું. નિસ્પૃહતા,
નિખાલસતા, પરોપકારલાવ, શુભાનુરાગ વગેરે શુભો તે જ તારકોમાં
શુક તારાના તેજ સમાન પ્રકાશિત થતા રહેતા હતા. જેની ખૂબ
અનુમોદના થાય તેવું હતું.

તેઓના દીર્ઘસંયમી, તેજસ્વી જીવનનો કંઈક અંશ આચરણમાં
ઉતરે ને સુડતાલીશ વર્ષના દીર્ઘસંયમી જીવનદ્વારા સ્વ સાથે અનેકનું
કલ્યાણ કરનારા એવા શાસન પ્રભાવક આચાર્ય ભગવંતશ્રીને લાવલરી
વંદના!!!

શ્રી જૈન સંઘ-સિદ્ધાર

મુનિશ્રી દર્શનવિજયજી મ.

જ્ઞાનનો સાથે તપ-સંયમમાં પરાક્રમ
હોય તો તે સોનામાં સુગંધ સમાન.

નિજ ઉપદેશે રે રંજે લોકાને ભંજે હૃદય સંદેહ

પ્રત્યક્ષ પરિચય તો કાંઈ જ નહિ. પણ પ્રવચને પારખ્યું, પારખ્યું સૌભાગ્ય નસીબ. પાલીતાણાના મોતી કડિયાના ઉપાશ્રયમાં એકવાર તેમનું પ્રવચન સાંભળવાનું થયું. જોશીદી જખાન, હોશિદી હામ, ખળખળ વહેતી વાણી સરિતામાં વહી જવું ગમે એવી એમની પ્રવચન શૈલી જોઈ. પૂ. આચાર્યશ્રી ભુવનરત્નસૂરિજીમહારાજની આ પ્રવચનશક્તિ વિષે સાંભળેલું ઘણું પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવ પ્રાપ્તિ લોકમુખે સાંભળેલું એથી ચે કયાંય વિશેષ તેમનું પ્રવચન કૌશલ્ય હતું.

જૈન-જૈનત્તર શ્રોતાઓનો સમૂહ એમના પ્રવચનોમાં ઉમટી પડતો તેમાં મુળભૂત ભાગ ભજવે તેવી પ્રભાવક વાણી તેવું જ પ્રભાવક વ્યક્તિત્વ. સૌરાષ્ટ્ર કેસરીના સતત અઢાર ચાતુર્માસને કારણે કાઠિયાવાડી ભાષા એમના જીવનમાં વણાઈ ગઈ. એ ભાષાનું પ્રભુત્વ પણ પ્રવચનમાં હોય જ. તેઓશ્રીમાં સ્તવનો, સજ્જાઓ, પદો, દુહાઓ રજૂ કરવાની આગવી વિશેષતા હતી. જનતા મંત્રમુગ્ધ બનતી ને નિજ આનંદ સહ આવા પ્રસંગે તેઓશ્રી ખીલી ઉઠતા. પ્રવચનમાં તત્વ-છણાવટ, રસિકતા, વાણીની ભાર્મિકતા ક્યારેક રમુજી! રસને પણ વિશિષ્ટ કળા સહ ન્યાય સાથે વિષય નિરૂપણ કરતા. વિષયના શક્ય તેટલા પાસા ચર્ચી શ્રોતાને તેની ગરિમાનો ખ્યાલ દેતા ને “નિજ ઉપદેશે રે, રંજે લોકાને રે, ભંજે હૃદયસંદેહ રે” એ કાવ્યોક્તિ સાર્થક-ખરોખર બનતી.

જૈન સમાજમાં ગણ્યા ગાંઠ્યા આગળ પડતા વક્તા મુનિવરોમાં તેઓશ્રીનું સ્થાન આદરણીય હતું. એમની વિદાયથી પ્રવચન પ્રભાવક આચાર્યશ્રીની ખોટ પડી છે.

અને આશા રાખવી યોગ્ય યથાર્થ છે કે અંતિમ સમય સુધી તેમની અજોડ સેવા કરનાર તેમના સમર્પિત અંતેવાસી વિનયરત્નગણિવર્યશ્રી યશોવિજય મ. સા. એમનું સ્થાન હીપાવે, તેઓશ્રીના પ્રવચન-વારસાને વધુ સમૃદ્ધ કરશે.

સ્વર્ગસ્થનાં ચરણોમાં શતશ : વંદન. હાર્દિક ભાવાંજલિ.

શ્રી તેમનાથ જૈન ઉપાશ્રય, પાયધુતી, મુંબઈ-૩ — મુનિશ્રી મિત્રાનંદસાગર

ભવ-ભવાંતરેય કર્મની જડ એવી છે કે કદી ય સડતી નથી.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી !!!
 આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી,
 જિનવચનોને અનુસર્યા
 જૈન સંઘ મહી દ્વાનશીલ ભાવનામય
 અરિહંતભક્તિ અનુષ્ઠાનો-ધાર્મિકકૃત્રિય
 જગાડીને આકર્ષ્યા જૈનેતરોને ય
 જીવદયા દ્વાનમાં ય જોડ્યા
 પ્રસિદ્ધિ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરીની'

(કાલ્યાણપુર)

— મુનિશ્રી ગુણસુંદરવિજયજી મ.

જે કોઈ આત્મા સાચે રસ્તે પુરુષાર્થ
 કરે તે આત્મા પરમાત્મા બનવાનો.

વંદે તદ્દગુણ લબ્ધયે....

ગુરુ ગુણ સોખી.

(રાગ :- મંદિર છે મુક્તિતણા માંગલ્ય)

સન્માગીંદ્રશીં યોધદાતા, કૃપા અતિ વરસાવતા,
આશ્રય અને આદર થકી, અમરંકને ઉદ્ધારતા.
આનંદમૂર્તિ સ્વભાવમગ્ન, જ્ઞાનાદિગુણે શોભતા,
શ્રીભુવનરત્નસૂરિજના ચરણે, દીનભાવથી હો વંદના.
મોક્ષમાર્ગસ્થિને તારં, તારં કર્મ ભૂલતામ્ ।
જ્ઞાતારં વિશ્વતત્વનાં, વંદે તદ્દગુણ લબ્ધયે. ॥

અર્થાત્ :- મોક્ષમાર્ગે લઈ જનારને કર્મરૂપ પર્વતને ભેદવાવાળા
વિશ્વતત્વના જાણનાર તેમની ગુણની પ્રાપ્તિને અર્થે તેમને વંદન કરું છું.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી શાસનપ્રભાવક, પ્રખરવક્તા પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી
વિજયભુવનરત્નસૂરિજના ગુણાનુવાદ કરવા સૌભાગ્યનો, આનંદનો,
ઉદ્દાસનો પુણ્યાબંધનો વિષય હોવા છતાં તે વિરાટ વ્યક્તિત્વને
ગુણસમુદ્રમાં ગુણવર્ષને એક નાનકડા લેખમાં વર્ણન કરવું તે પણ
જેણે ક્યારેય હાથમાં કલમ ઉપાડી ન હોય એવી અનઘડ વ્યક્તિ
દ્વારા તે કાર્ય થવું એ અશક્ય નહીં પણ મુશ્કેલ હોવા છતાં પૂજ્ય
ગુરુદેવના આદેશના આગ્રહથી ચતુર્કિંચિત લખવાં એટલે છું.

લવોદધિતારકપૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રીનો પ્રથમ પરિચય મારી
પોતાની જન્મભૂમિ અને તે પૂજ્ય મહાપુરુષની દીક્ષા ઉજવવા વડે ધન્ય
બનેલ એવા શિરપુર ખાનદેશમાં થયેલો.

કોલેજ વાતાવરણ ખોટી સંગત, સોખત, વિગેરે કારણે આસ્તિક
છતાં મારો વર્તાવ ભૌતિકવાદી હતો. પરંતુ તે સત્પુરુષનાં પુણ્ય
પરમાણુઓની અસર તેમનાં ચાતુર્માસ પ્રવેશ દિનથી જ મારા પર એવી
થઈ કે મેં M. com માટે લીધેલ પ્રવેશ કેન્સલ કરી નાખ્યો. તેઓ-

પરદ્રવ્યોને પોતાના માનનાર મનુષ્યો સ્વાર્થ ખાતર
અનેકોના હિત હણનારા નરપિશાચ જ સમાન છે.

શ્રીની કૃપાળુતા અને વાતસલ્યતાની જ બલિહારી કે જેથી તેઓએ પોતાનો બહુમૂલ્ય સ્વાધ્યાયનો સમય મને આપીને મને શ્રી નમસ્કાર મહામંત્રથી માંડીને ઉપદેશવાળા, પ્રશમરતિ, જ્ઞાનસાર જેવા ઉત્તમોત્તમ અંધરતનોનાં જ્ઞાનનું દાન કર્યું.

રત્નોની ખાણ સ્વરૂપ જૈન શાસનમાં થતાં થનારાં મહાપુરુષો પોતપોતાની આગવી વિશિષ્ટતા સાથે જ આવે છે. તે રીતે જેતાં જ પૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી'ની વિશેષતા હતી કે જૈનશાસ્ત્રના જિંઠાં ગહન અભ્યાસની સાથે તેટલો જ વિવિધતાવાળો તેમનો અજૈનશાસ્ત્રનો ગાઢ અભ્યાસ હતો. તેમના વ્યાખ્યાનમાં વિશેષે કરીને અજૈન વ્યક્તિઓ ખેંચાઈને આવતી હતી. પૂજ્યશ્રીની મધૂર રસભરી સમન્વય-કારી સ્યાદ્વાદ, રહસ્યભરી વ્યાખ્યાન-શૈલી એવી રોચક હતી કે વ્યાખ્યાનમાં બેઠેલા જૈનશ્રોતા એમ સમજે કે આપણા જ શાસોની વાત ચાલે છે. અજૈન પણ એમ સમજે કે આ વાણિયાના મહારાજ કાંઈ ફક્ત તેમની જ વાત નથી કરતા પણ આપણી વાત જાણે છે, કરે છે. તેથી જ એમ કહી શકાય કે 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી'નાં 'કાળધર્મ'થી ફક્ત જિનશાસનને જ નહીં પરંતુ સમગ્ર મુમુક્ષુ-જૈન-અજૈન પણ એમ સમજે કે એક અત્યંત ઉપકારી, ઉપદેશક, વક્તા સગી જનેતાની જેમ જ નાની મોટી વાતો સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ શાસ્ત્રોના રહસ્યો સર્વને પોતપોતાની રીતે સમજાવીને આત્મકલ્યાણના માર્ગે વાળનાર તારક સંત-મહંતની ન પૂરાય તેવી ખોટ પડી છે.

પૂજ્યશ્રીને પૂર્વની આરાધનાના ફળસ્વરૂપ જેમ વિશિષ્ટજ્ઞાનનો શયોપશમ હતો, તેવી જ રીતે મધુર અવાજ, સ્વાભાવિક ગાયનકલાની પણ લગ્નિધ પ્રગટ હોવાથી વૈરાગ્યરસ ભરપુર એવી પણ તેમની દેશના આબાલવૃદ્ધને કંટાળાજનક ન લાગતાં, એક જ વખત સાંભળનારને કાયમી આકર્ષણ કરનારી હતી.

જીવમાત્ર પ્રત્યેની મૈત્રી-દુઃખ દાવાનલમાં બળતા જીવો પ્રત્યેની વિશેષ કરુણાને ઠારવાના ઉદ્દેશથી જ તેઓ વિશેષ વિશેષ જ્ઞાન

નીતિ ન્યાય હોય તે વ્યાપાર, ખાસી
તે ખોળા દિવસની છૂંટ કહેવાય

મેળવીને તેનું વિશેષ પ્રકારે દાન (જ્ઞાનદાન)ને પ્રવૃત્તિ ચલાવતા હતા.

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવની શીતલ, વાત્સલ્યમય છત્રછાયામાં સંસારી-પણે લગલગ પોણા બે વર્ષ અને ચારિત્ર્ય પર્યાયમાં સતત નિરંતરપણે નવ વર્ષનો સમય કયાં ગયો તેની ખબર પડી નથી. પૂજ્યશ્રીની આ અગિયાર વર્ષ દરમિયાનની સર્વ વાતો, વ્યવહાર, દિનચર્યાનું તટસ્થ નિરીક્ષણ કરતા મારા અલ્પ મન પર એવી છાપ પડી છે કે નીચે ગાથા પ્રમાણે અનુસરતું પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું જીવન હતું.

“ જો આવી ચણ્ડેમઈ-ઈ રિઠ-ગારવે,
પિસુણે નરે સાહસ હિણ પેસણે,
સ્વદિદ્-ધમ્મે વિણએ અકોવિણે,
અસંવિભાગી ન હું તસ્સ મુકખો.

[- ચૌદપૂર્વીશ્રી સ્વયંભવસૂરિજી વિરચિત, દશ વૈકાલિકસૂત્રનું નવમું અધ્યયન, બીજી ઉદ્દેશાની-રંર મી ગાથા.]

પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવે નીચેની ગાથાને પોતાના જીવનમાં વણી લીધી હતી.

“ સ્વદ્રવ્ય શુભ પર્યાય ચર્યા વર્યા પરાન્યથા ।

ઈતિદત્તાત્મસન્તુષ્ટિ-મુષ્ટિજ્ઞાન સ્થિતિમૂને ։ ։

[પૂ. ઉપાધ્યાયશ્રી જ્ઞાનસાગર વિરચિત ‘જ્ઞાનાષ્ટક-૫’]

પૂજ્યશ્રીને નિઃસંગ દશા, આત્મમગ્નતા, સ્વભાવમગ્નતા, જ્ઞાનરતિમગ્ન વિશેષ પ્રિય હોવાથી તેમના જ્ઞાન-ધ્યાનમાં સાહજિક વિશ્લેષ પાઠનારાઓ ઉપર ક્યારેક ગરમ થવા માત્રથી તેમને ક્રોધી, ગરમભિજાજી કહેવા એ જ્ઞાનીપુરુષ સાથેનો મોટો અન્યાય છે. બાકી તેઓ પોતે જ કહેતા, “ આ મારો ગુસ્સો નહીં જૂરસો છે ” તેજસ્વી પુરુષોનો ગુસ્સો પણ તેમની શુભસંપદાની જેમ સાધારણ વ્યક્તિથી સહન ન થાય તે શક્ય છે. પૂજ્યશ્રીએ સંવિભાગપણાનો શુભ વિશેષપણે પોતાના જીવનમાં ઉતારી લીધો હતો. ગૌચરીમાં આવનારી અનુકૂળ વસ્તુ ન હોય બીજાને તે પણ પ્રેમપૂર્વક થોડી પણ બીજાને વપરાવીને પછી પોતે વાપરતા સંવિભાગી શુભ પરિણામને કારણે જ પૂજ્યશ્રીની

‘વેદચાપનું’ મૂળ નથી પણ ‘ભોલપાપનું’ મૂળ છે.

તીર્થોની યાત્રા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે કરવાની ભાવના સેવતા તેથી જ તેઓ સંઘવાળા મહારાજ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

શ્રી આચારાંગ સૂત્રના પ્રઘોષ સ્વરૂપ—‘સર્વે સંગ મહાસવા’ની વાત આચાર્ય લગવંતને આત્મરસ હોવાથી તેઓ લોકસંગની માત્રા વિશેષ ઘટાડીને સ્વદ્રવ્યગુણ પર્યાયની ચર્ચામાં જ પોતાનો વિશેષ સમય વિતાવતા પૂજ્યશ્રીની સ્વભાવમગ્નતા, જ્ઞાનમગ્નતા તો પ્રસિદ્ધ હતી જ. દિવસમાં જ્યારથી થોડું અજવાળું થાય ત્યારથી સાંજના સંપૂર્ણ અંધકાર સુધી પૂજ્યશ્રીનું મુખ નિરંતરવાચન—મનન નિહિધ્યાસનમાં જ મગ્ન રહેતું.

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ પૂજ્ય આચાર્ય લગવંતશ્રીને ‘પ્રશમરતિ’ ગ્રંથ અતિપ્રિય હતો જેનો પંદર દિવસમાં એકવાર સંપૂર્ણ સ્વાધ્યાયનો પૂજ્યશ્રીને નિયમ હતો. તેમાં પણ છેલ્લા ચાતુર્માસમાં મેં અનુભવ્યું કે દરરોજ ખપોરે પૂજ્યશ્રી ‘પ્રશમરતિ જ હાથમાં રાખતા.

તેજસ્વી પુણ્યપુરુષ-ગુણસાગર જેના ગુણનો પાર નથી. આ અતિ નાનકડો લેખ પણ તેમની કૃપાથી લખાયો-લખી શકાયો. હૃદયપૂર્વકની શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરતા દીનભાવથી એ જ ભાંગણી છે કે, “તમારા ગુણોની ચત્કિંચિત પ્રાપ્તિ અમને પણ થાઓ ? વહે તદ્દગુણ લબ્ધયે !!

નાગજી ભુદરની પોળ, અમદાવાદ

—મુનિરાજ રાજયશવિજય

ચેતની ભુખ કરતા ધનની ભુખ ભયંકર છે.

પૂજ્યશ્રીને શ્રદ્ધાંજલિ

પરમ પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેશરી દાદાગુરુદેવશ્રી આચાર્ય લગવંત વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ સા. ના ગુણો સાંભળતા આજે પણ હૈયું ભરાઈ જાય છે.

તેઓશ્રીનો ગુલાબી સ્વભાવ, ઉદારતા, હૈયાની નિર્મલતા આદિ વિશિષ્ટ ગુણો તેમના પરિચયમાં આવેલ વ્યક્તિને આજે વર્ષ પુર્ણ થયું પણ ગુણોની યાદ વિશારે પડતી નથી પૂજ્યશ્રીની પ્રેરણાથી આકાર લઈ રહેલ મુક્તિ-ધામ અમદાવાદ (થલતેજ) ગાંધીનગર હાઇવે રોડ ઉપર મુક્તિ-કમલ-કેશર-ચંદ્રસૂરિશ્વરજી.

જેન વિદ્યાર્થી લવન પૂજ્યશ્રીની યાદ આપી રહેલ છે.

પૂજ્યશ્રીની અગ્નિદાહની જગા (રાયણવૃક્ષ) પાસે આકાર લઈ રહેલ ગુરુમંદિર તૈયાર થઈ રહેલ છે.

પૂજ્યશ્રીના અધુરા રહેલ કાર્યને પૂર્ણ કરવા તેઓશ્રી કૃપા દ્રષ્ટિ વર્ષાવે તેવી અભિલાષા...

પૂ. ગણિવર્ય ગુરુદેવશ્રી યશોવિજય મ. સા. ના
ચટણ કિંકર દિવ્યયશવિજય.

શુભોદયના કાળમાં નમ્રતા ને અશુભોદયના
કાળમાં મમત દફે તો જોડો પાર.

પરમ પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ગુરુદેવશ્રીને
 શ્રમણી-લગવંતો તરફથી અંતરના
 અંતરની લાવભરી-લાવાંજલિઓ.

આપું
 શ્રદ્ધાંજલિ !
 શાસન સ્તંભ
 પૂ. આચાર્ય લગવંતે
 પંચાચારનું કર્યું પાલન
 છ કાયના જીવોને આપ્યું અભયદાન
 સાત પ્રકારના ભયોનો ભેદ કર્યો ને
 આઠ પ્રકારના મહોનું કર્યું મર્દન
 એવા સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્ય
 વિજયભવનરત્નસૂરિજીને
 સમુદાય પતિ સૂરિજીને
 કેટી કેટી
 વંદન

(પ્રવર્તની) - સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી

ઉદયમાં આવેલ કમોં ભોજવવાનો સાથે હાયવોદા-
 આર્તધ્યાનથી ઉલટા નવા કમોં અંધાવાના,

ગુણ-પ્રકાશે તરવું રહ્યું, હે ગુરુદેવ !

“ જ્ઞાન ધ્યાનમાં મસ્ત બનીને આત્મજ્યોત પ્રગટાવી.

જ્ઞાન ગંગાને તીરે રહીને, મહાવીર પાટ દીપાવી.

કરીએ સૂરિને વંદન શીશ ઝૂકાવી.

જેન શાસનને પામી તેના પરમાર્થને જાણી અનેક શૌર્યવંતા,
તેજવંતા, ઝગમગતા અને ખરીરવંતા આરાધક આત્માઓ થઈ ગયા.
તેમાંના આ એક મહાપુરુષ છે. પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્ન-
સૂરિશ્વરજી, ભુવનમાં રત્ન ચમકે તેમ તેનો ઝગમગાટ ચારે દિશાએ
પ્રસરાવ્યો જેમણે આચાર્યદેવશ્રી પ્રલવચંદ્રસૂરિના સમાગમે વૈરાગ્ય પામી.
પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયચંદ્રસૂરિશ્વરજી મ. સા.ના ચરણે જીવન અર્પણ
કરી. પ પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયકેશરસૂરિશ્વરજી મ. સા.ની પાટ દીપાવી
અમારા સૌના કલ્યાણ અર્થે બની હૃદયમંદિર સિંહાસન ઉપર સ્થાન
બની ચૂકયા.

સંસાર ઉપવને કેટલા જીવો ઉત્પન્ન થઈ આયુષ્ય લોગવી વિદ્વાય
થાય છે પણ જેઓના જીવન-કવન-કમલ માફક પ્રશસ્ય અભિવંદનીય
જે સ્વસાધના સાથે તન-મન-જીવન શાસનને સમર્પિત કર્યા હોય
આવા એક પ્રજ્ઞાશીલ, પ્રતિભાશાળી, પ્રકૃષ્ટ વ્યાખ્યાતા શ્રીમદ્ વિજય-
ભુવનરત્નસૂરિજી આપની સૌ વચ્ચેથી વિદ્વાય થઈ ચૂકયા. અધ્યાત્મ-
રંજિત મહાન આત્મા પૃથ્વી પર વિચરણ સાથે તત્ત્વ અમૃત જ્ઞાનના
કાંઈક બિંદુઓ વરસાવતો પ્રાહ્યાંતર સૃષ્ટિમાં અવલોકનમાં મસ્ત. પરંતુ
કાલનિયમ જન્મ તેનું મૃત્યુ નિશ્ચિત...તે પ્રમાણે ચૈત્ર સુદ ૧૪ ના
દિવસે તેને વિદેહી થવું જ પડ્યું. અત્યંત શોક મગ્નતા પણ શોક
કરીને મળે પણ શું ? શોકને બાજુએ મૂકી વિરલ આત્માના ગુણોનું
અવલોકન આપણને કાંઈક અદ્વિતિય પ્રકાશ પ્રાપ્તિએ દોરી જશે.
‘વિજયભુવનરત્ન’ વિજયનો અર્થ સાહજિક તેજ બને કે અધ્યાત્મ-

કર્મ ગમે તેટલા બળવાન હોય પણ

તે જડ હોવાથી અંધ સમાન છે.

બાદ શ્રીસંઘ, મુનિરાજેને, સાધ્વીશ્રીઓને કહે છે. “શરીર તો માત્ર નિમિત્ત, શરીર કરે શરીરનું કામ, આપણે આપણું કામ કરીએ. આજ છે ‘દેહાતીત દશા’. ને પૂજ્યશ્રી વધુ વિનાશી હું અવિનાશી’નું પદ સાર્થક કરી બતાવ્યું. ને... શરીર અને આત્માની ભિન્નતાને સમજાવી જીવનમાં આવરણ કરનાર વિરલ મહાત્મા.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી ૪૭ વર્ષનો સુવિશુદ્ધ સંયમ પાળી ૬૪ વર્ષની વયે પરલોકના પંથે પ્રયાણ કરી ગયા. જૈન શાસનના જીવેના પ્રાણીધાર શાસનસ્તંભ તૂટતા આઘાત અસહ્ય બન્યો ને આંખોના પડળે તરવરી રહ્યો આત્મપૂજનો, ગુણોનો અનંત ભંડાર. તેઓના ગુણ પ્રકાશના સહારે જ તરવું રહ્યું.

ખરેખર પૂજ્યશ્રીના ગુણો ગાઈ એ તેટલા ઓછા છે જેઓશ્રીની આનંદધનજીની અપૂર્વ મસ્તીને અનંત ગુણ ભંડારેથી અમ ભવિ જીવેમાં પામર, પ્રાણીઓમાં એકાદ ગુણ આર્વિલાવ થઈ શકે. પ્રાર્થના એ જ છે કે ગુરુદેવશ્રી સ્વર્ગદ્વારેથી આશીર્વાદ વરસાવે, અમારો આત્મા પણ પ્રભુપંથને વફાદાર રહી કલ્યાણ માર્ગે શક્તિમાન બને.

(થલતેજ-અમદાવાદ)

સાધ્વી વિનયપ્રભાશ્રીજી

આપનો અણુધાર્યો વિયોગ...અસહ્ય !

સ્ફટિક રત્નસમા એવા અનેકાનેક ગુણી ખિરાજમાન પૂ. પાદ શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજનો અણુધાર્યો વિયોગ સહન કરવો ઘણો જ મુશ્કેલ છે. તેમની દેહમુક્તિ છતાંય અમારી નજર સમક્ષ ગળહળતા હીરા, શું ચમકતું જીવનચરિત્ર-પરિચય-ચાદોની પળે એ જ અમારું કંઈક પુન્યોદય. નેત્રેથી પડતા આંસુ સિવાય અમારા જેવા પામરો, કંઈ જ અલિલાષા રૂપની કિંચિત્ માંગણી એક જ છે કે

આંખમાં કણો ખૂંચે તેમ દોષ ખટકવા જોઈએ,
શિયળ સંયમથી જ સૌંદર્ય શોભારૂપ છે, અન્યથા શાપરૂપ,

ભવોભવ ખસ, ત્રિરત્નની પ્રાપ્તિ થાવ. દુર દુરથી હૃદય-ધર્મની લાગણી વડે ત્રણે તત્વનું દર્શન દેશે.

હૈ, ગુણવંતા ! ગુરુરાજજી આપશ્રી ન્યાં હો ત્યાંથી તમારા હૃદયના આશીર્વાદ સદાકાળ અમારા પર વરસાવશે. ખસ એ જ અમારા હૃદયની શુભેચ્છા સહ શ્રદ્ધાંજલિ.

—સાધ્વીશ્રી પ્રભાશ્રીજીની
૧૦૦૮ વંદના.

ઓ ગુરુદેવ
રાગદ્વેષનાં વિજેતા
લોકાલોકનાં પ્રકાશક
ધર્મતીર્થનાં પ્રભાવક
પ્રાણીમાત્રનાં ઉદ્ધારક
દયાના પુંજ
સંયમના પુખરી,
એવા
તારક ગુરુદેવનાં
ચરણમાં લાખ લાખ
વંદન હોજો.

—સાધ્વી મંજુલાશ્રીજી

વિરલ વિભૂતિને ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ...

આશીર્વાદદાતા સ્વર્ગસ્થ પૂજ્ય આચાર્ય લગવંતશ્રી ભૂવનરત્ન-સૂરિશ્વરજી મહારાજ આપને કેટલિશ: વંદના.

પૂજ્યશ્રી શ્રદ્ધાંજલિમા તેા અમારા જેવા અજ્ઞાની શુ' લખવાના ? છતાં અમારા શિરછત્ર સમા મહાનયોદ્ધા, જે અમોને હરહંમેશ કર્મ-

શિયળ અને સૌહર્ય એ ખંનેનો સુમેળ
એ સોનામાં સુગંધ સમાન છે.

ફેાજેને હરાવવાનું તીક્ષ્ણ શસ્ત્ર - જે જ્ઞાનશાસ્ત્ર - પીરસનારા તથા જીવનભાગને જ્ઞાનપુષ્પોની ગૂંથણીથી જેમને પોતાનું સર્વસ્વ જીવન મધમધાયમાન કર્યું. તેમની સુવાસના વચ્ચેના ટંકશાળ...તેમની આભા અત્યંત પ્રભાવિક તથા તેમની ગતિ, શ્વાસોશ્વાસની ગતિ તીવ્રપણે જ્ઞાનતંતુઓથી વણાયેલી રહેતી. જે એમના સમાગમમાં આવે તેને પામર એવા પશુ જેવા અમોને પણ જ્ઞાનની સ્વાનુભૂતિ કરાવનારા જે મારા જીવનના ટૂંક પરિચયમાં અમોએ અનુભવ્યો છે. વધારે શું લખીએ ?

આ મહાન વિરલ વિભૂતિને દેવલોકમાંથી અમારા જેવા શિષ્યગણને જ્ઞાનશક્તિ, સમજ પ્રદાન કરે. એ જ શુભેચ્છા.

સાં શ્રી રાજેન્દ્રશ્રીજી મ. ની ભાવભરીવંદના

ફેારમ રહી... ત્યાગના અનુરાગની.

અધ્યાત્મના યોગી ! જ્ઞાનદાતા, ક્ષમાસાગર પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી માટે શું કહી આપવી શ્રદ્ધાંજલિ ?

જે અવ્યક્ત રહેલું છે તે વસ્તુવ્યમાં ગમે તેટલું લાવું તે ઓછું છે કારણ કે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ એક ઉત્તમ ક્રોટિના મહત્વશીલ કર્તવ્યધારી આત્મા હતા. તેમની ઓજસભરી પ્રભાવશાળી વાણીથી અનેક જીવોના દિલમાં તપ, ત્યાગની વીણાનાં તાર ઝણઝણી ઉઠ્યા હતા. પૂજ્યશ્રીની વાણી જાણે સિંહગર્જના સમી હતી જોરદાર ! અનેક-ગુણોના ધારક ! આપણા જીવનનું વર્ણન અર્મજીભથી ન થઈ શકે !

આજે તેમની ખોટ પુરાય તેમ નથી. આપણી વચ્ચેથી ચાલ્યા ગયું-સૌરભ પ્રસરાવીને. તેઓને આપણે આંસુથી નહીં પણ તેમના જીવનમાં રહેલા આદર્શ-ગુણો અપનાવીને પળે પળે આત્મજગૃતિ હૈયામાં લાવી, ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ.

શરીરના અભ્યંતર સ્વરૂપ વિચારે તો તેમાં કંઈ મોહ પામવા જેવું નથી.

જૈનશાસનનું તેજસ્વન ગયું. જવાહિર અદ્દશ્ય...તરવરી રહ્યા છે
તેમના તાબા જીવન સ્મરણો. પૂ. સ્વ. ગુરુદેવના ગુણગ્રહણ કરીએ તો
જ ગુરુ-ઋણમાંથી ચત્કિચિત મુક્તિ - એ જ લાવના.

બસ, યાદ કરું સંત સૂરિદેવની જિંદગીને યોગ્ય પંક્તિ -
“ અપી ગયું ફેરમ જગતને, ત્યાગના અનુરાગથી ”

(૭-૧-૮૭)

— સાધ્વીશ્રી કમળાશ્રીજી,
— સાધ્વીશ્રી સ્નેહલંતાશ્રીજી,

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ને!

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી !!!

પ્રવચન પ્રભાવક, શાસન શણગાર,
પૂ. આ. દેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ !
આપના શ્રી ચરણોમાં
કેટિ કેટિ હો વંદન.

શ્રી ગુર્જર જૈન સંઘની બહેનો — સાધ્વીની ઉદ્યપ્રભાશ્રીજી
શ્રી મહાવીર જૈન સંઘની બહેનો — સાધ્વીશ્રી યશપ્રભાશ્રીજી

વિજય ભુવનના વિજિત જીવન ચરણે વંદના

અજ્ઞાનતા નિવારવા સમજાવી સમ્યક્ સાધના
ભૌતિક બ્રાંતિ ભાંગવા ઓળખાવી આત્મ આરાધના.
દુર્ગુણ દિલેથી કાઢવા દિવ્ય અનુપમ બતાવી લાવના.
ઉપકારી ગુણિયલ ભુવનસૂરિને સદા સદા - હો વંદના.

એકલી ઉપરની આમડીમાં મોહાય તે તો અમાર કહેવાય.

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજ સાહેબ,
શુરદેવ ! દેહસ્વરૂપે વિલિન પણ આત્મ-શુભગરિમા, અનંત અમર,
અજર...

આપશ્રીએ જીવનની ક્ષણભંગુર-સંસારનીપળે ક્ષણિકપળે
ને સંયમ-સાધનાથી મધમધતુ કરવા મથવા મડયા. જેઓશ્રીએ મોક્ષ
રૂપી રમણોને વરવા કાળે સાધનાની પગદંડીએ ચઢ્યા હતા. પોતાના
જીવન-હેમને ચળકતું રાખવા ને સંયમ-જીવન સાધવા સાધનાના
પગથારે ચઢ્યા.

જેઓશ્રીએ આત્માના પ્રકાશ-પ્રભાવ પાથરવા તપશ્ચર્યા કરી.
વીરશાસન કાળે વીર બની કર્ણ-જ'જીર તોડવા અપૂર્વ ઉલ્લાસથી
જીવન-પંથ દિપાવ્યો. મીનની જેમ સંસાર-સમુદ્ર પાર પામવા-ચારિત્ર્ય
ઉજ્જવલ કરવા અથાક પ્રયત્ન કર્યા. ને વિચાર, વાણી વર્તનથી
જિહ્વાને સુસંસ્કારોથી સવાસિત કરી.

એ પુણ્યજીવનના અથાગ પ્રયત્નના પરિણામે પ્રભાવે જ્ઞાનસરિતા
વહાવી ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ કરી કીર્તિ ફેલાવી. ૪૭ વર્ષના અનેકાનેક
શુભ્રાની અખંડતાથી જીવન ઝગમગતું બનાવ્યું. સંયમજીવન ૪૭ વર્ષમાં
રૂપ જેટલા મહાન છ'રી પાલિત સંઘ કાઢી અનેક આત્માઓને જ્ઞાન-
જ્યોતમાં લાવવા પ્રયત્ન કર્યો. પોતાના મહાનમત જીવનમાં-મહોત્સવો,
સંઘો, જૈન-શાસન અને મુક્તિધામ જેવી મહાન સંસ્થાતું કાર્ય નિહરતા
નિઃસ્પૃહતાપૂર્વક સફળ કર્યું.

એવા દિવ્ય-આત્માની શુભ-ગરિમા કઈ રીતે વર્ણવીએ. હર્ષથી
અર્પેલા એ સુરિદેવ ને અંજલિ, અંતિમ શબ્દ...

જેમના મુખે ઝળહળતું બદ્ધચર્ય-નૂર,
અજ્ઞાની જીવોના અંધાર-અજ્ઞાન કર્યો દૂર,
હૃદયમાં હતા દિવ્ય-આત્મ ધ્યાનના પૂર,
સિંહ કેસરી વિજયભુવને કર્મોને કર્યા ચૂર.

(મહુવા)

—સાધ્વીશ્રી મંજૂલાશ્રીજીના

—સાધ્વીશ્રી મધુકાન્તાશ્રીજી

શિક્ષણ કરતાં યે સંસ્કાર મહા કિંમતી વસ્તુ છે.

ભાવ-પુષ્પાંજલિ....!

પ્રાતઃ સ્મરણીય પરમોપાસ્ય પૂ. પાદ સ્વ. આચાર્યશ્રી ભુવનરત્ન-
સૂરિશ્વરજી મહારાજને આત્મસંવેદનાત્મક શ્રદ્ધાંજલિ.

“યેષા મન હ્રિ વિગતકિરં । યે વિધ્વવિતભૂવિ જાગતદ્વપકારમ્ ।

તેષા વયમુચિતા ચરિતાનાં । નામ જપામો વારંવારમ્ ॥

ઉપરોક્ત કાવ્ય પંક્તિ દ્વારા પ્રકટતુ રહસ્ય અમારા સંયમ ભુવનમા
પૂજ્યપાદશ્રીના સ્વાનુભવથી પ્રત્યક્ષ કહી બતાવે છે. તેમાં જરાય
અતિશયોક્તિ નથી જ.

તેમની નિશ્રામાં રહેવાનું સદ્ભાગ્ય ! પૂર્ણ ચાતુર્માસ બાદ
શેષકાળમાં અવારનવાર ૨ ૩ વર્ષ મળતા જ રહ્યા. આ અમારા પરમ
પૂજ્યનો ઉદય... એમનો સત્સંગ એ જ ભુવનનો અપૂર્વ લહાવો.
'સૌરાષ્ટ્ર કેશરી' એમને મળેલું બિરુદ ! એમને રસજ્ઞતા કહીએ !
યોદ્ધા કહીએ !... 'સાહેબજી...દેવ થયા'—આ વાત સત્ય જાણાતી
નથી, માન્યામાં ન આવે...છતાં ય સત્ય હકીકત માનવી જ રહી અને...

અરે... અમારા કમનસીએ... અનુપમ શાસનરત્ન કુદરતે છીનવી
લીધું. અમોને ઉત્કૃષ્ટ જૈનધર્મ જ્ઞાન પીરસનાર... અને હવે આજ
અમારા જેવા માટે ઘણી મોટી ઉણપ. મૃત્યુનો કુરઆઘાત અસહનીય
રહેશે. કેાણ અમને હવે...દિવ્ય-વાણીના વહેણે અમ જેવા પથ્થરને
પલાળશે.

આપ સ્વર્ગેથી—જ્યાં હો ત્યાંથી અમારા પર અમીદષ્ટિ વરસાવો.
એ જ શુભભાવના. અમર આત્મા અમ પર પવિત્ર નજર કરતો રહે—
એ શુભકામના સાથે અંતરના વિરહની વેદનાભરી શ્રદ્ધાંજલિ આપના
અરણાવિંદ....

— સાધ્વી શ્રી શ્રેયસ્કરશ્રીજી
તથા સાધ્વીશ્રી ભાગ્યોદયાશ્રીજી

મોહાંધતાને કારણે જ અનંતગુણી આત્માના
પાસેથી સાચુ સુખ મેળવી નહીં શકે.

જ્ઞાની મહાપુરુષને વંદના... શ્રદ્ધાંજલિ

રતનગર્ભિત પૃથ્વી ઉપર મહાપુરુષોનો જન્મ પરોપકાર માટે જ થાય છે, દુન્નયિસુખો માટે નહીં. એમની વિકાસ પામતી દષ્ટિ કરુણા-રૂપ અમૃત-વૃષ્ટિ કરનારી હોય છે. એમની વાણી પ્રશમરસ અમૃતનો છંટકાવ કરે છે. જ્ઞાનમગ્ન, જ્ઞાનરત, જેતું જીવન-એવા જ્ઞાની મહાપુરુષને અમારા શત શત નમસ્કાર. કોટિ કોટિ વંદના.

— સાધ્વીનિર્મલપ્રભાશ્રી

સંત-દીપ ખુઝાયો પ્રકાશપૂંજ પાથરી ગયો...!

ધર્મની કમલકેસર ક્યારીથી પરિવરેલા સંયમકળાના અદ્ભુત સીંચાયેલા પુણ્યાત્માઓ ભવ-જીવેને સંસાર-તાપમાંથી મુક્ત કરાવે છે. શુદ્ધતમ અધ્યવસાયોથી ચડતા તેઓ તપ-તેજથી જાજવદ્યમાન બની અજ્ઞાન અંધકારનો નાશ કરે છે. શ્રુતિજ્ઞાનસંપન્ન ઉચ્ચકુલમાં જન્મ ધારક વિરલવિભૂતિ સંસાર-સાગર-કમળોથી મુક્તિએ પહોંચવા પ્રયત્ન કરે છે અને એ જ કે...રતનસમા પૂજ્યશ્રીના અનેકાનેક ગુણરત્નોની માળા ગૂંથનથી જીવન સાફદ્યને વરેલા પૂ. પાદ આચાર્ય શ્રી વિજય-ભૂવનરતનસૂરિજી મહારાજની ગૌરવ-ગાથાનું સ્મરણ અમૃતપાન સાથે આપ સર્વે સ્વયં જીવનમાં કંઈ એકાદ ગુણ-આચરણમાં ઉતારીએ.

માનવંતી મરૂભૂમિ-ખેતાસણની ખમીરવંતી ભૂમિમાં ધનજીસાઈએ દેહ ધારણ કર્યો. રેતીના ઢગલા વચ્ચે રમતા શૈશવકાળ સરી ગયો... બાળકોનાં ટોળામાં રમતો ધનજી ધ્રુવતારક જેમ તરી આવતો હતો. ગળથૂંથીએ ગૂંથાયેલા માતા-પિતાના સંસ્કારો, સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયમાં દીક્ષિત બનેલા ક્ષેત્ર મ.સા. તરફથી પ્રેરણાની પિયુષવાણીનું થતું સિંચન. સર્વાંતરમાં અધૂરી રહેલી આરાધના...ને ધર્મશિખરો સર કરવા

ઐકાન્તિ અને આત્મિક સુખ આત્મા
સિવાય કોઈ આપી ન શકે.

ધનજીભાઈ નો ધન્યાત્મા જાગી ઉઠ્યો.

એક પથિક આત્માને મોક્ષનગરીના પ્રવાસ લણી દોડ મુકવી હતી. જે ખસ, આ લીધણ લયાનક લવાટવીમાં ભ્રમણ કરી અકાળાયેલો, મૂંઝાયેલો, થાકેલો હતો જ. તેને વિષયોના વાદળ વિખેરી, કષાયોની કાલિમા કચડી નિર્મળ સાધનાપથે ચાલવું હતું. તેને લવસંગ્રામ-વિજેતા થવું હતું—મોહ લૂટારાથી સાવધ રહી, તપોબાણના પરાક્રમ-રૂપ ધનુષ્યબાણ વડે કર્મકંચૂક લેદીને. કિંતુ...એ પાથિક ચાહતો હતો સથવારો...!! અવિચલનગરી પ્રતિ પા...પા... પગલી માંડતા એક ધર્મમાતાની આંગળીએ ઝૂલવું હતું. ત્યાં તો...! સ્વપ્ન સાકાર થયું.

અનંતના પ્રવાસીને અષ્ટપ્રવચનમાતાની ગોદમાં રમવા એક ધર્મશુરુ મળ્યા.

‘કમળની કેમળતા...કેસરકચારાની વિશ્રાંતિ
ચંદ્રની સૌમ્યતા. પછી ન રહે કમીના

બાલધન આત્મધનની ખોજમાં ખોવાઈ ગયો...ફઈ મહારાજ સહિબાનો આગ્રહ હતો. ‘લઈલા સ્થાનકવાસીનું રતન બનજે હો ને! પણ ધનને તો ચંદ્રના કિરણોમાં આત્મધનની પ્રાપ્તિમાં રાહ દેખાઈ ચૂક્યો હતો. સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહી દીધું, “મહાસતીજી! જે મુખે મુહપત્તિ બાંધવાથી જ મોક્ષ થઈ જાય. તો હું ગોદડાના ઢગ બાંધી દઉં.”

તેજવર્ધ તેજસ્વી ચંદ્ર-કિરણોના શરણે અનંતના પ્રવાસીની મન-મક્કમતા લયલીન બની ગઈ. મુનિશ્રી ભુવનરતનવિજયસૂરિ બની પૂ. શુરુ મં ૦ સાં આદિની વૈયાવચ્ચ દ્વારા અજબ વક્રતત્વ-શૈલીની ભેટ વડે જ લવ-જીવો પર લવ્ય અસર સાથે ધર્મ-શાસન પ્રભાવનાની શરૂઆત કરી. છ’રી પાળતા સંઘો, પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવો-અંજનશલાકા, દીક્ષા, વડીદીક્ષા પ્રદાનાદિના કાર્યો અપ્રમત લાવે કરી ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી, બિરુદ ધારણ કયું’.

અવિસ્મરણીય આચાર્યપદ પ્રદાન પ્રસંગ રાજનગર મધ્યે સંવત

સાચા મુખ માટે માનવ પાસે
દિવ્યજ્ઞાન દષ્ટિ હોવી જરૂરી છે.

૨૦૩૫માં ચૌભથેલ જે હજીય નજર સમક્ષ તરવરે છે. પૂ. પ્ર. સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી મ.ના પ્રશિખ્યા સા. વારિષેણાશ્રીજીને સિદ્ધલેખિકા પૂજ્યશ્રી કહેતા. તેઓશ્રીની પદવી પ્રસંગે જવાની અપૂર્વ ભાવના...પણ ન ભણ્યું જાનકીનાથે સવારે શું થવાતું છે ? વિહારમાં વારિષેણાશ્રીજી સ્વર્ગવાટે સંચરી ગયા તેમના અધૂરા અરમાનો પૂર્ણ કરવા ભાંગેલું હૃદય છતાં ય પૂજ્યથીના પદવી પ્રસંગે તપસ્વી સાધ્વીશ્રી ત્રિલોચનાશ્રીજી આદિ સાથે અમે રાજનગર ગયા.

હજારોની માનવમેદની વચ્ચે પૂ. વિનયચંદ્રસૂરિજી મ. સા.ના વરદ્ હસ્તે તૃતીયપદ્દે આરૂઢ થયાં. ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ જે પ્રવચન કયું તેનો શુંભરવ-માર્મિક નિર્દેશન જે વર્તમાન જૈન શાસન પ્રતિ કર્યો તે હજી ય કાનમાં શુંજી રહ્યો છે.

“મૃતસિંહના કલેવરને ખીજા પશુઓ હેરાન કરતા નથી. પણ કલેવરમાં રહેલી કીડાઓ-જિવાત જ તેને ફેલાવી ખાય છે. તેવી રીતે મૃત પ્રાયઃ બનેલા જિનશાસને અન્ય મતીઓ હેરાન નથી કરતા, જેટલા જિનશાસન મતીઓ. મારી ફરજ આજથી વધી રહી છે હું શાસનને વફાદાર રહું. અંદરના કીડાઓ દૂર થાય. જૈનશાસન-પતાકાનો વિજયધ્વજ મુક્ત ગગનમાં લહેરાય તેમ ઇચ્છું છું.”

પદવી પ્રસંગેએ, ચાતુર્માસ તથા શેષકાળ દરમ્યાન શાશ્વતી ઓળીમાં જ્યારે જ્યારે અમોને પૂજ્ય ગુરુદેવની અમૃતવાણીનો લાભ મળતો ત્યારે ત્યારે ગૌરવ પૂર્ણ હૃદય બની જતું. એવા એક શિર-છત્રને અમ શિર નમતુ રહેતુ. અજબ અઝમતેજસ્વિ પ્રગટીકરણ થતું તેમના પ્રવચનોમાં પણ બ્રહ્મચર્યવ્રત-પાલનનો મીઠો-મધૂરો રણકાર સંભળાતો જેનો ધ્વનિ હજીયે ગૂંજ્યા કરે છે.

છેલ્લા પાંચેક વર્ષોથી અનેક રોગોથી ઘેરાયેલા છતાં તેમની આત્મ મસ્તીમાં કદીયે ઉણપ આવી નથી. ને સાથે રહી પુસ્તકોની સદા-કાળની મૈત્રી. સં. ૨૦૪૩માં મુખર્ધ ચાતુર્માસ પધારવા અમદાવાદથી વિહાર કરતા પાલેજ મુકામે શરીર-સ્વાસ્થ્ય હાથમાંથી સર્પું, શિખ્ય-

આકુળતા એ દુઃખ લક્ષણ અને
અનાકુળતા એ સુખ લક્ષણ છે

પરિવારને કહ્યું, “ યશોવિજય, રાજયશવિજય મારા દેહની ચિંતા ન કરો...મારો માર્ગ કલીયર થઈ ગયો છે.” ‘વપુવિનાશી તું અવિનાશી’ વપુ વિનાશી મારો આત્મા અવિનાશી અજર...અમર છે. હું મારા શુદ્ધ સ્વરૂપને પામું. ને અંતકાલિન મૃત્યુમસ્તી સાથે શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર મસ્ત બન્યા.

ચૈત્ર-શુકલાની ચતુર્દશી પૂજ્યશ્રીના દેહ માટે ગોઝારો દિન બની ગયો... પૂજ્યશ્રી અનંતની વાટે સિધાવી ગયા. પૂજ્ય ગુરુદેવ !...ઓ ગુરુદેવશ્રી સૂરિદેવશ્રી...

આ શું કર્યું ? અમારે હજુ આપની જરૂર હતી ! શિષ્ય-પ્રશિષ્ય સાધ્વીવૃંદ-શાસન સહુ આપ લાણી મીટ માંડી રહ્યા છે ? અમેને છોડીને કેમ ચાલ્યા ? શો અપરાધ ? ક્ષમા કરજો એકવાર. સ્વર્ગેથી દિવ્ય આશીર્વાદ વાણી વરસાવો જેથી લયાનક માર્ગ પ્રકાશવંત હો ઓ ! ગુરુદેવ !!

આપની કૃપાકાંક્ષી સાધ્વી વજસેનાશ્રીજી

શું ? શ્રદ્ધાંજલિ, ચંદ્રના બાળને ?

ચૈત્રસુદ તેરસ મહાવીર જન્મની આનંદની ભૂમિ ઉરમા સમાતી ન હતી, ત્યાં તો નિષ્કુર દૈવે ન વાંચી શકાય, ન કદપી શકાય એવા હૃદયવેધક કૂર સમાચાર ચૈત્ર સુદ પુનમના પ્રભાતે મળતા હૃદય રડી બિઠ્યું. કોને ખબર હતી કે અમારા અંતરના અવાજને બેસૂરો બનાવી દેશે ? શું અમારી લાવનાઓ દિપક આપના હૃદયદ્વાર સુધી પ્રકાશીત નહોતો બન્યો ? શું આપની શિષ્યાઓની આરજૂ આપને ન ગમી ?

મનમાં વિચાર્યું હતું કે ચાતુર્માસબાદ પૂ. પાદ સૂરિદેવશ્રી ભુવન-રત્નસૂરિ મહારાજના પ્રથમ દર્શન કરી નયનોને શાંતિ મળશે.

ઈન્દ્ર અને ચક્રવર્તીના સુખ પાણુ ચિત્ર
સ્વાસ્થ્યના સુખ પાસે તુચ્છ છે.

જૈનશાસનમાં વિદ્યમાન અનેક મહાપુરુષોમાંના એક અદ્વિતીય કૌટીના મહાપુરુષ હતા. અનેકવિધ ગુણોના ખજાના. ‘નીકરતા’ એ એક અત્યંત પ્રસંશનીય, અનુકરણીય ગુણ હતો. કોઈની ય શેહશરમમાં તણાયાવિના શાસન ને શાસને વફાદાર રહેવાની વૃત્તિ જેમના જીવનમાં રોમરોમમાં વ્યાપ્ત હતી.

હજારોની મેદનીમાં જ્યારે વ્યાખ્યાન આપતા ત્યારે “આગમે અને સિદ્ધાંત”થી યુક્ત અમોઘવાણી સાંભળીને પુ ગુરુદેવની અગાધ-શક્તિ ઉપર શ્રોતાઓ આક્રિંત થતાં. એવી અઝોડ શૈલીના વ્યાખ્યાતા હતા. એવી સિંહગર્જના વ્યાખ્યાનોમાં નહીં સંભળાય !

શાસન સુરક્ષક વીરપુરુષ, સિદ્ધાંત સમર્પક વિદ્વાન પુરુષની આવશ્યકતા હજી એ હતી, પણ શું થાય ? આવા એક નહીં પણ અનેક ગુણો નમ્રતા, વચનસિદ્ધતા વગેરે હતા છ’રી પાલિત સંઘો કઠાવવા, એ સંઘોના સંઘર્ષનું નિરાકરણ-ઐક્યતા લાવવી, એવા અત્યંત સહજતાથી કાર્યો કરનાર હવે કોણ ? સર્વ રીતે તારક-ગુણ ગુરુદેવની રૂપરેખા વ્યક્ત કરવા અમો ખિલકુલ શક્તિહીન-અસમર્થ છીએ.

દેહમાં લયંકર વ્યાધિ હોવા છતાં ય તેમની સમાધિ ભદ્રંકર હતી. તેઓશ્રીની વિદાયથી શાસનરસિક આત્માઓ, જૈન-જૈનેતરોને અવર્ણનીય અઘાત થયો છે. શાસનને, સંઘને, અમારા સમુદાયને ન પૂરી શકાય તેવી મહાન ખોટ પડી છે. અસમર્થ એવી હું...અદ્યમાત્ર ગુણાનુવાદ કરી વિરમું છું.

શાસન દેવને પ્રાર્થના,

અમારી એ અભ્યર્થના.

સદા અમો પર સ્વર્ગેથી

અદેશ્ય કૃપાના કિરણો વરસાવે

ગુરુચરણ-વંદનાજલિ ગાવે.

સાધ્વીશ્રી અનંતપ્રભાશ્રીજી

કષાય ને ઇન્દ્રિયોથી તિતાયેલો આત્મા જ
સંસાર છે કષાયોને જીતનારો આત્મા મોક્ષ છે.

પ્રવચન પ્રભાવકે સૂરિદેવ ! !

પ્રવચન-શક્તિ હતી જેહની, સૌ મુનિગણથી ન્યારી,
તેહથી ઉજ્જવળ શોભી રહી'તી કેસર કેરી કયારી.
જિનશાસનમાં કીર્તિ જેહની સર્વત્ર ફેલાઈ'તી સારી,
ગુણ તમારા શું પામું ગુરુજી આશિષ દો એવી ખ્યારી.

પ. પૂ. આચાર્ય દેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિ ગુરુદેવજી ગુણોના મહા-
સાગર સમ એ ગુરુદેવના ગુણોનું વર્ણન હું સાવ અજ્ઞાન અને સામાન્ય
સાધ્વી થઈને શું લખું ? મારું તે શું ગયું ? ગુણ આલેખન કરવાનું ?
પણ તો ય ગુરુભક્તિથી ભીંજાયેલા મનમાં તરવરાટ જાગ્યો કાંઈક લખવા
માટે એમના વિશિષ્ટ - જ્ઞાનગુણથી પ્રેરાઈને સ્તો...!!!

એ, ગુણનિધિ ગુરુદેવના ગુણ-વૈભવનું આલેખન કરવામાં એક
વિશેષાંક પણ નાનો પડે. પણ અહીં માત્ર વર્ણન કરું સર્વને નજરે
ચડતો, શ્રોતાઓ પર જાજગવલમાન ઝળહળતો ગુણ સિતારો - એ છે
એમની પ્રભાવક 'પ્રવચનશક્તિ' !!

પરમાત્મશાસનના પરમતત્ત્વોને પામવા માટે એક સૂગમમાર્ગ છે
જિનવાણીનું. શ્રવણ...એ શ્રવણથી ભવની ભયંકરતા અને મોક્ષની
લદ્ગંકરતા સમજાય...આજના ભૌતિકવાદમાં ફસાયેલા જીવોને જિન-
વાણીનું શ્રવણ એ જ તારક છે...

ભવ-જીવોને ફસાયેલાથી જ્ઞાન-દ્વાર ખોલવામાં સમર્થ હતી. પૂ.
ગુરુદેવની અનોખી વ્યાખ્યાન શૈલી તેમનું પ્રવચન માત્ર મનોરંજન
નહીં, દોષ ભંજક, ધર્મ જીવનપ્રેરક સંયમ પ્રભાવક નિખાલસપૂર્ણ
રહેતું. તલસ્પર્શી આગમિક અભ્યાસનાં કારણે તેઓશ્રી - કયા આગમમાં,
કયો પાછ સાંક્ષી સહિત સદૃષ્ટિ આપી શકતા જિનતત્ત્વદર્શન - માર્મિક
રહસ્યોના જ્ઞાતા હતા. એ રહસ્યો શ્રોતા સમક્ષ સરલ, મનોરંજનપૂર્ણ
પ્રેરણાપૂર્ણ સહ ભવજીવો—ખાળજીવો સમક્ષ કેમ રજૂ કરવા તેઓના
એ વિજ્ઞાતા હતા.

તેઓશ્રી વંદનાર્થે જઈએ તો મહર્ષિકૃત ગ્રંથસાગરમાં નિમગ્ન

જીવનમાં સરલતા હોય તો માનવી આખા જગતમાં પૂજનીય છે.

હોય, બિનજરૂરી વાતોથી દૂર રહી જ્ઞાન અભ્યાસમાં જાણે ભંગાણુ પડતું લાગે. વંદનાએ આવનાર સુમુક્ષુ કે સાધ્વી મહારાજ સાથે ઔચિત્ય પૂરતું બોલે. અથવા સુંદર હિતશિક્ષા આપે.

વિશિષ્ટ જ્ઞાની પ્રવચન પ્રભાવક સૂરિદેવના પ્રવચનોનો ખાસ લાભ બહુ નથી મળ્યો. પરંતુ જિનશાસનમાં થયેલ નવપદ્ધતિનાં સુસાધક શ્રી પાલરાજનો રાસ, જે આત્મિક આલ્હાદ સાથે અવણનીય મધુર સ્વરે શાસ્ત્રીય સંગીત સહ સાંભળવો એ એક દુર્લભ દહાવા સમાન ગણાય. એમના પ્રવચનો ખૂબ હૃદયસ્પર્શી, કંઈક ભવજીવને ભવ્યજીવન આપતા, સન્માર્ગી બનાવ્યા ને શાસનરાગી બનાવનારા છે.

ભુવનમાં રત્નસમ એ ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજની જિનશાસનને જ્યારે જરૂર હતી ત્યારે ગોઝારા કાળે છીનવી લીધા...

જૈન-શાસન છત્ર સમા ગુરુદેવ ગયા. પણ એમના રામેરામે જે જ્ઞાનરમણતા હતી. તે આપણે આંશિકપણે અપનાવીએ અને એમનાં અંથોમાંથી મેળવીએ પ્રકાશ...એ જ શ્રદ્ધાંજલિની એક અભ્યર્થના પ્રવચન પ્રભાવક ગુરુદેવને કહું છું...

“શાસનરક્ષા કાળે ગુરુવર જીવન હતું તમારું,
મસ્તક સૌના ઝૂકી જતાં એવું વક્તવ્ય તમારું.”
મતભેદ મિટાવી, હાથ જોડીએ હળીમળી,
સ્વીકારો ગુરુ શ્રદ્ધાંજલિ વંદન તમને લળીલળી.

—સાધ્વીશ્રી વિશ્વજ્યોતિશ્રીજી

કેવલ રહી કેમલ યાદો

કષ્ટ નિવારે ગુરુ ઇહલોક,
દુર્ગતિથી વારે ઇહલોક.

સન્મતિ હોય ગુરુ દેવતા
ગુરુદેવો ને ગુરુદેવતા.

ઓ ! મારા... પરમ ઉપકારી, સરળ સ્વભાવી પૂજ્ય ગુરુદેવ !!!

કોઈ એ તો વર્ષોના પ્રીતિનો વિનાશ કરાવે છે
અને અનેકો સાથે વેર કરાવે છે.

આપશ્રીની પુનિત નિશ્રામાં મારી વડીલીક્ષાનો યોગ થયેલ. મારી બાદ્યવય હોવાથી યોગ સારી રીતે પૂરા થાય તે માટે વાસક્ષેપ નાખીને યોગ પૂરા કરાવ્યા.

હંમેશા સુખશાતા પુછીને એમ કહે કે નાના મહારાજ નિવીમાં ને આચંબિલમાં તમારી લકિત બધા કરે છે ને. હું નાની હોવાથી પૂજ્યશ્રીએ મારું નામ ટીનું પાડ્યું હતું. પૂ. આચાર્ય લગવંતશ્રીનું વ્યાખ્યાન હું નાની હોવા છતાં મને બહુ સારી રીતે સમજાઈ જતું બધું થ મને યાદ છે.

છેલ્લે, અમે થલતેજથી પિહાર કરવાના હતા. ત્યારે મને કહ્યું કે, 'તમે ખૂબ લાણુને અને ગુરુ મહારાજની સેવા કરજો.' પૂજ્ય મોટા મ.સા.ને કહે કે, આ સાધ્વી તમારી બહુ જ લકિત કરશે. આપણા સમુદાયના પૂ. સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી મ.સા. પછી નાની ઉંમરમાં મારી દીક્ષા થયેલ. તેથી સમુદાયમાં સૌથી નાના છે એવું ઘણીવાર કહેતા. આપા અન્નેડ જ્ઞાની પૂ. ગુરુજી અમોને અટૂલા મૂકીને સ્વર્ગે સિધાવી ગયા. સ્વર્ગેથી અમને આશિષ આપજો.

પૂ. સાધ્વીશ્રી વિનયપ્રભાશ્રીજી મ.ની
આજ્ઞાંકિત બાલસાધ્વીશ્રી કૈવલ્યપ્રભા.

તે દિન ચૈત્ર શુકલા ૧૪...

પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજીના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર સાંભળતા-“કાળજી કંપી ઉઠ્યું. વિરહનો વીંઝતો વાયુ રાંક-શિખોના રત્નને રોળી નાખનારો, સમાજના સ્તંભને તોડનારો, સમુદાયની શાંતિને આંચકો આપનારો, શાસનના હીરને હણનારો તે દિન ચૈત્ર શુકલા ૧૪”

કોધી ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ પારેય
પુરુષાર્થમાં સફળતા સાધી ન.શકે.

અસહનીય સમાચારથી જૈન સમાજે ખોટ ખાધી, શાસને શાસક ગુમાવ્યો, શિષ્યોએ શિરછત્ર ઢાંકણુ ગુમાવ્યું. સમગ્રતયા જૈન જગતને અક્રસોસ, ગ્લાનિ, શોકનું તીવ્રતર મોગુ ફરી વળ્યું.

કંઈક સૂતેલાઓને જિનવાણી-ઝાલરથી જગાડનાર શું ચિર-નિદ્રામાં પોઢ્યા? ક્યાં સંતાયા અનુપમ ચરિત્રજીવનને લઈ ખનેલ જૈન-શાસન કર્ણધાર? જ્ઞાની ગુરુદેવ! જ્ઞાનામૃત પીરસતા અધૂરા લોજન પીરસીને પ્રયાણુ કરી ગયા? ગુણગિરિમાં વહેતા...ગરવા ગુરુદેવના વાત્સલ્ય વહેણુ શું સૂકાઈ ગયા? ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણે જે આઘાત અનુભવ્યો એવો જ કંઈક વજ્રઘાત ભાવવિભોર શિષ્યો-શિષ્યાઓ અને સમગ્ર સમુદાયે પણ...

ગુરુવાણીના પઠઘા કાનમહી ગૂંજે-ફમં શરિરં અણિચ્ચ । સર્વં ક્ષણિ-કમ્ ” । ‘ નિત્ય છે માત્ર આત્મા, શરીર નાશવંત ’ સરલતાથી સરલ-તાની શીખ, નમ્રતાનું નત્યનંગ ધરી, નિર્વાણુ-તૈયારી, નિર્લિકતાની ભવ્યભેટ આપી ભવપંથ ટૂંકો કર્યો જૈન-જગતને જીવનના તેજકિરણો તેજમય બનાવી આલ્યા...વિરાગની વાસણી વગાડી-આત્મભગૃતિનો ઝંકાર જગતને સંભળાવ્યો. વરસાવી ચારિત્ર્યની આંદની અતુર્વિધ સંઘને આપ્યું સંયમ-જીવનનું શીતળદાન...સાથે સાથે આપ્યું સત્ય ધર્માચરણનું ભાન વિરતિની વાટ બતાવી વિરામ પામ્યા.

હવે, સામે માત્ર તમ-જીવનના ગુણસાગર ગુરુદેવ! વિરલ વ્યક્તિ-ત્વધારી, અનેકગુણથી પૂર્ણ બસ, આપણે સૌ કોઈ જીવનમાં એમના એકાદ ગુણને વિકસાવી તે પંથના રાહી બનવા પ્રયત્ન કરીએ !

જ્યાં પણ બિરાજિત આપનો આત્મા ત્યાં શાંતિ પામે, અધૂરી સાધના પૂર્ણ કરી મુક્તિ સુખને પ્રાપ્ત કરે. એ જ અમારા સૌની ભાવ-ભરી શ્રદ્ધાંજલિ

મહાસતી પૂ. સરોજપ્રાઈ મ.
પૂ. મહાસતી સુખતાપ્રાઈ મ. (ખોટાદ સં૦)

મિથ્યાદષ્ટિ તો અર્થને અનર્થરૂપ માને છે

વસુધરાનું વહાલુ રતન

મહાપુરુષ કા જીવનચરિત્ર;
હમે નસિયત કરતે હૈ,
હમ લી અપના અપના જીવન;
લગ્ય ઉજગવલ કર સકતે હૈ ।

રતન... હા એક મા-જનની કૂખે અવતરે ને બીજુ મા વસુધાનું રતન ! મા જનનીનું રતન મૂલ્યવાન પણ, મા-વસુધાનું રતન અણમોલ... ના ન થઈ શકે એના મૂલ્ય ! ઉસય સિદ્ધિ ધરાવતું,...ઉલયના અંતર અજવાળતું...આલમને ય પોતાના અતરે અજવાળતું એ રતન...એ અણમૂલ રતન જ હોય ને જ વળી ? આવા જ એક જ એક રતન... સહુના લાડીલા, ધર્મસમાજના માનીતા, જૈનશાસનના જાણીતા શ્રદ્ધેય ગચ્છાધિપતિ પૂ. આ. શ્રી ભૂવનરતનસૂરિજી મહારાજ સાહેબ !

હાં પ્રત્યક્ષ તો જેનો અદ્ય પરિચય હોવા છતાં અધૂરો એ પરિચય પણ ખૂબ જ મધુરો બની ગયો છે તેથી જ એ મહામૂલા રતનને સ્મરણજલ્દિ આપવાની પ્રેરણા સ્કુરે જ ?

કણું તો પાવન હતા એમની ખ્યાતિની ખુશખબરી...પરંતુ આંખને એની સાખ પૂરવી હતી...ને તેથી જ મનની પાંખને તૈયાર કરી, પ્રથમ દર્શન કર્યા સૂરેન્દ્રનગર ઉપાશ્રયે. કાંઈ આડી અવળી વાત ન કરવાનો એમનો મુદ્રાલેખની ત્યારે જ છાપ પડી...થોડી મિનિટોમાં અરિહંતાદિનો મહિમા-સ્તવના દ્વારા ‘પ્રસાદ’ પીરસી દીધો એને અમે ‘પીપરમેન્ટ’ જેમ વાગોળતા વિદાય થયા...

ફરી બીજી વાર...૮૩ ની એ સાલ, એમનું ને અમારું આતુર્ભાસ મુલુંડ થોડાક દિવસોમાં એમના આવાગમને આવી લોકોમાં ઉત્સાહની ભરતી ! સરસ...આતુર્ભાસ તરસ છીપાવે તેવું, એવા આનંદની અભિવ્યક્તિ, ને થયું કે કયાંય અછાના રહેતા હશે રતનના અજવાળા ! એના તેજથી સ્તો સમાજ કેવો ઝગમગે છે...અને એક દિ...

જન્માંધ કરતાં ત્રિશ્યાદષ્ટિ ભયંકર છે.

એક દિ અમે પણ આદ્યા પ્રેરણાની એ ગંગોત્રીમાં સ્નપિત થવા. ને પૂજ્યશ્રી મ. કહે, તમે આદ્યા ? લલે... ‘મૈત્રીલાવ’ ને વિસ્તૃત કરે તે જ સાધક વગેરે વગરે. મૈત્રી આદિ લાવેની હૃદયસ્પર્શી થોડી વાત જે અનુભવગમ્ય વાણી હતી. હૃદયરકતે વણાયેલ ત્રીલાવની જ ગવાહી આપતી અત્યંત સ્પર્શી ગઈ ને હૈયું બોલી ઉઠ્યું, “Any comes from the heart, goes to the heart” એક સ્વીચ ઓન કરે ને પ્રકાશ ઝળઝળી ઉઠે ને સ્વીચ ઓફ કરેને લાઈટ બંધ એમ પ્રવાહ શરૂ થયો. હૃદય અજવાળા અજવાળા પામવા લાગ્યું, ત્યાં જ રૂ વાકધારા બંધ કરી કહે કે બસ...શાતામાં રહેજો કામકાજ હોય તો જણાવજો, દ્યો એમ કહીને પોતાનું વાંચવા લાગ્યા. ને અમને વિદાયનો સંકેત મળી ગયો. ન કોઈ આડી અવળી વાત, ન કોઈ પૂછપરછ! કોલેજમાં પ્રોફેસર પિરિયડ દઈને જતા રહે તેવું સંવેદન લઈ અમે ગયા. કાને - અંતરમાં ય દિવસો સુધી એ વાણી ગુંજ્યા કરી...

ફરી આદ્યા એ પર્વાધિરાજના એ પનોતા દિવસો...ત્યાંના એ સંઘોનો રિવાજ એક સાલ શ્રીસંઘ સાથે ચાતુર્માસસ્થિત સંત સતીજી મૂર્તિપૂજક ઉપાશ્રયે ને બીજી સાલ સ્થાનકવાસી ઉપાશ્રયે બિરાજિત થાય ને સમુહ ક્ષમાપનાનું આયોજન થાય. આ રીતે અમે પણ શ્રી-સંઘ સાથે સંમિલિત થઈ ત્યાં ગયા. પૂજ્ય આ. શ્રીની તબિયત ખૂબ નાંદુરસ્ત થઈ ગઈ હતી...છેલ્લા દિવસોમાંય નિયમિત યાજ્ઞ્યાન નહીં વાંચી શકેલ છતાં યે એ દિવસોએ ક્ષમાનું હાર્દ હાર્દિક રીતે જે સમજાવ્યું તે ‘Short but sweet’ જીવન પાથેય બની ગયું... પછી શારીરિક કારણે પૂજ્યશ્રીને પ્રવચન વચ્ચેથી ઉઠવું પડ્યું. મારે શિરે પણ જે ‘ક્ષમાપના’ વિષેયત્ કિંચિત્ બોલવાનું હતું... [પણ પૂજ્યશ્રીની હાજરીમાં સંકોચ થતો...] ત્યાં વચ્ચેથી તેમને જવું પડ્યું તો પૂજ્યશ્રી એ કહેતા ઉઠ્યા કે “બીજો વિકલ્પ ન કરશો, મારે ઉઠવું પડે તેમ છે શારીરિક ક્રિયા માટે” ત્યારે પણ મહાપુરુષની મહાનતાનું દર્શન સહજતાથી પામ્યા.

અભ્યંતર એવી જ્ઞાનજ્યોતિ તત્ત્વરૂપે પ્રતિભાસિત થાય તે જ ચતુર્થ સત્યગ્રહણ છે.

આમ ત્રણેકવાર દર્શન થયેલ... પણ તેઓશ્રીની સાધુતાની સુવાસ
યાદ થકી અંતરનો ઓરડો મહેંકે છે. પછી મહુવા ને અમરેલી
ચાતુર્માસોની પૂજ્યશ્રીની શાસનપ્રભાવનાઓની પરિમલ પરોક્ષ રીતે
ત્યાં ત્યાંના નિકટવર્તી શ્રાવકો દ્વારા પણ જાણવા મળેલ ને હૃદય
હંમેશ મહેસુસ કરતું કે.

કેવું પાવન, યશસ્વી પ્રેરક જીવન !

અહો ! અપૂર્વ છે પૂજ્યશ્રીનું જીવન-ઉપવન !

જેમ ખગીચા પાસે સુવાસને સૌંદર્ય સહજતાથી માણવા મળે
એમ આવા મહાપુરુષના જીવનખાગ પાસે આવનારને ચારિત્ર્યની સુવાસ
ને આત્મશુભ્રાનું સૌંદર્ય જરૂર મળતું. વાહ ! ધન્ય સંત જીવન !!!

અચાનક એમના કાળધર્મના સમાચાર મળતાં થયું હાય ! હીરવો
હરાઈ ગયો ! શાસન રત્ન રોળાઈ ગયું ? ઉદારતાનો ઉદ્ધિ સુકાઈ ગયો ?

ગંભીરતા, ઉદારતા, મહાનતા,

પાવનતા, પ્રેરકતા, પ્રભાવકતા,

શે ! પુરાશે એ શાસનપ્રભાવકની ખોટ ?

ધર્મસમાજને મૃત્યુએ તો લગાડી જખરી ચોટ !

વંદન હો લવ્ય જીવન ભેટ દેનાર,

એ ભદ્રિક આત્માને !

અપૂર્વ સૌમ્ય ને સરલતાથી જીવી જનાર,

શ્રદ્ધાંજલિ—સુમનો એ સરલાત્માને !

ચરિત્ર્ય-સંયમ જીવન થકી પ્રેરણા દેનાર,

પ્રશ્નિપાત ! પ્રશ્નિપ્રાત એ પવિત્રાત્મા ને !

પ્રાંતે એમનો સાધક આત્મા જ્યાં ગયો હોય ત્યાં ફરી વિતરાગ
શાસનનું સંધાન પામી અધૂરી સાધના પૂર્ણ કરી વહેલા વહેલા સિદ્ધિ
વરો... સિદ્ધિ વરો સિદ્ધિ વરો એ જ અભ્યર્થના, શ્રદ્ધાંજલિ સુમન.

—મહાસતી અરૂણાબાઇ

પૌદ્ગલિક સુખનો રાગ એ બધા પાંચોતું મૂળ ઉત્પત્તિ સ્થાન.

નિંદર શાસન કેસરી

સત્યપ્રિય સૂરિદેવ ગયા...

પરમ પૂજ્ય ગરુડાધિપતિ આચાર્ય શ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ.સા. ચૈત્ર સુદ ૧૪ ના દિવસે કાળધર્મ પામતા સમસ્ત ભારતભરના જૈનસમાજ અને શાસનને કદી પણ ન પૂરી શકાય તેવી મહાન ખોટ પડી છે. જીવન કેટલું ક્ષણભંગુર છે, તેનો સચોટ ખ્યાલ આપણને તેમના કાળધર્મ પામ્યાની ઘટનાથી આવી શકે તેમ છે.

મહાપુરુષો અને સંતોના જન્મ, જીવન ને મૃત્યુ જગતને પ્રેરકરૂપ હોય છે. ધરતી તો નિરાલંબા - નિરાધારા છતાં સંસારને માટે આલંબનરૂપ છે. કેમ કે સત્યના બંધને બંધાયેલ છે. એ સત્યને સંતો - મહાપુરુષોનો આધાર છે. ભયંકર ઝંઝાવાતી ઝડપે વિનાશના માર્ગે જઈ રહેલી વિશ્વની પ્રજાને સત્ય, અહિંસા, સહાચારના માર્ગે વાળવા જન્મ લઈ મહાનસંતો જીવન-સાર્થક કરી અમર બને છે. પૂ. આચાર્ય ભગવંત આવા જ કોટિના સંત થઈ ગયા.

તેમનો જન્મ રાજસ્થાન : મારવાડના ખેતાસર ગામે થયેલ, નાની વયે દીક્ષાગ્રહણ વારસામાં મળ્યા. માતા-પિતાના ધર્મ સંસ્કારો જે પૂજ્યશ્રીએ ઉજ્જવલ કર્યા. તેઓશ્રીના પરમગુરુ આચાર્યશ્રી કેશરસૂરિશ્વરજી મ. પાસે જ્ઞાનધર્મ પામ્યા ને ઉન્નતિના એક પછી એક સોપાન સર કર્યાં. સં. ૨૦૩૫માં અમદાવાદ સુકામે આચાર્યપદની પદવીની પ્રાપ્તિને શાસનના શિરતાજ બન્યા. તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ, શાસ્ત્રના અતિશુદ્ધ મર્મને આત્મશક્તિથી જાણવાની તેમનામાં અદ્ભુત શક્તિ. સ્વાધ્યાય, સંયમ-પાલન અનેક શુભના સાગર સમાન, શાસન પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અને તીવ્ર-રાગ નિંદર વક્રુત્ત્વ, પ્રભાવક વ્યક્તિત્વ, સૌરાષ્ટ્ર કેસરી શ્રી ભુવનરત્ન-સૂરિશ્વરજી. મ. સાહેબે પોતાના સમગ્ર જીવન દરમિયાન અનેક જીવોને પોતાની સાદી, સરળ અને સિંહગર્જનાસમી-શૈલીમાં પ્રતિબોધ પમાડીને સહાચાર નીતિ, ન્યાય, અહિંસા અને સત્યના પંથે વાળવામાં અને

પરસ્પૃહા એ મહાદુઃખ છે ને નિરસ્પૃહતા એ પરમ દુઃખ.

અનેક દુર્ગુણોમાંથી છોડાવીને, પોતાનું જીવન જૈન સમાજને અર્પણ કરી, ઉજ્જવલ કરી ગયા.

તિર્થંકર પરમાત્માની આજ્ઞા, સિદ્ધાંતનો આદર્શ આંખ સામે રાખીને, આજ્ઞામય જીવન જીવીને તેમની દિવ્ય અને મધૂરભાષિત વાણીથી દેશના આપી સમસ્ત વિશ્વને આદર્શ જીવન જીવવાની કળા બતાવીને આપણા મહાન ઉપકારી ગુરુ બન્યા, જેમ ગુરુઓ, ભગવંતો જીવી જાણે, તેમનું મૃત્યુ પણ ભવ્ય હોય છે.

ગુરુદેવો, ગુરુદેવતા, ગુરુવિષ્ણુ ઘોર અંધાર,
જે ગુરુ વાણી વેગળા તે રહવડિયા સંસાર.

કળિયુગના ભયંકર ભૌતિક વાતાવરણમાં ચેતવણીરૂપ રેડ સિગ્નલ બતાવી ગુરુ સાચો માર્ગ બતાવે છે, “ ભાઈ, અજ્ઞાનનો અંધકાર દૂર કરી આ જ્ઞાનદીપને લઈને સત્યના માર્ગે ચાલ ગુરુ દીવો છે ગુરુ સાક્ષાત્ દેવ સ્વરૂપ છે અનંત ભવના મહાઉપકારી આજે ગુરુદેવ દેહસ્વરૂપે નથી. તેમણે આપેલા પ્રવચનો, આદર્શો, રચેલી દિવ્યવાણી સ્વરૂપ ગ્રંથો તો આપણી સામે જ છે.

વિ. સ. ૨૦૦૫માં શ્રી રાજકોટ જૈન તપગચ્છ સંઘને આંગણે તેઓશ્રીનું પ્રથમ ચાતુર્માસ થયેલ. અપૂર્વ તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરેલ વાણીથી શ્રોતાજનો મંત્રમુગ્ધ બની જતા. એ સમયે વ્યાખ્યાન હોલ ખૂબ જ નાનો પડતો હોવાથી ઘણા શ્રોતાઓ તેમની વાણીથી વંચિત રહેતા નિરાશ થઈ જતા. આ રિથિતિ નિવારણથે મોટો વ્યાખ્યાન હોલ બનાવવા શ્રીસંઘને પ્રેરણા આપી સફળઉપદેશ કર્યો અને તેમના ફળરૂપે તે જ વખતે નવો મોટો ભવ્ય વ્યાખ્યાન-હોલ બનાવવાનો સંઘે નિર્ણય કર્યો. અને બે વરસમાં તો નવો વ્યાખ્યાન હોલ સુંદર અને ભવ્ય રીતે તૈયાર પણ થઈ ગયો.

સંવત ૨૦૦૬માં બીજું ચાતુર્માસ તેમનું થયેલ તે વખતે આ વ્યાખ્યાન હોલ પણ નાનો પડવા લાગ્યો. એટલી બધી મોટી સંખ્યામાં શ્રાવકો - શ્રાવિકાઓ તથા જૈનેતરો તેમની વાણીનું શ્રવણ કરવા આવતા હતા. તેમનો મધૂર કંઠ, સમજાવવાની શૈલી સરલ ભાષાને લઈ શ્રોતાઓ

સુખી થવાનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ સદ્ અનુષ્ઠાનનું પ્રવર્તન કરવું.

ભાવવિભોર બની જતા, અનેક આત્માઓ પોતપોતાની ચંદ્રશક્તિ અનુસાર ધર્મને પામી જતા. માત્ર રાજકોટમાં જ નહીં પણ જ્યાં જ્યાં તેમનું ચાતુર્માસ થતું તે સર્વે સ્થળોએ એકેક દિવસ બાજે મહાન ઉત્સવનો હોય તેવો ઉલ્લાસ ભર્યો પસાર થતો. અનેક ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો, તપસ્યાઓ તેમની નિશ્રામાં થતાં અને નાના-મોટા સર્વે યથાશક્તિ ધર્મલાભ પામતા હતાં. અહીં રાજકોટ તેમના ચાતુર્માસ દરમિયાન અનેક ઉલ્લાસભર્યા અનુષ્ઠાનોનું આયોજન થયું. ૪૪ જેટલા તો મૂલ્યવાન છોડ ભરાયા. સંઘમાં એવા પ્રકારનું વાતાવરણ સર્જાયું કે બાજે ચોથો આરો ચાલતો હોય...

સં. ૨૦૩૬માં પૂજ્યશ્રીનું ત્રીજું ચાતુર્માસ થયું. ભવ્યાતિભવ્ય સામૈયા સાથે રાજકોટના ઇતિહાસમાં ન થયું હોય તેવું વિરલ હતું. ૧ કિ. મી. લાંબું સામૈયું હતું—તેમાં ૩૦૧ ખેડાવાળી કુમારિકાઓ, ૪૧ સ્ફૂટર, ૧૧ ઘોડા, મોટરો, પાઠશાળાના બાળકો, સાથે સાથે પોલિસ બેન્ડ, હીસાનું બેન્ડ વગેરે ચાર બેન્ડ-પાર્ટી હતી. સાગ્ન-માગ્ન ગુજરાતના આરોગ્યમંત્રી શ્રી મનોહરસિંહજી બહેન તે ઉપરાંત શહેરના પ્રસિદ્ધ ઉદ્યોગપતિઓ વગેરે ઉપસ્થિત હતા. વ્યાખ્યાન હોલ તો હાઉસફૂલ... ચિહ્નાર; ખેસવાની જગ્યા પણ મળે ક્યાંથી? તપશ્ચર્યાઓ સારા પ્રમાણમાં હતી.

આપી ભવ્યાતિભવ્ય શાસનાપ્રભાવના તેમના તપ, તેજસ્વી, ગુણસાગર પૂર્ણ જીવનયાત્રાને લઈને રતો! એમના અનેક મુખ્ય નોંધ પાત્ર ગુણોને દર્શન-પરિચય સાથે પ્રેરણા મેળવીએ. અત્યંત પ્રભાવી વાણીથી ઉપદેશ સાથે શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ આત્મોથાન માટે દાન કરવાની પ્રેરણા અને હૃદયસ્પર્શી ઉપદેશના કારણે સાતેસાત ક્ષેત્રો છલકાવા માંડ્યા હતા. તેઓશ્રીની વચનસિદ્ધિ એટલી અદ્ભુત હતી કે જ્યારે જ્યારે ધાર્મિક અનુષ્ઠાન માટે કે કોઈ ખાસ ક્ષેત્ર માટે શાસનના કોઈપણ કાર્ય માટે તેમના તરફથી રજૂઆત થતા શ્રાવકોના ઉત્સાહ પૂરની માફક ચડતા. પરિણામ વારો રહેતો અને તૂર્ત-જ કાર્યસિદ્ધિ

મોક્ષતા દ્યેયપૂર્વકના શુભોપયોગથી ઘણું ચ
અશુભકર્મો ક્ષય થવાના.

હાસલ થઈ જતી.

શુભસાગર ગુરુદેવ !! સ્વભાવે તદ્દન નિઃસ્પૃહી અને નીડર હતા. તેથી જૈન સમાજે એમને ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ તરીકે ધિરહાવ્યા. પરંતુ ખરેખર તેઓ ‘ભારત કેસરી’ જ હતાં. સત્યનું પ્રતિપાદન, સંઘ-ધર્મસિદ્ધાંતોમાં અદ્ભૂત દૃઢતા, અપૂર્વ શ્રદ્ધા અને કૌઠની પણ શેહમાં આવ્યા વગર જે સત્ય હોય તે જ પ્રમાણે કરવાના આગ્રહી મનોબળ-વાળા હતા. અનેક શુભોના ભંડાર સમા ‘ભારત કેસરી’નું ધિરુદ્ધ તેઓ શોભાવતા. સિદ્ધાંતોની બાબતમાં ગમે તેટલો ને ગમે તેવો લાભ દેખાતો હોય તો પણ બાંધછોડ કરતા નહીં. પરંતુ ગમે તેવા કપરા સંજોગોમાં ચલિત થતા નહીં. આવી તેમની અનેક સિદ્ધિઓ હોવા છતાં તેઓ તેને પોતાનો શુભ માનતા નહીં પરંતુ પોતાના ગુરુની પરમ-કૃપા છે એવી માન્યતા વારંવાર પ્રદર્શિત કરતા.

તેમના જીવનના દીક્ષાપર્યાય દરમ્યાન જૈન શાસનને દીપાવે તેવા ઘણા પ્રસંગોનું સર્જન કરેલ છે. જે જૈન શાસનના વર્તમાન ઇતિહાસમાં સુવર્ણાક્ષરે અંકિત થશે. અરે, ઘણા છ’રી પાલિત સંઘો તેમની નિશ્ચામાં નીકળેલ છે.

લોગપ્રધાન યુગમાં પંચમહાવ્રતધારી સાધુ-સાધ્વીનો સમાગમ અતિ ફૂલ્લ છે. એવા સમયે આપણને શાસન કેસરી, નિડર, સંયમી, સત્યપ્રિય ગુરુ મળ્યા એ આપણા અહોભાગ્ય જ ગણાય. આ સંસારે મનુષ્ય જીવનને સાર્થક કરનારા વિરલાઓ તો કોક જ જોવા મળે ને ?

મહાપુરુષો ને સાધુ-સંતો કાળધર્મ પામવાની ઘટના એક અપેક્ષાએ શોક કે દુઃખનો પ્રસંગ નથી, કારણ કે આવા મહાત્માઓ પોતાના જીવન દરમ્યાન ધર્મ-સાધના ને સંયમથી આત્માની ઉચ્ચગતિ નિર્માણ કરી દીધી હોય છે અને નિશ્ચયથી તેઓ થોડાક ભવોમાં પરમપદને પામે છે. દુઃખનો પ્રસંગ તો આપણા જેવા સંસારી અનુયાયીઓને હોય છે કારણ કે આપણી મોક્ષ-માર્ગ આરાધનાની સાધનામાં પરમ-ગુરુ સમા પથદર્શક ગુમાવીએ છીએ, એ કારણે આપણને શોક-સંતાપ

પુણ્યપ્રકૃતિ બાંધનારો જીવ નિશ્ચિતપણે
ત્રીભ ભલે મોક્ષ પામવાનો.

રહે છે. પરમશુકના અલાવે આપણે નિરાધાર, દિશાહીન બની જઈએ છીએ.

ધન્ય ! સૂરિદેવ, રાજકોટ જૈન તપગચ્છ સંઘ ઉપર તો સદાએ તેમની અસીમ કૃપા હતી. અપૂર્વ ચાતુર્માસ કાળની પળો, શેષકાળના સંસ્મરણો અમૂલ્ય છાપ રાજકોટ સંઘ, રાજકોટના જૈન સમાજ - જૈનેત્તર મુમુક્ષુ પર પડેલ છે તે કદી એ વિસરાય તેમ નથી...

તેઓશ્રીના સર્વગુણમયી અને આદર્શપૂર્ણ જીવનેથી કંઈક અંશે કે મહદ્ અંશે ગુણાચરણ થાય, તેઓશ્રીએ બતાવેલ માર્ગે ધર્મ આરાધના કરતા રહીએ એ જ સાચી - યોગ્ય હાર્દિક શ્રદ્ધાંજલિ ગણાશે.

રાજકોટ જૈન તપગચ્છ સંઘ - જયંતિલાલ જેઠાલાલની શ્રદ્ધાંજલિ

ધન ધન શાસન મંડન મુનિવર !

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ પરમ પૂજ્ય આચાર્યશ્રીમદ્ વિજયભુવનરત્ન-સૂરિજી મહારાજના ગુણસાગર પૂર્ણ જીવનમાંથી એકાદ ગુણ જીવનમાં ઉતારીએ સાથે સાથે અનેકવિધ પ્રકારે વૈવિધ્યસભર જાજલ્યમાન જીવનનું દર્શન, કંઈક રસદર્શન જોઈને જ પામીને પ્રેમપૂર્ણ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ એ જ મનોશુભકામના.

પૂજ્યશ્રીનો જન્મ રાજસ્થાનની રણિયામણી ભૂમિ ખેતાસર, ઓશિયાં તીર્થે શ્રુતિજ્ઞાન પામ્યા, મહારાષ્ટ્ર મનોરમ્યભૂમિ શ્રી ગુરુવરનો સમાગમ, શિરપુરે આરિચ્ય-અંગીકાર અને સૌરાષ્ટ્રની સોહામણી ભૂમિના રાજકોટ શહેરે ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ બિરુદ પામ્યા ને જિન-શાસનના સર્વોચ્ચપદ આચાર્યપદે પહોંચેલ થયા. ગરવી ગુજરાતના રાજનગરમાં ને પૂજ્યશ્રીની જીવનયાત્રા ગુજરાત, મારવાડ, માળવા, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, બંગાળ, બિહારની કલ્યાણભૂમિની

અશાતાના ઉદયકાળમાં જ જિંદગી આખી
જે જ્ઞાન સેજાબુદ્ધિ તેની કસોટી થશે.

સ્પર્શના સાથે પાંચ પાંચ પ્રદેશોને આવરી લે છે, પ્રતિષ્ઠા, અંજન-શાલકા, છ'રીપાલિત વિશાળ સંઘો દ્વારા અનેક પ્રકારે શાસન-પ્રભાવનાઓ કરી છે. પ્રવચનના ચશસ્ત્રી મહાપ્રભાવે લાખો જૈન-અજૈનના હૃદયે જીવંત સ્થાન પામ્યા છે. લેખિની દ્વારા વૈરાગ્યપોષક સાહિત્યથી અનેક વાંચકોના હિલ હરી લીધા છે.

પૂજ્યશ્રીના સુરેન્દ્રનગરના ચાતુર્માસ માટે અમારો શ્રીસંઘ લગભગ પાંત્રીસ વર્ષથી પ્રયત્નશીલ હોવા છતાં કોઈ પ્રબળ અંતરાળ કર્મનો ઉદય તેવો યોગ શ્રીસંઘને પ્રાપ્ત ન થયો. છતાં પૂજ્યશ્રીના હૃદયમાં સુરેન્દ્રનગરનું શ્રીસંઘ પ્રત્યેનું સ્થાન કેવું હતું તે પૂજ્યશ્રીના શબ્દોમાં જ જોઈએ...!

દ્વાગણવદી ૧૪ ખુધવાર,

પાલીતાણાથી લિ. વિજયભુવનરત્નસૂરિ સાથે શિષ્ય પરિવાર. શ્રી બાપાલાલભાઈ, યોગ્ય ધર્મલાલ, તમારો પત્ર મળ્યો.

“છેલ્લા ચોત્રીસ વર્ષથી અમારા અંગે તમારા પ્રયત્નો ચાલુ છે. ભાવનગર વિનંતી કરવા સં ૨૦૦૮ની સાલમાં તમે આવેલા. તે પછી સં. ૨૦૧૧ની સાલમાં જુનાગઢ આવેલા. પછી અમોએ સુરેન્દ્રનગર મુકામે જોળીપર્વની આરાધના કરાવેલી, ત્યારે શ્રીસંઘે વિનંતી કરેલી. પણ ત્યાંની ભૂમિ પ્રત્યે અમારી સ્પર્શના બલવાન ન હતી એટલે સુરેન્દ્રનગર જેવા વિશાલક્ષેત્રને ચાતુર્માસનો લાલ આપી શક્યા નહીં. આ વર્ષે પણ અમારી આશા રાખવા જેવી હતી જ નહીં છતાં આશાનું એકાદ કિરણ હતું ખરું પણ લાવિલાવ હોય તેમ બને છે... હવે મારી તબિયત દિનપ્રતિદિન કથળતી જાય છે. એટલે લવિષ્યમાંયે મારી આશા રાખવાની રહેશે નહીં. તમારી અંગત લાગણી અમારા પ્રતિ અપૂર્વ છે. પણ સંઘશક્તિ હંમેશા બળવાન છે.”

સંવત ૨૦૩૭માં સુરેન્દ્રનગર ઐત્રી જોળીની આરાધના કરાવવા પધારેલા ત્યારનો એક વિરલ પ્રસંગ અવિસ્મરણીય પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયેલો-શબ્દમાં લખીએ ને લહાવો લઈ તેને યાદ કરી લઈએ...

જ્ઞાનનું દ્વંદ્વ સમાધિ, શાતા સુખ કરતાં ચે
સમાધિ સુખ શ્રેષ્ઠ છે.

સં. ૨૦૩૬નું રાજકોટ ચાતુર્માસ થયું 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' બિરુદ અર્પણ ને વિહાર કરતા કરતા સુરેન્દ્રનગરમાં ચૈત્રી - જ્યોત્ષીની આરાધના કરાવવા પધાર્યા. ને અઢાર દિવસ સ્થિરતા કરી. પ્રવચનની હેલી મંડાણી. જૈન-જૈનેતર આબાલવૃદ્ધની લીડ જામી. પ્રવચનના સમય પહેલા પા કલાકે ઠંઠું મેઢની જામી પડી. ચૈત્ર જ્યોત્ષીમાં પરમાત્મા મહાવીરના જન્મકલ્યાણકની ઉજવણીમાં ચૈત્રી સુદ ૧૪નું એક જ દિવસનું એક આયંબીલ કરવા ઉપદેશ આપ્યો. શ્રોતાઓએ ઉપદેશનો વળતો જવાબ આપ્યો કે ચૈત્ર વદ ૧ મે જ્યોત્ષીના પારણા સાથે ચૈત્ર સુદ ૧૪નું એક જ આયંબીલ કરનાર સર્વ લાઈ-બહેનોના પારણા ચૈત્રી વદી-૧મે કરવામાં આવશે ને ચૈત્ર સુદ ૧૪ના ૧૨૦૦ આયંબીલ થયા ને તેઓના પારણા ચૈત્ર વદ ૧ મે થયા. પારણા કરાવવામાં અંદાજે રૂ. ૭૫૦૦/-નું ખર્ચ થયું. ખસ આ કેવો ધન્યતમ શ્રીસંઘના આંગણે બનેલો. ધન્ય અવિરમરણીય અમૂલ્ય લ્હાવો આપતો પ્રસંગ...વાણીની પ્રભાવકતાના આવા અવિરમરણીય એવા કેટલા દાખલા પૂજ્યશ્રીના જીવનમાંથી મળી શકે છે.

સં. ૨૦૪૨ના પોષ માસમાં અત્રે પધારતા ફરી શ્રી સંઘે ચાતુર્માસની વિનંતી કરી. જોરદાર વિનંતીનો પૂજ્યશ્રીએ પ્રતિલાવ પણ બતાવ્યો. મુક્તિધામ-થલતેજ (અમદાવાદ) ગયા પછી નિર્ણય કરવાનું કહીને અત્રેથી સં ૨૦૪૨ ના મહા સુદી ૪ ગુરુવાર તા. ૧૩-૨-૮૬ ના રોજ વિહાર કરી અમદાવાદ તરફ પ્રયાણ કર્યું. અમદાવાદ પહોંચ્યા બાદ શ્રીસંઘ તરફથી પ્રતિનિધિ મંડળ અમદાવાદ શ્રી ચંદ્રસૂરિજ્ઞાન મંદિરે વિનંતી કરવા ગયું. પરંતુ ડોક્ટરોની વિહાર માટે સ્પષ્ટ ના થતા અમારા સંઘની વિનંતી સ્વીકાર ન થઈ અને પાલીતાણાથી લખેલા પત્રમાં જણાવેલું કે—“લવિષ્યમાં અમારી આશા રાખવાની રહેશે નહીં.” નિખાલસલાવથી લખાયેલા આ શબ્દો ચાલુ વર્ષે (૨૦૪૩)માં ચૈત્ર માસે તેઓશ્રી કાળધર્મ પામતા ખરા પડ્યા.

આવા શાસન પ્રભાવક મુક્તિધામ નિર્માતા, દિવગંત આત્માએ સર્વને મુમુક્ષુજનોને નિખાલસતા સહ દિવ્ય-જીવન દર્શન કરાવ્યા. એવા પૂજ્યશ્રી

મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી, ઉપશમથી ને ક્ષયથી
જ જીવને સાચી દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થવાની છે.

આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરતનસૂરિજી મહારાજને સુરેન્દ્રનગર સંઘની
કોટિ કોટિશઃ વંદના...સાથે ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરીએ...
સ્વર્ગીય આત્મા શાશ્વત પદવી પામે એવી શાસનદેવને અભ્યર્થના.

સુરેન્દ્રનગર જૈન સંઘ વતી : શાહ બાપાલાલ મનસુખભાઈ.

મમ ચક્ષુ પરિચયેન સપરિવાર, સંઘેન—શ્રદ્ધાંજલિ

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી, શાસન પ્રભાવક, અનુકંપા સાગર પરમ વંદનીય
પૂજ્ય આચાર્ય લગવંતશ્રી વિજયભુવનરતનસૂરિશ્વરજી મહારાજ
સાહેબે ગયા ચૈત્ર માસમાં સુદ ૧૪ના દિવસે નશ્વર દેહનો ત્યાગ કર્યો.
પૂજ્યશ્રીના કાળધર્મના સમાચારે સમગ્ર સમાજને આઘાતભર્યો આંચકો
આપ્યો. જે વ્યથાને શબ્દોથી વાચ્યા આપી શકાય તેમ નથી.

પૂજ્ય લગવંતશ્રી સાથેના મારા સંબંધોનું સફલાગ્રે સ્મરણ સાચવવા
માટે મારે મારા દાદા સ્વ. મહેતા કાલીદાસ ગોપાળજીને તુરત ચાહ
કરવા પડે. દાયકા અગાઉ મારા દાદાશ્રી આ પૂજ્ય મહાનુભાવ સાથે એક
ભજન પ્રેમી ભાવિક શ્રાવક તરીકે સંપર્કમાં આવેલ, તે વખતે પૂજ્યશ્રીનો
મહુવા ખાતે એ પહેલા જ આતુર્માંસનો (સંવત ૨૦૦૬) પ્રસંગ હતો.

એ પછીનું બીજું આતુર્માંસ સં. ૨૦૪૧માં આવેલ ત્યારે મેં
પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનનો પૂરેપૂરો લાભ ઉઠાવેલ. મારા દાદાશ્રી કળીર-
વાણીના ધ્યાસી હતા. અને પૂજ્ય શ્રી વ્યાખ્યાનમાં કળીરની સાખી
વારંવાર બોલતાં. પૂજ્ય. લગવંતશ્રીને કળીરની સાખીનું જૂનું પુસ્તક
મારા દાદા વખતનું પૂજ્યશ્રીને અર્પણ કરેલ.

પૂજ્ય મહારાજ સાહેબના વ્યાખ્યાનમાં બહોળા જૈન-સમુદાય
ઉપરાંત જૈનતર સમાજનાં અગ્રણીઓની હાજરી પણ ખૂબ ઉપસી

સાચી જ્ઞાન દષ્ટિ પ્રાપ્ત થયા પછી જ
જીવનો વિકાસક્રમ શરૂ થાય છે.

આવતી. તેઓશ્રીના પ્રવચનમાં જગતના બધા જ ધર્મો-સંપ્રદાયો, સંતો-મહંતો, શાસ્ત્રના આધારભૂત ઉદ્દેશ આવતા અને તેમના હૃદય-સ્પર્શી વિવિધ દૃષ્ટાંતોથી પાયાના ધાર્મિક સિદ્ધાંતો સમજાવવાની તેમની લાક્ષણિક શૈલીએ તેમના દિવ્ય-વ્યક્તિત્વ અને અસાધારણ વિદ્વતાનું દર્શન કરાવેલ. તેમનું એક જ વ્યાખ્યાન સાચા મુમુક્ષુને જીવનભરનું ભાથું આપી શકે તેટલું કૌવતવાળું અનુભવાતું હતું.

મહુવાના સ્થાનકવાસી જૈન સંઘના પ્રમુખ તરીકે તેઓશ્રીના સાન્નિધ્યનો તથા અજારા પાર્શ્વનાથ સંઘમાં સંઘપતિ બનીને તેમની સેવાનો મને ઘણો લાભ મળ્યો હતો. મહુવામાં આર્યુવેદ ઔષધના સહારે વૈદ્ય તરીકે કામ કરતા મારા એક મિત્ર શ્રી મનુભાઈ ગાંધીની દવાઓ પૂજ્ય લગવંતશ્રીને સારી રાહત આપનારી નીવડેલ હતી. તે આર્યુવેદ ઔષધો જાત-મહેનતથી બનાવી આપતો હતો. જ્યાં બિરાજતાં હોય ત્યાં દવા પહોંચતી કરતો. અજારા પાર્શ્વનાથ સંઘમાં સાથે રહી ઉકાળો કરી આપતો હતો. આ રીતે એમની કૃપા દૃષ્ટિ અને આત્મીયતાનું અમી સિંચન અમારા કુટુંબને મળતું જ રહ્યું.

આવા સંત કેટિના દિવ્ય વિભુતિમાં જે નિર્માનીપણું, નિખાલ-સતા, સત્યપરાયણતાં, કર્તવ્યનિષ્ઠા, નીતિમત્તા, નિપૂર્ણતા, માનવતા સંવેદનશીલતા વગેરે ગુણો આવતા હતા. તેનું સ્મરણ પણ જીવનને ચેતનવંતુ બનાવી જાય છે. શ્રાવક તરીકેની શ્રેષ્ઠ ભૂમિકા પરત્વે પ્રકાશ પાથરતું જાય છે.

અંતમાં તેઓશ્રી જીવન જીતી ગયા, મૃત્યુને મંગળમય બનાવી ગયા. અને પોતાની અલૌકિક પ્રતિભાથી માનવ જગતને ધર્મલાભ પીરસીને અમર બની ગયા.

પૂજ્ય લગવંતને મારા સમગ્ર કુટુંબ પરિવાર અને સમસ્ત સંઘના કેટિ કેટિ વંદન

મહુવા દશાશ્રીમાળી સ્થા. જૈન સંઘ
વતી મનસુખલાલ નંદલાલ

કર્મબંધન રૂપી કેન્સર તજવા ઉપલક્ષ
બાહ્યાચાર રૂપી ઉપચારથી ન મટે.

શુભોનુસ્મરણે જ આપનું સામીપ્ય અમો અનુભવવાનાં જ. આપના અધૂરા કાર્યો પૂર્ણ કરવા અમારા ઉપર, અમ પરિવાર ઉપર સદાય કૃપાદષ્ટિ સહુ આશીર્વાદ વરસાવી સહાય કરતાં રહેશે.

લઘ્ય પ્રતિક્ષા મૂક્તિધામકર્તાને હાર્દિક લાવાંજલિ-એ જ અભ્યર્થના.

આપના ચરણાવિદે
'મુક્તિધામ' જૈન ટ્રસ્ટી મંડળના
કોટિ કોટિ વંદના.

મુક્તિધામના પ્રેરણાદાતા સૂરિદેવ !

સ્પષ્ટવક્તા, નિઃસ્પૃહી, સ્વાધ્યાયરત, વાતસલ્યવારિધિ, સિંહગર્જનાના સ્વામી, 'મુક્તિધામ' સંસ્થાના પ્રેરણાદાતા અનંત ઉપકારી પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરતનસૂરિશ્વરજી મહારાજ આપ અમારી નાવને મજધાર મૂકીને મુક્તિધામમાં મૂકત બની ગયા.

આપની અનુપમ પ્રેરણાથી તીર્થસ્વરૂપ એવું લઘ્યાતિલઘ્ય ગગનચૂંબી શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જિનાલય નિર્માણ થયું ને આપની જ પાવન નિશ્રામાં સં. ૨૦૪૨ની સાલમાં વૈશાખ શુદ્ધ-૩ ના લઘ્ય અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો. તદુપરાંત વિદ્યાપીઠ ધર્મશાળા, લોજનશાળા, ઉપાશ્રય આદિ સ્થાનો પણ નિર્માણ થયાં તે આપની ચિરસ્મરણીય અમીટ મૂર્તિમંત રહેશે.

આપશ્રીના આ સંસ્થા ઉપર તેમજ આપના શિષ્ય-પ્રશિષ્ય પરિવાર એવં અમારા ઉપર આશીર્વાદરૂપી અમીવૃષ્ટિ વરસાવતા રહેશે ને આપના અધૂરા રહેલા કાર્યો પૂર્ણ કરવાની શક્તિ આપને એ જ લાવસરી શ્રદ્ધાંજલિ.

યલ્લતેજ (અમદાવાદ) શ્રી મુક્તિ કમલ-કેશર-ચંદ્ર-સુરિશ્વરજી
મુક્તિધામ જૈન વિદ્યાપીઠ ટ્રસ્ટ, ટ્રસ્ટ ગણુ.

કોટી ભવે મનુષ્યદેહ પામીને પણ જીવનો પ્રમાદ શો ?

અવિસ્મરણીય

નાગપુર ચાતુર્માસ...આપની નિશ્રાએ

પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરતનસૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગારોહણ સમાચાર સાંભળી અત્યંત દુઃખ થયું. પૂજ્ય શ્રી ખૂબજ પ્રેમાળ-મૃદુલાષી હતા. નાળિયેર જેમ ઉપરથી કઠિણ ને અંદરથી અત્યંત કોમળ હતા. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની ત્રિરવિદ્યાએ આ જોટ પૂરી શકાય તેમ નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ નાગપુરમાં બે ચોમાસા કર્યા જેમાં તેઓશ્રીએ ધર્મના અત્યંત મહત્વપૂર્ણ કાર્યો કરતા ગયા. જૈન ઉપાશ્રય લદ્દાવતીનો છ'રી પાળતો સંઘ, જૈન મહિલા લવનના ઉદ્દઘાટન સમયે પૂજ્ય સ્વ. ગુરુદેવશ્રી પધારી આશીર્વાદ આપેલ. તેમના આશીર્વાદે સંસ્થા કૂલી કૂલી સેવાના કાર્યો કરે છે. પૂજ્યશ્રીનો આ ઉપકાર નહીં જ ભૂલાય !

શબ્દ રૂપી પુષ્પ પાંખડીથી સ્વ. આચાર્યશ્રીને નાગપુર જૈન સમાજ, જૈન ઉપાશ્રય, જૈન મહિલા મંડળ વતી લાવાંજલિ સહ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ છીએ.

શ્વે. મુ. જૈન મહિલામંડળ

નાગપુર.

વતી પદ્મા શાહ

“સૂર્ય શા તેજસ્વી, ચંદ્ર સમ સૌમ્ય”

પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ ભુવનરતનસૂરિશ્વરજી મહારાજને શ્રદ્ધાંજલિ આપતા શું લખવું? સામે મૂર્તિમંત થાય નામરૂપ ગુણોનો અનંતભંડાર. પૂર્ણ ધર્મધુરંધર મહાપુરુષનો વિશાળ પરિચય ને મહાન કાર્યો સહ શાસનપ્રલાવનાનું તેજપુંજી!!! શું લખવું? એ એક મીઠી મૂંઝવણ પેદા કરે એવો સવાલ થઈ જાય ! પરંતુ... પૂજ્યશ્રીનો

ચિરકાલને માટે સર્વ જીવરાશિને મનુષ્યભવ
મળવો અતિદુર્લભ છે.

સ્વાધ્યાયમગ્ન સૂરિજીને વંદન

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ નીડરવક્ત્રતા, સ્વાધ્યાયમગ્ન પૂજ્યપાદ સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિધરજી મ.સા.ને સંવત ૨૦૪૨ની સાલના ચાતુર્માસ માટે શ્રી ધર્મનાથ પો. હે. જૈનનગર શ્વે. મૂર્તિ-પૂજક જૈન સંઘે વિનંતી કરી હતી ને પૂજ્યશ્રીએ વિનંતીનો સ્વીકાર કરીને ચાતુર્માસાથે પધાર્યા.

પણ શી ખબર છે કાલની પણ, કાલે શું થવાનું ? કલ્પના પણ ન હતી કે પૂજ્યશ્રીનું આ અંતિમ ચાતુર્માસ હશે. ચાતુર્માસ દરમ્યાન પૂજ્યશ્રીનું સ્વાસ્થ્ય નરમ રહેતું હોવા છતાં વ્યાખ્યાનમાં પોતાની આગવી શૈલીથી સિંહગર્જના કરતા હતા ત્યારે શ્રોતજનો મંત્ર મુગ્ધ બની જતા હતા. તત્વરસ ભરપુર આત્મસાત્ થાય તેવી તેમની રાચક વ્યાખ્યાન શૈલી હતી.

અનંત ગુણધારી તેઓશ્રીમાં નિઃસ્પૃહતા ને ખાસ તો તેઓશ્રીની દિનચર્યામાં તરી આવતો ગુણ તે સ્વાધ્યાયમગ્નતા જ હતો. સહન-શીલતા રમુજતા, વિનયશીલ, મક્કમબળના મનોરથી તેઓશ્રી હતા જ.

નાતદુંરસ્ત તબિયત હોવા છતાં આત્મબળથી પોતે શ્રોતાઓને જિનવાણી સંભળાવવામાં લેખ માત્ર પ્રમાદ પોષતા ન હતા. ચાતુર્માસ દરમ્યાન ધર્માનુષ્ઠાનો ખૂબ સારી રીતે થયેલા.

જૈન શાસન સંઘને પૂજ્યશ્રીની ખોટ પડી તે નહીં પૂરી પડે. નહીં જ પુરાય. સદ્ગત વિદેહી આત્માને શાંતિ અર્પે એ હાર્દિક શ્રદ્ધાંજલિ.

૧૪, પોપટલાલ હેમચંદ ઉપાશ્રય શ્રી ધર્મનાથ પો. હે. જૈનનગર
જૈનનગર, નવા શારદા મંદિર રોડ, શ્વે. મૂર્તિ. સંઘ.
એલિસબ્રીજ અમદાવાદ-૭ વતી કલ્યાણભાઈ ફડીયા

ઉપશમલાલ ફડી રસાયણ સેવન થકી જ કર્મ બંધ રૂપ
મેહાભયંકર વ્યાધિ મદે.

પ્રવચન પ્રભાવક સૌરાષ્ટ્ર કેસરી પ. પૂ. સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજય
ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. ના નિર્મલ કીર્તિ ગાથાનું એક લઘ્ય પ્રતિક.

શ્રી આદિશ્વર જૈન દેરાસર સુક્રિધામ, થલતેજ.

લઘ્ય પ્રતિક ‘સુક્રિધામ’-કર્તાને હાર્દિક ભાવાંજલિ....

ઓ!!! અનન્ય ઉપકારી ગુરુદેવ ! આપના જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર,
અધ્યાત્મલેખન, નિઃસ્પૃહતા, સરળતા, વક્રુતત્વ શક્તિ, આ તો માત્ર
આપના પ્રત્યક્ષ દર્શન પ્રભાવે તરી આવતા મુખ્ય ગુણોનું દર્શન!!!
અમ અદ્યપશા ભવિજીવો સામે પ્રકટ થવાં લઘ્ય વિભૂત વ્યક્તિત્વમાં
અનેક ગુણોનો સુંદર સમ-વય સામંજસ્ય હશે જ ને ? કેટ કેટલા ગુણો!!!
અમે શું ગુણવર્ણન કરી શકીએ ?

પરમ પૂજ્ય આપશ્રી આપના ગુણાંધિ દર્શનનો અપૂર્વ પ્રતાપ !
આપના શાસનપ્રભાવનાના કાર્યોની યશોગાથા ચોમેર પ્રસરી રહી છે.
આપની હાર્દિક પ્રેરણા પ્રકાશે નવનિર્મિત થઈ રહ્યા -“ સુક્રિધામ ”
‘ જૈન વિદ્યાપીઠ ’ ‘ ધર્મશાળા, ‘ ભોજનાલય ’ તેમ જ આપશ્રીના પુનિત
હસ્તે, પુનિત સ્થળે અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા બનેલ. આજ સમસ્ત
જૈન સમાજ સામે શ્રી આદિશ્વર ભગવાન તેમજ શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ
ભગવંત આદિ જિનખિખોથી સુશોભિત ગગનચૂંબી લઘ્ય જિનાલય
આપના અવિસ્મરણીય કાર્યની સાખ પૂરી રહ્યું છે. કહેવાને કાંઈ શબ્દો
નથી. ગુરુદેવ ! આપના અનંત ઉપકારોના અમે સદા ઋણી.

ખબર ન હતી, કદનાયે નહીં કે આપ ‘સુક્રિધામ’ની સ્થાપના
કરી ત્યાં જ અમારાથી-સ્વયંના દેહથી પણ સુક્ત બનશો ? સત્ય-યથાર્થ
છે જ્યાં મહાપુરુષોનો જન્મ એ ભૂમિ પવિત્ર ને મૃત્યુ સમાધિ સાધે
એ ભૂમિ પણ દિવ્ય વ્યક્તિસહ પવિત્ર. એ ભૂમિ જ પવિત્રતાની શાખ
પૂરવાની જ ! અરે, ઓ ! સુરિદેવ !!! સુક્રિધામની ધરતીના આણુંને
પરમાણુંઓ આપના પાર્થિવ દેહના પાવન સ્પર્શે પવિત્ર બની ચૂક્યા.

જે ક્ષણને જાણે, નિષ્કળ ન જવા દે તે જ સાચો પંડિત.

શુભોત્સવરણે જ આપનું સામીપ્ય અમો અનુભવવાનાં જ. આપના અધૂરા કાર્યો પૂર્ણ કરવા અમારા ઉપર, અમ પરિવાર ઉપર સદાય કૃપાદ્રષ્ટિ સહુ આશીર્વાદ વરસાવી સહાય કરતાં રહેશે.

લઘ્ય પ્રતિક્ષા મૂક્તિધામકર્તાને હાર્દિક લાવાંજલિ-એ જ અભ્યર્થના.

આપના ચરણાવિન્દ
'મુક્તિધામ' જૈન ટ્રસ્ટી મંડળના
કોટિ કોટિ વંદના.

મુક્તિધામના પ્રેરણાદાતા સૂરિદેવ !

સ્પષ્ટવક્તા, નિઃસ્પૃહી, સ્વાધ્યાયરત, વાત્સલ્યવારિધિ, સિંહગર્જનાના સ્વામી, 'મુક્તિધામ' સંસ્થાના પ્રેરણાદાતા અનંત ઉપકારી પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ આપ અમારી નાવને મજધાર મૂકીને મુક્તિધામમાં મૂક્ત બની ગયા.

આપની અનુપમ પ્રેરણાથી તીર્થસ્વરૂપ એવું લઘ્યાતિલઘ્ય ગગનચૂંબી શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જિનાલય નિર્માણ થયું ને આપની જ પાવન નિશ્રામાં સં. ૨૦૪૨ની સાલમાં વૈશાખ શુદ્ધ ૩ ના લઘ્ય અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો. તદઉપરાંત વિદ્યાપીઠ ધર્મશાળા, લોજનશાળા, ઉપાશ્રય આદિ સ્થાનો પણ નિર્માણ થયાં તે આપની ચિરસ્મરણીય અમીટ મૂર્તિમંત રહેશે.

આપશ્રીના આ સંસ્થા ઉપર તેમજ આપના શિષ્ય-પ્રશિષ્ય પરિવાર એવં અમારા ઉપર આશીર્વાદરૂપી અમીવૃષ્ટિ વરસાવતા રહેશે ને આપના અધૂરા રહેલા કાર્યો પૂર્ણ કરવાની શક્તિ આપને એ જ લાવલરી શ્રદ્ધાંજલિ.

થક્તેજ (અમદાવાદ) શ્રી મુક્તિ કમલ-કેશર-ચંદ્ર-સુરિશ્વરજી
મુક્તિધામ જૈન વિદ્યાપીઠ ટ્રસ્ટ, ટ્રસ્ટ ગણુ.

કોટી લાભે મનુષ્યદેહ પામીને પણ જીવનો પ્રમાદ શો ?

અવિસ્મરણીય

નાગપુર ચાતુર્માસ...આપની નિશ્રાએ

પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગારોહણ સમાચાર સાંભળી અત્યંત દુઃખ થયું. પૂજ્ય શ્રી ખૂબજ પ્રેમાળ-મૃદુભાષી હતા. નાળિયેર જેમ ઉપરથી કઠિણ ને અંદરથી અત્યંત કોમળ હતા. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની ચિરવિદ્યાએ આ જોટ પૂરી શકાય તેમ નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ નાગપુરમાં જે ચોમાસા કર્યા જેમાં તેઓશ્રીએ ધર્મના અત્યંત મહત્વપૂર્ણ કાર્યો કરતા ગયા. જૈન ઉપાશ્રય ભદ્રાવતીનો છ'રી પાળતો સંઘ, જૈન મહિલા ભવનના ઉદ્ઘાટન સમયે પૂજ્ય સ્વ. ગુરુદેવશ્રી પધારી આશીર્વાદ આપેલ. તેમના આશીર્વાદે સંસ્થા કૂલી કૂલી સેવાના કાર્યો કરે છે. પૂજ્યશ્રીનો આ ઉપકાર નહીં જ ભૂલાય !

શબ્દ રૂપી પુષ્પ પાંખડીથી સ્વ. આચાર્યશ્રીને નાગપુર જૈન સમાજ, જૈન ઉપાશ્રય, જૈન મહિલા મંડળ વતી ભાવાંજલિ સહ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ છીએ.

સ્વે. મુ. જૈન મહિલામંડળ

નાગપુર.

વતી પદ્મા શાહ

“ સૂર્ય શા તેજસ્વી, ચંદ્ર સમ સૌમ્ય ”

પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજને શ્રદ્ધાંજલિ આપતા શું લખવું ? સામે મૂર્તિમંત થાય નામરૂપ ગુણોનો અનંતભંડાર. પૂર્ણ ધર્મધુરંધર મહાપુરુષનો વિશાળ પરિચય ને મહાન કાર્યો સહ શાસનપ્રભાવનાનું તેજપુંજ-!!! શું લખવું ? એ એક મીઠી મૂંઝવણ પેદા કરે એવો સવાલ થઈ જાય ! પરંતુ... પૂજ્યશ્રીનો

ચિરકાલને માટે સર્વ જીવરાશિને મનુષ્યભવ
મળવો અતિદુર્લભ છે.

સૌ પ્રથમ પરિચય અમારા બેન મ. સા. સાધ્વી વિનયપ્રભાશ્રીજીના દીક્ષાપ્રસંગથી થયો. ત્યારબાદ અમને મળ્યો અવારનવાર પૂજ્યશ્રીના દર્શન વંદનનો લાલ ! ને ધીમે ધીમે તેઓશ્રી સાથે ગાઢ પરિચય થયો.

વિ. સં. ૨૦૪૦માં સિંહ ગર્જનાના સ્વામી ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ પૂજ્ય આદરણીય ગુરુદેવશ્રી મુંબઈથી છ’રીપાલિત સંઘને લઈ પધારતા અમારી ને અમારા શ્રીસંઘની આગ્રહભરી વિનંતીનો સ્વીકાર કરી પધાર્યા. ત્યારે અમારા સંઘના પ્રમુખશ્રી રસીકલાલ અંબાલાલ વગેરે અગ્રણીઓ સાથે શ્રીસંઘે ખૂબ જ ભક્તિનો લાલ લીધેલ. આજે પણ તે ધન્ય દિન આવે છે યાદ...તે ભવ્ય દિને આનંદ ઉલ્લાસ ને પ્રવચન નહીં બૂલાય ! પૂજ્યશ્રીના પ્રવચનેથી અનુભવ નીચોવતી હૃદયસ્પર્શી વાણીનો ધોધ વહેતો હતો. વ્યાખ્યાનમાં ધનવાનો શેહશરમ વગર, ગરીબોને યોગ્ય ઉપદેશ, જે નીડરપણે કહેવાનું હોય તે કહી દેતાં જ. ને તેઓશ્રીની કીર્તિ ‘નીડર પ્રવચનકાર’ તરીકે સુવિખ્યાત પામી.

પૂજ્યશ્રી અમદાવાદથી બોમ્બે-વાલકેશ્વર ચાતુર્માસાર્થે પધારતા. વડોદરાથી હંમેશા તેઓશ્રી સાથે મારે રહેવાનું થતું. અને જ્યારે તેઓશ્રી પાલેજ મુકામે પધાર્યા ત્યારે અમારા સૌના હૈયામાં આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો હતો. સંઘની વિનંતી ગામમાં પધારવા માટે હોવા છતાં તેઓશ્રીની તબિયત નરમ હોવાને કારણે સોસાયટીમાં વસતા પૂણ્યશાળી ભણુભાઈ પટેલે અત્યંત ભક્તિભાવથી અમારા ઘરમાં વિશાલ જગ્યાનો લાલ આવા મહાત્મા અર્થે મળે એવી વિનંતી સ્વીકારી તેઓશ્રીને ઘેર રહ્યા.

અશાતા વેદનીય કર્મના ઉદ્દયે આદરણીય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજીની તબિયત દિવસે દિવસે વધુ ને વધુ ખગડવા લાગી. પૂજ્યશ્રીની તબિયત નરમ થઈ છે જાણી અમારા વડીલખંધુ અમદાવાદથી આવ્યા... અને અમે ત્રણેય ભાઈઓ તબિયત સારી થાય તે માટે ઉપચારો કરાવવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા.

ડૉ. વસ્તુપાલભાઈએ પણ રાત કે દિવસ ન જોતા પૂજ્યશ્રીની

મનુષ્યદેહ રૂપી નિસરણીથી જીવ હલકા કર્યો હોય તો સાતમી નરકે, રત્નત્રયીની આરાધનાથી સુક્તિમંદિર પામવાનો,

સેવામાં ખડે પગે રહેતા... તબિયતના સમાચાર ચારે બાજુ ફેલાતા અમદાવાદ, મુંબઈ, ભરૂચ વગેરે અનેક ગામોથી ભાવિકો અમારે આંગણે પધાર્યા. તેઓ પૂજ્યશ્રીની આવી નરમ તબિયત જોતા ચિંતાતુર બની ગયા.

પણ આ મહાત્માની સમાધિ અલૌકિક દૃષ્ટાંતભૂત હતી. ડોક્ટરોને શ્રાવકવર્ગ તેમના પ્રશંસક બની ગયા. આવી અવસ્થામાં બીજાઓ તો રાડારાડ કરી મૂકે, ત્યારે આ મહાત્માનું તો જાણે કંઈ બન્યું ન હોય તેમ તત્વની વાતો કરે ત્યારે ભલભલા આશ્ચર્યચકિત થઈ જાય. ભયાનક ઢઢંને સહન કરી આ મહાત્માએ જે ધીરજ, શાંતિ, સમતા અને પ્રસન્નતાના દર્શન કરાવ્યા તેની કોઈપણ નજરે જોનાર અનુભોક્તા કયા વિના રહી શકે નહિ.

ચૈત્ર સુદ ૧૩ ના દિવસે મારા ઘેર પગલા કરીને અમારા કુટુંબ ઉપર જે ઉપકાર કર્યો તે કદી પણ નહીં ભૂલાય. પૂજ્યશ્રીની તબિયત થોડી સારી થતા વિદાય... કલ્પના ન હતી કે આ મહાત્માના છેલ્લા પુનિત પગલા હશે ! છે !...

પણ જે સમયે જે બનવાનું હોય તે મિથ્યા ન જ થાય ? ચૈ. સુ. ૧૪ના બપોરે પોતાનો પાર્થિવદેહ છોડીને અપૂર્વ સમાધિ સહ અમોને સૌને રડતા મૂકી વિદાય થયા.

અરે પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવ ! આપની વિદાયથી સમગ્ર સંઘમાં, સમાજમાં, શાસનમાં આપના દિવ્યગુણોને ચાહતા જોનેત્તર સમુદાય-કુટુંબમાં ન પુરાય તેવી ખોટ પડી છે.

બસ, ગુરુદેવ આપ સ્વર્ગદ્વારેથી રચ્યા રહ્યા આપણે આશીર્વાદ, ને કારણે અમારો આત્મા પ્રભુપંથને વફાદાર રહે. જે આપના ગુણભંડાર-માંથી એકાદ ગુણ આચરવા શક્તિમાન બને.

પાલેજ જૈન સંઘ

દેસાઈ ધીરજલાલ ઝવેરચંદ

જીવ પોતાનાજ શુદ્ધ સ્વરૂપમાં રમણતા હોય તો
નરજન્મ સાર્થક થઈ જાય.

શ્રી કટક સંઘ દ્વારા પૂજ્ય ગણિવયંશ્રી ભુવનવિજયજી મ. સા. ના

શાસનપ્રભાવકે ગિરુદ અર્પણ પ્રસંગે

પરમ પૂજ્ય ગણિવયંશ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજ સાહેબ

આપશ્રી પૂજ્યપાદ યોગનિષ્ઠ, અનેક ગ્રંથોના રચયિતા સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયકેશરસૂરિશ્વરજી મહારાજ સાહેબના પદ્મપર પૂજ્યપાદ અધ્યાત્મનિષ્ઠ સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયચંદ્રસૂરિશ્વરજી મહારાજ સાહેબના શિષ્યરત્ન, પ્રસિદ્ધવક્તા, અને સૌરાષ્ટ્ર કેસરીના ગિરુદે પ્રખ્યાત છે.

શાસનદેવની કૃપામાં અનેરી અભિવૃદ્ધિ થતાં આ કટક શહેરના નાના સમુદાયમાં વસતા જૈન સમાજને સંવત ૨૦૨૬માં આપશ્રીના ચાતુર્માસનો અનેરો યોગ ઉપલબ્ધ થયો.

આપશ્રીનાં પ્રેરણાત્મક ઉપદેશનાં કારણે આ શહેરમાં ધર્મઅભિરુચિમાં જે જુવાળ પ્રગટ્યો તે વિષે વિવેચન કે વિવરણ કદાચ સ્વ પ્રશંસામાં ગણાવાનો સંભવ હોય. છતાં પણ અમારાથી ઉદ્દેખ ક્યાં સિવાય રહેવાતું નથી. કે આ સમય દરમિયાન જે જે માસક્ષમણ, સોળલત્તા, પંદર ઉપવાસ વગેરે જેવી મોટી તપશ્ચર્યાઓ અને ક્યારેય એક પણ ઉપવાસ નહિ કરેલ કે એકાદ-બે ઉપવાસથી વિશેષ નહીં કરી શકેલ એવી અનેક વ્યક્તિઓ દ્વારા, હસ્તકમલવત અતિ સરલ અને સહેજ રીતે અઠ્ઠાઈ વગેરે જેવી મોટી તપશ્ચર્યાઓ થઈ શકેલ છે. તે ફક્ત આપની અને અલૌકિક જિનશાસનની શક્તિ અને પ્રભાવને જ આભારી છે, તેમાં બેમત હોઈ શકે નહીં.

ફક્ત પાત્રીસ વર્ષના દીક્ષા-પર્યાયમાં આજદિન મધ્યે અનેક ગ્રામ-શહેરોનાં શ્રીસંઘોમાં જિનશાસનની પ્રભાવનાતાં જે અગણિત કાર્યો થયા છે. તેમાંથી થોડાકનો ઉદ્દેખ કરવો પ્રસંગોચિત ગણાશે. આપશ્રીની

વિધયજી સમરણ એ જ જીવનું ભાવમરણ.

નિશ્રામાં સૌરાષ્ટ્ર મધ્યે જુનાગઢ, માટી પાનેલી, ઘાણાદેવળી, જેતપુર, અમરેલી અને કટકમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવો ઉજવાયાં છે. તેમ જ સૌરાષ્ટ્રનાં જુદા જુદા ગ્રામ-શહેરોમાંથી શ્રી ગિરનારજીનાં-૩, શ્રી સિદ્ધાચલજીનાં-૨, અંબર પાર્શ્વનાથજી તથા બરવાજીનાં એક એક તેમ જ બિહાર રાજ્યનાં જોરમો શહેરથી જે જે વખત અને કલકત્તા મહાનગરથી શ્રી સમ્મેત-શિખરજી મહાતીર્થના એક એમ કુલે મળી દશ છ'રી' પાળતા સંઘો નિકળેલ છે.

આપશ્રીની નિશ્રામાં, બૃહદ્ અષ્ટોત્તરી શાંતિસ્નાત્ર તથા શ્રી સિદ્ધ-ચક્ર પૂજ્ય આદિ પંચી સંખ્યામાં ઉજવાયા છે. આપશ્રીની પ્રેરણાબળે ધ્રાંગધ્રા શહેરમાં સત્તર છોડતું ઉજમણું તથા સાધર્મિક શિક્ષણ સેવા માટે પાઠશાળાની સ્થાપના, તેમ જ સાધારણ ખાતાનાં તોટાની પૂર્તિઓ ઇત્યાદિ અનેક શુભકાર્યો થયા છે.

આપશ્રીનાં અમોઘ પ્રેરણા બળે વર્ષોથી શીલાન્યાસ થઈ અપૂર્ણ રહેલ હહેરાસરજીનું બાંધકામ પૂર્ણ થઈ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પણ ખૂબ જ હર્ષોલ્લાસ અને ધામધૂમથી ઉજવાઈ ગયેલ છે. દેવદ્રવ્ય તથા શ્રી સાધારણ ખાતામાં અનેરી અભિવૃદ્ધિ થવા પામેલ છે.

આપશ્રીનાં શ્રી કટક સંઘ તથા અનેક અન્ય બીજા શ્રીસંઘો ઉપર થયેલ ઉપકાર બહલી શ્રી કટક જૈન શ્રવેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘે આપશ્રીને “શાસન પ્રભાવક”નું બિરૂદ અર્પણ કરવાનો વિધિસરનો નિર્ણય લેતા ગૌરવ અનુભવેલ છે. આપ અમારી ઉપરોક્ત ભાવના વિનંતિનો સ્વીકાર કરી અમ સહુ શ્રીસંઘોના ગૌરવમાં અભિવૃદ્ધિ કરી આભારી કરશેજી.

શ્રી શાસન અધિષ્ઠાક દેવો આપશ્રી દ્વારા આવા તથા બીજા અનેકાનેક શાસન પ્રભાવનાનાં મંગળમય અને શુભકાર્યો કરાવવા સંપૂર્ણ સુખશાતા બક્ષે એવી પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

સંવત ૨૦૩૦ જેઠ વદ ૫

રવિવાર તા. ૨૫-૫-૭૪

આપના શુભાનુરાગી અને ઉપકૃત

શ્રી કટક જૈન શ્રવે. મૂર્તિપૂજક સંઘ

દરિદ્રાવસ્થામાં રીપેશ્ચું અદ્યપદાન પશ્ચુ ઉત્કંઠ બાબોદલાસને

કાવશ્ચુ મહાન ફળ આપનારું થાય.

તીર્થ-યાત્રાનું સ્વરૂપ સમજાવનારા સૂરિજીની લાવલરી શ્રદ્ધાંજલિ

સૌરાષ્ટ્ર કેશરી પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. આપે સંવત ૨૦૩૬ની સાલમાં મુ'બઈ-મુલુ'ડના આતુર્માંસ દરમ્યાન આપશ્રીએ અમને તીર્થ-યાત્રાનું સ્વરૂપ સવિસ્તારથી સમજાવ્યું ને આપની વાણીની અસર અમારા હૃદય પર થઈ, આપની શુભ પ્રેરણા ને પાવનનિશ્રામાં મુલુ'ડથી શ્રી શત્રુંજય મહાતીર્થના છ'રી પાળતા પાલિત સંઘને કાઢવાનો અમને લાલ મળ્યો તે આપશ્રીની વાણીને આભારી છે. આપના ઉપકારને અમે ક્યારે પણ ભૂલી શકશું નહીં.

શાસનદેવો આપના આત્માને શાંતિ અપે' એ જ લાવલરી અભ્યર્થના સહ વંદના.

(મુલુ'ડ) શ્રી શત્રુંજય તીર્થયાત્રા સંઘના સંઘવીઓ

કોટિ કોટિ વંદન

શ્રી મુક્તિ કલમ કેશરચંદ્ર ભુવનરત્નસૂરિશ્વર દાદા.

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર ઉદ્ધારક, શ્રી ધર્મ પ્રલાવક, ધર્મરક્ષક, વર્તમાન જૈનશાસનના કોહીનૂર હીરા સમા પૂ. ગુરુદેવને આભારી લાવલરી કોટિ કોટિ શ્રદ્ધાંજલિ.

જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ
(નાના ઝીંઝાવર) શ્રાવક હંસમુખલાલ માણેકલાલ

સત્સંગ એ પારસમણી છે:

શ્રીસંઘને મહાન ખોટ પડી

ને જૈન સમાજ રંક બન્યો !!

જૈન સમાજના પ્રકાંઠ વિદ્વાન અને પાલીતાણા જૈન સંઘના મહાન ઉપકારી 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પૂ. આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિજીના કાળ-ધર્મના સમાચારથી અમોને અતિ દુઃખ થયું છે. સ્વર્ગસ્થના જ્વાથી જૈન સમાજને વર્ષો સુધી ન પૂરી શકાય તેવી મહાન ખોટ પડી છે અને જૈન સમાજ રંક રહેશે.

પૂજ્યશ્રીના આત્માને ચિરશાંતિ મળે, ઠરાવની નકલ પૂ. પં. યશોવિજયજી મ. પૂ. પં. શ્રી હેમપ્રભવિજયજી મ. તથા જૈન સંઘ થલતેજને મોકલી આપવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ મોકલનારની યાદી છે.

(૧) સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન મોટી ટોળી, પાલીતાણા.

(૨) શ્રી પારસ જૈન ઋવેતાબર મૂર્તિપૂજક સંઘ, પાલીતાણા.

(૩) મુક્તિકમલ જૈન મોહન જ્ઞાનમંદિર તથા શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન સાહિત્ય મંદિર પાલીતાણા.

(૪) શ્રી વિશાલ જૈન કલા સંસ્થાન, પાલીતાણા.

(૫) બુદ્ધિસિંહજી જૈન પાઠશાળા, પાલીતાણા.

સત્કર્મમાં દાન એ મધ્યાન સત્કર્મ છે.

પૂ.શ્રીના કાળધર્મ પ્રસંગે જૈન સંઘો દ્વારા આવેલ તાર-સંદેશાઓની સૂચિ

શ્રી	નટવરભાઈ આરાધના ભવન જૈન સંઘ	ભરૂચ
,,	નગીનદાસ ગાંધી જૈન સંઘ	પાલીતાણા
,,	નાગપુર જૈન સંઘ	નાગપુર
,,	ધ્રાંગધ્રા જૈન તપાગચ્છ સંઘ	ધ્રાંગધ્રા
,,	લાઠી જૈન સંઘ	લાઠી
,,	નવાપરા જૈન સંઘ	બીલીમેરા
,,	ચિત્તલ જૈન સંઘ	ચિત્તલ
,,	ખોટાદ જૈન સંઘ	ખોટાદ
,,	મહાવીરસ્વામી જૈન દેરાસર સંઘ	ખોટાદ
,,	મહુવા જૈન સંઘ	મહુવાબંદર
,,	ઘાટકોપર જૈન રવે. સંઘ	મુખર્ધ
,,	જૈન સંઘ	જામકંડોરણા
,,	પ્લોટ દેરાસર જૈન સંઘ	રાજકોટ
,,	માટુંગા જૈન સંઘ	માટુંગા
,,	શાહપુરી જૈન સંઘ	કોલહાપુર

હાન, શિયળ તપ-સંયમતું પશુ યથાશક્તિ
આજીવજીવ ગૃહસ્થોએ કરવું જોઈએ.

જિનશાસન આકાશે તેજસ્વી તારક

સવિનય બહુમાનસહ અત્યંત ભારે હુઃખ સાથે જણાવવાનું કે પ. પૂ. બાલ-બ્રહ્મચારી 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પ્રખર વ્યાખ્યાન પ્રદાતા, સરળ સ્વભાવી, તેજસ્વી તાસ્તુસમ સ્મારિત શ્રુતકેવળીસમ શ્રીમદ્ વિજય-ભુવનરત્નસૂરિજી મ. સા.ના અકાળ અણુચિંતવ્યા આઘાતજનક દેહાવસાન થયાના અતિ હુઃખદ સમાચાર જાણી અમરેલી શહેરના પરિચિત લોકોમાં ભારે હુઃખની લાગણી ફેલાઈ ગઈ.

જિનશાસનના અકાશે અમરેલી પ્રથમ કક્ષાના તેજસ્વી તારકનો અસ્ત થાય અને અધિકારની અસર વ્યાપ્ત બને તેવી સ્થિતિ પ્રવર્તે છે. જૈન સમુદાય તેમજ સમગ્ર જનસમુદાયને કદી ય ન પૂરી શકાય તેવી ભારે મોટી જોટ પડી છે.

અમરેલીએ પૂજ્યશ્રીનાં સાંનિધ્યનો અનેક વખત લાભ અનુભવ્યો છે. ચાલીસેક વર્ષ પહેલા સૌરાષ્ટ્ર પ્રવેશના બીજે જ વર્ષે અત્રે આતુર્માંસ કર્યું. એક સૌ પ્રથમ છ'રી પાલિત સંઘ અમરેલીથી સિદ્ધિગિરિ-પાલિતાણીનો પૂજ્યશ્રીની નિશ્રામાં નીકળ્યો. અને સૌથી છેલ્લા બે એવા છ'રી પાલિત સંઘો અમરેલીથી સિદ્ધિગિરિ અને અમરેલીથી રૈવતગિરિ જૂનાગઢ રપમાં અને ર૬માં અંતિમ સંઘો નીકળ્યા. અમે સૌ અમરેલીના જૈન-જૈનેતર ભાઈ-બહેનો, આબાલબુદ્ધ, સૌ તેમની અદ્ભુત વ્યાખ્યાન શૈલીથી પ્રભાવિત થયેલા. તેમની અસ્ખલિત જ્ઞાન-ગંગોતરીના પ્રવાહ-માંથી આ સંસાર અને સમાજને જ્ઞાન અને કર્મ દ્વારા અંત પછી મોક્ષમાર્ગને મેળવી શકાય તેવી જાણકારી મળી. અધ્યાત્મ-કલ્પદ્રુમ-જૈન ઉપનિષદના જ્ઞાનરસનાં પીયૂષ પાનાર આચાર્ય ભગવંતનો અમારા ઉપર ઘણો મોટો ઉપકાર છે.

સદ્કાર્યના સહકારી એવા પૂજ્યશ્રીએ છેલ્લા પાંચેક વર્ષમાં ઘણો મોટો સહયોગ આપ્યો. અમારી ગૌશાળા-પાંજરાપોળની સ્વયં મુલાકાત આપી પ્રેરણા ને સહકાર આપ્યો. આમ અબોલ પ્રાણીઓની સેવામાં

અદ્ય સત્કર્મ તમારા હાથે ન થાય તો તે દિવસ
વાંજિયા સમાન છે.

અમને વિશેષ બળ આપ્યું. અમે ગૌશાળા પાંજરાપોળના કાર્યકર્તાઓ સૌ પૂજ્યશ્રીના અત્યંત ઋણી છીએ. આભારની લાગણી વ્યક્ત કરવાના યોગ્યત્તમ શબ્દો અમારી પાસે નથી. શબ્દોના અભાવે મનની આંતરિક લાગણીથી પૂજ્યશ્રીને કેટિશઃ વંદનાપૂર્વક પરમપવિત્ર ઋણુ એવા ઉચ્ચકેટિના આત્માને પરમકૃપાળુ જ્ઞાનશાસનદેવો અખંડ શાંતિ આપે અને મોક્ષ પ્રાપ્તિમાં સહાયક રહે તેવી હાર્દિક પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

આપ બંને પૂજ્યશ્રીઓ, પૂજનીય સાધ્વી સમુદાય તથા સુક્તિધામના સૌ કાર્યકર્તાઓ શ્રી દલીચંદલાઈ, શ્રી મહેન્દ્રલાઈ આદિને આ અત્યંત ભારે દુઃખ સહન કરવાની શક્તિ મળે તેવી પરમકૃપાળુ વીર પરમાત્માના જ્ઞાનશાસન દેવોને હૃદયપૂર્વક પ્રાર્થના કરી આપના દુઃખની લાગણીમાં પરોક્ષ રીતે સહભાગી થવાની લાગણી અનુભવીએ છીએ.

ગૌશાળા પાંજરાપોળ

અમરેલી

દર્શનબિલાષી

બેચરભાઈ ભ. પટેલ

જેમણે આનંદધનજીનો આતમ- રંગ લગાડ્યો !

‘ અહો અનંત વીર્યમ અયમ આત્મા ! ’

આત્માના અનંત સામ્રથ્યને ઠંઠોળીને બિરહાવતા જગતકલ્યાણી વીતરાગવાણીના આ શબ્દો એક પ્રખર પ્રતિભાસંપન્ન તેજસ્વી શ્રમજીના શ્રીમુખેથી સરી રહ્યાં હતાં...શબ્દો જ નહીં, એમાંથી અનંત અર્થની સૌરભ ફેલાવતાં પુષ્પો પમરી રહ્યાં હતાં...એમની મંજુલવાણીના વેણે વેણે જાણે સાતકુલડાં ઝરી રહ્યાં હતાં... !

આજથી છત્રીસ વર્ષ પૂર્વની ઇ. સ. ૧૯૫૧ની એક સવાર...

તણુ લોક સાધવા સહેલા છે પણ બે ઘડીની
નિઃસંગા દશા સાધવી કઠણુ.

આત્મની અમરતાને ઝંખતી અમરેલીની ધરતી અને તત્ત્વ ભૂખી માનવમેદની...

સૌરાષ્ટ્રની આ આગવી ભૂમિ પર, સૌરાષ્ટ્રના કેસરીને નિકટની નિર્ભયતા ને આત્મીયતાથી સુણવા અઢારેય વર્ષનાં લોક થોકે થોકે ભિમટ્યાં છે, કપોળવાડીના ખીચોખીચ ભરાઈ ગયેલા વિશાળ પ્રાંગણમાં હવે તસુ પણ જગ્યા બચી નથી. ના, આ માત્ર “જૈનોના મહારાજ” નથી આતો લોકસમસ્તના-ગામસમસ્તના જગસમસ્તના મહારાજ! એમણે જનજનને એવું તો થેલું લગાડ્યું છે કે સૌને એ “પોતાના” લાગ્યા છે. આવા આ જનસમૂહની મેદની નીરવ નિઃસ્તબ્ધ શાંતિપૂર્વક તેમના મનમાનીતા મુનિરાજની મંગળવાણી સુણી રહી હતી, એના શબ્દે શબ્દને ઝીલી રહી હતી, અંતર ઊંડે સંઘરી રહી હતી...

...આ પંક્તિલેખક પણ પોતાના તત્ત્વોપકારક પૂજ્ય પિતાશ્રીની જોડે ત્યાં પહોંચ્યો હતો. આ મુનિશ્રીનાં દર્શન અને વાણી-શ્રવણનો એ પ્રથમ જ પ્રસંગ હતો...

સાંભળતાં જ અંતર આદોલિત થઈ હચમચી ઊઠેલું. પ્રથમ-શ્રવણે જ થયેલું :

“વાણી થોડા મુનિજનોની સાંભળેલી, પણ આ વાણી તો કોઈ નિરાળી જ! પ્રસન્ન, ગંભીર ને પ્રશાંત મુનિપુંગવની આ વાણીમાં પ્રસાદ, ઓજ અને માધુર્યની સાથે સાથે વિદ્યા, વિરાગ અને વીતરાગતાની જાણે ત્રિવેણી વહી રહી છે!”

એને આગળ સુણતાં સુણતાં થતું ગયેલું કે—

‘આ વાણી કેવી અદ્ભુત છે! અંદરથી આત્મતત્ત્વની અનુભૂતિ અને બહારથી એને રજૂ કરતી મધુર અવાજની બુદ્ધિ!!’ આ બંનેને મેળવીને તત્ત્વ વિષયને ગંભીર છતાં સાવ સરળ કરી શ્રોતાના હૈયા સોંસરો ઉતારી દેવા તેઓશ્રી જે વાતાવરણ ઊભું કરી રહ્યા હતા તે અલૌકિક હતું, મારા પૂરતું તો અભૂતપૂર્વ હતું. તીર્થંકર ભગવંતોની, દિવ્ય સમવસરણમાં ગૂંજતી અને માલકૌસ જેવા રાગમાં વહેતી અનંત

મૌન એ જ મુનિભાવ.

અનંત મહિમામયી વાણીનો શતાંશ-અદ્વપાંશ તો અહીં સાક્ષાત્ વહેતો જણાતો અને અનંત ભાવ-ભેદ ને નય-નિરોપણરી એ જિનવાણીની અદ્વ-શી ઝાંખી કરાવી જતો...”

તેમની આ પ્રબળ-પ્રાંજળ પ્રશમરસભરી વાણીને પ્રથમ પ્રથમ માણતો હું તો એ વાક્ય-સરિતાના અતિગંભીર ઊંડાણોમાં ડૂબકી મારતો આત્મરસ તરંગોળ થતા લાગ્યો હતો, ત્યાં તો—

—ત્યાં તો મને ખરાબર ઢંઢોળતો ને નખ-શિખ નવરાવતો એ વાણીનો પાવનપ્રવાહ પ્રબળપણે ગૂંજી રહ્યો—માત્ર પ્રવચનનાં શબ્દોમાં જ નહીં, આતમમસ્તીભર્યા ગાનમાં પણ! મુનિશ્રી જાણે અનંતશક્તિ નિધાન અરિહંત પરમાત્માની મધુર રાગ માલકૌંસમાં વહેતી ગંભીર વાણીનો જ આલાસ આપી રહ્યાં હતા અને મસ્તીમાં ગાઈ રહ્યાં હતા !! આ ગાન દ્વારા તેમનો આત્મ-તત્ત્વનો નિરુપણ વિષય ખરાબર સાકાર થઈ રહ્યો હતો. પદ પણ તેઓ વદી રહ્યા હતા નિજનંદ મસ્ત-સંત મહાયોગી શ્રી આનંદ ઘનજીનું :

‘ જાગ ! વિલોકન ઘટ મેં, અવધૂ !

કયાં સોવે તન-મદમેં ?... ’

જિનવાણીનું અનુગમન કરતી પ્રશમરસપૂર્ણ નિરૂપણશૈલી, અવધૂત યોગી આનંદઘનજીશી મસ્તી અને “વિરાગના રાગ”થી શુંજતી માલકૌંસ અને આશાવરીના સૂરોમાં સંગીત-રાગભરી વાણી-આ બધાથી સર્જાયેલા આ અદ્વિત અભૂતપૂર્વ વાતાવરણે મને અમરેલીની એ સ્થૂળભૂમિમાંથી ઊંચકીને જાણે કેાં દિવ્યભૂમિમાં મૂકી દીધેલો તેનું આજે આટલા વધે પણ, ખરાબર સ્મરણ છે. પ્રથમ અનુભવનું એ તાદૃશ ચિત્ર કદી ભૂંસાયું નથી !

...મારો તત્ત્વપિપાસુ, સહજજિજ્ઞાસુ આત્મા તો આવા અપૂર્વ અનુભવના આનંદને માણતો ત્યારે આનંદિત થતો એ દિવ્યભૂમિમાં વિચરતો વિચરતો, લયલીન થતો, દિવ્યશ્રવણના સાકાર લોકમાં સંચરી રહ્યો હતો...

મુનિભાવ ન રહેવાય ને સંભાષણ કરવું
પડે તો સત્યભાષણ કરવું.

ઠીક યાદ છે કે મુનિશ્રીએ વિસ્તારથી એ પદ ગાયેલું અને સમ-
જાવેલું. દેહલિંગ આત્માને ઓળખાવવાનો અને “વિલોકન-ઘટ” માં
—દેશભાવમાં—જગાવવાનો તત્ત્વ વિષય મુનિશ્રીએ સાંગોપાંગ
અંતરમાં ઉતરમાં ઉતારી દીધેલો : માત્ર મારા જ નહીં, સૌ શ્રોતાઓમાં!
સૌને તેઓ ઠંઠાળીને તન-મઠમાંથી, દેહભાવમાંથી-વિભાવમાંથી તન-
ઊઠાડી રહ્યા હતા અને “વિલોકન-ઘટ”માં જગાડી રહ્યા હતા,
“સ્વભાવ”માં વસાવી રહ્યા હતા ! !

આવા “જગરણ” (અંતર-ઘટના “જગરણ”) નો અવસર
ફરી ફરી નહીં આવે, એમ ઠસાણતો અને “વર્તમાન”ની પળોને
પકડી લેવાનું કહેતો તેમનો તત્ત્વ-વિષય આગળ વધી રહ્યો હતો. તેમણે
મહાવીરવાણીની એક ગાથ ગાઈ (કદાચ ‘ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર’માંની)—

ચત્તારિ પરમંગાણિ દુલ્હગિહ જંતુણો ।

આણુસત્તં, સુદ્ધ, સદ્ગુણ, સંજમમ્મિ અ વીરિયં ॥

(મનુષ્યપણું, શાસ્ત્રશ્રવણ, શ્રદ્ધા અને સંયમમાં પુરુષાર્થ—સત્ પુરુષાર્થ—
આ ચાર દુર્લભ અંગો છે) અને આ ગાથાનું વિવેચન કરતાં કરતાં
આનંદધનજનું બીજું પદ તેમના શ્રીમુખેથી પ્રસ્ફૂટિત થઈ રહ્યું:-

“અવસર વેર વેર નહીં આવે,

જ્યું જાને ત્યું કર લે મલાઈ,

જનમ જનમ સુખ પામે—અવસર ।”

અને આ પદ પૂરું કરીને તુરત જ તેમણે આ જ વિચારશ્રુખલાનું,
હૂબહૂ ખંધ બેસતું, બીજું પદ ઉપાડ્યું શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજનું. તેઓ
વધુ ગળગળા થઈ, ભાવવાહી સ્વરે ગાઈ રહ્યા હતા—

“અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?”

“અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

ક્યારે થઈશું બાહ્યાંતર નિર્ઝંથ જો,

વિષય-ખજવાળની મીઠાશે જીવ રત્ન ચિંતામણિ
તુલ્ય નરેહ હારી ભય છે.

સર્વ સંબંધનું બંધન તીક્ષ્ણ છેકીને,

વિચરશું કવ મહત્પુરુષને પંથ જો,

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?”

વધુ તીવ્રતાથી ગવાયેલું આ પદ સાંભળું છું અને મારી ચાલી રહેલી દિવ્યપ્રદેશની અંતરયાત્રાની વચ્ચેથી શું જોઉં છું ?”

—જોઉં છું તો આ ભાવ-યાત્રામાં મારી સંગે ચાલી રહેલા શ્રોતાઓમાંના અનેકની આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહી રહી હતી—એવા અપૂર્વ અવસરથી વંચિત રહ્યાનો જાણે પશ્ચાત્તાપ કરતી અને હવે એવો અવસર ક્યારે આવે તેની ઉત્કટ ઝંખના કરતી !

હું તો પદ સાંભળીને વીજઝબુકે વધુ ને વધુ આગળ ધકેલાઈ રહ્યો હતો, કારણ મારું જ ગળથૂથીથી સુણેલું અને પિતાશ્રીએ રટા-વેલું ‘અપૂર્વ અવસર’નું આ પદ મુનિશ્રી પ્રાણરેડીને, તેને જાણે સાકર કરતા આર્દ્રસ્વરે ગાઈ રહ્યા હતા.

મારાથી ન રહેવાયું. તેમની આજ્ઞા લેવા —ન લેવાનું કે વગર પૂછ્યે સભામાં ગાવા—ન ગાવાનું વિવેક-વલણ પણ ન રહ્યું. અને હું સભા વચ્ચે ઝેઠો ઝેઠો તેમની જોડે આ પદ ગાવા લાગ્યો—આજુબાજુનું બધું ભાન ભૂલીને.

“પ્રતાપ ! આમ વચ્ચે સાથે ન ગવાય ” બાજુમાં ઝેઠેલા પૂ. પિતાશ્રીએ મને રોકતા કહ્યું...

પણ ત્યાં તો ઉપકારક મુનિશ્રીએ ગાતાં ગાતાં હાથના સંકેત વડે કહ્યું કે, “ગાવા દો, ગાવા દો...”

અને થોડીવાર પછી તો તેઓ સ્પષ્ટ આજ્ઞા આપીને પોતે ઘડી-ભર થંભી ગયા—

“ભાવભર્યું” ગાય છે. જીવદળ રૂંટો લાગે છે. હવે તેમને જ ગાવા દો !”

અને આમ, પ્રથમ પરિચયમાં જ, હજી તો સભાથી એકલા જૂદા મળ્યા પણ નથી ત્યાં, મારું “અપૂર્વ અવસર”નું ગાવાનું ચાલ્યું.

ફણ્ણભરનો સતસંગ જીવ માટે ભવસમુદ્રમાં નોકા સમાન છે.

મારા પ્રિય પદને એકરસતાથી ગાયું, ઘૂંટી ઘૂટીને ગાયું અને એક બાજુથી મુનિશ્રી સાથેનો અંતરનો તાર જોડાતો ગયો અને બીજી બાજુથી અંધિ વગરના અંદર-બહારથી સમગ્રપણે “નિર્ઞંધિ” થવાનો ભાવ દેઢ થતો ગયો...

આ ભાવ-પદની તદ્દત્તીનતામાં, એવા ને એવા નીરવ નિઃસ્તબ્ધ શ્રોતાસમૂહ વચ્ચે, મુનિશ્રીએ ક્યારે સમાપન કર્યું અને ક્યારે ‘માંગલિક’ સંભળાવ્યું તેનું ભાન ન રહ્યું.

પ્રથમ પરિચયનું આ વ્યાખ્યાન પૂરું થયું. વંદના કરતા શ્રોતા-એની વચ્ચેથી હું પણ મુનિશ્રીના પાવન ચરણે પડ્યો. તેમનાં ચરણોનો સ્પર્શ માત્ર મારા હાથ જ નહીં, અશ્રુ પણ કરી રહ્યાં હતાં...

તે જ બપોરે આ જ્ઞાનદર્શનાત્મા મુનિશ્રીનો અને તેમનો પરિચય કરાવનાર પૂ. પિતાશ્રીનો ઉપકાર માનતો માનતો હું ઉપાશ્રયે જઈ તેમને મળ્યો. પ્રતીતિ સતત થઈ કે જાણે કોઈ અકલિપત આત્મીયતા અને એકતારતા તેમના સાથે થઈ રહી છે..... જાણે કોઈ જુગ જુગ જૂનો પરિચય તાજે થઈ રહ્યો છે.... જાણે મારા જનમ જનમના તૂટેલા તાર ફરી સંધાવાનો અપૂર્વ અવસર તેમના દ્વારા જાગી રહ્યો છે...

અને એ પછી ?

એ પછી તો તેમનો સત્સંગ, તેમના સાથે પ્રત્યક્ષ પરિચય, વિહારપદ્યાત્રાઓમાં અને પત્રવ્યવહારથી પ્રશ્નચિંતન - નિરાકારણ અને તેમની નિશ્રામાં અનેક સ્થળોએ વાસ અને ગાન આ બધું ચાલ્યું.

વર્ષો વીતતાં ગયા. આચાર્યશ્રીનાં ‘મોહમુક્તિ’થી માંડીને ‘જિનેશ્વર મહિમા’ અને ‘પ્રશાંત વાહિતા’ સુધીના લખાણો દરમિયાન સૌરાષ્ટ્રથી દૂર સુદૂર મારે ફરવા-વસવાનું અને અનેક મુનિજનો, ગુરુજનો, સંતોના સાન્નિધ્યમાં આવવાનું બન્યું, પણ સર્વપ્રથમ આત્માની આરતની રહે અને આનંદધનજીનો આનંદ-રંગ લગાડનાર

સત્સંગના યોગે માણસમાં માણસાઈ પણ આવે છે.
થોડી ક્ષણનો કુસંગ ભલભલાનો જીવન-વિનાશ કરે છે.

ત્યારના મુનિવચ્ચશ્રી ભુવનવિજયજીનું ઉપકારક સ્થાન નિરાળું જ રહ્યું. તેમનાથી માંડીને મુનિશ્રી સંતબાલજી, નાનચંદ્રજી, પં. શ્રી સુખલાલજી, ગુરુદયાલ મલ્લિકજી, આચાર્યશ્રી વિનોબાજી, આચાર્યશ્રી પૂર્ણાનંદસૂરીશ્વરજી, ચિન્નમ્મા માતા, માતાજીશ્રી ધનદેવીજી, શ્રી જે. કૃષ્ણમૂર્તિ અને યોગીન્દ્ર શ્રી સહજાનંદ ધનજી, ઉપકારક (લદ્રમુનિજી) સુધીના અનેક જૈન-જૈનેતર સંતો અને ગુરુજનોના પાવન પરિચયમાં વિવિધરૂપે આવવાનું બન્યું છે, પણ અજ્ઞાન તિમિરનાં પડળોને સર્વપ્રથમ ભેદનાર આચાર્યશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજીનું સ્થાન પ્રથમ અને આગવા ઉપકારનું રહ્યું છે. મારા ભારત અને વિદેશનાં અનેક સ્થળોનાં ભ્રમણ અને અનેકવિધ જૈન સંગીત, સાહિત્ય ધ્યાનાદિ સજ્જન કાર્યોનાં નિર્વહન-નિર્માણમાં પૂજ્ય આચાર્યશ્રીનો ફાળો નાનોસૂનો નથી. આમ છતાં તેમની નમ્રતા અને શુભશ્રાહક અનુમોદના દૃષ્ટિ કેવી કે તેમણે હજુ વર્ષ પહેલાં જ એક પત્રમાં લખ્યું કે “તમારો ઝડપી આત્મવિકાસ જોઈ પ્રસન્નતા થાય છે. હંપીના મહાપુરુષની તમારા ઉપર કૃપા વરસી છે અમારા પણ તમને અંતરના આશીર્વાદ છે !”

જન્મભૂમિ અમરેલીથી માંડીને અમેરિકા સુધીની મારી અનેકવિધ યાત્રાઓ દરમ્યાન પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને લીંબડી, અમદાવાદ, ધ્રાંગધ્રા, જુનાગઢ, રાજકોટ, મુલુંડ, મુંબઈ અને છેલ્લે મુક્તિધામ-અમદાવાદ (હજુ તો ગત બન્યુઆરીમાં જ!) ક્યાં ક્યાં, કેટકેટલું મળવાનું અને તેમના ચરણે તત્વચિંતન—તત્વપાન કરવાનું મળ્યું અને મારા વિનમ્ર સંગીત-સાહિત્યનાં નિર્માણોમાં આ સઘળા પરિણામે તેમનો જે ફાળો છે, તે ભૂલી નહીં શકું. તેમના સાથેના આ સુદીર્ઘ સંપર્કો અને અનુભવોનું તો પુસ્તક લખાય. સ્થળ સંકેચથી તેમના અનેક ઉપકારો અને અનેક શુણોનું સ્મરણ કરતાં છેલ્લે આટલું કથીને વિરમીશ કે—

“કેસરી તો ગરજીને સૌને લય-ભીત કરી દે, જ્યારે પ્રભુ-મહાવીરના પ્રતિનિધિ અને તેમના લાંછન પ્રતીક—શા આ કેસરીની વાણી પ્રભુની જેમ જ સૌને નિર્ભય કરી દે, શાતા પમાડી દે, રાગ-દ્વેષના

સંસારના ક્ષણિક સુખ માટે અણમોહ નર-ભવ
હારી જબો કોડી માટે કોડીનુર સમાન છે.

પડ્યોને લેલાવી દે, અજ્ઞાન સુકાવી દે અને આત્મજ્ઞાન પ્રગટાવી દે !”

આપણા સૌમાં, જ્ઞાનદર્શનાત્મા સ્વ. આચાર્યશ્રી દ્વારા વહેલી વીતરાગ વાણી, આવા જ્ઞાન-દર્શનનાં ગુણો-જન્મભાવો !

અદાખ આત્મયોગી જ્ઞાન-દર્શનાત્મા આનંદધનજીને પગલે ચાલનાર અને આ આત્માને આનંદધનજીનો પ્રથમ રંગ લગાડનાર આચાર્યશ્રીના ઉપકાર ઉદ્ધર્તાત્માને અનેકશઃ અભિવંદના !!!

પ્રતાપકુમાર જ. ટેલિયા

12, CAMBRIDGE ROAD, BANGALORE-560008

અસાધારણ આકર્ષક વ્યાખ્યાતા...

ધર્મ તો ધર્મકર્તા ચ સદા ધર્મપરાયણઃ ।

સત્વેયઃ સર્વશાસ્ત્રાર્થદેશકો ગુરુરુચ્યતે ॥

ભાવાર્થ :- જે ધર્મને જાણનાર હોય, ધર્મને કરતો હોય, સદા ધર્મમાં તત્પર રહેતા હોય અને પ્રાણીઓને સર્વ શાસ્ત્રના ઉપદેશ દેતા હોય, તે ગુરુ કહેવાય છે.

— ‘કુમારપાલ પ્રબંધ’

આપણા જાણીતા પ્રવચનકારોમાં પૂ. સુનિ મહારાજ શ્રી ભુવન-વિજયજી મહારાજનું સ્થાન એક ઉત્તમ પ્રકારના પ્રવચનકાર તરીકે સુપરિચિત છે. તેમના વ્યાખ્યાનમાં જીંડું ચિંતન, સ્પષ્ટ નિર્મળ દૃષ્ટિ, વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ વિષે સમાનતા અને ભાવનાનું પ્રાબલ્ય અનુભવ-ગોચર થાય છે. જગતના - દેશના માનવસમાજના અને જૈનધર્મના વર્તમાન પ્રશ્નો વિષે તેમની પાસે સ્પષ્ટ માહિતી છે. અને તે પ્રશ્નોના ઉકેલ માટે આવશ્યક એવી નિર્મળપ્રભા પણ તેઓ ધરાવે છે.

પૂ. સુનિ મહારાજ શ્રી ભુવનવિજયજીમહારાજનું ચાતુર્માસ મોરબીમાં

દુનિયાએ વિકારમાં સુખ માન્યું અને જ્ઞાનીઓએ નિવિકારમાં.

સં. ૨૦૧૪ની સાલમાં થયેલું. તે વખતે મોરબીની જૈન-જૈનેતર પ્રજાને તેમનાં પ્રવચનો સાંભળવાનો જે અમૂલ્ય લાભ મળેલો તે મોરબીની ઇતિહાસમાં અજોડ અને અભૂતપૂર્વ હતો.

સાત મહિનાની સ્થિરતા દરમિયાન મારે પૂજ્યશ્રીની સાથે ખૂબ જ પરિચયમાં આવવાનું થયેલું અને તેઓશ્રીનો મારા પ્રત્યેનો સફલાવહું કદી પણ વિસ્મૃત કરી શકું તેમ નથી.

તેર વર્ષ સુધી સૌરાષ્ટ્રના મુખ્ય મુખ્ય શહેરોમાં આતુર્માંસ કરતાં તેમણે મેળવેલી ખ્યાતિ અને શાસનપ્રભાવનાનાં કરેલાં કાર્યો તે તે ગામના શહેરીજનો કદી પણ ભૂલી શકે તેમ લથી.

પૂ. મહારાજશ્રીની વ્યાખ્યાન-શૈલીથી શ્રોતાવર્ગ એટલો બધો મુગ્ધ થઈ ગયેલ કે શરૂથી છેવટ સુધી વ્યાખ્યાન હોલ ચિહ્નર ભરેલો જ રહેતો; એટલું જ નહીં પણ રજના દિવસોમાં તો વધારાના શ્રોતાજનો માટે બહારની શેરીમાં સંઘને ગોઠવણ કરવી પડતી હતી.

પૂ. મહારાજશ્રીની વ્યાખ્યાન કરવાની કળા અત્યંત અસાધારણ રીતે આકર્ષક છે. ભાષા બેશકાર, હૃદયમાં સોંસરી ઊતરી છાપ પાડે તેવી અને સાથોસાથ સાદી તેમ જ સામાન્ય માણસને પણ સહેલાઈથી સમજાય તેવી છે. વાણી મેઘ ધ્વની જેવી ગંભીર લાગતી, અને કંટાળો ન આવતાં બાંહે આખો વખત સાંભળ્યા જ કરીએ એમ થતું. પૂ. મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનનું આકર્ષણ એટલું બધું હતું કે ધર્મકરણીમાં તેમ જ ઉપવાસ - આયંબિલ આદિ તપશ્ચર્યાઓમાં લાગ્યે જ લાગ લેતા એવા નામધારી શ્રાવકો પણ ત્યાં ખેંચાઈને આવતાં. અને કોઈને કોઈ સફળોદ્ય લઈને જતા; એટલું જ નહિ પણ તે જીવનમાં ય ઉતારતા.

લગભગ દરરોજ રાત્રે પણ પૂ. મહારાજશ્રી આનંદધનજી, ચિદાનંદજી આદિ મહાપ્રભાવિક પુરુષોનાં સ્તવનો તથા પદોના ભાવાર્થ એકત્ર થયેલ મેદનીને સમજાવતા એટલે જિજ્ઞાસુવર્ગને બહોળા પ્રમાણમાં તે લાભ પણ મળી શકતો હતો. પોતે જ્ઞાનની એક પરબરૂપ હતા. ઘણા

વિરતિ એટલે પાપ નિવૃત્તિ...વિરમો, વિરમો
જ્ઞાનીઓની વાતો પણ તેજ છે ને ?

તરસ્યા પથિકાએ એ પરબમાંથી ધરાઈ ધરાઈને જ્ઞાનપાન કર્યું છે.

પૂ. મહારાજશ્રીના જીવનમાં પ્રમાદ લેશમાત્ર પણ નજરે આવતો નથી. જ્યારે જ્યારે પણ તેઓશ્રીને નિરબવામાં આવે છે. ત્યારે ત્યારે તેઓશ્રી કાંઈ ને કાંઈ લેખન-કાર્યમાં અગર સ્વાધ્યાયમાં તદ્દલીન જોવામાં આવે છે. વર્તમાનકાળ અને સમયને વિચારી સામાન્ય ભદ્રિક આત્માઓને પ્રભુ શ્રી મહાવીરના સાચા માર્ગથી વાકેફ કરવા, જૈન તત્ત્વોના જાણકાર બનાવવા અને સરળ તથા તત્ત્વગવેષક બનાવવા પોતે પોતાનાથી બનતું બધું કરી છૂટે છે.

ધર્મભૂતિ મહારાજશ્રીનો ત્યાગ અને સંયમ જેટલો ઉગ્ર છે તેના કરતાં પણ તેઓશ્રીનું બ્રહ્મતેજ-બ્રહ્મચર્ય અત્યંત નિર્મળ અને પૂર્ણ છે. નાની વયમાં જ સંસારનો કરેલો ત્યાગ જે બ્રહ્મચર્યરૂપી ચંદ્રના તેમના જીવનમાં પૂર્ણકળાએ ખીલ્યો છે. બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી, ચારિત્ર-ધર્મના તેજથી, તેઓશ્રીની વાણી જલદ ગંભીર સમાન છે. અને ધર્મોપદેશમાં અજબ પ્રાભાવિક શક્તિ ઝળકે છે. ઉપદેશ આપવામાં અને વસ્તુસ્થિતિનું પ્રતિપાદન કરવામાં તેઓશ્રીની પ્રતિભા અપૂર્વ છે. તેમની ન્યાયપૂર્ણ વ્યાખ્યાનશક્તિ તો સરસ અને મોહક છે. તેમ જ વિષય વિવેચન કરવાની પદ્ધતિ એવી તો મનોરમ છે કે નાનું બાળક પણ તેટલા જ ભાવથી સમજે, જેટલા ભાવથી એક વિદ્વાન તેમની દેવી વ્યાખ્યાનકલા પર, પદાર્થનિરૂપણ ઉપર અને સૂક્ષ્મતત્ત્વ - પ્રતિપાદન શૈલી ઉપર સેંકડો આત્માઓ મંત્રમુગ્ધ બને છે. અનેક તત્ત્વગવેષકો દ્વર દ્વરથી તેઓશ્રીની વાણીનું અમૃતપાન કરવા લલચાઈ આવે છે. ખરેખર, પૂ. મહારાજશ્રી અલૌકિક પ્રતિભાશાળી અને અસાધારણ ઉપદેશ છે. તેઓશ્રી ઘણા આબાલ વૃદ્ધ, ઊછરતા મેઘાવી યુવકોના, આંગણ વિદ્યાલયાસીઓ, તથા જૈનેતરોના માર્ગદર્શક બન્યા છે.

પોતાના પ્રભાવિત જાહેર વ્યાખ્યાનોથી અધ્યાત્મજ્ઞાનની, વીર પરમાત્માના સાચા, ઊંડા, ગંભીર તત્ત્વજ્ઞાનની ઉદ્દ્યોષણા વડે જનતાને જગાડનાર, ક્રિયામાં જ્ઞાનને ઓતપ્રોત કરનાર યુવાનો ને બાળકોમાં નવા ચેતન જગાડનાર, દ્રવ્યાનુયોગ જેવા ગહન વિષયને સરસ બનાવનાર

હેલો ય સર્વ ત્યાગરૂપ ચારિત્ર માટે જ મનુષ્યભવને જાણે છે.

તેઓશ્રી એક પ્રખર વક્તા છે.

જૈન મુનિ છતાં, જૈનેતરોમાં પણ પરમપૂજ્ય, જ્યાં જ્યાં તેઓશ્રી-એ ચાતુર્માસ કર્યા છે ત્યાં ત્યાં પોતાની સુમધુર વાણીથી શાંતિ સ્થાપી અને સત્યધર્મનું ભાન કરાવ્યું છે. તેમનામાં વિદ્યતા ને સૌજન્ય, જ્ઞાન અને સચ્ચારિત્રનો વિરલ સંયોગ જોઈ સૌ કોઈને તેમના પ્રત્યે સહજ-ભાવે ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થાય છે.

સંસારના ત્રિવિધતાપથી સંતપ્ત થયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ તેમની પાસે જાય એટલે તેઓશ્રીનો શાંત સ્વભાવ અને ગંભીર સુખમુદ્રા જોઈ ને સ્વયં ઉપશાંત અવસ્થામાં આવી, સંસારના તાપને ભૂલી પરમ શાંતિ મેળવી શકે છે. પૂજ્યશ્રીનાં બધાં પ્રવચનોનો એકંદર સાર લઈએ તો તેમના કહેવા મુજબ, સંસારનો એક પણ પદાર્થ માનવીના આત્માને વાસ્તવિક શાંતિ, સુખ કે આબાદી આપી શકવા સમર્થ નથી. જેની પ્રાપ્તિ રક્ષણ કે ભોગવટો, પુણ્યાર્થ વિના અસંભવિત છે. એવા આ બધા નાશવંત પદાર્થોની મમતાને કારણે, આજનો માનવસંસાર પૂર્વકાલમાં ન હતો તેના કરતાં વર્તમાનકાળમાં વધારે દુઃખી, અશાંત તેમજ બરબાદ બની રહ્યો છે. છતાં મોહ, અજ્ઞાન તથા મિથ્યાજ્ઞાનને કારણે આજના માનવોને પોતાની ખામી ભૂલ કે ક્ષતિઓ જણાતી નથી. કાંઈક પુણ્યોદ્દયે થોડું ઘણું સાંસારિક સુખ એને મળી જાય એટલે તે ભાન ભૂલી વિવેકને ખોઈ બેસે છે, તેની આત્મજાગૃતિ માટે આવરણો આવી જાય છે. તે વેળા તેના હિત કે અહિત, સાર કે અસાર, આહ્ય કે ઉપાદેયનું કાંઈ જ ભાન રહેતું નથી.

ભાવનગરના ચાતુર્માસમાં પૂ. મહારાજશ્રીએ ઉપાધ્યાયજી કૃત 'જ્ઞાનસાર'નો અપૂર્વ ગ્રંથ જે સામાન્ય માણસને માટે સમજવો બહુ જ કઠિન છે, છતાં તેમની લાક્ષણિક-શૈલીથી તેને સરળ અને સુમધુર બનાવી શ્રોતાજનોને અધ્યાત્મરસમાં તરબોળ બનાવ્યા હતા. આ ઉપરાંત પર્યુષણ-પર્વમાં સારી સંખ્યામાં તપશ્ચર્યાઓ પણ થઈ હતી તેમજ ઉત્સવ, મહોત્સવો યોજાયાં શ્રેષ્ઠ સંગીતકાર શાંતિલાલ શાહને બોલાવી શાસનપ્રભાવના કરી જૈન તેમજ જૈનેતર સમાજને ખૂબ જ પ્રભાવિત

સચ્ચુદર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર એ ત્રણે ત્રણ મોક્ષનાં અંગ.

કર્યો હતો. આ મહોત્સવની વિશિષ્ટતા એ હતી કે પૂજ્યશ્રીએ સાધમી'ક-
વાત્સલ્યનો, જમાનાને અનુકૂળ સાચો અર્થ સમજાવી, સીદાતા મધ્યમ-
વર્ગના જૈન બંધુઓ માટે સારી એવી રકમ એકઠી કરાવી તેની સુંદર
વ્યવસ્થા કરાવી હતી.

લાવનગર નરેશ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજી મહારાજ સાહેબ દાદા-
વાડીના ઉપાશ્રયે તથા ટાઉનહોલના જાહેર વ્યાખ્યાનોમાં હાજરી આપી,
પૂજ્યશ્રીનાં વ્યાખ્યાનો સાંભળી પોતાનો પૂર્ણ સંતોષ અને આનંદ
વ્યક્ત કર્યો હતો.

આ રીતે અનેકવિધ પ્રવચનોમાં જુદા જુદા વિષયો દ્વારા પૂજ્ય
મહારાજશ્રીએ વર્તમાનયુગની જનતાને ખૂબ જ પ્રેરક, ઉદ્દેશીયક,
તેમજ અપૂર્વ માર્ગદર્શક અને તેવો સદુપદેશ આપ્યો છે, દુનિયા વિષે
સંસારના સ્વાર્થી માણસો વિષે, સમતા અને મમતા વિષે વિશ્વમૈત્રીની
લાવના કેળવવા માટે, વિષય, કષાય, રાગ-દ્વેષ, ઈત્યાદિ વિષે પૂજ્યશ્રીએ
ઘણો જ સુંદર ઉપદેશ આ પ્રવચનોમાં આપ્યો છે.

અધ્યાત્મ વિદ્યાના જાણકાર, અધ્યાત્મનિષ્ઠ, ઉત્તમ સાધુ ધર્મના-
પાલક, આત્મજ્ઞાનરૂપ બગીચામાં રાત દિવસ કીડા કરનાર એવા પૂ.
મહારાજશ્રીના અત્યુત્તમ ગુણોથી આકર્ષાઈ, લાવનગરમાં થયેલાં, તેમના
જાહેર-વ્યાખ્યાનો પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરી, પ્રચાર કરવાની જવાબદારી
'જૈન' પત્રના માનનીય, સદ્લાવનાશીલ તંત્રી શ્રીયુત ગુલાબચંદલાઈએ
'મંગલદ્રાર' ઉપાડેલ છે. તે અતિ અનુભવનીય, અને પ્રશંસનીય છે.
ઘણા સુસુક્ષ્માઈઓ તથા બહેનો આ પ્રવચનો વાંચી, વિચારી, પ્રેરણા
મેળવી સ્વ-પર હિતસાધક બની શકશે.

પૂ. સુનિ મહારાજશ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજના નિર્વ્યાજ પ્રેમ
અને મમતાએ, મને અનધિકારી જનને પણ અધિકારી માની લઈ
એમનાં આ પ્રવચનો જે ખરી રીતે ભુવનમાંથી મળેલા પ્રકાશ, પ્રેમ
અને અનુભવની પ્રસાદી છે, એની પ્રસ્તાવના લખવાનો આદેશ
આપ્યો. એમના શબ્દોનું મૂલ્યાંકન મારે મન અમૂલ્ય હોઈ, મેં સહુર્વ

મનુષ્યભય શિખરે આરૂઢ થયેલા આત્મા મળે તે
અનંતાકાળે પણ ઠેકાણે ન આવે.

સ્વીકારી લઈ, આ દૂંડી પ્રસ્તાવના લખી હું મને પોતાને કૃતકૃત્યે
માનું છું.....

‘ મંગલ દ્વાર ’

શ્રમણોપાસક

૩૧-૧-૬૧ [મોરબી]

ડોક્ટર વલ્લભદાસ નેણસીભાઈ

ધર્મશ્રદ્ધાના તેજસ્વી દિપક....

પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રી ભૂવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ.નો તા. ૧૩-૪-૮૭ના
હાઈએટેક આવવાથી કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર અત્રેના મૂર્તિપૂજક
ઉપાશ્રયમાં ધિરાજતા ભદ્રગુપ્તવિજયજી મ. સા. આદિ ઠાણાઓ પાસેથી
જાણવા મળેલ. સાંભળતા આચકો લાગ્યો ? આંખે અંધારા આવ્યા.
મન માનવા તૈયાર ન હતું ને કાન સાંભળવા. કેમ કે આવી વાત કેમ
કબૂલી શકાય ? તેમના તરફથી મળતી વિતરાગવાણી બંધ થઈ ગઈ.
હઃખમાં ધકેલી નિરાધાર મૂકી શાસનના કર્ણુધાર કયાં સંતાયા ? જિન-
વાણીની અલરોથી કંઈક સૂતેલાને જગાડનાર જ શું ચિરનિદ્રામાં
પોઢી ગયા, અન્ત સત્ય વસ્તુ છે. ‘ ઈમં શરીર અણુચ્ચ ’ સર્વક્ષણિક ને
નિત્ય એક અવિનાશી આત્મા આવા લેહજ્ઞાનની ભૂમિકા સમજાવતા
જતાં રહ્યા !

જીવન મંગલમય બનાવી ને મૃત્યુપર્વને મહોત્સવ બનાવી
સમાધિપૂર્વક મૃત્યુજય બની જતા રહ્યા. તેના મહાનકાર્યોની આગેકૂચ-
તે કાર્યો સમજી વિચારી આચરી આગળ જાળવી રાખવાની છે. મૃત્યુ-
જયજ્ઞાન મહાન પુરુષોના પુરૂષાર્થ સાથે તેમના જીવનમાં દેખાય આવે છે.
આપણા ગુરુદેવ, કે જેની પાસે અજન્મા બનવાની ચાવી, જીવન-કાર્ય,
સાધના વડે, મૌન વડે મળતી હતી તે સરવાણી બંધ થતા હવે
ઉપાય શું રહ્યો ?

સરુ છું હવે ગુરુદેવના વાંચેલ જીવન પરિચય... સાથે સાથે
તેમની નિકટતાથી નિશ્રામાં મળેલ જીવંત પરિચય પળો સામે જ

ભાવ નિર્મથતા એ જ અપૂર્વ

મૂર્તમંત થાય છે. સંવત ૨૦૦૫માં પહેલું જ અમરેલી માટે ચાતુર્માસ હતું. અમરેલીથી પાલીતાણા છ'રી પાળતો સંઘ નીકળેલ. તેમાં મારા પિતાશ્રી, મારો નાનોભાઈ કાન્તિભાઈ તથા પુત્ર દુલેરાયને સંઘમાં જવાનો લાલ મળેલ. દર રવિવારે કપોળ મહાજનના ડેલામાં જાહેર વ્યાખ્યાન...આ બધુંય ચાલ આવી જાય છે.

ઘણી વખત શેષકાળનો લાલ મળેલ. સં. ૨૦૪૨નું ચાતુર્માસ રાજકોટના ચાતુર્માસ પછી અમરેલીને આપ્યું... આપ બે ઠાણા સાથે... તે બધું આપણે જાણીએ છીએ-જેયું છે, અનુભવ્યું છે. તે પછી ત્યાંથી ગિરનારજી છ'રી પાળતો સંઘ તા. ૧૮-૧૨-૮૪ થી ૨૬-૧૨-૮૪નો નીકળ્યો...આ બધા સુખલચાંધાર્મિક દિવસો સંતાઈ ગયા. ફરી આવા પ્રસંગો ઉજવવાની તકો જતી રહી કે શું?

હો! કાળ તને આ શું સૂઝ્યું? અમારો દિવ્ય દિપક, તેજસ્વી સિતારો, ચારિત્રદૃઢતાનો મેરુ, ચારિત્ર્ય રખેવાળ, પ્રેરણાનો પરખીયો, સ્પષ્ટ-નીડર વક્તા લલે તે અમારી પાસેથી છીનવી લીધો. પણ...તેમના તરફથી અમારી લકિત શ્રદ્ધા, તથા અમારા પર બિછાવેલી ધર્મચાદર જ્યાં સુધી સદામત-જીવંત છે ત્યાં સુધી ભૂંસી નાખવાની શું તારી તાકાત છે?

શુરુદેવ! આ પ્રત્યેનો શ્રદ્ધાદિવડો જ્ઞાન-તેલથી જલતો જ રહેશે. આપના અધૂરા કાર્યો પૂરા કરવા એ દરેક શિષ્ય, સંઘ, સાધુ-સાધ્વી સુસુક્ષ્મ-જૈનેતરો સર્વેની ફરજ છે કે જેણે આપણા પર અનંત ઉપકાર કર્યા તેની છે. પરમાત્મનૂ! અમને આકૃતથી ઉગારી કાર્યશક્તિની પ્રેરણા આપશો.

ઉચ્ચકોટિનો આપનો આત્મા મહાવિદેહી ક્ષેત્રે જન્મી સિદ્ધગતિને પામે, એ પ્રાર્થના. હિંમત રાખી લખું છું, સર્વેને હિંમત રાખવા વિનંતી પણ કરું છું. વધારે શું લખું? કલમ કંપે છે, હાથ અટકે છે, આંખો ભીની થાય છે, અને આત્મા ઈચ્છે છે કરું શુરુદેવને, બસ, કોટિ કોટિ વંદના, ચરણાવિંદ.

મગનલાલ વનમાળીદાસ મહેતા અમરેલીવાળા

C/o રૂપમ સ્ટોર્સ મહા રોડ, ૧૪૧-ઈ કાલ્હાપુર

મમતા એ વિષવેલ છે ને સમતા એ અમૃત વેલ.

શ્રોતાઓને પોતાની જાતને ભૂલાવી દેનાર તત્વ અને સત્વની ભરપુર વાણીદાતા...

પરમોપકારી, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવન-
રત્નસૂરીશ્વરજીને શુભાનુવાદ શ્રદ્ધાંજલિ આપના ચરણાંવિંદે !

પૂ. ગુરુદેવશ્રીનો જન્મ સંવત ૧૯૮૦ માં, મારવાડનાં, ખેતાસર
ગામે, વીશા ઓસવાળ જ્ઞાતિમાં (ધારીવાડ કુળ) થયો હતો.

ખેતાસર એક તદ્દન નાનકડું ગામ...જ્યાં મંદિર કે પાઠશાળા
કશું નથી. છતાં ય પૂજ્યશ્રીના આગલા ભવના જ્ઞાનના સુસંસ્કારોને
લઈ મારવાડમાં જ ઓસિયા-તીર્થમાં અભ્યાસ કરી અને વિ. સં. ૧૯-
૯૬ની સાલમાં બાલબ્રહ્મચારી અવસ્થામાં પૂ. આચાર્યશ્રીચંદ્રસૂરીશ્વરજીના
વરદ્ હસ્તે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. ધન્ય હો માતપિતાને ! જેમની
દૂખે પૂજ્યશ્રી જેવા તેજસ્વી રત્નનો જન્મ થયો.

તેજસ્વી રત્નવર્ય પૂજ્યશ્રી સાથે મારો પરિચય સં. ૨૦૨૬ની
સાલના ચાતુર્માસ વખતે નાગપુરમાં થયો. જે હતું આપશ્રી સાથેનું
પ્રથમ પરિચય-મિલન.

પૂજ્યશ્રી આચાર્યદેવ ! આપના હરેક વ્યાખ્યાનોમાં પ્રાયઃ મારી
હાજરી રહેતી. પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવના સફળઉપદેશથી જ અહીં લવ્ય
ઉપાશ્રયનું નિર્માણકાર્ય આપની અથાગ મહેનત વડે થયું. તેમજ
નૂતન જૈન પ્રસાદનું નિર્માણ પણ આપ થકી જ થયેલ. ફક્ત ચાર માસના
ટૂંકા ગાળામાં શિખરખંધી-લવ્યપ્રાસાદનો શીલાન્યાસ વિધિ, અંજન-
શલાકા, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમથી ને દશાહિકા મહોત્સવ,
દશે દિવસ નવંકારશી, સ્વામિવાત્સલ્ય સાથે ઉજવાયેલ હતા.

દરરોજ વ્યાખ્યાનમાં આપશ્રી સુંદર, મધુર, ખુલ્લું કંઠે, લયો ને
આલાપપૂર્વક, રાગ-રાગિણીઓથી સ્તવનો, સજ્જાઓ, પૂજા-પઠો, હુહાઓ
અને કથાનક-ગીતો તથા પ્રચલિત કહેવતો સાથે આપશ્રી દાખલા

બાદને અભ્યંતરથી નિઃશ્ચ બનવાનો

અવસર એ જ અપૂર્વ અવસર.

દૃષ્ટાંતો આપો છે ત્યારે શ્રોતાઓ પોતાની જાતને ભૂલી તપ, ત્યાગ અને સંયમ રાસમાં આનંદવિભોર તરબોળ બની જતા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી, સાદી, સરળ અને સચોટ વાગધારાથી તથા હૃદયસ્પર્શી અને ખી શૈલીથી ઉપાશ્રયમાં શ્રોતાજનોનો સાગર ઉમટતો રહેતો ને વાણીમાં સર્વે તદલીન.

તરવ અને સરવથી ભરપૂર-કાવ્યમય, ગુર્જર-ગીરાનું શ્રવણ કરતાં શ્રોતાઓની સંખ્યા-વધતી, મોટા સમુદાયમાં પૂર્ણશાન્તિનું સામ્રાજ્ય-સ્થાપન એ જાદુઈ અસર એમની વ્યાખ્યાન-શૈલીની આગવી શક્તિ હતી.

પૂજ્યશ્રી જૈન ધર્મના શાસ્ત્રોના ઊંડા અભ્યાસી, સ્વાધ્યાયી, હોવા ઉપરાંત ગીતા, વેદ, ઉપનિષદ, ભાગવત, રામાયણ, મહાભારત યોગ-વશિષ્ઠ વગેરે વગેરેનું જ્ઞાન ધરાવતા હતા. આ કારણે આગમોમાંથી ગાથાઓ અન્યદર્શનના પ્રલોકો, ખોલી સર્વધર્મ સવન્વય કરી, સાંભળનારાઓના સંશય દૂર એ સર્વે દર્શનની સમજણપૂર્વકની સમતુલા થકી કરતા. તે જ રીતે દરેક સંશય દૂર કરી શકતાં હતાં.

શિષ્યરત્ન મુનિશ્રી યશોવિજયજી વિનમ્ર અત્યંત શાંત પ્રકૃતિના ગુણવાળા જે દરેક વ્યાખ્યાનોમાં આપશ્રી સાથે પાટ પર ખિરાજવાની સાથે ઊંડું ચિંતન-મનન કરતા જોયા હતા. ભાગ્યે જ જોવા મળે આવી ગુરુ-શિષ્યની જોડી !

પૂ. સુરિદેવજી ! સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડ)માં આપના પ્રભાવક પ્રવચનો તથા ચાતુર્માસો-મહોત્સવો થવાની સાથે આનંદમુગ્ધ થઈ આપને ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’નું ખિરુદ આપેલ. આપશ્રીએ છ’રી પાળતા સંઘો પણ તીર્થસ્થાનોમાં સમુદાય સાથે લઈ ગયેલ હતા. ધન્ય છે પૂજ્યશ્રીને કે જેના ઉપદેશ સાંભળતા અનેક આત્માઓને સચોટ અસર કરી સફલાર્થ કરવા પ્રેરણા આપેલ હતી. આવા અનેક જ્ઞાન-ગર્ભિત પ્રેરણા સ્વરૂપ વ્યાખ્યાનો સાંભળતા નરમાંથી નારાયણ બનતા વાર ન લાગે ! એકવારનો નયસાર કઠિયારો જ કાળે કરીને ભગવાન મહાવીર બને છે. એક વારનો મરુભૂતિ હાથી પાર્શ્વનાથ બને છે.

સાધનાની ખલિહારી !! સાધકને જન્મ-મૃત્યુ ઠરાવી શકતા નથી.

અધમ કૃત્યો કરતા અદકી જવાય તો દેહ દુર્ગતિનું
નહીં સદ્ગતિનું દ્વાર બને.

શ્રોતાઓને પોતાની જાતને ભૂલાવી દેનાર
તત્વ અને સત્વની ભરપુર વાણીદાતા...

પરમોપકારી, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવન-
રત્નસૂરીશ્વરજીને ગુણાનુવાદ શ્રદ્ધાંજલિ આપના ચરણાંવિંદે !

પૂ. ગુરુદેવશ્રીનો જન્મ સંવત ૧૯૮૦ માં, મારવાડનાં, ખેતાસર
ગામે, ત્રીશા ઓસવાળ જ્ઞાતિમાં (ધારીવાડ કુળ) થયો હતો.

ખેતાસર એક તદ્દન નાનકડું ગામ...જ્યાં મંદિર કે પાઠશાળા
કશું નથી. છતાં ય પૂજ્યશ્રીના આગલા ભવના જ્ઞાનના સુસંસ્કારોને
લઈ મારવાડમાં જ ઓસિયા-તીર્થમાં અભ્યાસ કરી અને વિ. સં. ૧૯-
૬૬ની સાલમાં બાલબ્રહ્મચારી અવસ્થામાં પૂ. આચાર્યશ્રીચંદ્રસૂરીશ્વરજીના
વરદ્ હસ્તે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. ધન્ય હો માતપિતાને ! જેમની
કૃપે પૂજ્યશ્રી જેવા તેજસ્વી રત્નનો જન્મ થયો.

તેજસ્વી રત્નવર્ય પૂજ્યશ્રી સાથે મારો પરિચય સં. ૨૦૨૬ની
સાલના ચાતુર્માસ વખતે નાગપુરમાં થયો. જે હતું આપશ્રી સાથેનું
પ્રથમ પરિચય-મિલન.

પૂજ્યશ્રી આચાર્યદેવ ! આપના હરેક વ્યાખ્યાનોમાં પ્રાયઃ મારી
હાજરી રહેતી. પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવના સદ્ગુણદેશથી જ અહીં ભવ્ય
ઉપાશ્રયનું નિર્માણકાર્ય આપની અથાગ મહેનત વડે થયું. તેમજ
નૂતન જૈન પ્રસાદનું નિર્માણ પણ આપ થકી જ થયેલ. ફક્ત ચાર માસના
ટૂંકા ગાળામાં શિખરખંધી-ભવ્ય પ્રાસાદનો શીલાન્યાસ વિધિ, અંજન-
શલાકા, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમથી ને દશાહ્નિકા મહોત્સવ,
દશે દિવસ નવંકારશી, સ્વામિવાત્સલ્ય સાથે ઉજવાયેલ હતા.

દરરોજ વ્યાખ્યાનમાં આપશ્રી સુંદર, મધુર, બુદ્ધિ કંઠે, લયો ને
આલાપપૂર્વક, રાગ-રાગિણીઓથી સ્તવનો, સન્જાઓ, પૂજા-પઠો, દુહાઓ
અને કથાનક-ગીતો તથા પ્રચલિત કહેવતો સાથે આપશ્રી દાખલા

બાકીને અભ્યંતરથી નિર્મિત બનવાનો
અવસર એ જ અપૂર્વ અવસર.

ખરાખર શાશ્વતી ઓળી-ઐત્રી ઓળીનું આગમન થયું. શ્રીસંઘની લાગણી સહર વિનંતી આચાર્યદેવશ્રી નકારી શકે તેવી કોઈ પોઝીશન ન હતી. આનંદિત થઈ તેમણે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું.

વીજળી ને પવન કરતા પણ ઝડપી વાયુવેગે આ સમાચાર સંઘમાં ફેલાતા ઘેર ઘેર ઉલ્લાસના દીવા પ્રગટ્યા. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી તેમના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પૂ. યશોવિજયજી મ., ગણિતવર્ચશ્રી પૂ. રાજચંદ વગેરે સાથે ધામધૂમથી મોટી ટોળી નૂતન ઉપાશ્રયે પધાર્યા.

તેઓશ્રીના સ્વાગતમાં કોઈ જૈન બાકી ન હતો. હેયે હેયું દળાય તેવી મેદની હતી. બજારમાં ને જૈનતરો પણ દિગ્મૂઢ થઈ જોતા હતા કે કોઈ મહાન સંતના પગલા થઈ રહ્યા છે. પૂજ્યશ્રીની પધરામણી -મંગલાચરણ બાદ આ લેખના લેખકે-અનન્ય ગુરુભક્ત શ્રી જ્યંતિલાલ એમ. શાહે પૂજ્યશ્રીના ૨૦ વર્ષ પહેલાના સંઘના ઉપકાર સહ શાશ્વતી ઓળીની પદ્મમય શૈલીના વ્યાખ્યાનનો લાલ લેવા સૌને અપીલ કરી.

વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ ગુરુદેવશ્રી ! યથાર્થ ગુણ ચમત્કાર સર્જાયો. પરિણામ...ખીજે દિવસે પ્રથમસ્ય દિને વ્યાખ્યાન સમય ૯/૦૦ પહેલા આખો હોલ ભરચક થઈ ગયો. નવ પછી આવનારાને નિરાશા સાંપડી કેમકે બહાર ઉભું રહેવું પડ્યું. વ્યાખ્યાન ખુલ્લું શૈલી સહ શરૂ થયું. શાંતિનું સામ્રાજ્ય, ટાંચણી પડે તો ય ખલેલ પહોંચે ! ૧૫૦૦ માણસોની હાજરી છતાં નવ દિવસ સુધી શ્રીપાળ ચરિત્ર પદ્મમય (પુસ્તક પ્રતના આધાર વગર) સંલગ્નવ્યું. જે સાંલગવો જૈન સંઘના પ્રકાંડજ્ઞાતા પૂ. પંન્યાસશ્રી અલયસાગરજી મ. પણ પધારેલ ને સાંલગી મંત્રમુગ્ધ થયેલ. આચાર્યશ્રીની શક્તિની અનુભૂતિ કરેલ. જે પાલીતાણાની પ્રભા માટે ચમત્કાર જ સમાન માનવું રહ્યું. ખીજા દિવસથી જૈનેતરોની સંખ્યામાં વધારો ને રસસરિતા અસ્ખલિત રીતે વહેતા પૂર્ણ શાંતિ છવાતી. કલાક પસાર થતો પણ કેવી રીતે ? કોને ખબર ? વીરવાણી બસ સાંલગ્યાં જ કરીએ.

ઓળી પૂર્ણાહૂતિ...ને લગલગ ૧૫૦૦ માણસો બેઠવાના સહ પૂજ્યશ્રી સાથે તલાટી-ચાત્રા કરી ગિરિવિહાર આવ્યા. ત્યાં પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન બાદ ઉભાણી (જમણવાર) પાલીતાણા શ્રીસંઘના ઇતિહાસમાં

ચોતાના સ્વરૂપથી ભખ્ત થઈ જીવ પરભાવમાં જાય છે.

ભવના રણમાં ભય પમાડી શકતા નથી. આજે નહિ તો કાલે, આ ભવે નહિ તો આવતા ભવે. સાચા ધર્મ પાલકની, ત્યાગિની, તપસ્વીની, ચારિત્રશીલની સુક્તિ છે જ છે જ.

હે ! પૂજ્ય ગુરુદેવ ! તમારા શુભો તો અનંતાઅનંત છે. સો વર્ષના આયુષ્ય વડે પણ તમારા શુભો કહી શકાય નહીં !

પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી, અંતરમુખ આત્માને ઓળખવા, અંતર-મુખ થવા વારંવાર કહેતા હતા. તેટલું ય આપણે કરી શકીએ તો પૂજ્યશ્રીને સાચી શ્રદ્ધાજલ્દિ આપી ગણાશે.

નાગપુર

— સૌભાગ્યચંદ સુંદરજી સાવડીયા

નવપદજી ઓળીના અન્નેડ વ્યાખ્યાતા

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી,’ ‘અન્નેડ વ્યાખ્યાનકાર’ પૂ. આ. શ્રી ભુવન-રત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. જેઓ મૂળવતને મારવાડના પણ સૌરાષ્ટ્ર સાથે એટલો બધો નાતો કે તેઓશ્રી સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ખિરુદ્ધ પામ્યા... તેમના વ્યાખ્યાનમાં કાઠિયાવાડી તળપદી ભાષાનો છૂટથી ઉપયોગ થતો સાંભળી એમ લાગે કે તેઓ શુદ્ધ કાઠિયાવાડી જ છે. કે તેઓશ્રીનું તળપદી કાઠિયાવાડી ભાષા પર અભૂતપૂર્વ પ્રભુત્વ હતું.

અમારા પાલીતાણા મોટી ટોળી શ્રીસંઘમાં તેમનું આતુર્માંસ ૨૨ વર્ષ પહેલાં હતું તે વખતની તેમની શૈલીનો ચટકો સૌના મને અમીટ-પણે રહ્યો હશે જ.

બાદ તેઓશ્રી ભારતભરમાં ધર્મનો ડંકો વગાડી આચાર્યપદે આરૂઢ થઈ લગભગ ૧૮ વર્ષે પુનઃ પાલીતાણા પધાર્યા. ને શ્રીસંઘના આબાલવૃદ્ધોના મન-મથુર નાચી ઉઠ્યા... પાલીતાણા સંઘમાં અભૂતપૂર્વ સ્વાગત થયું. ૨૦ વર્ષના વહાણા વાયા છતાં સંઘના હૃદયે તે તળપદી ભાષા-સુંદર દૃષ્ટાંતો ન ભુલાયા ! રસાસ્વાદ લેવા સો આતુર !

ભારી નરકની ખાણ નથી પણ આપણી વાસના
એ નરકની ખાણ છે.

ખરાબર શાશ્વતી ઓળી-ચૈત્રી ઓળીનું આગમન થયું. શ્રીસંઘની લાગણી સહર વિનંતી આચાર્યદેવશ્રી નકારી શકે તેવી કોઈ પોઝીશન ન હતી. આનંદિત થઈ તેમણે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું.

વીજળી ને પવન કરતા પણ ઝડપી વાયુવેગે આ સમાચાર સંઘમાં ફેલાતા ઘેર ઘેર ઉલ્લાસના દીવા પ્રગટ્યા. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી તેમના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પૂ. યશોવિજયજી મ., ગણિતવર્ચશ્રી પૂ. રાજચંદ વગેરે સાથે ધામધૂમથી મોટી ટોળી નૂતન ઉપાશ્રયે પધાર્યા.

તેઓશ્રીના સ્વાગતમાં કોઈ જૈન ખાકી ન હતો. હૈયે હૈયું ફળાય તેવી મેઢની હતી. બજારમાં ને જૈનતરો પણ દિગ્મૂઢ થઈ જોતા હતા કે કોઈ મહાન સંતના પગલા થઈ રહ્યા છે. પૂજ્યશ્રીની પધરામણી-મંગલાચરણ ખાદ આ લેખના લેખકે-અનન્ય ગુરુભક્ત શ્રી જ્યોતિલાલ એમ. શાહે પૂજ્યશ્રીના ૨૦ વર્ષ પહેલાના સંઘના ઉપકાર સહ શાશ્વતી ઓળીની પદમય શૈલીના જ્યાજ્યાનનો લાલ લેવા સૌને અપીલ કરી.

વ્યાજ્યાન વાચસ્પતિ ગુરુદેવશ્રી ! યથાર્થ ગુણ ચમત્કાર સર્જાયો. પરિણામ...બીજે દિવસે પ્રથમસય દિને વ્યાજ્યાન સમય ૯/૦૦ પહેલા આખો હોલ ભરચક થઈ ગયો. નવ પછી આવનારાને નિરાશા સાંપડી કેમકે ખહાર ઉભું રહેવું પડ્યું. વ્યાજ્યાન ખુલ્લું શૈલી સહ શરૂ થયું. શાંતિનું સામ્રાજ્ય, ટાંચણી પડે તો ય ખલેલ પહોંચે ! ૧૫૦૦ માણસોની હાજરી છતાં નવ દિવસ સુધી શ્રીપાળ ચરિત્ર પદમય (પુસ્તક પ્રતના આધાર વગર) સંભળાવ્યું. જે સાંભળવા જૈન સંઘના પ્રકાંડજ્ઞાતા પૂ. પંન્યાસશ્રી અલયસાગરજી મ. પણ પધારેલ ને સાંભળી મંત્રમુગ્ધ થયેલ. આચાર્યશ્રીની શક્તિની અનુભૂતિ કરેલ. જે પાલીતાણાની પ્રભા માટે ચમત્કાર જ સમાન માનવું રહ્યું. બીજા દિવસથી જૈનેતરોની સંખ્યામાં વધારો ને રસસરિતા અરુબલિત રીતે વહેતા પૂર્ણ શાંતિ છવાતી. કલાક પસાર થતો પણ કેવી રીતે ? કેને ખબર ? વીરવાણી ખસ સાંભળ્યાં જ કરીએ.

ઓળી પૂર્ણાહૂતિ...ને લગલગ ૧૫૦૦ માણસો ખેંડવાળા સહ પૂજ્યશ્રી સાથે તલાટી-ચાત્રા કરી ગિરિવિહાર આવ્યા. ત્યાં પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન ખાદ ઉભાણી (જમણવાર) પાલીતાણા શ્રીસંઘના ઇતિહાસમાં

પોતાના રૂપરૂપથી ભ્રષ્ટ થઈ જીવ પરભાવમાં લાય છે.

ચાતુર્માસ સિવાયના સમયના વળામણાંમાં આવો ઉત્સાહ આવો જમણુવારનો પ્રસંગ પ્રથમ જ હતો.

શાશ્વતી ઝોળી, ચૈત્ર માસ—વ્યાખ્યાનનો લાલ જોગાનુજોગ ખીજે વરસે પણ પ્રાપ્ત થયો. જેમાં, નવે દિવસ એકાદ પદ પર સારગર્ભિત નવપદજનું અપૂર્વ રહસ્ય જાણવા મળ્યું. અને ગત વર્ષની માફક જ વળામણ તલાટી યાત્રા ને જમણુવાર થયા. ખસ આ જ ઉત્સાહ, દિવ્ય વાતાવરણમાં સાક્ષાત્ રહ્યા. ગુરૂદેવના આત્માના દિવ્ય ગુણોનો પુજ તેમનું મહાન વ્યક્તિત્વ ॥ અને માનસપટે અમીટ છાપ છોડી ગયેલ, યોધ સહની પ્રવચન સરિતા. પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રીના અમદાવાદથી વિહાર ૪૮ કલાક પૂર્વે હું વંદનાર્થે ગયો ત્યારે મેં કયું “સાહેબ આપની શારીરિક પ્રતિકૂળતા અંગે વિચારો તો સારૂ.” ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ જવાબ આપ્યો કે—

“શરીરનું કામ શરીર કરે. શરીર તો લાડુતી છે. અંદર ખેઠેલ આત્મા જ ખરો માલિક-આત્મા સશક્ત, નિરોગી હોય પછી ચિંતા શેની? ને મારી સાથે છે મારી સંભાળ લેનાર જે રામ-લક્ષ્મણ જેવા યશો-રાજ” આ વાત ઉપરથી આપણને જરૂર પ્રતીતિ થાય કે તે મધુર વક્તાએ પ્રભુની વાણી કેટલી પચાવી જાણેલ.

આ શબ્દોને આ અંતિમમિલન બની રહ્યું...ને ચૈત્ર શુકલ ૧૪ના સર્વને નોંધારા મૂકી, શિષ્યને અધવચ્ચે મૂકી અનંતના માર્ગે સ્વર્ગે સંચર્યા.

નવાપરા પાલીતાણા-૩૬૪૨૭૦

જયંતિલાલ એમ. શાહ

દિવંગત દિવ્યઆત્મ સ્વરૂપ ગુરુદેવ

પરમપૂજ્ય આચાર્યશ્રી ભુવનવિજયરત્નસૂરિજી મહારાજ આપના જગમગાટ ભર્યા તેજસ્વી જીવન સાથે અમ અદ્યપમતિ જીવો આપની નિશ્રાની પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ પળો દ્વારા ધન્ય બનવા જીવનને શબ્દો દ્વારા કંઈ રીતે

અનંતકાળની મમતારૂપી કુલદાના કંદામાં પડેલ જીવ
સમતાના ઘરે આવી શકે ?

વર્ણવી શકીએ. આ શ્રદ્ધાંજલિ પત્ર કંઈક લખવાની લાવના થઈ આવ્યે લખું છું.

૧૯૬૭માં મુલુન્ડ ચાતુર્માસે પ્રથમ પરિચય સંબંધ...સદ્ગાળ્યે છૂટથી વાતો કરવાનો વિચાર વ્યક્ત કરવાનો અમૂલ્ય અવસર...આ સમય દરમિયાન પુત્ર જન્મ નામ પણ ધર્મમય વાતાવરણને લઈ ધર્મેશ રાખ્યું. પૂજ્ય ગુરુદેવજી વિહાર કરી કલકત્તા તરફ રવાના અને અંતરિક્ષજી પાર્શ્વનાથ સંઘ સાથે રવાના. મ. સાહેબે પ્રોગ્રામ ફેરફાર સાથે અંતરિક્ષજીમાં જ મેળાપ અને એક ઈ દિવસની નિશ્રામાં રહેવાયું...ખૂબ આનંદ, વ્યાખ્યાનો...સાંભળ્યા છૂટા પડ્યા.

એ ધન્ય જીવન પરિચયપણોનો સમય છેક ૧૭-૧૮ વર્ષે મહારાજસાહેબ મુખર્ધ પધાર્યા ત્યારે પુણ્ય સંયોગ થયો મુલુન્ડ ચાતુર્માસની વિનંતી...ભોરીવલીમાં જ્યે ભોલાવી...અહો ધનઘડી, ધનભાગ્ય! આ ચાતુર્માસે તેમની તળિયત નરમગરમ રહેતી, હોસ્પીટલમાં રાખ્યા ડો. ચંદન તથા ટોકરશીલાઈ વાઘજીએ પૂરી દેખરેખ રાખી...અને

તેમનો ચાતુર્માસ પ્રભાવ ખૂબ જ તેજસ્વી અને પ્રભાવશાળી રહ્યો. વાચસ્પતિ વ્યાખ્યાનકારની નિશ્રામાં ઉપાશ્રયે ખૂબ જ મેઢની ઉમટતી, ત્યાં વ્યાખ્યાન સાંભળવું એ એક અમૂલ્ય દહાવો ધન્ય અવસર ગણાતો. ઠાણા-ઉઠાણાનો લાલ પણ મળ્યા કરતો.

છ'રી પલિત સંઘ મુલુન્ડથી પાલિતાણા રવાના થયો. વ્યાખ્યાન, જ્ઞાનગોષ્ઠિઓ ચાલુ જ રહેતા. જે અમ જેવા લવ-જીવોના મનને સંતોષ સાથે ધર્મપથ પર અગ્રસર વધુ ને વધુ રાખનારી પરિચય-પળો હતી. બહાર વ્યાખ્યાન, પ્રવચનોમાં વાણી સામ્રાજ્ય સહ આનંદની પળો છોળો એ જ દહાવો અમૂલ્ય, ધન્ય, જીવન અવસર!

તે પછી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી મહુવા ચાતુર્માસ મળ્યા અને થલતેજમાં પ્રતિક્ષા મહોત્સવે મળ્યા...વાલકેશ્વરવાળાની વિનંતી. બીજા ચાતુર્માસનો મુલુન્ડના આંગણે કરવાનો સ્વીકાર થયો...

પરંતુ...એ ગોઝારા દિવસની કાળનો પળો...કાળધર્મ પામ્યાના

સામાયિક, પ્રતિકમણ મણિ, માણેક, અલંકારો પહેરનારે નીતિ ને ન્યાયના કૂંગડાં પણ પહેરવા જોઈએ.

સમાચાર...જ્ઞાનથી મળ્યા મનને ન જિરવાય તેવો જખરદસ્ત આંચકો...
અફસોસ...

હે! દિવંગત દિવ્ય આત્મ સ્વરૂપ શુરુદેવ! આપને...આપના
ચરણાવિદે હાદિક...ભાવભરી શ્રદ્ધાજલિ...એ જ શુભકામના.

એસ. પી. જૈન

Jawahar Talkies, Mulund Bombay-80

પરમ આધ્યાત્મયોગીની વિદાય

પરમ પૂજ્ય. શુરુદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ. સા.

આપ એક અધ્યાત્મયોગી !!

જીવન સહુને મળે પણ...સાધે તે સાધુ! તે પરમયોગી.

પૂ. આચાર્ય શ્રી ભુવનરત્નસૂરિજી મ.નો મારા જીવનમાં પ્રથમ
પરિચય, રાજકોટમાં મહુવાસંઘની વિનંતી સમયે થયેલો. જે વખતે તેમની
તેજસ્વી પ્રતિભા, તેજભરી વાણીનો ઉચ્ચાર-શુરુશ્રીનું સાક્ષાત્ મૂર્તિમંત-
રૂપ જોઈને થયેલો. જ્યાં રાજકોટ સંઘે મહુવા સંઘનું ભાવોદ્ભાસહ
સત્કાર કરેલ.

ભાવનગર આતુર્માંસ વખતે 'જ્ઞાનસાર'નું વાચન, ભાવપૂર્ણ
વાંચનથી...આત્મહોલી ઉઠે અને તેઓશ્રી પણ પ્રવચન કરતા કરતા ઊંડા
શુદ્ધ િંતનમાં ઉતરી પડતા. જેમાં વચ્ચે માર્મિક શબ્દો કહેતા, 'અહં
મમેતી ચોદ્ધસ્ય' તે પ્રલોક ઉપર આઠ દિવસ વર્ણન ચાલેલ ..

પૂજ્ય આચાર્યશ્રીના સંબંધિત પુસ્તકો ઘણા ખડાર પડ્યા. એકે
એક જ્ઞાનપિપાસાને તૃપ્ત કરનારા. છેલ્લે 'પ્રશાંત-વાહિતા' શ્રી
આનંદધનજીના સ્તવનોનું રસભર વર્ણન...વાચતાં વાચતાં તલલીન
થઈ જવાય. જેવી વાણી તેવી જ કલમે સરસ્વતી ને તેઓશ્રીની જીભે
સરસ્વતીનો વાસ હતો.

મમતારૂપી વિષવેલ એ આત્મારૂપી વૃક્ષની
વસંતનો નાશ કરે છે.

મહુવા ચાતુર્માસમાં ગુરુદેવ સાથે મારાકાકા ગિરધરલાલ હુલ્લ-
દાસને ખાસ ચાલ લેવા જરૂરી છે. પૂજ્યશ્રીના તેઓ ખાસ રાગી તેમના
વચનના 'જી' કારો- 'જાણે ગુરુચેલા' લોકો તેમને 'ગણધર' કહેતા.
અતિશયોક્તિ લાગે પણ ગુરુવાણી અને ગિરધરલાલ સામે આખીય
સલા હર્ષોલ્લાસિત થાય. વિસ્મિતમય રહે. તેઓશ્રીની ગુરુવાણી હૃદય
પીગળાવતી, લોકોની આંખમાં પ્રસંગના અશ્રુ ઊલરાઈ આવતા.

તારંગના ડુંગર ઉપર વિહારમાં મળ્યા. જાણે 'કોઈ જોગી' જોઈ
લ્યો! ઉપર આકાશ, ખેડ બાજુ વૃક્ષો, હાથમાં ડંડો, તેજપૂર્ણ શરીર... એક
અધ્યાત્મ યોગી ચાલ્યા આવે.

તેમનું જીવન, ચરિત્ર, તેમની વિશિષ્ટ ગુણશક્તિનું વર્ણન એ
મારી શક્તિ બહારની વાત છે.

આત્મ ઉજમાવ્યો, પરમાત્મા સદ્ગત આત્માને શાંતિઃ શાંતિ અર્પે.

દેરીરાડ, ભાવનગર

મહાસુખલાલ (મહુવાવાળા)

આપના અનંત ઉપકારો નહીં ભૂલાય...

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી વિજયજીવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ.સા. મારા
જેવા અનેક બાળજીવોને છોડીને અચાનક ચાલ્યા ગયા... અમે તો
નિરાધાર બની ગયા...

પ. પૂ. ગુરુદેવને બસ એક જ વાતનું લક્ષ્ય હતું, કે અમૂલ્ય એવા
જૈનધર્મ પાળતા માનવજીવોને જૈનધર્મનો મર્મ બરાબર સમજાવી
વીતરાગ ચિંધ્યા માર્ગે ચાલવાની ઉંડાણથી સમજણ આપી, એ માર્ગે
બરાબર ચાલતા કરી આત્મપ્રાપ્તિ, આત્મોત્તતિ તાલાવેલી લગાડી દઉં.

પ. પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ મારા જેવા અનેકને તેમની મધુર અને મનમાં
તરત જ ઊતરી જાય તેવી વાણીથી, તેવા જ પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાનોથી
આ કાળિકાળે ધર્મમાર્ગે ચાલતા કરી દીધા. અહો! આવા પૂજ્ય
ગુરુદેવશ્રીના અનંત ઉપકારોનો બદલો કેમ કરી આપી શકીશું?

શ્રીનો વાંક નથી પણ વાંક આપણી રાગદશાનો છે.

પરમાર્થને વરેલા પૂજ્ય ગુરુદેવ તો નિઃસ્વાર્થભાવે અમારા જેવા બાળજીવોને આગળ ને આગળ વધવાની પ્રેરણા આપતા, પરંતુ આજે યાદ આવે છે. ત્યારે લાગે છે કે જ્ઞાનસાગર સમા ગુરુદેવનું સાન્નિધ્ય મળવાં છતાં હું ખ્યાસો રહી ગયો. કેવા હશે મારા કર્મો ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું જ્ઞાન, ખીજાને જ્ઞાન આપવાની શક્તિ, વિતરાગ ચિંધ્યા માર્ગે જવાનું લક્ષ્ય, એ પરમ પુરુષાર્થ દરેક જીવ પ્રત્યે પ્રેમભાવ - દયાભાવ કેમ વર્ણન કરવું, સમજાતું નથી.

હે ! પૂજ્ય ગુરુદેવ, આપે અર્પેલી સમજણ, બોધ, જૈનધર્મ પ્રત્યેની નિષ્ઠા - જે સર્વના કંઈક અંશે મારામાં આવે, સતત ધ્યાન અને આપના સ્મરણ સાથે આપના અનંત ઉપકારો ન ભૂલું. એ જ બનો મારા જીવનનો પુરુષાર્થ.

હે, પૂજ્ય ગુરુદેવ જાણ્યે - અજાણ્યે, મન-વચન-કાયાના યોગે આપ પ્રત્યે અપરાધ થયો હોય તેની ખરા અંતઃકરણપૂર્વક ક્ષમા માગું છું, ગુરુદેવશ્રીને કેટિ કેટિ વંદના.

(બેડીનાકા, રાજકોટ)

ડૉ. પ્રફુલ્લ વી. શાહ

મુક્તિધામ સર્જકે આપના અનન્ય ઉપકાર !!

મારા અદ્યક્ષાને પૂ. આચાર્ય લગવંત હુવનરત્નસૂરિજીને શ્રદ્ધાંજલિ લેખ લખું તો ય ઓછું જ છે. શાસ્ત્રોક્ત સમજણ ને તત્ત્વજ્ઞાન - ગહનતા તેનું મૂલ્ય અમો શું આંકી શકીએ ?

નાની ઉંમરે જ આપના પરિચયમાં આવ્યો, ભાગ્યશાળી સૌરાષ્ટ્ર મુકામે આપ ઘણો સમય રહ્યા. ને અમારા બોટાદ ગામ થકી ચાતુર્માસ તથા અવારનવાર ચાલુ સમયમાં પણ વ્યાખ્યાનોનો પુરો લાભ મળતો રહ્યો.

પ્રત્યક્ષ દર્શને જ ઉભરતું આગવું વ્યક્તિત્વ, સ્વભાવની એકદમ

સમતાને સાધો, મમતાને દેશવટો દો
પામી જીવનમાં પરમ શાંતિ,

સરલતા. નહીં જ ભૂલાય ! તેમની વ્યાખ્યાન શૈલીએ પૂજા ઢાળની બોલવાની અત્યંત ત્વરિતપણે કોઈપણ સૂત્ર, કઈ ગાથા પુસ્તક ને પુસ્તકના કયા પાને કહેવી તે તેમની જૈનશાસ્ત્ર ધર્મની ઊંડી ગહનતા ને મધુર પણે પચાવેલ તરવની સરલ વાતો જે બીજે બહું ઓછી જોવા મળવાની.

છેલ્લે તેઓશ્રી અમારા ગામમાં પધાર્યા ત્યારે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ જિનાલયની વર્ષગાઠની ઉજવણી નિમિત્તે તેઓશ્રીને રોકાવાની આગ્રહભરી વિનંતી કરતા, તેઓશ્રી રોકાયા. અને તેઓશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં માત્ર એક જ વાક્ય કહ્યું છે કે ‘વર્ષગાઠ દૂખી ઉજવાય નહિ.’ આ વાતને અમારા શ્રીસંઘે હર્ષભેર વધાવી લીધી. શ્રીસંઘે વર્ષગાઠની ઉજવણી સ્વામીવાત્સલ્યપૂર્વક કરી. ધન્ય છે તેમના પ્રતિભાવંત વ્યક્તિત્વનો પ્રભાવ કે તેમનો પડચો બોલ ઝીલવા દરેક ગામના શ્રીસંઘે હંમેશા બહે પગે રહેતા.

આજે સુક્તિધામ ખાતેનું સુંદર જિનાલય, ધર્મશાળા, લોજન-શાળા, વિદ્યાપીઠ વગેરે બધું નિહાળીએ ત્યારે મૂર્તિમંત થાય છે આપની શુભ પ્રેરણાનું પરિણામ. ટૂંક સમયે નિર્માણ થયું એક મહાન કાર્ય. ને સમસ્ત સંઘ પર સુક્તિધામનું સર્જન અનન્ય ઉપકારરૂપ બન્યું.

દિવ્ય વ્યક્તિત્વથી પ્રતિભાવંત મહાપુરુષ લખીએ તેટલું ઓછું જ. મોટી ખોટ કદી ને નહીં પુરાય. શુભ સ્મરણથી ઝંખુ આપની સામીપ્યને અર્પું હૃદયની ભાવપૂર્વક શ્રદ્ધાંજલિ.

પરા, ટાવર સામે, બોટાદ

કોઠારી મણિકાંત ત્રિકમલાલ

શ્રદ્ધા સૂચન પત્ર

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ પ. પૂ. આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા.ને સં. ૨૦૩૧ ક્રી સાલમે નાગપુરમે ચૌમાસા ક્રિયા ! જબ મુજે પૂજ્યશ્રીકા પ્રવચન સુતનેકા લાલ મિલા.

એકાદ-બે ઉપરની મૈત્રી એ મૈત્રી નહીં પણ મોહ છે.

ઉનકી વાણીમેં જાહુ થા ! એક બાર સૂનનેકો આયા, વહ ફસરી
બાર અવશ્ય આયેગા ! જૈન-શાસ્ત્રોકે સાથ હમારે વેદ પુરાણ, રામાયણ,
મહાભારત, ભગવત્ગીતા વગૈરહ અંથોકા લી પૂજ્યકો પૂર્ણ અલ્યાસ થા

મેં ખુદ મહારાષ્ટ્રીયન બ્રાહ્મણ હું અગર પૂજ્યશ્રીકો મેં ગુરુ
માનતા હું ! પૂજ્યશ્રીકી આત્મા જહાં હોવે વહાં પરમ શાંતિ પાવે યહી
મેરી શ્રદ્ધા સૂમન અર્પિત કરતા હું !

(નાગપુર, મહારાષ્ટ્ર)

સેવકરામ રામચંદ્ર

શ્રદ્ધાંજલિ સૂરિપુંગવના ચરણાંવિંદે

પરમ પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિ મહારાજના
નામ માત્રથી જ પરિચિત હતા... પરંતુ અમારી સુપુત્રી સા. અરિહંત
પ્રભાશ્રીજીના દીક્ષા મુહૂર્ત કાઢવા પ્રસંગે પૂનિત દર્શન-વંદનનો લાભ
મળેલ. જે સાક્ષાત્ સૂરિપુંગવ સૂરિદેવનું અવિસ્મરણીય દર્શન !

પૂજ્યશ્રીના પૂનિત દર્શન માટે દિલ વારંવાર તલસતું રહેતું. ધર્મની
દિશામાં પ્રસ્થાન કરવાની પ્રેરણા જ્યારે ત્યાં દશનાથે આવતા ત્યારે
મળતી રહેતી. તેઓશ્રીની અપૂર્વ પૂર્ણ પ્રતિભાપૂર્ણ મુખમાંથી ધર્મ
જ્ઞાનવાણીનો અપૂર્વ લાભ મળ્યો.

સ્વભાવમાં સમતા, અજબ પરોપકારિતા, જીવનમાં સાહજિક
સરલતા, પ્રકાંડ વિદ્વતા, હૃદયની નિખાલસતા આદિ ગુણ-પુષ્પોથી
મહેકી રહેલું પૂ. ગુરુદેવનું જીવન સર્વ કોઈને આદર્શ પ્રેરણા
પીચુષકારી હતું.

કોટિ કોટિ વંદન હો, સૂરિપુંગવના પાવન ચરણે...

અંબિકા મેટલ કોર્પોરેશન શાહ હસ્તીમલભાઈ અમીચંદભાઈ
(પૂતા-૨ મહારાષ્ટ્ર)

ચીકાશવાળા વસ્ત્રને રજ ચોટે ને રાગદેવથી
પરિણતિવાળા જીવને કર્મરજ ચોટે છે.

સર્વપ્રિય ગુરુદેવ...ચાલ્યા

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજના કાળધર્મના સમાચારથી સારા જૈન-સમાજમાં શોકની લાગણી છવાઈ ગઈ. ‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’નું ખિરુદ પામેલા પૂ. ગુરુદેવને ભાગ્યે જ સૌરાષ્ટ્રમાંથી કોઈ નહીં ઓળખતું હોય. હંમેશા હસમુખો ચહેરો, દરેકને પ્રિય થઈ પડેલા ગુરુદેવ હતા. શાંત-માયાળુ સ્વભાવ, સર્વજીવો પ્રત્યે સહાનુભૂતિ, બાળકથી માંડી વૃદ્ધ સુધી સર્વેના હૃદયે ઊતરી જાય તેવી દિવ્ય-મીઠી વાણી તેમની હતી. પૂ. ગુરુદેવની ખોટ આપણને ઘણી સાલશે.

અમરેલી, મહુવા જ્યારે ગુરુદેવના ચાતુર્માસ-ચોમાસા હતા (બે વરસ પહેલા) ત્યારે હું વંદન કરવા ગયો. જૈન તો ઠીક પરંતુ જૈનેતરોની નોંધપાત્ર સંખ્યા રહેતી. આપના વ્યાખ્યાનમાં આવતા બેસવાની જગ્યા પણ ન મળે. એક દુકાનવાળાને મેં પૂછેલું કે મ. સા. ક્યાં હત્યા છે. તો તેણે કહ્યું કે જૈનોના ઓલિયા પુરુષ (મહાનપુરુષ) તરીકે અહીં દરેક તેને ઓળખે છે.

આવા નિખાલસ ગુરુદેવ ચાલ્યા જવાથી જૈનસંઘ તથા શિષ્ય-ગણને ખૂબ જ ખોટ પડી છે. પૂ. શ્રી સ્વર્ગીય આત્મા તેમના અધૂરા રહેલા કાર્યને પૂર્ણ કરવા શિષ્યોને બળ, શ્રદ્ધા આપે એવી શુભભાવના સાથે વિરમું છું.

(ડોળીવલી)

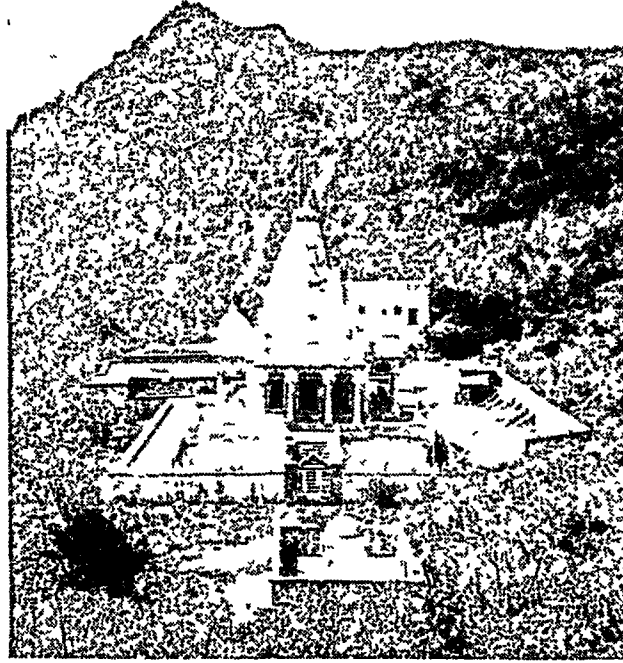
નીતિન એચ. મહેતા

અંતરની વંદના-અંજલિ

‘સૌરાષ્ટ્ર કેસરી’ આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજ સંત કોટિના ધર્મપુરુષ હતા. તેઓના પરિચયથી મારા જીવનને ઘણું જ સાફલ્ય મળ્યું છે. તેઓશ્રીનો પરિચય હું શું આપી શકું. આપુ માત્ર અંતરના દ્વારે વંદના ઝરતી અંજલિ-ભાવાંજલિ !

ઈષ્ટ, અનિષ્ટની શુદ્ધિ એ જ અધિદા.

જલમંદિર ઉપર લખાયેલા શિલાલેખો

શ્રી શામલા પાર્શ્વનાથાય નમઃ

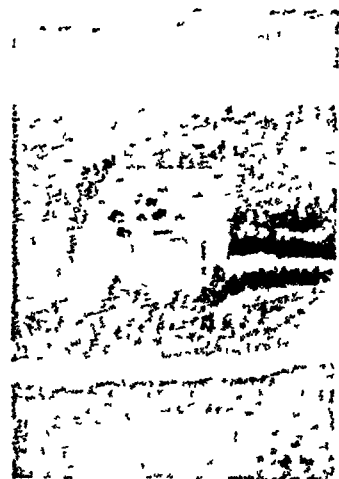
તપાગચ્છીય આગમોદ્ધારક આનન્દસાગરસૂરીશ્વર પદ્મધર આચાર્યશ્રીમાણિક્ય-સાગરસૂરિભિઃ આચાર્યશ્રી ચંદ્રસાગરસૂરિશિષ્યોપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરૈઃ યોગનિષ્ઠ આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વર પદ્મધર આચાર્યશ્રી કીર્તીસાગરસૂરિ પ્રશિષ્યોપાધ્યાયશ્રી કેલાસસાગરૈઃ તથા ગણિવર્યશ્રી ચિદાનંદસાગરૈઃ યુતૈઃ શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થે જલમન્દિરે શ્રી જિનબિમ્બાનાં પ્રતિષ્ઠા કારિતેતિ વીર સંવત ૨૪૮૭ વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭ ફાલ્ગુન કૃષ્ણ સપ્તમ્યાં બુધવાસરે.

જલમંદિર

શ્રી શામલા પાર્શ્વનાથાય નમઃ

તપાગચ્છીય આગમોદ્ધારક આચાર્યશ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરાણાં આજ્ઞાનુવર્તિની સુસાધ્વીશ્રી શીવશ્રીભી તચ્છિષ્યા શ્રી તિલકશ્રીભી તચ્છિષ્યા શ્રી હેમશ્રીભી તચ્છિષ્યા શ્રી વર્ધમાનતપસઃ ઓદી પૂરયિત્રી શ્રી તીર્થશ્રીભી તચ્છિષ્યા વિદુષી સાધ્વી રંજનશ્રીઃ કાર્યદક્ષા સૂરપ્રભાશ્રીશ્ચ તથો. સત્પ્રેરણયા શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થે એકેનાત્રિંશત્ દેવકુલિકા જલમન્દિર પ્રભૃતિનાં ભારતવર્ષીય શ્વેતાંબર જૈનસકલસંઘેન શ્રી સમ્મેતશિખરતીર્થે જીર્ણોદ્ધારસમિતિદ્વારેણ અયં જીર્ણોદ્ધાર કારિત ધતિ. વીર સંવત ૨૪૮૭ વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭ ફાલ્ગુન કૃષ્ણ સપ્તમ્યાં બુધવાસરે.

સંવત ૨૦૧૭ માં જીર્ણોદ્ધાર થયા પહેલાંની અર્ધ હાલતની
કેટલીક દુકાનાં દ્રશ્યો.

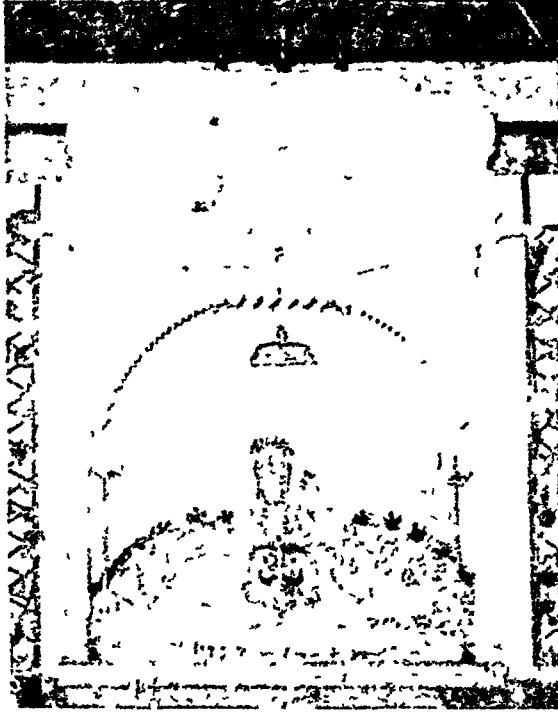
શ્રી સમેતશિખર પ્રતિષ્ઠાના પ્રાસંગિક ફોટોઓ.

કલ્યાણકના વરઘોડા પ્રસંગનું ચિત્ર નં. ૧. (પ્રભુજીનો રથ.)

દિક્ષા કલ્યાણકના વરઘોડા પ્રસંગનું ચિત્ર નં. ૨.
પ્રભુની છાળ લઈ ખડેનો રથ પાછળ આવી રહી છે.

શ્રી સમેતશિખર પહાડના અધિષ્ઠાયક દેવ
શ્રી લોમિયાળ મહારાજ

જળમંદિરનાં પગથીયાં ઉતરતાં
પૂ. રંજનશ્રીજી મ. તથા તેમનો પરિવાર.

મુરતના ગ્રેષ્ઠ શ્રી ગાલુભાઈ આદિ
ક્રિયાકારકો વિધિ કરાવે છે.

પ્રતિષ્ઠાકારક શેઠ અંદરજીભાઈ માઈક પાસે છે, અને
સંગીતકાર ગજનનભાઈ પ્રભુશુણ્ય ગાઈ રહ્યા છે.

પૂ. રંજનશ્રીજી મ. ની ત્રેપન ઓળી (૬૧૧) આયંજીલ ની પૂર્ણતા નિમિત્તે
હઠીલાઇની વાડીમાં થયેલ ઉપધાન તપના પ્રસંગનું દ્રશ્ય.

પ. પૂ આચાર્ય માણેકસાગરસુરિશ્વરજી મ. જમણી બાબુ પૂ. હંસસાગરજી મ.
પાસેના ભાગમાં ચંદ્રોદયસાગરજી મ. લખ્મિસાગરજી મ. તથા કંચનવિજયજી
મ. ડાબી બાબુ બાલમુનિ - પુણ્યોદયસાગરજી મહારાજ આરાધકોને વાસક્ષેપ
નાખી રહેલ છે.

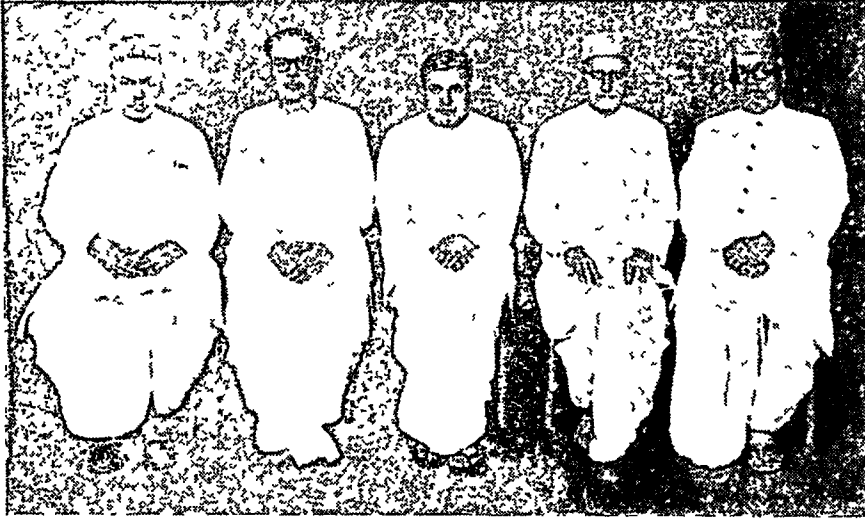

રાત્રે ભાવના પ્રસંગે સંગીતકાર ધનશ્યામભાઈનું ભાવવાહી સંગીત ચાલી રહ્યું છે.

પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે આવેલ દાદર સ્વયંસેવક મંડળ.

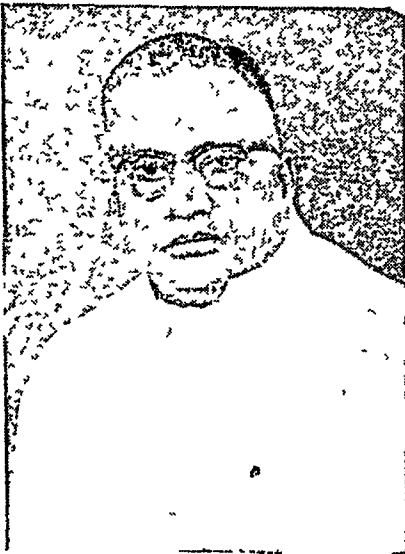
શ્રી સમેતશિખરતીર્થ જીર્ણોદ્ધારસમિતિ પૈકીના સભ્યો.

ચંદુલાલ * નરેન્દ્રસિંહજી * શેઠ રાજેન્દ્રકુમાર * રાયચંદ * પાનાચંદ
નાગરદાસ સિંધી માણેકલાલ શુલાળચંદ સાકરચંદ

નિર્મલકુમાર નવલખા

રતીલાલ ગોરધનદાસ

૪૪

ચીમનલાલ ગોકળદાસ

નેમચંદ જીવણચંદ

શ્રી સમેતશિખરજી તીર્થદર્શન

વિભાગ-૨

જીર્ણોદ્ધાર અને પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ

[૧]

શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રા

બાલબ્રહ્મચારિણી શ્રમણીકુલવિભૂષણા સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજને કેટલાક વખતથી શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થની યાત્રા કરવાની ઉત્કટ લાવના જાગી હતી. પરંતુ ભાવના, ઇચ્છા, આકાંક્ષા કે અભિલાષા તરત ફળતી નથી. તેને ફળવા માટે યોગ્ય સમયની આવશ્યકતા રહે છે. આવે સમય સં. ૨૦૦૬ ના મુ'બઈ-કુર્લાનાં આતુર્ભાસ પછી તરત આવ્યો અને તેમણે એક મંગલ પ્રભાતે એ મહાતીર્થ ભણી પ્રયાણ કર્યું.

આ વખતે તેમની સાથે નીચેનો સાધ્વીસમુદાય હતો :—

(૧) રૈવતીશ્રીજી	(૯) ધર્માનંદશ્રીજી	(૧૭) શમદમાશ્રીજી
(૨) મલયાશ્રીજી	(૧૦) મોક્ષાનંદશ્રીજી	(૧૮) કૈવલ્યશ્રીજી
(૩) રાજેન્દ્રશ્રીજી	(૧૧) શુભોદયાશ્રીજી	(૧૯) કરુણાશ્રીજી
(૪) સુમંગલાશ્રીજી	(૧૨) સુલક્ષણાશ્રીજી	(૨૦) ભવ્યાનંદશ્રીજી
(૫) સુમતાશ્રીજી	(૧૩) નરેન્દ્રશ્રીજી	(૨૧) રિયુજિતાશ્રીજી
(૬) રોહિતાશ્રીજી	(૧૪) અબ્યુદયાશ્રીજી	(૨૨) જયંકરાશ્રીજી
(૭) પ્રગુણાશ્રીજી	(૧૫) રત્નપ્રભાશ્રીજી	(૨૩) અમૃતશ્રીજી
(૮) ક્ષીરભદ્રાશ્રીજી	(૧૬) સુસીમાશ્રીજી	

મુ'બઈથી વિહાર કરીને શિખરજી પહોંચવા માટે લગભગ તેરસો-ચૌદસો માઈલનો વિહાર કરવો પડે. તેમાં રસ્તા અજણ્યા આવે, જૈન વસ્તીવાળાં ગામે હોય નહિ, મુકામ પણ કોઈ હવડ ધર્મશાળામાં નિશાળની પરશાળમાં કે કોઈ ગૃહસ્થે આપેલા ખોરડા કે ખોટલા પર કરવા પડે. આહાર-પાણી મેળવવાની પણ એટલી જ મુશ્કેલી હોય. પરંતુ પૂજ્ય રંજનશ્રીજી મહારાજ અને તેમની સાથેના સાધ્વી સમુદાયે આ

કઠિન-દીર્ઘ વિહાર ઘણા ઉમંગથી કર્યો અને સાથે વિવિધ પ્રકારની તપશ્ચર્યાઓ પણ ચાલુ રાખી. તેમની આ લબ્ય તિતોક્ષા અને તપોવૃત્તિને કોણ શ્રદ્ધાંજલિ નહિ સમર્પે ?

વસંત ઋતુમાં ગિરિરાજની આસપાસનો પ્રદેશ અત્યંત રમણીય બની જાય છે.* એ રમણીય પ્રદેશને વટાવી પૂઠ રંજનશ્રીજી મહારાજ તેમના સાધ્વી સમુદાય સાથે ચૈત્રસુદિ ૧૪ ના દિવસે મધુવનમાં પધાર્યા અને ત્યાંનાં લબ્ય જિનાલયોનાં દર્શન કરીને કૃતાર્થ થયા. જેની ચિરકાલથી પિપાસા હતી, તે વસ્તુ હવે સન્મુખ આવી ગઈ હતી, નજર સામે ખડી હતી, એટલે હૈયામાં હર્ષની હેલી આવે એમાં આશ્ચર્ય શું ?

પૂર્ણિમાનો પ્રાતઃકાળ થતાં ગિરિરાજ પર આરોહણ શરૂ કર્યું. એ વખતે દિશાઓ સ્વચ્છ હતી, વાયુ મંદ મંદ વહી રહ્યો હતો અને વિહંગગણે મંગલ ગાન આરંભી દીધાં હતાં. વનવૃક્ષોએ જાણે નવો જ પોષાક ધારણ કર્યો હતો અને તેઓ આ નૂતન યાત્રિકોનું ભાવભર્યું સ્વાગત કરવા માટે પોતાની શાખાડૂપી લુલ્લઓને નીચી નમાવી રહ્યાં હતાં આ પવિત્ર પાદભૂમિનો સ્પર્શ સંયમસાધિકાઓનાં હૃદયમાં અજબ ઉલ્લાસ પ્રેરી રહ્યો હતો અને આજે જીવનનો એક અતિ ધન્ય દિવસ છે, તેની યાદ આપી રહ્યો હતો. એક સંતકવિ કહે છે કે ‘જે આત્મા મનુષ્ય જન્મ પામે તેને ધન્ય છે, આર્યકુલ પામે તેને ધન્ય છે, જૈનધર્મ પામે તેને ધન્ય છે અને આ ગિરિરાજની યાત્રા પામે તેને પણ ધન્ય છે. વળી અમે આ ગિરિરાજ પર રહેનારાં પશુ-પક્ષીઓને પણ ધન્ય માનીએ છીએ, કારણ કે તેઓ પણ આ પુણ્યભૂમિના પ્રભાવથી અવશ્ય સફળિત પામવાના.’

પૂઠ રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા તેમની સાથેના સાધ્વી સમુદાયને આ તીર્થની યાત્રાથી અનહદ આનંદ થયો, પણ એ જ વખતે અહીંના સ્તૂપો, અહીંની દહેરીઓ તથા જલ-મંદિરની તૂટેલી-ફૂટેલી તથા જીર્ણ અવસ્થા જોઈને હૈયું હચમચી ગયું. આવા મહાતીર્થની આ દશા ? ભાવિકો કેટકેટલે દૂરથી આ મહાતીર્થની યાત્રા કરવા આવે છે, તેમને આ દશ્ય જોઈને કેવું થતું હશે ? સમજીએ સમજી શકે કે કાલની ગતિ કરાલ છે અને તે ગમે તેવા સુંદર-સોહામણાં સ્થાનોને પણ નષ્ટ ભ્રષ્ટ કરી નાખે છે, પણ બધા આવું ક્યાંથી સમજે ? તેમને તો જરૂર નિરાશા થાય અને આંખમાં અશ્રુનાં બિંદુઓ પણ આવી જાય. જ્યાં વીશ વીશ જિનપતિઓ નિર્વાણ પામ્યા છે, જ્યાં અનંત આત્માઓએ સિદ્ધિગતિની પ્રાપ્તિ કરેલી છે, તે સ્થાનની રોનક તો અનેરી જ હોવી જોઈએ.’

વિચારો ઘણાને આવે છે, લાગણી પણ ઘણાને થાય છે, પણ તેનું સંવેદન આત્માને સ્પર્શતું નથી; એટલે તેનો વેગ થોડા સમયમાં જ શમી જાય છે અને નવી ઈષ્ટ પરિસ્થિતિ નિર્માણ થતી નથી. જો એ સંવેદન આત્માને સ્પર્શી જાય તો તેનું

* શ્રી સોભાગ્યવિજયજીએ સ્વરચિત તીર્થભાળામાં તેનું સુંદર વર્ણન કરેલું છે.

પરિણામ કંઈ જુદું જ આવે. ઘરડાં-નબળાં પશુઓને આ દુનિયામાં ઘણા માણસો જુએ છે, પણ તેમાંના કેટલાને વૈરાગ્ય થાય છે? જ્યારે રાજા કરકંડુને એક ઘરડા નબળા બળદને જેઈ વિચાર આવ્યો કે ‘શું હું પણ આ રીતે વૃદ્ધ થવાનો? અને મારી શક્તિઓ આ રીતે ચાલી જવાની!’ આ વિચાર-મંથન તેના આત્માને સ્પર્શી ગયું અને તેણે વિશાલ રાજ્યનો ત્યાગ કરી શ્રમણાવસ્થાનો સ્વીકાર કર્યો.

પૂજ્ય મહારાજ શ્રી યાત્રા કરી મધુવનમાં પધાર્યા, પણ એન પડયું નહિ. મનમાં એ જ વિચારો આવ્યા કર્યા કે ‘આ બાબતમાં શું થઈ શકે? કેમ થઈ શકે? કેનો સહકાર કામ લાગે? વગેરે, વગેરે, આખરે કોઠીના મુનીમને બોલાવી તેની સાથે વાર્તાલાપ કર્યો. તેમાં એટલું જાણી શકાયું કે જો કુશલતાથી કામ લેવામાં આવે તો આ તીર્થના વહીવટદાર મહારાજ રાજબહાદુરસિંહજીની સંમતિ મેળવી શકાય. અને કામ આગળ વધે. આથી મનને કંઈક સમાધાન સાંપડ્યું; અંતરનો ભાર કંઈક હળવો થયો.

[૨]

કલકત્તા ચાતુર્માસ અને જીર્ણોદ્ધારનો સંકલ્પ

ચાતુર્માસની સ્થિરતા એ સાધુ-સાધ્વીઓ માટે એક વિચારણીય પ્રશ્ન હોય છે, કારણ કે ક્ષેત્ર અનુસાર ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ થાય છે અને તેનો પોતાની સંયમસાધના તથા જનહિતની પ્રવૃત્તિ પર ભારે પ્રભાવ પડે છે. ‘આ વર્ષનું ચાતુર્માસ કયાં કરવું?’ તે અંગે પૂઠ રંજનશ્રીજી મહારાજે પોતાના ગુરુજી સ્વનામધન્ય પૂઠ તીર્થશ્રીજી મહારાજને પુછાવ્યું હતું, તેનો ઉત્તર અહીં એવો આવી ગયો કે ‘આ ચાતુર્માસ કલકત્તા કરવાથી મોટો લાભ થશે.’ પવિત્રાત્માઓની સલાહ-સૂચના હંમેશાં લાભદાયી હોય છે. તે કદી નિષ્ફળ જતી નથી. આગામી ઘટનાઓ આ વસ્તુને પુરવાર કરે છે.

મધુવનથી વિહાર કરીને પૂજ્ય મહારાજશ્રી પોતાના સકલ સાધ્વી સમુદાય સાથે કલકત્તા પધાર્યા અને સં. ૨૦૧૦ નું ચાતુર્માસ ત્યાં કર્યું. આ ચાતુર્માસ ધર્મધ્યાનની અનેરી આરાધનાને લીધે અત્યંત દીપ્તિ ઉઠ્યું અને પૂજ્ય મહારાજશ્રીનાં વિશદ વ્યક્તિત્વનો પ્રભાવ શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ પર ઘણો ભારે પડ્યો.

વિશેષમાં અહીં શ્રાદ્ધગુણસંપન્ન પંડિત પ્રભુદાસ બેચરદાસ પારેખ પાસેથી શ્રીસમેતશિખરજીના જીર્ણોદ્ધાર અંગે કેટલીક વસ્તુઓ જાણવા મળી અને તેમના દ્વારા તીર્થના વહીવટદાર મહારાજ બહાદુરસિંહજીનો સંપર્ક સાધતાં પરિણામ સુંદર આવ્યું. તેઓ જીર્ણોદ્ધાર માટે સંમત થયા.

આ કામ નાનું ન હતું. તેમાં હજારો નહિ, પણ લાખો રૂપિયાની જરૂર પડવાની

હતી, વળી સચિંત અને સક્રિય પણ ખૂબ જ રહેવાનું હતું. છતાં પૂજ્ય રંજનશ્રીશ્રી મહારાજે તેની હામ ભીડી, તે માટે આપણે તેમનું જેટલું અભિવાદન કરીએ તેટલું ઓછું જ છે.

[૩]

પ્રારંભમાં જ સાંપડેલો સુંદર સહકાર

એક વસ્તુનો દૃઢ સંકલ્પ થયો કે તેને પૂર્ણ કરવાના નવાનવા ઉપાયો—નવા નવા માર્ગો નીકળી આવે છે અને કેટલીકવાર ન ધારી હોય, ન કલ્પી હોય, તેવી સહાય પણ મળી જાય છે. આ કાર્યમાં પણ લગલગ આવું જ બન્યું.

રાજનગરનિવાસી શેઠ માણેકલાલ મનસુખલાઈના સુપુત્ર શ્રી રાજેન્દ્રકુમારનો વિવાહ કલકત્તાનિવાસી બાબુ નિર્મળકુમાર નવલખાની પુત્રી સુબોધકુમારી સાથે થયેલો, એટલે આ અરસામાં તેમનાં માતૃશ્રી સૌભાગ્યલક્ષ્મીબહેન જોડે તેમનું અહીં આવવાનું બન્યું. તેમનાં કુટુંબ ઉપર પૂજ્ય તીર્થશ્રીશ્રી મહારાજનો ઘણો મોટો ઉપકાર હતો અને તેથી શ્રી રાજેન્દ્રકુમાર પૂરા પરિચિત હતા, તેથી તેઓ પૂ. મહારાજશ્રીના દર્શને આવ્યા અને ત્યાં તેમના મુખેથી શ્રીસમેતશિખર મહાતીર્થના જીર્ણોદ્ધારની વાત સાંભળી અત્યંત પ્રસન્ન થયા. તેમણે તે જ વખતે આ અતિ જરૂરી કાર્ય માટે રૂ. ૫૧૦૦૦) આપવાની પોતાની ઇચ્છા દર્શાવી. ખરેખર ! પ્રારંભમાં મળેલો સારો સહકાર કાર્યકર્તાઓને ઘણા આશાવાદી બનાવે છે અને કામ ગમે તેવું દુર્ઘટ હોય તો પણ તેને પૂરું કરવાની પ્રબળ લાવના જગાડે છે.

[૪]

જીર્ણોદ્ધાર સમિતિની રચના

હવે આ કાર્ય નિયમિત રીતે આગળ વધે, તે માટે ત્યાં ‘શ્રી સમેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ’ની નીચે પ્રમાણે રચના કરવામાં આવી :

- (૧) શેઠ રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ મનસુખલાલ, અમદાવાદ.
- (૨) શેઠ રાયચંદ શુલાબચંદ, અમદાવાદ (શુજરાત)
- (૩) બાબુ નરેન્દ્રસિંહજી સિંધી, કલકત્તા.
- (૪) બાબુ છોટમલજી સુરાણા, કલકત્તા.
- (૫) બાબુ નિર્મળકુમારસિંહજી નવલખા, કલકત્તા.

(૬) શેઠ રમણલાલ દલસુખભાઈ શ્રાફ, મુંબઈ.

(૭) શેઠ ચીમનલાલ ગોકળદાસ, અમદાવાદ.

આ સમિતિનું કાર્ય પ્રારંભમાં તો ઘણું ધીમું ચાલ્યું, પરંતુ પૂ. રંજનશ્રીજી મંચાતુર્માસ પછી વિહાર કરીને સુરત પધાર્યા, ત્યાં તેમના ગુરુબહેન સુરપ્રભાશ્રીજી મંચે પૂર્ણ સહયોગ પ્રાપ્ત થતાં તેમાં અનેરો વેગ આવ્યો. સુંદર વૃક્ષ વાળું હોય તો આગળ જતાં તેની શીતળ છાયા પ્રાપ્ત થાય છે, તેનાં પત્ર-પુષ્પનો લાલ મળે છે અને તેનાં મધુર ફળો આખવાનો અવસર પણ પ્રાપ્ત થાય છે.

[૫]

વ્યવસ્થિત પ્રચારકાર્ય અને તેનું આવેલું સુંદર પરિણામ

આ ભગીરથ કાર્ય અંગે જે પ્રચાર કરવામાં આવ્યો તે કંઈ ઢળે કરવામાં આવ્યો અને તેનું શું પરિણામ આવ્યું, તે પણ અહીં જણાવવું જોઈએ.

આ કાર્યના પ્રચાર માટે મુખ્ય સમિતિના અધિકાર નીચે રહીને કામ કરનારી ‘શ્રી સમેતશિખર જૈનતીર્થ જીર્ણોદ્ધાર પ્રચારક સમિતિ’ની રચના કરવામાં આવી અને તેમાં ઉત્સાહી તથા કાર્યદક્ષ એવા થોડા સભ્યોને લેવામાં આવ્યા. તેનું મુખ્ય કેન્દ્ર સુરતને બનાવવામાં આવ્યું અને તેણે પૂ. રંજનશ્રીજી મંચ તથા પૂ. સુરપ્રભાશ્રીજી મંચની રાહબરી નીચે અમુક સમયના અંતરે પત્રિકાઓ પ્રકટ કરી ભારતભરની જુદી જુદી જૈન સંસ્થાઓ તથા આગેવાન ભાવિકે વ્યક્તિઓને મોકલી આપી.

અહીં એ નોંધ કરવી જોઈએ કે આ પત્રિકાઓ પ્રકટ કરવા માટે પુરી જહેમત ઉઠાવવામાં આવી હતી. તે એ રીતે કે ગિરિજાજીપરની વર્તમાન ટૂંકો તથા જળમંદિર વગેરેના ફોટા પડાવી, તેના ખર્ચો બનાવી, તે આ પત્રિકાઓમાં પ્રકટ કરવાના હતા અને તેમાં જે રીતે નવું કામ કરવા ધાર્યું હતું, તેના કુશળ શિલ્પીઓ પાસે જ્ઞાનો બનાવી તથા એસ્ટીમેટો (અંદાજ ખર્ચ) મેળવી તે પણ પ્રસિદ્ધ કરવાના હતા.

તેથી પ્રથમ તો જુહારીવાળા પત્રાખંડેન, સુરત જૈનાનંદ પ્રેસમાં પત્રિકા છપાવવા માટે ફાંફ લઈને ગયા. પ્રેસના માલિક મોહનભાઈ બદામી ધાર્મિક કામકાજ પૈસા લઈ કરી આપતા ન હોવાથી તેમણે છાપવા ના કહી, પણ પોતાના મિત્રના પ્રેસમાં છાપી આપવા ભલામણ લખી આપી. અને તીર્થલક્ષ્મિનું કાર્ય હોવાથી બનતી મદદ કરવી આ ભાવનાએ પૂ. તીર્થશ્રીજી મંચ તથા રંજનશ્રીજી મંચ પાસે ગયા. તે વખતે શ્રી સમેત-શિખર મધુવન કોઠીના મુનિમ દલસુખભાઈ ત્યાં બેઠેલા હતા અને તે મોહનભાઈના પૂર્વ પરિચિત હતા તેમણે કહ્યું કે તીર્થોદ્ધાર સારી રીતે કરવો હોય તો ખૂબ પ્રચાર કરવો જોઈએ.

પૂ. મહારાજશ્રીના પ્રભાવથી મોહનભાઈએ તે કામ હાથ ધર્યું અને પ્રચારકાચું જોરશોરથી આપ્યું. પ્રારંભમાં રતીલાલ ગોરધનદાસ મદ્રાસવાળા, શા. ચંદુલાલ દેવળચંદ, અમૃતલાલ મોદી, નવલખેન, ગજરાખેન, પદ્માખેન વિગેરેએ સારી મહેનત કરી હતી.

આ પ્રચારથી જૈન સમાજને આ તીર્થ વિષયક સાચી પરિસ્થિતિનો તથા કરવા ધારેલા કાર્યનો સચોટ-સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપ્યો હતો, અને પરિણામે જીર્ણોદ્ધારની ઝોળીમાં નાણાનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો હતો. શરૂઆતમાં આવતાં નાણાં લઈ પહોંચ્યાં આપવાનું કામ મોહનભાઈ બદામી તથા તેમના ધર્મપત્ની મોતનખેને કયું હતું. અને પછીથી ઉપરોક્ત પ્રચારક સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી.

સમયનાં વહેણ સાથે આ પ્રચારક સમિતિના સભ્યો વધારવામાં આવ્યા હતા અને તેમની યાદી નીચે પ્રમાણે બની હતી :—

શા. શાંતિલાલ છગનલાલ હજારી	સુરત	શા. પ્રાણજીવન જોઠાભાઈ	કલકત્તા
„ પાનાચંદ સાકરચંદ મદ્રાસી	„	„ ચુનીલાલ ભીમજી	„
„ ચંદુલાલ નાગરદાસ કૅન્ટ્રેક્ટર	„	„ મોહનલાલ લલ્લુભાઈ	„
„ મોહનલાલ મગનલાલ બદામી	„	„ સવાઈલાલ કેશવલાલ	„
„ હીરાલાલ નગીનદાસ જરીવાળા	„	પં. પ્રભુદાસ બેચરદાસ	„
„ ચંદુલાલ કે. શાહ	„	શા. લક્ષ્મીચંદ કૃત્તેચંદ કોચર	„
„ ડાહ્યાભાઈ રતનચંદ કિનારીવાળા	„	„ શાંતિલાલ ચુનીલાલ	„
„ અમૃતલાલ મોદી	„	„ વાડીલાલ સાંકળચંદ	અમદાવાદ
„ દેવજી દામજી ખોના	મુંબઈ	„ હીરાલાલ મણિલાલ	„
„ નવલચંદ ખીમચંદ ઝવેરી	„	„ હરગોવિનદાસ જીવરાજ	રાધનપુર
„ ભાઈચંદ ઝવેરચંદ	„	„ લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ	„
„ ઉત્તમચંદ અમરચંદ	„	„ ઝવેરચંદ પન્નાજી	બુહારી
„ વાડીલાલ દોલતરામ	„	„ નેમચંદ જીવજી	બાજીપરા
„ ચાંપશી વીરજી	„	„ સવજીભાઈ કોઠારી	નવસારી
„ બાલુભાઈ લાલભાઈ	„	„ ધનરાજ ખીમજી	વાપી
„ ચીમનલાલ દુર્લભજી	„	„ મગનલાલ પોપટલાલ	હળવદ
„ મણિલાલ કેશવલાલ	પૂના	„ વાડીલાલ હરજીવનદાસ	મૂળી
„ સી. અંબાલાલની કું.	„	„ રતિલાલ જીવજીભાઈ	વઢવાણ શહેર
શા. સૂરજમલ સંઘવી	„	„ ત્રિકમલાલ અમરતલાલ	ઉબંજૈન
„ સોમચંદ ભાઈચંદ	„	„ દેવરાજભાઈ કચ્છવાળા	„
„ શાંતિલાલ ખી. શાહ	„		

શા. રતિલાલ ગોરધનદાસ	મદ્રાસ	શા. જયંતકુમાર છોટાલાલ	સાયલા
„ રીખવદાસજી ભભૂતમલજી	„	„ ધારશીભાઈ માણેકચંદ	સુરેન્દ્રનગર
„ ભૂરમલ મૂળચંદ	„	„ ધીરજલાલ નરશીદાસ વોરા	„
„ ફેતેહચંદ અનરાજજી	„	„ ચંદુલાલ કેવળદાસ કોઠારી	લીંબડી
„ દલસુખભાઈ મહીજીભાઈ	મધુવન	„ કાલિદાસ સુંદરજી કપાસી	ચૂડા
„ કુલચંદ હરિચંદ દોશી	પાલીતાણા	„ જગજીવનદાસ નીમચંદ	રાણપુર
„ કુંવરજી દામજી માસ્તર	„	„ મીઠાલાલ કાનમલજી	પાલી (રા.)
„ પાનાચંદ નાગજી	રામપુરા	„ કેસરીમલજી શાંતિલાલજી ખરલૂટ (રા.)	„
„ ઉજમશી મોનજી માસ્તર	સુરેન્દ્રનગર	„ સાંકલચંદ રાસાજી	જાવાલ (રા.)
„ હરિલાલ શિવલાલ હે.મા.	ધોરાજી	„ તારાચંદ કપુરચંદ	„
„ પોપટલાલ લક્ષ્મીચંદ	ભુજ	કુ. પદ્માબેન રતિલાલ જી.એ.બી.ટી	સુરત
„ આણંદજીભાઈ	ભુજપુર	„ સુભદ્રાબેન ચીમનલાલ ગવેરી	મુંબઈ
„ રાજપાળ મગનલાલ	કટારિયા	શ્રી, સમજીબેન સી. શાહ	„
„ ચીમનલાલજી ચંપાલાલજી	મંદસૌર	સૌ. મોતનબેન મોહનલાલ બઢામી	સુરત
„ લાલચંદજી નાગોરી	ધંદોર	„ નવલબેન રાંદેરવાલા	„
„ મિશ્રીમલજી ધુલચંદજી	રતલામ	શ્રી. ગજરાબેન કેસરીચંદ	„
„ માંગીલાલજી ચાંદમલજી	„	„ ચંચળબેન નાનજી	„
„ સૌભાગ્યમલજી ચંપાલાલજી	બદનાવર	સૌ. ભીખીબેન બી. શાહ	પુના સીટી
„ દોલતરામજી ચંપાલાલજી	મહીદપુર	„ પુષ્પાબેન સી. શાહ	„
„ જ્યંતિલાલ ભોગીલાલ	ચેવલા		

પ્રચારકોના આ જૂથમાં સેવાભાવી કાર્યકરો વિશેષ પ્રમાણમાં ભળે તે માટે ખાસ આંદોલન કરવામાં આવ્યું હતું. તે અંગે પ્રકટ થયેલી એક પત્રિકા અહીં અક્ષરશઃ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે, તે પરથી પાઠકોને તેનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી શકશે.

॥ શ્રી શામળિયા પાર્થનાથાય નમઃ ॥

પુણ્યવાન જૈનોને હાકલ

પરમપવિત્ર શ્રીસમેતશિખરજી જૈન તીર્થના જીર્ણોદ્ધાર કાર્યનો આરંભ થઈ ચૂક્યો છે.

આ મહાન કાર્યમાં જરૂર છે સેવાભાવી કર્મચોગીઓની.

પ્રચારક સમિતિનો હેતુ

શ્રી સમેતશિખરજી જીર્ણોદ્ધારનો પ્રારંભ થઈ ચૂક્યો છે. આ જીર્ણોદ્ધારના મહાન કાર્યમાં રૂ. ૧૦ થી ૧૨ લાખની જરૂરિયાત છે. મહાન કાર્યની જવાબદારી અને કામગીરી પણ મહાન હોય એ સ્વાભાવિક છે.

આ મહાન કાર્ય માટે સમગ્ર ભારતના મુખ્યતાએ જૈન દહેરાસરો તથા ભાવિક ગૃહસ્થોમાંથી નાણાં લેવા કરવાનું કાર્ય પાર પાડવા સેવાલાવી, ધર્મિષ્ઠ અને કંઈક કરી છૂટવાની તમન્નાવાળા ભાઈ-બહેનોનું એક જૂથ આવશ્યક છે. જેથી આવા મહાન તીર્થના મંગળમય જીર્ણોદ્ધારનો લાભ મન, વચન, કાયાએ કરીને તેમજ કરવા, કરાવવા અનુમોદવા વડે કરીને આપણે પ્રાપ્ત કરી શકીએ. અને આવો અનુપમ લાભ વધુ આત્માઓ લઈને આત્મકલ્યાણ સાધી શકે તે હેતુથી જૈનોની વસ્તીવાળા દરેક પ્રાંત-માંથી તીર્થપ્રેમી ઉત્સાહી સભ્યો આપણે મેળવી શકીએ અને તેમના દ્વારા તે તે પ્રાંતો જૈન સંઘોમાં પ્રચાર કરી આ તીર્થલક્ષિતનો ઉત્તમ લાભ લેવડાવી શકીએ, તે કારણથી એક પ્રચારકસમિતિ રાખવામાં આવી છે.

આ કાર્યકર ભાઈ કે બહેને પોતાના પ્રાંત કે જિલ્લામાં આ મહાન કાર્યની યોજના પર પ્રકાશ પાડવો જોઈશે અને જરૂરી પ્રસંગે એ આજીવનના સ્થળોએ જઈ, ત્યાંના સંઘના કાર્યકરોને મળી ‘કૂલ નહિ તો કૂલની પાંખડી’ શક્ય હોય તે રકમ મેળવવા તનતોડ પ્રામાણિક પ્રયાસ કરવો જોઈશે.

જૈન સમાજમાં સાચા અંતરંગ કાર્યકરોની ખોટ કદાચ પડતી હશે, પરંતુ આવા જગવિખ્યાત પરમ પાવનકારી તીર્થના જીર્ણોદ્ધારનાં ભગીરથ કાર્યમાં તો જરૂર કાર્યકરો મળી જ રહેશે. એવો અમને અચળ વિશ્વાસ છે.

લક્ષ્મીનંદનો અને શ્રીમંતો પણ આ કાર્યની અસીમ મહત્તા અને ગંભીરતાનો વિચાર કરી, પોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરવાનું ન જ ચૂકે. આપણા શાઓમાં કહ્યું છે કે—

પિબન્તિ નદ્યઃ સ્વયમેવ નામ્મઃ, સ્વયં ન સ્વાદન્તિ ફલ્લાનિ વૃક્ષાઃ ।

નાદન્તિ શસ્યં સ્વલ્લુ વારિવાહાઃ, પરોપકારાય સતાં વિશ્રૂતયઃ ॥

કાર્યકરોની ફરજ :—

૧. જીર્ણોદ્ધાર કાર્યના હિમાયતી અને તીર્થ પ્રત્યે બહુમાનવાળા રહેવું જોઈએ.
૨. તીર્થનો સારો અને સહેલી રીતે ઉદ્ધાર કેવી રીતે થાય તેના વિચાર કરવા જોઈએ.
૩. પોતે તે નિમિત્તે વિચાર, વાણી કે વર્તનથી કેટલું કાર્ય કયું, તેની નોંધ રાખવી જોઈએ.
૪. તીર્થના રક્ષણ અને પ્રગતિ અર્થે અન્ય કાર્યકરોને મદદગાર બનવું જોઈએ.
૫. કાર્યકરોને સગવડતા મળે, કાર્ય વધુ સરળ બને તે માટે સંમેલન યોજાવાય તો આવવા માટે ભાવના રાખવી જોઈએ.

નાણાં મોકલવાનાં સ્થળો

૧. મુખ્ય પેઢી :

શ્રી સમેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ

સ્વજ્ઞાનચી નરેન્દ્રસિંહ સિંધો ૪૮, ગરીઆહાર રોડ, વાલીગંજ કલકત્તા ૧૯

૨. શાખા પેઢી :

શ્રી સમેતશિખર જૈન તીર્થોદ્ધારક કંઠ

ઠે. આગમોદ્ધારક સંસ્થા ગોપીપુરા, સુરત

૩. પત્રવ્યવહાર નીચેનાં સરનામે કરવો :

શ્રી સમેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર પ્રચારક સમિતિ

મધુભાઈ દીપચંદની ધર્મશાળા ગોપીપુરા, સુરત

પૂ. રંજનશ્રીજી મ. તથા તેમના ગુરુ મહેન સુરપ્રભાશ્રીજી મ. ની અપૂર્વ ધગશ, સતત પ્રેરણા અને સુંદર ઉપદેશને લીધે આ કાર્યને આટલો વ્યાપક અને વ્યવસ્થિત પ્રચાર થઈ શક્યો હતો અને તેનું પરિણામ ઘણું સુંદર આવ્યું હતું. પુરુષાર્થી આત્માઓને માટે આ જગતમાં અશક્ય શું છે ?

[૬]

જીર્ણોદ્ધાર

જીર્ણોદ્ધારનું કામ ઘણું મોટું હતું. લગભગ દરેક દૂકમાં કંઈને કંઈ સમારકામ કરવાનું હતું. વળી તેમાં નવા કઠેરા નાખવાના હતા અને ચરણપાદુકાઓ કે જે ખુદલી જગામાં હતી. તેના પર રંગમંડપો બાંધવાની જરૂર હતી, જેથી યાત્રિકો છાયામાં બેસીને ચૈત્યવંદનાદિ કરી શકે અને બે ઘડી ધ્યાનમાં બેસી પોતાનાં હૃદયનો તાર પ્રભુ સાથે જોડી શકે. વળી જળમંદિર કે જે આ ગિરિરાજની મુખ્ય શોભા છે, તેનો ઉદ્ધાર તથા વિસ્તાર કરવાની પણ આવશ્યકતા હતી. ઉપરાંત ગૌતમ સ્વામીની ધર્મશાળા, ગાંધર્વ માતાની દહેરી, ભૈરવની બંને દહેરીઓ, સીતાનાળા પરનો બંગલો, ક્ષેત્રપાલ ઘાટ તથા ચોપડાકુંડ પણ કેટલીક મરામત માગતા હતા.

આ બધાં કાર્ય માટે પ્રથમ રૂપિયા દશ લાખનો ખર્ચ અંદાજવામાં આવ્યો હતો, પણ વધતી રહેલી મોંઘવારીને લીધે તથા કેટલુંક કામ વધવાને પરિણામે આ ખર્ચ રૂપિયા પંદર લાખ પર પહોંચ્યો હતો. આમ છતાં ભારતિક જૈન સમાજે પોતાના પ્રાણ-પ્યારા આ તીર્થને માટે એ રકમ પૂરી કરી દીધી હતી અને કાર્યકર્તાઓને નિશ્ચિંત બનાવ્યા હતા.

જીર્ણોદ્ધારનું કામ વ્યવસ્થિત, સુંદર અને સંગીન બને તે માટે સં. ૨૦૧૧ ની સાલમાં નીચે પ્રમાણે એક બાંધકામ સમિતિ નીમવામાં આવી હતી.

- (૧) શ્રી ચંદુલાલ નાગરદાસ કોન્ટ્રેક્ટર—અમદાવાદ
- (૨) ચીમનલાલ ગોકળદાસ શાહ —અમદાવાદ
- (૩) શ્રી પાનાચંદ સાકેરચંદ મદ્રાસી —સુરત
- (૪) શ્રી રતિલાલ ગોરધનદાસ —મદ્રાસ
- (૫) શ્રી નેમચંદ જીવણચંદ —બાજીપુરા

આ સમિતિની વિચક્ષણતા તથા કાર્યદક્ષતાને લીધે જીર્ણોદ્ધારનું કામ સારી રીતે આગળ વધતી પામ્યું હતું અને લગભગ બે વર્ષના ગાળામાં ૨૯ ટૂંકોનો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો હતો. હવે માત્ર જળમંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર બાકી રહ્યો હતો. એવામાં આ કાર્યના સમર્થ સહાયક પૂં સુરપ્રભાશ્રીજી મં. સં. ૨૦૧૩ ના વૈશાખ વદિ ૨ ના રોજ અમદાવાદ મુકામે સ્વર્ગવાસી બન્યા અને ‘શ્રેયાંસિ બહુ વિદ્વાનિ મહત્તામપિ’ એ સૂત્ર ચરિતાર્થ બન્યું.

પૂં રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા કાર્યકર્તાઓને મોટો આઘાત પહોંચ્યો, આમ છતાં ધૈર્ય રાખી તેમણે આ કાર્ય આગળ ધપાવ્યું. એક કવિએ ઠીક જ કહ્યું છે કે ‘અધમ આત્માઓ વિદ્વતના ભયથી કામની શરૂઆત જ કરતા નથી. મધ્યમ આત્માઓ થોડું વિદ્વત આવતાં આરંભેલા કામને છોડી દે, જ્યારે ઉત્તમ આત્માઓ પુનઃ પુનઃ વિદ્વતથી હણવા છતાં આરંભેલું કાર્ય છોડતાં નથી. અર્થાત્ તેને પુરું કરીને જ જાય છે—

જલમંદિરના ઉદ્ધાર અને વિસ્તારનું કાર્ય મોટું હતું, તે ઓછામાં ઓછા પાંચ લાખ રૂપિયાની અપેક્ષા રાખતું હતું, એટલે તે શરૂ કરવું કે કેમ ? તેની કાર્યકર્તાઓનાં મનમાં મોટી વિમાસણ હતી પરંતુ પૂં રંજનશ્રીજી મં. ની અતૂટ આત્મશ્રદ્ધા તથા શાસનદેવની કૃપાએ એ કાર્યને પણ સરળ બનાવ્યું. તે અંગે દાનેશ્વરીઓ તથા સંઘો તરફથી મદદ આવવા લાગી.

સં. ૨૦૧૫ ના ફાગણ સુદિ ૨ ને બુધવારના રોજ અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ ઉદ્યોગપતિ તથા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ શેઠ કસ્તુરભાઈના સુપુત્ર શ્રી શ્રેણિકભાઈના શુભ હસ્તે જલમંદિરના જિનપ્રાસાદનું શિલાસ્થાપન કરવામાં આવ્યું.

આમ આ જલમંદિરનાં જિનપ્રાસાદના જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય હાથ ધરવામાં આવ્યું, આ પણ વિકટ કાર્ય હતું. પહાડ પર પથ્થરો ચડાવવાના હતાં. અન્ય સાધન સામગ્રી એટલે ઉંચે પહોંચાડવાની હતી. કુશળ કારીગરોને ત્યાં જવાનું હતું. તેટલું જ નહીં પણ

શિયાળાની કડકડતી ટાઢમાં અને ચોમાસા ઉપરાંત શિયાળા અને ઉનાળામાં આવતાં અચોક્કસ વરસાદનો સામનો કરવાનો હતો. સ્થળ અને કાળની વિપરિતતાનો સબળ સામનો કરવામાં આવ્યો. વાવાઝોડા અને વીજળીની મુશ્કેલી હોવા છતાં સતત આઠ માસ સુધી કામ કરતાં. આ ભગીરથ તીર્થોદ્ધારનું કાર્ય પાંચથી છ વર્ષે પૂર્ણ થયું. તેની પાછળ અનેક લોકોએ ધર્મભાવનાથી પ્રેરાઈ પરિશ્રમ કર્યો હતો અને એ પરિશ્રમ સફળ બન્યો. કદાચ તેનોના આવા ભવ્ય પરિશ્રમને જોઈને જ મહા કવિ ન્હાનાલાલે કહ્યું છે—

“સળવ્યા જૈને રમશણગાર,
લતામંડપ સમ ધર્માગાર”

આમાં તીર્થપતિઓના કલામય કારીગરી વડે વીસ ગોખલા કંડારવામાં આવ્યાં. આ ઉપરાંત આને આનુષંગિક દરેક કાર્યમાં કારીગરોની કલાત્મકતાની પ્રતીતિ થાય છે. અને ખાંધકામ સમિતિના અથાગ પરિશ્રમ અને ઝીણી ચીવટને પરિણામે આ કાર્ય સુંદર રીતે પૂર્ણ થયું.

જેની ચારે બાજુએ ઝરણાનું જળ વહી રહ્યું છે. એવું આ જળમંદિર મનભરીને નીરખ્યા જ કરીએ ! અને નીરખીને ન ધરાઈએ એવું મનોહર જાણે સ્વર્ગલોકનું એક રૂપકડું દેવવિમાન પહોડ ઉપર ઊતર્યું હોય એવા સુંદર પ્રાસાદના દર્શન કરવાં એતો જીવનનો એક અમર લ્હાવો છે. સદાય અંતરમાં જડાઈજાય એવું સ્વર્ગીય એ મંદિર બન્યું.

આ રીતે શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો.

[૭]

અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો નિર્ધાર અને તે અંગેની તૈયારીઓ :

શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો. પણ તે અંગે હજી એક મહત્વની કામગીરી બાકી હતી. શ્રી જલમંદિરનું કાર્ય પાયામાંથી નવેસર કરાવવામાં આવ્યું હતું. તેથી શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથ આદિ જિનબિંબોની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી, તેમજ નવાં જિનબિંબોને યથાસ્થાને પ્રતિષ્ઠિત કરવાનાં હતાં. આ કારણે સમિતિએ અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કરવાનું નક્કી કર્યું અને તે માટે વિ. સં. ૨૦૧૭ ના મહા વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧ બુધવારનો શુભ દિવસ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો.

આ નિર્ધાર ધયા પછી પ્રતિષ્ઠાદિ કાર્યો કરાવવા માટે આગમપ્રજ્ઞ ધ્યાનસ્થ દીર્ઘ દષ્ટા પૂજ્ય આચાર્યદેવેશ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્ય ગરુડાધિપતિ પૂ. આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજને વડોદરા મુકામે વિનંતિ કરવામાં આવી. પૂ. આચાર્ય ભગવંતે શાસનનું મહાન કાર્ય હોઈ એ વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો.

ત્યારબાદ નીચેની પત્રિકા પ્રકટ કરવામાં આવી :

પત્રિકા

॥ શ્રી શામલિયા પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

શ્રી સમ્મેત શિખર મહાતીર્થ પ્રતિષ્ઠા

શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થ ભારતભરમાં પ્રસિદ્ધ અને પરમ પવિત્ર છે. તે તીર્થ જીર્ણુ શીર્ષુ દશામાં હતું. તેનો જીર્ણોદ્ધાર વિ. સં. ૨૦૧૨ માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તે હવે પૂર્ણ થયો છે.

આ પરમપાવન તીર્થાધિરાજની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૨૦૧૭ ના મહા વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧ બુધવારના રોજ નિર્ધારિત છે. તે નિમિત્તે પ્રતિષ્ઠાનો મહા મહોત્સવ તથા નવીન તૈયાર થયેલ લવ્ય જિન પ્રાસાદમાં મૂળ નાયક સહિત નવ જિનેશ્વર ભગવંતોનાં બિંબો પ્રતિષ્ઠિત કરવાનાં છે.

પરમપાવન મહાયમતકારી અતિ પ્રાચીન લવ્ય મૂળ નાયક ભગવંતની પ્રતિષ્ઠા ઉછામણી બોલીને કરવાની છે. તેમાં રૂ. ૧,૧૧,૧૧૧ એક લાખ અગિયાર હજાર એકસોને અગિયાર એક મહા લાગ્યશાળી લાઈએ બહેર કર્યા છે. તેનો છેલ્લો આદેશ કલકત્તામાં ૬૬ કેનીંગ સ્ટ્રીટ જૈન ઉપાશ્રયમાં વિ. સં. ૨૦૧૭ના કારતક વદિ ૧ તા. ૪-૧૧-૬૦ શુક્રવારના રોજ આપવામાં આવશે. આ પહેલાં મુખર્ષિ, અમદાવાદ, કલકત્તા, બેંગ્લોર, મદ્રાસ, પૂના, સાદડી વગેરે સ્થળે વ્યાખ્યાનોના અવસરે જે આંકડો વધશે તે બહેર કરવામાં આવશે અને છેલ્લે કલકત્તામાં નિર્ધારિત કરેલ દિવસે છેલ્લો આદેશ આપવામાં આવશે.

આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સાથે અંજનશલાકા મહોત્સવ વગેરેની પણ ઘણી બોલી બોલવાની છે. તે ક્યે સ્થળે બોલાવવી, તેનો નિર્ણય હવે પછી બહેર કરવામાં આવશે.

પ્રતિષ્ઠા અંગે નીચેનાં જિનેશ્વર ભગવંતોનાં જિનબિંબોને પ્રતિષ્ઠિત કરવા માટે આ પ્રમાણે નિર્ધાર કર્યો છે. તેમાં જે લાગ્યશાળીઓ લાલ લેવા માગતા હોય તેમણે પોતાનું પુનિત નામ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિને જણાવવું.

૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત-સ્થામ ૪૫ ઇંચ મૂળ નાયક-ઉછામણી બોલવાની

૨ શ્રી આદીશ્વર ભગવંત-સ્વેત ૨૬.૫ ઇંચ

મૂળ નાયકની જમણી બાજુ નકરો. રૂ. ૨૧૦૦૧

૩ શ્રી અભિનંદન સ્વામી-સ્વેત ૩૧ ઇંચ

મૂળ નાયકની ડાબી બાજુ નકરો. રૂ. ૨૧૦૦૧

૪ શ્રી સહસ્રાક્ષા પાર્શ્વનાથ-સ્વેત ૪૧ ઇંચ

મુખ્ય મૂળ નાયકની જામ મૂળ નામ નકરો. રૂ. ૨૫૦૦૧

૫ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત-શ્યામ ૧૩ ઇંચ

જમણી જામ મૂળ નામ ની જમણી જામ નકરો. રૂ. ૧૧૦૦૧

૬ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત-શ્યામ ૧૫ ઇંચ

જમણી જામ મૂળ ની ડાબી જામ નકરો. રૂ. ૧૧૦૦૧

૭ શ્રી પદ્મપ્રભુ સ્વામી-સ્વેત ૩૧ ઇંચ

મુખ્ય મૂળનાયકની ડાબી જામ નકરો. રૂ. ૨૫૦૦૧

૮ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત-શ્યામ ૧૬ ઇંચ

ડાબી જામ નાયકની જમણી જામ નકરો. રૂ. ૧૧૦૦૧

૯ શ્રી સંભવનાથ ભગવંત-શ્યામ ૧૭ ઇંચ

નકરો. રૂ. ૧૧૦૦૧

અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે નવકારશી તથા ભાતા આદિનો નકરો નીચે પ્રમાણે નિર્ધારિત કરેલ છે:—

ભાતા માટે

વિં સં ૨૦૧૭ ના મહા સુદિ તા. ૨૬-૧-૬૧ શુક્રવારથી મહા વદિ ૨ તા. ૨-૨-૬૧ શુક્રવાર સુધીના દરરોજ સવારના ભાતા માટે રૂ. ૩૦૦૧ ત્રણ હજાર એક

મહા વદિ ૩ તા. ૩-૨-૬૧ થી શુક્રવારથી મહા વદિ ૬ તા. ૭-૨-૬૧ મંગળવાર સુધી દરરોજ સવારના ભાતા માટે રૂ. ૫૦૦૧ પાંચ હજાર એક

મહા વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧ બુધવારના રોજ પ્રતિષ્ઠાદિને સવારના ભાતા માટે રૂ. ૭૦૦૧ સાત હજાર એક

મહા વદિ ૮ તા. ૯-૨-૬૧ શુક્રવારના રોજ સવારના ભાતા માટે રૂ. ૩૦૦૧ ત્રણ હજાર એક

નવકારશી માટે

મહા સુદિ ૧૦ તા. ૨૬-૧-૬૧ શુક્રવારથી મહા વદિ ૨ તા. ૨-૨-૬૧ શુક્રવાર સુધીના પ્રતિદિનની નોકારશી માટે રૂ. ૧૦૦૦૧ દશ હજાર એક

મહા વદિ ૩ તા. ૩-૨-૬૧ શુક્રવારથી મહા વદ ૬ તા. ૭-૨-૬૧ મંગળવાર સુધી અતિથિની નોકારશી માટે રૂ. ૧૫૦૦૧ પંદર હજાર એક

મહા વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧ બુધવારની નોકારશી માટે રૂ. ૨૧૦૦૧ એકવીશ હજાર એક

મહા વદિ ૮ તા. ૯-૨-૬૧ ગુરુવારની નોકારશી માટે રૂ. ૧૦૦૦૧ દશ હજાર એક

આ પ્રમાણે ઉપરની વસ્તુઓની નકરાની રકમ નિર્ધારિત કરેલ છે.

શ્રી સમ્મેતશિખર એ જૈનોનું મહાતીર્થ છે. આવા મહાતીર્થની પ્રતિષ્ઠાનો પ્રસંગ સેંકડો વર્ષ બાદ કોઇક જ વાર આવે છે, તો પુણ્યવાનો પોતાની લક્ષ્મીને આવાં પવિત્ર કાર્યમાં ખચી સફળતા ઉપાજીન કરે.

લિ૦

શ્રી સમ્મેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ

હા. રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાલા

કે. ગોપીપુરા, આગમ મંદિર, સુરત

મેઘનું આગમન મયૂરોને માટે પરમ આનંદનું કારણ બને છે, તેમ આ પત્રિકાનું પ્રકાશન સમસ્ત ભારતવર્ષના ભાવિક વર્ગને માટે પરમ આનંદનું કારણ બન્યું અને તે અત્યારથી જ શુભ મનોરથો કરવા લાગ્યો. જેઓ લક્ષ્મીની ચંચળતા બાણી ચૂક્યા હતા અને તેનો સન્માર્ગો વ્યય કરવાની ભાવનાવાળા હતા, તેમણે પ્રભુજીને પધરાવવા માટે, ભાતા માટે કે નોકારશી માટે પોતાના નામો સમિતિ તરફ મોકલવા માંડ્યા. જેઓ આ મહોત્સવમાં સદેહે ભાગ લેવાની ભાવનાવાળા હતા, તેમણે સમિતિને અનેક જાતની પૂછ-પરછ કરવા માંડી. સ્પેશ્યલ ટ્રેઇન અને હજીરાવાળાઓએ આ પ્રસંગે સ્પેશ્યલ ટ્રેઇન કે હજીરા લઈ જવાની યોજના ઘડી તે માટે રેલ્વે અધિકારીઓને અરજી કરી તેની મંજૂરી માગી. સંઘો, સંસ્થાઓ, મંડળો વગેરેમાં આ સમાચારે એક જાતની હલચલ મચાવી દીધી અને ભારે ઉત્સુકતા પેદા કરી.

પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય લગવંતને આ પ્રસંગે પધારવ માટે આગ્રહભરી વિનંતિ થયેલ હોવાથી તેઓશ્રીએ સં. ૨૦૧૬ ના મહા વદિ ૨ રવિવારના રોજ અમદાવાદથી શુભ પ્રયાણ કર્યું. ઉચ્ચ વિહાર દ્વારા તેઓશ્રી નાગપુર પધાર્યા. સં. ૨૦૧૬ નું ચાતુર્માસ ત્યાં વ્યતીત કરી તેઓશ્રીએ તેમજ હિંગનઘાટ ચાતુર્માસ રહેલ પૂ. ઉપા. દેવેન્દ્રસાગરજી (હાલના આચાર્ય દેવેન્દ્રસાગર સૂરિજી) મં. આદિકાણ્યો પોતાનો વિહાર શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થ લાણી લંખાવ્યો.

પૂઠ રંજનશ્રીજી મઠ આ વખતે રાજનગરમાં પોતાના ગુરુણી તીર્થશ્રીજી મઠ ની સેવામાં હતા. તેઓશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી જ આ મહાન કાર્ય નિષ્પન્ન થયેલું હોવાથી સમિતિવાળાની ત્યાં પધારવાની ખૂબ જ આગ્રહભરી વિનંતિ થઈ. પૂ. ગુરુણી મહારાજે એ વિનંતિનો સ્વીકાર કરી સં. ૨૦૧૭ ના કારતક સુદિ ૧૫ ના દિવસે આશીર્વાદ આપી પૂઠ રંજનશ્રીજી મહારાજને નીચે મુજબ ૧૪ ઠાણા સહિત એ મહાતીર્થ તરફ પ્રયાણ કરાવ્યું.

(૧) શુષ્ણદયશ્રીજી	(૬) કલ્પલતાશ્રીજી	(૧૧) તત્ત્વત્રયાશ્રીજી
(૨) મનોગુપ્તાશ્રીજી	(૭) લક્ષિતજ્ઞાશ્રીજી	(૧૨) તત્ત્વગુણાશ્રીજી
(૩) રત્નત્રયાશ્રીજી	(૮) સુનયજ્ઞાશ્રીજી	(૧૩) ધર્મજ્ઞાશ્રીજી
(૪) શમદમાશ્રીજી	(૯) પ્રજ્ઞપ્તાશ્રીજી	(૧૪) તત્ત્વવિદ્યાશ્રીજી
(૫) સુસીમાશ્રીજી	(૧૦) કલ્પબોધશ્રીજી	

પહેલો મુકામ નરોડા થયો. ત્યાં હજારો નરનારીઓ વંદન કરવાને આવ્યાં, ધર્મ-નિષ્ઠ ગુણાનુરાગી શેઠ વાડીલાલ સાંકળચંદ તરફથી ત્યાં પૂજા ભણાવવામાં આવી અને સાધર્મિક ભક્તિનો લાભ પણ લેવાયો. એક મંગલ પ્રસંગ બીજા અનેક મંગલ પ્રસંગોને જન્મ આપનારો બને છે, તે વાત ખોટી નથી.

અન્ય સાધુ-સાધ્વી મહારાજે પણ ઉપસ્થિત થનાર મહોત્સવની મહત્તા પિછાણી શ્રી સમેતશિખર ગિરિરાજ લણી વિહાર કરવા લાગ્યા.

અહીં એ નોંધ કરવી જોઈએ કે મુખ્ય મૂળ નાયક શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને ગાદી નશીન કરવાની ઉછામણી વધતાં વધતાં રૂ. ૧,૧૬૦૦૧ સુધી પહોંચી હતી. આ ઉછામણી બોલનાર કલકત્તા નિવાસી ધર્મપ્રિય ઉદારાત્મા શેઠ શ્રી અંદરજી મોતીભાઈ હતા.

અગાઉથી પત્રિકામાં જાહેર કર્યો મુજબ સં. ૨૦૧૭ ના કારતક વદિ ૧ ના રોજ આ કાર્યનો આદેશ આપવા માટે શ્રી ચતુર્વિધ સંઘની સભા મળી હતી અને તેને પૂજ્ય ઉપાઠ શ્રી કૈલાસસાગરજી મહારાજનું સાન્નિધ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું. આ સભાનો ઉદ્ધરંગ અનેરો હતો. એમાં શ્રી અંદરજીભાઈને આ ચિરસ્મરણીય પવિત્ર કાર્યનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ વાતાવરણમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો ધ્વનિ ખૂબ જોરથી ગાજતો થયો હતો અને તે અંગેની તૈયારીઓ ઝડપથી આગળ વધી હતી. ‘ક્રીડીને કણ ને હાથીને મણ’ એ ન્યાયે મહાન ઉત્સવની તૈયારીઓ પણ ઘણી મહાન જ હોય, એ કહેવાની જરૂર છે ખરી? તે માટે સમિતિના ઉત્સાહી સભ્યો તથા અન્ય કાર્યકરો ખૂબ પરિશ્રમ કરી રહ્યા

भक्त्या वन्देभूतान्धि सकल बुद्धानुतं सागरानन्दसूरिम् ॥ १ ॥

ગીતાર્થઃ શાન્તમૂર્તિઃ સકલબુધનુતો ગચ્છનેતા પ્રવીણઃ
તત્ત્વાનાં પારનામી પ્રવચનપદ્મિઃ શિષ્યવર્યેઃ સમેતઃ ।
મૂલોસંસ્થાનરાજો જિનવરકથિતે શાસ્ત્રતત્ત્વે સ્વીકૃત્
માણિક્યસાગરાન્તો બુધ इह जयतात् सूरिराजः समन्तात् ॥ ૨ ॥

શ્રી પાર્શ્વજિનં પ્રણમ્ય અનેક જિનમંદિરોથી વિબૃષિત.....નગરે દેવગુરુ-
ધર્મઆરાધક પંચપરમેષ્ઠિમંત્રસ્મારક શ્રાદ્ધધર્મોપાસક શ્રેષ્ઠિતર્થ શ્રી.....આદિ
સંઘસમસ્ત યોગ્ય.

લિ૦ શ્રી સમ્મેત શિખર (મધુવન) થી શ્રી સમ્મેતાશખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર
સમિતિના બહુમાન પૂર્વક પ્રણામ સ્વીકારશોભ.

વિશેષ વિનંતિ સાથે સહર્ષ જણાવવાતું કે તરણ-તારણ એવા ૨૦ તીર્થંકર લગવંતો
ન્યાં સુક્રિતપદ્મે પામ્યા છે, એવા આ પરમ પવિત્ર પ્રાચીન શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થ
ઉપર ૨૦ તીર્થંકરોની ૨૦ દેવકુલિકાઓ તથા શ્રી ઋષભદેવજી, શ્રી વાયુપૂજ્ય સ્વામી
શ્રી નેમિનાથ સ્વામી, શ્રી મહાવીર સ્વામી એ ચાર તીર્થંકરોની ૪ દેવકુલિકાઓ તથા ૪
શાશ્વતા જિનેશ્વરોની ૪ દેવકુલિકાઓ તથા શ્રી ગૌતમ સ્વામી ગણધર મહારાજની એક
દેવકુલિકા એમ કુલ ૨૮ દેવકુલિકાઓ તથા શ્રી શામળા પાર્શ્વનાથ લગવંતું જલમંદિર
વગેરે ઘણી જીર્ણોદ્ધારમાં હોવાથી એનો જીર્ણોદ્ધાર પૂર્ણ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી
આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞાવર્તિની બાલબ્રહ્મચારિ પૂર્ણ શિવશ્રાણના
પ્રશિષ્યા સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજી મં ની શુભ પ્રેરણાથી વિક્રમ સંવત્ ૨૦૧૨ માં શરૂ
કરાવ્યો હતો. તે જીર્ણોદ્ધાર શાસનદેવની શુભ સહાયથી નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થયો છે. તે
જલમંદિરમાં મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજી વગેરે વિરાજમાન કરાવવાતું તથા નવીન
જિનગિંબોની અંજનશલાકો તથા વિ. સં. ૨૦૧૭ ના મહા વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧
બુધવારને દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવવાતું નક્કી કરવામાં આવેલ છે.

આ શુભ પ્રસંગે અમારી આગ્રહભરી વિનંતિનો સ્વીકાર કરીને શ્રી આગમમંદિ-
રોના સંસ્થાપક શ્રી શૈલાના નરેશ-પ્રતિબોધક આગમવાચન દાતા આગમોદ્ધારક આચાર્ય-
દેવશ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના અનન્ય પદ્મધર મૂળીનરેશ પ્રતિબોધક
શાંતમૂર્તિ આચાર્યદેવશ્રી આણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા વર્ધમાન તત્ત્વો
નિષ્ણાત આચાર્ય શ્રી ચન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના વિદ્વાન્ શિષ્ય રત્ન ઉપાધ્યાય
શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી ગણિવર તથા ગણિવર શ્રી ચિદાનંદસાગરજી તથા મુનિરાજશ્રી
ગુણસાગરજી ગં તથા બાલમુનિ શ્રી પુણ્યોદયસાગરજી મહારાજ આદિ ઠાણા
૨૨ તથા યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી જુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજીના પદ્મધર શાન્તમૂર્તિ આચાર્ય
કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજીના વિદ્વાન પ્રશિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી કેલાસસાગરજી ગં આદિ

ઠાણા ૬ તથા આચાર્ય શ્રી વિજયનીતિસૂરીશ્વરજીના સમુદાયના પન્યાસ શ્રી રામ-વિજયજી ગણિવર આદિ ઠાણા ૨ તથા આચાર્ય શ્રી કેશરસૂરીશ્વરજીના સમુદાયના મુનિ પ્રભાવવિજયજી આદિ ઠાણા ૪ તથા પૂં આચાર્ય શ્રી વિજયસમુદ્રસૂરીશ્વરજી ના અંતેવાસી મુનિરાજ શ્રી વલ્લભદત્તવિજયજી આદિ ઠાણાં ૨ સપરિવાર પધારેલ છે. દરેક કાર્યો પૂં આચાર્યદેવશ્રીની શુભનિષ્ઠામાં થશે.

મહામંગલકારી મહોત્સવનો શુભ કાર્યક્રમ

માહ સુદિ ૮ મંગળવાર તા. ૨૪-૧-૬૧ જલયાત્રાનો વરઘોડો, આંગી તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૯ બુધવાર તા. ૨૫-૧-૬૧ મધુવનમાં મંડપમાં પ્રભુજી પધરાવવા, દ્વેત્રપાલ પૂજન, દ્વારપાલપૂજન, પીઠપૂજન, શુભ સુહૃતે કુંભસ્થાપન, દીપસ્થાપન તથા જવારા સ્થાપન, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૦ શુક્રવાર તા. ૨૬-૧-૬૧ નવગ્રહ પૂજન, દશ દિક્ષિપાલ પૂજન, અષ્ટમંગલ પૂજન, નંદાવર્ત પૂજન, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૧ શુક્રવાર તા. ૨૭-૧-૬૧ શ્રી સિદ્ધચક્ર પૂજન તથા વીશસ્થાનક પૂજન તથા સોળ ત્રિદાદેવી પૂજન, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૨ શનિવાર તા. ૨૮-૧-૬૧ આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૩ રવિવાર તા. ૨૯-૧-૬૧ આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૪ સોમવાર તા. ૩૦-૧-૬૧ ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરમાં કુંભ-સ્થાપના, દીપસ્થાપના, જવારા સ્થાપના, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૫ મંગળવાર તા. ૩૧-૧-૬૧, ઇન્દ્ર, ઇન્દ્રાણી સ્થાપના, ચ્યવન કલ્યાણુક મહોત્સવ, સ્વપ્નદર્શન, ચ્યવન કલ્યાણુકનો વરઘોડો, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ વદિ ૧ બુધવાર તા. ૧-૨-૬૧ જન્મકલ્યાણુક મહોત્સવ, છાપ્પનદિક્ષકુમારિકા મહોત્સવ, સુધોષાધંટાવાદન, જન્મકલ્યાણુકનો વરઘોડો, મેરુશિખર ઉપર પ્રભુનો જન્મ-ભિષેક મહોત્સવ, અઠાર અભિષેક, નામસ્થાપના, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ વદિ ૨ શુક્રવાર તા. ૨-૨-૬૧ લેખનશાળા, ચૌરીમંડપ, પાણિગ્રહણ, શ્રી પાર્શ્વકુમારનો દરબાર, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ વદિ ૩ શુક્રવાર તા. ૩-૨-૬૧ લોકાંતિક દેવોની વિનંતિ, સાંવત્સરિક દાન, ત્રીક્ષા કલ્યાણુક તથા દીક્ષા કલ્યાણુકનો વરઘોડો, કેવળજ્ઞાન કલ્યાણુક તથા કેવળજ્ઞાન કલ્યાણુકનો વરઘોડો, આંગી, પૂજ તથા ભાવના.

માહ વાદ ૩ શનિવાર તા. ૪-૨-૬૧ શુભ સુહૃતે અંજનશલાકા, મોક્ષકલ્યાણક તથા મોક્ષકલ્યાણકનો પરઘોડો, શાન્તિસ્નાત્ર, આંગી તથા ભાવના.

માહ વદિ ૪ રવિવાર તા. ૫-૨-૬૧ આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૫ સોમવાર તા. ૬-૨-૬૧ ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરમાં નવગ્રહ-પૂજન, દશદિક્ષપાલ પૂજન, અષ્ટમંગલપૂજન, નંદાવર્તપૂજન વગેરે આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૬ મંગલવાર તા. ૭-૨-૬૧ ગિરિરાજ ઉપર ચૈત્યાભિષેક, ધ્વજાદંડ પૂજન, કલશ પૂજન, ચૈત્યપ્રતિષ્ઠા, વેદિકાપૂજન, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૭ બુધવાર તા. ૮-૨-૬૧ શ્રી મૂળનાયકજી તથા બીજાં પ્રતિમાજી-ઓનો પ્રવેશ તથા શુભ સુહૃતે પ્રતિષ્ઠા ગાદીનશીન ક્રિયા, બપોરે અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર, રાત્રે વૃષ્ટિ.

માહ વદિ ૮ ગુરુવાર તા. ૯-૨-૬૧ સવારે શુભ સુહૃતે દ્વારોદ્ઘાટન ક્રિયા તથા પૂઠ આચાર્ય મહારાજશ્રીની દેશના.

શ્રી નવકારશી કરાવનારાઓનાં શુભ નામો.

શેઠ પરિચંદજી, શ્રીચંદજી તથા શ્રી ગંભીરચંદજી બોથરા તરફથી માહ સુદિ ૧૩ તા. ૨૯-૧-૬૧ રવિવારે.

શ્રી મદ્રાસ જૈન યાત્રા સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનના યાત્રિકો તરફથી માહ વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧ બુધવારે.

સંઘવી શેઠ મીઠાલાલજી કાનમલજી કુશલરાજજી સિંધી પાલી (રાજસ્થાન) તરફથી માહ વદિ ૮ તા. ૯-૨-૬૧ ગુરુવારે.

શ્રી ભાતુ આપનારાઓનાં શુભ નામો.

શેઠ નિર્મલકુમારસિંગજી નવલખા-કલકત્તાવાળા તરફથી માહ સુદિ ૧૩ તા. ૨૯-૧-૬૧ રવિવારે.

શેઠ નિહાલચંદજી નથમલજી સાદડી (રાજસ્થાન) વાળા તરફથી માહ સુદિ ૧૫ તા. ૩૧-૧-૬૧ મંગળવારે.

સંઘવી શેઠ માલુકલાલ મરસુખલાલ અમદાવાદવાળા તરફથી માહ વદિ ૧ તા. ૧-૨-૬૧ બુધવારે.

શ્રી કચ્છી જૈન ભાઈઓ કલકત્તાવાળા તરફથી માહ વદિ ૨ તા. ૨-૨-૬૧ ગુરુવારે.

શેઠ ચુનીલાલજી તારાચંદજી લોઢા તથા મગનલાલજી તારાચંદજી લોઢા હા. વજેચંદ તથા ઝવેરચંદ લોઢા બગવાડા (ગુજરાત) વાળા તરફથી માહ વહિ પ તા. ૬-૨-૬૧ સોમવારે.

સંઘવી શેઠ કાનમલજી સિંગીના ધર્મપત્ની શ્રીમતી ઉગમકુંવરબાઈ સિંગી પાલી (રાજસ્થાન) વાળા તરફથી માહ વહિ ૮ તા. ૬-૨-૬૧ ગુરુવારે.

આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉપર અમારી વિનંતિનો સ્વીકાર કરીને આગમોદ્ધારક આચાર્ય દેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞાવર્તિની સાધ્વી શ્રી તિલકશ્રીજી મં ના શિષ્યા હેમશ્રીજી મં ના શિષ્યા તપસ્વિની સાધ્વી શ્રી તીર્થશ્રીજી મં ના શિષ્યા પરમ વિદુષી સાધ્વીજી શ્રીરંજનશ્રીજી મં આદિ ઠાણું ૨૭ તથા પૂં આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સાધ્વી શ્રી સરસ્વતીશ્રીજી આદિ ઠાણું ૪ તથા પૂં આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સા. કુસુમશ્રીજી આદિ ઠાણું ૭ તથા પૂં આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સાધ્વી શ્રી હેમચન્દ્રશ્રીજી આદિ ઠાણું ૩ તથા પૂં આચાર્ય શ્રી ત્રિજય હિમાચલસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સાધ્વી શ્રી ઉદ્યોતશ્રીજી આદિ ઠાણું ૪ તથા પૂં આચાર્યશ્રીજી વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સા. નિર્મળાશ્રીજીની શિષ્યા સા. પદ્મયશાશ્રીજી આદિ ઠાણું ૪ પધારેલ છે.

આ મહોત્સવ પ્રસંગે શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર નિમિત્તે ૧૨૧ છોડતું ઉજમણું કરવામાં આવશે.

આ મહાતીર્થમાં અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા આદિ ક્રિયાઓનાં વિધિવિધાન કરાવવા માટે સુરતનિવાસી ક્રિયાકારક વયોવૃદ્ધ શ્રેષ્ઠિવર્ય બાલુભાઈ ઉત્તમચંદ કાપડિયા તથા શ્રી ફકીરભાઈ વગેરે પોતાની મંડળી સાથે પધારશે. પૂજા તથા લાવના માટે પંજાબવાળા શ્રી ઘનશ્યામદાસભાઈ તથા અમદાવાદ નિવાસી વાસુદેવ લોજકની મંડળી વગેરે પધારશે. આ વખતે મેરુશિખર વગેરે રચનાઓ રચાવવામાં આવશે.

આ મહાતીર્થ ઉપર શ્રી જલમંદિરમાં શ્રી મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથજી ભગવંતને બિરાજમાન કરવાનો આદેશ મોટી મારડ (સૌરાષ્ટ્ર)નિવાસી શ્રેષ્ઠિવર્ય શ્રી અંદરજીભાઈ મોતીચંદ કલકત્તાવાળાને રૂા. ૧૧૬૦૦૧ માં આપવામાં આવ્યો છે.

હવે અમારી આપ શ્રીસંઘને આગ્રહભરી વિનંતિ છે કે આ મહાતીર્થમાં ઘણું વર્ષોએ થતા અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે આપ સહુ સહકુટુંબ પધારી શાસનશૌભામાં અભિવૃદ્ધિ કરશોજી. અહીં પધારવાથી સ્થાવર તીર્થ સ્વરૂપ મહાતીર્થની યાત્રા સાથે જંગમ તીર્થભૂત પૂ. આચાર્ય ભગવંત તથા પૂ. ઉપાધ્યાય મહારાજને આદિ મુનિમંડળ તથા સાધ્વીજીઓનાં દર્શન-વંદન તથા વ્યાખ્યાન વાણીનો લાભ મળશે.

લિ. સંઘસેવકો

કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ-અમદાવાદ
 નરેન્દ્રસિંગ સિંગી-કલકત્તા
 મહીપાળ બહાદુરસિંગ દુગડ-કલકત્તા
 રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ-અમદાવાદ
 બંસીલાલ કૈયર-હિંગનઘાટ
 હીરાલાલ રાયચંદ ભણુશાળી } કલકત્તા
 પાલણુપુરવાળા }
 રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળા,
 અચ્છારી
 રમણલાલ દલસુખભાઈ-ખંભાત
 બહાદુરસિંહજી રાજેન્દ્રસિંગજી-કલકત્તા

નિર્મળકુમારસિંગજી નવલખા-કલકત્તા
 જીવણલાલ (૧૯૨૯) લીમીટેડ,
 હા. હેમચંદભાઈ-કલકત્તા
 ગોવિંદજી જેવત ખોના-મુંબઈ
 માણેકલાલ ચુનીલાલ-મુંબઈ
 પરિચંદ બોથરા-કલકત્તા
 જીવરાજ રામપુરિયા-કલકત્તા
 છગનલાલ હરજીવનદાસ
 હ: હીરાલાલભાઈ શિવ-મુંબઈ
 દેવચંદ ઝીણાભાઈ (વોરાગ્રધસં દી.વાળા)
 કલકત્તા

— બાંધકામ સમિતિ —

ચંદુલાલ નાગરદાસ કોન્ટ્રેક્ટર-અમદાવાદ
 ચીમનલાલ ગોકળદાસ-અમદાવાદ
 પાનાચંદ સાકેરચંદ મદ્રાસી-સુરત

રતિલાલ ગોરધનદાસ-મદ્રાસ
 નેમચંદ જીવણચંદ-ખાજુપુરા

સ્થળ—

મધુવન-પોસ્ટ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ-શિખરજી
 જિલ્લો હજારીબાગ, બિહાર.
 વિ. સં. ૨૦૧૭ માહ સુદિ બીજ
 તા. ૧૮-૧-૬૧ મંગળવાર

તા. ૬. મધુવન (શિખરજી) પધારવા માટે ઇસ્ટન^૧ રેલ્વેના પારસનાથ અને ગીરડી
 એ બંને સ્ટેશનોથી અવાય છે. એ બંને સ્ટેશનોએથી મધુવન (શિખરજી) આવવા માટે
 મોટરબસ વગેરેનો બંદોબસ્ત રાખવામાં આવ્યો છે. તેમજ ત્યાં સ્વયંસેવકો હાજર રહેશે.
 પારસનાથ સ્ટેશને દરેક મેઈલ તથા એક્સપ્રેસ ટ્રેઈન ઊભી રહે તેવી ગોઠવણ કરવામાં
 આવી છે મધુવન (શિખરજી)ની ધર્મશાળામાં 'પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવ પોસ્ટ ઓફિસ' એ
 નામથી પોસ્ટ અને ટેલીગ્રાફ ઓફિસ તા. ૧૫-૧-૬૧ થી ચાલુ થઈ છે તથા ટેલીફોનની
 સગવડ પણ રાખવામાં આવી છે. યાત્રાળુઓને ઉતરવા માટે તેમજ ટાળી વગેરેની પણ
 પૂરતી સગવડ રાખવામાં આવી છે. ઠંડીની ઋતુ હોવાથી બિસ્તરો વગેરે આપવા-પાથર-
 વાનાં જરૂરી સાધનો સાથે લાવવા ખાસ વિનંતિ છે,

વિશાળ કાર્યક્રમનું આયોજન અને દરેક પ્રકારની સગવડ સુચવતી આ આમંત્રણ-પત્રિકા બહાર પડ્યા પછી ‘ચલો સમ્મેતશિખર’નો નાદ ગાજતો થયો હતો અને હજારો યાત્રાળુઓ રેલ્વે, મોટર, ટેકસી વગેરે દ્વારા શિખરજી આવવા લાગ્યા હતા. વળી નિયત કાર્યક્રમ મુજબ સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનો અને ડબ્બાઓનું આગમન પારસનાથ કે ગીરડી સ્ટેશને થવા લાગ્યું હતું અને ખસો તથા ટેકસીઓનો કાર્કલો તેમાંના યાત્રિકોને મધુવનમાં પહોંચાડવા લાગ્યો હતો.

ખીજી બાજુ આમંત્રણ પત્રિકામાં નિર્દેશાયેલ પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીઓનો સમુદાય અનેક પ્રકારનાં કષ્ટો વેઠીને તથા દીર્ઘ વિહારો કરીને ગિરિરાજની સમીપે આવી પહોંચ્યો હતો. તેમનો પ્રવેશ માહ સુદિ ૫ શનિવારના રોજ ઘણી ધામધૂમથી કરાવવામાં આવ્યો હતો.

થોડા દિવસોમાં તો મધુવન યાત્રિકોથી ઉભરાવા લાગ્યું હતું અને જાણે માનવ-મહેરામણ હેલે ચડ્યો હોય, એવો દેખાવ થઈ રહ્યો હતો.

[૯]

વિશિષ્ટ તૈયારીઓનું દિગ્દર્શન

આમંત્રણપત્રિકામાં દર્શાવ્યા ઉપરાંત સમિતિએ ખીજી પણ કેટલીક વિશિષ્ટ તૈયારીઓ કરી હતી, તેનું અહીં દિગ્દર્શન કરાવવું ઉચિત લેખાશે.

મધુવનમાં યાત્રિકોને ઉતરવા માટે ત્રણ ધર્મશાળાઓ હતી, પરંતુ યાત્રિકોની સંખ્યા ઘણી મોટી થશે એમ માનીને તેમનાં વસવાટ માટે તદ્દન નવા ૬૦૦ તંબુઓ નાખવામાં આવ્યા હતા. આ દરેક તંબુમાં પાર્ટીશન વડે બે ખંડોની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી અને ખાસ સગવડ કરીને તેમાં વીજળીની ખત્તીઓ મૂકવામાં આવી હતી.

આ તંબુઓની ગોઠવણ એક નાનકડાં નગરનો ખ્યાલ આપતી હતી અને આ ‘પારસનાથી નગર’ની એક સરખી શ્વેતતાને લીધે પ્રેક્ષકોનાં મન પર અદ્ભૂત છાપ પાડતી હતી. આ તીર્થ પર પુરુષાદાનીય શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો કેવો પ્રભાવ છે, તે અમે ‘શ્રી સમ્મેતશિખર-તીર્થદર્શન’ નામના પૂર્વ નિબંધમાં વિસ્તારથી જણાવેલું છે તેમનાં પુણ્ય સ્મરણરૂપે આ નામ રાખવામાં આવ્યું હતું.

અતિ મોટા યાત્રિકસમૂહને પીવાનું તથા નહાવા-ઘાવાનું પાણી પૂરતા પ્રમાણમાં સમયસર કેમ આપવું? એ એક વિચારણીય પ્રશ્ન હતો, પરંતુ કાર્યવાહકોએ દીર્ઘદષ્ટિ વાપરી પહાડ પરનાં એક ઝરણાં આડે બંધ બાંધી લઈ એક નાનકડું તળાવ બનાવ્યું હતું અને તેમાંથી પાઈપ લાઈન વડે ‘પારસનાથ નગરમાં’ પાણી આવે એવી ગોઠવણ કરી,

હતી. વળી પાણી મેળવવામાં ધમાક ન થાય કે વધારે વખત ન જાય તે માટે છૂટથી નળો નાખવામાં આવ્યા હતા. વધારે સ્પષ્ટ કહીએ તો લગલગ દરેક તંબુને આગવો નળ મળી રહે તેવી ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી અને કેટલાંક સ્નાનગૃહો પણ ઊભા કરવામાં આવ્યાં હતાં.

યાત્રિકોને સમયસર સાત્ત્વિક ભોજન મળી રહે તે માટે મોટા પાયે ગોઠવણો કરવામાં આવી હતી. ભોજનમંડપ ઘણો વિશાળ બનાવવામાં આવ્યો હતો અને પીરસનારાઓની સંખ્યા પણ ઘણી મોટી રાખવામાં આવી હતી, તેથી ભોજન કરનારને દરેક વસ્તુ સમયસર મળી રહે અને ખોટી થવું ન પડે.

મોટા ઉત્સવોમાં ક્યાં જવું ? શું કરવું ? કોને મળવું ? વગેરે બાબતોની માણસોને મુંઝવણ હોય છે, તેથી આવા પ્રસંગે પૂછપરછ કાર્યાલય (Inquiry office) ખોલવામાં આવે છે. અહીં શ્વેતાંબર કોઠીની બહાર ભોમિયાણનાં મંદિરની સામે આવું કાર્યાલય ખોલવામાં આવ્યું હતું અને તેમાં સંતોષકારક જવાબો આપી શકે તેવા કાર્યકર્તાઓની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

આ કાર્યાલયની પાસે જ વૈદકીય રાહતની સગવડ રાખવામાં આવી હતી અને ત્યાં દર વખત ડોક્ટર-વૈદ મળી રહે તેવો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો.

અનુભવીઓ કહે છે કે આવી સુંદર સગવડો તો આ મહોત્સવમાં જ પહેલીવાર જોવા મળી હતી.

મધુવનમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવના મંડપની બાબુમાં ૧૨૧ છોડતું લગ્ન ઉજમણું રાખવામાં આવેલ હતું. તે છોડ ભરાવનાર ભાગ્યશાળી તથા તે છોડ ક્યાં આવ્યો તેની યાદી પાછળ આપેલ છે.

[૧૦]

મહોત્સવની લગ્ન ઉજવણી

પહેલો દિવસ-માહ સુદિ ૮ :

દિવસોથી જેની આતુરતાભરી પ્રતીક્ષા થઈ રહી હતી, તે મહોત્સવનાં મંડાણ સં. ૨૦૧૭ ના માહ સુદિ ૮ ના મંગલ પ્રભાતે મધુવનમાં થયાં હતાં, શું તે વખતનો ઉત્સાહ ! શું તે વખતનો આનંદ ! જુદા જુદા પ્રાંતમાંથી ભોગો ધણેલાં હજારો હૈયાં એ વખતે હસી રહ્યાં હતાં અને જગદુદ્ધારક જિનેશ્વર ભગવંતોને ભાવકૃષ્ણો ગડાવી રહ્યાં હતાં આવો મંગલ અવસર તો જીવનમાં કોઈક જ વાર સાંપડે, એવી સહુને પ્રતીતિ હતી, એટલે તેઓ પોતાનાં તન-મન તેને સમર્પિત કરી રહ્યાં હતાં.

આજે બપોરે મધુવનમાં જલયાત્રાનો વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો હતો અને કુંભ માટેનું જળ ઋજુવાલિકા નદીમાંથી વિધિવિધાનપૂર્વક લાવવામાં આવ્યું હતું.

રાત્રે સંગીતમય સુંદર ભાવના ભાવવામાં આવી હતી. તીર્થોદ્ધારના ઇતિહાસમાં આ દિવસ સુવર્ણાક્ષરે લખાયો હતો.

બીજો દિવસ માહ સુદિ ૯ :

આજે મધુવનના ભવ્ય મંડપમાં પ્રભૂજીને પધરાવવાનો તથા કુંભ સ્થાપવા વગેરેનો કાર્યક્રમ હતો. તે સર્વની ઉછામણી પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજની નિશ્રામાં સવારના વ્યાખ્યાન સમયે બોલાવવામાં આવી હતી. તેમાં નીચે પ્રમાણે આદેશો અપાયા હતા :—

—ભગવાન શ્રી સુપાર્શ્વનાથને પધરાવવાનો આદેશ બાબુ નિર્મળકુમારસિંહજી નવલખાને.

—તેમની બંને બાજુ શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા અન્ય ભગવંતને પધરાવવાનો આદેશ મે. પી. બી. શાહ એન્ડ કું. વાળાને

—ભગવાન શાતિનાથને પધરાવવાનો આદેશ કનસુખરાના વતની શા. પોપટલાલ હેમરાજને

—કુંભસ્થાપનાનો તથા વરઘોડા વખતે રથમાં બેસી સારથી બનવાનો આદેશ પી. બી. શાહ એન્ડ કું. વાળાને.

—રામણદ્વીવડાનો આદેશ સુરતનિવાસી શ્રીચુત હીરાલાલ દીપચંદને.

—જવારા રોપણ તથા પોંખવાનો આદેશ શા. પોપટલાલ હેમરાજને.

આ પ્રમાણે ઉછામણી બોલાવ્યા બાદ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાન આદિ બિંબોને વાજતેગાજતે વરઘોડો ચડાવી મંડપમાં પધરાવવામાં આવ્યા હતા, ત્યારબાદ ક્રિયાકારક શ્રી બાબુભાઈ ઉત્તમચંદ સુરતવાળાએ કુંભસ્થાપન, ક્ષેત્રપાલપૂજન, દ્વારપાલપૂજન, પીઠપૂજન, દીપસ્થાપન, જવારા રોપણ આદિ વિધિઓ સુંદર રીતે કરાવી હતી

બપોરે પૂજા લણાવવામાં આવી હતી તથા રાત્રે ભાવના ભાવવામાં આવી હતી. આજે પ્રભુજીની અંગરચના ઘણી આકર્ષક બની હતી.

ત્રીજો દિવસ—માહ સુદિ ૧૦ :

નિયત થયેલા કાર્યક્રમ મુજબ આજે મધુવનમાં નવગ્રહપૂજન વગેરે ક્રિયાઓ થવાની હતી અને તે માટે ભાવિકો વહેલી સવારથી જ તૈયારી કરવા લાગ્યા હતા. પ્રથમ આ ક્રિયાના આદેશો અપાયા બાદ તેનો વિધિ શરૂ થયો હતો.

નવગ્રહ પૂજન અને દશદિગ્પાલ પૂજનના બે પાટલાતું પૂજન અતુલમે શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અમ્હારીવાલાએ તથા શેઠ કૃત્તેહચંદજી લક્ષ્મીચંદજી કેએચેરે કર્યું હતું.

અષ્ટમંગલના બે પાટલાનું પૂજન અનુક્રમે સુરતનિવાસી શેઠ પાનાચંદ સાકેરચંદ તથા અમદાવાદ નિવાસી ભરતકુમાર કાંતિલાલે કર્યું હતું. નંદાવર્ત પાટલાનું પૂજન કરવાનો લાલ કનસુખરાવાળા શા. પોપટલાલ હેમરાજે લીધો હતો અને દ્વેષપાલપૂજન, સોળ વિદ્યાદેવી પૂજન તથા ભૈરવ પૂજનનો લાલ શેઠ ઝુંમરમલજી ખચ્છાવતવાળાના ફાળે ગયો હતો.

આજે અંગરચનાનું આકર્ષણ વધ્યું હતું, પૂજામાં અનેરો રંગ પૂરાણો હતો અને યાત્રિક વૃંદે મોડે સુધી ભાવના ભાવી હતી. જે કાર્ય હૃદયના ઉદ્દાસપૂર્વક થાય તે જરૂર સોહામણું બને છે અને સફળતાને વરે છે.

ચોથો દિવસ-માહ સુદિ ૧૧ :

આજે શ્રી સિદ્ધચક્ર ભગવંતનું જૃહત્ પૂજન આદિ વિધિઓ થવાની હતી, એટલે યાત્રિકોના ઉત્સાહનું પૂછવું જ શું ? તેઓ નિયત સમય પહેલાં જ મંડપમાં આવી ગયા હતા, આખો મંડપ ચિકાર ભરાઈ ગયો હતો.

પ્રથમ શ્રી સિદ્ધચક્ર જૃહત્ પૂજન થયું, તેનો લાલ શ્રી દુલીરાજ પ્રેમચંદ જલગાં-વવાળાએ લીધો હતો. પછી તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જવામાં કારણભૂત એવાં વીશ સ્થાનકોનું પૂજન થયું, તેનો લાલ જીવણખડેન કલકત્તાવાળાએ લીધો હતો. ત્યાર બાદ અમરોની આલમમાં અદ્વિતીય અધિકાર ભોગવનાર ૬૪ ઈન્દ્રોનું પૂજન થયું હતું, તેનો લાલ શ્રી મનહરલાલ માધવલાલ પોરબંદરવાળાએ લીધો હતો. છેવટે શાસનરક્ષા કરવામાં શૂરીપૂરી એવી ૨૪ દેવીઓનું પૂજન થયું હતું, તેનો લ્હાવો શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ લીધો હતો.

અહીં એટલી નોંધ કરવી જોઈએ કે ક્રિયાકારક બાળુભાઈ આદિએ મંત્રોના શુદ્ધ અને સ્પષ્ટ ઉચ્ચારથી સારાચે વાતાવરણને ભાવનામય બનાવી દીધું હતું.

પૂજા, આંગી, ભાવનાની રોનક આજે પણ અનેરી રહી હતી.

પાંચમો દિવસ-માહ સુદિ ૧૨ :

આજે સવારે ગચ્છાધિપતિ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત તથા ઉપાધ્યાય મહારાજનું વ્યાખ્યાન હતું. તેમાં તેઓશ્રીએ ધાર્મિક અનુબંધોનું રહસ્ય પ્રકાશ્યું હતું અને તેનાથી થનાર અનેકવિધ લાભોનું વર્ણન કર્યું હતું.

આજે પ્રભુજીની અંગરચના ઘણી સુંદર થઈ હતી. અને પૂજા તથા ભાવના પ્રસંગે સંગીતની સરિતા વહી હતી એ સરિતામાં નિમજ્જન કરનારાઓ અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ કર્યા સિવાય કેમ રહે ?

છઠ્ઠો દિવસ-માહ સુદિ ૧૩ :

આજે સવારે પણ ગચ્છાધિપતિ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતનું વ્યાખ્યાન થયું હતું,

તેમાં આવતી કાલે ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરમાં થનાર કુંભ સ્થાપન, દીપ સ્થાપન વગેરેની ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી. યાત્રિકોએ ઉત્સાહ ધણો સારો બતાવ્યો હતો.

આજે બાળુ નિર્મળકુમારસિંગજી નવલખા કલકત્તાવાળાએ યાત્રિકોને ભાતું આપીને તથા બાળુશ્રી પરિચંદ્રજી બોથરા, શ્રી ચંદ્રજી બોથરા તથા ગંભીરચંદ્રજી બોથરા કલકત્તાવાળાએ નવકારશી કરીને સંઘ લક્ષિતને દહાવો લીધો હતો.

આજે દેવાધિદેવ શામળા પાર્શ્વનાથ પ્રભુને દર્શનીય અંગરચના કરવામાં આવી હતી અને પૂજા તથા ભાવનાનો કાર્યક્રમ રાખેતા સુજળ રહ્યો હતો.

સાતમો દિવસ-માહ સુદ ૧૪ :

આજે ઉપાનું આગમન થતાં પહેલાં યાત્રિકોએ ગિરિરાજ પરનું આરોહણ શરૂ કરી દીધું હતું અને 'શુભસ્ય જીઘ્મ' એ ઉક્તિને ચરિતાર્થ કરી હતી. તેમણે માર્ગમાં સહસ્રરશ્મિને સાત ઘોડા પર સવાર થઈને આવતો જોયો હતો. અને આનંદ અનુભવ્યો હતો. ઉગતા સૂર્યના-બાહરવિના કિરણો લેવાની પ્રથા આજે ઓછી થઈ ગઈ છે, પણ તેમાં અપૂર્વ તાજગી આપનારાં તરવે છે, એ આપણે ભૂલવાનું નથી.

પૂજ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી હાલના આચાર્ય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરસૂરિજી તથા ઉપાઁ કૈલાસસાગરજી મહારાજ સમયસર જલમંદિરમાં આવી જતાં આજનો લઘ્યકાર્યક્રમ શરૂ થયો હતો. સર્વ વિધિ વિધાનો તેઓશ્રીની જ પુણ્ય નિશ્રામાં કરવામાં આવ્યાં હતાં. તેમાં કુંભસ્થાપનનો લાલ બાળુ રાજમદ સુરાણાએ, દીપ પ્રકટાવવાનો તેમજ જવારારોપણનો લાલ શા નેમચંદ દેવચંદ સલોત કલકત્તાવાળાએ તથા શાંતિકલશને લાલ શા. પોપટલાલ હેમરાજે લીધો હતો. આ ક્રિયાઓ સેંકડો વર્ષ બાદ તીર્થાધિરાજ પર થતી હોઈને યાત્રિકોનો આનંદ અવધિ વટાવી ગયો હતો. તેઓ પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા હતા.

આજે સધુવનમાં બ્યાખ્યાન પ્રસંગે આવતી કાલે નીકળનાર ચ્યવન કલ્યાણકના વર ઘોડાની ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી અને રાત્રે ભાવના પ્રસંગે ઈન્દ્ર-ઈન્દ્રાણીનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

આજે પૂજનો ઠાઠ અનેરો રહ્યો હતો અને અપૂર્વ અંગરચનાને લીધે પ્રભુજીની સુરત ઘણી ખ્યારી લાગતી હતી. તે ફરી ફરીને જોવાનું મન થયા જ કરતું હતું. અમને અહીં સ્પષ્ટ કહેવા દો કે જેનાં હૃદયનો તાર પ્રભુ સાથે જોડાય છે, તે જ આ બીષણ ભવસાગરનો પાર પામી શકે છે.

આઠમો દિવસ-માહ સુદ ૧૫ :

આજે ચ્યવન કલ્યાણકનો વરઘોડો હોવાથી યાત્રાળુઓ વહેલી સવારથી તૈયાર થઈ ગયા હતા અને વરઘોડા અંગેની વ્યવસ્થા કરવા લાગ્યા હતા. ચ્યવન કલ્યાણકની

ઉજવણી કરવા માટે ઇન્દ્ર-ઈન્દ્રાણીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. તેનો આદેશ સમરથ બહેન લાલચંદલાઈ બાલાપુરવાળાએ લીધો હતો. તેમણે આ સમયે જે વેશપરિધાન કર્યો હતો, તે સાક્ષાત્ ઇન્દ્રાણી હોય એવો ખ્યાલ આપતો હતો.

ચ્યવન કલ્યાણકને વરઘોડો ગજરાજની હાજરીને લીધે ઘણો શોભી ઉઠ્યો હતો અને તે પાર્શ્વનગરમાં ફરીને મહોત્સવના વિશાળ-ભવ્ય મંડપ આગળ ઉતર્યો હતો.

ત્યારબાદ હજારો યાત્રાળુઓની હાજરીમાં ચ્યવન કલ્યાણકની ઉજવણી શરૂ થઈ હતી. શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો આત્મા દશમા દેવલોકમાંથી ચ્યવીને ભરત ક્ષેત્રમાં વારાણસી નગરીમાં અશ્વસેન રાજાની રાણી વામાદેવીની કુક્ષિમાં અવતરે છે. એ વખતે તેઓ શુભસૂચક મંગળમય ચૌદ સ્વપ્નોનું દર્શન કરે છે. આ બધાં દર્શ્યો સુંદર રીતે બતાવવામાં આવ્યાં હતાં. આ પ્રસંગે સંગીત વિશારદ ગજનનલાઈએ સૂરીલાં સુંદર ગીતોથી મંડપને ગજવી મૂક્યો હતો.

અહીં એ પણ જણાવી દેવું જોઈએ કે વરઘોડાના પ્રસંગે આવતી કાલે ઉજવવામાં આવનાર જન્મકલ્યાણક સંબંધી ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી. તેમાં ભગવંતના માતા પિતા બનવાનો લાલ મુખર્ધ-કોટનિવાસી શેઠ ગુલાબચંદ કૃલચંદે લીધો હતો.

આજે સાદડીવાળા શેઠ નિહાલચંદ નથમલજી તરફથી યાત્રાળુઓને ભાતું આપી ભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

પૂજા-આંગી-ભાવનાનો કાર્યક્રમ નિત્ય મુજબ ઘણા ઉત્સાહથી થયો હતો.

નવમો દિવસ-માહ વદિ ૧ :

મહોત્સવનો કાર્યક્રમ જેમ જેમ આગળ વધતો જતો હતો, તેમ તેમ લોકોની હાજરી વધી રહી હતી. અને તેમના ઉત્સાહમાં પણ નોંધપાત્ર ઉમેરો થઈ રહ્યો હતો. આજે તો સ્પેશ્યલ ટ્રેનનો દ્વારા હજારો નવીન યાત્રિકો આ મહોત્સવમાં ભાગ લેવાને આવી પહોંચ્યા હતા અને તેથી પાર્શ્વનગરની વસ્તીમાં ઘણો વધારો થઈ ગયો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો એ ખીચોખીચ ભરાઈ ગયું હતું.

ગઈ કાલે પ્રથમ કલ્યાણકની ઉજવણીમાં લોકોને ઘણો આનંદ આવ્યો હતો અને આજે બીજા કલ્યાણકની ઉજવણીમાં તેથી પણ વધારે આનંદ આવવાનો સંભવ હતો, એટલે લોકો ઝડપથી તૈયાર થઈને મહોત્સવ મંડપ ભણી વળી રહ્યા હતા. ત્યાં આજના શુભ પ્રસંગની ઉજવણી માટે તડામાર તૈયારીઓ ચાલી રહી હતી. ઇન્દ્ર. ઇન્દ્રાણી, ઇન્દ્રવદિ, કુમારિકાઓ આદિ પોત પોતાને અનુકૂળ વેશભૂષા ધારણ કરીને તૈયાર થવા લાગ્યા હતા. સંગીતવિશારદ ગજનનલાઈને આ વસ્તુનો સારો અનુભવ હોઈને તેઓ આ કાર્યમાં ઘણા મદદગાર નીવડ્યા હતા.

ઉજવણીની શરૂઆત ભગવંતના જન્મની વધામણીથી થઈ હતી. આ વધામણી શાહ ઇન્દરજીભાઈ મોતીચંદની પુત્રી.....એ ભગવાનના પિતા અર્થાત્ અશ્વસેન રાજા બનેલ શેઠ શુલાબચંદ કુલચંદને આપી હતી.

ભગવાનનો જન્મ થતાં જ છાપ્પન દિફ્ફુમારીઓનું આગમન થયું હતું અને તેમણે જન્મ મહોત્સવ ઉજવવાની શરૂઆત કરી હતી. કેલું હતું એ લબ્ય દશ્ય !

પ્રથમ બધી કુમારિકાઓએ માતા વામાદેવીને વિનયપૂર્વક નમસ્કાર કરીને અંતરંગ હર્ષ પ્રકટ કર્યો હતો. સામાન્ય પુત્રનો જન્મ પણ મનુષ્યોને આનંદનું કારણ થાય છે, તો સમસ્ત વિશ્વના ઉદ્ધારક મહાન આત્માનો જન્મ મનુજ-દેવ-અસુર સર્વને પરમ હર્ષનું કારણ કેમ ન થાય ?

ત્યારબાદ એ કુમારિકાઓ એ પોતાના કલ્પ સુજળ આવશ્યક વિધિ કરવા માંડી. એ સમયનું દશ્ય પણ ઘણું જ લબ્ય હતું. આઠ કુમારિકાઓએ સંવર્ત વાયુ વડે કચરાનું હરણ કરતી હોય એવો અભિનય કર્યો હતો. પછી આઠ કુમારિકાઓએ ત્યાં ગંધોદકની વૃષ્ટિનાં પ્રતીક રૂપે સુગંધી જળનાં છાંટણાં નાખ્યાં હતાં. બાદ આઠ કુમારિકાઓએ કલશમાં જલ ભર્યું હતું, આઠ કુમારિકાઓ હાથમાં દર્પણ લઈને લઈને ઊભી રહી હતી, આઠ કુમારિકાઓએ વામાદેવીને આમર ઢાળ્યા હતા, આઠ કુમારિકાઓએ વામાદેવીને પંખા વડે પવન નાખ્યો હતો, ચાર કુમારિકાઓએ દીપક ગ્રહણ કર્યા હતા અને ચાર કુમારિકાઓ રક્ષા કરતી ઊભી રહી હતી.

દરેક અભિનય અને ક્રિયા પ્રસંગે શ્રી ગજનનભાઈનાં પ્રસ્તાવોચિત ગીત ગાન ચાલુ હતાં અને તેથી રસની ભારે જમાવટ થઈ હતી. જો અમે એમ કહીએ કે આજ સુધીમાં કયાંય ન જોયો હોય એવો આ જન્મ મહોત્સવ હતો, તો પાઠકોએ તેમાં જરા પણ અત્યુક્તિ માનવી નહિ.

છાપ્પન દિફ્ફુમારિકાઓનો મહોત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ પ્રભુજીની માતાને અને ભગવંતને સુંદર અને સુશોભિત એવા ત્રણ કેલિગૃહમાં લઈ જવામાં આવ્યા અને ત્યાં સ્નાન, અલંકાર આદિ સર્વ કાર્યોનો વિધિ કરવામાં આવ્યો.

દિફ્ફુમારિકાઓનું કાર્ય પૂર્ણ થયા પછી ઇન્દ્રાદિ દેવોએ જન્માભિષેક ઉજવવાની તૈયારી કરી.

પ્રથમ હરિભૈરવેષી બનેલ સુખલાલ ઓસનલાલ બાલાપુરવાળાએ સુઘોષા ઘંટ વગાડ્યો. તેનો નાદ પહાડની સાથે અથડાવવાથી યાત્રાળુઓને વિશેષ આનંદ આપનાર નીવડ્યો. પછી હરિભૈરવેષી દેવે સર્વ દેવોને ભગવંતનાં મહોત્સવમાં પધારવાની વિનંતિ કરી. એટલે ઇન્દ્ર અને દેવોની વેશભૂષા ધારણ કરીને સજ્જ બનેલા અનેક મહાતુલાવો તથા અતુર્વિધ સંઘ જન્મકલ્યાણકના વરઘોડામાં જોડાયા. આ વરઘોડો ઇન્દ્રધ્વજ,

હાર્થી, રથ, બેન્ડવાળ વગેરેથી અતિ લબ્ધ બનેલો હતો. તે પાર્શ્વનાથ નગરમાં ફરીને બ્યાં મેરુ પર્વતની રચના કરવામાં આવી હતી, તેની સમીપે આવ્યો.

ત્યાં સૌધર્મેન્દ્ર બનેલ બાલાપુરવાળા ભાઈએ ભગવંતને ખોળામાં લીધા. એટલે અચ્યુતેન્દ્ર બનેલ અચ્છારીવાલા શાહ રાયચંદ ગુલાબચંદે પ્રથમ અભિષેક કર્યો. ત્યાર પછી કોલ્હાપુરવાળા શાહ ચંદુલાલ લાલચંદે ઇશાનેન્દ્રરૂપે ભગવંતને પોતાના ખોળામાં બેસાડવાની માગણી કરી, એટલે સૌધર્મેન્દ્રે ભગવંતને ઇશાનેન્દ્રના ખોળામાં બેસાડ્યા. અને પોતે વૃષભતું રૂપ લઈ જળથી ભરેલાં શ્રૃંગવડે ભગવંતને અભિષેક કર્યો. આ આખું દેશ અત્યંત ભાવવાહી અને હુબહુ હતું, એટલે પ્રેક્ષકોનાં મન પર ચિરસ્મરણીય છાપ પાડતું ગયું હતું.

આજે નામ સ્થાપન વગેરેનો કાર્યક્રમ હતો, પણ જન્મકલ્યાણકની ઉજવણીમાં વધારે સમય જવાથી તેને બીજા દિવસ પર મુલતવી રાખવામાં આવ્યો.

આજે અમદાવાદના ખ્યાત નામ દાનેશ્વરી શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈ તરફથી ભાતું આપી સાધર્મિકોની ભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

ખપોરે રાગરાગિણીપૂર્વક પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી અને રાત્રે ભાવના પ્રસંગે શ્રી ગબ્તનંદશાઈએ જન્મકલ્યાણકનાં વર્ણન અને મહિમાનાં ભાવભર્યા ગીતો ગાઈને સહુને રસમાં તરબોળ કરી દીધા હતા. આજે ભાવના રોજ કરતાં વધુ વખત ચાલી હતી.

પ્રભુજીને રોજ નવી નવી રીતે અંગરચના થતી હતી અને તે યાત્રિકોનો ભાવો-હાસ વધારવામાં કારણભૂત બનતી હતી.

દશમો દિવસ-માહ વદિ ૨ :

તીર્થયાત્રા મનુષ્યનાં જીવનમાં મોટું પરિવર્તન કરે છે, નહિ ધારેલો પલટો લાવે છે, તેમાં જે આવા ધાર્મિક મહોત્સવો ચોળયા હોય, ત્યારે તેનું વાતાવરણ એટલું સાર્વિક બની જાય છે કે તે ગમે તેવાં કફિન હૃદયવાળા મનુષ્યને પણ અસર કર્યા વિના રહેતું નથી. આ મહોત્સવમાં ભાગ લેનાર અનેક યાત્રાળુઓને આ વસ્તુનો અનુભવ થયો હતો.

આજે ભગવંતનાં નામ સ્થાપન આદિનો કાર્યક્રમ હતો. તેમાં ભાગ લેવા માટે ચતુર્વિધ સંઘ મહોત્સવસ્થાને સમયસર એકત્ર થઈ ગયો હતો.

પ્રથમ નામ સ્થાપન વિધિ કરવામાં આવ્યો. તેનો આદેશ કોલ્હાપુરવાળા શેઠ ચંદુલાલ લાલચંદે લીધો હતો. તેમણે ભગવંતનું નામ પાર્શ્વકુમાર પાડ્યું અને સ્વર્ત્ર આનંદની લહરિ બ્યાપી ગઈ.

પછી અઢાર અભિષેકની ક્રિયા શરૂ થઈ, તેનો લાલ જુદી જુદી વ્યક્તિઓએ લીધો હતો.

ત્યારપછી નિશાલ ગરજાનો વિધિ શરૂ થયો હતો તેનો આદેશ કે. છોટાલાલની કું. કલકત્તાવાળાએ લીધો હતો. તેમણે પંડિતજીનો સુંદર વેશ પહેરી શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના રંગમંડપમાં આવી બાળકોને નમસ્કાર મહામંત્ર લખાવ્યો હતો અને ત્યારબાદ સ્લેટ, પેન, નોટ આદિની પ્રભાવના કરી હતી.

નિશાળગરજું થઈ રહ્યા બાદ પાણિગ્રહણનો (લગ્નનો) વિધિ શરૂ થયો હતો, ભગવાનના સાસુ-સસરા બનવાનો લાલ બાજીપુરાવાળા શેઠ નેમચંદ જીવજીવંદે લીધો હતો. ભગવાનનું કૂલેકું ચડ્યું તેમાં ભગવાનના પિતા (શેઠ શુલાબચંદ કૂલચંદ) ભગવાનની માતા. ઈન્દ્ર, ઈન્દ્રાણી આદિ સહુ બેઠાયા હતા. કૂલેકું ફરીને વેવાણનાં ઘરે આવ્યું હતું. તે વખતે લુણ ઉતારવાનો આદેશ વેરાવળવાળા શેઠ વર્ધમાન ટોકરશી શાહે લીધો હતો.

ભગવાનનું કૂલેકું આવ્યા બાદ સાસુ બનેલા તારાબહેન નેમચંદે ભગવાનને પોંખણું કર્યા હતાં. ત્યારપછી ભગવાનને લગ્નપીઠિકા પર પધરાવવામાં આવ્યા હતા. તેમની ચારે બાજુ ભગવાનના માતા, પિતા, સાસુ, સસરા, ઈન્દ્ર, ઈન્દ્રાણી સમેત ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ બેઠો હતો. ત્યારબાદ કન્યાના મામા બનનાર કોલહાપુરવાળા શેઠ સોમચંદ લાલચંદે કન્યારૂપકલશને ભગવાનની સામેની પીઠિકા પર પધરાવ્યો હતો.

ત્યારબાદ પંડિતજી બનેલા કે. છોટાલાલની કું.વાળાએ લગ્નવિધિની શરૂઆત કરાવી હતી. ત્યારે સુંદર ગીતનાદ અને મંત્રોચ્ચારણથી મંડપ ગાજી ઉઠ્યો હતો. શ્રી ગબ્બન લાઈએ સંગીતની સુંદર જમાવટ કરીને ચાત્રિકોનાં દિલ ખુશ કરી દીધાં હતાં.

તે પછી રાજ્યાભિષેક વિધિની શરૂઆત થઈ હતી. તેમાં દરબાર ભરાતાં શ્રી પાર્શ્વકુમારને સિંહાસન પર બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા હતા. બાજુમાં મંત્રી, નગરશેઠ આદિ યથાસ્થાને બેઠા હતા. નગરશેઠ બનવાનો લાલ શેઠ રાયચંદ શુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ લીધો હતો. સેનાપતિ શેઠ જીવરાજ અમરચંદ મુખંધવાળા બન્યા હતા. તેઓ સેનાપતિનો પોશાક ધારણ કરીને સહુના મોખરે બેસા હતા. ભગવાનની બંને બાજુ ચામર ઢાળનાર તથા છડી ધારણ કરનાર બેસા હતા. આમ ભગવાનના દરબારનો ઠાંક જૂથ બન્યો હતો.

બાદ ભગવાનને યુવરાજતિલક કરવાનો વિધિ થયો હતો; તિલક કરવાનો લાલ કલકત્તાવાળા શા. શાંતિલાલ દેવશીલાઈએ લીધો હતો.

આજે કલકત્તાના જૈનભાઈઓએ ભાતુ આપીને સંઘની ભક્તિ કરી હતી.

પૂજા, આંગી તથા ભાવના નિત્ય મુજબ સારી રીતે થયા હતા.

અગિયારમો દિવસ-માહ વદિ ૩ :

ચવનકલ્યાણુક અને જન્મકલ્યાણુક પછી આજે ત્રીજા દીક્ષાકલ્યાણુકની ઊજવણી થવાની હતી, તે અંગે યાત્રિકવર્ગમાં ભારે ઉત્સાહ વ્યાપ્યો હતો.

પ્રથમ લોકાંતિક દેવ ખનેલા મુંબઈ-અંધેરી નિવાસી શેઠ સેવંતીલાલ નગીનદાસ વગેરેએ ભગવાનને વિનંતિ કરી હતી કે ‘ભયવં તિથ્યં પવત્તેહ -હે ભગવંત’ તીર્થ પ્રવર્તાવો.’ આ વચનો ઉપદેશરૂપ નહિ પણ વૈતાલિક વચનરૂપ છે, એટલી વાત સુર પાઠકોએ લક્ષમાં રાખવી ઘટે છે. લોકાંતિક દેવો પોતાનો તે પ્રકારનો કલ્પ જાણીને જ આ પ્રકારે વિનંતિ કરે છે.

તે પછી ભગવાનનાં વર્ષાદાન તથા દીક્ષાકલ્યાણુકને વરઘોડો ચડાવવામાં આવ્યો હતો. વર્ષાદાન આપવાનો લાલ કલકત્તાનિવાસી શેઠ દામોદર જીજ્ઞાભાઈ એ લીધો હતો. તેમણે તથા તેમનાં ધર્મપત્નીએ ગજરાજ પર બેસીને ઉદારભાવે-છટા હાથથી દાન આપ્યું હતું. જીવનમાં આવો દહાવો ફરીને ક્યારે મળવાનો ?

ચતુર્વિધ સંઘની હાજરીથી ભવ્ય ખનેલો આ વરઘોડો વાજતે ગાજતે પાર્શ્વનગરમાં ફરીને મહોત્સવમંડપમાં આગળ આવ્યો હતો.

ત્યારળાદ દીક્ષાવિધિ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ આશ્રમપદ ઉદ્યાનમાં આવેલ વડવૃક્ષની નીચે સુદર સિંહાસન ઉપર ભગવાનને બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યારળાદ ‘નમો સિદ્ધાણું’ બોલી સામાયિક ઉચ્ચરાવવામાં આવ્યું હતું. પછી ચાર મુદ્રિ લોચવિધિ થયો હતો. એ વખતે ઇન્દ્રે ભગવાનના સ્કંધ ઉપર દેવદુષ્ય વસ્ત્ર મૂક્યું હતું.

હૃદયમાં આનંદ અને ઉત્સાહની ભરતી હોય છે, ત્યારે સમય કેમ પસાર થઈ ગયો ? તેની સમજ પડતી નથી. આવા વખતે દિવસ કલાક જેટલો લાગે છે અને કલાક મિનિટ જેટલો લાગે છે. આજે અગિયારમો દિવસ વ્યતીત થવા છતાં યાત્રિકોને તો એમ જ લાગતું હતું કે આપણે હમણાં જ શિખરજી આવ્યા છીએ.

આજે બોલીની ઉપજ રૂપિયા દશ હજાર ઉપરાંત થઈ હતી.

અહીં એ નોંધ કરવી જોઈએ કે વિવિધ રાગરાગિણીથી ગવાતી પૂજાઓ, ઝવેરાતની અપૂર્વ આંગી અને સંગીતમય સુદર ભાવના યાત્રિકોને ઉચ્ચ કોટિના આનંદ પ્રદેશમાં વિચરણ કરાવતી હતી અને તેમની ધર્મભાવનાને ખૂબ ઉત્તેજિત કરતી હતી.

આજે રાત્રે ત્રણ વાગે પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગર સૂરીશ્વરજી મં તથા પૂં ઉપાધ્યાય શ્રી કૈલાસસાગરજી મં શ્રીએ અંજન શલાકા મંડપમાં ભગવંતને અંજન શલાકા અંગેની અધિવાસનાવિધિ કરાવી હતી.

ખારમો દિવસ-માહ સુદિ બીજી ૩ :

આજે પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી તથા બંને ઉપાધ્યાય ભગવતોએ સવારમાં શુભ મુહુર્તે અંજનવિધિ કરી હતી. તે પછી શ્રી સંઘ પ્રભુજીનાં દર્શન-પૂજન ઘણા જ ઉલ્લાસથી કર્યાં હતાં. પ્રભુજીનાં દર્શન કરાવવાનો આદેશ શેઠ ભાઈચંદ કપુરચંદ તથા સોનામહોર વડે પૂજન કરવાનો લાભ કેદહાપુરવાળા શાહ ચંદુલાલ લાલચંદે લીધો હતો. આ રીતે અંજનશલાકા વિધિ આનંદ મંગલપૂર્વક નિર્વિઘ્ન-પણે પૂર્ણ થયો હતો.

ત્યારબાદ ચોથા કેવલજ્ઞાન કલ્યાણક ઉજવવાની શરૂઆત થઈ હતી. ભગવાનને કેવલજ્ઞાન થતાં જ દેવદેવીઓનો સમૂહ પેતાનાં વિમાનોમાં બેસીને ભગવાનની સમીપે આવે છે અને તેમની વંદના-સ્તવના કરી મહોત્સવ ઉજવે છે. આ ઘટનાના પ્રતીકરૂપે અહીં કેવલજ્ઞાન કલ્યાણકનો વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો હતો. તેમાં અનેક યાત્રિકો દેવ અને ઇન્દ્રોનો વેશ ધારણ કરી સાથે ચાલ્યા હતા. બેન્ડવાજ, હાથી આદિ અનેકવિધ સામગ્રીથી આ વરઘોડો ઘણો શોભી ઊઠ્યો હતો. પાર્શ્વનગરમાં ફરી આ વરઘોડો મહોત્સવનાં સ્થાને આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ વિજય મુહુર્તે શ્રી શાન્તિસ્નાત્રની શરૂઆત થઈ હતી. તે અંગેની ઉછા-ઘણી સારી થઈ હતી. દરેક પૂજમાં રૂપિયો તથા શ્રી ફળ મૂકવાનો આદેશ ફલોધિવાળા શહુ લક્ષ્મીચંદ સંપત્તલાલે લીધો હતો.

શ્રી શાન્તિસ્નાત્ર પૂર્ણ થયા બાદ ભગવાનના નિર્વાણ મહોત્સવનો વરઘોડો ઘણા ઠાઠથી ચઢાવવામાં આવ્યો હતો. આ વરઘોડામાં પૂઠ આચાર્ય ભગવંત, સાધુ-સાધ્વી તથા શ્રાવક-શ્રાવિકા સારી સંખ્યામાં બેઠાયા હતા. પાર્શ્વનગરમાં ફરી મહોત્સવસ્થાને આવ્યા બાદ આ વરઘોડો ત્રિખરાયો હતો. આ રીતે પાંચે કલ્યાણકની ઉજવણી ઘણી સારી થઈ હતી.

પ્રભુજીને ભવ્ય અંગરચના કરવાનો તથા ભાવનાનો કાર્યક્રમ હંમેશ મુજબ ચાલુ રહ્યો હતો.

એકંદર આજનો દિવસ ભરચક કાર્યક્રમથી પસાર થયો હતો. અને યાત્રિકોને તેમાં ખૂબ આનંદ આવ્યો હતો. તેમના ઉત્સાહને અમાપ કહીએ તો ખોટું નથી.

તેરમો દિવસ-માહ વદિ ૪ :

આજે સવારમાં પૂઠ આચાર્યદેવનું વ્યાખ્યાન હતું, તેનો યાત્રિકોએ સારો લાભ લીધો હતો, બપોરે વિવિધ રાગરાગિણીથી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી અને રાત્રે ભક્તિ ભરપુર ભાવનાનો કાર્યક્રમ અમલમાં મૂકાયો હતો. અંગરચના ઘણી આકર્ષક બની હતી.

ચૌદમો દિવસ-માહ વદિ ૫ :

આજે સવારમાં અંજનત્રિધિ થયેલ વીશ પ્રભુજીને વીશ ડોળીમાં વાજતે ગાજતે ચતુર્વિધ સંઘ સાથે ગિરિરાજ ઉપર લઈ જવામાં આવ્યા હતા. તે વખતનું દશ્ય ઘણું લબ્ધ હતું, કારણ કે ડોળી ઉંચકનાર દરેક શ્રમિકને પૂજનો એક સરખો લાલ અને પીળો પોશાક પરિધાન કરાવવામાં આવ્યો હતો.

જલમંદિરમાં પ્રભુજીને પધરાવ્યા બાદ નવગ્રહ પૂજન, દશદિગ્પાલ પૂજન, અષ્ટ-મંગલ પૂજન, નંદાવર્ત પૂજન આદિ ઘણા ઉલ્લાસથી થયાં હતાં. દરેક ઉછામણીમાં ઉપજ ઘણી સારી થઈ હતી.

આજે શેઠ ચુનીલાલ તારાચંદ દોઢા, મગનલાલ તારાચંદ દોઢા તથા ઝવેરચંદ દોઢા તરફથી યાત્રિકોને ભાતું આપી ભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

આજે ભાવનામાં પંજાબી સંગીતકાર ઘનશ્યામભાઈએ સંગીતદ્વારાએ સૌના દિલ ડોલાવી દીધા હતા.

પંદરમો દિવસ-માહ વદિ ૬ :

આજે ચૈત્યાભિષેક વગેરેનો કાર્યક્રમ હોવાથી યાત્રાળુઓ ગિરિરાજ પર ચડવા લાગ્યા હતા, પણ ધુમ્મસ અને વરસાદનાં કારણે વિશેષ સખ્યામાં લાભ લઈ શક્યા ન હતા. જેમણે ગિરિરાજ પર ચડવાની શરૂઆત કરી હતી, તેમને કેટલીક તકલીફ પડી હતી, આમ છતાં તેઓ સમયસર પહોંચી ગયા હતા.

ત્યારબાદ શુભ મુહૂર્તે ચૈત્યાભિષેકની ક્રિયા થઈ હતી. તેનો લાભ બાળુ નરેંદ્ર સિંહજી સિંગીએ લીધો હતો. તે પછી અઢાર અભિષેક, ધ્વજદંડ પૂજન, કલશ પૂજન, ચૈત્ય પ્રતિષ્ઠા, વેદિકા પૂજન આદિ ક્રિયાઓ શાસનદેવની કૃપાથી સારી રીતે થઈ હતી. ક્રિયાકારક કુશલ હતા અને તેઓ દરેક ક્રિયા ખૂબ શુદ્ધિપૂર્વક સોલ્લાસ કરાવતા હતા.

ગિરિરાજ ઉપરનો ત્રિધિ પૂર્ણ થયા બાદ મધુવન-મહોત્સવ મંડપમાં બાકી રહેલ પ્રતિમાજીઓની પ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી, પણ વરસાદને કારણે યાત્રાળુઓ વિશેષ લાભ લઈ શક્યા ન હતા.

આજે મધુવનમાં તેમ જ ગિરિરાજ ઉપર પ્રભુજીને લબ્ધ અંગરચના કરવામાં આવી હતી અને બપોરે પૂજા તથા રાત્રે ભાવનાનો કાર્યક્રમ રોજ મુજબ રખાયો હતો.

સોળમો દિવસ-માહ વદિ ૭ :

આખા ચે મહોત્સવમાં આજનો દિવસ અત્યંત પવિત્ર અને મહત્વનો હતો. કેમકે ગિરિરાજ ઉપર મૂળનાયક આદિ ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આથી યાત્રિકો વહેલી સવારથી તૈયાર થવા લાગ્યા હતા.

છેલ્લા બે ત્રણ દિવસથી ઋતુ ભેદએ તેવી અનુકૂળ ન હતી. ખાસ કરીને ધુમ્મસ તથા વરસાદ પોતાનું ભેર અજમાવી રહ્યા હતા. પરંતુ આજે એકાએક એ નડતરો દૂર થઈ ગઈ હતી. વાદળાં વિખરાઈ ગયાં હતાં અને આકાશ સ્વચ્છ બની ગયું હતું. વળી સૂર્યનારાયણ સોળે કળાએ પ્રકાશવા લાગ્યા હતા. આથી યાત્રિકો ખૂબ જ આનંદમાં આવીને ગિરિરાજ ચડવા લાગ્યા હતા અને જલમંદિરમાં મોટી સંખ્યામાં એકત્ર થઈ ગયા હતા.

પૂજ્ય આચાર્ય લગવંત તથા ઉપાધ્યાય લગવંતો આદિ પધાર્યા બાદ શુભ મુહૂર્તે ‘ૐ પુण्याહં પુण्याહં પ્રીયન્તાં પ્રીયન્તામ્’ નો મંગલ ધ્વનિ ગાજતો થયો હતો. શબ્દશક્તિથી અમે પૂરા પરિચિત નથી, પણ એટલું જણાવીએ છીએ કે આ પવિત્ર ધ્વનિથી વાતાવરણ ઘણું વિશુદ્ધ બની ગયું હતું અને તેણે ઉપસ્થિત થયેલાં સ્ત્રી-પુરુષોના અંતરમાં ભાવનાની ભલક ઠાંસીને ભરી દીધી હતી.

બાદ પ્રતિષ્ઠા વિધિ શરૂ થયો હતો અને મહામંત્રોનાં ઉચ્ચારપૂર્વકે કલકંતાવાળા શેઠ અંદરજીભાઈ મોતીચંદના શુભ હસ્તે મૂળનાયક શ્રી શામળા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને ગાદીનશીન કરવામાં આવ્યા હતા. એ વખતનેા ઉત્સાહ વર્ણવી શકાય એવો ન હતો. સહુ પ્રભુની અલખેલી સુરતને વારંવાર નિહાળી રહ્યા હતા અને ભવોભવમાં તેનાં દર્શન થાય એવી ભાવના ભાવી રહ્યા હતા. શેઠ અંદરજીભાઈને, અંદરજીભાઈની ધર્મનિષ્ઠાને અમે શતશઃ ધન્યવાદ આપીએ છીએ કે જેમણે પોતાની લક્ષ્મીનો આવો સદ્વ્યય કર્યો અને મહાન પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું.

ત્યાર પછી સહસ્રકૃષ્ણા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને શેઠ માણેકલાલ મનસુખલાલ અમદાવાદવાળાએ તથા શ્રીપદમપ્રભસ્વામીને શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ ગાદીનશીન કરી અપૂર્વ લાલ મેળવ્યો હતો. તેમને પણ અમે વારંવાર અભિનંદન આપીએ છીએ.

ત્યાર પછી જલમંદિરના ગભારામાં અન્ય બિંબોની તથા રંગમંડપમાં વીશ જિન-બિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

પ્રતિષ્ઠાવિધિ પૂર્ણ થયા બાદ ત્યાં અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર લણાવવામાં આવ્યું. તેમાં દરેક પૂજાએ રૂપિયો અને સ્ત્રીકુળ મૂકવાનો આદેશ કેલ્હાપુરવાળા શેઠ હિંદુમલજી જિત મલજીવાળાએ લીધો હતો.

આજે શ્રીમદ્રાસ જૈન સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનના યાત્રિકો તરફથી નવકારશીનું જમણ આપવામાં આવ્યું હતું.

આવતી કાલે ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરનું દ્વારોદ્ઘાટન હોવાથી મધુવન-મહોત્સવ મંડપમાં તેની ઉછામણી યોદાવવામાં આવી હતી. સંગીતકાર ઘનશ્યામભાઈએ ભાવભર્યા ભક્તિરસથી ભરપુર ગીતગાન કરી યાત્રિકોમાં અનેરો ઉત્સાહ વધાર્યો હતો, એટલે ઉછા-

મણીની રકમ ઝપાટાખંધ વધવા પામી હતી. છેવટે એ ઉછામણીનો આદેશ કલકત્તાવાળા શેઠ પરિચંદ્રજી, શ્રીચંદ્રજી તથા ગંભીરચંદ્રજી બોથરાએ લીધો હતો.

પૂજા, આંગી, ભાવના નિત્ય મુજબ થયાં હતાં.

સત્તરમો દિવસ-માહ વદિ ૮ :

આજે મહોત્સવનો છેલ્લો દિવસ હતો, છતાં યાત્રિકોનો ઉત્સાહ ઓસર્યો ન હતો. તેઓ ગિરિરાજ પર થનારી દ્વારોદ્ધાટનની ક્રિયામાં ભાગ લેવા માટે વહેલી સવારથી તૈયાર થઈ ગયા હતા. દ્વારોદ્ધાટનનો આદેશ લેનાર ભાગ્યશાળી મહાનુભાવો શેઠ પરિચંદ્રજી બોથરા, શેઠ શ્રી ચંદ્રજી બોથરા તથા શેઠ ગંભીરચંદ્રજી બોથરા સહકુટુંબ સકલ સંઘ સાથે વાજતે ગાજતે ગિરિરાજ ઉપર ચડ્યા હતા.

પ્રારંભમાં આચાર્ય ભગવંત પાસે જઈ, વિધિપૂર્વક વંદન કરી, વાસક્ષેપ નંખાવ્યા બાદ તેઓ ચતુર્વિધ સંઘસમેત જલમંદિર પાસે ગયા હતા. ત્યાં શુભ મુહૂર્તે ક્રિયાકારક શેઠ બાલુભાઈએ કરાવેલ વિધિ અનુસાર દ્વારોદ્ધાટન કર્યું હતું અને પ્રભુદર્શન કરી કૃતાર્થ થયા હતા. ત્યાર બાદ સકલસંઘે આચાર્ય ભગવંતની સાથે ત્યાં ચૈત્યવંદન કર્યું હતું.

તે પછી આચાર્ય ભગવંતે પ્રસ્તાવેચિત દેશના દેતાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો મહિમા સમજાવ્યો હતો અને દેવ-શુરુ-ધર્મમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધાન્વિત થવાનો અનુરોધ કર્યા હતા. છેવટે બધા યાત્રાળુઓ દર્શન-પૂજનનો લાભ લઈ મધુવનમાં પાછા ફર્યા હતા.

આજે રાજસ્થાન-પાલી નિવાસી શ્રીમતી ઉગમકુંવરબાઈ તરફથી યાત્રાળુઓને ભાતુ અપાયું હતું અને તે જ નગરના નિવાસી શેઠ મીઠાલાલજી તરફથી નવકારશીનો લાભ લેવાયો હતો.

પૂજા-આંગી-ભાવનાની રંગત રોજના જેવી જ રહી હતી.

૧૧. અભિનંદન સમારોહ

સાફ કાર્ય કરવા માટે કાર્યકર્તાઓને અભિનંદન આપવા તથા તેમના પ્રત્યે બહુ માનની લાગણી પ્રકટ કરવી, એ શિષ્ટ પુરુષોએ પ્રવર્તાવેલી એક પ્રશસ્ત પ્રણાલિકા છે.

છૂર્ણોદ્ધાર સમિતિના સભ્યોએ પાંચ વર્ષના ગાળામાં આ મહાતીર્થનો છૂર્ણોદ્ધાર કરાવી તીર્થની અપૂર્વ લક્ષિત કરી હતી. વળી તે અંગે અંજનશક્તાકા તથા પ્રતિષ્ઠાનો ભવ્ય મહોત્સવ યોજીને સંઘ તથા શાસનની એક મહાન સેવા બજાવી હતી. જમે તેવા મુશ્કેલ સંયોગો ઉત્પન્ન થવા છતાં તેમણે સ્વીકારેલો સેવાધર્મ છોડ્યો ન હતો. તેમાં જરાય દીવાપણું બતાવ્યું ન હતું. આથી યાત્રિક સંઘે આજ રાત્રે તેમને અભિનંદન આપવાનો એક સમારોહ મહોત્સવ મંડપમાં યોજ્યો હતો.

પ્રારંભમાં જુદા જુદા વક્તાઓએ આ જીર્ણોદ્ધારની પ્રેરણા કરનાર પૂ. રંજનશ્રીજી મહારાજને લાવલરી શ્રદ્ધાંજલિ સમર્પી હતી. તથા જીર્ણોદ્ધાર સમિતિના સભ્યો શ્રી નરેન્દ્રસિંહજી સિંગી, શ્રી રાયચંદ ગુલાબચંદ, શ્રી પાનાચંદ મદ્રાસી તથા શ્રી ચંદુલાલ નાગરદાસ કૅન્ક્રેકટર વગેરેને તેમજે બળવેલી સેવા માટે અભિનંદનો આપ્યાં હતાં, તેમનાં કાર્યની અનુમોદના માટે વિશિષ્ટ પ્રતીકો આપ્યાં હતાં.

પ્રત્યુત્તરમાં શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ જણાવ્યું હતું કે અહીં જે કંઈ કાર્ય થયું છે, તે શાસનદેવની કૃપા અને શ્રીસંઘના પુણ્ય પસાચે થયું છે, અમે તો કંઈ જ કયું નથી. છતાં આપે અમારા પ્રત્યે સદ્ગુણ બતાવીને અભિનંદન આપ્યાં છે, તે માટે અમે આપના આભારી છીએ. શક્ય પ્રયત્નો કરવા છતાં આપ બધાને કંઈ તકલીફ પડી હોય તો ઉદારદિલે ક્ષમા આપશો. શાસનહિતનાં કાર્યોમાં આપણે સહુ સંગઠિત રહીએ અને યથાશક્તિ ફરજ બજાવીએ, એ જ મારી આપ સહુને વિનંતિ છે.

ત્યારબાદ શ્રી નરેન્દ્રસિંહજી સિંગીએ જણાવ્યું હતું કે આ મહાન કાર્ય આપ બધા લાઈઓનો સુંદર સહકાર મળવાથી જ થઈ શક્યું છે. વાસ્તવમાં કેઈ પણ મહાન કાર્ય સમાજના સહકાર વિના થઈ શકતું નથી.

ખુશીની વાત છે કે આ કાર્યમાં અમને જોડનાર શ્રમણીકુલ વિભૂષણા વિદુષી સાધ્વી રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા તેમના ગુરુવર્ય આચાર્યશ્રી માણિકચસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ આ પ્રસંગે હાજર રહ્યા છે અને મહોત્સવની નાની મોટી અનેક બાબતમાં તેમજે અમને સુંદર માર્ગદર્શન આપ્યું છે. એટલે આ મહોત્સવની સફલતાનો ખરો યશ તો તેમને ઘટે છે. આ સ્થળેથી હું આ બંને પૂજ્યોનો, તેમજ આ મહોત્સવને સાન્નિધ્ય આપનાર દરેક સાધુ-સાધ્વીનો અંતઃકરણથી આભાર માનું છું અને તેમના પ્રત્યે મારી કૃતજ્ઞતા પ્રકટ કરું છું.

આ મહોત્સવમાં લાગ લેનાર દરેક યાત્રાળુને બનતી સગવડ આપવા માટે અમે પ્રયત્નો કર્યો છે, છતાં કેઈ ત્રુટિ રહી ગઈ હોય અને આપને અગવડ લોગવવી પડી હોય તો ઉદાર હૃદયે ક્ષમા આપશો.

કેટલીક બાબતો એવી હોય છે કે જેનો દોર આપણા હાથમાં હોતો નથી. દાખલા તરીકે મહોત્સવ પુર બહારમાં ચાલી રહ્યો હતો, તે જ વખતે હવામાન પ્રતિકૂલ બન્યું અને વરસાદ જોરથી પડવા લાગ્યો. તેથી તંબૂઓમાં પાણી ભરાઈ ગયું અને આપને તકલીફ પડી, જો કે તેનું શક્ય નિવારણ કરવા માટે અમે સચિંત અને સક્રિય રહ્યા હતા, પણ રૂઢેલી કુદરત આગળ માનવીનું ગળું શું ? આ પ્રસંગે આપે નોંધપાત્ર હિંમત અને ધૈર્યનું અવલંબન લીધું, તે માટે આપને મુબારકબાદી આપું છું.

મહોત્સવ દરમિયાન કોઈ પ્રત્યે અવિનય આશાતના થઈ હોય કે કંઈ વચન કહેવાઈ ગયું હોય તેની ક્ષમા માગી મારું વક્તવ્ય સમાપ્ત કરું છું.

ત્યારબાદ જિનશાસનના જયનાદ વચ્ચે સભા વિખરાઈ હતી અને સહુ પોતપોતાનાં સ્થાને ગયા હતા.

[૧૨]

ઉપસંહાર

શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થનાં જીર્ણોદ્ધારનું અને તે અંગે થોળાએલ અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનું વર્ણન અહીં પૂરું થાય છે. તેમાં રજૂ થયેલી હકીકતોનો સાર એ છે કે,

પૂ. રંજનશ્રી મહારાજે સં. ૨૦૧૦ ની સાલમાં સુસાધવીઓ સાથે આ મહાતીર્થની યાત્રા કરી તેનાં સ્પર્શન-દર્શનથી તેમને ખૂબ આનંદ થયો, પણ તેની જીર્ણ-શીર્ણ દશા જોઈને હૃદય ધ્રુવાયું. કોઠીના મુનીમજીને પૂછતા માર્ગ સમજાયો અને કલકત્તામાં ચાતુર્માસ થતાં એ માર્ગ નિશ્ચિત થયો. કુનેહથી કામ લેતાં આ તીર્થનાં વહીવટદાર મહારાજ બહાદુરસિંહજીને જીર્ણોદ્ધાર માટે સમજાવી શક્યા. જે કામ મોટા મોટા આચાર્યોથી નહિ બનેલું તે એક સાધવીથી બન્યું. આનો અર્થ એમ સમજવાનો કે આપણો સાધવી સમાજ સત્વશાળી છે અને તેમાં અનેક છૂપાં રત્નો પડેલાં છે. જો તક મળે તો તેઓ પણ ઘણાં મહાન કામો કરી શકે એમ છે.

જીર્ણોદ્ધારનો સંકલ્પ પાકે થયા પછી થોડા જ વખતમાં અમદાવાદનિસાસી શેઠ રાજેન્દ્ર માણેકલાલ મનમુખલાલ કલકત્તા આવ્યા, તેમણે આ કાર્ય માટે રૂ. ૫૧૦૦૦ આપવાની ઈચ્છા દર્શાવી અને જીર્ણોદ્ધારનાં કાર્યને ઘણું પ્રોત્સાહન મળ્યું. ત્યારબાદ શ્રીસમેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિની રચના થઈ. પૂ. રંજનશ્રીજી મહારાજ કલકત્તાનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરીને સુરત આવતાં તેમના ગુરુબહેન સુરપ્રભાશ્રીજી મહારાજનો પૂરેપૂરો સહયોગ સાંપડ્યો અને કાર્યમાં અનેરો વેગ આવ્યો. તે માટે ખાસ પ્રચારક સમિતિની નિમણૂક થઈ.

ન્યારે એક કાર્યની લગની લાગે છે, ત્યારે તે અંગે નવા નવા માર્ગો-ઉપાયો મળી આવે છે અને સફલતા સમીપ આવતી જાય છે. પૂ. રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા સુરપ્રભાશ્રીજી મહારાજને આ કાર્યની લગની લાગી અને તેઓ રાત દિવસ તેનું ચિંતન કરી રહ્યા હતા, એટલે તેમને નવા નવા માર્ગો-ઉપાયો સૂઝ્યા અને તે કારગત નીવડ્યા.

જીર્ણોદ્ધારની ઝોળીમાં નાણાં પડતાં આ કાર્ય માટે એક બાંધકામ સમિતિ નીમવામાં આવી. તેણે સં. ૨૦૧૨ ની સાલથી ગિરિરાજ પર કામ શરૂ કરાવ્યું. અનેક શિલ્પીઓ તથા મજૂરો એ કામમાં જોડાયા.

આ કાર્ય માટે રૂ. દશલાખ મેળવવાના હતા, જે રકમ નાની તો ન જ કહેવાય પણ ધીમે ધીમે તેમાં પ્રગતિ થતી ગઈ અને તે રકમ મળી ગઈ. પણ હવે ખર્ચનો અંદાજ પંદર લાખ પર પહોંચ્યો હતો, એટલે નવા પાંચ લાખ રૂપિયા મેળવવાના હતા તે માટે પૂ. રંજનશ્રીજી મહારાજે અચળ શ્રદ્ધા રાખી કામ આદર્યું અને શાસનદેવની અદ્દશ્ય સહાયે તેમાં સફળતા અપાવી.

ગિરિરાજ પરની દુકામાં ચોગ્ય સમારકામ થયું એટલું જ નહિ, પણ જે જે વસ્તુ ભેગી કરવા જેવી લાગી તે પણ કરવામાં આવી અને તેણે સારાચે તીર્થની રોનક ફેરવી નાખી. જલમંદિર તો પાયામાંથી જ નવું બન્યું અને તેમાં આ ગિરિરાજ પર નિર્વાણ પામેલા વીશ તીર્થપતિઓ માટે વીશ કલામય ગોખલા થતાં તેની લબ્યતામાં ઘણોજ વધારો થયો. એકલાં આ મંદિરની પાછળ જ રૂ. પાંચ લાખથી પણ અધિક ખર્ચ થયો.

જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય પૂર્ણ થતાં અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ યોજવાનો નિર્ણય થયો અને તે માટે તૈયારીઓ થવા લાગી. સમિતિના ઉત્સાહી સભ્યોએ તે માટે તન-મન-ધનનો સારો એવો લોગ આપ્યો.

સં. ૨૦૧૭ ના માહ સુદિ ૮ તા. ૨૪-૧-૬૧ મંગળવારથી મહોત્સવનો પ્રારંભ થયો અને માહ વદિ ૮ તા. ૬-૨-૬૧ શુરુવારે તેની પુર્ણાહુતિ થઈ. કુલ સત્તર દિવસ ચાલેલા આ મહોત્સવને 'પૂજ્ય આચાર્ય', ઉપાધ્યાય તથા સાધુ-સુનિઓનું સાનિધ્ય સારા પ્રમાણમાં પ્રાપ્ત થયું અને સાધ્વીઓની સંખ્યા પણ ખૂબ સારી રહી. ભારતના જુદા જુદા પ્રાંતમાંથી આવેલા હજારો શ્રાવક-શ્રાવિકાએ તેમાં ભાગ લીધો અને તીર્થલક્ષિત શુરુલક્ષિત, સંઘલક્ષિત સારા પ્રમાણમાં કરી. ઉછામણીની રકમ એકંદર ઘણી સારી થઈ અને તેથી દેવદ્રવ્યમાં વૃદ્ધિ થવા પામી.

વચ્ચે બે ત્રણ દિવસ ધુમ્મસ તથા વરસાદની નડતર થઈ, પણ એ કંઈના હાથની વાત ન હતી. તેનાથી ઊભી થયેલી અગવડોને દૂર કરવા માટે સમિતિએ સખળ પ્રયાસ કર્યો હતો.

શ્રીમાન્ નરેન્દ્રસિંહજી સિંગી અને શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ આ કાર્યમાં ઘણો જ રસ લીધો હતો અને મહોત્સવ દરમિયાન ખડા પગે હાજરી આપી હતી.

આ રીતે શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થના ઇતિહાસમાં એક નવું પૃષ્ઠ ઉમેરાયું હતું. અને તે ચિરમરણીય બન્યું હતું.

શ્રી શામળા પાર્શ્વનાથાય નમઃ

ભારતવર્ષીય શ્રી શ્રવેતામ્બર જૈન સકલ સંઘે શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ દ્વારા કરાવેલ શ્રી સમ્મેતશિખરજી જીર્ણોદ્ધારમાં રકમો આપનાર પુણ્યવંત આત્માઓની નામાવલિ.

સંઘવી માણેકલાલ મનસુખભાઈ-અમદાવાદ.
 શ્રી મુંબઈના શ્રી ગોડીજી મહારાજના જૈન દેરાસરજી તથા ધર્મદા ખાતાઓની પેઢી.... મુંબઈ.
 શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી અમદાવાદ.
 શ્રી લોચણીજી તથા શ્રી શંખેશ્વરજી કારખાના પેઢી.... અમદાવાદ.
 શેઠ મોહનલાલ છોટાલાલ તથા શેઠ મૂળચંદ છોટાલાલ તથા શેઠ શંકરલાલ છોટાલાલ તરફથી કરાવેલ શ્રી ઉપધાન તપની સં. ૨૦૧૪ મહા ૦ સુ. ૫ ની માલની ઉછામણીની ઉપજમાંથી. અમદાવાદ.
 શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદજી તથા તેમના સુપુત્રો શાન્તિલાલ તથા સુંદરલાલ-અચ્છારી.
 શ્રી મુંબઈ કોટની ઉપધાન તપ સમિતિ તથા લાયખક્કા તપ સમિતિ.
 શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થ યાત્રા સંઘ
 શ્રી લાવનગર જૈન શ્રવેતામ્બર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છ સંઘ હ. શેઠ ડોસાભાઈ અલેચંદની પેઢી.....લાવનગર (સૌરાષ્ટ્ર)
 શ્રી ચાણુસ્મા જૈન દહેરાસરજી...ચાણુસ્મા (ગુજરાત)
 શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના જૈન દેરાસરજી નવસારી (ગુજરાત)
 શેઠ રમણલાલ દલસુખભાઈ મુંબઈ.

શ્રી અજિતનાથ ભગવાનનું જૈન દેરાસર વાપી (ગુજરાત)
 શેઠ છોટમલજી સુરાણા. કલકત્તા.
 શેઠ જીવરાજજી રામપુરીયા કલકત્તા.
 શ્રી આદીશ્વરજી જૈન શ્રવેતામ્બર મૂર્તિપૂજક દહેરાસર ટ્રસ્ટ, રતનપોલ નગીનાપોલ, અમદાવાદ.
 શ્રીમતી સુલોચના નરોત્તમદાસ જીર્ણોદ્ધાર ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ.
 શેઠ ચીમનલાલ ગોકળદાસ, અમદાવાદ.
 શ્રી એડન જૈન શ્રવેતામ્બર શાન્તિનાથજીનું દહેરાસર, એડન કેમ્પ.
 શ્રી સંઘ જીના મંદિર, મદ્રાસ.
 શેઠ માણેકલાલ ચુનિલાલ, મુંબઈ.
 શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદ જૈન જીર્ણોદ્ધાર ફંડ, મુંબઈ.
 શ્રી જૈન શ્રવેતામ્બર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છ સંઘ-નાગપુર.
 શ્રી રાજનગર પાવાપુરી જૈન યાત્રિક ટ્રેન-અમદાવાદ.
 શ્રી દોઢીપોલ જૈન સંઘ, વડોદરા.
 શેઠ ભોગીલાલ લહેરચંદના ઘર દેરાસરજી ૬૦ ચંપાળડેન-મુંબઈ.
 શ્રી મારવાડી જૈન પંચ કમિટિ મસ્કતી મારમીટ-અમદાવાદ.

શ્રી તોડાની પોલ દેરાસરજી, અમદાવાદ.
 શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ. હાં
 શ્રી જૈન શ્વે. મૂર્તિપૂજક સુધારા ખાતાની
 પેઢી. મહેસાણા (ઉ. ગુજરાત)
 શ્રી સાઉથ ઇન્ડીયન ફક્તોર મીલ્સ પ્રાઇવેટ
 લી મદ્રાસ.
 શ્રી નરોડા જૈન દેરાસરજી, નરોડા(અમદાવાદ.)
 શ્રી વર્ધમાન જૈન આગમ મંદિર સંસ્થા
 પાલીતાણા.
 પં પૂં ગણિવર્ય શ્રી ધર્મસાગરજી મહારાજ
 તથા પં પૂં પંચાસજી શ્રી કૈલાસ-
 સાગરજી મં ના ઉપદેશથી શ્રી નરોડા
 ઉપધાન સમિતિ, નરોડા (અમદાવાદ)
 શેઠ લક્ષ્મીચંદ્ર કૃત્યંદજી કોચર-કલકત્તા.
 પંડિત શ્રી વીરવિજયજી મહારાજના ઉપા-
 શ્રયનો જૈન સંઘ, અમદાવાદ (ગુજરાત)
 શ્રીમતી મણીબેન-તે વાડીલાલ દેવચન્દના
 ધર્મપત્ની-અમદાવાદ.
 શ્રી ભુરીબેન-તે શેઠ પુંજલાલ નગીનદાસનાં
 ધર્મપત્ની-અમદાવાદ.
 શ્રી ગીરધરલાલ છોટાલાલ, અમદાવાદ.
 શ્રી જામુદબેન ચીમનલાલ તથા ચોકસી
 શાંતાબેન લાલભાઈ, અમદાવાદ.
 શ્રી જૈન સ્વયંસેવક શિખરજી સ્પેશીઅલ
 યાત્રિક સંઘ. હં મોહનલાલ દીપચંદ
 ચોકસી મુંબઈ.
 શેઠ હાલાભાઈ ઉગરચંદ તથા શેઠ મણીલાલ
 ભગવાનદાસ અમદાવાદ.

શ્રી ભગવાડા પરગણા પંચ સમસ્ત. શ્રી
 અજીતનાથજી ભગવાનના દેરાસરજી,
 હં વજેચંદ ચુનીલાલ ભગવાડા (ગુજરાત)
 આચાર્ય શ્રી વિજયભક્તિસૂરીશ્વરજી મંના
 શિષ્યરત્ન પંચાસ શ્રી વિનયવિજયજી
 મહારાજ તથા શ્રી ગુણવિજયજી
 મહારાજના સદુપદેશથી શ્રી આરંભડા
 શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામિ જૈન દેરાસરજી
 આરંભડા
 શ્રી જૈનસંઘ હ. શેઠ આણંદજી કલ્યાણ-
 જીની પેઢી ધ્રાંગધ્રા (સૌરાષ્ટ્ર)
 ગાંધી વાડીલાલ નાથજીભાઈ વેજલપુરવાળાના
 સુપુત્રો. કપડવંજ (ગુજરાત)
 શ્રી જૈન દેરાસરજી શાંતાકુંઝ (મુંબઈ)
 શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ
 ડીસા (ખનાસકાંઠા)
 શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ
 મુલી (સૌરાષ્ટ્ર)
 શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ ખારડોલી
 શ્રી આગમોદ્ધારક સંસ્થા સુરત (ગુજરાત)
 શ્રી મહાવીર સ્વામી જૈન દેરાસરજી પ. પૂ.
 આ. શ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મ. ના
 સદુપદેશથી. સમી
 શેઠ છગનભાઈ ઉર્ફે મંગલભાઈ લક્ષ્મીચંદ
 વડુવાલા વડોદરા
 શ્રી ડાહ્યાભાઈ પ્રેમચંદ બુહારી (ગુજરાત)
 શ્રી ઉમેદચંદ ભુરાભાઈ તથા તેમની સુપુત્રીઓ
 સુલદ્રા બેન તથા સવિતા બેન શાહપુર
 (અમદાવાદ)

શ્રી હરિપુરાના શ્રી શીતલનાથજી ભગવાનના
જૈન દેરાસરજી હે લાડુઆ શ્રીમાળી
જૈન સંઘ. સુરત

શ્રી જૈન દેરાસરજી હે. રાજસ્થાન જૈન સંઘ
થાણા (મુંબઈ)

શેઠ કસ્તુરચંદ ધનાજી અચ્છારી (ગુજરાત)

શેઠ નગીનદાસ હેમચંદ સંઘવી શાહપુર
(જી થાણા)વાલાના સ્મરણાર્થે હે. તેમના
ધર્મપત્ની ચંદનબાઈ થાણા (મુંબઈ)

શ્રી રૂપવિજયજી મહારાજનો હાલેલાનો
ઉપાશ્રય અમદાવાદ

સંઘવી શેઠ માનમલ રાજજી ચીકપેઠ બેંગલોર

શ્રી શામળાની પોળ જૈન સકલ સંઘ
અમદાવાદ

શેઠ રતનાજી મોટાજી રુઘનાથજી
હે. મોટાજી રુઘનાથજી પૂના

શેઠ બાલારામજી છોટમલજી બાબુ
હે. ભીખમચંદજી પૂના

પ. પૂ. આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી
આનંદસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજના
શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિ શ્રી ગુણસાગરજી
મહારાજના સદુપદેશથી શેઠ સુરજ-
મલજી ઈન્દ્રચંદજી લલોરી વોરા તથા
તેમના ધર્મપત્ની ચંપાબાઈ ચાંદા

શેઠ અમરચંદ વજ્રેચંદ સંઘવીની સુપત્ની
મણીબેન-સુરત.

શેઠ ધારશીભાઈ ગણુપતભાઈ છેડા-મુંબઈ

બાબુ શેઠ અમીચંદ પનાલાલ ટેમ્પલ ટ્રસ્ટ-
મુંબઈ.

શ્રી શેઠજીતુ આદીશ્વરજીતુ દેરાસરજી જામ-
નગર (સૌરાષ્ટ્ર)

શેઠ મણીલાલ મુલચંદ રીલીજીયસ ટ્રસ્ટ-
અમદાવાદ.

શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈના ઘર દેરાસરજી-
અમદાવાદ.

શેઠ ચિમનલાલ મંગળદાસ. અમદાવાદ.

શેઠ રાવતમલજી ભેરુદાનજી સુરાણા, કલકત્તા

શેઠ જયંતિલાલ ગણુપતરામ વખારીયાના
માતૃશ્રી દીવાળીબેન સુરત

ધી યુનીવર્સલ ટયુરીસ્ટ ખુરે શ્રી બાલુ-
ભાઈ લાલભાઈ તથા પ્રભાવતીબેન
બાલુભાઈ મુંબઈ

શ્રીમતી અંશુરાબાઈ સીંધી કલકત્તા

શેઠ દેવચંદ જેરામભાઈનો પરિવાર મુંબઈ

ગોપીપુરા મેઈન રોડના શ્રી કુંથુનાથજી
ભગવાનના દેરાસર તરફથી સુરત

શેઠ હરિદાસ સોભાગચંદ તથા ચતુરાબેન
સોભાગચંદ મુંબઈ

પ૦ પૂ૦ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી
આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્ય-
રત્ન પૂ૦ મુનિગજશ્રી ગુણસાગરજી મગના
સદુપદેશથી શેઠશ્રી બાંસીલાલજી દેવર
તથા તેમના ધર્મપત્ની મુગનીબાઈ
હિંગનઘાટ (વિદર્ભ)

શ્રી ખુશાલ ભુવન ઉપાશ્રય, હ લોગીલાલ
મગનલાલ સુતરીયા—અમદાવાદ.

શેઠ શાંતિનાથ વર્ધમાનની જૈન પેઢી
પાલેજ (ગુજરાત)

શ્રી જૈન દેરાસરજી મલાડ (મુંબઈ)

શેઠ કૃલચંદ હઠીચંદના સ્મરણાર્થે હં શેઠ
શીવલાલ કૃલચંદ ચાણુસ્મા (ગુજરાત)

શ્રી જૈન શ્રે. મૂ. સંઘ, હં શેઠ આણંદજી
કલ્યાણજીની પેઢી, સુરેન્દ્રનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

શ્રી જૈન શ્રેતામ્બર સંઘ હં શ્રી મહાવીર

સ્વામી ભગવાનની જૈન દેરાસરની પેઢી
વલસાડ (ગુજરાત)

શ્રી ધનપીપલીની ખડકીના જૈન દેરાસરજી
હં ચમનલાલ સકરચંદ તથા નેમચંદ-
ભાઈ નિહાલચંદ, અમદાવાદ.

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજી જૈન દેરાસર
ટ્રસ્ટ મુંબઈ

શ્રી નિર્મલકુમારસિંહજી નવલખા કલકત્તા

શેઠ સુખાજી રવચંદ જેચંદ જૈન વિદ્યાશાળા
ટ્રસ્ટ ખાતુ અમદાવાદ

શ્રીમતી પાતુબાઈ રાયપુર

શ્રી સમેતશિખરજી તીર્થદર્શન

વિભાગ-૩

શ્રી સમેતશિખરજી તીર્થનો રાસ તથા રાસનો સંક્ષિપ્ત સાર.

ટૂંકોનું વર્ણન અને ઇતિહાસ:-

લેખક-મુનિ દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી-અમદાવાદ.

ળમો અરિહંતાળં ચવળ-જમ્મ-વય-નાળ નિઠ્ઠાળ પત્તાળ ।

વિળિયાદિસુ તિથ્યેસુ અઢાવય-સમ્મેતચંપા-ઝજ્ઞિતસેલપાવાસુ ॥૧॥

શિખરજી તીર્થની મહત્તા:-

વર્તમાન અવસર્પિણી કાલમાં ચોવીસ તીર્થકરો થયા હતા. તેમાંના પહેલા લ. ઋષભદેવજી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર, ખારમા લ. વાસુપૂજ્યસ્વામી ચંપાપુરીમાં, ૨૧મા લ. નેમિનાથજી ગિરનાર પર્વત ઉપર, ચોવીશમા લ. મહાવીરસ્વામિ પાવાપુરીમાં મોક્ષે ગયા. આ સિવાયના ૨૦ તીર્થકરો સમેતશિખર પહાડ ઉપર મોક્ષે ગયા હતા. તેમની સાથે અને તેમના પછી ખીજ હજારો મુનિવરો સમેતશિખર પહાડ ઉપર મોક્ષે ગયા હતા.

આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે-ભારતમાં સમેતશિખર ગિરિ મોટું સિદ્ધક્ષેત્ર તીર્થ છે. તેનું પ્રસિદ્ધ નામ સમ્મેતશિખર છે. પણ તેનાં ૨૧ ટૂંકોના હિસાબે જુદા જુદા ૨૧ પણ નામ છે. તેનું અર્વાચિન નામ પારસનાથ (હિલ) પહાડ છે. નૈનાગમો, પંચાંગી, વસુદેવહીંદી, ચઉવણ્ણ મહાપુરીસ ચરિયમ્, ત્રિષ્ઠિશત્રાકા પુરુષ ચરિત્ર, તીર્થકલ્પ તથા ખીજ ચરિત્ર ગ્રંથોમાં તથા તીર્થમાલાઓમાં સમ્મેતશિખર તીર્થના ઉલ્લેખો અને વર્ણનો મળે છે. નૈન મુનિવરોએ તેના આધારે સમ્મેતશિખરના સ્વતંત્ર વર્ણનના ગ્રંથો પણ બનાવ્યા હતા.

શિખરજી તીર્થના મહિમાના ગ્રંથો:-

૧ સમ્મેતશિખર માહાત્મ્ય:-

મહાકવિ આ. શ્રી દેવસૂરિ તથા તેમની શિષ્ય પરંપરાનો ઇતિહાસ “નૈન પરંપરાનો

ઈતિહાસ” (પૃ. ૪૧. પૃ. ૪૬૦ થી ૫૦૧)માં વિસ્તારથી આપ્યો છે. તેમાંની “નાગૌરી તપાગચ્છની શાખા”માં ૪૮ માં પદ્ધતર આ. રત્નશેખરસૂરિ થયા હતા. તેમનાં સં. ૧૩૭૨ માં જન્મ, સં. ૧૩૮૫ માં દીક્ષા, સં. ૧૪૦૦ માં ખિલાડા નગરમાં આચાર્યપદ અને સં. ૧૪૨૮ પછી સ્વર્ગગમન થયું હતું. તેમણે ખરતરગચ્છના આ. જિનપ્રભસૂરિ પાસે અભ્યાસ કર્યો હતો. તેમને “શિષ્યાધિકાર નલોમણિ”નું ખિરૂદ મળ્યું હતું. તેમણે સં. ૧૪૪૭ માં ગુણસ્થાનકમારોહ સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ, વીરજ્ય ક્ષેત્રસમાસ સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ, ગુરુગણ-પદ્ત્રિંશત-પદ્-ત્રિંશિકાવૃત્તિ, સ્થોધસત્તરીવૃત્તિ, સં. ૧૪૧૮ માં સિરિસિરિ-વાલકહા, સિદ્ધચક્ર દેખન વિધિ, દિનશુદ્ધિ દીપિકા, ગા. ૧૪૪, છંદો, રત્નાવલી અને પદ્દર્શન સમુચ્ચય વિગેરે ગ્રંથોની રચના કરી હતી. આચાર્યશ્રીએ સં. ૧૪૦૭ માં કિરોજશાહ તથાલખને ઉપદેશ આપ્યો. અને બાદશાહે તેમને સં. ૧૪૧૪ માં વિવિધ ફરમાનો આપ્યાં હતાં. આચાર્યશ્રીએ ૧૦૦૦ ઘરોના માણસોને નવા જૈન બનાવ્યાં. આ. રત્નશેખરસૂરિએ આ સિવાય કોઈ ગ્રંથ બનાવ્યાનો ઉલ્લેખ મળતો નથી. પણ ખુશીની વાત છે કે પં. રૂપરુચિ ગણિના શિષ્ય પં. કવિ દયારુચિ ગણિ “સમ્મેતશિખર રાસ” (ઢા. ૫, ગા. ૪૧)માં લખે છે કે આ. રત્નશેખરસૂરિએ સં. ૧૪૦૦ પછી સંસ્કૃતમાં “સમ્મેતશિખર માહાત્મ્ય” ગ્રં. ૧૬૦૦૦ બનાવ્યું હતું. આ માહાત્મ્ય આજે ઉપલબ્ધ નથી. સાહિત્ય પ્રેમીએ વિશેષ સાવચેત રહી આ ગ્રંથ શોધી કાઢવો જોઈએ.

૨ સમ્મેતશિખર રાસ:—

તપાગચ્છના ગીતાર્થ પં. રૂપરુચિગણિના શિષ્ય કવિ પં. દયારુચિ ગણિએ સં. ૧૮૩૫ મહા સુ. ૫ દિને શિવપુરીમાં શ્રી પૂજ્ય વિજયધર્મસૂરિના રાજ્યમાં સંવેગી પં. દેવવિજય ગણિની દોરવણી મુજબ સમ્મેતશિખર ઉદ્ધાર રાસ (ઢાળ ૨૧, ગ્રં. ૮૦૧)ની રચના કરી હતી. આ સર્વ મુનિવરોનો વિસ્તૃત પરિચય ૨૧ માં ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે આવશે.

* આ ઈતિહાસના લેખકે સં. ૧૯૮૩ કાર્તિક સુદિ ૫ ના રોજ મુમધમાં દિનપ્રનિદિન ગુજરાતી “વિશ્વપ્રભા” નામે દીકરા રચી હતી.

શ્રી સમેતશિખરજનો રાસ

શ્રી પાર્થનાથાય નમઃ
અથ શ્રીસમેતશિખરરાસ લિખ્યતે

આરંભ :—

(દ્વહા)

શ્રી પારસ જિનવર નમી, નમીયે શારદ માય.
વચનામૃત રસ દીજીયે, કીજે શુભ સુપસાય. ૧
પારસ પારસ કીજીયે, પારસ પરમ નિધાન.
પારસ પરમ દયાનિધિ, સાંવત્રીયો રાજન. ૨
ભૂમાંહે તીરથ ઘણાં, ગિણુવા કેા સમરતથ.
ઉધર્વ અધો મધ્ય લોકમેં, બહુલાં જિહાં તીરતથ. ૩
સહુ તીરથ માંહે સરસ, સમેત શિખર ગિરિરાય.
સિદ્ધ લયા ન્યાં વીશ પ્રભુ, સાધુ અનંત શિવપાય. ૪
વીર જિનેશ્વર ઇમ લણે, ઇન્દ્રાદિક સુર પાસ.
સમેત શિખર તીરથ શિરે, વીશ પ્રભુ જિહાં વાસ. ૫
તે માટે તીરથ બડો, સમેત શિખર કહેવાય.
કહું રાસ હિયે જેહને, સુણતાં સુખ બહુ થાય. ૬

ૐ

ગિરિપરિચય :—

(દાલ પહેલી)

(રાગ—ધન ધન સંપ્રતિ સાચો રાજ, એ ચાલ)

ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ પ્રવર તીરથ માંહે આર દે.
દુરગતિ દૂર નિવારેં એ ગિરિ, ઉતારે લવ પાર દે. ધ૦ ૧
ગગન મંડલ સે બાઢ કરંતો ઉંચો જિમ આસમાન દે.
ઝાડ ઝંગી ઔર ઝરણુ ઝરત હૈ, મોર કરત નૃત્ય તાન દે. ધ૦ ૨
ગંધર્વનાલો સીતાનાલો, વહે જિહાં નિર્મલ નીર દે.
જાત્રી જન આવીને ત્યાં સહુ, સ્નાન કરે બેસી તીર દે. ધ૦ ૩

શીતલ નિર્મલ જલ તિહાં ઝરણે, પાવન કરી શુચિ અંગ રે.
 વસ્ત્ર પવિત્ર પહેરી સહુ અંગે, ચઢીયે ગિરિ ઉતંગ રે. ધ૦ ૪
 અંખા રાયણુ સરસ ખજૂરાં, શીતાફલ નાલેર રે
 કેલાં અનાર જરદ નારંગી, વૃક્ષ બહુ ચિહું ફેર રે. ધ૦ ૫
 વૃક્ષ અનેક પહુલા વલી બહુલા, ઋતુ ઋતુ કા ફલ પૂર રે.
 વાસે પરિમલ જિહાં ગિરિચિહુંદિસ, સમેત શિખર હેં સૂનર રે. ધ૦ ૬
 કેવડા કેતકી જય મોગરા, કુંદ મચકુંદ ગુલાબ રે.
 ગંધરાજ સેવત્રી સુગંધી, બઉલસીરી બહુ ઝાખ રે. ધ૦ ૭
 રિત રિતકે સુગંધિ ફલ ફૂલેં, ભમર ભમેં ચિહું પાસ રે.
 બહુલા વૃક્ષનાં પુષ્પ સુગંધી, વાસે પરિમલ ખાસ રે. ધ૦ ૮
 સિંહ ધકુકે પર્વત ઉપર, અન્ય હી જીવ અનેક રે.
 ઝાડ ઝંગી મેં ચિહિસ ફિરતા, કરતા કેલ વિશેષ રે. ધ૦ ૯

યાત્રાવર્ણન :—

દેશ દેશના સંઘ મિલ આવે, બોલે જય જિન વીસ રે.
 પહલી સફલ બોલાય પાલગંજે, લહી રાજની આશીષ રે. ધ૦ ૧૦
 સાંવલીયા પ્રભુ પાસ કી મૂરત, બહુ ઓછવ મંડાણુ રે.
 પાલગંજ સે પ્રભુજી લાવે, બોલે મુખ જય વાણુ રે. ધ૦ ૧૧
 સંઘ સહુ મધુ વનમેં આવેં, કરિ રહે પટ આવાસ રે.
 મધુવન મેં પ્રાસાદ પ્રભુ કો, જિહાં થાયે પ્રભુ પાસ રે. ધ૦ ૧૨

ઉપક્રમ :—

સમેત શિખર ગિરિ પર્વત ઉપર, ટુંક જિહાં છે વીસ રે.
 વીસ ટુંક કા નામ જૂજૂવા, કહસ્યું હિયડે હિંસ રે. ધ૦ ૧૩
 ટુંક પર જે જે પ્રભુજી, લેહિ જિહાં જિહાં નિરવાણુ રે.
 ટુંકે ટુંકે સાધુ સિધ્યા, કહસ્યું તે હિવ જાણુ રે. ધ૦ ૧૪
 જિણુ જિણુ ટુંક ઉદ્ધાર કર્યો જિણુઈ, કહસ્યું તે હિવ સખંધ રે.
 કુણુ કુણુ દેશનાં કુણુ કુણુ નગરનાં, કુણુ કુણુ રાજ પ્રખંધ રે. ધ૦ ૧૫
 જે જેહવા હોવેં તે તેહની, જે જેહવાં રંગ વસ્ત્ર રે.
 પહેરી ભત્ર કરેં તે તેહવા, લહસ્યેં ફલ તે તત્ર રે. ધ૦ ૧૬

જે જેતા પૌષધ કે કેતા, ક્યે' જાત ફલ તેહ રે.
 લહેસ્યે લવિજન લાલ જાત્રા મેં, ફલ અનંતા તેહ રે. ધ૦ ૧૭
 દુ'કે દુ'કે જે જે પ્રભુ સંગ, તે તે મુનિવર તેહ રે.
 જેહનું વર્ણન હોસ્યે' જે આગે', સુણન્યો ચતુર લવિ તેહ રે. ધ૦ ૧૮
 પહેલી ઢાલે' પહિલું વર્ણવ, જાણવા કાળે' જેહ રે.
 આગે વર્ણવ સખલ દયારુચિ, લણસ્યે' તે શુણ ગેહ રે. ધ૦ ૧૯

(ઢાળ ખીલ)

(રાગ-જોગી થારે' ઝોલી ને તુંખી હાથ મેં રે એ દેશી)

હુંગર ટાહો રે હુંગર ફૂટરો રે હુંગર પહુલો ત્રિજોયણમાન.
 વીશદુ'ક પરિવારે' સોહતો રે, જિહાં પ્રભુ વીશ જિણુ'દ વખાણ માં ૧
 મારો મન મોહો રે સમેતગિરિ તીરથે રે
 તીરથ સહુમે' રે એ તીરથ સાર. માં

(૧) સિદ્ધવરદુ'ક :—

પહેલી એહ સમેત શિખર ઉપરે રે, અજિતનાથ નિર્વાણ વિચાર.
 ચાર કલ્યાણક અન્નેધ્યામે' લયારે, પાંચમું સમેત શિખર ગિરધાર. ૨
 સમેત શિખર ગિરિ ઉપર સોહતો રે, મનોહર ઊંચો સિદ્ધવરદુ'ક.
 જિહાં પ્રભુ અજિત જિનેશ્વર સિદ્ધ થયા રે,

સહસ્ર મુનિ સંગ આગ્યે એહ દુ'ક. ૩

લક્ષ બહોંતેર પૂરવતું આયુ રે, લોગવી અજિત જિનેશ્વર લાણ.
 સખલ અષ્ટકર્મ કું ક્ષય કરી રે, પ્રભુ લહી અનુંલવ એક વખાણ. ૪
 સમેત ગિરિ સિદ્ધવર દુ'ક પર રે, મુનિ મુગત ક્રી સંખ્યામાન.
 એક અખજ અસી કોઠ જ જે કદા, ઉપર ચૌપન લક્ષનો થાન. ૫
 બારે' અજિત અરુ અંતર સંભવ વિચે' રે, મોક્ષ ગયા સાધુ ધર ધ્યાન.
 તિણ કારણ એ શિખરગિરિ દુ'કનો રે, તીરથ મોટો એહ સુથાન ૬
 કોઠ બતીસ જ પૌષધ ફલ લહે' રે, ફલ તે તો જાત્રાએ' એકમાન
 જોયે સમેત શિખર ગિરિ જાતરા રે, કરસ્યે' લક્ષસ્યે' ગતિ શુભવાન. ૭
 પહલી એહ સમેત ગિરિ જાતરા રે, ક્યે' ઉદ્ધારજ તેહનું નામ.
 સાંભલને સહુ લવિ હિવે તેહનું રે, માત પિતા અરુ નગરી ઠામ. ૮

શ્રી અજિતનાથ પ્રભુ જન્મ :-

હિવે આદિ અજિત વિચ અંતર તે કહ્યો રે, પચવીશ કોડ લાખ સાગર જાણુ.
તેહ વિચ પચવીશ લાખ કોડ ઇંદ લયારે, શિખર મહાતમ તેહની વાણુ ૯
નગરી અયોધ્યાનો તે રાજવી રે, જિતશત્રુ વિજયા રાણી કંત.
લઘુ બ્રાતા વલી જિતશત્રુના વડી રે, નામ સુમિત્ર જીવરાજપદ હુંત. ૧૦
સુમિત્રની અંગના જસોમતી રે, રુપે કહું મયણ સુકોમલ અંગ.
વિજયા જસુમતી દોનું રાણીયાં રે, દેરાણી જેઠાણી મીલ જીગ સંગ. ૧૧
ચૌદ સુપન જોડે એક રજની લહે રે, જિન ચક્રી જનની મીલ દોય.
વૈશાખ સુદિ તેરસની રજનીયે રે, અખાધા રહિત લહે સુપનાં સોય. ૧૨
વિજય વિમાન સું જીવ આવી ચબ્યો રે, ભોગવી તીસ સાગરની આય.
આવે ત્રિહૂં જ્ઞાને જો સંયુક્તથી રે, તીર્થ કર પદ તેહે ને થાય. ૧૩
જિન ચક્રી જનની પ્રસવ્યાં રે, અજિત સગર દોનુ શુભ જાત.
સુત ઉછવ રાજાતે બેહું કરે રે, જિતશત્રુ સુમિત્ર બેનુ મીલ બ્રાત. ૧૪
ગર્ભે અજિત જિનેશ્વર તે છતાં રે, અનમી નમ્યા મિલે તે સહુરાય.
જળ રાય જિતશત્રુનો જય થયો રે, અનમ નમાયા તે સહુ પાય. ૧૫
તે પરીક્ષાયે નામ માવિત્ર ઠવે રે, અજિત સગર જીગપુત્ર અભિરામ.
અનુક્રમે અજિત સગર પ્રૌઢા હુવા રે, માં હૂલરાવે કહી કહી નામ. ૧૬
પરણાવ્યા તે બેહુને હર્ષસું રે, કરી બહુ ઔચ્છવ અધિક મંડાણુ.
ધર ધર ઔચ્છવ તોરણુ ખારણુ રે, હરખ લયો સનુ રાણુ રાણુ. ૧૭
ફૂલ ઢાલે જનમ વ્યાવ વરણુવ્યો રે, અજિત સગર જીગકુમર વિખ્યાત.
અજિત સગર જીગકુમર દયાનિધિ રે, નિત જપો નામ લલી પરભાત. ૧૮

(ઢાંલ ત્રીજી)

(વૈરાગી જિનસે લાગો અવિહડ રંગ. એ દેશી)

અજિતનાથ પ્રભુ પિતા દીક્ષાદિ :-

હિવે ધર્મધેષ પુનિ આવીયાજી, મુનિ કરત વિહાર.

નગર અજોધ્યા પરિસરેજી, રહે ઉદ્યાન મઝાર.

લવિજન ! ગુણવંતા સુણુજ્યો સહુ વિસ્તાર.

વનમાલી તબ દૌડને'લ, દેવે' વધાઈ તામ.
 જિતશત્રુ તબ હરખીયે'લ, ઘે વનમાલી ને' દામ. લવિં ૨
 જિતશત્રુ સુમિત્ર દોઢ મિલી'લ, લેઈ અપણે' પરિવાર.
 મુનિ વંદન વન આવીયા'લ, કરી બહુ ઋદ્ધિ વિસ્તાર. લવિં ૩
 કરી વંદન બહુ ભાવસુ'લ, ઐઠા બેસણ ઠાંમ.
 ધર્મઘોષ મુનિ તિણ સમે'લ, ઘે દેશના તે નામ. લવિં ૪
 સુણ વાણી પ્રતિબુઝીયા'લ, જિતશત્રુ સુમિત્ર દો બ્રાત.
 સંજમ લેવા ઉમદ્યા'લ, કરતા મીલ દોહુ વાત. લવિં ૫
 ગુરુ વાંદી ગૃહ આવીને'લ, અજિત કુંવર પટધાર.
 સગર બુવરાજ પદે' ઠવે'લ, ઘે રાજ્યનાં સહુ ભાર. લવિં ૬
 જિતશત્રુ સુમિત્ર બહુ મિલી'લ, આવે ધર્મઘોષ સૂરિપાસ.
 દ્યે' દીક્ષા તપ આદરે'લ, કરી અષ્ટકર્મ' દલ નાશ. લવિં ૭
 અણુસણ કરી સુરપદ વરી'લ, જિતશત્રુ મુનિ રાય.
 ઇશાનેન્દ્ર પદ તે લહી'લ, ઇંદ્ર રિદ્ધિ સહુ પાય. લવિં ૮
 અજિત જનની વિજયા સતી'લ, લહી શિવપદનો ભાગ.
 ધન ધન જિન માતા પિતા'લ, દેવ ગતિ અનુભવ રાગ. લવિં ૯
 આઠ લાખ પૂરવનૂ' લ, ભોગવી અજિત સુરરાજ.
 લોકાંતિક વચને સુણી'લ, ચિત્ત સમજ્યા શુભ કાળ. લવિં ૧૦
 ધન ધન જિન રાજા ધન ધન તુમ અવતાર.

શ્રી અજિતનાથ પ્રભુ દીક્ષા-કેવલ :-

બરસી દાન પ્રભુ દિયે'લ, સંજમ સુમનખાલ,
 ખેસી સુપ્રભા શિળિકા પ્રભુ'લ, ઓચ્છવ કરે ઇંદ્ર મિલમાલ. ધનં ૧૧
 પંચ મુદ્રી કરી લોચની'લ, આગાર સે ભચે અણુગાર,
 મર્ધ સુર્ધ ઓહિ પલજવ વલી'લ, ચાર જ્ઞાન શુભ ધાર. ધનં ૧૨
 સહસ્ર સંગ મુનિવર ભયા'લ, ગૃહી સંજમ ત્રત ધાર,
 દો ઉપવાસે પારણે' લ, કરીય અજિત સુખકાર. ધનં ૧૩
 ગામ નગર પુર વિહરતા'લ, કરતા ઉચ વિહાર,
 આયે અયોધ્યા પરિસરે'લ, ઉપલ્લો કેવલ સાર. ધનં ૧૪
 કેવલ મહિમા સુર કરે'લ, કરે સમોસરણ રચનાહ,
 ચૌમુખી વાણી વિસ્તરે'લ, સુર નર મુનિ તિરિ વાહ. ધનં ૧૫

સગરચક્રી દીક્ષા :-

- અનિત રાજ્ય સગરે લહ્યોલ, પાલે રાજ્ય વિશેષ,
એકણુ દિવસ વધામણોલ, હોય મિલ્લી તખ દેખ. ધન૦ ૧૬
- પ્રભુ કેવલ એક વધામણોલ, ચક્ર રત્ન ઉપજત,
એ દોનૂ એકણુ સમયેલ, પામ્યો અતિ સુખ સંત ધન૦ ૧૭
- પહલી વાંદી પ્રભુ લણીલ, પછે સાધ્યા સહુ દેશ,
સાધી દેશ અયોધ્યા લણીલ, આન્યા સગર નરેશ. ધન૦ ૧૮
- સગર નરેશ જખ કુમારનેલ, દે આદેશ નરેશ,
જઈ અષ્ટાપદ તીર્થનીલ, કરી ઇમે જાત્ર વિશેષ. ધન૦ ૧૯
- જહનુકુમર અદિ સાઠ સહસસુત, ચલે અષ્ટાપદ જાત,
જાત્રા કરે તહાં તીર્થનીલ, ચિહું દિસ ફિરી વિખ્યાત. ધન૦ ૨૦
- સાઠ સહસ સુત ચક્રી ના મિલ, બંધન કરે એક જાત,
એ તીરથ આસાતનાલ, ન કરે કોઈ વધાત. ધન૦ ૨૧
- જહનુકુમર દંડ ગ્રહેલ, ખાઈ ફેરી ચિઉઃ ફેર,
ખેચ સમુદ્ર સે ગંગા લાથો, દંડ રતન સે ઘેર. ધન૦ ૨૨
- ગંગા અષ્ટાપદે ફીરેલ, ક્ષોભાણા નાગ લોક,
ક્રોધ કરીને આવીયાલ, નાગ કુમર મિલ શોક. ધન૦ ૨૩
- જહનુસહિત સાઠ સહસ્રનેલ, નાગ કુંવર કૂંકાર,
ભસ્મ કર્યા સહુ તેહનેલ, થયા સુરલોકે અવતાર. ધન૦ ૨૪
- કરી વૈયાવન્ય તીર્થનીલ; ખારમા દેવલોક સાર,
એ સંબંધ જોઈજયોલ, આવશ્યકે સૂત્ર મજાર ધન૦ ૨૫
- પુત્ર મરણ ચક્રી સુણ્યોલ, ઉપજ્યો દુઃખ અપાર,
સુરપતિ આવી સમજાવિયોલ, શોક નિવારી સાર ધન૦ ૨૬
- ભરત પરે સંઘવી થયોલ, આયો ઉજ્જવલ ગિરિ જાત.
પૂલ પ્રથમ જિણુંદનેલ, કર્યો ઉદ્ધાર વિખ્યાત. ધન૦ ૨૭
- સગર ચક્રી ગૃહ આવીનેલ, લગીરથ ને દિયો રાજ,
અનિતનાથ પાસે બલોલ, સગર સંજમ ગૃહી સાજ. ધન૦ ૨૮
- સગરે સંજમ આદરિયોલ, ત્રીલ હાલે એહ,
હિવે અનિત નિર્વાણનેલ, લણે દયારુચિ અતિ નેહ. ધન૦ ૨૯

શ્રી અજીતનાથપ્રભુનિર્વાણુ:—

(ઢાલ ૪)

(ઉંખદરિયજે ને ગાજે હોં લટિયાણી રાણી ચઢ જીવે-એ દેશી)

હિવે સમેત ગિરિ આયા હો, મન લાયા તીરથ ભપરે;
 કાંઈ સિદ્ધવર ટુંકે નેહ, અજીત જીનેશ્વર સ્વામી હો;
 શિવ ગામી પામી મોક્ષને, કોઈ સમેત શિખરગિરિ તેહ;
 સિદ્ધવર ટુંકે સુહાવે હો, જીહાં આવેં ધ્યાવેં સિદ્ધ ને.
 કોઈ લહી તિહાં અધિક સનેહ, કરી નિશ્ચેણી ગિર હો;
 સિદ્ધવર ટુંકે સોહીયા, કાંઈ પોહતા નિશ્ચેણી અનુભવ ગેહ. ૧

લક્ષ ખહોતર પૂરજ હો, પ્રભુ આયુસ્થિતિ પૂરણ કરી;
 કાંઈ માસ કરી સંથારો, પદ્માસન રહી સ્વામી હો.
 શિવગામી પ્રભુ અનુભવ વરી, કાંઈ સહસ્ર મુનિ સંગ ધાર;
 નિર્વાણુ ઉચ્છવ કરતા હો, વલિ ધરતા ઉમંગ દેવતા.
 કરી વિધિ નિર્વાણુ સુરસાર, સુર નંદીશ્વર ગાઈ હો;
 શુદ્ધ થાઈ કરી પ્રભુ સેવના, કાંઈ ખોલતા મુખ જ્યકાર. ૨

સિંહસેન ગણધર મુકિત:—

વલી સમેત ગિરિ ટુંકે હો, આથે સિદ્ધવર ટુંકે મુનિવરા;
 કાંઈ નિર્વાણુ ભૂમિ વિચાર, સિંહસેન મુનિ રાયા હો.
 આયા ગણધારી અજીત નાં, કાંઈ પાયા સમેતગિરિ સાર;
 અજીત નિર્વાણુ ટુંકે હો, ખલિ મુકે મોહ તે દેહનો.
 કાંઈ જેહનૂ મન એકતાર, પાંચસે મુનિ સંઘાતે હો;
 સિદ્ધ સાથે અનુભવ પદવરી, કાંઈ તરી લવ સિંધુ પાર. ૩

હિવેં આમ નગર વિચરંતા હો, વલિ ધરતા ચરણસુહંકર;
 કાંઈ કરતા ઉમ્ર વિહાર, સગર મુનીશ્વર આવે હો.
 મન લાવે અયોધ્યા પરિસરે, કાંઈ સહસ્ર મુનીસર ધાર;
 રહેં કાનન કાઉસંગે હો, ખહુરંગે ધ્યાન જ ધરતા.
 કાંઈ આવત દોષ નિવાર, વનપાલક તવ ધાઈ હો;
 ખધાઈ દેવા આવિયો, કાંઈ ખોલતો મુખ ઈક તાર ૪

રાય ભગીરથ પાસેં હો, ઇક સાંસે બધાઈ તિણુ દેઈ;
 કાંઈ હરખ્યા સહુ પરિવાર, રાય ભગીરથ તેહવેં હો.
 તે દેવે સાર મુદ્રા મણી, કાંઈ બનપાલિકને તિણુ વાર;
 દાદા બંદણુ કાજે હો, બહુ સાજેં વાળ બાજતે.
 કાંઈ ગાજતા ગયવર સાર, અશ્વ, રથ, પૈદલ પૂરા હો;
 બહુ સંગ શૂરા મલપતા, કાંઈ નગરના બહુ નરનાર. ૫
 કાનન માં સહુ આવે હો, બહુ ભાવે મુનિજન વાંદતા;
 કાંઈ ખેઠો (ઉચિત) ઠામ, દેસના ઘેં મુનિરાયા હો.
 મન ભાયા આગમ ભાષતા, કાંઈ બોધવા ભવિજન કાજ;
 મીઠી અમીરસ વાણી હો, ભવ્ય પ્રાણી સુણી મોહ્યા.
 કાંઈ પ્રતિબુદ્ધ એ કેઈ તામ, રાજ ભગીરથ જ'પે હો;
 મુનિ સ'પે વચન શુભ ઉચરે, કાંઈ કહેં મુનિને કરે પ્રણામ. ૬
 સ્વામી મુજ નિસ્તારો હો, ભવ તારો વારો દુખ ને;
 કાંઈ અનુભવ કિમ હોંવે હાથ, મુનિ મુખ વચન રસાલેં હો.
 શુભ ઠાલે વચન ઈમ ઉચરે, કાંઈ કરો શિખરની જાત;
 પિતર ને પૂજી લહો, મન વાંછિત સિદ્ધિ આપણા.
 કાંઈ તરિયે ભવ જલ પાથ, ગુરુ વાણી ભવણેં હો;
 મુખ્ય પથેં કરવું એ સહી, કાંઈ અતિ હિય મેં હર્ષાત. ૭
 ગુરુ વાંછી ઘર આવેં હો, પઠાવે સંઘ કંકાતરી;
 કાંઈ કરે હિવેં સંઘ તયાર, બીસ સહસ ગજ ગમતા હો.
 મહ ઝરતા અતિ બહુ જમતા, કાંઈ કરતા કેલિ અપાર;
 કેઈ હોદા ગજ સોહિં હો, કેઈ મોહિં અંબાવાડિયા.
 કાંઈ શુંજત જિમ જલ ધાર, ઉરકી ઐરાકી કેઈ હો;
 કેઈ કાછી ધાઠી જાતના, કાંઈ જુરી બીસ હજાર. ૮
 ગજ રથ, અશ્વ રથ, બહુલાહો, કેઈ બહુલા વૃષભ રથ સોહતા;
 કાંઈ રથ પિણુ બીસ હજાર, મુછાલા મધરાલી હો.
 અડિયાલા પાલા કંકડા, કાંઈ પાલા લખ બીસ હજાર;
 દેવ સુખાસન કેઈ હો, કેઈ ચક્રોલ સુહામણા.
 કાંઈ સહસાગમ કેઈ ત્યાર, ખાતી નહિ ભોઈ હો;
 કોઈ બેલદાર સંઘ મેં ઘણા, કાંઈ દીવીધરા હૈ અપાર. ૯

સંઘ ચતુર્વિધ સજલો હો, નિઠલો નહીં કોઈ સંઘ મેં;
 કાંઈ દ્રવ્યે સહુ ભરપૂર, કોઠારી ભંડારી હો.
 વ્યાપારી સારી વસ્તુના, કાંઈ સેઠ સારથવાહ સનૂર;
 વાણીજીવિ વિવિધ પ્રકારે હો, બાબત ઘણા બાબતા.
 કાંઈ કરતા પ્રભુ ગુણ ચૂર, ગયન વિણ બહુ ગાવેં હો;
 રાગ રાગણી સ્વર છંદસે, કાંઈ તાન માન કરી સૂર. ૧૦
 ઇંદ્ર વિધ સંઘ સજલો હો, અધિકાઈ નિસાણુ કેઈ ભલા;
 કાંઈ સંઘના બહુ વરણાવ, રાજ ભગીરથ જેહવો.
 વલી તેહવો નહિ કોઈ નેહલો, કાંઈ સંઘપતિ નામ ધરાવે;
 રાજ લોકા બહુ તેરી હો, ઇંદ્રાણી જાણેં અપસરા.
 કાંઈ દાસદાસી મિલ ભાવ, વલિ બહુ લોકરી બહુલે હો;
 સંઘ સઘલો લોકેં સામઠો, કાંઈ બહુ વહાં ડેરા તણાવ. ૧૧
 જુનું તિલક કરી મન ભાલેં હો, ખિસાલેં ચોખા ચાલિયા;
 કાંઈ મંગલિક શ્રીફલ હાથ, શુભ લગને શુભ જાગેં હો.
 શુભ વેલા ભલી માહિં ઇની, કાંઈ ખિદા ભઈ બહુ સાથ;
 સગર મુનીશ્વર પાસે હો, ઉદલાસે કરે બહુ ખિનતી.
 કાંઈ મયા કરો મુજ નાથ, જાત્રા શિખર ગિરિ સંગે હો;
 બહુ રંગે અયોધ્યા સુ સંચર્યા, કાંઈ જપતા નવપદ ગાય. ૧૨
 બાલા બૂઠા સંગે હો, મન રંગ ઉમંગે ચાલતા;
 કાંઈ કરે ત્રિણુ કોસી મુકામ, છવેહરી પાલતા હો.
 ટાલતા ઇર્થાપથ દોષને, કાંઈ ગાતા પ્રભુ ગુણ ગ્રામ;
 અનુક્રમે શિખર ગિરિ નિરખી હો, હિય હરખી વધાવે ગિરિ મણી;
 કાંઈ સોને રુપે દામ, મધૂ વન મેં જખ આવેં હો;
 બહુ ભાવે ગિરિ વંદન કરેં, કાંઈ આરતી ઉતારે તામ. ૧૩
 ચઢી સમેત ગિરિ પાળેં હો, બહુ રાળેં મિલ મિલ થોકસું;
 કાંઈ ગંધર્વ નાલેં આપ, ચરણ પરવાલી સજલેં હો.
 નિર્મલ ઘઈ થાક ઉતારતા, કાંઈ તિહાં સહુ સંગે ધાય;
 ફિર બદતા તૂલિ આગે હો, બહુ રંગે ચઢતા મન કરી.
 કાંઈ હરખી તસહુ ઉંમાય, સીતા નાલે આવી હો;
 મન ભાવી ભાવી વીસમો લહેં, કાંઈ બાલા બૂટા મુખ પાય. ૧૪

શિખર અતિશય ભારી હો, સુખકારી ખેદ ન કોઈ લહેં;
 કાંઈ રાજ સહુ નરનાર, મૂલ શિખર ગિરિ ચઢિયા હો.
 વલિ સરિયાકાર જનમતણા, કાંઈ સિદ્ધવર દૂંક દિલ ધારા;
 સુરપતિ થુલેં રચિયો હો, તિહાં નિરખી અજીત જનરાયને.
 કાંઈ મન મેં હર્ષ અપાર, વંદન કરેં મન ભાવેં હો,
 તિહાં ધ્યાવેં અજીત જન નામને, કાંઈ સુખ ઉચરે જ્યજ્યકાર. ૧૫

પૂજા બહુ વિધ સારેં હો, મન ધારેં પ્રભુ ગુણ ગાવતા;
 કાંઈ બહુ વિધ ભક્તિ કરંત, ભાગીરથ ખડ ભાગી હો.
 અતિરાગી અજીત જન પોતરો, કાંઈ પિતૃ ચરણ પૂજંત;
 સ્નાત્ર સત્તર પ્રકારી હો, અધિકારી અષ્ટ પ્રકારની.
 કાંઈ સેવા કરેં, હરખંત, ભાગીરથ મન ભાવેં હો;
 પ્રાસાદ કરાવે તેહવો, કાંઈ પ્રથમ ઉદ્ધાર કરંત. ૧૬

ગગન મંડલ તિણુ વેલા હો, બહુ લેલા વાજંત બાજતા;
 કાંઈ સુર સહુ મિલતેં આપ, પુષ્પે વૃષ્ટિ બહુ કરતા હો.
 ઉચ્ચરતા શબ્દ જ્ય જ્ય લલા, કાંઈ આવી નમેં પ્રભુ પાય,
 ઉપજ્યો કેવલ જોડવેં હો, વલિ તેહવેં સગર મુનીસને;
 કાંઈ લોકલોક દીખાય, કેવલ ઉચ્છળ કરતા હો,
 બહુ ધરતા હરખ સહુ દેખતા, કાંઈ સેવતા કેવલી પાય. ૧૭

લોકા લોક પ્રકાસે હી, સુખ ભાષે દેસના નિરમલી,
 કાંઈ સગર કેવલી તિણુવાર, શ્રવણ સુણેં લવ્ય પ્રાણી હો.

જિનવાણી અમીરસ સું લલી, કાંઈ અતિ આંણી એક તાર,
 સગર કેવલી પાયો હો, નિષ્કંજિ સવાયો તે લલો.

કાંઈ સિદ્ધવર-દૂંકે ધાર, સરસ મુનિ ઘાતે હો,
 મુનિ ખાતે અનુભવ નિર્મલી, કાંઈ સમેત શિખર પાર સાર. ૧૮

હિવે ભાગીરથ રાયા હો, મન ભાયા તીરથ ઉપરે,
 કાંઈ તીરથ રખવાલ સાર, મહા જસ દક્ષને અજિત ખાલા હો.

અધિષ્ઠાયક ને . તેહવે, કાંઈ ભાગીરથ સુખકાર,
 સુરપતિ નરપતિ જોલે હો, ધન ધન ભાગીરથ રાય ને.

કાંઈ જિણ કીધો રે ઉદ્ધાર, પ્રથમ એ ગિરિવર ના હો,
 ગુણ વર્ણવ્યા નિર્વાણના, કાંઈ સુણજ્યો સહુ નરનાર. ૧૯

કરી આગમની સામે હો, શુભ આવે દાખે ગિર લણી,
કાંઈ ભલા વીશ નિર્વાણ, વીર જિનેશ્વર ભાખ્યા હો.
સહુ દાખ્યા શિખર માહાત્મમે, કાંઈ તે કહિયા નિર્વાણ,
ચૌથી ઢાલ મઝાર હો, એ પ્રથમ ઉદ્ધારજ વર્ણવ્યો.
કાંઈ એહી શાસ્ત્ર બખાણુ, જાણુ અજાણુ મ હોજ્યો હો,
જો જો એ દયારુચિ ભાખ્યાં, કાંઈ સત્ય વચન એ જાણુ.

(ઢાલ ૫)

(નણુદલ હે નણુદલ ચૂકલે જોખન ઝીલા રહ્યો એ-દેશી)

દત્તધેવલ કુંકે :—

સમેત શિખર ગિરિ ભેટિયે, મેટિયે કમ્ કલેશ,
કરિયે આતમ નિર્મલુ, અનુભવ સુર કલ હેસ. ૧
સહ સમેત ગિરિ સેહરો, ગહરો ટૂંક વિશાલ,
દત્ત ધેવલ ગિરિ જીપરે, તીરથ તેહ નિહાલ. ૨
દત્ત ધેવલ ગિરિ જીપરે, હિવે નિર્વાણુ વિચાર,
તે સુણુજો સહુ સાજના, આલસ દૂર નિવાર. ૩

સંભવજિન ચરિત્ર :—

સાત્વથી નગરી ભલી, રાય જિતારિ નામ,
રાણી સેના સોહામણી, પટરાણી ગુણુ ધામ. ૪
સૌમ્ય સમમજૈવેયક સે, ઉવરિમહિદ્ધિમ ગોત્ર નામ,
તે સુર સુખ તિહાં ભોગવી, સ્થિતિ પૂર્ણ કરી તામ. ૫
આયુષ ઉત્કૃષ્ઠો ભોગવી, ગુણુતીસ સાગર માન,
જઘન્ય પદ્ય (સાગર) અઠાવીસનું, એ આયુ સ્થિત માન. ૬
કાગણુ સુદી અષ્ટમી દિને, ચયવી સેના કુંજે ઉપજંત,
તિણુ દિન અર્ધ રાત્રને, સુપના ચૌદહ લહંત. ૭
માઘ સુદી ચઉદસ ચણીયે, સંભવ જન્મ લહંત,
અડ કુમરી સૂતગ હરે, જન્મોચ્છવ દેવ કરંત. ૮
જિન માતા પિતા ગૃહ ધન ભરી, સુર ધાનિક પદુચંત,
જિન માતા પિતા ઉચ્છવ કરી, સંભવ નામ ઠવંત. ૯

ઈક્ષ્વાકુ વંશ કુલગર ભલો, ચઉસય ધનુષ દેહમાન,
 અશ્વ લાંછન પ્રભુ ચરણ મેં, કંચન પ્રભુ તનુ વાન ૧૦
 આયુ લક્ષ સાઠ પૂર્વનું, ત્રિણુ જ્ઞાન સંયુક્ત,
 અનુક્રમે પાણિગ્રહણ કર્યું, નર ભવ સુખ લાહંત. ૧૧
 પિતા આયુ પૂરણ કરી, પદ ઇશાનેન્દ્ર લાહંત,
 જિન માતા મોક્ષનું સુખ લહ્યું, સંભવ રાજ્ય કરંત. ૧૨
 તણ સંસાર ની ભાવના, મોહ કુટુંબ તજંત,
 સંયમ સાવત્રીયે લહ્યું, કેવલ સાવત્રી હુંત. ૧૩
 આયા શિખર ગિરિ ઊપરે, દત્ત ધવલ ગિરિ ધાર,
 લહી જિહાં અનુભવ નિર્મલો, ગિરિ તીરથ કરી સાર. ૧૪
 સંભવ જિન સંગે લહ્યું, સાધુ સહસ શિવ ઠાણુ,
 દત્ત ધવલ ગિરિ ઊપરે રે, થયું શુભ નિર્વાણુ. ૧૫

દ્વિતીય ઉદ્ધાર :—

ઉદ્ધાર સુણો હિવે ગિરિ તણો, દૂળે જેહ પ્રકાર,
 કુંણ કર્યું તેહી વર્ણવું, સુણો ભવિ ચિત્ત ધાર. ૧૬
 બંગ દેશ છે સુહામણો, હેમ નગર વિશાલ,
 પુરજન તિહાં ધર્મી ઘણા, તેહના મન શુભ લાલ. ૧૭
 જિહાં ધર્મી હેમદત્ત રાણ્યો, પ્રધાનો પ્રતિપાલ,
 રાજ કરે રંગે ભલે, ભાગ્ય અબ્જલ વિશાલ. ૧૮
 ઋદ્ધિ રમણી રાજ્ય લોગવે, પિણુ સુત નાહીં એક,
 તિણસું તે બિલખો રહે, કરે ઉપાય અનેક. ૧૯
 એકદા નગરને પરિસરે, વિચરતા મુનિરાય,
 સંગ સાધુ પરિવારસું, રહે કાઉસગ્ગ તિહાં આય. ૨૦
 શ્રી સંભવ જિન રાજનો, ગણધર પ્રથમ વિચાર.
 નામે ચારુકે ગણધર, તે મુનિ હૈ સુખકાર. ૨૧
 બનપાલક બાઈ રાયને, દેવે બધાઈ તામ,
 સોવન જડિત મુદ્રા મણી, દેઈ દાન અભિરામ. ૨૨
 હેમદત્તે ગુરુ વાંદિયા, કરી મન બહુ લુભાવ,
 બેઠો બૈસણ ઠામ મેં, આણી મન ઉચ્છાવ. ૨૩

દે દેશના ગુરુ ધર્મની, જિન ના વચન રસાલ,	
નર ભવ પામી પ્રાણીયા ! ટાલો મદ મન વાલ.	૨૪
સુણી વાણી રાય રીઝિયો, કહે હેમદત્ત કર જોડ,	
પુત્ર નહીં એક માહરે, એહ મોટી જી ખોડ.	૨૫
કહે ચારુકે ગણધર રાયને, સુણો હેમદત્ત રાય,	
ધર્મ ભલો સંસાર મેં, ધર્મે નવ નિધિ ધામ.	૨૬
દેવ અરિહંત ને પૂજિયે, દયા દિલ મેં ધાર,	
પાંચે ઇંદ્રી વશ કરો, દીજે દાન અપાર	૨૭
તીરથ જાત્રાએ ફલ ઘણું, કરો ઇમ તીર્થ ઉદ્ધાર,	
તેહથી મન વંછિત મિલે, સુખ લહો અભિનવ સાર.	૨૮
રાય બાણી સુણી ગુરુ તણી, કહે ગુરુ ને રાય એહ,	
માહરે મન એક પુત્રની, કેસે લહિયે તેહ ?	૨૯
ગુરુ કહે હિવેં તુમે સાંભલો, કરો સમેત ગિરિ જાત્ર,	
પીત વસ્ત્ર પહરી કરી, કરિયે નિર્મલ ગાત્ર.	૩૦
છ છહરી શુદ્ધ પાલતા, કરવો હહુવો વિહાર,	
કોઈ જીવ દુખી ના હોવે, જાત્રા એહ વિચાર.	૩૧
સુણી વાણી ગુરુરાયની, કરી બહુલો સંઘ,	
અઉવિહ સંઘ સુપરે કરી, આવે ગિરિ ઉમંગ.	૩૨
કરી સમેત ગિરિ જાત્રા, કર્યો હેમદત્તે ઉદ્ધાર,	
નિજ આતમ સફલો કરી, ખરચી દ્રવ્ય અપાર.	૩૩
સમેત શિખર ગિરિ જાત્રા, લાભ લેઈ ભર પૂર,	
પુણ્ય તણા પ્રભાવ થી, થયો પુત્ર સનૂર.	૩૪
હેમદત્ત રાય ફલ પામિયો, તિમ ભવિ ને ઇમ હોય,	
કરિયે શિખર ગિરિ જાત્રા, લાભ અનંતો જોય.	૩૫

દ્વિતીય દ્રંક મહિમા :-

એહ સમેત શિખર પરે, દત્ત ધવલ ગિરિ દ્રંક,	
મુનિવર ત્રિધ્યા તે કહું, ભવિ સુણો આલસ મૂક.	૩૬
સંભનાદિ નવ કોડાકોડી, લક્ષ બહોત્તર તેહ,	
જાપર સહસ બયાદીસ, પાંચસે જાપર જોહ.	૩૭

દત્ત ધેવલ દૂંકે ઊપરે, લહે મુનિવર શિવ વાસ,
તિણ સમેત શિખર ગિરિ, લેટયાળ પૂજે છે આસ. ૩૮

એહ સમેત ગિરિ જાત્રનો, ફલ કેતો હી લહેસ,
લાખ બયાલીસ પૌષધ કરે, એતો ફલ હે વિશેષ. ૩૯

શિખર સમેત ગિરિદનો, એહ ફળે ઉદ્ધાર,
ભવિ સુણ્યો મન થિર કરી, જ્યું પામે ભવ પાર. ૪૦

સમેત શિખર માહાત્મ્ય અધિકાર :-

ચઉદે.....સંવચ્છરે, શિખર માહાત્મ તેહ,
રત્ન શેખર સૂરિ કર્યો, સોલ સહસ્ર સંખ્યા જેહ. ૪૧

શિખર માહાત્મ મેં કહ્યો, બહુ વર્ણન અધિકાર,
કિંચિત એહ ઉદ્ધાર મેં, લાખ્યો એ નિરધાર. ૪૨

પાંચમી ઢાલે એ વર્ણવ્યો, શિખર સમેત ગિરિદ,
દયા રચિ બહુ રંગ સું, ગાયો એહ આણુંદ. ૪૩

(:દાલ ફફી)

(સંભવ જિનવર વિનતિ, અવધારો ગુણ ગ્યાતારે, એ દેશી)

(૩) આનંદ દૂંકે :-

ધન્ય એહ સમેત શિખર ગિરિ, તીરથ એહ ઉદ્ધાર રે,
જે વાંદે ગિરિવર એ ભલો, તે પામે શિખ સુખ કાર રે. ૧

તીજ સમેત શિખર પરે, આનંદ દૂંકે સુહાય રે,
અભિનંદન જિન જિહાં પ્રભુ, સહસ્ર મુનિ સંગ આયરે. ૨

અભિનંદન મુનિ સહસ્રસું, પામી શિવ મગ ખાસરે,
લહી નિર્વાણ શિખર પરે, કરી જિહાં અનુપમ વાસ રે. ૩

પહલી જાત્રા આનંદ દૂંકે ની, કરી જેહનો કહૂં હું નામ રે,
ભવિ સુણો આલસ મુકીને, ચિત આણી નિજ ઠામ રે. ૪

ત્રીજો ઉદ્ધાર :-

ધાતકી ખંડે પૂરણ પુર ભલૂં, રત્ન શેખર રાજ રે,
જિણ એહ સમેત શિખર ગિરિ, કરી જાત્ર વધારી વાન રે. ૫

આનંદ દ્વંક મનોહર ઊપરી, ક્રિયો જિણુ પ્રથમ ઉદ્ધાર રે,
ત્રીજો ઉદ્ધાર એહ ગિરિ તણો, કર્યો તેહ સુખ કાર રે. ૬

૮૮૩૫ દ્વંક મહિમા :-

વલી આનંદ ગિરિ પર મુનિ વરુ, તિહોતેર કોડા કોડી રે,
સિત્તેર કોડ સતરે લક્ષ ઉપરે, બયાલીસ સહસની જોડી રે. ૭
સપ્તસય ઊપર એતા મુનિવરુ, આનંદ ગિરિ પર સિધા રે,
તે કારણુ તીરથ બડો, જિહાં ગિરિ એ પ્રસિદ્ધા રે. ૮
ફલ કેતો આનંદ ગિરિ ભેટતા, પૌષધ લક્ષનું જોહરે,
તીરથ ભેટયા ફલ હૈ તિજી, એ તીરથ અનુભવ જોહરે. ૯

૪) અવિચલ દ્વંક :-

એહ સમેત શિખર ગિરિ સોહઉ, શોભા સુંદર સારો રે,
અવિચલ ગિરિ હૈ મનોહરુ, ચૌથો તીર્થ ચિત ધાર રે. ૧૦
આએ સુમતિ ઇણુ ગિરિ પરે, ચઢે સમેત ગિરિ પાજ રે,
સહસ મુનિ સંગે લિયા, આબ્યા અવિચલ ગિરિજા રે. ૧૧
સુદિ ચૈત્ર નવમી દિન પ્રભુ, શુદ્ધ કાઉસગ્ગ ધારે રે,
તીસ પૌષધ ગ્રહી પ્રભુજીરે, વારી કર્મ વિકાર રે. ૧૨
લહી નિર્વાણુ અવિચલ જિહાં ગિરે, સહસ મુનિ બલી જેમ રે,
કરી અણુસણુ અનુભવ પદ વરી, પ્રભુ સંગે સહુ તેમ રે. ૧૩
સુમતિ જિન તીર્થ અવિચલ ગિરિ, ચાખ્યું તેહ શુભ કામરે,
વર્તાવી મહિમા તીરથ કરી, સહુ ભવિ જન ને કામ રે. ૧૪

ચોથો ઉદ્ધાર :-

ચૌથો ઉદ્ધાર કર્યો જે કિણે, કહું વલી તેહનું નામ રે,
વલી સુણુજો સાજન સહુ તેહનો, વણુંવ તે સહુ તામ રે. ૧૫
પદ્મ નગર કો રાજવી, આનંદ સેન જે રાવ રે,
તે આબ્યો સમેત ગિરિ જાતરા, કરી મનથી બહુ ભાવ રે. ૧૬
પ્રથમ વલી અવિચલ ગિરિ, ઉદ્ધાર આનંદ સેને ડીધો રે,
જિણુ લાસ અનંતો પામીયો, વલી પામ્યો બહોલી સિદ્ધ રે. ૧૭

ચતુર્થ દ્વંક મહિમા :-

એહ અવિચલ ગિરિ ઊપરે, અવિચલ થયા મુનિ કેતા રે,
હિવે સુણુજ્યો જેહ ધયા તે કહું, સિધ્યા મુનિવર જેતા રે. ૧૮

એક કોડા કોડી ચૌરાસી કોડ વલી, ખહોત્તર લાખ વિશેષોરૈ,
 સહસ ઈશ્લાસી સાતસે ઊપરે, તિહાં સીધા મુનિ સુવિશેષો રે. ૧૯
 સમેત ગિરિની ચૌથી દૂંકના, દર્શનૈ રથો હોવે લાભ રે,
 કોડી એક પૌષધ ફલ કહ્યો, એતો થાયે લાભ રે. ૨૦
 ચૌથો અવિચલ ગિરિ તીર્થકું, ખાંદો ભવિ બહુ ભાવે રે,
 સખલો અવિચલ પદ તુમે લહો, વલી લહો ભવજલ નાવ રે. ૨૧

(૫) મોહન ગિરિ દૂંક:—

પાંચમું સમેત ગિરિ ઊપરે, મોહન ગિરિ મહંત રે,
 મો(હ) સુર-ખેચર-ભૂચર-નર વલી, વલી મોહ મુનિ મહંતરે. ૨૨
 જગ તારક પદ્મ પ્રભુ જિનવરુ, ત્રિભુવન નાયક સ્વામી રે,
 આયે એહ સમેત ગિરિ પરૈ, ચઢવા શિવપુર ધામ રે. ૨૩
 પ્રભુ નિરખી મોહન ગિરિ ભદ્રું, અણુસણતું મન કીધું રે,
 તીસ દિવસ પદ્માસન કરી, મન વાંછિત ફલ લીધું રે. ૨૪
 મગસિર વિદિ એકાદસી દિને, પામ્યા મુક્તિનું ઠામ રે,
 ત્રિ સહસ (સય) અઠ સઠ (સય) જિન સંગે મુનિ,
 એ તીરથ શુભ ધામ રે. ૨૫

પાંચમ ઉદ્ધાર:—

પ્રથમ કિણ મોહન ગિરિ ઉદ્ધયું, કહું તેહનું નામ રે,
 ભવિજન હુંસે સુણજ્યો સહુ, જાણવાનો એ કામ રે. ૨૬
 નગરી પ્રભાકર બંગ દેશ મેં, સુપ્રભ રાજા જેહ રે,
 જાત્રા જિણે કરી સમેત ગિરિ તણી, ભાવે બહુ સસનેહ રે. ૨૭
 રાજા સુપ્રભ મોહન ગિરિ, કાર્યો ઉદ્ધાર જિણ વહેલો રે,
 જગમેં યશ બહુલો જિણ લિયો, જગ યશ તાસ પ્રસિદ્ધિ રે. ૨૮
 ભાજ્યો પાંચમો ઉદ્ધાર એ, રાય સુપ્રભ જિણ કીધો રે,
 ધન ધન તેહના માતા પિતા, ધન કુલ વંશ પ્રસિદ્ધો રે. ૨૯

પાંચમી દૂંક મહિમા:—

મોહન ગિરિ પર મુનિ કેતા, સંજ્યાએ જે વહતા રે,
 કોડ નિન્યાણુ સત્યાશી લાખ, સહસ તેયાલ લહંતા રે. ૩૦
 વલી ઊપર સાતસે સત્તાવીશ, એતલા મુનિ મહંત રે,
 મોક્ષ ગયે નમો નિત પ્રતૈ, સિદ્ધ ભયે જો સંત રે. ૩૧

જાત્રા ફલ મોહન ગિરિ, કરે પૌષધ એક કોડ રે,
તેતો ફલ પૌષધ સે હોવે, ગિરિ તેતા ફલ જોડ રે. ૩૨
પાંચ(મ) ગિરી છઠી ઢાલે ઉદ્યાર્યા, શિખર ગિરિવરણાવ રે,
દયા રુચિયે સમેત ગિરિ, બોલ્યો વર્ણવ લાવે રે. ૩૩

(ઢાલ ૭ મી)

(ત્રિભુવન નાયક તુજ વિષુ દૂળે-એ દેશી)

૬ પ્રભાસ દૂંકે:—

ત્રિભુવન નાયક તીરથ મોટો, સમેત શિખર ગિરિ રાયાળ,
ધ્યાવે મુનિ સુર નર એ ગિરિને, પૂજી પ્રભુમે પાયાળ. ૧
સમેત શિખર ગિરિ તીરથ ઉપર, પ્રભાસ સુહાયા લ,
છ દૂંક સુપાર્શ્વ પ્રભુજી, નિરખી દૂંક હાંપાયા લ. ૨
પાંચસૌ મુનિ સંગ લેઈ સુપારસ, પ્રભુજી સમેતગિરિ આયાળ,
દૂંક પ્રભાસે ધ્યાન ધરીને, પદ્માસન જિહાં ઠાયા લ. ૩
ત્રીસ દિવસ ઉપવાસ ગ્રહીને, કરી દંઢ ચિત્ત મન લાયાળ,
કાશુજી વહી સખતમી દિવસે, લહી નિર્વાણ સવાયાળ. ૪
પાંચસૌ મુનિ વલી શ્રી જિન સંગે, અનુલવ લીલા પાયાળ,
દૂંક પ્રભાસ એ તીરથ થાગ્યો, સમેત શિખર ગિરિરાયાળ. ૫

૫૦૬ ઉદ્ધાર:—

હિવે' દૂંક પ્રભાસે પ્રથમ જ જાત્રા, કુણુ કરી ? સો હિવે' બોલેજી,
વલી ઉદ્ધાર કર્યો જે દૂંકનો, તેહતું નામ અતોલ લ. ૬
ઉદ્યોત નગરનો રાજા ઉદ્યોતકે, રોગે તનુ જેહતું ખીણુજી,
કોઠ રોગ શરીર મેં ઉપનો, તેહથી થયો છે દીન લ. ૭
નગર ઉદ્યોત ખન એક જિન મંદિર, શ્રી ઋષભદેવ પ્રાસાદલ,
રાય ઉદ્યોત નિત સેવા સારે, ફર હરી પ્રમાદ લ. ૮
એક દિવસ રાય ઋષભ કે આગે, લાવના મન શુદ્ધ આવે લ,
તિણુ વેલા તિણુ કાંમે પહુંતા, જાંઘા ચારણુ મુનિ આવે લ. ૯
વાંદી ઋષભ દેવ મુનિ ચારણુ, સલા મંડપમાં બેસે લ,
ઉદ્યોતકે મુનિ ચારણુ વાંદી, કર જોડ સન્મુખ બેસે લ. ૧૦

ચારણ મુનિ ઉપદેશ પ્રરૂપે, સુણે ઉદ્યોતકે રાય જી,
 વાણી સુણ રાજા મન હરખ્યો, તન મન હરખિત થાય જી. ૧૧
 ઉદ્યોતકે રાય કહે કર જોડી, સ્વામી સુઝ તનુ રોગ જી,
 કિમ જાયે સો ઉપાય કહીજે, તિણથી ટલે મન સોગ જી. ૧૨
 કહે રાજાને ચારણ મુનિવર, જાત્રા સમૈત ગિરિ કીજે જી,
 સુપાર્થ તીર્થ પ્રભાસકે દૂકે, જિહાં ઉદ્ધારજ કીજે જી. ૧૩
 શ્યામ વસ્ત્ર પહેરી ઇમ અંગે, જાત્રા શિખર ગિરિ કરીયે જી,
 શુદ્ધ મન શુદ્ધ લાવ ધરીને, ચઢીયે ઇણ ગિરિવરીયે જી. ૧૪
 જંઘા ચારણ કહી ઉતપત્યા, હિવે રાજા મન રીજ્યો જી,
 પહેરી શ્યામ વસ્ત્ર મન રંગે; જે મન લાવ તે સીજ્યો જી. ૧૫
 સંઘ કરી સમૈત ગિરિ આયા, છે છે હરી પાલતા જી,
 શ્યામ વસ્ત્ર પહેરી ગિરિ ચઢિયા, મુખ જ્ય જ્ય જોલંતા જી. ૧૬
 શિખર ગિરિ પ્રભાસકે દૂકે, મન રંગે તેમ હોતા જી,
 પૂજી સુપાર્થ તીર્થ લાવે, કરી ઉદ્ધાર સમ હોત્રા જી (૧). ૧૭
 તિણ વેલા તિણ સમયે રાયનો, રોગ ગયો તખ દૂરે જી,
 રાજા ફિલ હરખ્યો તે પૂરો, ઉદ્ધાર છ દૂકે ના પૂરે જી. ૧૮
 જાત્રા કરી રાજા ઘર પહોંતા, મનના કારિજ સિદ્ધા જી,
 લાવે એ તીર્થ જે લેટયું, જસ જગ માંહી પ્રસિદ્ધા જી. ૧૯

ખૂઠે દૂકે મહિમા:—

એહ સમૈત શિખર ગિરિ જીપર, ગિરિ પ્રભાસે મુણિંદાજી,
 સંજ્યા એ કહું તે સહુસુણજ્યો, ભવિજન હોય આણંદા જી. ૨૦
 મુનિ કોડા કોડિ વલી ઉગણ પચાસ, કોડિ ચૌરાસી તેહ જી.
 લાખ જોહત્તર સસ સહસ વલી, જીપર સાત સૈ તેહ જી. ૨૧
 વલિ જીપર જોયાલીસ લાખ્યા, શિખર મહાતમ મેં દાખ્યાજી,
 મુક્તિ ગયા મુનિવર તિહાં એતા, ગિરિ પ્રભાસે સાખ્યા જી. ૨૨
 કોડી ખતીસ પૌષધ ફલ હોવે, તે જાત્રા ફલ પામે જી,
 સમૈત શિખર પ્રભાસ ગિરિની, કરો જાત્રા શુભ લાવે જી. ૨૩
 એ ગિરિ મોટો તીર્થ મોટો, જે લેટે શુભ લાવે જી,
 ભવ દવ તાપ નિવારે એહ ગિરિ, અનુભવ લીલા પાવે જી. ૨૪

(૭) લલિત ઘટ દ્રૂંકે:—

વલિ સમેત ગિરિને લલિત ઘટ દ્રૂંકે, ચન્દ્ર પ્રભુ જિન આયાળ,
સહસ એક મુનિવર લે સાથે, સમેત શિખર ગિરિ આયા લ. ૨૫
ચન્દ્ર પ્રભુ પદ્મમાસન ધારી, ત્રીસ દિવસ ઉપવાસે લ,
ભાદ્રવ વદી સપ્તમી દિન લહિએ, નિર્વાણ મન ઉદ્ધાસે લ. ૨૬

સપ્તમ ઉદ્ધાર:—

લલિત ઘટ ગિરિ કે પ્રથમ ઉદ્ધાર જ, જે કર્યો તે દ્રૂંછ રાજાળ,
નામ કામ તેહનો હિવે ભાંખુ, તિણે કર્યા શુભ કાળ લ. ૨૭
યે હી વર દ્વીપ મેં પુંડરીક નગરી, લલિત દત્ત જિહાં રાજાળ,
ચઉવિધ સંઘ લેઈ આવ્યો ભત્રા, ભલો સખલ દિવાળ લ. ૨૮
ચઢ્યો સમેત શિખરની પાળે, આવ્યો લલિત ઘટ દ્રૂંકળ,
કરી ભત્રા ઉદ્ધાર કર્યો જિણ, ઔર લી દ્રૂંક વિશેષ લ. ૨૯

સપ્તમ દ્રૂંકે મહિમા:—

ગિરિ લલિત ઘટ ઉપર મુનિવર, કેતા જે જિહાં સિદ્ધાળ,
તેહની સંખ્યા હિવે તે દાખૂ, જે સિદ્ધા તે લીધાળ. ૩૦
અઠમ ચીરાસી કોડિ બોહતર, એંસી લખ્ય ની હોડી લ,
ચાર સહસ અરુ પાંચ સેં ઉપર, વલિ પંચાવન નેડી લ, ૩૧
એતા મુનિ જન લલિત ઘટ ગિરિ, શિવ પામ્યા મુખકાર લ,
ગિરિની ભત્રા નો ફલ કેતો, સોલ લક્ષ પૌષધ સાર લ. ૩૨
સપ્તમ ઉદ્ધાર સપ્તમ દ્રૂંકે, કર્યો તીરથ મુધિ એહ લ,
તે કારણુ એ સમેત શિખર ગિરિ, વાંદો ભવિ બહુ નેહ લ. ૩૩
સપ્તમી ઢાલ એ સમેત શિખરની, સાતમો થયો ઉદ્ધાર લ,
રુપ રૂચિ નો શિષ્ય દયા રૂચિ, ભાખિયે શ્રી કાર લ. ૩૪

“ વિષમકાલ જિનખિંબ જિનાગમ ભવિયણુ કું આધારા ”

(ઢાલ ૮ મી)

(એ તો પ્રથમ તીર્થંકર સેવના સાહિબા મુદિત હૃદય સસનેહ જિણુંદ મોરાદે)
એ તો સમેત શિખર ગિરિ સેવિયે, ભેટિયે શુભ ધરી ભાવ । સાજન.
ભેટિયે કર્મ કલેશને ॥ સા ૦૧૧ લહિયે ભવ જલ નાવ ॥ સા ૦૧૧ ૧

સુપ્રભ ગિરિ દ્રંક :-

સમેત શિખર ગિરિ આઠમે, સુપ્રભ ગિરિ એ નામ,
જિહાં પુષ્પ દંત પ્રભુ પગ ઠવે, તીરથ એ શુભ ધામ. ૨

સહસ્ર મુનિ સંગ પરવર્યા, આવ્યા શ્રી સુવિધિ જિણુંદ,
સમેત શિખર ગિરિ પર ચઢી, ગિરિ નિરખી આનંદ. ૩

સુપ્રભ ગિરિ પઉધારિયા, જિહાં પદ્માસન પ્રભુ ધાર,
તીસ દિવસ પૌષધ ધરી, કરી મોક્ષ તપ શ્રી કાર. ૪

ભાદ્રવ સુદિ નવમી દિને, નિર્વાણ લહી પુષ્પદંત,
સહસ્ર મુનિ સંગ તિહાં વલી, અનુભવ લહી સહૂ સંત. ૫

સુપ્રભ ગિરિ સમેત ગિરે, સુવિધિ જિન તીરથ ધામ.
નામ રાખ્યો મહી મંડલે, સહૂ ભવિ જનને કામ. ૬

અષ્ટમ ઉદ્ધાર :-

હિવે સુપ્રભ ગિરિ ઉદ્ધાર નો, કર્યો તેહનો કહૂં ભાવ,
આરજ દેસે મનોહર, શ્રી પૂર નગર નો રાવ. ૭

જિહાં હેમપ્રભ નામે રાજિયો, જિન ધર્મી મતિ વંત,
જાત્રા શિખર ગિરિ સંચર્યો, ચાલતો ને શુભપંથ. ૮

અનુક્રમે સમેત શિખર ચઢી, પહોતા ગિરિ સુપ્રભ,
જાત્રા કરી વહુ ભાવ સૂં, લાભ બહોલો જિણુ લીધ. ૯

સુપ્રભ ગિરિનો જિણુ કર્યો, ઉદ્ધાર તેહ અનૂપ,
સપ્ત પ્રભુ નિર્વાણ ના, ઉદ્ધાર કર્યા વલી ચૂંપ. ૧૦

તીરથ ભેટી યશ લહી, નિજ થાનિક પહોચંત,
જનમ સફલ કર્યો આપણો, જસ નામી સોહંત. ૧૧

અષ્ટમ દ્રંક મહિમા :-

સુપ્રભ ગિરિએ મુનિ વરુ, જિહાં સીધા તે સંબંધ,
કેડિ નિન્નાણુ લક્ષ નવ ભલા, સપ્ત સહસ્ર મિલ સંબંધ. ૧૨

ભપર સાતસૌ એંશી ભલા, એતા મુનિ મિલ લહી મુક્તિ,
કેડ યોષધ તુ ફલ લહે, તેતો દ્રંક ભેટયા ફલ ઉક્ત. ૧૩

(૯) વિદ્યુત ગિરિ દ્રંક :-

આઠમા ગિરિ નો એ કહઉં, આઠમે એ ઉદ્ધાર,
હિવે નવમે ગિરિ સાંભલો, ઉદ્ધાર નવમે સાર. ૧૪

સમેત શિખર કે ગિરિ સિરે, વિદ્યુત ગિરિ હૈ વિશાલ,
 ગિરિ અનોપમ ગુણ નીલો, સ્વર્ગ પુરી નો લાલ. ૧૫
 શીતલ જિન ત્રિહુ જગ ધણી, સહસ્ર મુનિ પ્રભુ સાથ,
 ચઢિયા શિખર ગિરિ કડણીએ, નિરખ્યો વિદ્યુત ગિરિ નથ. ૧૬
 વિદ્યુત ગિરિ ઘિર થોહિયા, વાલ્યો પદ્મમાસન સ્વામ,
 કરી જિહાં તીસ પૌષધ લલા, ધ્યાવે સિદ્ધ પદ તામ. ૧૭
 મુદિ વૈશાખ દ્વિતીયા દિને, નિર્વાણ લહી જિન રાજ,
 સહસ્ર મુનિ જિન સંગ મેં, પામ્યું જિહાં શિવરાજ. ૧૮

નવમ ઉદ્ધાર:—

હિવે ઉદ્ધાર જ સાંભલો, વિદ્યુત ગિરિયે થાય,
 માલવ દેશનો મહીપતિ, નગર ભદિલપુરનો રાય. ૧૯
 મેઘરથ નામ રાજ્યો, આળ્યો, શિખર જાત્રા કાજ,
 ચઢિયો શિખરગિરિ કડણીયે, નમિયો વિદ્યુત ગિરિ રાય. ૨૦
 નવ ગિરિ જિણે જે કર્યા, ઉદ્ધાર જ નવ નિદ્ધ,
 લાલ લિયો જિણે મોટકો, પૂજ્યા નવ હામે નવ સિદ્ધ. ૨૧
 મેઘરથ રાય ગિરિ પૂજને, આળ્યો નિજ ગૃહ રાજ,
 સંઘ પોષી બહુ યશ લલો, કર્યો જિણે સફલો રાજ. ૨૨

નવમ દ્રંક મહિમા:—

વિદ્યુત ગિરિ સિદ્ધા મુનિવરુ, સંખ્યાએ કહેવાય,
 કોડાકોડ અઠારહ, કોડ બયાલ કહાય. ૨૩
 લાખ બત્તીસ વટ્ટી ઊપરે, વટ્ટી બયાલીસ હજાર,
 નવ સે પાંચ અધિક વટ્ટી, એતા મુનિ લહી શિવ રાજ. ૨૪
 એક કોડ પૌષધ ફલ જેહનૂ, વિદ્યુત ગિરિ વાંધા ધાય,
 એહ શિખર ગિરિ ભેટતાં, ફલ અસંખ્યાતું પાય. ૨૫

(૧૦) સંકુલ ગિરિ દ્રંક:—

હિવે દશમા સંકુલ ગિરિતણે, સમેત શિખરે ઉદ્ધાર,
 સહુ સાજન સુશુ લીજિયો, ધરી મન અધિકો ખ્યાર. ૨૬
 શ્રેયાંસ પ્રભુ મુનિ શ્રેષ્ઠિયં, પરિવરિયા જિન રાય,
 સમેત શિખર ગિરિ કડણે ચહી, સંકુલ ગિરિયે આય, ૨૭

ધારી પદ્મમાસન પ્રભુજી એ, પૌષધ તીસ ગ્રહી સાર,
શ્રાવણ વહી તૃતીયા દિને, કરી નિર્વાણ વિચાર. ૨૯

દશમ ઉદ્ધાર:—

હિવે સંકુલ ગિરિ નો ભલો, ઉદ્ધાર કિણુ ફલ લીધ,
તે વાક્ય શ્રવણે સુષિજીયે, જિણે મન કારજ સિદ્ધ. ૨૯

દક્ષિણ ભરત માલવ દેશ એ, બાલ નગર કે રાજ,
આણુંદ એને જાત્રા કરી, પહેલી શિખર ગિરિ ધાર. ૩૦

કરી ઉદ્ધાર સંકુલ ગિરિ તણા, વહી દશ ગિરિ સંયુક્ત,
લાલ અનંતો જિણુ લલો, જિણું કર્યો શુભ સુમહોત્સવ. ૩૧

ધર આવી હરખી ઘણું, સંઘ ભક્તિ બહુ કીધ,
સુજસ મહોદય પામિયા, કારિજ મન સહુ સિદ્ધ. ૩૨

દશમ દ્વંક મહિમા:—

ગિરિ સંકુલ મુનિ કેતલા, થયા જિહાં સિદ્ધ સો અંક,
કોડા કોડ છિયાણુવૈ, ઉપર છિન્નવ કોડિ. ૩૩

લાખ વિન્નખે મુનીસરુ, સાઠી નબ્યાસી સહસ,
પાંચસૌ બયાલીસ ઉપરે, એતલા સિદ્ધા મુનીસ. ૩૪

ગિરિ સંકુલ ભેટ્યા ફલ કેતો, કોડ એક કરો ઉપવાસ,
તેતો સંકુલ ગિરિ જાત્રા, ફલ તેતો લહે તાસ. ૩૫

એહ સમેત શિખર તણા, દશ ગિરિ દશ ઉદ્ધાર,
તીરથ એ સમેત ગિરિ, સહુ તીરથ સિરદાર. ૩૬

હાલ આઠમી એ હરખસુ, લણુત ગુણુત આણુંદ,
રચના રૂડી રાસ ની, દયા રૂચિ ગાવે પ્રબંધ. ૩૭

(હાલ ૬ મી)

(મન મોહનલાલ, હો જગ મોહનલાલ, એહ ચાલ)

(૧૧) નિર્મલ દ્વંક :—

હિવે એહ તીરથ ગાઇયે મનમોહન લાલ,

શિખર સમેત ગિરિંદ કે હો જગમોહન લાલ,

વિમલ નાથ નિર્મલ પ્રભુ, આએ શિખર આણુંદ કે. ૧

પાજ ચઢી ગિરિવર તણી, સિરે શિખર પર આય કે,
 નયણે નિર્મલ ગિરિ નિરખીયે, શુદ્ધ ભૂમિ જિહાં પાય કે. ૨
 વિમલ નાથ સંગે થયા, પદ સહસ્ર મુનિરાય કે,
 તે પિણુ નિર્મલ ગિરિ આવીયા, કરી શુદ્ધ ભૂમિ ઠાય કે. ૩
 પ્રભુ પદ્મભાસન ધારીયો, સહુ મુનિ પાદપોષગમ લેધકે,
 મોક્ષ તપ પ્રભુજી લિયો, તીસ પૌષધ લહી તેહકે. ૪
 અસાઠ વદિ સપ્તમી દિને, પાયો પ્રભુ નિર્વાણ કે,
 પદ સહસ્ર મુનિવર વલી, લહી અનુભવ તિણુ ઠાણુ કે. ૫
 કરી નિર્વાણ તીર્થ થાપિયો, વિમલ નાથ ભગવાન કે,
 નિર્મલ ગિરિ તીરથ ભલો, સમેત શિખર ગિરિ થાન કે. ૬

અગ્યારમો ઉદ્ધાર :—

વિમળ જિનેશ્વર દ્રંક નો, કર્યો કેણુ ઉદ્ધાર કે,
 તે હિવે સહુ ભવિ સાંભલો, કહર્યું નામ મુધાર કે, ૭
 નગરી કનકાવતી લલી, પૂર્વ વિદેહ મઝાર કે,
 કનકરથ રાજા ભલો, જિન ધર્મી દાતાર કે. ૮
 જાત્રા શિખર ગિરિ આવીયો, ધરી મન મેં બહુ ભાવ કે,
 ચઢિયો શિખર ગિરિ શિરે, નિરખી નિર્મલ ગિરિ ભાવ કે. ૯
 વિમલ નાથ ગિરિ જાતરા, કરી કનકરથ ભૂપ કે,
 ઉદ્ધાર કર્યો જિણુ દ્રંક નો, દ્રંક ઇગ્યાર અનૂપ કે. ૧૦
 ઉદ્ધાર કરી જિણુ જશ લિયો, આયો નિજ પુર સસનેહ કે,
 કનકાવતી નગરી કર્યો, મંદિર શિખર વીસેહ. ૧૧
 વીસ પ્રભુ ગિંબ થાપીયા, જાત્રા શિખર ફલ લીધ કે,
 સાધમીની વૈયાવચ્ચ કરી, રાયના કારજ સિદ્ધ કે. ૧૨
 સમેત શિખર ગિરિ નૌ ભયો, એ એકાદશમો ઉદ્ધાર કે,
 હિવે નિર્મલ ગિરિ ભપરે, દેતા મુનિ પરિવાર કે. ૧૩

નિર્મલગિરિ મહિમા :—

સતરે કોડિ સાઠ લક્ષ વલી, પદ સહસ્ર સાતસૌ જોડ કે,
 ભપર બયાલીસ મુનિ ભલા, મુક્તિ લહી બહુ કોડિ કે. ૧૪
 દ્રંક જાત્રા ફલ કૈતલૂં, એક કોડિ કરે ઉપવાસ કે,
 ફલ અનંતો ગિરિ ભેટતા, ભવિ સહુ ભેટો ઉદ્ધાર કે. ૧૫

(૧૨) સ્વયંભૂ ગિરિ દ્રુક :—

હિવે અનંત જિનરાજજી, જાણી અવસ્થા પૂર્ણ કે,
આવ્યા સમેત શિખર પરે, સ્વયંભૂગિરિ સો વર્ણ કે. ૧૬
નિરખી નિર્મલ કામ ને, મુનિ સમ સહસ લૈઈ સંગ કે,
પ્રભુ પદ્મમાસન તિહાં કયું, તીસ પૌષધ કરી રંગ કે. ૧૭
મોક્ષ તપ પૂરણ કરી, ચૈત્ર સુદિ દિલ ધાર કે,
સ્વેત પંચમી દિવસે લલ્લું, અખાધા રહિત પદ ધાર કે. ૧૮
પ્રભુ અનુભવ પદવી લહી, જોતિ સ્વરૂપ સ્વભાવ કે,
સુખ અનંતા પામિયા, નહીં જહાં દુઃખ લગાવ કે. ૧૯
દેહ નહીં આયુ નહીં, નહીં તહાં કોમલ ગાત્ર કે,
પ્રાણુ યોનિ વલી તિહાં નહિં અનંતાનંત અપાર કે. ૨૦
નિર્વાણુ ભૂમિ તીરથ કર્યો, ધન ધન સમેત ગિરિંદ કે,
હિવે ઉદ્ધાર હોસ્યે લલો, જે કારસ્યે નરિંદ કે. ૨૧

ખારમો ઉદ્ધાર :—

એહ ભરત માંહિ લલો, કૌશાંખી નગરી વિખ્યાત કે,
ખાલ સેન રાજ લલો, જિનધર્મી સુખ્યાત કે. ૨૨
પિણુ ધન ગૃહ માંહે નહિં, યો દુઃખ સહ્યો ન જાય કે,
રાજ કુદ્ધ કર (૧) બહુ હોવે, દેશ નગર પુર પાય કે. ૨૩
તખ રાજ મન ચિંતવી, શ્રી જિન ભક્તિ કરંત કે,
નિત નિત જિન સેવા કરે, મન અતિ હર્ષ ધરંત કે. ૨૪
એક દિન શ્રી જિન સેવના, કરી સ્તવના શુદ્ધ ભાવ કે,
એહવે ગગન મંડલ હુંતી, વિદ્યાચારણુ મુનિ આવ કે. ૨૫
કરી જિન ભાવ સ્તવન લલ્લું, ખેઠા જિણુહર ખહાર કે,
ખાલસેન રાય જિન સ્તવી, વાંદે મુનિ આચાર કે. ૨૬
ચારણુ મુનિ ઉપદેશીયો, ધર્મ લલો હે નરેશ કે,
કર જોડી રાજ કહે, કુદ્ધ (ઋદ્ધિ) હોવે જો અસેસ કે. ૨૭
તો સહુ મન વાંછિત મિલે, હોવે ધર્મની વૃદ્ધ કે,
વિદ્યા ચારણુ મુનિ ભણું, સુણુ રાજન સમૃદ્ધ કે. ૨૮
ચૈત્ય કરાવો અભિનવો, ઠાવો અનંત ભગવાન કે,
પૂજો ઇમ બહુ પ્રેમ સુ, વાધસે ઇમ બહુ માન કે. ૨૯

યક્ષ પાતાલ દેવ પ્રગટસ્યે, દેવી અંકુશી વર દેય ,
 લાલ વસ્ત્ર પહરી કરી, પૂજે પ્રભુ ગુણ ગૈય કે. ૩૦
 યક્ષ વર ઈમ આપસ્યે, હોસ્યે નવ હી નિધાન કે,
 ઉપદેશ દેઈ મુનિ ઉતપત્યા, હરખ ભયો રાજન કે. ૩૧
 ચૈત્ય કરાવ્યો તિહાં ચૌમુખો, અનંત મૂરતિ ચિહ્નું ફેર કે,
 દ્રવ્ય ભાવે બે લૈદસ્યું, ચિહ્નું દિશ પૂજે ફેર કે. ૩૨
 લાલ પીતાંબર પહરીનૈ, નિત પૂજે જિનરાય કે,
 યક્ષ યક્ષિણી જખ પ્રગટિયા, માંગે માંગે વર રાજ કે. ૩૩
 કહે રાજા યક્ષરાજ ને, મન વાંછિત મુઝ સિદ્ધ કે,
 યક્ષ યક્ષિણી સંતુષ્ટ ભઈ, હાર મણિયમ દીધ કે. ૩૪
 તેહથી જે મનિ ચિંતવે, કાજ હોવે તતકાલ કે,
 રાજા મન બહુ રંછ્યો, ફલિયા મનોરથ માલ કે. ૩૫
 જક્ષ કહે સુણો અધિપતિ, કરજો સમેત ગિરિ જાત્ર કે,
 સમેત શિખર ગિરિ ઊપરે, સ્વયંભૂ ગિરિ વિખ્યાત કે. ૩૬
 અનંત નિર્વાણ જિહાં ભલું, તિહાં જઈ કરજો ઉદ્ધાર કે,
 નૃપ હાર પ્રભાવે સહુ ફલ્યા, ઋદ્ધે ભર્યા ભંડાર કે. ૩૭
 હિવે સમેત શિખર જાત્રા ભણી, સંઘ સળઈ કીધ કે,
 કમ કમ પથે ચાલતા, જે મન કારજ સિદ્ધ કે. ૩૮
 નયણે શિખર ગિરિ નિરખીયો, વંદે બાલ નરેશ કે,
 સોને રૂપે ફૂલડે ભરી, મોતી થાલ વિશેષ કે. ૩૯
 રાય વધાવે ગિરિ મોતીયૈં, સોને રૂપે ફૂલ કે,
 ચદતાં શિખર ગિરિ પેખિયૌ, મુનિ કૃપા પાત્ર અમૂલ કે. ૪૦
 રાજા મુનિવર વાંદિયા, સંગ ભયો તે સિદ્ધ કે,
 ચઢી શિખર જય જય ભણ્યો, હરખે જાત્રા કીધ કે. ૪૧
 મુનિ કહે રાજા બાલને, નિરખી અનંત નિર્વાણ કે,
 સ્વયંભૂ ગિરિ દેખાવીયો, વાંદે ભૂપ મુનિભૂ કે. ૪૨
 શ્રી અનંત પ્રભુ મહારાજ ના, ચરણ હૈ ભાવ કે,
 દાદશ દૃંક ઊપર કર્યા, જિહાં ઉદ્ધાર વણાવ કે. ૪૩
 મન માન્યા કારજ સર્યા, સિદ્ધ ભયો સહુ દામ કે,
 સમેત શિખર ગિરિ પૂજિયો, ફિર આવ્યો નિજ ધામ કે. ૪૪

અનુક્રમે નગરે આવિયા, દેતા અઢલક દાન,
ચૌવીસ સંઘ જીભાવિયા, સહુનું રાખી માન. ૪૫
દિશિ દિશિ કીરત વિસ્તરી, જસ લોકે કીધ કે,
રાજા મન હરખિયો ઘણો, મનહ મનોરથ સિદ્ધ કે. ૪૬

સ્વયંભૂ ગિરિ મહિમા :—

શિખર દ્વંક સ્વયંભૂ પરે, કહું મુનિ વર્ણન તૈહ,
કોડા કોડ છિયાણવે. સત્તર કોડ વલી જેહ કે. ૪૭
લાખ સતર વલી ઊપરે, વલી સતર સહસ મિલ સાધ,
સાત સૌ મુનિ વલિ ઊપરે, અનુભવ ઉજ્જવલ લીધ. ૪૮
સ્વયંભૂ ગિરિ એક ભેટતા, ફલ કેતો કહેવાય,
ફલ જેતો કોડ ઉપવાસ નૂ, તે તો ગિરિ ભેટયા થાય કે. ૪૯
સમેત શિખર ગિરિ ભેટતા, લાલ અનંત અપાર,
જાત્રા કરો ભવી ભાવસું, એ ગિરિ તીરથ સાર કે. ૫૦
ઉદ્ધાર નવમી ઢાલ મૈં, દ્વાદશ તેહ વિચાર,
ભાખ્યા દયા રૂચિ ભલા, શિખર મહાતમ ધાર. ૫૧

(ઢાલ દસમી)

(હું તો જાણુંરે જિનેશ્વરા વાંદશું, શ્રી જીગ બાહુ જિન રાજ ને, એ ચાલ)

ધન ધન એહ સમેત શિખર ગિરિ, જઈ વાંદે સહુ સુર રાય રે,
ભાવે કરી સ્તવના સહુ કરે, નિત નિત ભવિ જિન ગુણ ગાય રે. ૧
એહ સમેત શિખર ગિરિ દીપતો, ગિરિ વીશે ગિરીયૈ સોહેરે,
જિહાં તીરથ ભૂમિ હૈ ભલી, તે તો ભવિ જનના મન મોહેરે. ૨

(૧૩) દત્તવર દ્વંક:—

એહ સમેત શિખર ગિરિ શિર પરે,
જહાં દત્તવર ગિરિ હૈ અનૂપરે,
સોહાએ જિમ સ્વર્ગ પુરી, તેહ ભેટવા સહુ મન ચૂંપ રે. ૩
જિહાં શ્રી પ્રભુ ધર્મ જિણુંદજી, સહુ આષ્ટ કર્મ દલ પૈલરે,
આખ્યા સમેત શિખર ગિરિ ઊપરે, લહવા અનુભવની મૈલરે. ૪

પ્રભુ દત્તવર દ્વંડે પદ ઠવૈ, સો તીરથ તેહ ઉદ્ધાર રે,
 ગિરિ તેરમે તેહ સોહામણો, તેહનો જે બહુ અધિકાર રે. ૫
 વલી જિન સંગે મુનિ આઠ સૌ, તે સહુ છે મોક્ષ પરિવાર રે,
 સો દત્તવર ગિરિ મન ભાવિયા, આળ્યા જે જિન સંગ ધાર રે. ૬
 પ્રભુ પદ્માસન જિહાં પૂરિયો, જિહાં દત્તવર ગિરિ શ્રીકાર રે,
 મોક્ષ તથ તીસ પૌષધ કરૈ, પ્રભુ વારી કર્મ વિકાર રે. ૭
 ઉજ્જવલી જ્યેષ્ઠ પંચમી, શુભ તિથિએ અનુભવ થાય રે,
 ભવ દરિયો તરિયો ગેહરો, પ્રભુ સિદ્ધ સ્વરૂપી થાય રે. ૮
 અવિનાશી પ્રભુ શિવ વાસીયે, જિણુ કરકે એહ તીરથ સાર રે,
 વલિ આઠ સૌ મુનિવર જિહાં ભલા, તેહ જિન સંગે શિવ ધાર રે. ૯

ત્રયોદશમ ઉદ્ધાર મહિમા:—

હિવૈ દત્તવર ગિરિ એહનો ભલો, હોસ્યે જે પ્રથમ ઉદ્ધાર રે,
 સાજન જન સહુ સુપરે સુણો, કહૂં તેહનો હિવે વિસ્તાર રે. ૧૦
 હિવે દેશ પાંચાલ માંહે ભલો, જિહાં શ્રીપુર નગર વિશેષ રે,
 તિહાં રાજ ભવદત્ત રાજિયો, જ્યાં કેશરી (૧)

જિન ભક્તિ અસેસ રે. ૧૧

ભવદત્ત તન રોગે ગ્રસ્યો, તાતે દુખ તન મેં ન સમાય રે,
 શૂલ રોગ ખુરો તન મેં ચુળે, વલી કરે બહુ રોગ ઉપાય રે. ૧૨
 પિણુ તન સાતા પિણુ ના હોવે, તે દુખ સે દુર્ખલ ધાય રે,
 પિણુ જૈન ધર્મ મેં દહ ઘણું, મન તેહનું કિહાં ન હુલાય રે. ૧૩
 મેં બાંધ્યા જે દલિયા પૂર્વના, વેદનીય જે કરમ ના તેહ રે,
 તે ભુગત્યા છુટે પ્રાણીયા, જે ઉદયે આળ્યું જેહ રે. ૧૪
 જે પ્રભુ પૂજા નિત કરે ભાવસું, પૂજે જમણા સું જિન દેવ રે,
 ત્રિકરણુ શુદ્ધ ભાવે નિત કરે, ચૂકે નહિં કૂલ એક ટેવ રે. ૧૫
 પિણુ રાયનો રોગ ન ઉપશમે, પરિવહ પૂજા મેં સહંત રે,
 તથ રાજ રોગ પર કેપિયો, હિવે તથ માં મન હવે સંત રે. ૧૬
 કરે ત્રિણુ ત્રિણુ દિન વિચ પારણું, વીસ તેલા ભયા તે સિદ્ધ રે,
 હિવે વીસમા તેલે પારણો, એક રાય અનિમલ લીધ રે. ૧૭
 પેલિયોખૂં (!) સાધુ તું પાતરું, તો મુઝ મન થાય શુદ્ધ રે,
 ઈમ ચિતિત મુનિવર પેખીયા, ધર્મધોળ મુનિ કિયા શુદ્ધ રે. ૧૮

મુનિ માસ ખમણુ ને પારણુ, લેવા શુદ્ધ આહારનો ભાવ રે,
 ગૌચરીએ નગર મેં સંચરે, ગુરુ ભમર પર ફિરે દાવ રે. ૧૬
 તખ રાજ મુનિ ને પેખિયો, ખરી પોરસી પૂરી માન રે,
 રાય મુનિ વાંદી ગૃહ આણીયા, પૂરી પાત્ર ભરી ખીર દે દાન રે. ૨૦
 મુનિ વહોરી ને પાછા વહ્યા, રાજ પિણુ મુનિ સાથ રે,
 પહોંચાવી મુનિ જન ને ખંને, ઘર આવ્યો હરખે રાય રે. ૨૧
 પારી પોરસી ને પારણુ કયું, રાજ મન શાતા થાય રે,
 રાજ તન શૂલ રોગ કર્મ ગયું, ભયો હરખ અધિક મન રાય રે. ૨૨
 હિવે રાજ મુનિ વર વાંદવા, શુભ ભાવે આવે તામ રે,
 મુનિ વાંદી ખેઠો આગલે, વલી ભૂઈ નમી કરીય પ્રણામ રે. ૨૩
 મુનિ ધર્મ ઉપદેશ દિએ ભલું, હલહો નર ભવ લલ્યો તાસ રે,
 પ્રાણી તીન તત્ત્વ વિચારીએ, દેવ ગુરુ ને ધર્મ તે ખાસ રે. ૨૪
 પ્રાણી દેવ અરિહંત ને પૂજ્યે, વલી ગુરુ ઉપદેશીની ભક્તિ રે,
 વલી ધર્મની મહિમા કીજિયે, જેહવી જેહની ગૃહ શક્તિ રે. ૨૫
 એહવો ઉપદેશ સુણી કરી, રાય મુનિ ને કહે કર જોડ રે,
 મુજ તન રોગ ફરે કિમ હોવે !, કહો ધર્મ ઉપચારની મોડિ રે. ૨૬
 વલતું મુનિ કહે રાય ને, સુણ રાજન ! એક ઉપાય રે,
 વિંશતિ ઈમ તેલા તપ કર્યો, તેહતું ફલ કિણુ પર થાય રે ? ૨૭
 તુમે સમેત શિખર ગિરિ માંડલો, લેઈ ગિરિનો ભાવ વિશેષ રે,
 વલી ટૂંક ઊપર વીસ દેહરા, પ્રભુ વીસની મૂરતિ વીશ રે. ૨૮
 વલી વીસ થાનિક ને પૂજિયે, અષ્ટ લેહે પૂજા સાર રે,
 પ્રભુ ધર્મ જિણુંદનો ચૌમુખો, કરી પૂજે મન એ વિચાર રે. ૨૯
 વલી શ્યામ વસ્ત્ર પહેરી કરી, પૂજને શ્રી જિન રાજ રે,
 ખહુ જયણાએ જિન પૂજતા, પામે તે સુખ સમાજ રે. ૩૦
 અધિષ્ઠાયક જે ધર્મ નાથના, વલી કરસ્યે તુજ સુપસાય રે,
 દેસ્યે તુમને જે દેવતા, તેહથી તુમ તન સુખ થાય રે. ૩૧
 રાજ મુનિ વચન સુણી લલા, ઉપજ્યો દિલમાં ખહુ ભાવ રે,
 ગુરુ વાંદી રાય નિજ ઘરે, આવ્યો ફાળ્યો સહુ દાવ રે. ૩૨
 મંડાવે માંડવે ગિની લલો, ઊપર વીશ ટૂંક મોહંત રે,
 વલી વીશ જિન પ્રતિમા ધરે, વલી ચૌમુખ ધર્મ મોહંત રે. ૩૩

હિવે શ્યામ વસ્ત્ર રાય ધરી, શુચિ થઈ પૂજે શ્રી જિન રાજ રે.
 વલી અષ્ટ પ્રકારી ચૂપ સ્થૂં, પૂજે જયણા સુ' જિનરાજ રે. ૩૪
 એહવે કિન્નર યક્ષ પ્રગટિયા, કેંદર્પ (પ્રજ્ઞપિત) દેવી વિખ્યાત રે,
 અધિષ્ઠાયક એ ધર્મ નાથના, સાન્નિધ્યકારી સાક્ષાત રે. ૩૫
 કહે યક્ષ અરુ યક્ષણી રાયને, તે' જિન ભક્તિ બહુ કિદ્ધ રે,
 તિણુ કારણુ અમે સંતુષ્ટીયા, જે માગે સૌ(કરં) વૃદ્ધિક રે. ૩૬
 ભવદત્ત રાય કહે યક્ષને, મુઝ રોગ નિવારો દેવ રે,
 પ્રભુ સેવા ફલ મુઝ ને મિલ્યો, વલી ભાગ્ય ફલ્યો મુઝ દેવ રે. ૩૭
 યક્ષ સંતુષ્ટિયા રાય ને, દીયે એક ભેરી અવાજ રે,
 તસ શબ્દે રોગ સહુ ઉપશમે, હિવે સફલ સહુ તુમ કાજ રે. ૩૮
 વલી ભેરી બળઈ દેવતા, રાજા તન નિકલ'ક કિદ્ધ રે,
 મન માન્યા સહુ કારજ ફલ્યાં, યક્ષ ભેરી રાય ને દીદ્ધ રે. ૩૯
 ભલી ભેરીના યક્ષ શુણુ ઉચ્ચરે, જસ શબ્દે જસ બહુ થાય રે,
 રોગ ભોગ ને હુશ્મન આપદા, એહ શબ્દે દૂર પલાય રે. ૪૦

ત્રયોદશમ ઉદ્ધાર:—

વલી યક્ષ કહે ભવદત્ત ને, તુમે સમેત શિખર ગિરિ જાય રે,
 તુમે ધર્મનાથ નિર્વાણુનો, ઉદ્ધાર પ્રથમ કરાય રે. ૪૧
 ધર્મ કહીને યક્ષ અલોપિયા, રાજા મન હરખ અપાર રે,
 હિવે સમેત શિખર કરે જાત્રા, કરી સંઘ શિખર પર આય રે. ૪૨
 દત્તવર ગિરિ થી મુનિ આઈને, ભવદત્તને કહે મુનિ રાય રે,
 ઇહાં ધર્મનાથ નિર્વાણુ છે, વાંદો શુભ ભાવે રાય રે. ૪૩
 રાજા પિણુ મન હરખ્યો ધણો, કરે દત્તવર ગિરિનો ઉદ્ધાર રે,
 વલી ધર્મ જિનેશ્વર ના ભલા, થાપે જિન ચરણુ વિચાર રે. ૪૪
 વલી દ્વાદશ ગિરિ ઉદ્ધરિયા, જગ માંહે યશ બહુ લિદ્ધ રે,
 કરી યાત્રા ઘર ભણી પગ કર્યાં, વલી મન હી મનોરથ સિદ્ધ રે. ૪૫
 ઘર આવી સંઘ છુમાવિયા, કરી સ્વામી વન્નત તેમ રે,
 વણ્યો યજ્ઞ જગ મેં રાય નો, સમ્પૂર્ણ સહી વલી જેમ રે. ૪૬

દત્તવર ગિરિ સહિમા :—

હિવે દત્તવર ટુંકે મુનિ વરુ, કેતા મુનિ અનુભવ લીધ રે,
 દોડા દોડી ઓગણીસ જાણિયે, વલી ઓગણીસ દોડી પ્રસિદ્ધ રે. ૪૭

નવ લાખ ને નવ સહસ્ર વલી, વલિ સાત સૌ મુનિ સંજીવ રે,
 પંચાણ્વે મુનિ ઊપર લલા, એતા મુનિ લહી જિહાં મુક્તિ રે. ૪૮
 વલી દત્તવર દ્વંકે યાત્રા તણો, ફલ કેતો લહે વલી તેહ રે,
 કૈાડ ઉપવાસ ફલ હૈ જેતો, તે તો એક દ્વંકે જેહ રે. ૪૯
 ફલ અનંતો શિખર ગિરિ ભેટતા, ભવી ભેટો શિખરગિરિ રાય રે,
 કહે દયા રુચિ દશમી હાલ મેં, ગિરિ ભેટયા સુખ થાય રે. ૫૦

(હાલ ૧૧ મી)

(ઋષભ જિનેશ્વર વંદિયે, નિર્મલ શુદ્ધ પરિણામ હો-એ દેશી)

ભવિજન ! શાંતિ જિનેશ્વર ગુણનીલો, સોલમો જિનરાજ હો.
 ચક્રવર્તી જિન સોલમો, સેવે સુર નર પાય હો. ૧
 નયર હતિથણાઉર દીપતો, સોહે સ્વર્ગ વિમાન હો,
 જિહાં રાય વિશ્વસેન રાજ્યો, સૌમ્ય સુદક્ષિણ હો. ૨
 ભવિજન ! રાણી અચિરા ગુણ નિધિ, રંભા જેમ આકાર હો.
 ઇંદ્રાણી જિમ ગુણ ઘણા, સુંદર અતિ સુખકાર હો. ૩
 એક દિવસ એક રાત્રીયે, અર્ધ રજની સમય માંહે હો,
 ચૌદહ સુપના રાણી પેખિયા, અતિ હર્ષિત ઉછાહિ હો. ૪
 પ્રથમ ગય વર સુપનાંતરે, દેખી પરમ આનંદ હો,
 વૃષભ શ્વેત વર્ણુ ભલો, ખીજે સ્વપ્ન સુખ વૃંદ હો. ૫
 સિંહ પરાક્રમી સૂરમો, તીજે એહ લહંત હો,
 લક્ષ્મી ઔથે દેવતા, સ્વપ્ને એહ સોહંત હો. ૬
 પંચમે પંચ વર્ણુ તણી, જુગ લહી સુમની માલ હો,
 છઠે સોલ કલા કરી, અમીય ઝરત શરી વિશાલ હો. ૭
 મહિ મંડલ તિમિર નિવારણો, સહસ્ર કિરણ કાંતે ભાણ હો,
 સપ્તમ સ્વપ્ન મેં પેખીયો, સપ્ત-મુખાશ્વ રૂઠ જાણ હો. ૮
 ભવિજન સહસ્ર જોયણ ઉર્ધ્વ સોહંતો, ફરકત જ આસમાન હો,
 સ્વપ્ન અષ્ટમ ગગને ઉતરે, ગૃહ આબ્યુ સુખ થાન હો. ૯
 નવમે કલશ સુજલલર્યો, એહ શુભ સ્વપ્ન લહંત રે,
 દશમે પદ્મ સરોવર, લહી સ્વપ્ન હરખંત રે. ૧૦

સાગર એકાદશ સ્વપ્ન મેં, તે લહે નિર્મલ શુદ્ધ રે,
 દેવ વિમાન ગૃહ પેસતો, નિરખે તેહ સુખુદ્ધ રે. ૧૧
 રત્ન રાશી ગૃહમાં ભર્યાં, ત્રયોદશ સ્વપ્ન લહંત હો,
 નિર્ધૂમ અગ્નિ ચઉદમે લહી, દેખી જાગે મહંત હો. ૧૨
 ચઉદ સુપન રાણી પેખીયા, જાગત ફિર નવિ ઉઘે હો,
 રાણી રાજા ને વિનવે, કર જોડી અતિરંગે હો. ૧૩
 એહ સુપન ભલા તુમ લહ્યા, હોસ્યે પુત્ર રતન હો,
 દેવ વદલસ જે હોસ્યે, તેહનો કરજો જતન હો. ૧૪
 તેહ સુપન ફલ સુણી ભલો, રાણી હર્ષિત થાય હો,
 નિજ મંદિર રાણી આય કે, હરખે જિન ગુણ ગાય હો. ૧૫
 ઢાલ ઇચ્છારમી એ ભલી, ચઉદ સુપન તે અનૂપ હો,
 લહી અગિરા હરખે ઘણો, નમે દયા શાંતિ ભૂપ હો. ૧૬

(ઢાલ ૧૨ મી)

(અગલ જિજ્ઞેસર પ્રણમું પ્રાય, સરસતી સામિણી ઘો મોરી માય એ-દેશી)

હિવે કહું શાંતિ તણા ભવ ખાર, તે સુણજ્યો સહુ ભવી કરી ખ્યાર,
 તે ભવ કુણ કુણ તે દાખવું, નવ નવ નામ કરી લાખવું. ૧
 પહિલે ભવ શ્રીષેણ નરિંદ, ઉપજે રત્ન પુરી સુખ કંદ,
 ભોગવી રાન્ય તિહાંથી ફરી, પાલી સંયમ સ્થિતી પૂરણ કરી. ૨
 હિવે ભવ ફૂળે કહીયે વિચાર, ઉત્તર કુંડુ જુગલ અવતાર,
 જુગલ ક્ષેત્ર સે ચવીયા વલી, ઉપજે તે ભવ કહે કેવલી. ૩
 હિવે ત્રીજે ભવ સૌધર્મ દેવતા, સુરરાણી ના મનમોહતા,
 ભોગવી સુર સુખ તિહાંથી ચવી, ઉપજે સો સુણજો હિવે સહી. ૪
 ચૌથે ભવ વિદ્યાધર ભલા, અમિત તેજ નામે નિર્મલા,
 ભોગવી વિદ્યાધર ભવ સાર, વલી ઉપજે તે કહિયે વિચાર. ૫
 પાંચમે ભવ લહિયે શુભ ધાન, દશમે દેવલોદ દેવ વિમાન,
 સુર સુખ ભોગવિયા વલી તેહ, ઉપજે સો સુણજો સરનેહ. ૬
 છઠે ભવે વાસુદેવ પદ લહો, વાસુદેવ પદ ભોગે રહો,
 સુખ ભોગવી વાસુદેવ તણા, ભવ આગે હોસ્યે તે ભણા. ૭

સાતમે અચ્યુત દેવ વિમાન, લોગવે સુર સુખ જિહાં દેવસ્થાન,
અચ્યુત ઈંદ્ર આયુ પૂરણ કરી, હિવે વલી ભવ લહે સો પરી. ૮
ચક્રવર્તી આઠમે ભવે થાય, ચક્રવર્તીની રિદ્ધિ જ પાય,
સાધી ૫૨ ખંડને વલી ચવી,

હિવે વલી ભવ સુણીયે તે વલી નવી. ૯

નવમે નવમ ઐવેચકે થયા, ભવ પામી અનંત સુખ થયા,
નવમે ઐવેચક સુર સુખ લોગવી, ચવી તિહાંથી તે ભોગવી. ૧૦
હિવે દશમે ભવે મેઘરથ રાય, જીવ દયા વલી તિહાં વરતાય,
પારેવો ઉગાર્યો સહી, તે ભવ માંહે સહી કહી. ૧૧
મેઘરથ જીવ ચવી તેહ તામ, પાયો સર્વાર્થ સિદ્ધ ધામ,
ચવી તિહાંથી તે દેવતા, સુખ સર્વાર્થ ના સેવતા. ૧૨
સર્વાર્થ થી જીવ આવીયો, ખારમો ભવ હિવે શુભ પામીયો,
વિશ્વ સેન કુલે અવતાર, અચિરા કુખે ઉપજી સાર. ૧૩
ઉત્તમ જીવ આવી અવતર્યો,

તખ ઉત્તમ સુપનાનો જિજ્ઞે રૂલ વર્યો,

૧૪. મઈ સુખ ઝોહી તિહું નાણુ સંજીત,

ઉપજ્યો જીવ ભલો સમય હુંત. ૧૪

હિવે ગર્ભે રહિયા જિન રાય, અચિરા માતા બહુ સુખ પાય,
રોગ શોગનો દીધો અંત, દેશ નગર પુર માં ભઈ શાંતિ. ૧૫
એકાદશ ભવ કરી તિહાં આય, અવન ભાદ્રવ વિદિ સખતમી પાય,
હિવે સુણુજે સહુજન મુનિ ભાય, શાંતિ પ્રભુના શુભ શુણુ ઠાય. ૧૬
ઢાલ ખારમી એહ વિચાર, ખારહ ભવ એહ શાંતિના ધાર,
દયા રુચિ ગાવે શુણુ સાર, શાંતિ પ્રભુના તે શ્રી કાર. ૧૭

(ઢાલ ૧૩ મી)

(ખંગાલી રાગ મેં)

હિવે અચિરા દેવી પ્રસન્ન્યો બાલ, જેઠ વિદિ તેરસ દિન બાલ,
દાસ વધાઈ દેવે દૌડ, રાબા સન્મુખ કહે કર ભેડ. ૧

દાસી પણે તે કિયે દૂર, દ્રવ્ય બહુત ભર પૂર,
 છપ્પન દિક્કુમરી મિલ આય, સૂતિક કાર્ય કરે તે ધાય. ૨
 એહવે સૌધર્મ આસન કંપાય, અવધિ પ્રભુજી તિણ સુર રાય,
 જિન જનની કૂં અવસ્વાપિની દેઈ, ઇંદ્રે કરપુટ પ્રભુજીને લેઈ. ૩
 સ્વર્ગ નંદીશ્વર પ્રભુ લેઈ આય, કરે અદ્વાઈ મહોત્સવ સુર રાય,
 ફિરસે પ્રભુ ને સહુ સુર રાય, જિન જનની ને સોંપે ધાય. ૪
 જન્મ ઉત્સવ કરી સહુ સુર તેહ, નિજ થાનિક પહુંચ્યા સુર જેહ,
 હિવે વિશ્વસેન રાય ઓચ્છવ મંડાય, બડી ભૂઆ સુત નામ ઠેરાય. ૫
 નામ ઠળ્યો વલી શાંતિ જિણુંદ, જુગ જુગ જીવો પુત્ર આણુંદ,
 રાવ નિરખાવી છઠી કરે, કુટુંબ સહુ રાજનો તરે. ૬
 કુટુંબ સહુને સંતોષ્યો રાય, ભૂષણ વસ્ત્ર સહુને પહેરાય,
 કુટુંબ સહુને સન્માન કરી, ઘર પહોંચ્યાવ્યા આદર કરી. ૭
 હિવે દિન દિન પ્રતે વધતો બાલ, દીસે શાંતિ કુમાર સુકુમાલ,
 પાણિગ્રહણ અનુક્રમે જે કર્યા, શુભ રાજની પુત્રી વર્યા. ૮
 અંતેઉર સહુ મેં અધિકાર, નામે યશોમતી રાણી સાર,
 પ્રભુ વિલસે તિણ સંગ સુખ ભોગ, સહુ મિલિયા મનવાંછિત ભોગ. ૯
 વિશ્વસેન દેઈ શાંતિ ને રાજ, સારે સહુ શુભ મતિ સુકાજ,
 એહવે વિશ્વસેન પામ્યા પરલોક, સનતકુમારે ભયા ત્રીજે દેવ લોક. ૧૦
 રાણી અચિરા પિણુ વલી તેહ, તે પિણુ તીજે સુર લોકે સહી,
 હિવે શાંતિ પ્રભુ રાજપદ ભોગવે, દેવ વરે સુખ તે ભોગવે. ૧૧
 હિવે સર્વારથ સિદ્ધ સું ચવી, દેવ પદવી જીવ તિણ ભોગવી,
 ઉપન્યા યશોમતી કૃંજે આય, ચક્ર સ્વપ્ન દેખી સુખ પાય. ૧૨
 પ્રસન્ન્યો યશોમતી પુત્ર રત્ન, ચક્રાયુધ જસુ નામ ઉત્પન્ન,
 રાજ શાંતિને પુત્ર સુકુમાલ, દિન દિન વધતો તે હીજ બાલ. ૧૩
 ચઉદ રત્ન હિવે ઉપજે સાર, સુણ્યો સહુ તે હિવે નિરધાર,
 આયુધ શાલા મેં ચાર રત્ન, ચક્ર અર્ધ છત્ર દંડ ઉત્પન્ન. ૧૪
 લક્ષ્મીધર ચાર (ત્રણ) ઉપજે સોય,

મણી કાગિણી ચર્મ નિધિ વલી ભેય,
 સ્વનગરે ચાર રત્ન ઉપજે, તેહના નામ હિવે નિપજે. ૧૫

પુરોહિત અને વહી વર્ધકી જેહ,

સેનાપતી ગાથાપતી ફિર તેહ,
સ્ત્રી રત્ન રાજકુલે નીપજે, ગજ અશ્વ એ વૈતાલ્યે સંપજે. ૧૬
અવદહ રત્ન પામ્યા શ્રીશાંતિ, સાધ્યા ષડ્ અંત લહી યશ સંત,
અકવતી પદ લોગવી સાર, રિદ્ધિ અકવતીની બહોલી ધાર. ૧૭
ઢાલ તેરમી એ થઈ સુખકાર, શાંતિ અકવતી નો અધિકાર,
ધન ધન એહ પ્રભુ શાંતિ જિણુંદ, વદેદયા રુચિ મન આણુંદ. ૧૮

(ઢાલ ૧૪ મી)

(ગરબી ચાલ મેં)

સાહિબા ! રાજકહે શ્રીશાંતિ કે લોકાંતિક ભણી રે લો,
લેવા સંયમ ભાર કે, એહી દિલ બણી રે લો,
કુંવર પદે પચવીશ કે, સામાન્યે લોગવ્યાં રે લો,
વર્ષ પચ્ચીસ સહસ કે, અકવતી માં ભયા રે લો. ૧

વર્ષ પચ્ચીસ સહસ કે, અકવતી માં ભયા રે લો,
અકાયુધ નૈ રાજ્ય કે, કાજ સમર્પિયા રે લો,
ઘે પ્રભુ વરસી દાન કે, હિયે મેં હરખશુ રે લો,
તણ પ્રભુ રાજ્ય સે મોહ કે, સિદ્ધ ભજે ભાવસુ રે લો. ૨

દેશ નગર પુર રિદ્ધ કે, તજે એ ભાવના રે લો,
એહવે કંખ્યા આસન કે, દેવ સૌધર્મના રે લો,
અવધિ પ્રયુંછ દેવ કે, જોયું દેવતા રે લો,
શ્રી જિન દિકખા અવસર કે, જાણી ભાવતા રે લો. ૩

સર્વારથ શિખિકા સાર કે, લેઈ સુર તુરત શું રે લો,
મન જિમ ગતિ કરી પૂર કે, અંચલ ચિત્ત સુ રે લો,
આવી ચૌસઠ ઇંદ કે, પ્રભુ દીક્ષા અવસરે રે લો,
સર્વારથ લે શિખિકા કે, પ્રભુ સન્મુખ ધરે રે લો. ૪

ઓચ્છવ સખ સહુ મંડાણ કે,

કરે દિખ્યા અવસર રે લો,

સહસ રાજ પ્રભુ સંગ કે, સંયમ મન ધરે રે લો,

મત લેવાને કાજ છે, પ્રભુ સંગે લયા રે લો,
પુર હતિથાણાઉર બહાર છે,

સહસાવને આવીયા રે લો. ૫

અલંકાર કરી દૂર છે, મત મન લાવીયા રે લો,
પંચ મુઠિયા લોચ છે, કરી પ્રભુ તેહવે રે લો,
સુર ગોદે ધરી વાલ છે, અતિ બહુ નેહસું રે લો,
પંચ(ચઉ) મહામત ધાર છે, પ્રભુ છઠ તપ કરે રે લો. ૬

મનઃપર્યવ જ્ઞાન છે, ઉપજ્યો તેહવે રે લો,
મહોચ્છવ કરી સહુ દેવ છે, નંદીશ્વર આવીયા રે લો,
અદ્વાઈ મહોત્સવ ન્યાંહ છે, કરી દિલ લાવીયા રે લો,
નિજ નિજ ઠામે દેવ છે, પોહતા તે જઈ રે લો. ૭

સહસ મુનીશ્વર સંગ છે, પ્રભુ વન સંચરે રે લો,
કરતા ઉચ્ચ વિહાર છે, હલવે પાય ધરે રે લો,
જીવાદિક નૈ કોય છે, દુખ નહીં ઉપયે રે લો,
૫૨ કાયા પ્રતિપાલ છે, દિન દિન ચિંતવે રે લો. ૮

મુમિત્ર ગૃહ પ્રભુ આય છે, ખીર પારણું કરે રે લો,
પ્રભુછદ્મસ્થ અવસ્થા છે, અઠ(બાર)માસ લોગવીરે લો,

વિચરંતા પ્રભુ આય છે, સહસાવન ગજપુરે રે લો,
ઉપજ્યો કેવલ નાણુ છે, સુર જ્યોત્ષ્ણવ કરે રે લો. ૯

લોકા લોક પ્રકાશ છે, લાસક પ્રભુ થયા રે લો,
જીવાદિક ના મનોગત છે, લાવ બહુ પાવીયા રે લો,
સોવન પંકજ પ્રભુજી છે, ચરણ ને ઠાવતા રે લો,
અષ્ટ પ્રતિહારી દેવ છે, રહે પ્રભુ સેવ મેં રે લો. ૧૦

સમવસરણ ત્રિગડા ની, રચના સુર કરે રે લો,
જિહાં પ્રભુ બેસી આય છે, વાણી ઉચરે રે લો,
એહવે ચક્રાસુધ રાજ છે, વંદન આવતા રે લો,
હરખે કરી બહુ સાજ છે, મનમેં લાવતા રે લો. ૧૧

વંદે પ્રભુના પાય છે, અતિ બહુ રાગચ્યું રે લો,
ફેલે મુખચ્યું વલી એમ છે, દરમણ પુણ્યચ્યું રે લો;

એસી એસણ ઠામ કે, વાણી તે સુણે રે લો,
ચાર દિસા વલી વદન કે, વાણી ઉચરે રે લો. ૧૨

સુણી વાણી ચક્રાયુધ કે, પ્રતિ બોધ પામીયા રે લોલ,
વંદી પ્રભુના પાય કે, ઘર ભણી આવીયા રે લો,
પુત્ર ને થાપી રાજ્ય કે, આપ સંયમ લહી રે લો,
શાંતિ પ્રભુ નો ગણધર, મૂલ ચક્રાયુધ સહી રે લો. ૧૩

હિવે શ્રી શાંતિ જિણંદ કે, અવસ્થા પૂરીયા રે લો,
લેઈ ચક્રાયુધ ને સાથ કે, ગણધર ભાવીયા રે લો,
અનુક્રમે કરત વિહાર કે, ગ્રામ નગર પરે રે લો,
આવે અતિ મન હર્ષ કે,

સમેત ગિરિ પુરે સિરે રે લો. ૧૪

ચઉદમી ઢાલે એહ કે, સંયમ શાંતિનું રે લો,
વલી કેવલ નો ભાવ કે, છે એહ માં લલો રે લો,
વલી ચક્રાયુધ સંયમ, ગણધર પદ વર્યું રે લો,
પ્રભુમૈ પ્રભુના પાય કે, દયા રૂચિ રંગસું રે લો. ૧૫

ઢાલ ૧૫ મી

(હિવે શ્રીપાલ કુમાર, વિધિ પૂર્વક મંજન કરી એ દેશી)

(૧૪) પ્રભાસ ગિરિ દૂંકે:—

હિવે શ્રી શાંતિ જિણંદ,

સમેત શિખર ગિરિ પર ચઢયાળ,
નવસૌ મુનિવર સંગે તપ કરી કર્મો નિજ્યાળ,
કર્મ કરી ચક્ર ચૂર, પ્રભુ સંગે શિવ પદ વર્યાં જી,
દૂંક પ્રભાસે આય, શિવ ચઢવા પ્રભુ જગ ધર્યાં જી. ૧

પ્રભુ જગ ગુરુ જિનરાજ,

જગ લોચન ત્રિજગના ધણી જી,
જગ દીપક જગનાથ, સેવ કરે સુર ઈમ તણી જી,
જગ તારણ જગ પ્રતિ પાલ,

કર્મ અરિ દલ ઈમ હણી જી,
જગ જીવન જગ દયાલ, સાંચો પ્રભુ તું બહુ ગુણી જી. ૨

ગિરિ પ્રભાસે આય, પદ્માસન પ્રભુ ધારિયો,
ધ્યાન સમાધિ લગાય, નિર્વાણ દ્રુકે વિચારિયો છ,
મોક્ષ તપ પ્રભુ ધાર, તીસ દિવસ તપ સારીયો છ,
આય નમે સુર પાય, ભાવ અધિક સુર સારીયો છ. ૩

જેઠ વિદી શુભ પક્ષ, નિર્વાણ તેરસ દિન કિયો છ,
શાંતિ જિણુંદ દયાલ, અખાધા રહિત તિણુ લિયો છ,
નવસી મુનિ પણુ સંગ, તે સહુને શિવ પદ દીયો છ,
ઉત્તમ પાયો કામ, જહાં પ્રભુ જુગા જુગ ચિર જીવો છ. ૪

લાખ વર્ષ પ્રભુ આપ, કંચન કાયા પ્રભુ તણી છ,
ચાર સૌ ધનુષ પ્રમાણુ, કાયા પ્રભુની શુભ બણી છ,
અકવતીં પ્રભુ શાંતિ, ત્રિહું જગનાયક તે ધણી છ,
લાયક નાયક દેવ, મૃગ લંછન પ્રભુ પદ લણી છ. ૫

શાંતિ પ્રભુ સુવિલાસ, ગિરિ પ્રભાસ તીરથ કિયો છ,
એ સમેત શિખર ગિરિસાર, તે તીરથ ચિત લાવીયો છ,
જિહાં પ્રભુ લહી નિર્વાણ, સુરપતિ સહુ મિલ સેવીયો છ,
ફિર ભવિ જન ઉપગાર, ભવ ઉદ્ધરવા ગિરિ કિયો છ. ૬

એહ પંદરમી ઢાલ, શાંતિ પ્રભુ ગુણ વણુંવ્યા છ,
દૃઢ્યાણુક પંચ બણુ, શાંતિ પ્રભુના તે સ્તવ્યા છ,
સુણુત ભવિક સુખ થાય, એ રાસ ભક્તો રલીયામણો છ,
ગાયો દયા રૂચિ નેહ, આગે ઉદ્ધાર વડી ભત્રી સુણો છ. ૭

ઢાલ ૧૬ મી

(કરાડા ચાલ ઉતાવલે, પગડે આઈ ગણુ ગેર છ, મેઝનિયા ભમર છ એ કરહકો-એ દેશી)

ચૌદમો ઉદ્ધાર:—

હિવે શ્રી શાંતિ જીણુંદનો, પ્રથમ જ એક ઉદ્ધાર છ,
સમક્રિતીયા ભવિક। ગિરિ સેવીયે-નિરમલ ચિત્તકર પ્યાર છ,
એહી જ ભરત મેં સોહતો, દેશ વિરંચ દહાર છ. ૧

મિત્ર પુર નામા નયર નો, સુદર્શન રાય સુખકર છ.
જન ધર્મો દઢ જીવડો, દાની ગુણ હે અપાર છ. ૨

જીન પૂજા નિત પ્રતિ કરે, દ્રવ્ય લાવ દૈવ ભેદ જી,	૩
પર્વ તિથે પોસહ કરે, ન ધરે અંગ ઉન્માદ જી.	
સાધુ લક્ષિત ખહુ કરે, જીનધર્મી સુ નેહ જી,	૪
જીન શાસન ઉન્નતિ કરે, ધર્મ ધ્યાન મેં દેહ જી.	
મિત્રપુર નગર ને પરિસરે, મનોહર વન વૃક્ષ લાર જી,	૫
જાતુ(ઉપ)વન જીન ચૈત્ય એક છે, સુમતિ નાથ જીન સારજી.	
રાય પિતા એ કરાવિયો, ઉંચો જીમ આસમાન જી,	૬
ખાવન દેહરે સોહતો, જેસૌ દેવ વિમાન જી.	
પ્રભુનો પર્વો નગર મેં, તુંખરૂ જક્ષ પ્રત્યક્ષ જી,	૭
દેવી મહાકાલી ચક્ષિણી, અદ્ભુત રૂપે પ્રત્યક્ષ જી.	
રાય સુદર્શન એહવૈ, પૂજે સુમતિ જીણુંદ જી,	૮
નિત્ય પ્રતે સેવા કરે, દિન દિન પ્રતિ આણુંદ જી.	
સુમતિનાથ જીન સેવતો, ધ્યાતો જીન ગુણ માલ જી,	૯
સુમતિ પૂજ્યા સુમતિ મિલે, ઉપજે બુદ્ધિ વિશાલ જી.	
એક દિવસ મનોહર વને, આઠ્યા મુનિ પરિવાર જી,	૧૦
ચક્રાયુધ ગણધર સિરે, કાઉસગ્ગ તિણુ વન ધાર જી.	
મિત્રપુર નગરનો રાજ્યો, રાજા સુદર્શન જેહ જી,	૧૧
જાણ્યું મુનિવર આવીયા, લક્ષિત કરે વલી તેહ જી.	
પાટ સંઘારા મોકલૈ, સાધુ વૈયાવચ્ચ સારે જી,	૧૨
હિંવે વંદન મુનિવર લણી, આવે રાય અસવારે જી.	
વન આવી મુનિ વાંદિયા, એસે એસણુ ઠામ જી,	૧૩
મુનિ ચક્રાયુધ તિણુ સમૈ, દેવે દેશના તામ જી.	
શ્રી જીન વાણી પ્રાણીયા, ધારો ચિત મઝાર જી,	૧૪
તીરથ લક્ષિત અમોલ છે, કરી લહે શિવ સુખ સાર જી.	
તીરથ સમેત શિખર ગિરિ, જિહાં જીનના નિર્વાણુ જી,	૧૫
મુક્તિ લહી જીણુ તીરથે, સાધુ સંજ્યાત પ્રમાણુ જી.	
સો તીરથની લક્ષિત્યે, લહસ્યે અહેલવ સાર જી,	૧૬
એ દેશના મુનિવર લણી, શ્રી જીન વાણી આધાર જી.	
સુણી રાજા મન હરખિયો, ધન્ય મુનિ અવતાર જી,	૧૭
આપ તરે પર તારવૈ, એ મુનિ નો આચાર જી.	

- મુનિ નમી રાય ઘર આવીયો, મુનિ પિણુ કરે ય વિહાર છ,
રાજ સમેત ગિરિ વર લણી, કરવા જાત્ર વિચાર છ. ૧૮
- સંઘ ચતુર્વિધ મિલીયો, કરવા જાત્ર ઉદાર છ,
રાજ સમેત ગિરિ વર લણી, કરે પ્રયાણ વિચાર છ. ૧૯
- અતુકમે સમેત શિખર જઈ, વાંઘા જિન નિર્વાણ છ,
જય જય તીરથની કરી, ડોલી (!) મુખ એહ વાણી છ. ૨૦
- રાય સુદર્શન છ હિવે, ચઉદ ગિરિ ના ઉદ્ધાર છ,
મન શુદ્ધે મોટે મને, ખર્ચે દ્રવ્ય અપાર છ. ૨૧
- એ ઉદ્ધાર લયો ચઉદમો, રાય સુદર્શન હાથે છ,
કરી ઉદ્ધાર છણુ યશ લહ્યો, લેવા શિવ પદ સાથ છ. ૨૨
- જાત્રા કરી ઘર પહોચીયા, બહોલી કરે સંઘ લક્ષિત છ,
દસ વૈયાવચ્ચ રાછ સુ', કરી લહી જસ જુક્ત છ. ૨૩
- પ્રથમ ઉદ્ધાર ગિરિ પ્રભાસનો, રાય સુદર્શને સાર્યો છ;
એ અધિકાર શિખર મહાતમમે', કહ્યું ગણધરનું વિચાર્યું છ. ૨૪

પ્રભાસ ગિરિ મહિમા:—

- હિવે' દૂક પ્રભાસ કે ઉપરે, કેતા મુનિ સંજયા કીદ્ધ છ;
સો હિવે' લવી સહુ સાંભલો, છહાં મુનિ સિવ લદ્ધ છ. ૨૫
- નવ કોડા કોડી નવ લખ, નવ સહસ નવ શત જાણુ છ;
વલી નિન્નાણુવે' અધિક સુ', લક્ષિત વરી શુભ ઠાણુ છ. ૨૬
- દૂક પ્રભાસે તે ભેટતા, ફલ દેતા હૈ વખાણુ છ;
કોડી પૌષ્પ તપ જે કરે, ભેટયા ફલ નિર્વાણુ છ. ૨૭
- સમેત શિખર ગિરિ ભેટતા, ફલ અનંતા અનંત છ,
તિણુ કારણુ લવી ભેટિયે. પામે મુક્તિ મહંત છ. ૨૮
- એ પ્રણુ શાંતિ છણુદનો. દળો ચઉદમો ઉદ્ધારછ,
શ્રી ગુરુ રૂપ પ્રભાવ સુ', ગાવે દયા રૂચિ સાર છ. ૨૯

(વંશ થકી તે ઉતરી રે, તેડી એકાંતે તાત ધન નર ંહાલા-એ દેશી)

(૧૫) જ્ઞાનધર દૂંકે

કુંથુ જિનેસર સાહિબા રે, આવ્યા હે સમેત ગિરિંદ,
ગિરિ ગુણવંતા.

ચાલો ચાલો હો ભવિક ગિરિ એહી, સમેત શિખર ગિરિ રાજ,
સમેત શિખર ગિરિ સેહરોળ, લહી નિર્વાણ જિણુંદ. ૧

સૂર રાજા હુલામણો રે, એ ગિરિનો એ સ્વામ;
સમેત શિખર પર સોહીયો રે, મોહ્યો ગિરિ દૂંકે વિસરામ. ૨

જ્ઞાનધર ગિરિ ઊપરે, પકાસન પ્રભુ લીધ;
તીસ પોષધ કરી એ ગિરિ રે, જિહાં પ્રભુ મોક્ષ તપ કીધ. ૩

દૂમો ચક્રો એ જિણુવરુ રે, જિણુ લહી જિહાં સિવ થાન;
વૈશાખ કૃણુ પક્ષ એ ગિરે રે, પ્રભુ એકમ લહ્યો થાન. ૪

મુક્તિ પંથ જિણુ આદર્યો, એ ગિરિ ઉત્તમ કિંદ્ર;
વહી મુનિ શ્રી જિન સંગ રે, થયા સહસ એક સિદ્ધ. ૫

જ્ઞાનધર ગિરિ તીરથ કીયો રે, શ્રી કુંથુ જિન ભાણુ;
આયુ શ્રી જિન ભોગવી રે, સહસ પંચાણુ વર્ષ જાણુ. ૬

પૈંતીસ ધનુષ ની દેહડી રે, કાયા કંચન વાન;
નગર હતિથણા પુર નો ઘણી રે, કુંથુનાથ ભગવાન. ૭

છાગ લંછન ચરણે લલૂં રે, પ્રભુ લહી એહીજ ગિનુંદ;
પંચમજ્ઞાન પ્રભુજી લહી રે, ભાસકે લોકલોક મન્ન. ૮

શ્રી જિન કુંથુનાથવું રે, નિર્વાણ જ્ઞાનધર દૂંકે;
જિહાં પ્રભુજી મુક્તિ વરી રે, ચાર કષાય ને મૂક. ૯

પંદરમો ઉદ્ધાર :-

હિવે કુંથુ જિન દૂંકનો રે, કર્યો કેણે ઉદ્ધાર;
વચ્છ દેશ માંહી લલૂં રે, પુર શાલિભદ્ર આધાર. ૧૦

શ્રી દેવધર જિહાં રાજવી રે, રૂપ કહા ગુણ સાર;
જેહની મતિ જિન ધર્મસું રે, પાલે શુદ્ધ આચાર. ૧૧

રાય સુણ્યો શાસ્ત્રે લલો રે, તીરથ ઉદ્ધાર અનૂપ;
મન ચિતે અતિરાગસું રે, જે ઉદ્ધાર ને ભૂપ. ૧૨

જિહાં જિન મુક્તિ ભૂમિકા રે, જિહાં જઈ કરીય ઉદ્ધાર;
 ચાર પ્રકારે તે કરી રે, સંઘ બહોત વિસ્તાર. ૧૩
 અનુક્રમે સમેત શિખર લલ્લુ રે, ચઢયા શિખર ગિરિ સાર;
 નિર્વાણ પનર પ્રભુના લલા રે, વંદે ભૂપ કરી ખ્યાર. ૧૪
 પનર દૂંક ના જિણે કર્યા રે, ઉજવલ પનરે ઉદ્ધાર;
 રાખ્યો જિણુ જગમાં લલ્લુ રે, ઓપમ કીરત સાર. ૧૫
 બાત્રા કરી ઘર સંચરે રે, સુખ સે આવે ધામ;
 સંઘ જિભાવી યશ લલ્લુ રે, સદેલ કર્યું ધર્મ કામ. ૧૬

જ્ઞાનધર ગિરિ મહિમા :-

હિવૈં જ્ઞાનધર દૂકે લલા રે, કેતા મુનિ ગયા મુક્ત;
 છિણ્ણ કોડી કોડી મુનિ રે, વલી છિણ્ણ કોડની મુક્ત. ૧૭
 લાખ બતીસ સહસ્ર છિન્નવેરે, સાત સૌ છયાલિસ બાણ;
 એતા મુનિ મુગતે ગયા રે, તેહજ દૂંક વખાણ. ૧૮
 જ્ઞાનધર ગિરિ ભેટતા રે, ફલ કેતા હોવે જેહ;
 એક કોડી ઉપવાસનૂં રે, તે તો લહે ફલ તેહ. ૧૯
 દૂંક સહુને ભેટતા રે, ફલ લહે અધિક અપાર;
 ભવિ ભેટો એ ગિરિ લણી રે, લહો સુખ અવિચલ સાર. ૨૦

(૧૬) નાટિક ગિરિ :-

હિવૈં સોલસા ઉદ્ધારનું રે, કહસ્યું શુદ્ધ સંખંધ;
 શાએ આખ્યું તે સહુ રે, છે સહુ યામે સમખંધ. ૨૧
 એહ સમેત શિખર ગિરે રે, આયા શ્રી અર જિન રાજ;
 નિરખી દૂંક નાટિક ગિરિ રે, ચઢે શિખર ગિર યાજ. ૨૨
 સહસ્ર એક મુનિ સાથ મેં રે, લેખા શિવપુર ખાર;
 પ્રભુ પદાસન તિહાં કર્યું રે, ભેડવા અનુભવ સાર. ૨૩
 કરી મોક્ષ તપ એક માસનું રે, દહ મન ધરીય આનંદ;
 સહસ્ર ચૌરાગ્રી વર્ષનું રે, આયુ સ્થિતિ હૈ જિણુંદ. ૨૪
 મગસર સુદી દશમી દિને રે, નાટક ગિરિ નિર્વાણ;
 મુરપતિ મિલ સહુ હર્ષનું રે, કર્યો ઓછવ નિર્વાણ. ૨૫
 એક સહસ્ર મુનિ અણુસણી રે, જિન સંગે શિવ લિહ,
 નાટિક ગિરિ તીરથ કર્યું રે, સ્થાનિક લયો તે સિદ્ધ. ૨૬

સોલસો ઉદ્ધાર :-

હિવે તેહ દૂંક ઉદ્ધારને રે, કુણુ નરપતિય કરાય;
 ભદ્રપુર નામા નયર નો રે, આનંદ સેન નર રાય. ૨૭
 સમકિત તત્ત્વ વિચારનો રે, જાણુ ભલો સિદ્ધાંત;
 જિન ભક્તિ હૃદય વસે રે, સદા જિન પૂજન ખાંત. ૨૮
 ભદ્રપુર ને ગાહિરે રે, એક પર્વત આયામ;
 જસ પર સોહે દેહરો રે, બાવન ચૈત્યનું ધામ. ૨૯
 મૂરતિ શાંતિ જિણુંદ ની રે, મૂલ ગંભારે દેવ;
 ઔર બાવન જિન ચહું દિસે રે, સેવે સુર બહુ સેવ. ૩૦
 પૂજે શાંતિ જિણુંદને રે, આણુંદ સેન તે રાય;
 એક દિવસ પ્રભુ પૂજતાં રે, સુણી મંદિર આવાજ. ૩૧
 કહે ગરુડ યજ્ઞ રાય ને રે, સુણુ રાજન ! એક વાત;
 સમેત શિખર ગિરિ ભેટિયે રે, તે તીરથ વિખ્યાત. ૩૨
 જિહાં નિર્વાણ છે જિન તણા રે, તિહાં જઈ કરો ઉદ્ધાર;
 શ્રી અરનાથની દૂંકનો રે, તેહનો પ્રથમ ઉદ્ધાર. ૩૩
 સુણી રાજ હરખ્યો ઘણો રે, જિહાં કરવી ગિરિ જાત;
 સંઘ કરી ગિરિ(એ) સામટો રે, ધ્વજ પતાક કહેરાય. ૩૪
 અનુક્રમે સમેત શિખર ગિરે રે, ચઢીયા જે ગિરિ પાજ;
 વંદા ગિરિ ભાવે કરી રે, સફલ થયો દિન આજ. ૩૫
 [અનંત] અર પ્રભુ જિન દંકનૂ રે, પ્રથમ કરી ઉદ્ધાર;
 વલી પ્રભુ પનરહ દૂંકનો રે, સફલ થયો દિન આજ. ૩૬
 તીરથ ભક્તિ કરી લલી રે, બોલતા મુખ જય વાય;
 સ્વ નગરી રાય આવીયા રે, ભયો અધિક ઉદ્ધાસ. ૩૭
 સ્વ નગરી ગિરિ વાંઢીયો રે, પૂજ્યા શાંતિ જિણુંદ;
 અધિષ્ઠાયક જિહાં પૂજ્યા રે, બહુ મન મેં આણુંદ. ૩૮
 વલી કરે ભક્તિ સંઘની રે, હરખ્યા સહુ નર નાર;
 ધન ધન રાજન ! તાહરો રે, સફલ ભલો અવતાર. ૩૯

નાટિકા ગિરિ મહિમા :-

હવે નાટિકે ગિરિયે લલા રે, કેતા મુનિ અરુ સિદ્ધ;
 કોઠ નિન્યાણુ લાખ નિન્નાણુવે રે, સહિસ નિનાંણુ લિદ્ધ. ૪૦

નવ સૌ નિનાંણુ ઉપરે રે, એતા મુનિ સંઘ કીધ;
 દૂંક લેટયાનું ફલ કેતલું રે, કોઠ છિન્નવે પોષધ લીધ. ૪૧
 એહજ સોલમા ઉદ્ધારની રે, હાલ સતરમી એહ;
 દયા સચિ મન રંગ સુ રે, ગાવે સમેત ગિરિ નેહ. ૪૨

(હાલ ૧૮ મી)

(મુનિવર આર્ય સુહસ્તી રે, કિણુકિંક અવસરે, એ દેશી)

(૧૭) સખલ ગિરિ દૂંક :-

મહત્તરી જિણેસર સ્વામ રે, એક દિન ગિરિ વાટ રે,
 વિચરતા પ્રભુ આવીયા એ, ચઢિયા શિખર ગિરિ વાટ રે.
 જાંચી ભૂમિકા, તે પ્રભુ હામ સુહાવીયા એ,
 દેખી પર્વત દૂંક રે, નિરખી એક ગિરી.
 નિરખી અધિક મન લાવીયા એ, પાંચ સૌ મુનિ પ્રભુ સંગરે,
 સંયમ પાલતા, મુનિવર શુણુ મૈં મોહીયા એ. ૧
 નિરખી સખલ ગિરિ તેહ રે, ધ્યાના વસિ રૈ,
 પ્રભુ જિહાં પદાસન ઠાયો એ, વક્તી તપ કરે જિહાં મોક્ષ રે.
 તીસ ઉપવાસ નો, શુભ પરિણામે તપ કિયો એ,
 સહસ પંચાવન તેહ રે, વર્ષ વખાણિયા.
 આયુ સંખ્યા એ થયો એ, કરી પૂરણુ સ્થિતિ આય રે,
 અખાધારહિત સહી, પદ અનુભવ પ્રભુજી લીયો એ. ૨
 પાંચ સૌ મુનિ સંયુક્ત રે, પ્રભુજી રામ લયા,
 જ્યોતે જ્યોત સમાવીયાએ, મુખ અનંતાનંતરે.
 અઝર અખય પદે, સિદ્ધે સિદ્ધે જમાવીયાએ,
 જિહાં કોઈ સુ ન જવાય રે, કિસ વિધ જે લહે.
 જે લહે તપ જિણુ ધારિયાએ. એહવો અનુભવ જેહ રે,
 તેહ જ નર લહે, સંયમ તપ લેઈ પાવીયાએ. ૩
 એ થયો પ્રભુ નિર્વાણુ રે. હિવે ઉદ્ધાર સુ,
 કુણુ રાજાએ ? કરાવીયોએ ? કુણુ પુર ? કુણુ રાજેસરે ?
 કુણુ દેશે ભયા ? તે કહેવા મન આવીયા એ ?
 દેશ કેલિંગ મઝાર રે, નગર શ્રીપુર સલો.

જિહાં અમર દેવરાજીએ એ અમર સેના ધર નાર રે,
 રૂપે રંભા સી, શીલ ગુણ અંગે છાઈયોએ. ૪
 અમરદેવ રાજેશ રે, દંઠ જિન ધર્મ મેં,
 કદા ન ચિત્ત વિચલે નહીં એ, ધર્મ ધ્યાન મેં જોહ રે;
 દિન તે નિગમે, પોસહ સામાયક લે સહીએ,
 દેવ ગુરુ ને ધર્મ રે, તીન એ તત્ત્વ નૈ;
 નિત સંભારે તૈ કહીએ, દોષી દુશમન કોય રે,
 નહિં કેા સિર પરે, વખત બત્રી રાજા સહીએ. ૫
 એક દિવસ રાજાનરે, રથ વાડી સહી,
 ઉપવન રમવા સંચર્યો એ, સાથે વહુ પરિવાર રે;
 હથ ગય રથ ભલા, સુભટ સામેલૈ પરિવર્યો એ,
 નિરખી તજે વન માંહિ રે, મુનિ એક પેખિયો;
 ઉપસમ વિવેક સંવર ભર્યોએ, મુનિ નમવાને કાજ રે,
 રાજા તેહવૈ, અશ્વારુઢ સે ઉતર્યો એ. ૬
 નમી મુનિ નરપતિ તેહ રે, જૈસે આગલી,
 મુનિ ઘે દેશના ધર્મની એ, અષ્ટ કર્મની જોહ રે;
 પ્રકૃતિ જે કહી, એક સૌ અઠાવન કર્મની એ,
 તે સંસારી જીવ રે, તેહને રહે ઘેરી;
 પ્રકૃતિ તેહિજ કર્મની એ, વત્રી જે પ્રકૃતિ એહ રે,
 કિમ ફરે હોવે, જો કરે ભક્તિ તીર્થની એ. ૭
 જિન નિર્વાણ વિશેષ રે, જિહાં જિહાં જે હોવે,
 તિહાં તિહાં જઈ જાત્રા કરે એ, વલી કરે તીર્થ ઉદ્ધાર રે;
 ભાવે સુધર્મ ને, તેહને કર્મ તૈ સ્થુ કરે એ ? ,
 અમર દેવ રાજાનરે, કહે વલી ગુરુ ભણી;
 કહો મુઝ તીરથ સહુ સિરે એ, સમેત શિખર ગિરિ એ કરે,
 સહુ તીરથ સિરે, સતર પ્રભુ વલી તે સિરે એ. ૮
 અમર દેવ સુણી એહ રૈ, વાણી ગુરુ મુખે,
 ધન્ય મુનિ મારિગ ભલા એ, વાંદી ગુરુના પાય રે;
 રાજા હર્ષ સૂં, ઘરે આવી સંપદ સિદાએ,
 દેશ નગર પુર ગામ રે, આપણા જે હુંતા;

ત્યાં ત્યાં કંકેતરીસું ચઢ્યો એ, ઠામ ઠામ નો સંઘ રે,
 મિલ મિલ થોક સું, સહુ આવી સંઘે મિલીએ. ૯
 અમરદેવ રાજનરે, વહુ નર વર લેઈ,
 આવી શિખર ગિરિ ઉઘ્ઘવે એ, તિહાં સહુ ધાક ઉતાર રે;
 ફિર શિખરે ચઢ્યા, સતર દૂંક ચિત્ત ચિંતવે એ,
 સત્તર પ્રભુ નિર્વાણ રે, પૂજન મન કયું;
 અષ્ટ પ્રકારી પૂજવેં એ, ફિર સતર કરે ઉદ્ધાર રે,
 જૂજૂઆ દૂંક ના, વિધિસું તે સહુ સાચવેએ. ૧૦
 સમેત શિખર ગિરિ પૂજ રે, ઘર ભણી ચાલીયા,
 સખલ સબઈ આવતાએ, શ્રીપુર નગર પહુંચ રે;
 જય જય વિસ્તર્યા, મન ના મનોરથ ભાવતાએ,
 પ્રથમ પૂજ જિન રાજ રે, સંઘ ભક્તિ કરે;
 સાહામી સહુ મિલ હરખનાએ, દેવે દાન અપર રે,
 ભયક ને બહુ, ભયિક બહુ શુણુ ગાવતારે. ૧૧
 ગૃહ આવી રાજનરે, જગ મેં યશ લિયો,
 મનના મનોરથ સહુ ફલ્યા એ, સખલ ગિરિ પ્રતાપ રે;

સખલ ગિરિ મહિમા :—

કેતા મુનિવર, કેતા મુનિ મુગતે ભલા એ,
 મુનિ મિલિ છિન્નુ કોડિ રે, શિવ પદ જિણુ વરી;
 સિદ્ધ મેં સિદ્ધ જઈ મિલ્યા એ, સખલ ગિરિની ભત્ર રે,
 કરતા ફલ કેતો, કોડી ઉપવાસનું ફલ મિલ્યા એ. ૧૨

(૧૮) નિર્જર ગિરિ દૂંક :—

ભવિજન ભેટો તે હરે, સમેત શિખર ગિરિ,
 ફલ અનન્તો પામીયે એ, હિવે તે નિર્જર દૂંક રે;
 મુનિ મુગત વલી, સહસ એક મુનિ સંગ લિયે એ,
 મુનિ મુગત જિન રાજ રે, નિર્જર ગિરિ પરે;
 પદાસન પ્રમુ ધારીયો એ, તીસ કરી ઉપવાસ રે,
 જેષ્ટ વિદિ નવમી, મુક્તિ ભલી પ્રભુણુ લીયે એ. ૧૩

અદારમો ઉદ્ધાર :—

નિર્જર દૂંક ઉદ્ધાર રે, કર્યો કિણુ નરપતિ,
 સો કહ્યું તે સહુ સુણો એ, કોશલ દેશ મઝાર રે;

રત્ન પુરી નગરી, સોમદેવ રાય તેહ લણો એ,
તેણે કર્યો ઉદ્ધાર રે, દૂંક અઢાર નો;
નામ લણું છે તેહ તણું એ, નિર્જર દૂંકે જેહ રે,
મુનિવર કેતલા, તે કહું સો ભવિ સુણો એ. ૧૪

નિર્જર ગિરિ મહિમા :—

નિન્યાણુવે કોડા કોડ રે, કોડ સત્યાણુવે,
ઉપર નવ લખ બોલીયા એ, નવ સૌ નિન્યાણુ ફેર રે;
એ સાથે વલી, મુદ્ધિત સહુ મુનિ મિલ લીયા એ,
કોડ ઉપવાસ ફલ જેહ રે, નિર્જર દૂંક લેટયા;
અનંત ફલ સખ દૂંક ગયા એ, તેણે શિખર ગિરિ જેહ રે,
તીરથ ભૂમિકા, લેટવા સહું ના મન થયા એ. ૧૫

(૧૬) મિત્રધર દૂંક :—

મિત્ર ધર દૂંક વિખ્યાતરે, જિહાં નમિ જિન રાયા,
આયા ગિરિ ઉગણીસમે એ, અઢી તીરથ મન રંગ રે;
સિરે શિખર ગિરિ, સહસ મુનિવર સંગમે એ,
પદ્માસન નિરધાર રે, આસન પ્રભુ ઠયો;
લેવા અનુભવ ઉજમે એ, મોક્ષ તપ કરી લાવે રે,
તીસ ઉપવાસ નૂં, તપ કરે પ્રભુજી ઉમંગ મે એ. ૧૬
વિદિ વૈશાખે માસ રે, દસમી જિન ભલો,
કરી નિર્વાણુ શિવ પદ વરીએ, હિવે હોસ્યે ઉદ્ધાર રે;

ઓગણીશમે ઉદ્ધાર :—

મિત્રધર ગિરિ પરે, કરસ્યે રાજ તે ફિરિયે,
બોધ દેશમે જેહ, શ્રીપુર હે લણું;
રાજ જિહાં મેઘદત્ત વરીએ, રીધ તણો વિસ્તાર રે,
કેતો આખલું ? , લાલું તિમ નૈ સુર પુરીએ ૧૭
મેઘ દત્ત રાજિંદરે, બહુ જિન ધર્મ મે,
તીરથ જેહને દિલ વસ્યો એ, સમેત શિખર ગિરિ તેહ રે;
જાત્રા મન થયો, સંઘ કરી મન ઉદ્ધસ્યોએ,
આવ્યો શિખર ગિરિંદ રે, ભેટી દૂંકો ને;

દ્રુ'ક ઝોગણીસ ને ઉદ્ધારવા એ, અતિ ધરી મન ઉછાડે,
લેટી રંગ સુ', મનહ મનોરથ સહુ સર્યા રે. ૧૮
કરી શિખર ઉદ્ધાર રે, નામ જિણે કયું,
કરી ઉન્નતિ નિર્વાણની એ, ઘર આળ્યા મન લાય રે;
સંઘ જીમાવિયા, યશ જગ માંહે બહુ બનીએ,

મિત્રધર ગિરિ મહિમા :—

હિવે મિત્રધર દ્રુ'ક રે, મુનિ મુગતે ગયા;
તે બહુ મુણજો સહુ મુની એ, જિહાં મુનિ કોડા કોડ રે,
લક્ષ પૈંતાલીસ, સાત સહસ વલી તે મુનિ એ. ૧૯
નવ સૌ ફિર મુનિ સહસ રે, જૈંયાલીસ વલી,
એતા મુનિ મુક્તિ લહી એ, એહજ મિત્રધર દ્રુ'ક રે;
લેટ્યા ફલ કેતો, કોડ પૌપધ નો ફલ સહી એ,
ઝોગણીસ દ્રુ'કે ઉદ્ધાર રે, તે વણુવ કર્યા;
ઢાલ અઢારમી માં કહીએ, રુપ રુચિ શુરુ રાય રે,
તેહોના સીસ નૈ', લાયો સમેત સિખર સહી એ. ૨૦

ઢાલ ૧૯ મી

(રામચંદ્ર કે બાણ ચાંપો મો લહોરી-એહની ચાલમે')

મનોહર પૂર્વ જાંડ, તેહમે' દેશ લલોરી,
ગંગા જહાં જહાં દેખ, તહાં તહાં તીર્થ મિલારી;
ગંગા તટ એક દેશ, કાશી ય દેશ લલોરી,
જહાં એક નગર વિશાલ, વાણુરસ હી મિલોરી. ૧

રાજ અધ્યક્ષેનાહ રાય, રાણી વામા લલી રી,
જાકે રિદ્ધ લાંડાર, પૂરા તેહ લર્યા રી;
હિવે પ્રાણુત દશમે' દેવલોક, તિહાંથી દેવ ચલી રી,
ચૈત વિદિ કી ચૌથ, ઉપન્યા તેહ લલી રી. ૨

નવભવ વ્યતીત કરેય, ઉપન્યા તે અવતારી,
દશમે ભવ અનરાય, દેવી વામા ફંખ ધારી;
વામાહે સ્વપ્ન લહંત, ચહેહ તે મુખ કારી,
સ્વપ્ન દેખી તેહ, ચિંતવે તે ઇમ નારી. ૩

હરખિત બહુ હિય માંહી, અશ્વસેન પાસ જઈરી,
કર સંપુટ કરેય, ચરણે સ્વામી નમેરી;
અશ્વસેન દેઈ સન્માન, બૂઝે તેહ વકીરી,
સ્થો કારણુ તુમ ભાવ, વહો ઈમ હોય તીકીરી. ૪

કહે રાણી કર જોડ, સ્વામી સુઝ વચનારી,
સ્વપ્ન ચઉદ જો લહંત, ફલ કેસો તે સુનારી;
કહે અશ્વસેનહ રાય, સુન હો દેવાનુપ્રિયરી,
એ સ્વપ્ન ચઉદહ જોહ, તેહના ભાવ સુનિયરી. ૫

ઉત્તમ પ્રાણી હોય, સુર બહુ માન્ય જીસોરી,
બહુ નરપતિ તો ઈંદ, સહુ મેં પૂજ્ય તિસોરી,
હોસ્થે પુત્ર રત્ન, તન સુકમાલ તિસીરી,
ઐસા ફલ તે હોય, વકતા હીય વસીરી. ૬

હિવેં નિજ સ્થાન રાણી આય, જિનગુણ ચિત્ત વસીરી,
રાગ રંગ કર તેહ, રજની તેહ ગમીરી;
અનુક્રમે વધતો ગર્ભ, પૂરા દિવસ થયારી,
કરી નવ માસ પરિપૂર્ણ, દિવસ સખ્ત લયારી. ૭

વિદિ દશમી પોષ માસ, પ્રસન્ને પુત્ર લલોરી,
પ્રભુ જન્મ કલ્યાણક દીહ, સહુને હર્ષ મિલૂંરી,
નીલ વર્ણુ તન ખાસ, મણિમય પુત્ર લયોરી,
અડ દિગ્ગમરી આય, સૂતગ દૂર કીયોરી. ૮

સુરપતિ સહુ મિલ આય, ઉચ્છવ જન્મ તણોરી,
કરી સહુ ભાવે ભક્તિ, જય જય શબ્દ લણોરી,
જીન જનની નમી પાય, સુર સહુ એક મનારી,
નિજ નિજ થાનિક આપ, વધે હિય હર્ષત નારી. ૯

હિવે અશ્વસેન કે પાસ, દાસી દૌડ ગઈ રી,
દેવે વધાર્થ તામ, ઈમ ઘર પુત્ર લયોરી;
રાય અશ્વસેન હિય હર્ષ, દાસી પદ દૂર કીયોરી,
દિયો બહુ ધન માલ, દાસી હર્ષ થઈ રી. ૧૦

માત પિતા ઠવે નામ, સહુ મિલ એક મનારી,
પાશ્વ કુમર સહુ હેત, દિયો પ્રભુ નામ તિનારી,

- હિવે દિન પ્રતિ વધત હૈ બાલ, સુખ સે કાલ ગમેરી,
હસાવે રમાવે બાલ, જનની તેહ સમૈરી. ૧૧
- પાસ કુમર હિવે તેહ, જોબન સમય લયારી,
પરણાવે બહુ ભાંત, રાય કુમરી તસુ નારી,
રૂપે રંભ સમાન, નામ પ્રભાવતી ખ્યારી,
બહોતર કલા નિધાન, શુભ શુણ્ણસે બહુયારી. ૧૨
- એક દિન પાસ કુમાર, ગજવર સ્કંધ ચઢીરી,
ગંગા કાંઠે આય, કૌતુક નિરખ રહીરી,
કમઠે તાપસ હૈ એક, પારસ દષ્ટી થયેરી,
પંચાગ્નિ તપ તાપ, ખેઠો 'ધ્યાન' ભયેરી. ૧૩
- નિરખી પાસ કુમાર, અજ્ઞાન સું તાપ તપેરી,
જીવ ની નહીં તુઝ સાર, કેમ તે ધર્મ થયેરી,
કહે જોગી કિહાં જીવ, નયણે નાંહી મિલેરી,
અન્યથા કેમ કહાય, મૂઠ મેં કેન મિલેરી. ૧૪
- તખ પ્રભુ પાસ કુમાર, દિખાવે તેહને વલીરી,
કાળે જવલત જુગલ(સહી)નાગ, દિખાવે પાર્શ્વ લલીરી,
મંત્ર દિયો નવકાર, ધરણપતિ તેહ થયેરી,
પદમાવતી જસ નાર, સુર ધરણિંદ્ર ભયેરી. ૧૫
- કમઠે વિલખ્યો લોક, તિહાં થી કમઠ ચવીરી,
ભયો મેઘમાલી દેવ, તેહજ તિહાં હી લવીરી,
પાસ પ્રભુ તેવાર, અપને સ્થાન વસેરી,
સુખે તે પાલે જીવરાજ, રંગે આપ રસેરી. ૧૬
- માત પિતા ભગે મોક્ષ, મહેંદ્ર દેવ લઈરી,
ચીથો તેહ દેવ લોક, સુર સુખ તેહ લહીરી.
હિવે પ્રભુ પાસ કુમાર, વર્ષ પચ્ચીસ લયારી,
રાન્ય ભોગવી સુખ લીધ, સુખ સંસાર કિયારી. ૧૭
- હિવે લોહાંતિક દેવ, આયે તામ મિલીરી,
ચિંતવે પાસ કુમાર, લેલું ચારિત્ર ભલૂંરી.
દે પ્રભુ વરસી દાન, સુરપતિ આય મિલીરી,
શ્રી પ્રભુ પાસ કુમાર, રસ સહુ ત્યાગે વલી. ૧૮

પોસ વદિ જ સાર, એકાદશી દિન ચઢતૈરી,
 લેવે સ્થંભ સાર, મન પર્યાવ તેહ હુવેરી.
 ત્રિભુસૌ રાજ સંગ, પ્રભુ સંત વ્રત લિયોરી,
 પ્રથમ છઠ તપ લેય, ભૂમિય વિહાર કિયોરી. ૧૯
 ધન નામા ઘર તેહ, પારણું તિહાં હી કરેરી,
 ખીર ખાંડ ઘૂત તાંડુલ, તેહીજ આહાર કરેરી.
 હિવે ચૈત્ર વિદિ દિન ચૌથ, કેવલ લહીય લલોરી,
 થયા ભાસિત લોકા લોક, જ્ઞાન લલૂં તે નિલી રે. ૨૦
 કેવલ વાણારસી પાય, ગણુધર દિગ્(૧૦) હી ભયારી,
 મૂલ(શુભ) જે ગણુધર નામ, દિનકર પ્રથમ થયારી.
 કમઠ ઉપસર્ગ સહી તેહ, તીરથ થાયે સહીરી,
 કલિ કુંડ કુંકડે સર તેહ, તીરથ જેહ ઠવીરી. ૨૧
 એકસૌ એકાવન નામ, પ્રભુ નિજ નામ કહ્યારી,
 ઠામ ઠામ વલી ગામ રે, નામ પ્રસિદ્ધ થયારી.
 હિવે પ્રભુ પાસ જિણુંદ, આયુ સ્થિતિ પૂર્ણ વલીરી,
 આન્યા સમેત ગિરિંદ, સંગે તેત્રીસ કેવલીરી. ૨૨

(૨૦) સુવર્ણુ ભદ્ર દ્વંક :—

ચઢિયા શિખર ગિરિ પાજ, મન શુદ્ધ સિદ્ધ ભજ્યુરી,
 આયે સુવર્ણુ ભદ્ર દ્વંક જિહાં તન મમતા તજ્યુરી.
 તિહાં કાઉસગ લહી તેહ, એક માસ તપ સજ્યુરી,
 મનસ્થું ધરત તે ધ્યાન, સિદ્ધ હું પુર ભજ્યુરી. ૨૩
 માહ આવણુ સુદી તેહ, અષ્ટમી દિવસ ભયૂંરી,
 જદ તીન ભુવનકે માંહી, તેમ પ્રકાશ લહ્યુરી.
 હિવે દેવ સહુ મિલી તેવ, આવે સમેત ગિરેરી,
 આચ્છવ કરે નિર્વાણુ, તેહવે તામ સિરેરી. ૨૪
 હિવે ચાર નિકાયના દેવ, પ્રભુ તન ખીર પખાલી,
 કેશર ચંદને પૂજે, ચઢાવે પુષ્પની માલી.
 દેવ દૂધ વસ્ત્ર પહેરાય, ધૂપ દશાંગ કરીરી,
 પ્રભુ તન શિગિકા માંહિ, ધારી તેહ ખરીરી. ૨૫

ઉપાડે શિખિકા તેહ, ઇંદ્રે સહુય મિત્રીરી,
 નૈરત ફૂંછે આય, ચંદન ચિતા રચૈરી.
 ઔર મુનિજન કે કાજ, પાસે તેહ વલીરી,
 ચિતા ચંદન કાઠે, તેહની તિહાં ખચૈરી. ૨૬
 એસે સુર મન હેત, પ્રીત સે તેહ કરેરી,
 કરે અગ્નિ અગ્નિકુમાર, વાયુદેવ વાયુ કરેરી.
 પ્રભુ તન ને પર જાલ, એહ સવિ વિધિ ધરીરી,
 હાડ માંસ જલ્યા દેખ, મેઘમાલી વૃષ્ટિ કરેરી. ૨૭
 ચિતા શીતલ લઈ જાણુ, સુરપતિ એક ચઈરી,
 દક્ષિણ ઉપરલી દાઢ, સૌધર્મ ઇંદ્ર લહીરી;
 દક્ષિણ ઔર સખ દાઢ, ચમરિંદ્ર સર્વ લહીરી,
 વામ અધો જુગ દાઢ, ઇશાનેંદ્ર ગ્રહીરી. ૨૮
 શેષ દાઢ ને દાંત, ઔર સુરપતિ સહુ ચ લહેરી,
 વિદ્યાધર ને નર રાય, ઔર અસ્થી તેહ ગ્રહેરી;
 તે ભસ્મીનો ફલ કેય, સખ ઉપદ્રવ હરેરી,
 એસો પ્રભુ સંસ્કાર, કરકે થુંભ રચેરી. ૨૯
 સોવન રચણનો કામ, નિરખ્યા ભવ દૂર કરલેરી,
 થુંભ પર શ્રી જિનરાય, થાયે મૂરત લલીરી;
 દર્શન સું દુખ જાય, પૂજ્યા પાપ ગલેરી,
 સો નર નારી ધન્ય, તીરથ ભક્તિ કરેરી. ૩૦
 હિવે કરી નિર્વાણ સહુ દેવ, નંદીશ્વર તીર્થ જઈરી,
 વિદ્યાધર સહુ સાથ, તિહાં પિણ સંગ ભઈરી;
 નંદીશ્વર જિહાં પૂજ, પ્રભુના શુણ સ્તવેણ,
 ખહુ ભાવ ભક્તિ કરે તેહ, નિજ નિજ ધાન લહેરી. ૩૧
 એ પ્રભુ પાર્શ્વ નિર્વાણ, ગિરિસોવન ભદ્ર ભાયેરી,
 તે ઝોગણીસમી લાલ, તેહમેં એક કલ્પોરી;
 હિવે ઉદ્ધારતું ભાવ, કરસ્યે તે રાજ કહુંરી,
 દયા રચિ તે ગાય, સુણો લવી તેહ સહુરી. ૩૨

ઢાલ ૨૦ મી

(આછે લાલજી-એ દેશી !

વીસમો ઉદ્ધાર :—

- હિવે શ્રી સમૈત ગિરિંદ, જિહાં પ્રભુ વીસ જિણુંદ,
મનમોહનલાલ, ઉદ્ધાર કહું ગિરિ વીશનો રે. ૧
- કુણુ નગર કુણુ દેશ, કુણુ રાજા હૈ વિશેષ,
મનં નામ સુણો હિવેં તેહનો રે. ૨
- દેશ આણુંદ મઝાર, નગર છે તેહમેં હજાર,
મનં ગંધપુર નગર છે સોહનો રે. ૩
- જિહાં રાજા પ્રભસેન, જિણુ ધર ધર્મ છે જૈન,
મનં સહુ નરપતી માં મોહનો રે. ૪
- નિત પ્રતિ પ્રભુ ગુણુ ગાય, જિન પૂજા ચિત્ત લાય,
મનં પ્રભુ પૂજે મન થિર કરી રે. ૫
- જિણુ કર્યો થાનિક વીસ, તપ કરે તે નિશ દિસ,
મનં એક એક થાનિક ફલ કરી રે. ૬
- મન મેં બહુ વૈરાગ, સીલે જસ સૌભાગ,
મનં રાજા મન દયા ચિત ધરી રે. ૭
- રાજા મન નહીં રોષ, ફૂડો ન હૈ કોઈને રોષ,
મનં સત્ય વચન દિલ આદરી રે. ૮
- એક દિવસ તપ કિદ્દ, મુનિ પદ તે ચિત દીધ,
મનં મુનિ થાનિક પદ સાચ્યો રે. ૯
- તિણુ અવસર તે વાર, ગંધપુર નગરને બહાર,
મનં મુનિવર સંવર ધાર્યો રે. ૧૦
- તે ગણુધર દિનકર સૂર, તેહને સંગ મુનિ પૂર,
મનં વનમાં તિણુ કાઉસેગ ઠંચો રે. ૧૧
- વન પાલિક તબ હૌક, દેવે વધાઈ કર જોડ,
મનં આવી તુરત રાય તે સ્તવ્યો રે. ૧૨
- રાજા દેવે દાન, વન પાલિક ને માન,
મનં રત્ન જડિત છે મુદ્રામણી રે. ૧૩

- હિવે' મુનિ વંદન કાજ, કરી રાજ શુભ સાજ,
મનં આદ્યો રાજ વન લાણી. ૧૪
- જઈ વાંઘા ગુરુ પાય, વાંદી જૈઠો રાય,
મનં હિવે' દેશના સુણે ગુરુ તણી. ૧૫
- ગુરુ દૈ દેશના સાર, છવ દયા આધાર,
મનં ધર્મ તણી વાણી સુણી. ૧૬
- કહે રાજ સુણો સ્વામ, વીસ થાનિકે તપ કામ,
મનં રથો રૂઝ તે ગુરુ સુઝ કહો. ૧૭
- તખ ગુરુ કહે સુણો ભવ્ય, વીસ થાનિકતું રતવ્ય,
મનં તે સુણી સહુ લાવે વહો. ૧૮
- જે કરે થાનિક વીસ, વહી પૂજે છન વીસ,
મનં જે રૂઝ તે શિવ સુખ લહો. ૧૯
- જો આહો પૂરણ ઈમ લાસ, વીસ થાનિક તુ આમ,
મનં વિંશતિ ગિરી પૂજાય હો. ૨૦
- રાય સુણી ઉપદેશ, ગુરુવાણી સુવિશેષ,
મનં ગુરુ વાંદી રાય ઘર આવીયો. ૨૧
- હિવે કરી સંઘ તયાર, જત્રા સસેત ગિરિ ધાર,
મનં તુરત સસેત ગિરિ વાંદિયો. ૨૨
- સોવણીલદ્ર ગિરિ આય, પારમ્ પૂજ સુખ પાય,
મનં વિંશતિ ગિરિ ને પૂજયા. ૨૩
- વહી વિંશતિ ગિરિનો ઉદ્ધાર, ભક્તિ તીર્થ કરી સાર,
મનં રુપે અનુભવ રૂઝ વાધીયો. ૨૪
- ચિંતવી મન મેં રાય, વિંશતિ છન ઇહાં આય,
મનં એ તીરથ સહુ તીરથ સિરે ૨૫
- ધન એહ ગિરિ ધન ધન્ય, પૂજયા હોવે જાહુ માન્ય,
મનં તેહને સુર આન્નિધ્ય કરે. ૨૬
- અપુત્રિયા પુત્ર પાય, નિર્ધનીયા ધન ધાય,
મનં જો પૂજા ગિરિની કરે. ૨૭
- ઈંછત વાંછિત ધાય, આપદ દર પૂજાય,
મનં ગિરિ ભક્તિ જાત જલ તરે. ૨૮

- કરી સ્તવના ગિરિ રાય, વિંશતિ ઉદ્ધાર કરાય,
મનં ઘર લાણી હિવે પગલાં ધરે. ૨૯
- આવી ઘર જળ રાય, સંઘની લક્ષિત કરાય,
મનં જળ યશ વાસવ વિસ્તરે. ૩૦
- હિવે પુત્રને દેઈ રાજ, લેવે સંજમ સાજ,
મનં પ્રભસેન મુનિ પંથ જ વરે. ૩૧
- સંજમ ધરતો સંત, પાલતો મુનિવર પંથ,
મનં ઉપશમ વિવેક સંવર પરે. ૩૨
- કરી તપ ઉશ મુનીશ, આબ્યા શિખર ગિરીશ,
મનં વહ મુનિ સંગ ગિરિ પર વરે. ૩૩
- પ્રભસેન મુનિવર રાય, સૌવણીલદ્રગિરિ પાય,
મનં સ્થિતિ પૂર્ણ કરી શિવ વરે. ૩૪
- સૌવણીલદ્ર ગિરીશ, મુનિ કેતા સિદ્ધીસ,
મનં ચૌવીસ લક્ષ મુનિ સિધવરે. ૩૫
- સૌવણીલદ્ર ગિરિ લેટ, ફલ કેતો લહે નેટ,
મનં કોડ ઉપવાસં ફલ તે વરે. ૩૬
- પંચમ આરા માંહિ, સ્મૃત શિખર ગિરિ ત્યાંહિ,
મનં ઉદ્ધાર ઈકવીસમો કિણ કર્યો. ૩૭
- સંવત અઢારે પચવીસ, માઘ શુકલ સુજગીશ,
મનં એ સંવત્સરે તે લેટિયો. ૩૮
- તપ ગચ્છપતિ ય દિણંદ, શ્રી વિજય ધર્મ સૂરિંદ,
મનં શ્રાવક શુભ ફલ દીપતો. ૩૯
- જેસલમેરી શ્રાધ, મૂલત્યંદ પુત્ર સહસુ વાધ,
મનં શાહ સુગાલત્યંદ દીપતો. ૪૦
- તિથે ઈકવીસમો એહ, કર્યો ઉદ્ધાર સસનેહ,
મનં સ્મૃત શિખર ઈકવીસમો. ૪૧
- ચૈત્ય કરાબ્યા દોય, મધુવન શિખર પર ભોય,
મનં જહાં ઠંબ્યા પાસ ત્રેવીસમા. ૪૨
- છેહલો એ ઉદ્ધાર, એહ શિખર ગિરિ સાર,
મનં નામ રાખ્યો તે જુગો જુગો. ૪૩

જેહનો કુલ વંશ ધન્ય, માત પિતા જસુ ધન્ય, મન૦ તેહને પુણ્યવંત સુત મિલ્યો.	૪૪
દેવ વિજય કહી ગાય, શાહ સુગાલચંદ્ર સાથ, મન૦ જાત્ર કરી તિણુ શિખરની.	૪૫
તિણુ સુખ સુણી એહ વાચ, સહુ જાણી મેં સાંચ, મન૦ તસ વચને 'મે' એ લાણી.	૪૬
તેહ સુજાણુ મેં એહ, તે સઘલૂં સસનેહ, મન૦ છેહલો ઉદ્ધાર મુઝ એ મિલ્યો.	૪૭
ઉદ્ધાર ઇકવીસ એહ, લાખ્યા સહુ મેં તેહ, મન૦ હરખી હીય માંહે લલો.	૪૮
એહજ વીસમી ઢાલ, થઈ તે એહી રસાલ, મન૦ એહ ઉદ્ધાર માંહે લાણી.	૪૯
રાસ લલો શ્રીકાર, સમેત શિખર અધિકાર, મન૦ સિદ્ધાંત યુક્તિ થી એ જાણી.	૫૦
ભણિ સુણતાં સુખ થાય, મન વાંછિત ફલ પાય, મન૦ રાસ લલો એ રક્ષીયામણો.	૫૧
રૂપ રૂચિ ગુરુ રાય, શ્રી ગુરુ ગરણુ સુ પસાય, મન૦ દયા રૂચિ રંગે લણો.	૫૨

ઢાલ ૨૧ મી

(ઢંઢણુ રિખીલને વંદણા હમારી-કણો અણુગાર રો.)

સમેત શિખર ગિરિ વંદિયે રે લાલ, છાંડાં જિન વીશ નિર્વાણુ રે, સમેત શિખર ગિરિ વીસ, વીસોંહી તીરથ જાણુ રે.	૧
વીશ નિર્વાણુ ગિરિ તેહ છે રે લાલ, લજા એ વીસોંહી નામ રે, વીસોંહી રાય ઉદ્ધારિયો રે લાલ, લલા એ વીસુહી ધામ રે.	૨
વીસોંહી ગિરિ માં જુજુઆરે લાલ, છનસંગે જેહ મુનીશ રે, ઔર મુનિ પણુ ગિરે ગિરે રે લાલ, કહ્યા છાંડાં જેતા મુનીસ રે.	૩
ઉદ્ધાર ઇકવીસમો લલો રે લાલ, એ પૂર્યો સુગાલચંદ્ર સાહ રે, તેણે ઇકવીસ નામૈ કરી રે લાલ, એ ગિરિ પૂજે ઉછાંહ રે.	૪
પ્રથમ સમેત ગિરિ નામ છે રે લાલ, તસુપર શિખર વીશ રે, તિણુ સું ઇકવીસ નામ એના રે લાલ, મૂલ તો તીર્ય હૈ વીસ રે.	૫

એ ગિરિ પૂજો લાવસું' રે લાલ, ટાલો અશુભ ગતિ દોય રે,
 શુભ ગતિ જે તે દોય લહે રે લાલ, એ ભેટયા ગિરિરાજ રે. ૬
 એહ સમેત ગિરિ ભાત્રનો રે લાલ, જો અલિલાધી હોય રે,
 નિર્લોભી સમકિત ધરે રે લાલ, પાલે છ છેહરી જોય રે. ૭
 એ તીરથ એહ કાલ મેં રે લાલ, સંકટ ચૂરણ આધાર રે,
 દિનકર સમ તીરથ સિરે રે લાલ, સિવ અધિકારી સાર રે. ૮
 ઈંદ્ર ચંદ્ર દિણંદ સેવતા રે લાલ, વલી સેવે સુર કુમરી વિશેષ રે,
 સુર નર મુનિવર સંઘ જી રે લાલ, સુખ ઉપજાવે અશેષ રે. ૯
 રવિ સહુ ગ્રહ ગણ માં વડો રે લાલ, તારા ગણ ચંદ્ર રે,
 મંત્ર માંહે નવપદ વડો રે લાલ, મૂલ નવકાર આણુંદ રે. ૧૦
 ગિરિ સહુ મેં મેરૂ વડો રે લાલ, સહુ નરપતિ માં રામ રે,
 ચતુર્ગતિમાં સિદ્ધિ ગતિ વડીરે લાલ, સિરે સહુ હંસ પંખી માંહિરે. ૧૧
 તિમ સહુ તીરથ માં સિરે રે લાલ, તીરથ સમેત ગિરિંદ રે,
 ભેટો એ તીરથ લાવ સું' રે લાલ, જીમ પામો ભવિ સુખકંદ રે. ૧૨
 શર વહિ ગજ શશી (૧૮૩૫) સંવચ્છરે રે લાલ,

માઘ શુકલ પક્ષ દીહ રે,
 શુણિયો ઉદ્ધાર રાસ ભલો રે લાલ, સમેત શિખર નો એહ રે. ૧૩
 દિયો આદેશ તપગચ પતિ રે લાલ, ચૌમાસો શિવપુરી કિંદ્ર રે,
 સંઘ આગ્રહે એ મેં કહ્યો રે લાલ, સમેત ગિરિ સિદ્ધ રે. ૧૪
 તપગચ નાયક ગુણ નીલો રે લાલ, સહુ ગચ્છપતિમાં મોડ રે,
 શ્રી વિજય ધર્મ સૂરિ રાજ્ય મેં રે લાલ,

એ સમેત શિખર ગુણ જોડ રે. ૧૫
 તે શુભ ગચ્છે સોભતા રે લાલ, ગીતાર્થ રૂપરૂચિ રાય રે,
 શ્રી ગુરૂ વચન પ્રલાવસું' રે લાલ, જ્ઞાન ભલો જસ પાય રે. ૧૬
 ગુરૂ ચરણાંબુજ સેવતાં રે લાલ દયારૂચિ ગુણ ગાય રે,
 ભણે ગુણે સુણે ઉદ્ધારને રે લાલ, તસ ઘર નવ નિધિ થાય રે. ૧૭

કેલશ

સુખ સચલ કારક દુરગતિ વારક, સમેત શિખર ગિરિ મંડણો,
 ઉદ્ધાર એ મેં સુપરે ગાયો, સુગતિ સુખ હોવે સૌ ગુણો;
 જેહ ભવી સુણસ્યે ભણસ્યે ગુણસ્યે, જસ ગૃહ લચ્છી પૂરણો,
 ઈમ કહે કવીયણ સુણો ભવીયણ, નિત. નિત જસ લહો સૌ ગુણો. ૧

ઇતિ સમેતગિરિ ઉદ્ધાર રાસ, સમેત શિખર

માહાત્મ્ય અનુસાર સમાપ્ત.

રાસનો સંક્ષિપ્ત સાર દ્વંદ્વના વર્ણનમાં છે.

શ્રી સમ્મેતશિખર ઇતિહાસ

શિખરજીતીર્થે પ્રભુ મહાવીરની પધરામણી

ચોવીશમા તીર્થ'કર શ્રી મહાવીર સ્વામીજી પાવાપુરીમાં મોક્ષે ગયા છે. પણ તેઓ છન્નસ્થ અવસ્થામાં શિખરજી તીર્થે પધાર્યા હોય એમ લાગે છે. કેમકે લ૦ મહાવીર સ્વામીને કેવલજ્ઞાન સમ્મેતશિખર પહાડની પાસે ઋજુવાલુકા નદીના કાંઠે જન્મગામ પાસે થયું હતું. આ નદી સમ્મેતશિખર પહાડની પાસે છે. નદીના કિનારે શાલ નામના મોટા મોટા વૃક્ષો છે. નદીને બન્ને કિનારે એકદમ એકાંત અને શાંત વાતાવરણ છે. આ નદીનું અસલી નામ ઋજુવાલુકા હતું. પણ ચરકારે રેલ્વે લાઇન કાઢી ત્યારે આ નદીના કિનારે ખાકર ગામ પાસે આ નદી ઉપર રેલ્વે પુલ બાંધ્યો હતો. અને નદીનું બીજું નામ પણ ખાકર નદી રાખ્યું હતું. એટલે ઋજુવાલુકા નદીનું બીજું નામ ખાકર નદી પડ્યું છે. લ૦ મહાવીર સ્વામીએ આ નદીના કાંઠે કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. અહીંથી પાવાપુરી ૧૨ યોજન ૯૬ માઈલ થાય છે. આથી સંભવ છે કે ભગવાન મહાવીર સ્વામી પણ સમ્મેતશિખર પહાડના પ્રદેશમાં પધાર્યા હતા.

આથી જ વચક્ષા નાના નાના ઉદ્ધાર સમયે સમ્મેતશિખર ઉપર ભગવાન મહાવીર સ્વામીની ફેરી બની છે. તે ઉક્ત હિસાબે ઉચિત છે.

જૈનતીર્થોનો વારસા હક્ક :—

ઈતિહાસ કહે છે કે—ચિત્તોડના સીસોદિયા રાણા અલ્લટરાજે સાંડેરક ગચ્છના આ. શ્રી શાલિભદ્રસૂરિ પાસે આ. બલિભદ્રસૂરિ માટે ગુરુપાટનો અર્ધોભાગ માગ્યો. ત્યારે આ. શાલિભદ્રસૂરિએ મર્યાદા જણાવી કે—“રાજન્! રાજા પોતાના ભાઈઓને (કટાયાઓને) ભાગ આપતો નથી. ધર્માચાર્યોમાં પણ રાજનીતિ પ્રવર્તે છે. એટલે ગુરુ-પાટનો સર્વ હક્ક પટ્ટધરને જ મળે છે.” રાજાએ વાતને ન્યાય રૂપે સ્વીકારી (જૂઓ જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ (પ્રક-૩૪ પૃ. ૫૭૬)

આ ન્યાય અનુસારે જૈનધર્મની આગમ, તીર્થો, શ્રમણ પરંપરા, સુવિદિત આચરણ, ચતુર્વિધસંઘ. વ્યવહારવર્તન, વિધિ, નિષેધ અને આશ્રય પ્રવૃત્તિ વગેરે જે જે જૈન વારસાગત વસ્તુઓ છે. તે દોતારખર જૈન શ્રમણસંઘને મળી છે. સાદે વાત છે કે જૈન આગમનો વારસો ક્ષેત્રસ્થર સંઘને મળ્યો છે. તેણે તેની શાન-મહત્તા વધારી છે. અને તેને સમૃદ્ધ બનાવ્યો છે. (સદર જૈન ઇતિહાસ પ્રક-૨૬ પૃ. ૪૧૫ થી ૪૩૨)

આજ રીતે કલ્યાણક ભૂમિઓ વગેરે અસલી જૈન તીર્થોનો વારસો પણ શ્વેતામ્બર શ્રમણ સંઘને મળ્યો છે. તેણે આ વારસાનું પણ આજસુધી રક્ષણ કર્યું છે. (સદર જૈન ઇતિહાસ પ્રક-૧ પૃ. ૪૫ થી ૬૨)

શ્વેતામ્બર મંદિરોમાં લંગોટી વાળી કે લંગોટી વગરની પન્નાસન વાળી કે અર્ધ પન્નાસન વાળી અને બેઠી કે ઉભી એ દરેક જાતની જિન પ્રતિમાઓ જિનચરણો અને ચરણચિન્હો વિગેરે સ્થાપિત હોય છે. પણ એક વાત ચોક્કસ છે કે-તે સર્વે શ્વેતામ્બર જૈન આચાર્યોએ કરેલ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાવાળા હોવા જોઈએ. શ્રાવકો તેની વિવિધ રીતે પૂજા કરે છે.

આ જૈન તીર્થો ઉપર બીજાઓ તરફથી જ્યારે જ્યારે આક્રમણો થયાં છે, ત્યારે ત્યારે તેઓને બચાવવા માટે શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્યોએ ઘણી મહેનત ઉઠાવી છે. ઇતિહાસમાં તેના છૂટા છવાયા ઉલ્લેખો પણ થયા છે.

જેમકે—આં વજ્રસ્વામીએ વિ. સં. ૧૬૦ માં શત્રુજય તીર્થને મિથ્યાત્વીઓના હાથમાંથી છોડાવ્યું. (સદર ઇતિહાસ પૃ. ૨૮૬)

આ. સિદ્ધસેનસૂરિએ અવન્તિ પાર્શ્વનાથનું તીર્થ પાછું વાળ્યું. (સદર ઇતિહાસ ભા. ૧ પૃ. ૨૫૧)

આ. સમુદ્રસૂરિએ આશરે વિ. સં. ૫૦૦ માં નાગદાતીર્થને દિગમ્બરોના આક્રમણથી બચાવ્યું. (સદર ઇતિહાસ પૃ. ૪૧૩)

આ. પ્રદ્યુમ્નસૂરિ વિગેરેએ પૂર્વદેશના સર્વ તીર્થોને હસ્તગત કર્યા. (સદર ઇતિહાસ પૃ. ૫૦૩, ૫૦૪)

આ. બપ્પભટ્ટિએ આશરે વિ. સં. ૮૯૦ માં ગિરનાર તીર્થને દિગમ્બરોના હાથમાંથી છોડાવ્યું. તેમણે શ્વેતામ્બર તીર્થો તથા દિગમ્બર તીર્થોને જુદા જુદા તારવી આપ્યાં. અને ભવિષ્યમાં ગદ્ગડા ન ઉઠે એવી મર્યાદા બાંધી. (સદર ઇતિહાસ પૃ. ૩૨૫, ૫૩૩)

આ. બલિભદ્રે ગિરનાર તીર્થને રા'ખે'ગારની આપખુદી સત્તામાંથી બચાવ્યું. (સદર ઇતિહાસ પૃ. ૫૭૫)

આ. ધર્મઘોષસૂરિએ ગિરનાર તીર્થને દિગમ્બરોની કનડગતમાંથી સુક્તિ પૂર્વક બચાવી લીધું. (સદર ઇતિહાસ પ્રક. ૪૬. પૃ. ૪૦૬)

અને જગદ્ગુરુ આ હિરવિજયસૂરિએ મહાતીર્થ શત્રુજય, કેશરીયાળ વિગેરે જૈન તીર્થોને મુસ્લિમ અત્યાચારોથી બચાવ્યાં વિગેરે વિગેરે. (સદર ઇતિહાસ પ્રક-૪૪ પૃ. ૧૬૯)

આ ઇતિહાસને યાને ચડેલા ઉલ્લેખો છે. પરંતુ આવા આવા તીર્થરક્ષાના ઘણા ય

પ્રસંગો બન્યા હશે કે જેની નોંધ મળતી નથી. અને જેને આપણે જાણતા નથી. આપણે જાણીએ છીએ કે વીસમી સદીમાં પણ આવા આવા તીર્થ રક્ષાના પ્રસંગો બન્યાં છે.

પૂ. આ. આનંદસાગરસૂરિ (સાગરાનંદસૂરિ) એ અંતરિક્ષ પંચાસરા પાર્શ્વનાથ તીર્થને જૈનેતરોના હુમલામાંથી બચાવ્યું. કેશરીયાજી તીર્થની પણ રક્ષા કરી.

આ. વિ. નેમિસૂરિએ સંભવતઃ કાપરકાતીર્થને વિધર્મીઓના હાથમાંથી બચાવ્યું.

શાંતમૂર્તિ શ્રી કપૂરવિજયજીએ આગ્રાના ચિંતામણી પાર્શ્વનાથના મંદિરને એવી જ આક્રમકમાંથી ઉગારી લીધું.

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુલ (પાલિતાણા) ના સંસ્થાપક પૂ. ગુરુદેવ શ્રી ચારિત્ર વિજયજી મહારાજે વિ. સં. ૧૯૬૧ ચૈત્ર સુ. ૮ ગુરુ (તા. ૧૩-૪-૧૯૦૫) ને રોજ શત્રુજય તીર્થને ખારોટોની જોહુકમીમાંથી નિર્ભય બનાવ્યું.

અને શ્રી શાંતિવિજયજીએ કુલપાકતીર્થને દિગમ્બરોની જાળમાંથી બચાવ્યું વિગેરે.

એટલે કે શ્વેતામ્બર જૈનોએ તીર્થરક્ષા માટે ખૂબ સાવચેતી રાખી છે. પોતાને મળેલ વારસો સાચવી રાખ્યો છે.

દિગમ્બર જૈન સંઘને જૈન ધર્મની કોઈ વારસાગત વસ્તુ મળી નથી. તેને જિનાગમોનો વારસો મળ્યો નથી. એટલે તેણે કંઈક શ્વેતામ્બર આચાર્યોનું સાહિત્ય અપનાવ્યું. કંઈક અસલી જિનાગમોના આધારે રચ્યું. અને કંઈક પોતાના મતની તરફેણમાં વધારો કર્યો. એમ તેણે સ્વતંત્ર જૈન સાહિત્ય બનાવ્યું. (સદર ઇતિહાસ પ્રક-૧૪ પૃ. ૩૧૬ થી ૩૧૮)

અસલી જૈનતીર્થોનો વારસો પણ દિગમ્બર સંઘને મળ્યો જ નથી. એટલે તેણે શ્વેતામ્બર તીર્થોની ઉપાસના અભિન્ન વિધિ વિધાનથી ચાલુ રાખી છે. આ. બખ્ષસદ્-સૂરિએ તારવી આપેલ તીર્થોને અપનાવ્યાં.

શ્વેતામ્બર દિગમ્બર જૈન પ્રતિમાઓનો ભેદ સ્પષ્ટ કરી કલ્યાણક ભૂમિઓ તથા શત્રુજય અને ગિરનાર વિગેરે સર્વ તીર્થોને શ્વેતામ્બર જૈનતીર્થો નક્કી કર્યાં. તથા આ. દેવેન્દ્રસૂરિએ પણ દેવીએ કન્યાના સુખથી બોલાવેલ “ ઉન્નિજત ” ગાથાનું વિવરણ કરી ઉક્ત ઘટનાનું સમર્થન કર્યું. (જૂઓ પ્રવચન પરીક્ષા વિશ્રામ ૨ ગાથા ૧૩ થી ૭૦) તથા ઋ. કે. રતલામ પ્રકાશિત દ્વાદશદિન દૃત્ય વિવરણ અષ્ટાપદ અધિકાર ૧૦, ૧૧. પૃ ૭૩)

અને એ સિવાય તીર્થભૂમિમાં તથા વિશેષે કરીને દક્ષિણ ભારતમાં સ્વતંત્ર દિગમ્બર તીર્થો સ્થાપ્યાં. (સદર ઇતિહાસ પૃ. ૩૨૫, ૨૬)

દિગમ્બર મંદિરોમાં તીર્થંકરોની દિગમ્બર પદ્માસન વાળી ઉભી કે બેઠી પ્રતિમાઓ, ચરણો અને ચરણચિન્હો સ્થાપિત હોય છે.

જેકે છેલ્લાં વર્ષોમાં અંગ્રેજ સરકારે અસલીતીર્થમાં શ્રવેતામ્બરો અને દિગમ્બરોને પૂજા કરવાનો સમાન હક્ક છે એવો ન્યાય આપ્યો છે. તેથી હવે દિગમ્બરોએ બે એક તીર્થોમાં પોતાની અવાચિન અને ભિન્ન વિધિથી પૂજા કરે છે. અને ત્યાં એ નિમિત્તે અવારનવાર ઝઘડાઓ પણ થયા કરે છે.

સરકારે “ધર્માચાર્યોમાં રાજનીતિ પ્રવર્તે” છે એટલે ગુરુપાટનો હક્ક પટ્ટધરને જ મળે છે” આ વ્યવસ્થા તોડવાની જે ભૂલ કરી છે તેનું જ એ પરિણામ છે.

ખરી રીતે જોઈએ તો અસત્રી જૈન તીર્થોનો વારસો શ્રવેતામ્બર શ્રમણસંઘને મળ્યો છે. તેની સાબિતીમાં પણ ઘણા ઐતિહાસિક પુરાવાઓ મળે છે.

એકંદરે આજે પણ જૈન ધર્મની વારસાગત દરેક વસ્તુઓ શ્રવેતામ્બર શ્રમણસંઘના હાથમાં છે. અને શ્રવેતામ્બર શ્રમણોપાસકના વહીવટમાં છે.

(જૂઓ જૈન પરંપરાનાં ઇતિહાસ ભા. ૧. પ્રકરણ ૩૪. પૃ. ૬૦૬ થી ૬૦૮)

અસત્રમાં જૈનોના ચાર સંઘો જૈન આગમો અને જૈન તીર્થોનો વારસદાર માલિક શ્રવેતામ્બર સંઘ જ હતો.

દૂકમાં કહીએ તો જેમ રાજવંશોમાં સુવરાજ જ રાજ્યનો માલિક બનતો. તેમ જૈન શ્રમણશાસનમાં પણ ગચ્છનાયક પોતાની પછી જેને ગચ્છનાયક બનાવે તે નવો ગચ્છનાયક જ ચતુર્વિધસંઘ, જૈન આગમો, જૈન ગ્રંથ ભંડારો, જૈન તીર્થો તથા જૈન મંદિરો વિગેરે ગુરુદેવની સત્તાની સ્વર્ણ વસ્તુઓનો વારસદાર બનતો હતો.

આજે પણ કેંગ્રેસમાંથી દેશહિતને ઉદ્દેશીને કોઈ “નવો પક્ષ” ઉભો થાય તો નવો પક્ષ કેંગ્રેસની મિલકતનો માલિક બની શકતો નથી. વાસ્તવમાં કેંગ્રેસની સમસ્ત વસ્તુની માલિકી કેંગ્રેસપક્ષને જ રહે છે. સાધારણ રીતે હિન્દુસ્તાનમાં વારસાહક એજ નિયમે પ્રવર્તે છે.

યુરોપમાં ધર્મના અનુશાસનમાં પણ આપણને આવી નીતિ જોવાં મળે છે. રોમન કેથોલિકમાંથી “પ્રોટેસ્ટન્ટ પક્ષ” જુદો પડ્યો. પણ રોમન કેથોલિકની મિલકતના માલિક પોપો અને પાદરીઓ જ રહ્યા. તેઓએ બીજા પક્ષને એક પાઈ પણ આપી નથી.

પરંતુ ભારતીય સંસ્કૃતિના નહિ બાણનારા અને આ અંગેના પ્રાચિન ઇતિહાસને ન સમજનારા અંગ્રેજ રાજ્યના કાયદાઓએ આ નીતિમાર્ગમાં દબલ કરી છે.

અંગ્રેજ રાજ્યની અદાલતોએ રાજ્યના ફટાયાઓને પિતાના રાજ્યનો ભાગ અપાવ્યો નહિ. પ્રોટેસ્ટન્ટોને પોપની મિલકતમાંથી ભાગ અપાવ્યો નહિ. પરંતુ ચાંદીના જુત્તાના મારથી કે ગમે તે કારણે શરમાઈને, માત્ર જૈનોની શાસન વ્યવસ્થામાં “વિભિન્ન શાખાઓમાં વહેંચાયેલા સૌનો સમાન હક્ક છે.” આવો કઠંગો ખ્યાલ ઉભો કર્યો.

અંગ્રેજી રાજ્યની અદાલતોએ શ્રવેતામ્બરજૈનોના વાસ્તવિક હક્ક-વારસાહકને ઉઠાવી તેણે દિગમ્બર જૈનોને ભાગીદારી બનાવી કલ્પિત દખલ ઉભી કરી હતી.

હસવા જેવી વાત છે કે તેઓએ માત્ર દિગમ્બરોને શ્રવેતામ્બરોની વારસાની વસ્તુના ભાગીદાર બનાવ્યા. પણ શ્રવેતામ્બરોને દિગમ્બરોની મિલકતના ભાગીદાર બનાવ્યા નહિ.

હવે તો હિંદુ સર્વતંત્ર સ્વતંત્ર દેશ બન્યો છે. જોકે ખુશી થવા જેવું છે કે ભારતની લોકશાહી સરકારે શત્રુબંધ, ગિરનાર, સમ્મેતશિખર તીર્થ, કેશરીયાળ, તીર્થ ત્રિજેરે તીર્થોમાં શ્રવેતામ્બર જૈનોના વાસ્તવિક વારસાહકને સ્વિકાર્યો છે. તેમજ અંગ્રેજી રાજ્ય-કાળમાં જે જે તીર્થોમાં જે ભેદ નીતિ સ્વિકારી કામ લેવાયું છે. તેને ઉત્તર આપણને ભવિષ્ય કાળ આપશે. અમને પૂરી ખાતરી છે કે શ્રવેતામ્બર જૈનસંઘની પ્રતિનિધિ અમદાવાદની શેઠ ગ્રાણુદંભુ કેલ્યાણુજીની પેઢી સાવધાન રહી કામ લેશે તો, તેને પોતાના પૂર્વજોના સમસ્ત હક્કો પુનઃ પ્રાપ્ત થશે. અને પ્રાયઃ સમસ્ત જૈનસંઘનું અખંડ એકમ બનાવી શકશે.

આ રીતે જૈનોના અસલી ૪ સંઘો, તેની પરંપરા, આગમો અને જૈન તીર્થોના વારસદારો શ્રવેતામ્બર જૈનો જ છે. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૩. પ્રક. ૫૩ “દિગમ્બર સંઘના વિવિધ પંથો” તથા ભા. ૧ પૃ)

શ્રવે. જૈનો અને દિ. જૈનોની જિન દર્શન વિધિ તથા પૂજનવિધિ એકસરખી હતી. એટલે દિગમ્બરો શ્રવેતામ્બરોના તીર્થોમાં જઈ-દર્શન આદિનો લાભ લઈ શકતા હતા. શ્રવે. જૈનતીર્થોમાં અને જિન પ્રાસાદોમાં દિગમ્બર જૈનો કે અજૈનો એમ કોઈને દર્શન કરવાની રોકટોક ન હતી. સહુ કોઈ ત્યાં શ્રવેતામ્બર મર્યાદા પ્રમાણે વર્તતા હતા. આ રીતે શ્રવેતામ્બર અને-દિગમ્બર બન્ને ફિરકાઓ ધીમે ધીમે એક બીજાની પાસે આવતા હતા. બનવા જોગ છે કે આમ થોડો વખત પસાર થઈ જત તો બન્ને ફિરકાઓનો ભેદ ભૂંસાઈ જત. પણ તેમાં પાંચમા આરાને પ્રભાવે એકાએક નવી દિવાલ ઉભી થઈ. આથી આજે એ બન્ને ફિરકાઓ એકબીજાના પ્રતિસ્પર્ધિ બની ઉભા છે. અ. દિવાલ, તે ઇસ્લામી સંસ્કૃતિમાંથી જન્મેલી નવી કલ્પિત જિનપૂજા વિધિ છે.

દુઃખિત દિલે નોંધ લેવી પડે છે કે દિગમ્બર વિશ્વપંથીથી તેરાપંથ ગુદા પડ્યો, સાધોસાથ તેણે પોતાની જિનપૂજા વિધિ દિ. અને શ્રવે. થી તદ્દન ગુદી બનાવી. આ કલ્પિત પૂજા વિધિ અસલી જૈન વિધિથી ભિન્ન છે. તેથી તે કલેશ જન્માવનારી નીન્દી છે. (જૂઓ-જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૩ પ્રક. ૫૩ “દિગમ્બર સંઘના વિવિધ પંથો”).

તીર્થને નુકશાન-હીજરત

ઇતિહાસ કહે છે કે જૈન ધર્મ વિક્રમની ૮ મી શતાબ્દીના અંત સુધી પૂર્વ

ભારતમાં સર્વ રીતે ફાટ્યો ફુટ્યો હતો. ૬ મી શતાબ્દીના મધ્યમાં તેમાં એકાએક ગરબડ થઈ. તે આ પ્રમાણે—

અદ્વૈત મતના પ્રરૂપક શ્રી આદિ શંકરાચાર્ય શાકે ૭૧૦ થી ૭૪૨, વિ. સં. ૮૪૪ થી ૮૭૬ સને ૭૮૮ થી ૮૨૦ માં થયા છે. તેણે “અદ્વૈત સિદ્ધાંત”ની સ્થાપના કરી હતી. તેના અનુયાયીઓ ભટ્ટપાદ અને રૂદ્ર નગરના રાબા સુધન્વા વિગેરેએ બૌદ્ધ ધર્મ તથા જૈન ધર્મ ઉપર ભેરહાર આક્રમણ કર્યું હતું. તે માટે ઉદ્વેગ મળે છે કે :—

જૈન ગુરુમુખાત્ કશ્ચિત્ વિદ્યાલેશો જાત इति गुरुवच प्रायश्चित्त ।

આનંદગિરિ કૃત શંકરવિજય ભટ્ટ દર્શન પ્રક. ૫૫ મું પૃ. ૨૩૫-૨૩૬.

રાબા સુધન્વાએ સેવકોને હુકમ કર્યો કે.

आसेतो रातुषाराद्रे—बौद्धानावृद्धवालकम् ॥

न हन्ति यः स हस्तव्यो । भृत्यानित्यन्वशान् नृपः ।

स्कंदानुसारिराजेन, जैनाधर्मद्विषो हताः ॥

योगीन्द्रेणैव योगध्ना विघ्नास्तत्त्वावलंચिना हतेषु तेषु द्रष्टेषु ।

कुमारिलमृगेन्द्रेण ॥ हतेषु जिन हस्तिषु । निष्प्रत्युद्गમवर्धन्त, श्रुति शाखा समन्ततः

મધવાચાર્ય કૃત સંક્ષિપ્ત શાંકર દ્વિગૂવિજય સર્ગ ૧ શ્લોક. ૯૬-૯૭ પ્રકાશકઃ આનંદ આશ્રમ ગ્રંથાવલિ. ગ્રંથાંક-૨૨.

એટલે કે તેઓએ ઘણા શ્રમણોને કાપી નાખ્યા. તેનાં મંદિરો, ધર્મસ્થાનો અને તીર્થોને નુકશાન કરી ઘણું નુકશાન પહોંચાડ્યું.

બૌદ્ધો નવમી શતાબ્દીમાં ભારત છોડી પોતાના તીર્થો, પ્રતિમાઓ એમજ છોડી ચાલ્યા ગયા. આ સંઘર્ષકાળમાં ત્યાંના જૈનોને પણ ઘણું વેઠવું પડ્યું છે. ત્યાંના જૈનોએ પૂર્વ ભારતનો ત્યાગ કર્યો. તીર્થો છોડ્યાં, અને ત્યાંના ગૃહસ્થોએ જૈન ધર્મ છોડ્યો. પુષ્પમિત્ર રાબા પછી આ બીજા ધર્મકાન્તિ થઈ છે. આ સમયે શંકરાચાર્યના અનુયાયીઓએ ભટ્ટી-પાર્શ્વનાથ, જગન્નાથપુરી, કુમારગિરિ, તથા ભુવનેશ્વર વિગેરે જૈન તીર્થોને તથા બૌદ્ધગયા વિગેરે બૌદ્ધતીર્થોને પોતાના કાબુમાં લીધાં હતાં. જે આજ સુધી તેઓના હાથમાં છે. આ વિકટ પરિસ્થિતિમાં સુધારો થતાં જ સ્વેતામ્બર જૈનાચાર્યોએ ફરી ભારતમાં વિચરી કુનેહથી ઘણા જૈન તીર્થોને પુનઃ હસ્તગત કરી લીધાં છે. જે આજે પણ સ્વેતામ્બર સંઘને આધીન છે.

આ સમયે બંગાળના અસલી જૈનોને બહેરરીતે જૈનધર્મ છોડવો પડ્યો છે. જે ભૂતિ આજે શરાફ તરીકે પ્રખ્યાત છે. નાગબળતિનાં જૈનો કે જે ભગવાન પાર્શ્વનાથના

ઉપાસક હતા. તેઓ પણ ત્યારથીજ બીજા ધર્મમાં ભળી ગયા છે. ખંગાળ અને ઉત્તરભારતના ઘણા જૈનો હિન્દુત્વ કરી મેવાડ તથા રજપૂતાનામાં આવી ગયા.

તે સમયના જૈનાચાર્યોએ જૈનોની તત્કાલીન વિષમ પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે ખૂબ જહેમત ઉઠાવી છે. આ. પ્રદ્યુમ્નસૂરિ તે માટે ઘણીવાર ત્યાં પધાર્યા. તથા મગધદેશમાં પણ વિચર્યા છે. તેમણે સાતવાર સમ્મેતશિખરની યાત્રા કરી છે. તેમના ઉપદેશથી પૂર્વદેશ માં ૧૭ નવાં જિનાલયો બન્યાં હતાં. ઘણાં જીર્ણોદ્ધાર થયાં હતાં. અને ૧૧ શાસ્ત્રલંકારો થયા હતાં. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૧ પ્રક. ૩૨, પૃ. ૫૦૨ થી ૫૦૪)

સ્થાપના તીર્થ :—

પૂર્વ તથા ઉત્તર ભારતના જૈનો હિન્દુત્વ કરી મધ્યભારત તથા પશ્ચિમભારત એટલે કે મેવાડ-રજપૂતાના-લાટ અને સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યાં. તેઓ પૂર્વ ભારતના તીર્થોની જિન પ્રતિમાઓને પોતાની સાથે લઈ આવ્યા. અને તેઓએ જે જે તીર્થોની જિન પ્રતિમા હતી. તે તે નામ સાથે સુમેળ ખાય, તેવાં શહેરો અને તીર્થો વસાવી, તે તે પ્રતિમાઓને ત્યાં ત્યાં સ્થાપિત કરી હતી. આ રીતે નવમી સદી બાદ મધ્યભારતમાં તથા પશ્ચિમભારતમાં તે તે નામના “સ્થાપના તીર્થો” બન્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—

(૧) નંદીવર્ધન રાજાએ જન્મભુમિ ક્ષત્રિયકુંડમાં સ્થાપેલ ભ. મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા નાંદિયામાં, (૨) બ્રાહ્મણકુંડની જિનપ્રતિમા બ્રાહ્મણવાડામાં (૩) ભ. મહાવીર સ્વામી દીક્ષાના સ્થાને બે વર્ષ પછી ફરી પધાર્યા હતા, રાજા પૂર્ણપાલે દીક્ષાના છ વર્ષ બાદ ત્યાં ભગવાનની પ્રતિમા બેસાડી હતી. તે દીક્ષા ભૂમિની વીરપ્રતિમા સુંડસ્થલમાં, (૪) ઝકજીત્રાલુકે જ્ઞાન ભૂમિની પ્રતિમા નાણામાં, (૫) પાવાપુરી દીવાળીના નિર્વાણ-સ્થાનની વીરપ્રતિમા દિયાણામાં, (૬) સુપુમીણી ગામ બહાર ખીલાના ઉપસર્ગવાળી ભૂમિની વીર પ્રતિમા સંડેરકમાં, (૭) ચમરોત્પાતની ભૂમિની વીર પ્રતિમામાં અસ્થિ-નગર (૮) વર્ધમાનપુરની શૂદ્રપાણી ચક્ષાધિષ્ઠિત વીર ચરણ પાદુકા વઢવાણ શહેરમાં, અને (૯) કોટિ વર્ષ નગરની કે કોટિકગચ્છ (ઉદયગિરિ)ની જિન પ્રતિમા કોટયાકમાં ખડાયતા ખીજપુરમાં સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. આથી સ્પષ્ટ છે કે નાંદિયા. નાણા, દિયાણા એ સૌ સ્થાપના તીર્થો છે. આથી જ લોકપ્રવાદ છે કે—

“નાણા-દિયાણા ને નાંદિયા ” જીવત સ્વામી વાંદિયા ”—

પ્ર. ૨. પૃ. ૬૧. પ્ર. ૩૨. પૃ. ૫૦૨, થી ૫૦૪, પ્ર. ૩૭. પૃ. ૩૦૨, પ્ર. ૪૨. પૃ. ૭૪૩, પ્ર. ૪૫. પૃ. ૨૬૭, પ્ર. ૫૩.)

એ પણ સંભવિત છે કે જગન્નાથપુરીની જિનપ્રતિમા હમીરપુર, (ખાખૂ)ઓખામંડળની દારિકા અથવા શ્રીમાળ નગરમાં અને રાજ નંદીવર્ધનના રાજ વિહારની ભ. આદીશ્વરની પ્રતિમા આખુ ઉપર નંદીવર્ધન તીર્થમાં સ્થાપી હોય. (પ્ર. ૩૫ પૃ. ૧૮૨)

ઇતિહાસ કહે છે કે આ સમયે મધ્યભારતમાં તથા પશ્ચિમભારતમાં શત્રુજય, ગિરનાર, સાંચી કે સાચોર, ભરૂચ, ખંભાત, નાગદા, બલોર, કાશહુદ, ચિતોડ, હારિજ (શંખેશ્વર) અને મુહુરી વિગેરે જૈન તીર્થો વિદ્યમાન તથા સુરક્ષિત હતા.

આ પ્રમાણે જૈનો હિજરત કરી તીર્થભૂમિ છોડી રજપૂતાનામાં, લાટમાં અને સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યા. અને તેઓએ પ્રાચિન તીર્થોને અહીં ફરી વસાવ્યા. બનવા ભોગ છે કે—હિગમ્બર આચાર્યોએ પણ પૂર્વ ભારત છોડી દક્ષિણમાં જઈ ત્યાં પોતાનાં તીર્થો પુનઃસ્થાપ્યાં હશે.

સમ્મેતશિખર તીર્થની પુનઃ સ્થાપના:—

ઇતિહાસના અવલોકનથી જાણવા મળે છે કે—વનવાસી ગચ્છના પૂ. આ. શ્રી યશોદેવસૂરિના પદ્ધર પૂ. આ. શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિજીએ નવમી સદીના મધ્યભાગે વારંવાર મગધદેશમાં વિહાર કર્યો છે. સાતવાર સમ્મેતશિખરતીર્થની યાત્રા કરી છે. તેમણે ઉપદેશ આપી પૂર્વદેશમાં ૧૭ તીર્થસ્થાનોમાં નૂતન જિનાલયો કરાવ્યાં છે. ઘણા તીર્થોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાં છે. ૧૧ જૈન ગ્રંથલંકારો સ્થાપાવ્યા છે. (જૈન. પરં. ઇતિ. પ્રક. ૩૨ પૃ. ૫૦૨ થી ૫૦૪).

આશ્ચર્યની વાત છે કે વિક્રમની નવમી શતાબ્દીના મધ્યમાં સમ્મેતશિખર મહાતીર્થ વિગેરેમાં જિન પ્રસાદો ધર્માધતાનો ભોગ બન્યા અને એ જ શતાબ્દીના અંતમાં સમ્મેતશિખર મહાતીર્થના શિખરો ઉપર તથા ખીજી ૧૭ તીર્થ ભૂમિઓમાં નિર્વાણ સ્તૂપો—જિનાલયો બન્યાં. તેમજ ખીજી તીર્થો વ્યવસ્થિત બન્યા. એટલે સમ્મેતશિખરનો ઇતિહાસ વિક્રમની નવમી સદી પછી ક્રમબદ્ધ ઐતિહાસિક રૂપ લે છે. એમ કહીએ તો ખોટું નથી.

પૂ. આ. પ્રદ્યુમ્નસૂરિએ સમ્મેતશિખર મહાતીર્થ ઉપર માત્ર જુદા જુદા ૨૦ સ્થાને નિર્વાણ સ્તૂપો સ્થાપાવ્યા હતા પણ અમુક તીર્થકરનો અમુક ટેકરી ઉપર અમુક સ્થાને નિર્વાણ સૂચક સ્તૂપ છે. એવો સ્પષ્ટ રીતે નિર્ણય સાધનોના અભાવે કરી શકતા ન હતા. નવમી શતાબ્દી બદ તે જ વનવાસી ગચ્છના છેલ્લા ઉગ્રવિહારી આ. વિમલચંદ્રસૂરિ પૂર્વદેશના મથુરાતીર્થ અને સમ્મેતશિખર મહાતીર્થની સ્પર્શના કરવા ઘણીવાર પધાર્યા હતા. (આ સંબંધી વધુ હકીકત જૈન પરં. ઇતિ. ભા. ૧, પ્રક. ૩૫, પૃ ૫૪૫ માં છે)

ત્યાર પછી વડગચ્છ, વાદિદેવસૂરિગચ્છ, તપગચ્છ, રૂદ્રપલ્લીગચ્છ, ખરતરગચ્છ, અંચલગચ્છ, વિજયગચ્છ, વિગેરે વિવિધ ગચ્છના આચાર્યો મુનિવરો, શ્રાવક, શ્રાવિકાઓએ

પૂર્વદેશના તીર્થોની યાત્રાઓ કરી હતી. અને સાથેના કવિ મુનિવરોએ સમ્મેતશિખર તીર્થમાલા, પૂર્વદેશ તીર્થમાલા, જૈન તીર્થમાલાઓ વિગેરે સાહિત્ય સંબંધી હેતુ.

આજે મુનિશ્રી. સોલાચ્યવિજયજી મ. (સં. ૧૭૪૭ થી ૧૭૬૩) પં. જયવિજય ગણિ, પં. હંસસોમગણિ, મુનિ વિજયસાગર, વિગેરેની ખનાવેલી તીર્થમાલાઓ મળે છે. જેમાં દ્રુકા અને સુંદર વર્ણનો છે. કોઈકોઈ વિદ્વાન તે સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થને શત્રુજય મહાતીર્થની સાથે પણ સરખાવે છે. તે આ પ્રમાણે—

સમેતાચલ શત્રુજય તોલ્લઈ, સીમંધર જિણુવર ઈમ જોલઈ,
એહ વયણ કવિ હોલઈ— ॥ ૪૯ ॥

સિધ્યા સાધુ અનંતા કોડી, અષ્ટકર્મ ધન સાંકળ તોડી,
વંદુ બે કર જોડી.

સિદ્ધક્ષેત્ર જિણુવર એ કહઈ, પૂજી પ્રણમી વાસઈ રહઈ
મુગતિ તણા મુખ લહઈ— ॥ ૫૦ ॥

(પં. શ્રી જયવિજયજી ગણિની સમ્મેતશિખર તીર્થમાલા પ્રાચિન તીર્થમાલા પૃ. ૨૮. માંથી)

આ દરમિયાનના કાળમાં સમ્મેતશિખરની યાત્રાએ ગયેલા સંઘો તથા જૈનોએ અહીં દેરીઓ, ચાતરા, અને સ્તૂપોને સમરાવ્યા છે જેનો વ્યવસ્થિત ઇતિહાસ મળતો નથી.

માત્ર એક નોંધ મળે છે કે આગ્રાના સં. કુરપાલ સોનપાલ લોહાએ સં. ૧૬૧૮ માં અહીંના જિનાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. (જૈન ઇતિ. ગ્ર. ૪૫ પૃ. ૩૦૩)

જૈનાચાર્યને જૈનતીર્થોનું દાન—

ઇતિહાસ કહે છે કે:—

બા. અકબરે જૂલસી સન ૩૭, ઈલાહી સન ૩૭ ના “બીજ અરદીએહસ્ત મહિના” ની બીજી ત્રીજી તારીખે, હીજરી સન ૧૦૦૦ ના ત્રીજી રવિઉલઅવલ મહિનાની તા. ૭ મીએ, ચત્રાદિ વિ. સં. ૧૬૪૯ ના વૈ. સુ. ૧૦, તા. ૧૨-૪-૧૫૯૨ ને રોજ, ફરમાનમાં જૂલસી સનનો ફરવરદીન મહિનાથી બીજો અરદીએહસ્ત મહિનો બતાવ્યો છે. એ લેખે બીજા સંવતોના પણ બીજા બીજા મહિના લેવા જોઈએ તો જૂલસી ઈલાહી સન. ૩૭ અરદીએહસ્ત મહિનાની તા. ત્રીજી, હીજરી સન ૧૦૦૦ ના રજબ મહિનાની તા. ૭મી. ચત્રાદિ વિ સં. ૧૬૪૯ ગુજરાતી વિ સં. ૧૬૪૮ ના વૈ. સુ ૧૦ અને તા. ૧૨-૪-૧૫૯૨ ને રોજ શત્રુજય, તારંગા, ગિરનાર, કેશરિયાજી, આણુ, રાજગૃહીની પાંચ પહાડીઓ તથા સમ્મેતશિખરજી તીર્થને “શ્વેતામ્બર જૈન તીર્થો બહેર કરી શ્વે.

જૈનોની માલીકીનાં હોવાનું બતાવી ” જ. ગુ. આ. શ્રી વિજયહીરસૂરિને લેટ આપ્યાં. (ખા. અકબરનું ફરમાન ચોથું, જૈન ઇતિ. પ્ર. ૪૪ પૃ. ૧૧૯, ૧૨૦, પ્ર. ૪૦ પૃ. ૪૮૬)

આ ઇતિહાસ એમ કહે છે કે, સમ્રાટ અકબરે વિ. સં. ૧૬૪૯ માં જગદ્ગુરુ આ. વિજયહીરસૂરિજીને સમેતશિખરજીનો પહોડ લેટ આપ્યો હતો તેનું ફરમાન આ રીતે મળે છે.

શ્રવેતામ્બર જૈનાચાર્ય હીરવિજયસૂરિજી તથા તેમના શિષ્યો જે પવિત્ર મનવાળા સાધુપુરુષો છે. તેઓના દર્શનથી મને ઘણો આનંદ થયો છે. તેઓની માગણી છે કે અમારાં તીર્થ સિદ્ધાચલજી, ગિરનારજી, તારંગાજી, કેશરીયાજી, આબુજી, રાજગૃહીના પાંચ પહોડો, સમેતશિખરજી વગેરે શ્રવેતામ્બર તીર્થસ્થાનો છે. તેમાં તથા તેની આસપાસની ભૂમિમાં કોઈ જાતની હિંસા થાય નહિ એવો હુકમ કરવો જોઈએ. અમને આ માગણી વ્યાજબી લાગે છે. તપાસ કરતાં નક્કી થયું છે કે આ સ્થાનો શ્રવે. જૈનોનાં છે. હું આ સૌ સ્થાનો શ્રવેતામ્બર આચાર્ય હીરવિજયસૂરિને અર્પણ કરું છું કે તેઓ એ પવિત્ર સ્થળોમાં શાંતિથી ઉપાસના કરે. આ સ્થાનો શ્રવે. સમાજનાં છે. તેઓની માલિકીવાળા છે. જ્યાં સુધી સૂર્ય-ચંદ્ર તપે ત્યાં સુધી આ ફરમાન જૈન શ્રવેતામ્બર સંઘ માટે અમર રહે આ ફરમાનના અમલમાં કોઈએ દખલ કરવી નહિ.

આ ફરમાનની મૂળ નકલ અમદાવાદમાં સમસ્ત શ્રવેતામ્બર જૈન સંઘની પ્રતિનિધિ સંસ્થા “શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી” ની પેઢી પાસે છે. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૨ જો ૩ જો પ્રક. ૪૦ પૃ. ૪૮૬ ખા. અકબરનું ચોથું ફરમાન ઇતિ. પ્ર. ૪૪ પૃ. ૧૧૯, ૧૧૯, ૧૨૦).

અહીં ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા લાયક વાત એ છે કે “સમેતશિખર તીર્થ શ્રી. શંકરાચાર્યજીના ધર્મશાસનકાળ હિંદુરાજના રાજ્યકાળમાં જૈનો પાસેથી ઝુંટવી લેવાય છે. નષ્ટબ્રહ્મ કરાય છે. જ્યારે ઇસ્લામના ધર્મશાસન કાળમાં જૈનોને પાછું અપાય છે સુરક્ષિત બનાવાય છે.”

દિલ્લીના ૧૮ મા બાદશાહ અહમદશાહે પણ સુશિદ્ધાબાદના શેઠ મહતાબરાયને વિ. સં. ૧૮૦૫ જેઠ મહિનામાં “જગત્ શેઠનું પદ” આપ્યું હતું. અને વિ. સં. ૧૮૦૬ માં મધુવન, કેઠી, જયપારનાળું, પ્રાચિનનાળું, જલહરી કુંડ, પારસનાથ તળેટી વચ્ચેની ૩૦૧ વીઘા જમીન “પારસનાથ પહોડ” લેટ આપ્યો હતો. (શ્યામાચરણ સરકાર તા. ૧૬-૩-૧૯૩૮ દિને કરેલ “પર્શીયન ફરમાન” ના ભાષાન્તરનો સાર).

(જૈન પરંપરાનો ઇતિ. પ્રક. ૪૪, પૃ. ૧૦૯ ૧૮૧ મો. ખા. ફરમાન નં. ૨૯, ૩૦).

ત્યારબાદ બાદશાહ અબુ અલીખાન બહાદુરે બીજા આલમશાહે વિ. સં. ૧૮૧૨માં

“પાલગંજ પારસનાથ પહાડ” ને કર મુક્ત બહેર કર્યો હતો. એટલે ત્યાં વેઠ, વેરો, લગત, જકાત મુંડલ વેરો, રખોપો વગેરે માફ કર્યા હતા. (જૈન ઇતિ. પૃ. ૧૮૧ મો. ખા. ફરમાન નં. ૩૧ ના આધારે).

જગત્શેઠ મહતાબચંદની લાવના હતી કે-સમ્મેતશિખર મહાતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરવો. મોટી પ્રતિષ્ઠા કરવી, આથી તેમણે પહેલેથી જ કરમુક્તિ બહેર કરાવી હતી. હવે બે બાબતોનો ખાસ નિર્ણય કરવાનો હતો. તે આ પ્રમાણે-

(૧) કયા કયા તીર્થંકરોના નિર્વાણનો કયો કયો સ્તૂપ છે? તે સ્પષ્ટ થાય અને ત્યાં ચરણપાદુકા ઉપર તે તે તીર્થંકરોનાં નામો લખાય.

(૨) દરેક સ્તૂપ ઉપર દેરીઓ બને.

પરંતુ આ કામ બે વ્યક્તિ જ કરી શકે તેમ હતું.

(૧) જગદ્ગુરુ પૂ. આ. વિજયહીરસૂરિના પટ્ટધર કે જેની પાસે સમ્રાટ અકબરનું ફરમાન હોય.

(૨) જગતશેઠનો વંશજ કે જેને ખા. અહમદશાહ તરફથી આ પહાડ ભેટ મળ્યો હોય.

એક શુભ ચોઘડીએ આ મેળ મળી ગયો. અને સમ્મેતશિખર મહાતીર્થનો એકવીશમો ઉદ્ધાર થયો. (વીશ ઉદ્ધાર રાસ તથા ટૂંકોના ચિત્રોની હકીકતમાં આપેલ છે.)

એકવીશમો ઉદ્ધાર:-

સમ્મેતશિખર રાસમાં ઉલ્લેખ છે કે જેસલમેરના શેઠ સુગાલચંદે સંવેગી પં. દેવવિજયગણિના ઉપદેશથી બાદશાહ આલમ ત્રીજા (તા. ૨૫-૧૨-૧૭૫૬ થી ૧૬-૧૧-૧૮૦૬ વિ. સં. ૧૮૧૬ થી ૧૮૬૩)ના સમયે અને વિ. સં. ૧૮૨૫ ના મહા સુદિ ૫ ના દિવસે સમ્મેતશિખરનો તપગચ્છના આ. ભ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિના હાથે ૨૧ મો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને જિન પ્રતિમા, જિન ચરણો, જિનચરણચિન્હો વિગેરે સ્થાપ્યાં. તેમજ જળમંદિરમાં અને મધુવનમાં જિનાલયો બનાવ્યાં.

તપાગચ્છના પં. રૂપચિગણિના શિષ્ય પં. દયારૂચિગણિએ ભ. વિજયધર્મસૂરિની આજ્ઞાથી અને પં. દેવવિજયના કહેવાથી સં. ૧૮૩૫ મ. સુ. ૫ ને રોજ શિવપુરીમાં (છીપરી-શિરોહીમાં) એકવીશોય ઉદ્ધારનો “ સમ્મેતશિખર રાસ, ઢાળ ૨૧, ઇ. ૮૦૧ ” બનાવ્યો. (જુઓ રાસની ઢાળ ૨૧ મી)

આ ઉદ્ધારમાં જે જે નામો છે તે સૌના ઇતિહાસ જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ (ભા. ૪, પ્રક્રમ ૫૮-૫૯માં આપ્યા છે.

પૂ. આ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિ મ.ની ગુરુ પરંપરા:—

તપાગચ્છમાં અનુક્રમે (૫૮) જગદ્ગુરુ પૂ. ભ. શ્રી વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મ. (૫૯) સવાઈ હીર પૂ. આ. વિજયસેનસૂરિ મ. (૬૦) મહાતપા આ. વિજયદેવસૂરિ મ. (૬૧) શાંતમૂર્તિ પ્રભાવક આ. વિજયસિંહસૂરિ મ. (૬૨) શ્રી સંઘમાન્ય ભ. વિજયપ્રભસૂરિ મ. (૬૩) રાજમાન્ય ભ. વિજયરત્નસૂરિ મ. (૬૪) ભ. શ્રી વિજયક્ષમાસૂરિ મ. (૬૫) ભ. શ્રી હયાસૂરિ મ. (૬૬) ભ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિ મ. (૬૭) ભ. શ્રી વિજયજિનેન્દ્રસૂરિ મ. (૬૮) ભ. શ્રી વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ મ. (૬૯) ભ. શ્રી વિજય ધરજીન્દ્રસૂરિ મ. (૭૦) અને ભ. વિજયરાજસૂરિ મ. (સં. ૧૬૪૬) થયા હતા. (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૫૮)

૬૬ ભ. વિજયધર્મસૂરિ:—

મેવાડના રૂપનગરમાં શા. પ્રેમચંદ્ર ઓસવાલની પત્ની પાટમદેવીની કુક્ષિએ જન્મ ૧૮૦૩ માં મા. સુદ ૫ માં ઉદયપુરમાં. આચાર્યપદ સં. ૧૮૦૬ માં કછોલીમાં. ભટ્ટારકપદ અને સં. ૧૮૪૧ માં મારવાડના બલુદ શહેરમાં સ્વર્ગવાસ થયો હતો. તેઓ સાત બિરૂદના ધારક હતા.

વિજયદેવસૂરિગચ્છના ભ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિ તથા વિજયાનન્દસૂરિગચ્છના ભ. શ્રી વિજયલક્ષ્મીસૂરિ એ બન્ને આચાર્યો જામનગર-નવાનગરમાં મળ્યા હતા. અને સાથે રહ્યા હતા. તેથી જૈન શાસનની ઘણી પ્રભાવના થઈ હતી. તેમણે સં. ૧૮૨૨ જે. સુદ ૧૧ પુષ્કરે તારંગા તીર્થમાં કાટિશિલાની દેરીમાં ભ. આદિનાથની ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. તેમણે સં. ૧૮૨૫ માં મહા સુ ૫ ને રોજ “શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થ”માં જગત્શેઠ મહતાબચંદે તથા ખુશાલચંદે જીર્ણોદ્ધાર કરેલ જિનાલયોમાં ૨૦ તીર્થંકરોની નિર્વાણભૂમિના ચોક્કસ સ્થાનો નક્કી કરાવી, તે તે સ્થાને ૨૦ તીર્થંકરોની ૨૦ પાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી જળમંદિરમાં જિન પ્રતિમાઓ પધરાવી, તથા મધુવનમાં નવા જિન પ્રાસાદોમાં શામળીયા પાર્શ્વનાથજી વિગેરે જિનપ્રતિમાઓની અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

(સમ્મેતશિખર રાસ)

તેમના ઉપદેશથી કચ્છના વાગડ પ્રાંતમાં કુમતિનો કદાચહ શરૂઓ. અને સં. ૧૮૨૭ માં કચ્છનરેશે માંસ-મદિરાનો ત્યાગ કર્યો.

મેડતાના ભંડારી ભગવાનદાસે તેમનો નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો. અને બલુદ શહેરમાં તેમની ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

પં. દેવવિજયગણિ મહારાજની ગુરુપરંપરા :—

તપાગચ્છની શ્રમણ પરંપરામાં અનુક્રમે ૫૮ જગત્ગુરુ પૂ. આ. શ્રી વિજય હીરસૂરિ, (૫૯) મહો.કલ્યાણવિજય ગણિવર, (૬૦) મહો. લાલવિજયગણિવર, (૬૧) પં. જિતવિજયગણિ, (૬૨) પં. નયવિજયગણિ. (૬૩) શ્રતકેવલી મૂર્તિ મહો. યશોવિજયગણિવર (૬૪) પંડિત ગુણવિજયગણિ. (૬૫) પં. કેશર-વિજયગણિ (૬૬) પં. વિનીતવિજયગણિ. (૬૭) પં. દેવવિજયગણિ અને (૬૮) પં. ખુશાલવિજયગણિ થયા હતા.

પં. દેવવિજય ગણિ પરિચય :—

તેઓ વિદ્વાન હતા. અમોઘ ઉપદેશ શક્તિવાળા હતા. તેમણે સં. ૧૭૬૭ માં આ. વ. અમાસને રોજ મહોપાધ્યાય યશોવિજયગણિ મં. ની “ યોગ દૃષ્ટિની સન્નિધિ ” લખી હતી. સં. ૧૮૨૧ માં “ અષ્ટ પ્રકારી પૂજા ” બનાવી હતી. તેઓ સમ્મેતશિખરજીનો ઉદ્ધાર થાય તેવી ઇચ્છા ધરાવતા હતા. તેમના ઉપદેશથી જગત્શેઠ ખુશાલચંદ શેઠ મુગાલચંદ વિગેરેએ મધુવનમાં ઘણા મહિના રહી, સમ્મેતશિખર ઉપર ઉદ્ધાર કરાવ્યો. નવી દેરીઓ બનાવી. જે જે સ્તૂપ હતા તેના મૂળ સ્થાનો નક્કી કરી, ૨૦ તીર્થંકરોની ચરણપાદુકાઓ પધરાવી હતી. તથા મધુવનમાં ૧૨, ૧૩, જિનાલયો બનાવ્યાં અને ૯૦ વિજયધર્મસૂરિ પાસે સં. ૧૮૨૫ મહો સુદિ ૫ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

૬૮. પં. ખુશાલવિજયગણિ :—

તે પરમ સંવેગી હતા. ઇતિહાસ પ્રેમી હતા. વિજયાનંદસૂરિ ગચ્છના એક વિદ્વાન મુનિવરે સં. ૧૮૦૬ માં સુરતમાં લખેલા વિજયચક્રચરિત્રસૂરિ સ્વર્ગે ગયા ત્યાં સુધીની ગુજરાતી ભાષામાં ગદ્ય “ વીર વંશાવલી ” બનાવી હતી.

ત્યારબાદ કવિખંડાદર દીપવિજયગણિ સં. ૧૮૭૭ માં લખેલા વિજયજિનેન્દ્રસૂરિ અને ભ. વિજયસમુદ્રસૂરિની પાટ સુધીનો સુરતમાં “ સોહમ કુલ પટ્ટાવલી રામ (૫૬) ” બનાવ્યો. તેમણે તેમાં (૧) વિજયદેવસૂરિગચ્છ તથા (૨) વિજયાનંદસૂરિગચ્છ એ બન્ને શાખાઓની પટ્ટાવલી આપી હતી. આથી તેમણે બન્ને ગચ્છો, સાગરગચ્છ, વિજય રાજસૂરિ ગચ્છ (તપારતન શાખા), તપાગચ્છની લઘુપોસાલ, અને વડીપોસાલના ગીતાર્યોને રામ વંશાવી, આ રામમાં તે સૌનાં મત્તાં લીધાં હતાં. (જૂઓ પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભા. ૨ ભે).

પં. દેવવિજય ગણિવરના શિષ્ય પં. ખુશાલવિજયગણિનું પણ તેમાં મત્તું છે. પછી તો પં. ખુશાલવિજય ગણિએ પણ ગુજરાતી ભાષામાં આ. વિજયદેવસૂરિ સંઘની ગદ્ય પટ્ટાવલીઓ બનાવી હતી.

તેમણે (૧) સં. ૧૮૭૬ આ. વ. ૩ ના રોજ જાટવાડામાં ભ. વિજય જિનેન્દ્રસૂરિ

સુધીની અને (૨) પં. શ્રી સવાઈસાગરજીને લખવા માટે સં. ૧૮૮૯ જેઠ વદ ૧૩ શુક્રવારે શિરોહી નગરમાં ભ. વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ સુધીની એમ બે પદાવલીઓ બનાવી હતી. તેમણે બીજી પદાવલીમાં ઘણા જરૂરી ઇતિહાસ આપ્યો છે.

(જૈન. પરં. ઇતિ. ભા. ૪. પ્રક. ૫૮ પૃ. ૪૧૦)

સુરતના સં. તારાચંદે સં. ૧૮૨૧ મ. વ. ૨ શુક્રવારે સુરતથી ગોડીજીનેા છરી પાળતો યાત્રાસંઘ કાઢ્યો હતો. કવિ પં. ખુશાલવિજય ગણિ સુરતથી તેમાં સાથે હતા.

(જૈન. પરં. ઇતિ. પ્રક. ૫૭, ૫૮. પૃ. ૪૧૦)

તપગચ્છની વિવિધ શાખાઓ:—

ઇતિહાસકાર પં. પ્રતિષ્ઠા સોમગણિજી સં. ૧૫૨૪ના સોમસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય સર્ગ ૧૦ માં લખે છે કે આ. શ્રી સોમસુન્દરસૂરિની આજ્ઞામાં તપગચ્છની સુંદર, કીર્તિ, રાજ, શેખર, નંદિ, સાગર, દેવ, મંડલ, રત્ન, વિજય, જય, સમય, હંસ, વર્ધન, મૂર્તિ, ભૂષણ, વીર, ભદ્ર, ચંદ્ર, સિંહ, સેન, સોમ વિગેરે લગભગ ૫૦ થી વધુ શાખાઓના ૧૮૦૦ શ્રમણો હતા.

અહીં વિગેરે શબ્દથી સાધુ, વિજય, હર્ષ, કુલ મેરૂ સૌભાગ્ય કલશ, ચારિત્ર, શીલ, વિમલ, રુચિ, સાર, કુશલ, વિગેરે શાખાઓ સમજવી.

(જૈન. ઇતિ. પ્રક. ૫૦ પૃ. ૪૫૧)

તપગચ્છની રુચિ શાખા:—

આ. સોમદેવના શિષ્ય પં. સંયમ રુચિગણિ સં. ૧૪૭૬માં થયા હતા આ શાખાની એક પરંપરા આ પ્રમાણે મળે છે—

૫૮ જ. ગુ. આ. વિ. હીરસૂરિ.

૫૯ ભ. વિ. સેનસૂરિ.

૬૦ પં. હંસવિજય ગણિ.

૬૧ પં. મહાપંડિત વિજયકુશલ ગણિ.

૬૨ પં. ઉદયરુચિ ગણિ.

મેડતાથી નૈઋત્ય ખૂણામાં ૧૪ માઈલ દૂર કિષ્કિંધાનગર (કેકંદ) ગામ હતું. ત્યાંના શા. નાથજી ઉછતવાલ એસવાલે સં. ૧૬૬૫ માં કેકંદમાં સલાટ ટોડર પાસે પેતાના ન્યાય સંપન્ન દ્રવ્યથી ભ. આદિનાથનો મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. તેમાં મોટો મંડપ તથા બે ચોકી બનાવી.

તપગચ્છના ભં વિજય દેવસૂરિ એસવાલના ઉછતવાલ ગોત્રના શણુગારહાર હતા, તેમની આજ્ઞાથી ઉ. લગ્નિધસાગર ગણિવર અને પં. વિજયકુશલગણિ વિગેરે

કાકંદ પધાર્યા. ઉ. લખિસાગર ગણિવરે શેઠ નાથાજીએ સં. ૧૬૬૫ માં કાકંદગામમાં બનાવેલ ભ. ઋષભદેવના જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

મહાપંડિત પં. વિજયકુશલ ગણિવરના શિષ્ય પં. ઉદયચંદ્રિગણિએ તેની પ્રશસ્તિ શ્લોક ૪૬ બનાવી પં. સહજસાગર ગણિવરના શિષ્ય પં. જયસાગરગણિએ તેને શિક્ષા પર લખી. અને સલાટટોડરે તે પ્રશસ્તિને ખોદી હતી.

(શ્રી જિનવિજયજીનો પ્રાચિન જૈન લેખ સંગ્રહ ભા. ૨ લેખ નં. ૩૭૮)

(જૈન પરં. ઇતિ. પ્રક. ૩, ૬૦ શેઠ જગમલ ઉછતવાલનો વંશક પૃ. ૪૭).

આ તપગચ્છની રૂચિશાખામાં વિક્રમની ૧૯ મી સદીમાં પં. રૂપરૂચિ ગણિ અને તેમના શિષ્ય પં. દયારૂચિ ગણિ થયા હતા.

પં. દયાચંદ્રિગણિ :—તેમણે તપગચ્છનાલ વિજયધર્મસૂરિની આજ્ઞાથી પં. દેવવિજયગણિએ બતાવેલા વર્ણુનના આધારે સં. ૧૮૩૫ મહા સુ. ૫ ને રોજ શિવપુરી કે શિપરીમાં સમ્મેતશિખર રાસ ઢાળ-૨૧ ગ્રં. ૮૦૧ બનાવ્યો હતો.

તપગચ્છની રૂચિ પરંપરાના પં. દોલતચંદ્રિ ગણિ મગરવાડામાં મણિલદ્રવીરવાળી ગાદીએ હતા.

પં. માણેકરૂચિગણિ હાલ ઈંદોરમાં વિદ્યમાન છે. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ પ્રક. ૫૬ ભ. વિજયસેનસૂરિની ૬ હી શિષ્ય પરંપરા પૃ. ૪૬)

ઉદ્ધારક કોણ ?

કવિ પં. દયારૂચિ ગણિ સમ્મેતશિખર રાસમાં લખે છે કે-જેસલમેરના શેઠ મૂળચંદના પુત્ર શેઠ સુગાલચંદે સં. ૧૮૨૫ ના મહા સુ. ૫ ને દિવસે સમ્મેતશિખર તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને તપગચ્છના ભં વિજય ધર્મસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (જૂઓ ઢાળ ૨૦ ગાથા ૨૦)

પરંતુ સમ્મેતશિખર ઉપર ભગવાન અજિતનાથની ચરણપાદુકા ઉપર લખેલ છે કે (સં. ૧૮૨૫ માં મહા સુદ ૫ ગુરુવારે) શા. ખુશાલચંદે અજિતનાથની ચરણપાદુકા કરાવી.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ જાણાય છે કે સમ્મેતશિખરજીનો જીર્ણોદ્ધાર પણ શેઠ ખુશાલચંદે કરાવ્યો હોય. પણ રાસના ઉલ્લેખ પ્રમાણે શેઠ સુગાલચંદ શિખરજીના જીર્ણોદ્ધાર કરાવનાર છે. આ ગુંચનો ઉકેલ કરવા માટે જગત્શેઠની વંશાવળી ટૂંકમાં જલુવી જરૂરની છે. તે આ પ્રમાણે—

જગતશેઠ-વંશ :—

વિક્રમની અઢારમી સદીના મધ્યકાળથી મુશિંદાબાદમાં જગતશેઠનો વંશ શરૂ થયો. જેનો ટૂંકો ઇતિહાસ નીચે મુજબ છે.

(૧) શેઠ હીરાચંદ :—તે નાગોરનો વ્યાપારી હતો. શ્વેતામ્બર જૈન હતો. પટણા જઈ વસ્યો ત્યારે અગ્રેજો પણ ત્યાં કેઠી નાંખી પડ્યા હતા. ત્યારે પટણા કપાસ, સરસવ, એરંડા, નીલ, મીઠું વિગેરેનું વ્યાપારી શહેર હતું. શેઠને શરૂઆતમાં કાંઈ લાભ થયો નહિ. પણ તેને એક વૃદ્ધની સેવા કરવાથી તેની પાસેથી પુષ્કળ ધન મળ્યું. આથી શેઠે પટણામાં પેઢી ખોલી.

તેને ગોધંન, સદાનન્દ, રૂપચંદ, મલુકચંદ, અમીનચંદ, જ્ઞાનચંદ, માણેકચંદ એ ૭ (સાત) પુત્રો તથા ધનબાઈ પુત્રી હતી. શેઠે પુત્રો માટે ૭ પેઢીઓ સ્થાપી, ત્યાર પછી તે સ્વર્ગવાસી થયો.

(૨) શેઠ સાણેકચંદ :—તે શેઠ હીરાચંદનો સાતમો પુત્ર હતો. બંગાળની ગાદી ગૌડ, ટાંડા, રાજમહેલ અને ઢાકામાં ફરી ફરીને મુશિંદાબાદમાં આવી ઈસ્લામખાંચે સં. ૧૬૬૪ માં ઢાકામાં સ્થાપી હતી. પછી શાહજહાંનો પુત્ર સુબ, મીરજુમલા અને સાએતખાંચે પણ ફેરવી ફેરવીને ઢાકામાં સ્થાપી. એક બ્રાહ્મણનો પુત્ર પારસી પાસે દાસ તરીકે વેચાયો અને તે મુસલમાન બની મુશિંદા કુલીબંદરખાં નામ રાખી ઔરંગઝેબના સમયે દીવાન બની હિંદમાં આવ્યો. ઈ. સ. ૧૭૦૧ (વિ. સં. ૧૭૫૭)માં બંગાળનો દીવાન બન્યો તે અને શેઠ માણેકચંદ મિત્રો બન્યા. મુશિંદા ઔરંગઝેબના પૌત્ર આનિમ બોસમાન સુબાના કાવત્રામાંથી બચી મકસુદાબાદ જઈ રહ્યો. તેણે મકસુદાબાદનું મુશિંદાબાદ નામ રાખ્યું. શેઠ માણેકચંદને પણ અહીં લાવી વસાવ્યો. શેઠે સં. ૧૭૫૬માં મહિમાપુરમાં કેઠી સ્થાપી. મુશિંદાખાં બંગાળનો દીવાન હતો. બંગાળ ઉડિસ્યાનો નાયબ નાજમ બન્યો, અને સત્રાટ પાસેથી ખિતાબ મેળવી નવાબ બન્યો. તેણે શેઠ પાસે સં. ૧૭૬૨ માં મહિમાપુર પાસે ગંગાને કિનારે “ટંકશાળ” ખોલાવી, તેનો અધ્યક્ષ શેઠને બતાવ્યો. લંડન કંપની તથા ઇંગ્લિશ કંપનીએ આપસી વિરોધ છોડી, ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની સ્થાપી. તેણે પણ કાશીમ બંલરમાં પોતાનું જમાવવા પ્રયત્ન આરંભ્યો. મુશિંદાખાને ૨૫ હજાર આપી, શેઠની ટંકશાળમાં પોતાની મુદ્રા ઢાળવા શરૂ કર્યું. અને સં. ૧૮૧૪ માં કલકત્તામાં પોતાની સ્વતંત્ર ટંકશાળ સ્થાપી. આ પરિસ્થિતિમાં શેઠની ટંકશાળ અને બીજી સકળ હિંદી ટંકશાળો બંધ પડી હતી. શેઠની ટંકશાળમાં ઈ. સ. ૧૭૨૮ માં ૩૦૪૧૦૩ રૂપૈયાની આવક થઈ હતી. મુશિંદાખાં દર સાલ ૧૩૦૦૦૦૦૦ રૂપૈયા દિલ્હી મોકલતો હતો. શેઠે દિલ્હીમાં દુકાન રાખી હતી.

શેઠ હૂંડીયામણથી આ રકમ તથા જમીનદારોની રકમ સરલતાથી દિલ્હી મોકલાવતો હતો. આથી દિલ્હી અને મૂર્શિદાબાદ વચ્ચેનો સંબંધ મજબુત થયો. બાદશાહ ફરૂખશેઅર (ઈ. સ. ૧૭૧૩ થી ૧૭૧૬) મૂર્શિદાબાદ અને શેઠની ત્રિપુટીમાં પ્રેમ વધતો ગયો. બાદશાહ ફરૂખશેઅરે નવાબના આગ્રહથી વિ. સં. ૧૭૭૧ માં શેઠ માલુકચંદને શેઠની પદવી આપી મણિથી મઢેલી “શેઠ” અક્ષરો વાળી મહોર આપી ફરમાન લખી આપ્યું. આજથી જગતશેઠ વંશ ચાલ્યો. નવાબને શેઠ ઉપર ઘણો વિશ્વાસ હતો. તેણે તેને ત્યાં પોતાના પાંચ કોઠ રૂપૈયા રાખ્યા હતા. તે તેની સલાહ પ્રમાણે રાજવ્યવસ્થા કરતો હતો. શેઠને વિ. સં. ૧૭૭૮ માં સ્વર્ગવાસ થયો. તેને સંતાન ન હતું. તેનો સ્મૃતિસ્તંભ મહિમાપુરના મયાળાગમાં હતો. જે ગંગાના વહેણમાં નાશ પામ્યો છે.

(૩) જગતશેઠ ફતેહચંદ :—શેઠ માલુકચંદને કાંઈ સંતાન ન હતું તેણે દિલ્હીની પેદીમાં બનારસના શેઠ ઉદાયચંદ અને પોતાની જડેન ધનબાઈના પુત્ર ફતેહચંદને સુનિમ તરીકે રાખ્યો હતો. તે બુદ્ધિમાન હતો. તે મામાને જોળે આવ્યો. બાદશાહ ફરૂખશેઅરે સુનિમ ફતેહચંદ પાસેથી ઘણીવાર મોટી મોટી રકમની મદદ લીધી હતી. આથી તેણે શેઠ માલુકચંદને શેઠપદવી આપી હતી. અને બાદશાહ મહમ્મદે વિ. સં. ૧૭૭૬ અથવા ૧૭૮૧ માં શેઠ ફતેહચંદને જગત શેઠની મહોર આપી, અને ફરમાન લખી આપ્યું તથા શિરપાવ આપ્યો. બાદશાહ તેને નવાબ બનાવવા આહતો હતો. પણ જગતશેઠે તે પદ મૂર્શિદકુલીને જ ચોગ્ય છે, એમ કહી નવાબ બનવા ઇન્કાર કર્યો હતો. આથી નવાબનો પ્રેમ શેઠ ઉપર વધ્યો. નવાબને બિહારનું પણ શાસન મળ્યું. મૂર્શિદકુલિમાં ઈ. સ. ૧૭૨૫ માં મરણ પામ્યો.

નવાબ સૂત :—દરસાલ દિલ્હી (૧૧) દોઢ કોઠ રૂપૈયા મોકલતો હતો. તેણે જગતશેઠ તથા તેનો પુત્ર રાયરાયાજી આલમચંદની સલાહથી જમીનદારો જેહુતોને સુખી કર્યાં. આ સમયે જગતશેઠ “ધનકુબેર” મનાતો હતો. નવાબ સરફ વિષયી લોભી હતો. પ્રજા પ્રિય ન હતો. તેના અંતઃપુરમાં દોઢ હજાર સ્ત્રીઓ હતી. આ નવાબ અને જગતશેઠ વચ્ચે મૈત્રી જામીન નહિ. અલીવદીખાંએ નવાબ સરફને મારી નાંખ્યો. અલીવદીખાં મીઠો, પ્રજાપ્રેમી, અને જગતશેઠને પરમ મિત્ર હતો. તે “બંગાળનો-અકબર” કહેવાતો હતો. આ સમયે બંગાળમાં આંતરવિગ્રહ ખૂબ ચાલ્યો. મરાઠા અને અફઘાનો પણ ચડી આવ્યા. મરાઠા સેનાપતિ ભારુદેરપંતે બરદાન બાળ્યું. મૂર્શિદાબાદ લૂટ્યું. તેના ત્રીરડખીએ મહિમાપુર લૂટ્યું. તેણે જગતશેઠની ગાદીમાંથી ૨ કોઠ એક સરખી ચાર્જેટ સુદ્રાઓ લૂંટી હતી.

આ સમયે બંગાળમાં એવી લોકખ્યાતિ હતી કે “જગતશેઠ ધારે તો ગંગાનો પુત્ર માત્ર પોતાના રૂપૈયાથી જ બાંધી શકે. જ. શેઠ ફતેહચંદ વિ. સં. ૧૮૦૦ માં સ્વર્ગવાસી થયો. ત્યારે અલીવદીને ઘણું દુઃખ થયું.

શેઠ ક્રેતેહચંદને (૧) આનંદચંદ (૨) મયાચંદ અને (૩) મહાચંદ. ૩ પુત્રો હતા. પણ તે ત્રણેય વિ. સં. ૧૮૦૦ પહેલાં સ્વર્ગવાસી થયા હતા.

(૪) જગત્શેઠ મહતાબચંદ :—શેઠ મહતાબે દાદાનું સર્વકામ ઉપાડી લીધું. બાદશાહ અહમદ જુલૂસી સન-૧ જિલ્લાદ મહિનાની તા. ૨-૩ વિ. સં. ૧૮૦૫ વૈશાખ સુદીમાં શા. મહતાબચંદને શેઠ પદવી આપી ફરમાન લખી આપ્યું. તથા જુલૂસી સન ૧ જિલ્લાજી મહિનાની તા. ૨૭ મીને રોજ વિ. સં. ૧૮૦૫ અષાઢ (ગુજરાતી જેઠ) વદિમાં શેઠ મહતાબચંદને જગત્શેઠની પદવી આપી. મહાર આપી, શિરપાવ આપ્યો. ફરમાન લખી આપ્યું. સ્વરૂપચંદને મહારાજની પદવી આપી. અને તે જ દિવસે સિરાજ ઉદ્દોલ્લાને બંગાળનો નવાબ બનાવ્યો. પણ સિરાજનો કુટુંબ પરિવાર તેના વિરોધમાં હતા. તે નવાબ સિરાજ અંગ્રેજોનો કટર શત્રુ હતો. તે કલકત્તાના કિલ્લા અંગે અંગ્રેજો સાથે ઝગડો ઉઠાયા બાદ જૂના અમલદારો તથા જગત્શેઠ ઉપર શંકિત રહેવા લાગ્યો. સૈયદસૌકતને નવાબની સનંદ મળતાં, સિરાજે જગત્શેઠને દોષિત ઠરાવી, કેદમાં પૂર્યો. અને પછી છોડ્યો. લોર્ડકલાઈવે નવાબને સમજાવવા પત્ર લખ્યો હતો. શેઠે તેને દેશાલિમાનવાળો ઉત્તર આપ્યો હતો.

ગર્વનરે મીરઝાસીમને તા. ૪-૪-૧૬૭૩ ને રોજ પત્ર લખી જણાવ્યું હતું કે “જગત્શેઠ”ને છોડી મૂકો.

જગત્શેઠના માણસે કલકત્તા જઈ તા. ૯-૨-૧૭૫૭ને રોજ ઈ. ઈ. કંપની અને નવાબ વચ્ચે સંધી કરાવી. જેમાં કંપનીને જમીન ખરીદવી, ટંકશાળ ખોલવી, પોતાને સિદ્ધા પડાવવા વિગેરે હક્કો મળ્યા હતા.

આ રીતે કંપની અને નવાબ વચ્ચે મૈત્રી થઈ અને પછી તૂટી ગઈ. નવાબ શેઠને પજવતો હતો.

તે નવાબ ચંચલ સ્વભાવનો હતો. જગત્શેઠના મહેલમાં મીરઝાફર ઘસીટા બેગમ, રાજ રાજવલ્લાલ, રાજ રામનારાયણ, રાજ મહેન્દ્ર, રાજ કૃષ્ણચંદ્ર વિગેરે રાજ તથા જમીનદારોની એક ગુપ્ત મંત્રણા થઈ. જેમાં સૌએ પ્રથમ તો હિન્દુરાજ બનાવવાનો નિર્ણય કર્યો. પણ તે ઠરાવ ઉડી ગયો.

રાજ કૃષ્ણચંદ્રે “મીરઝાફરનેજ મદદ દેવી, જરૂર પડે તો કંપનીની પણ મદદ લેવી, પણ સિરાજને હટાવવો જ, એવો જ ઠરાવ મૂક્યો” સૌએ તે પાસ કર્યો-કલાઈવે આ બધી ચુકની તૈયારી કરી. ખ્વાસીનું ચુક થયું. સિરાજ ભાગી ગયો. તે દાનાશાહ નામનો ફકીર બન્યો, ચુકિતથી પકડાયો. મૂર્શિદાબાદમાં કપાયો. ઈ. સં. ૧૭૫૭ માં જેરસ બાગમાં ફકનાયો આ ઘટના “જગત્શેઠના કલંકરૂપે” લેખાય છે.

મીરઝાદર નવાબે ખલનો ખાલી થવાથી અને ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપનીએ પોતાની ટંકશાળમાં લાલ ન થવાથી ધનની તંગીમાં જગતશેઠ પાસેથી લાખોની રકમ લીધી હતી. પછી તે તે નવાબ પણ જગતશેઠની તરફ વહેમની નજરે ભેવા લાગ્યો. જગતશેઠ અને મહારાજ સરખાંદ હવે ધર્મારાધન કરવું એ લાવથી સમ્મેતશિખર તીર્થમાં જઈ રહ્યા.

ખાદશાહ અહમદશાહે વિ. સં. ૧૮૦૬ માં જગતશેઠ મહતાબચંદને સમ્મેતશિખર મધુવન કેડી, જયપારનાલુ, પ્રાચીનનાલુ, પારસનાથ તલાટી વચ્ચેની ૩૦૧ વીધા જમીન વિગેરે પારસનાથ પહાડ ભેટ આપ્યો હતો. (જૂઓ જૈન. પરં. ઇતિ પ્ર. ૪૪ પૃ. ૫૦ ૧૮૧, ફ. ૩૦ મું.)

જગતશેઠની લાવના હતી કે સમ્મેતશિખર મહાતીર્થના મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરવો. એવામાં તપાગચ્છના પં. દેવચિજય ગણિ સમ્મેતશિખરજી તીર્થની યાત્રાએ ત્યાં પધાર્યા. તેમના ઉપદેશથી જગતશેઠે આ મહાતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરવાનો સંકલ્પ કર્યો. પોતાના ૭ પુત્રો તથા સકલ પરિવારને ત્યાં જોડાવ્યો. સૌની એકમતિથી મોટો ઉદ્ધાર કરવા તથા મધુવનમાં નવાં જિનાલયો બનાવવા નિર્ણય થયો. શેઠે આ કામ પોતાના ચોથાપુત્ર સુગાળચંદને સોંપ્યું. અને જીર્ણોદ્ધારનો આરંભ થયો.

ખા. જહાંદરનો ખીજો પુત્ર ખાદશાહ આલમગીર (ખીજો) જેતું ખીજું નામ અલીખાન બહાદુર હતું. તેણે વિ. સં. ૧૮૧૨ પ્ર. જે. સુ. ૧૨ થી સં. ૧૮૨૬ મહા સુદિ ૧૦ સુધી પાલગંજ પારસનાથ પહાડને કરસુક્ત જાહેર કર્યો. એટલે વેડવેરો લગાન, જકાત, મુંડકાવેરો, રજોપો વિગેરે માફ કર્યો. (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૪ પૃ. ૧૦૬ ૧૮૧, ફ. ૩૧ મું.)

જગતશેઠ વિગેરે ઘણા મહિના સુધી ત્યાં રોકાયા હતા. પણ નવાબને વહેમ પડ્યો કે જગતશેઠ યાત્રાતું બાતું કરી ખાદશાહ આલમને મળવા દિલ્લી ગયો છે. તે કદાચ મારા વિરુદ્ધ કાવત્રું કરે.

નવાબે આ વહેમથી જગતશેઠને તાકીદે મૂર્ચિદાખાદ જોડાવ્યો.

પણ ખાદશાહને જ્યારે સાચી વાત જાણવામાં આવી ત્યારે તેનો વહેમ નીકળી ગયો.

નવાબ અને જગતશેઠ વચ્ચે ફરીવાર ગાઠ મૈત્રી બની. નવાબનો જમાઈ, મીરકાસીમ પણ જગતશેઠ સાથે મૈત્રી સંબંધથી જોડાયો હતો. મીરકાસીમ ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપનીની મદદથી મીરઝાદરને હટાવી બંગાળનો નવાબ બન્યો.

હવે જગતશેઠે રાજકારણમાં લાગ લેવાતું બંધ કર્યું. અને પોતાના ૭ પુત્રોને રાજબટપટથી અલગ રાખવાં જુદા જુદા શહેરોમાં ૭ (સાત) પેલીઓ જોડાવી, ત્યાં બેસાડ્યા. ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપની અને નવાબ મીરકાસીમ વચ્ચે ગિરિયટમાં યુદ્ધ થયું. તેમાં મીરકાસીમ હાર્યો.

આથી મીરકાસીમે ગુરુસામાં આવી સંબ્રાન્ત જેવા કે જગત્શેઠ, મહારાજ વિગેરેને મરાવી નાંખાવ્યા. અને શેઠના ઘર, માલ, પેઢી વિગેરે લૂંટી લીધા. મીરકાસીમ પણ સૂજ સાથે યુદ્ધમાં હાર પામતાં ફકીર બની દિલ્હી ચાલ્યો ગયો. અને ત્યાંજ મરણ પામ્યો.

જ. શેઠ મહતાબરાયને (૧) ખુશાલચંદ, (૨) ગુલાબચંદ (૩) સમીરચંદ અને (૪) સુખલાલ એમ ચાર પુત્રો હતા. મહારાજ સ્વરૂપચંદને (૧) ઉદયચંદ (૨) અભયચંદ અને (૩) મીહીરચંદ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. શેઠ સુખલાલનું બીજું નામ સુગાળચંદ પણ મળે છે. સંભવ છે કે કોઈ હુકાળ ઉતરી જતાં સુકાળમાં તેનો જન્મ થયો હોય ?

આ સમયે નવાબ સીરાજ, મીરઝાફર કે મીરકાસીમ કે સૂજના શાસનમાં સાહેલી બાબુ મેઘરાજની તથા નવાબબદીની રોમાંચક ઘટના બની હતી. (જૈન ઇતિ પ્રક. ૫૮, ૫૯)

(૫) જગત્શેઠ ખુશાલચંદ :—

નવાબ મીરકાસીમે જગત્શેઠનું ઘર તથા પેઢી લૂંટી લીધા હતા. આથી જગત્શેઠનો પરિવાર મુશ્કેલીમાં મુકાયો. બાળક ખુશાલચંદ તથા ઉદયચંદે હિંમત કરી નવી પેઢી સ્થાપી. પોતાના પરિવારનો વ્યવહાર નિભાવ્યો. સાથેસાથ તેઓએ જગત્શેઠ સમ્મેતશિખરનાં ઉદ્ધારનું કામ શરૂ કર્યું હતું. તે કાર્યને પણ ચાલુ રાખ્યું. તેના ઘરમાં ગુપ્ત ધન હતું. તેની ખખર માત્ર શેઠ ખુશાલચંદને હતી. મીરઝાફર ફરીવાર બંગાળનો નવાબ બન્યો. પણ કોઢિયો થઈને ૭૪ વર્ષની ઉંમરે મરણ પામ્યો. નવાબ અને ઇસ્ટઇન્ડિયા કંપનીએ જગત્શેઠ પાસેથી જે રકમ લીધી હતી તે તેઓએ પાછી વાળી જ નહિ. જ્યારે રાજ્યની કૌંસીલે ઉલટામાં જગત્શેઠ પાસે રાજ્યની મોટી રકમ લઈણી છે એમ જાહેર કર્યું. શેઠ ખુશાલચંદે જાહેર કર્યું કે આ રકમ ખોટી ઉભી કરવામાં આવી છે, માટે તે આપવાની નથી જ. મીરકાસીમે શેઠ મીહીરચંદ અને ગોવાલચંદને પકડાવી મૂગેરની જેલમાં કેદ કર્યા હતા. આથી ગવર્નર જનરલે નવાબ કાસીમને તા. ૪-૪-૧૬૬૩ ને રોજ પત્ર લખ્યો. તેમાં સૂચના કરી કે બન્ને શેઠોને છોડી દો. મીરકાસીમે તા. ૨૦-૫-૧૭૬૩ ને રોજ મૂગેરથી ગવર્નર જનરલને મીઠો ઉત્તર આપ્યો. પરંતુ પરિણામ શૂન્ય હતું. પછી શેઠ ખુશાલચંદે મીરકાસીમને મોટી રકમ આપી, બન્ને ભાઈઓને છોડાવ્યા હતા.

લોર્ડ ક્લાઈવ ઇસ્ટઇન્ડિયા કંપની તરફથી ગવર્નર જનરલ બની ભારતમાં આવ્યો.

બાદશાહ આલમે (ત્રીજો) વિ. સં. ૧૮૨૨ તા. ૨૬-૪-૧૭૬૬ ને રોજ શેઠ ખુશાલચંદને જગત્શેઠની પદવી અને શેઠ ઉદયચંદને મહારાજની પદવી આપી, મહાર આપી, શિરપાવ આપ્યો; તથા ફરમાન લખી આપ્યું. (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૪ પૃ. ૧૮૨ નો બા. મોગલ બાદશાહોનું ફરમાન નં. ૩૨)

બાદશાહે સેફ ઉદ્દોલ્લાને બંગાળનો નવાબ બનાવ્યો. તથા લોર્ડ કલાઈવને બંગાળના બે ગામની દીવાની આપી.

જગત્શેઠે તેને પત્ર લખી પોતાની પડતી દશનો ચિતાર આપ્યો. કલાઈવે પ્રથમ તો તેને તુમાખી ભરેલો ઉત્તર વાળ્યો હતો. પણ પછી તેણે ૧૮ વર્ષના ખુશાલચંદ્રને જ ઇસ્ટઇન્ડિયા કંપની વતી નવાબના દીવાન તરીકે નીમ્યો. (જૈન. ઇતિ. પ્ર ૪૪. પૃ. ૧૮૭)

નવાબ સેફ ઉદ્દોલ્લાએ આ નાની ઉંમરના ખુશાલચંદ્રે દીવાનની સલાહથી ઇ. સ. ૧૬૬૬ થી ૧૭૦૧ સુધી રાજ્યની વ્યવસ્થા કરી હતી. જગત્શેઠ ખુશાલચંદ્ર, નવાબ અને ઇસ્ટઇન્ડિયા કંપની પાસેની લહેણી રકમ ન મળવાથી મુંઝાયો. અને તે કંપનીને શરણે ગયો. લોર્ડ કલાઈવે તેને ઇસ્ટઇન્ડિયા કંપની તરફથી ૩ લાખનું વર્ષાસન ખાંધી આપવા વાત જણાવી પણ શેઠે “પોતાને ૧૨ લાખનો વાર્ષિક ખર્ચ છે” એમ જણાવી તે વર્ષાસન લીધું નહિ.

શેઠ ખુશાલચંદ્રે સમ્મેતશિખરના ઉદ્ધારનું કામ ચાલુ રાખ્યું હતું. તેની ભાવના હતી કે ૨૦ તીર્થંકરોની જન્મભૂમિની પાકી જાણ મેળવી, પહાડની ટેકરીઓ ઉપર ત્યાં ત્યાં ૨૦ દેરીઓ બનાવવી. તેથી શેઠ ખુશાલચંદ્ર અવારનવાર હાથી ઉપર બેસી મુર્શિદાબદથી સમ્મેતશિખર જતો હતો. પણ તે કાંઈ નિર્ણય કરી શક્યો નહિ.

આથી તેણે ૫. દેવવિજયગણિના બતાવ્યા પ્રમાણે “અદ્વૈતનું તપ” શરૂ કર્યું. અને પદ્મભાવતીદેવીનો જાપ કર્યો. દેવીએ તેને સ્વપ્નમાં જણાવ્યું કે “પહાડ ઉપર જ્યાં જ્યાં કેશરનો સાથિઓ બન્યો હોય, ત્યાં ત્યાં તીર્થંકરોનું મૂળ નિર્વાણ સ્થાન બનાવવું. અને તેજ સ્થાનોમાં કુદરતે કેશરના સાથિયાની જે સંખ્યા હોય, તે સંખ્યાના આંક પ્રમાણેના તીર્થંકરોનું તે નિર્વાણસ્થાન બાંધવું.”

શેઠ ખુશાલચંદ્રે આ દૈવી સંકેત મુજબ પહાડ ઉપર વીશ તીર્થંકરોનાં ૨૦ નિર્વાણ સ્થાનો નક્કી કર્યાં, ત્યાં ચોતરા બનાવ્યા. ત્યાં ચરણપાદુકાઓ બનાવી. તથા ઉપર નાની નાની દેરીઓ બનાવી.

જલનું સ્થાન હતું ત્યાં પાસે જ જળમંદિર નામનો મોટો જનપ્રાસાદ બનાવ્યો. અને નવી જનપ્રતિમાઓ બનાવી તેમાં બેસાડી.

જગત્શેઠ ખુશાલચંદ્ર તથા તેના ભાઈ સુગળચંદ્રે બ.દશાહ આલમ(ત્રિજ)ના રાજ્યમાં સેફ ઉદ્દોલ્લાના નવાબી શાસનમાં વિ. સં. ૧૮૨૫ મહા મુહિય ને રોજ સમ્મેતશિખર મહાતીર્થમાં તપાગચ્છના (નં. ૬૬) ભટ્ટારક ત્રિજયદર્મસૂરિ વિ. સં. ૧૮૦૩ થી ૧૮૪૧) ના વરદહસ્તે મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરી નવ દેરીઓની ચરણપાદુકાઓની જનપ્રતિ

માઓની તે તે દેરીઓની જળમંદિર જનપ્રાસાદની તથા મધુવનમાં શામળિયા પાર્શ્વનાથ વિગેરે જન પ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ પ્રતિષ્ઠાવાળી જન પાદુકાઓ તથા જન પ્રતિમાઓ ઉપર લ. વિજયધર્મસૂરિ તથા શેઠ ખુશાલચંદ્ર અને શેઠ સુગાળચંદ્રનાં નામો ખોદાયા હતા. (જૈન પરં. ઇતિ. પ્રક. ૫૮ + ૫૯)

સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનાં આ મોટા ઉદ્ધાર ૨૧ મો ગણાય છે. ૫. દયારુચિ ગણિએ સં. ૧૮૩૫ મ. સુ. ૫ ને રાજ શિવપુરી (શિરોહી-છાપરી)માં લ. વિ. ધર્મસૂરિના આજ્ઞાથી ૫. દેવવિજય ગણિએ ખતાવેલ વર્ણન પ્રમાણે “ શ્રી ” સમ્મેતશિખર તીર્થ રાસ (ઢાળ ૨૧, અં. ૮૦૧) બનાવ્યો.

શેઠ ખંધુઓએ મધુવનમાં કોઠી બનાવી હતી. ધર્મશાળા બનાવી એક કિલ્લામાં સાત ભાઈઓના ૭ (સાત) જન પ્રાસાદો બનાવી તેમાં શામળિયા પાર્શ્વનાથ વિગેરે જનપ્રતિમાઓ પધરાવી હતી. કોઠીની બહાર સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થની સ્થાપના રૂપ લોભિયાજીનું મંદિર બનાવ્યું.

રાસકાર ૫. દયારુચિ ગણિ મધુવનને “ સમ્મેતશિખરજીની ૨૧ મી ટૂંક ” ખતાવે છે.

શેઠ ખુશાલચંદ્રે નિર્વાણભૂમિઓના ચોક્કસ સ્થાનોની ઘૂંચ મટાડી છે. જે તેઓની જૈન ઇતિહાસમાં સદા યાદ રહે તેવી અમર ધર્મલક્ષિ છે.

આજે મહારાજ સ્વરૂપચંદ્રની સં. ૧૮૭૩ ની પાષાણમૂર્તિ દિગમ્બર મંદિરમાં છે. તે પછીના જગત્શેઠના વંશજોએ બનાવી હશે અને કોઈ અકસ્માત્ પ્રસંગે દિગમ્બર જૈનોના કબજામાં ગઈ હશે.

શેઠ તીર્થોનો વહીવટ શ્રે. જૈન સંઘને સોંપ્યો. આજે પણ આ તીર્થ શ્રેતામ્બર જૈનોના વહીવટમાં છે. શેઠ પહાડની ઇનામી જમીન ચોતાના તાબામાં રાખી હતી. જે ઈ. સ. ૧૭૬૦ પછી પાલગંજના રાજ્યમાં ભળી ગઈ હતી.

જ. શેઠ ખુશાલચંદ્રે આ ઉપરાંત બીજાં પણ લોકોપયોગી શુભ કાર્યો કર્યા હતા તેણે ચોતાની માતાની કે પત્નીની યાદમાં “૧૦૮ વાવો” ખોદાવી જગત્શેઠની કોઠી પાસે મહિમાપુરમાં ખુશાલબાગ બનાવ્યો.

લોકોને સાધારણ ખ્યાલ હતો કે જગત્શેઠનું કુટુંબ નિર્ધન છે. પણ માત્ર શેઠ ખુશાલચંદ્રે ગુપ્તધનની ખબર હતી. તેણે તે ધન વાપરી આ શુભ કાર્યો કર્યાં હતા. તેણે ચોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કર્યો હતો. તેણે ચોતાના મરણ સુધી ગુપ્ત ધન બીજાને ખતાવ્યું ન હતું.

લોર્ડ વૉરન હેસ્ટીંગે જમીનદારોનો નવો બંદોબસ્ત કર્યો. આથી બંગાળના ઘણા સુબી કુટુંબો તારાજ બની ગયા. ઘણા ગરીબ કુટુંબો તનગર બની ગયા. લોર્ડ વૉરનહેસ્ટીંગની ભાવના હતી કે “જગત્શેઠને વંશવારસાનો હક્ક કે કાંઈ આપવું. પણ તે અલ્હાબાદ જઈ પાછો મુશિંદાબાદ આવ્યો. જગત્શેઠ ખુશાલચંદ તે પહેલાં વિ. સં. ૧૮૪૦ માં સ્વર્ગવાસી થયા.

તેને એક પણ પુત્ર ન હતો. તેથી તેણે મરણ પહેલાં પોતાનો ગુપ્તભંડાર કોઈને બતાવ્યો નહિ. આથી તેના વારસદારો તે ગુપ્ત ધન પામ્યા નહિં.

જગત્શેઠ ખુશાલચંદના મરણબાદ જગત્શેઠનું કુટુંબ ધનથી અને ધર્મથી ઘસાયું. તેમજ મુશિંદાબાદ નગર, નવાબવંશ અને વૉરનહેસ્ટીંગ વિગેરે સૌનું ધીમે ધીમે પતન થયું.

(૬) જ. હરખચંદલ:—

તે શેઠ અમીચંદનો પુત્ર હતો. બચપણથી જ જ. શેઠ ખુશાલચંદને ખોળે આવ્યો હતો. ખ્રીટીશ ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ દિલ્હી રાજ્યની લગભગ હાથમાં આવતાં પદ્મીઓ આપવાનું પણ પોતાના હાથમાં લીધું.

ગવર્નર જનરલ વૉરન હેસ્ટીંગ વિ. સં. ૧૮૪૦ માં સરકારને જણાવ્યા વિના શેઠ હરખચંદને ખિતાબ તથા જગત્શેઠની પદવી આપી હતી. વૉરન હેસ્ટીંગ પછી લોર્ડ કલ્ચિવાલીસ ગવર્નર જનરલ બની આવ્યો. તે વડી અદાલતને મુશિંદાબાદથી હટાવી કલકત્તા લઈ ગયો. તેણે બંગાળના જમીનદારોનો નવો બંદોબસ્ત કર્યો. જમીનના હકકો નક્કી કર્યા. તેણે શરૂઆતમાં ૧૦ વર્ષ સુધી, પછી જીવન પર્યાંત અને છેવટે વંશ વારસદારને જમીનના સર્વ હક્કો આપ્યા.

જ. શે. હરખચંદ પાસે પારસનાથ પહાડની જે ઇનામી જમીન હતી તે આ બંદોબસ્તમાં પાલગંજના રાજ્યમાં દાખલ થઈ હતી જગત્શેઠે તે તરફ ધ્યાન આપ્યું નહીં. (જૈન ઇતિ. પ્ર-૪૬ પૃ. ૧૮૯)

જગત્શેઠ હરખચંદને કાંઈ સંતાન ન હતું. તેણે પુત્રની કામનાથી વૈષ્ણવ ધર્મમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. છતાં તેને પુત્ર થયો નહિં. તેના વંશજો કસોટીવાળું જૈન મંદિર અને કૃષ્ણમંદિરનાં દર્શન પૂજા કરતા હતા.

(૭) જગત્શેઠ ઇન્દ્રચંદલ:—

જગત્શેઠ ઇન્દ્રચંદલ અને વિષ્ણુચંદલ એ બે ભાઈઓ હતા. તેઓ મહારા

પહેંચી બુદ્ધા પડયા. બ્રિટિશ સરકારે શેઠ ઈન્દ્રચંદ્રને વિવાહ વખતે એલાત આપી અને પછી જગત્શેઠની પદવી આપી હતી. આ છેલ્લા જગત્શેઠ હતા.

તથા મહારાજા સ્વરૂપચંદ્રના પુત્ર શેઠ ઉદારચંદ્રને મહારાજાની પદવી આપી.

વૃદ્ધ વાણી એવી છે કે બ્રિટિશ સરકારે શેઠ ઈન્દ્રચંદ્રને જગત્શેઠની પદવી આપી ત્યારે એક અબજોપતિ મુસલમાન અમીરે બ્રિટિશ સરકારને વિનંતિ કરી કે-મને જગત્શેઠની પદવી આપો. ગવર્નર જનરલ શેઠ ઈન્દ્રચંદ્રને ત્યાં ગયો ત્યારે શેઠ હરખચંદ્રે તેને એક ઝવેરાતથી ણનેલો પલંગ આપ્યો. જેને નીલમના ત્રણ પાયા હતા. ગવર્નર જનરલે અબજોપતિ મુસલમાનને ત્યાં જઈ તે પાયા બતાવી 'તેવો ચોથો પાયા માંગ્યો. મુસલમાન પોતાની સર્વ સંપત્તિ ખર્ચે તો પણ ચોથો પાયા લાવી શકે તેમ ન હતું. પછી શેઠ હરખચંદ્રે ગવર્નર જનરલને ચોથો પાયા આપ્યો. આ જાણી અબજોપતિ મુસલમાન શરમાયો. અને મૌન બની રહ્યો. ગવર્નર જનરલે આવી ગર્લ શ્રીમંતાઈ, ઉદારતા અને દાનવીરતાથી ખુશ થઈ શેઠ ઈન્દ્રચંદ્રને જગત્શેઠની પદવી આપી. બ્રિટિશ સરકારે ત્યારમાઠ સૌને માટે જગત્શેઠની પદવી આપવાનું બંધ કર્યું. એટલે જ ઈન્દ્રચંદ્ર છેલ્લો જગત્શેઠ હતા.

(૮) શેઠ ગોવિંદચંદ્ર:—

તે એકદમ નિર્ધન બની ગયો હતો. બ્રિટિશ સરકારે તેને વિ. સં. ૧૮૮૦ માં દર મહિનાની રૂ. ૧૨૦૦ ની આજીવિકા બાંધી આપી. તે વિ. સં. ૧૯૧૬માં મરણ પામ્યો. એટલે બ્રિટિશ સરકારે તેની પત્ની રાણી પ્રાણકુમારીને ૩૦૦ રૂપૈયાનો માસીક ખર્ચ બાંધી આપ્યો.

બ્રિટિશ સરકાર તરફથી જગત્શેઠના વંશજોને આ છેલ્લું વર્ષાસન હતું.

(૯) શેઠ ગોપાલચંદ્ર:—(શેઠ શુક્લાચંદ્ર)

બ્રિટિશ સરકારે આ સમયે જગત્શેઠના વંશજોનું વર્ષાસન બંધ કર્યું પણ શેઠ શુક્લાચંદ્રને રૂ. ૫૦૦૦) આપી નવો બંગલો કરાવી આપ્યો.

(૧૦) શેઠ કૃતેશચંદ્ર:—ઉદેચંદ્ર:—

તે બાળે શેઠ શુક્લાચંદ્રના પુત્રો હતા. બંગાળી સન ૧૭૧૬ માં શ્રી નિખિલનાથ રાય B. I. M. નેહરુ “બંગાળી જગત્શેઠ” પુસ્તક લખ્યું. ઉપેન્દ્રનાથ બટ્ટાચાર્યે પ્રકાશિત કર્યું. બ્રિટિશ સરકારે તેને જપ્ત કર્યું. અને શેઠ કૃતેશચંદ્ર પાસેથી તે પુસ્તક વાંચવા લીધું હતું. તે પુસ્તકના આધારે અને પ્રસ્તુત જગત્શેઠ વંશને ઇતિહાસ લખ્યો છે.

(૧૧) શેઠ સૌભાગ્યચંદ્ર:—

તે શેઠ ક્ષેત્રચંદનો પુત્ર છે. આજે વિદ્યમાન છે.

ઉદ્ધારક બંધુઓ:—આ પ્રમાણે જગત્શેઠના વંશના ઇતિહાસથી સ્પષ્ટ છે કે જગત્ શેઠ ખુશાલચંદ અને તેનો નાનો ભાઈ સુગનચંદ બન્ને જ સં. ૧૮૨૫ મહા સુ. ૫ ના સમ્મેતશિખર તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરનારા છે. શેઠ સુગનચંદ જેસલમેરની પેઢીએ રહેતો હતો અને તેણે જ પોતાની દેખરેખમાં ઉદ્ધારનું સમસ્ત કાર્ય કરેલ છે.

આથી ઉદ્ધારક કોણ એનો નિર્ણય કરવામાં કોઈ જાતનો વિભ્રમ રહેતો નથી. તે ભાઈઓએ જ મધુવનમાં કોઠી, જિનાલયો, કિલ્લો તથા લોમિયાણું મંદિર વગેરે બનાવ્યાં છે.

રામકાર પં. દયારુચિગણિ મધુવનને સમ્મેતશિખરજી તીર્થની એક ટૂંક માને છે અને આ ઉદ્ધારને એકવીશમે મોટો ઉદ્ધાર બતાવે છે એ ખાસ નોંધપાત્ર ઘટના છે.

ચમત્કાર:—વિ. સં. ૧૮૨૫ માં સમ્મેતશિખર મહાતીર્થમાં ચરણસ્થાનો નક્કી થયાં, મોટી પ્રતિષ્ઠા થઈ અને લોમિયાણીની સ્થાપના થઈ તે પહેલાં પણ આ તીર્થનું ઘણું મહત્વ હતું અને પછી તો આ મહાતીર્થનું મહાત્મ્ય ખૂબ જ વધવા લાગ્યું.

અહીં વિવિધ ચમત્કારી ઘટનાઓ બની છે. તેમાંની એક, બે ત્રણ, ચાર ઘટનાઓ અહીં આપું છું.

પહેલી ઘટના:—સુરતના શેઠ કચ્છરાદીકા પટ્ટણીએ સં. ૧૭૬૪ માં પરમ અધ્યત્મી શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજના ઉપદેશથી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો યાત્રાસંઘ કાઢ્યો. તેણે અમદાવાદના શામળાની પોળના શેઠ લાલચંદના ૧૬ વર્ષના પુત્ર અને પૂ. શ્રી દેવચંદ્રજી મ.ના વિદ્યાર્થી પુંજશાહને પૂ. શ્રી. દેવચંદ્રજી મ.ની આજ્ઞાથી રસ્તામાં ધર્મવિધિ કરાવવા માટે સંઘમાં સાથે લીધો. સંઘ સમ્મેતશિખર આવ્યો. પાલગંજના રાજાએ સંઘને સમ્મેતશિખર ઉપર ચઢવાની મના કરી ત્યારે લોમિયાણ સંઘવી કીકા પટ્ટણીના બ્રહ્મચારી મુનિમ ખુશાલચંદના રૂપે બાલક પુંજશાહને સ્વપ્નમાં આવ્યા. અને લોમિયાણએ પુંજશાહના મુખેથી યાત્રાબંધની વાત જાણી, પુંજશાહને નંદીશ્વર, સીનંધરસ્વામીનું સમવસરણ વિગેરેની યાત્રાઓ કરાવી અને સમ્મેતશિખરજીની યાત્રા ખુદથી સુકારી. અને સંઘને યાત્રા કરાવી હતી. પુંજશાહ ત્યારબાદ ઘણી યાત્રાઓ કરી પાછા આવી સુરત થઈ અમદાવાદ આવ્યા. તેણે પં. સત્યવિજયગણિની પરંપરાના શિષ્ય પં. જીવવિજયજી ગણિ પાસે સં. ૧૭૬૬ ના વે. સુ. ૬ ને રોજ દીક્ષા લીધી. શુદ્ધે તેનું નામ મુનિ ઉત્તમવિજયજી રાખ્યું. જે પંચાસ બની સં. ૧૮૨૭ મહા સુ.

૮ ના રોજ અમદાવાદમાં સ્વર્ગે ગયા હતા. (જુઓ પં. પદ્મવિજયજીએ સં. ૧૮૨૮ માં રચેલ પં. ઉત્તમવિજયજી ગણિરાસ)

(અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રચારક મંડળની જૈન ઇતિહાસિક રાસમાળા ભા. ૧.પૃ. ૧૫૪ થી ૧૭૧)

બીજી ઘટના :—અમારા ઉપદેશથી સં. ૧૬૮૬ ના વૈ. સુ. ૧૧ ને રોજ મેરઠ જિલ્લાના સરધના ગામમાં દશા અગ્રવાલનાં ઉપ ઘરો શ્રવે જૈન બન્યાં હતાં. આ સૌમાં શા. મુન્નાલાલજી સીંધલ મુખ્ય હતા. તેણે દરેક ઘરોને સમજાવ્યા. અને અમારી સાથે જુદા જુદા ગામોમાં ફરી પોતાની જ્ઞાતિના લગભગ સાડા ત્રણ હજાર લાઈબહેનોને શ્રવે. જૈન બનાવ્યા હતાં. તે જૈન ધર્મનો અત્યંત રાગી હતા. એકવાર સરધનાના દિ. જૈનોની સાથે “ સમ્મેતશિખરજી ” તીર્થની યાત્રાએ ગયો હતો.

તેને શ્રવે. યાત્રાવિધિનું જ્ઞાન હતું નહિ. તેના સાથીદારો કરે તે મુજબ જ કરવાનું હતું. તે સહુ રાત્રે મધુવનમાં દિ. કોઠીમાં સૂઈ રહ્યા. સવારે વહેલા ઉઠી પહાડ પર ચડવા લાગ્યા. ચડવાના રસ્તે જ કોઈ ટટ્ટી ગયો હશે, તેમાં મુન્નાલાલનો પગ લપસ્યો. તે પડી ગયો. અને તેનાં શરીર તથાં કપડાં બગડ્યાં. સાથવાળાઓ તેને મૂકી આગળ વધી ગયા. શેઠ મુન્નાલાલજીને વિચાર થયો કે અશુચિ શરીરે, અશુદ્ધ કપડે યાત્રા કરાય નહિ. તો ક્યાંક સ્નાન કરી, પવિત્ર થઈ, ઉપર ચડું તો સારું ! તે પાણી માટે પહાડમાં પગદંડી રસ્તે ચાલવા લાગ્યો. તેને રસ્તામાં એક જટાધારી યોગી મળ્યો.

યોગીએ કહ્યું મુન્ના (બેટા) આગળ જઈશ મા ! રસ્તામાં વાઘ બેઠો છે. આ પાસેના રસ્તે જા, ત્યાં તને પાણી મળશે. સ્નાન કરીને પછી ઉપર ચડજે.

મુન્નાલાલે જોયું કે સામે વાઘ બેઠો હતો તે યોગીના કહેવા મુજબ પાસેના રસ્તે ગયો. ત્યાં પાણીનો માયાવી ઝરો હતો. તેણે તેમાં સ્નાન કરી કપડાં ધોઈ શુદ્ધ થઈ યાત્રાએ જતો નિર્ણય કર્યો.

યોગી બોલ્યો—મુન્ના આગળ ચાલ હું પાછળ પાછળ આવું છું. મુન્નાલાલ પગદંડીએ આગળ ચાલ્યો તો પહાડની ઉપર જવાની સડકે આવી ઉભો રહ્યો. તેના સાથીદારો નીચેથી તેજ રસ્તે આવી રહ્યા હતા. મુન્નાલાલે પાછળ જોયું તો યોગી દેખાયો નહિ.

ત્રીજી ઘટના :—સં. ૨૦૧૭ મં વ. ૭ ના રોજ આ. શ્રી માણેકચક્ષાગરસૂરિએ છેલ્લા (બાવીશમા) મોટા ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરી. તેના આગલા દિવસે—રાત્રે પહાડ ઉપર લયંકર વાવાઝેડું, વરસાદ અને તોફાન હતાં પણ પ્રતિષ્ઠાના દિવસે બધુંય શાન્ત થઈ ગયું. અને તેમણે તે સૌ સ્થાનોની પ્રતિષ્ઠા કરી.

ચોથી ઘટના—સમ્મેતશિખરના પહાડમાં વાઘ, રીંછ, વરૂ, શિયાળ, સાપ વિગેરે

મોટી સંખ્યામાં રહે છે. પરંતુ ખુળીની વાત છે કે તે કોઈપણ યાત્રાળુને તુકશાન કરતાં નથી. સમ્મેતશિખરજીમાં આવી આવી ઘણી ચમત્કારી ઘટનાઓ બનતી હશે. યાત્રિકો પોતપોતાનો અનુભવ જાહેરમાં મૂકશે તે જ તે સહુને જાણવામાં આવશે.

ટૂંકમાં આ મહાતીર્થ જેમ કલ્યાણકક્ષેત્ર છે, સિદ્ધક્ષેત્ર છે તેમ ચમત્કારી ક્ષેત્ર પણ છે.

નાના નાના સ્મરકામ :—સમ્મેતશિખરનો પહાડ જૈનોને ફરીવાર મળ્યો. તેનો મોટો ઉદ્ધાર પણ થયો. એટલે ત્યાં ઘણા જૈન સંઘો યાત્રાએ આવતા હતા. પણ ટૂંકો ઉપર સ્તૂપોની દેરીઓ ખુદશી જમીનમાં હોઈ તેને સખત ઠંડી, અસહ્ય ગરમી, ભયંકર વાવાઝેડું અને ધોધમાર વરસાદની મોટી મુશ્કેલી હતી.

ત્યાં વાંદરાઓતું નિરંકુશ સ્વતંત્ર કપિરાજ્ય છે. વાંદરાઓ દેરીઓમાં આવી આરામ કરે છે અને કુરસદ મળે કે “ મહેનત કરો અને ખાઓ ” એ ન્યાયે ચરણ પાહુકાઓને ઉખેડી નાખવા મહેનત કરે અને થોડા દિવસોમાં તો ચરણપાહુકાઓ ઉખાડી ફર હઠાવી દે. આવા સંજોગોમાં ઘણી દેરીઓની ચરણપાહુકાઓ ખસી ગઈ હતી એટલે હવે નવા છોર્ણદ્વારની ઘણી આવશ્યકતા હતી

આથી મુર્શિદાબાદ, કલકત્તા, અમદાવાદ તથા અજીમગંજ વિગેરેના જૈનોએ તૂટી ગયેલી દેરીઓનો છોર્ણદ્વાર કરી તેમાં સં. ૧૯૨૫ સં. ૧૯૩૧ થી સં. ૧૯૩૩ સુધીમાં વિજયગચ્છના ભ. જિનશાન્તિસાગરસૂરિજી ખરતરગચ્છના ભ. જિનહંસસૂરિજી તથા ભ. જિનચંદ્રસૂરિજી વિગેરેના હાથે ચરણપાહુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. આ છોર્ણદ્વારમાં શ્વે. જૈન સંઘે સમ્મેતશિખર મહાતીર્થમાં ભ. ઋષભદેવ, ભ. વાસુપૂજ્ય સ્વામિ, ભ. નેમિનાથજી તથા ભ. મહાવીર સ્વામીની અને (૧) ઋષભ (૨) ચંદ્રાનન (૩) વાદિયેજી તથા (૪) વર્ધમાન એ ચાર શાશ્વતા તીર્થંકરોની નવી દેરીઓ બનાવી. સં. ૧૯૪૨ થી ૧૯૪૬ સુધીમાં તપગચ્છના ભ. વિજયરાજસૂરિ. ખરતરગચ્છના ભ. જિનહંસસૂરિ, ભટ્ટારક જિનચંદ્રસૂરિ તથા ખરતરગચ્છના મુનિ શ્રી હિતવદ્વલજીના હાથે તે દેરીઓ અને જિન ચરણો વિગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

તથા મધુવનમાં પણ ખીજાં નવાં જિનાલયો વધારી તેમાં પણ જિન પ્રતિમાઓ જિન ચરણો વિગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. એકંદરે મધુવનમાં શ્વે. જૈન કોઠીના કિલ્લામાં (૧ ૨, ૩) ભગવાન, પાર્શ્વનાથજી, (૪) વીશતીર્થંકરોની ચરણપાહુકા (૫) શુભ ગણધરની પ્રતિમા (૬) ગોડી પાર્શ્વનાથ તથા સંભવન.થ (૭) મુખ્ય મંદિરમાં શામળીયા પાર્શ્વનાથ, (૮) પાર્શ્વનાથ તથા ચૌમુખ પાર્શ્વનાથ (૯) ચંદ્રપ્રભુ અને (૧૦) સુપાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદો બન્યા હતા.

બહારના ભાગમાં (૧૧) ગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામી અને (૧૨) ભોમીયાજીતું મંદિર વિગેરે શ્વે. જૈન મંદિરો બન્યાં હતાં. અને જૂના મંદિરોનો છોર્ણદ્વાર કરાવ્યો હતો.

વિ. સં. ૧૯૬૪માં અંગ્રેજ વોરનહેસ્ટિંગે સમ્મેતશિખરના પહાડ ઉપર ડાક બંગલો બનાવવાનું નક્કી કર્યું હતું. ત્યારે આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરિજીએ સુબંધની વ્યાખ્યાન સલામાં તેનો બહેર વિરોધ કર્યો હતો.

શિખરજી તીર્થના પહાડનું વેચાણ :—

૧. વોરન હેસ્ટીંગે ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીનું શાસન સ્થાપ્યું. ઇ. સં. ૧૭૮૪ સં. ૧૬૩૦માં સ્વયં પદવી દેવાનો પ્રારંભ કર્યો. તથા શેઠ હરખચંદને જગતશેઠનું પદ આપ્યું.

૨. ઇ. સ. ૧૮૫૭માં હિંદુસ્તાનમાં મોટો બળવો ફાટી નિકળ્યો. ત્યારે અને ૧૮૫૬ થી ૧૮૫૮ સુધી અહીં લોર્ડકેનીંગ ગર્વનર જનરલ હતો. લંડનની બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટે ભારતનું શાસન ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની પાસેથી પોતાના હાથમાં લીધું. અને લોર્ડકેનીંગ ને હિંદનો વાઘસરોય નીમી ઇ. સં. ૧૮૫૭થી ૧૮૬૨ સુધી અહીં રાખ્યો. ત્યારપછી બ્રિટિશ સરકારે એક પછી એક નવા નવા ગર્વનર મોકલ્યા હતા. જગતશેઠની પાસે પારસનાથ પહાડની ભેટ જમીન હતી. પણ જગતશેઠના વંશજો શેઠ હરખચંદ વિગેરે તેની સારસંભાળ લેતા ન હતા. આથી જ—

૩. ગર્વનર જનરલ લોર્ડકાર્ણવાલીસ (ઇ. સ. ૧૭૮૫ થી ૧૭૯૩) ના સમયે જમીનદારોની જમીન વ્યવસ્થિત કરી, ત્યારે જમીન આંકણીમાં જગતશેઠની ધનામી જમીન પાર્શ્વનાથ પહાડ પાલગંજના રાજ્યમાં દાખલ થઈ ગઈ હતી.

લોર્ડ મિન્ટો (ઇ. સં. ૧૯૦૫ થી ૧૯૧૦ સુધીના વખતમાં પાલગંજના રાજાને અવિચારી ખરચના કારણે ધનની તંગી પડી, તેને વિચાર થયો કે “પારસનાથ પહાડને ગિરવે પડે કે વેચાણથી આપી દઉં તો મને ધન મળે.” આ પહાડ જોનો લેશે અને મને પણ ઇચ્છામુજબ ધન મળશે x

૪. શેઠ બદ્રીદાસજી મુક્રીમ કલકત્તાવાળાએ પાલગંજના રાજાની આ મનોભાવના બાણી અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીને આ પહાડ ખરીદી લેવા લખ્યું. સાથોસાથ જણાવ્યું કે તમે પહાડની માંગણી કરો. પછી હું આ માટે સક્રિય પ્રયત્ન કરીશ.

ત્યારે શ્રે. જૈન સંઘની પ્રતિનિધિ સંસ્થા “આણંદજી કલ્યાણજી”ની પેઢી અમદાવાદમાં હતી. તેના પ્રમુખ શેઠ કેસ્તુરભાઈ માણીભાઈ હતા. તેમણે તુરત જ પાલગંજ રાજાપાસે પહાડ ખરીદી લેવાની માંગણી મૂકી. (આ. ક. માટે જુઓ જૈન ઇ. પ્રક. ૪૪, પૃ ૨૫૬ થી ૨૬૦.)

શ્રી શિખરજી પહાડ વેચાણ અંગે કંઈક

x શિખરજીનો પહાડ વેચાણ લેવા અંગે શ્રી આગમોદ્ધારકની શ્રુતઉપાસના પણ વાંચવા મારી ભલામણ છે. કારણ કે તે વખતની સુબંધ વાસીઓ અને ગુરુદેવશ્રીનાં મુખની વાત છે કે શ્રી શિખરજીનો પહાડ વેચાણ લેવામાં અથાગ પ્રયત્ન આગમોદ્ધારકશ્રીનો છે.

લિ. ઉપસંપદા પ્રાપ્ત શિશુ કંચનવિજય.

આ મંગણી થતાં સરકારી તંત્રમાં આ વેચાણ અંગે સર્વજનતાની તપાસ આહુ થઈ. તે આ પ્રમાણે (૧) બા. અકબરે વિ. સં. ૧૬૪૬ માં શ્રવે. જૈન. જ. ગુ. આ. વિજય હીરસૂરિને આ પહાડ લેટ આપ્યો હતો. (૨) બા. અહમદે વિ. સં. ૧૮૦૬ શ્રવે. જૈન જગતશેઠ મહેતાબચંદને આ પહાડ લેટ આપ્યો હતો. (૩) બાદશાહ આલમ (ત્રીજો) ના શાસનમાં વિ. સં. ૧૮૨૫ માં અહીં જગતશેઠ ખુશાલચંદે શ્રવે. જૈનોનાં ધર્મસ્થાનો બનાવ્યાં હતાં. (૪) સમ્મેતશિખર તીર્થના વહીવટ આજ સુધી શ્રવે. જૈનોના હાથમાં હતો.

રાજ્યના દફતરના આ ઐતિહાસિક આધારો શ્રવેતામ્બર જૈનો જ સમ્મેતશિખર પહાડને ખરીદવા હક્કદાર છે. એમ પૂરવાર કરતા હતા.

આથી સરકારી તંત્રમાં નિચે પ્રમાણે નિર્ણયો થયા.

(૧) બોર્ડ ઓફ રેવન્યુના સેક્રટરી મી. એચ બ્રીસકોએ તા. ૧૪-૫-૧૯૧૭ ના રોજ સરકારને લલામણ કરી કે “સમ્મેતશિખર પહાડ શ્રવે. જૈનો સિવાય બીજા કોઈને આપી શકાય નહિ.”

(૨) બિહાર, ઓરિસા, ગવર્નરના સેક્રટરી મી. એમ. કુપ્પલેન્ડે આઈ. સી. એસ. બોર્ડ ઓફ રેવન્યુને લલામણ કરી કે “બ્રીસકોએ તા. ૧૪-૫-૧૯૧૭ ને રોજ જે લલામણ કરી છે તે બરાબર છે.”

(૩) પાલગંજના રાજાએ તા. ૬-૩-૧૯૧૮ ને રોજ અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ શેઠ કસ્તુરભાઈ મણીભાઈને પારસનાથનો પહાડ બે લાખ બેતાલીશ હજાર (૨૪૨૦૦૦) રૂપિયામાં વેચ્યો. અને નગરશેઠે તેને વેચાતો લીધો.

(૪) બોર્ડ ઓફ રેવન્યુએ તા. ૧૬-૩-૧૯૧૮ને રોજ પહાડના વેચાણને કમૂલ કરતો ઠરાવ કર્યો કે—“પાલગંજના રાજાએ સમ્મેતશિખરનો પહાડ શ્રવે. જૈનોને વેચ્યો તે બરાબર છે.”

અમદાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ વિગેરે જૈનોએ સમસ્ત જૈન તીર્થોના વહીવટ માટે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી સ્થાપી હતી. (જુઓ જૈન ઇતિહાસ પ્રક. ૪૪ પૃ. ૨૫૬ થી ૨૬૦)

પૂ. મૂલચંદજી ગણિવરના સહુપદેશથી અને અમદાવાદમાં બિરાજમાન સહુ ગીતાર્થ મુનિવરોની સમ્મતિથી શેઠ પ્રેમાભાઈએ આમંત્રણ પત્ર મોકલી ભારતના શ્રવે. મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘને અમદાવાદ મિલાવ્યો હતો.

તેમાં ભારતના નાના મોટા આશરે ૧૦૩ શહેર ગામોના પ્રતિનિધિઓ આવ્યા હતા. આ શ્રવે. જૈન સંઘ સમેલને વિ. સં. ૧૯૩૬ ભા. ૫ ૧. તા. ૧૬-૬-૧૯૮૦ ને રોજ સવારે ૧૧ વાગે અમદાવાદમાં નગરશેઠના વંડામાં નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈના પ્રમુખપદે સર્વાનુમતે દોઢકલાસનની પદ્ધતિએ અમદાવાદમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની

પેઢીની સ્થાપના કરી હતી. અત્યાર સુધીના તેના દરેક કામોને વહાલી અને ૮ સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓ બનાવી તેઓને પૂરી સત્તા આપી વ્યવસ્થાના ધોરણ રૂપે ૮ ઠરાવો કર્યા. (જૈન યુરં. ઇતિ. બા. ૪. પ્રક. ૭૨. પૃ. ૮)

ત્યારબાદ લગભગ ૩૨ વર્ષે શેઠ કેસ્તુરભાઈ મણીભાઈના તા. ૫-૧૧-૧૯૧૨ ના આમંત્રણથી અમદાવાદમાં ફરીવાર શ્વેતામ્બર જૈન સંઘ એકઠો થયો. જેમાં ભારતના વિવિધ પ્રદેશના જૈનો આવ્યા હતા.

તે જૈન સંઘના સંમેલને વિ. સં. ૧૯૬૮ અને ૧૯૧૨ ડીસેમ્બરની તા. ૨૮, ૨૯, ૩૦ ને રાજ અમદાવાદમાં નગરશેઠના વંડામાં શેઠ પ્રેમાભાઈના મકાનમાં શેઠ કેસ્તુરભાઈ મણીભાઈના પ્રમુખપદે બહાર સંમેલન સભામાં ૧૬ ઠરાવો પસાર કરી આ. ક. ની પેઢીના બંધારણને વ્યવસ્થિત રૂપ આપ્યું હતું.

તેમાં તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૨ વિ. સં ૧૯૬૮ ક્રા. વ. ૬ મંગળવારના રાજ થયેલ ઠરાવ નં. ૧૧ થી સંમેતશિખર તીર્થના વેચાણ બાબતનો હતો. તે આ પ્રમાણે.

શેઠ બાલાભાઈ દલસુખરામ કપડવંજવાળાએ નિચેનો ઠરાવ રજૂ કર્યો.

ઠરાવ-૧૧

તારીખ ૧૨ માર્ચ સને ૧૯૧૨ સં. ૧૯૬૮ના ફાગણ વદ ૬ મંગળવારના રાજ સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની મળેલી મીટીંગમાં “શ્રી સંમેતશિખર” બાબતમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવ થયો છે.

“રાય સાહેબ બદ્રીદાસજી બહાદુર કલકત્તાથી અત્રે પધારેલા છે. અને તેમણે મહા પ્રયત્ને શિખરજીના તીર્થ માટે પ્રયાસ કર્યો તે હકીકત શેઠ વલ્લભભાઈ હીરજીભાઈએ રાયસાહેબની વતી અત્રે નીચે પ્રમાણે બહાર કરી કે-

પાલગંજના રાબતના શિખરજી ઉપરના તમામ હકનું કાયમનું ખીઝ લેવા માટે રૂ. ૨૪૨૦૦૦ (બે લાખ બેતાલીસ હજાર) એકવાર રોકડા આપવા. તથા દર વર્ષે રૂ. ૪૦૦૦ (ચાર હજાર) આપવા એવી ગોઠવણ થઈ છે. અને તેમાં જે રૂ. ૧૫૦૦, (પંદરસો) શ્રી શિખરજીના કારખાના તરફથી મળે છે. તે લેવાના તથા પાલગંજના રાબતના હક્ક તરીકે ડુંગરની જે ઉપજ આવશે તે પણ આપણે લેવાની એમ બહાર કર્યું. અને આ સંબંધે ગવર્મેન્ટમાં મંજૂરી માટે માંગણી કરી છે તે માંગણી મંજૂર થયેથી ઉપરની રકમ તથા તે સિવાય વકીલ વિગેરે ખીબ ખર્ચ માટે જરૂર પડતાં રૂ. ૧૫૦૦૦ સુધી જરૂર પડે તેમ છે. આ હકીકત ઉપરથી શ્રી. માણેકલાલ ઘેલાભાઈએ દરખાસ્ત કરી, તથા મી. અંબાલાલ બાપુભાઈએ ટેકા આપ્યો, કે આ કામ ઘણું જ સારું છે. અને ઉપર જે રકમ જણાવી છે તે રકમ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીએ સંમેતશિખરજીના તીર્થ ખાતે લખીને આપવી. અને તે બાબત જે જરૂર પડે અને યોગ્ય લાગે તે સર્વ કરવા વહીવટ કરનાર પ્રતિનિધિઓને સત્તા આપવી. અને આ કામ બદલ રાય બદ્રીદાસજી બહાદુરને ધન્યવાદ આપવો.”

ઉપર પ્રમાણે સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની મીટીંગમાં ઠરાવ થયેલ છે. તે મંજૂર કરવામાં આવે છે. અને ઠરાવવામાં આવે છે કે તે ઠરાવમાં જણાવેલી શરતોમાં અથવા રકમમાં કોઈ ઓછું વધતું કરવાનું અગર ફેરફાર કરવાનું વહીવટ કરનાર પ્રતિનિધિઓને યોગ્ય લાગે તેમ પણ કરવાની તેમને સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવે છે.

સદરહુ ઠરાવને વીળપુરવાલા શાહ મુગનલાલ કંકુચંદે કેટે (ટેકો) આપતાં તે સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો.

આ રીતે શિખરજીનો પહાડ જગત્શેઠને ધનામ તરીકે મળેલો હતો. તેના દૂર્લ્ભ્યથી પાલગંજના રાજાના કબજામાં ગયેલો, તે ફરીથી શ્વે. જૈન સંઘના હાથમાં આવ્યો.

શેઠ બદ્રીદાસજી મુકીમ કલકત્તાના પ્રસિદ્ધ ધનાઢય હતા. શ્વે. જૈન હતા. વાયસ-રોયના ઝવેરી હતા. તેમણે આ કામમાં આ. ક. ની પેઢીને ખૂબ મદદ આપી હતી.

તેમણે કલકત્તામાં શામબજાર સ્ટ્રીટમાં ભ. શીતલનાથનું મંદિર બનાવ્યું હતું. તેમાં નીચેથી ઉપર સુધી કાચ લગાવ્યા છે. આથી તે મંદિર “કાચનું મંદિર” તરીકે પ્રસિદ્ધ છે—દર્શનીય સ્થાન છે. જગત્સરના મુસાફરો આ સ્થાનને જોવા માટે ખાસ આવે છે.

હિંદમાં કલકત્તા અને કાનપુરમાં શ્વે. જૈનોનાં ખાસ કાચના રમણિય બે મંદિરો છે. તથા સી. પી. માં રાજનાંદગાવ દક્ષિણ (મહારાષ્ટ્ર) માં પુના પાસે ખીડકી ગામમાં અને અમદાવાદમાં શામળાની પોળમાં ભ. શ્રેયાંસનાથનું મંદિર તેમજ અમદાવાદના દેવસાના પાડામાં ભગત કેશવલાલનું ઘરઘેરાસર તે પણ કાચના મંદિરો છે.

સુભારકામ:—વાંદરાના વંશજોની જ્ઞાતિ એમ માનતી હશે કે—જૈનો ધનાઢય છે. તે ધર્મસ્થાનોમાં ઘણું ધન ખર્ચે છે. તો તેઓની પાસે ફરી ફરી ધન ખર્ચાવતું જોઈએ એટલે કે વાંદરાઓએ ફરી વાર પહાડ ઉપર તીર્થંકર ભગવાનની ચરણપાદુકાઓ હટાવી દીધી. ચોતરા અને દેરીઓ તોડી નાંખ્યા. આથી જૈનોને તે સ્થાનો સુધારવાની જરૂર હતી.

ખીજી નોંધપાત્ર ઘટના એ છે કે—શ્વે. જૈનોએ સધુવનની કોઠીના જિનાલયોવાળી દૂકમાં સમૈતશિખર તીર્થાવતારની રચના ગોઠવી હતી.

શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રી વિજયધર્મસૂરિના શિષ્ય શરાક નતિના ઉદ્ધારક ઉપાઠ મંગલવિજયજી ગણિના ઉપદેશથી કલકત્તાના ગુજરાતી સંઘે હિંદના જુદા જુદા સ્થાનોના શ્વે. જૈનોની મદદથી ઉપર બતાવેલ કોઈ કોઈ જીર્ણસ્થાનોને સુધારાવ્યાં. અને જિન ચરણોની પ્રતિષ્ઠા તેઓશ્રીના હાથે કરાવી હતી.

ખાવીસમો ઉદ્ધાર:—આગમોદ્ધારક પૂ. આચાર્યદેવશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના પરિવાર સાથે સં. ૧૯૮૦-૮૧ માં સમૈતશિખર તીર્થની યાત્રાએ પધાર્યા હતા. તેમની ભાવના હતી કે

(૧) સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો.

(૨) બનારસ શહેરથી શિખરજી સુધીના વિહારના ગામોમાં સ્થાને સ્થાને મદદ અપાવી જોડવાને વસાવવા. કે જેથી સાધુ-સાધ્વીઓને ત્યાંના વિહારની સરલતા રહે.

ખુશી થવાની વાત છે કે-તેમના સમુદાયના વિદુષી બાલબ્રહ્મચારી સાધ્વીજી શ્રી રંજનશ્રીજી તથા તેમના ગુરુજન તીર્થપ્રેમી સ્વા. સુરપ્રભાશ્રીજીના પ્રયત્નથી તેમની પહેલી ભાવના સફળ બની છે. ઇચ્છવા જોગ છે કે તેમના પરિવારના મુનિવરોના પ્રયત્નથી તેમની બીજી ભાવના પણ સફળ બને.

રંજનશ્રીજી મ. સંવત ૨૦૧૦ પછી શ્રી સમ્મેતશિખર યાત્રાએ ગયા. ત્યાં જીર્ણો. શીર્ણો અવસ્થા જોઈ કલકત્તા આવી શ્રી બહાદુરસિંહજીનો સંપર્ક સાધ્યો. તેમની સંમતિ મેળવી સં. ૨૦૧૨માં જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય શરુ કરાવ્યું અને તે સં. ૨૦૧૭માં સંપૂર્ણ થયું. આ થયો ખાવીશમો ઉદ્ધાર.

સમ્મેતશિખરતીર્થ દર્શન

પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજે શ્રી જૈન શાસનની પ્રભાવના માટે ભગીરથ કાર્યો કર્યા છે જૈન ગુરુકુળ સ્થાપ્યું. અને અમારી ઉપરનો ભવોભવમાં હિતકર થાય તેવો મોટો ઉપકાર કર્યો છે. તેઓ અમને ઉપદેશ દેતા હતા કે,

(૧) તમે જૈન શાસનની પ્રભાવના કરશો. પણ યાદ રાખવું કે આપણાથી શાસનની પ્રભાવના થાય કે ન થાય. પણ એવું કોઈ કામ ન કરવું કે જૈનશાસનને નુકશાન પહોંચે.

(૨) તમે જ્યાં જ્યાં જાઓ ત્યાં આંખો ઉઘાડી રાખીને બધું જો જો ! અહીં આંખો શબ્દથી “ગુણાનુરાગતા” અને “અનેકાન્ત દષ્ટિ” લેવાનાં છે.

અમોએ વિવિધ પ્રાન્તોમાં વિહાર કર્યો છે અને પૂ. ગુરુદેવના ઉક્ત સૂત્રોનું બરાબર પાલન કર્યું છે. ક્ષેત્ર સ્પર્શના હતી તેથી અમને શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રાનો લાભ મળ્યો હતો. અમે ત્યાં જો જોયું તે નીચે પ્રમાણે છે.

સમ્મેતશિખરનો પહાડ કુદરતી રીતે જ શોભાયમાન છે. નીચેથી ઉપર સુધી લીલોછમ પ્રદેશ છે. તે સમુદ્રની સપાટીથી ૪૪૮૮ ફીટ ઉંચો છે. પહાડમાં દરેક જાતના જંગલી પ્રાણીઓ સાપ વિગેરે મોટી સંખ્યામાં છે. પરંતુ તે યાત્રાળુઓને નુકશાન કરતા નથી. (સરકાર તરફથી અહીં શિકાર કરવાની સખત મનાઈ છે) અહીં દર પખવાડીએ વરસાદ વરસે છે. ઉપર જવાને માટે નીચેથી ઉપર સુધી બાંધેલો રસ્તો છે. શ્વેતામ્બર કોઠીથી ૩ માઈલે જતા ગંધર્વનાળું આવે છે. ત્યાંનું પાણી પાચક છે અહીં આ પહાડ ઉપર મોટી હરડે અને ભીલામાતા મોટા ઝાડો છે. અહીં ઘોળી મુસળી, વચ્છનાગ, અને વરાધના પાન તથા ગંધર્વનાળા પાસે એક ભાગમાં ખાસ ચાના બગીચા પણ છે. ગંધર્વનાળા પાસે શ્વે. જૈનોની તલેટીની ધર્મશાળા છે. ત્યાં બ્રાહ્મણોને ખાવા માટે

ભાતુ અપાય છે. તલેટીની ચારે બાજુ પહોડો છે. તેથી આ સ્થાન રમણીય લાગે છે. વાઘ આ નાળામાં રાત્રે પાણી પીવા આવે છે. ત્યાંથી અર્ધા માઈલ જતાં સીતાનાળું આવે છે ત્યાંથી પહોડનો ચડાવ શરૂ થાય છે. અઢી માઈલ ચડાવ ઉપર ગણુધર શ્રી ગૌતમસ્વામીની દેરી આવે છે. તેની પાસે તીર્થની પોલીસચોકી છે. ગણુધર શ્રી ગૌતમસ્વામીની દેરીથી ૧-૬૦ ચંદ્રપ્રભુની ટુંક, ૨-જળમંદિર અને ૩-૬૦ પાર્શ્વનાથની ટુંક તરફ જવાના બુદ્ધા બુદ્ધા ત્રણ રસ્તા બનેલા છે.

આવી રીતે સમ્મેતશિખરની યાત્રામાં છ માઈલનો ચડાવ છ માઈલની પ્રદક્ષિણા અને છ માઈલનો ઉતાર એમ એક જ દિવસમાં અઢાર માઈલ ચાલવાનું હોય છે.

જળમંદિર અને સીતાનાળામાં પાણી મળે છે. ગંધર્વનાળાની તળેટીમાં ધર્મશાળા માં પાણી તથા ભાતાની વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી છે.

આ યાત્રામાં અઢાર માઈલ ચાલવાનું હોય છે. સૌ કોઈ અઢારનો આંકડો સાંભળી યાત્રાને એકદમ કઠીન માની લે છે પરંતુ અનુભવ કહે છે કે—

ચડાવની સુલભતા, વનરાજિની રમણીયતા, અને યાત્રાની ભાવનાનો માનસિક ઉત્સાહ તે કઠિનતાને એકદમ સરલરૂપે પરિણામે છે.

અમોએ વિ. સં. ૧૯૮૬ ચૈ. સુ. ૧૩ ને દિવસે સમ્મેતશિખર તીર્થની પહેલી યાત્રા કરી હતી. ત્યારે અમને યાત્રામાં જે સમય લાગ્યો, તેની અમે નોંધ લેવાની હતી. તે આ પ્રમાણે છે. આ ઉપરથી યાત્રિક યાત્રાની સરલતાનો ખ્યાલ ખાંધી શકશે.

અમે ચૈ. સુ. ૧૨ ની સાંજે મધુવનથી નીકળી ગંધર્વનાલાની ધર્મશાળાએ જઈ રાત રહ્યા. અને ત્યાંથી સવારે ૫-૩૦ વાગે યાત્રા માટે વિહાર કર્યો.

સમયદર્શન

સ્થાન		સમય
ગંધર્વનાલુ	સવારે	૫-૩૦
સીતા નાલુ	„	૬-૦૦
ગણુધર ગૌતમસ્વામી	„	૬-૪૦ ચૈત્ય ૦-૧૫ મી.
મુનિમુવત સ્વામી	„	૭-૫
અનંતનાથજી	„	૭-૧૨
ચંદ્રપ્રભુજી	„	૭-૩૫ (ચૈત્ય ૦)
અભિનંદનસ્વામી	„	૮-૧૧
જળમંદિર	„	૮-૩૦ (ચૈત્ય ૦-૪૦)

ધર્મનાથ સ્વામી	સવારે	૬-૩૨
મહાવીરસ્વામી	”	૬-૪૦ (ગ્રા. ૦-૫)
પાર્થનાથજી	”	૧૦-૧૫ (ગ્રા. ૦)
ગંધર્વનાથ	”	૧૧-૩૦

પછી મધુવનમાં જઈ ૪ વાગે અમે મહાવીર જયંતિ ઉજવી હતી. ત્યારે ત્યાં પૂ. મુ. મ. શ્રી મિત્રવિજયજી ઠા. ર. તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ હતા.

આ યાત્રામાં અમે જોયું કે શુભ ગણધરની ટૂંક તૂટી ગઈ છે. સમ્મેતશિખર ઉપરની ૩૨ દેરીઓ, જળમંદિર, ગંધર્વનાથના ધર્મશાળા, અને મધુવનની શ્વે. જૈન કોઠી, તથા ત્યાંના સમસ્ત જિન પ્રાસાદોનો વહીવટ અજિમગંજના શેઠ મહારાજ બહાદુરસિંહ દુધેડિયા શ્વેતાંબર જૈનના હાથમાં છે. તે સિવાયનો પકાડનો વહીવટ અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના હાથમાં છે.

ગિરદિથી ઈસરી (પારસનાથ સ્ટેશન) જતાં મોટર રસ્તાની સડક ઉપર જ્યાં મધુવનની સડક મળે છે. ત્યાં આગમપ્રજ્ઞ પૂ. આ. આનંદસાગરસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય મુનિ મોતીસાગરજીના ઉપદેશથી એક શ્વેતાંબર જૈને “ એક જમીનનો ટુકડો ” ખરીદી લીધો હતો.

તે મુનિશ્રીની ભાવના હતી કે ત્યાં “ જૈન વિશ્રાંતિ ઘર ” બને.

દિગમ્બર જૈનોએ સમ્મેતશિખરતીર્થની તક્ષાટીમાં મધુવનમાં શ્વેતાંબર જૈન કોઠીની પડખે દિગમ્બર જૈન કોઠીઓ બનાવી છે. મહારાજ સ્વરૂપચંદની સં. ૧૮૭૩ (ઇ. સ. ૧૮૧૬ માં બનેલી પાષાણની મૂર્તિ દિગમ્બર મંદિરમાં વિદ્યમાન છે.

સમ્મેતશિખરતીર્થમાં દરસાલ ગુજરાતી માગસર વદિ ૧૦ હિન્દી પોષ વદી ૧૦ (પોષ દશમી) અને ફાગણ સુદ ૧૫ હોળીના મેળા ભરાય છે.

ફા. સુ. ૧૫ તે સાલભરમાં યાત્રા માટે છેલ્લો દિવસ મનાય છે. આથી તે દિવસે કલકત્તા, મુર્શિદાબાદ, અજિમગંજ, ઝરિયા, પટણા, કાશી, લખનૌ, કાનપુર વિગેરે સ્થાનોના ઘણા જૈનો અને જૈન યાત્રિકો ખાસ યાત્રા કરવા આવે છે.

આથી અમે સં. ૧૯૮૭-૮૮ ના માગસરમાં ત્યાં ફરી ફરી યાત્રા કરવા ગયા હતા. જ્યારે ત્યાં ઉપરોક્ત સ્થાનોના ઘણા જૈનો યાત્રા કરવા આવ્યા હતા.

ઉજમફર્દની ધર્મશાળા,

રતનપોળ-અમદાવાદ

વિ. સં. ૨૦૧૬

કા. સુ. ૧૫

રવિવાર

ભારતીય શાકે ૧૮૮૨

સૌર કાર્તિક દિનાંક ૨૦ મે

તા. ૧૧-૧૧-૧૯૧૨

શ્રી સમ્મેતશિખરજી - તીર્થદર્શન

વિભાગ ૪ થો

આભાર દર્શન

આ નિબંધ તૈયાર કરવામાં નીચેના સાહિત્યનો આધાર લેવાયેલો છે; એટલે તેના કર્તા, પ્રકાશકો વગેરેનો આભાર માનીએ છીએ.

૧. શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્ર. ૨. શ્રી કલ્પસૂત્ર. ૩. આચારાંગ નિયુક્તિ ૪. વસુદેવ હિંડી. ૫. પંચાશક (શ્રી હરિભદ્રસૂરિકૃત) ૬. પ્રવચનસારોદ્ધાર વૃત્તિ. ૭. વૃન્દાવં વૃત્તિ. ૮. વિવિધ તીર્થકલ્પ. ૯. પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ (સં. શ્રી વિજય ધર્મસૂરિજી) તેમાંની વિશિષ્ટ ઉપયોગી કૃતિઓ. પૂર્વદેશીય ચૈત્ય પરીપાટી ૫. હંસસોમ સમ્મેત શિખર તીર્થમાળા. ૫. વિજયસાગર સમ્મેત શિખર તીર્થમાળા. ૫. જયવિજય તીર્થમાળા. ૫. સૌમાન્યવિજય તીર્થમાળા ૫. શીલવિજય ૧૦. જૈન તીર્થોના ઇતિહાસ (સ. સુ. શ્રી ન્યાયવિજય ત્રિપુટી) ૧૧. જૈન તીર્થો (સર્વ સંગ્રહ) પ્ર. શેઠ આણુંદણ કલ્યાણજી. ૧૨. જૈન તીર્થ ગાઈડ (લે. સુનશ્રી શાંતિવિજયજી). ૧૩. પ્રતિકેમણ સૂત્ર પ્રબોધ ટીકા (લે. શ્રી ધી. ટો. શાહ) ૧૪. શ્રમણ ભગવાન મહાવીર (લે. પં. શ્રી કલ્યાણવિજયજી) ૧૫. શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થ (પ્રે. પૂ. સાધ્વીશ્રી રંજનશ્રીજી).

વિશેષાંકો વગેરે

૧૬. ભાવનગર-સમ્મેત શિખરજી જૈન સ્પેશ્યલનો વિશેષાંક. ૧૭. શ્રી સુભદ્રા જૈન સ્વયં-સેવક મંડળ રજત મહોત્સવ સ્મારકગ્રંથ. ૧૮ જૈન સત્ય પ્રકાશ માસિક, વર્ષ ૭ માની ફાઈલ. ૧૯. શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થોદ્ધારક પ્રચારક સમિતિ તરફથી પ્રકટ થયેલા બે સચિત્ર નકશાઓ.

[૧]

ભારતનું અગ્રગણ્ય શ્રેષ્ઠ તીર્થ

સુધડતા, સુંદરતા અને પવિત્રતા માટે પંકાયેલાં જૈન તીર્થો ભારતના વિશાળ પ્રદેશમાં વ્યાપેલાં છે. વધારે સ્પષ્ટ કહીએ તો ભારતની ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ કે પશ્ચિમ કોઈ દિશા એવી નથી કે જ્યાં જૈન તીર્થોનાં ગગનચુંબી ભવ્ય મંદિરો દ્રષ્ટિગોચર થતાં ન હોય અને મનુષ્યોને પોતાનાં ભણી આકર્ષતાં ન હોય. વર્તમાન પ્રાંત રચનાની પારબાધમાં કહેવું હોય તો એમ કહી શકાય કે ગુજરાત, રાજસ્થાન, ઉત્તર પ્રદેશ,

બિહાર, બંગાલ, મધ્ય પ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, મૈસૂર અને આંધ્ર રાજ્યની ભૂમિ લોકોપકારી અનુપમ જૈન તીર્થોથી મંડિત હોવાનું ગૌરવ ધરાવે છે.

પંજાબમાં તક્ષશિલા+ વિત્તલયપત્તન (લેરા), કાંગડા વગેરે એક કાળે જૈન ખ્યાતિ લોગવતાં હતા, પણ ત્યાં આજે જૈન તીર્થો રહ્યાં નથી. કદાચ, ત્યાં પ્રાચીન સંસ્મરણો હોય તો પણ આજે તેની ગણના તીર્થસ્થાનોમાં થતી નથી. બાકી પંજાબના દરેક ભાટાં શહેરમાં સુંદર જૈન મંદિરો છે અને જૈનોની વસ્તી પણ છે.

હિમાચલ પ્રદેશમાં ઋષીકેશ, બદ્રિકેશ વગેરે સ્થાનો એક વખત જૈન તીર્થો હતાં અને પ્રતિ વર્ષ હજારો યાત્રાળુઓને પોતાનાં લણી આકર્ષતાં હતાં, પણ સમયનાં વહેણ સાથે પરિસ્થિતિએ પલટો લીધો અને ત્યાં આવેલાં મંદિરો હિંદુ દેવસ્થાનો તરીકે પલટાઈ ગયાં કે પ્રકારાંતરે નાશ પામ્યાં. જો હિમાચલથી સમસ્ત હિમાલય પર્વત સમજીએ તો નેપાલ અને ભોર (તિબ્બત) દેશમાં પણ જૈન તીર્થો હતા અને અષ્ટાપદજીનું મહાન તીર્થ પણ તેમાં જ આવેલું હતું, પણ તે આજે આપણી દષ્ટિ મર્યાદાની બહાર છે, એટલે તેની યાત્રા કરી શકતા નથી x

ભારતના છેક ઇશાન ખૂણે આવેલ આસામનો પ્રદેશ કે જે પ્રાચીન કાલમાં કામરૂપનાં નામથી ઓળખાતો હતો, ત્યાં પણ તીર્થસમાન જૈન મંદિરો, હોવાના ઉલ્લેખો મળે છે, પણ કાલની કરાલ ગતિએ ત્યાં આજે એક પણ જૈન મંદિર રહેવા દીધું નથી. મધ્યપ્રાંત અને કેરલ (મલબાર) માટે પણ એમ જ કહી શકાય.

મદ્રાસ રાજ્ય કે જે સામાન્ય રીતે તામીલનાડ તરીકે ઓળખાય છે, ત્યાં તિરુમલૈ, સિત્તવનિવાસ, શ્રમણમલૈ, સિદ્ધમલૈ, કેરેન્દે (અક્લંક વસતિ) પુન્નરમલૈ (શ્રી કુન્દ-કુન્ડાશ્રમ) વગેરે કેટલાંક સ્થાનોને દિગમ્બર સંપ્રદાય તીર્થભૂમિઓ માને છે, પણ તેની ગણના પ્રસિદ્ધ તીર્થોમાં થતી નથી. આ પ્રદેશના મુખ્ય શહેરોમાં શ્વેતામ્બર જૈન મંદિરો છે. તે રાજસ્થાન અને ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્રના શ્વેતામ્બર જૈનો ધર્માર્થે ત્યાં વસ્યાં પછીનાં છે.

આકાશી પદાર્થોના સમૂહમાં જેમ સૂર્ય અને ચંદ્ર પોતાની વિશેષતાથી અલગ તરી આવે છે, તેમ ભારત વ્યાપી જૈન તીર્થોના સમૂહમાં શ્રી શત્રુઙ્ગય અને શ્રી સમેતશિખર પોતાની વિશેષતાથી અલગ તરી આવે છે. તેમાં શ્રી શત્રુઙ્ગયનું સ્થાન પશ્ચિમ ભારતમાં એટલે ગુજરાત રાજ્યના સૌરાષ્ટ્ર વિભાગમાં આવેલું છે અને શ્રીસમેત

+ અહીં 'ધર્મચક્ર' નામનું તીર્થ હતું, જેનો ઉલ્લેખ આચાર્ય નિર્ધુક્તિમાં નિમ્ન શબ્દો વડે થયેલો છે:

‘અઢાવયમુજ્જિંતે, ગયગ્ગપય ઘમ્મચક્કેય’ ॥

x આ તીર્થની વિશેષ વિચારણા માટે જુઓ શ્રી પ્રતિકમલ સુત્ર પ્રભોગ ટીકા ભાગ ૧ લો, બીજી આવૃત્તિ, પૃ. ૨૮૩-૮૭.

શિખરનું સ્થાન પૂર્વભારતમાં એટલે બિહાર રાજ્યના હઝારીબાગ જિલ્લામાં આવેલું છે. આ ખંને તીર્થો અતિ પવિત્ર છે, ગિરિસ્વરૂપ છે અને વરતીર્થની ખ્યાતિને વરેલાં છે. તેમાં એકનો મહિમા વધારે અને બીજાનો મહિમા ઓછો એવું નથી. ખંને તુલ્ય મહિમાવાળા છે. આ વસ્તુ સત્તરમી સદીના કવિ પં.જયવિજયજીએ સમેતશિખર તીર્થમાળામાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં જણાવી છે.

‘ સમેતાચ્ચ શત્રુજય તોલઈ; સીમંધર જિણુવર ઇમ બોલઈ;
એહ વચન નવ ડોલઈ. ’ વગેરે.

તીર્થસ્થાનોમાં કલ્યાણક ભૂમિઓનું ઘણું મહત્ત્વ છે. કલ્યાણક ભૂમિ એટલે જ્યાં તીર્થંકર ભગવંતનું ચ્યવન કલ્યાણક, જન્મ કલ્યાણક, દીક્ષા કલ્યાણક, કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક કે નિર્વાણ કલ્યાણક થયેલું હોય. આ અપેક્ષાએ શ્રી શત્રુજય કરતાં સમેતશિખરજીનું સ્થાન અડિયાતું છે, કારણ કે શ્રી શત્રુજયમાં કોઈ પણ તીર્થંકર ભગવંતનું કલ્યાણક થયેલું નથી, જ્યારે સમેતશિખરજીમાં વીશ તીર્થંકરોનાં નિર્વાણ કલ્યાણક થયેલાં છે, તે વીશ તીર્થંકરોના શુભ નામ આ પ્રમાણે જણાવ્યાં :

(૧) શ્રી અજિતનાથ	(૮) શ્રી સુવિધિનાથ	(૧૫) શ્રી કુંથુનાથ
(૨) શ્રી સંભવનાથ	(૯) શ્રી શીતલનાથ	(૧૬) શ્રી અરનાથ
(૩) શ્રી અગ્નિનંદન	(૧૦) શ્રી શ્રેયાંસનાથ	(૧૭) શ્રી મલ્લિનાથ
(૪) શ્રી સુમતિનાથ	(૧૧) શ્રી વિમલનાથ	(૧૮) શ્રી સુનિસુવ્રત
(૫) શ્રી પદ્મપ્રભ	(૧૨) શ્રી અનંતનાથ	(૧૯) શ્રી નમિનાથ
(૬) શ્રી સુપાર્શ્વનાથ	(૧૩) શ્રી ધર્મનાથ	(૨૦) શ્રી પાર્શ્વનાથ
(૭) શ્રી ચંદ્રપ્રભ	(૧૪) શ્રી શાંતિનાથ	

પહેલા તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ ભગવંતનું નિર્વાણ કલ્યાણક અષ્ટપદજી પર થયેલું છે; બારમા તીર્થંકર શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનું નિર્વાણ-કલ્યાણક ચંપાપુરીમાં થયેલું છે; બાવીશમા તીર્થંકર શ્રી અરિષ્ટનેમિ (નેમિનાથ) ભગવાનનું નિર્વાણ કલ્યાણક ઉલજયંત-ગિરિ એટલે ગિરનાર પર્વતપર થયેલું છે અને ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીનું નિર્વાણ પાવાપુરીમાં થયેલું છે.

જ્યાં તીર્થંકર ભગવંતનો પાદસ્પર્શ થયો હોય, તે ભૂમિ પણ પવિત્ર ગણાય છે, તે જ્યાં વીશ વીશ તીર્થંપતિઓએ પોતાનાં પવિત્ર હૃવનનો અંતિમ સમય વીતાવ્યો હોય, જ્યાં દીર્ઘ અનુસણુ ઠર્યાં હોય અને જ્યાં શૈલીશીકરણ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ નિર્વાણપદને પારખ્યા હોય, તે ભૂમિ કેટલી પવિત્ર માનવી ? તીર્થંકરોનાં પગલે ચાલી

અન્ય મુનિવરોએ પણ અહીં તપ-જપ-ધ્યાનાદિ ધર્મારાધન કરેલું છે અને કર્મની કઠિન શ્રંખલાઓ તોડીને પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ કરેલી છે.

આ કારણે કેટલાંક જૈન શાસ્ત્રોમાં, કેટલીક તીર્થંભાળાઓમાં તથા કેટલાંક સ્તુતિ-ઐત્યવંદનોમાં સમેતશિખરજીની ગણના શત્રુ'જય કરતાં પહેલી થયેલી છે.

વિક્રમની તેરમી સદીમાં રચાયેલ શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિ (૧-૮૭)માં શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજે તીર્થસ્થાનોની ગણના આ ક્રમે કરાવી છે :
'મવનપતિ-વ્યંતર-જ્યોતિષિક-વૈમાનિક-નન્દીશ્વર-મન્દર કુલાચલાષ્ટાપદ-સમ્મેતશિખર-
'શત્રુજયોજ્જયન્તાદિસર્વલોકસ્થિત...' તાત્પર્ય કે તેઓશ્રી ભૂમ'ઉદ્ધરનાં-હારતનાં સર્વ વિદ્યમાન તીર્થોમાં સમેતશિખરજીને અગ્રસ્થાને મૂકે છે અને શત્રુ'જય તથા ગિરનારની ગણના તેની પછી કરે છે.

સત્તરમા સૈકામાં પં.વિજયસાગરજીએ સ્વરચિત સમેતશિખર તીર્થંભાળામાં કહ્યું છે કે-

‘અધિકે એ શુરુગિરુ અડો, શત્રુ'જયધી બહુયોજી.’ હાલ ત્રીજી.

સકલાર્હત્ સ્તોત્રમાં નીચેની સ્તુતિ બોલવામાં આવે છે :

ચ્યાતોઽષ્ટાપદપર્વતો ગજપદઃ સમ્મેતશૈલામિધઃ.
શ્રીમાન્ રૈવતકઃ પ્રસિદ્ધમહિમા શત્રુજયો મળ્દપઃ ।
વૈમાર' કનકાચ્છલોર્લુદગિરિઃ શ્રીચિત્રકૂટાદયઃ,
તત્ર શ્રીઋષભાદયો જિનવરાઃ કુર્વન્તુ વો મંગલમ્ ॥

અષ્ટાપદજી હાલ આપણી દૃષ્ટિમર્યાદાની બહાર છે, અને ગજપદ તીર્થનો લોપ થયેલો છે.* એટલે વિદ્યમાન તીર્થોમાં પ્રથમ ગણના સમેતશિખરજીની છે. ગિરનાર, શત્રુ'જય વગેરેની ગણના તેની પછીની છે.

સત્તરમા સૈકામાં શ્રાવકકવિ ઋષભદાસ થયા. તેમણે વિવિધ તીર્થો સંબંધી નીચેનું ઐત્યવંદન રચ્યું છે.

* પ્રાચીન કાલમાં ભોપાળ રાજ્ય-સહિત પૂર્વ માળવાનો પ્રદેશ દશાર્ણ દેશનાં નામથી ઓળખાતો હતો. તેની રાજધાનીનું નગર દશાર્ણપુર હતું, જે પાછળથી એડકાથીનાં નામથી ઓળખાયું. આ નગરીની બહાર દશાર્ણ કૂટ નામનો પર્વત હતો, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીના સમયમાં ગજપદ કે ગજપ્રપદનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થયો, પરંતુ કાલાંતરે તેનો લોપ થયેલો છે. પુરાતત્ત્વવિદોના અભિપ્રાયથી આ સ્થાન ઝાંસી જિલ્લાના મેરહ તહસીલનું એન્છા ગામ છે કે જે એટલા નદીના જમણા કિનારે આવેલું છે.

આજ દેવ અરિહંત નમું, સમરું તોરું નામ;	
જ્યાં જ્યાં પ્રતિમા જિન તણી, ત્યાં ત્યાં કરું પ્રણામ.	૧
શત્રુજય શ્રી આદિ દેવ, નેમ નમું ગિરનાર;	
તારંગે શ્રી અજિતનાથ, આળુ રિખવ જુહાર.	૨
અષ્ટાપદગિરિ ઉપરે, જિન ચોવીશે જોય;	
મણિમય મૂરત માનશું, ભરતે ભરાવી સોય.	૩
સમેત શિખર તીરથ વડું, જ્યાં વીશે જિન પાય;	
વૈભાર ગિરિવર ઉપરે, શ્રી વીર જિનેશ્વરરાય.	૪
માંડવગઢનો રાજિયો, નામે દેવ સુપાસ;	
રિખવ કહે જિન સમરતાં, પહોંચે મનની આશ.	૫

આ ચૈત્યવંદનમાં તેમણે સમેતશિખરને વડું વિશેષણ લગાડીને તેની અગ્રગણ્યતા પ્રદર્શિત કરી છે. બીજા કંઈ તીર્થ માટે આવું વિશેષણ વપર્યું નથી.

અઠારમા સૈકામાં શ્રી જીવવિજયજી મહારાજે ‘ સકલ તીર્થ-વંદના ’ રચી કે જે આજે પ્રાતઃકાલમાં પ્રતિક્રમણ સમયે શ્રી સંઘ ઘણા ભાવથી બોલે છે. તેમાં પણ સમેત-શિખરજીની અગ્રગણ્યતા સ્પષ્ટ છે. આ રહ્યા તે શબ્દો:

સમેતશિખર વંદુ જિન વીશ, અષ્ટાપદ વંદુ ચોવીશ;	
વિમલાચલ ને ગઢ ગિરનાર, આળુ ઉપર જિનવર જુહાર.	૧૧
શંખેશ્વર કેસરિયો સાર, તારંગે શ્રી અજિત જુહાર;	
અંતરિક્ષ વરકાણો પાસ, જિરાવડો ને ધંભણ પાસ.	૧૨

આટલાં વિવેચન પરથી પાઠકોને ખાતરી થઈ હશે કે સમેતશિખરજી ભારતનું એક અગ્રગણ્ય શ્રેષ્ઠ તીર્થ છે, મહાતીર્થ અને તેથી આ જીવનમાં તેની યાત્રા જોઈએ. જોઈ એક વખત તો અવશ્ય કરવી જ જોઈએ.

[૨]

નામ-રહસ્ય

આ ગિરિરાજનું મૂળ નામ શું ? તેનો અર્થ શો ? તેમાંથી બીજાં નામો દેવી રીતે પ્રચારમાં આવ્યાં ? તથા આજનું નામ શી રીતે પડ્યું ? તે સંબંધમાં અહીં થોડું વિવેચન કરીશું.

જિનાગમ શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રમાં શ્રી મહિંદ્રજિનનાં અધ્યયનમાં ‘સમ્મેય પચ્ચર’ તથા ‘સમ્મેયસેલલિહરે’ એવા શબ્દો વપરાયેલા છે. શ્રી પર્યુપણકલ્પ અપરનામ શ્રી

અન્ય મુનિવરોએ પણ અહીં તપ-જપ-ધ્યાનાદિ ધર્માશયન કરેલું છે અને કર્મની કઠિન શ્રંખલાઓ તોડીને પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ કરેલી છે.

આ કારણે કેટલાંક જૈન શાસ્ત્રોમાં, કેટલીક તીર્થમાળાઓમાં તથા કેટલાંક સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનોમાં સમેતશિખરજીની ગણના શત્રુજય કરતાં પહેલી થયેલી છે.

વિક્રમની તેરમી સદીમાં રચાયેલ શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિ (૧-૮૭)માં શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજે તીર્થસ્થાનોની ગણના આ ક્રમે કરાવી છે :
'ભવનપતિ-વ્યંતર-જ્યોતિષિક-વૈમાનિક-નન્દીશ્વર-મન્દર કુલાચલાષ્ટાપદ-સમેતશિખર-શત્રુજયોજ્જયન્તાદિસર્વલોકસ્થિત...' તાત્પર્ય કે તેઓશ્રી ભૂમંડલપરનાં-ભારતનાં સર્વ વિદ્યમાન તીર્થોમાં સમેતશિખરજીને અગ્રસ્થાને મૂકે છે અને શત્રુજય તથા ગિરનારની ગણના તેની પછી કરે છે.

સત્તરમા સૈકામાં પં.વિજયસાગરજીએ સ્વરચિત સમેતશિખર તીર્થમાળામાં કહ્યું છે કે-

‘અધિકે એ શુરુગિરુ અડો, શત્રુજયથી જાણ્યોજી.’ હાલ ત્રીજી.

સકલાર્ધેત્ સ્તોત્રમાં નીચેની સ્તુતિ બોલવામાં આવે છે :

સ્વાતોઽષ્ટાપદપર્વતો ગજપદઃ સમેતશૈલામિથઃ.
શ્રીમાન્ રૈવતકઃ પ્રસિદ્ધમહિમા શત્રુજયો મળ્દપઃ ।
વૈભારઃ કનકાચલોર્વુદગિરિઃ શ્રીચિત્રકૂટાદયઃ,
તત્ર શ્રીઋષભાદયો જિનવરાઃ કુર્વન્તુ વૌ મંગલમ્ ॥

અષ્ટાપદજી હાલ આપણી દષ્ટિમર્્યાદાની બહાર છે, અને ગજપદ તીર્થનો દોષ થયેલો છે.* એટલે વિદ્યમાન તીર્થોમાં પ્રથમ ગણના સમેતશિખરજીની છે. ગિરનાર, શત્રુજય વગેરેની ગણના તેની પછીની છે.

સત્તરમા સૈકામાં શ્રાવકકવિ ઋષભદાસ થયા, તેમણે વિવિધ તીર્થો સંબંધી નીચેનું ચૈત્યવંદન રચ્યું છે.

* પ્રાચીન કાલમાં લોપાળ રાજ્ય-સહિત પૂર્વ માળવાનો પ્રદેશ દશાર્ણ દેશનાં નામથી ઓળખાતો હતો. તેની રાજધાનીનું નગર દશાર્ણપુર હતું, જે પાછળથી એકાધીનાં નામથી ઓળખાયું. આ નગરીની બહાર દશાર્ણ ફટ નામનો પર્વત હતો, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીના સમયમાં ગજપદ કે ગજપ્રપદનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થયો, પરંતુ કાલાતરે તેનો લોપ થયેલો છે. પુરાતત્ત્વવિદોના અભિપ્રાયથી આ સ્થાન ઝાંસી જિલ્લાના મેરઠ તહસીલનું એરછા ગામ છે કે જે એટલા નદીના જમણા કિનારે આવેલું છે.

છે અને તેઓ તેમને પારસનાથ મહાદેવ, પારસનાથ બાબા વગેરે કહીને નિત્ય સંભારે છે તથા ભક્તિથી વંદે છે.

શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો પ્રભાવ આ પ્રદેશમાં ખુબ વિસ્તર્યો હતો, તેનું એક વિશેષ પ્રમાણુ એ છે કે અહીં દર વર્ષે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના જન્મદિવસે અર્થાત્ પોષ વદિ ૧૦ (ગુજરાતી માગસર વદિ ૧૦) ના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે અને તેમાં જૈનો ઉપરાંત અહીંના લોકો પણ સારા પ્રમાણમાં ભાગ લે છે.

અમે હમણાં જ જાણ્યું કે આજે પણ ઓરીસામાં હજારો માણસો એવા છે કે જૈન ધર્મી નથી, (પૂર્વે હશે) છતાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ અને શ્રી મહાવીર પ્રભુની ભેડિયા મૂર્તિઓ પોતાના ઘરમાં રાખે છે અને તેમની નિત્ય પૂજા કરે છે. આ પરથી ઓરિસામાં પણ તેમનો પ્રભાવ કેટલો વિસ્તર્યો હશે, તેનું અનુમાન થઈ શકે છે. આ બાબુ તિલાસપુર સુધીના લોકો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનને માને છે અને જે ‘પારસનાથ ન ગયો, તે માતાને પેટે જન્મ્યો જ નતિ’ એવાં વચનો પણ બોલે છે.

આ સંયોગોમાં આ ગિરિરાજને લોકો ‘પારસનાથનો પહાડ’ કહેવા લાગ્યા હોય એ બનવા ભેગ છે. અને જે નામ લોક જિહ્વાએ ચડ્યું, તે જ આખરે દઢ બની જાય છે, એ નિઃસંદેહ બીના છે.

ઘણા લોકો જૈનોના દેવ એટલે ‘પારસનાથ’ એવું સમજે છે. અને આ ગિરિરાજ પર વીશતીર્થકરોની નિર્વાણભૂમિ હોવાથી તેને ‘પારસનાથનો પહાડ’ અર્થાત્ ‘જૈન તીર્થકરોનો પહાડ’ કહેતા હોય, એ પણ સંભવિત છે.

છેલ્લી થોડી સદીઓમાં આ સ્થાનની ખ્યાતિ પાલગંજ-પારસનાથ તરીકે હતી, એમ બાદશાહી ફરમાન તથા સરકારી દફતરો વગેરે પરથી જણાય છે, તેનું કારણ એમ લાગે છે કે આ ગિરિરાજનો સંબંધ પાલગંજ સાથે ઘણો ગાઢ રહેલો છે.

જેમ મેવાડમાં ઉદેપુરનું રાજ્ય એકલિંગજીનું રાજ્ય ગણાતું અને કેરલમાં ત્રાવણકોરના મહારાજા પોતાને પદ્માલના પ્રતિનિધિ ગણતા, તેમ પાલગંજનું રાજ્ય ગણાતું અને તેના રાજાઓ પોતાને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના સેવક સમજતા. તેઓ પોતાની રાજ્યસુદ્રામાં ‘શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ’ એ શબ્દોનો ઉપયોગ કરતા વળી આ દાખમાં પાલગંજ એજ ગિરિરાજની તળેટી ગણાતું અને બધા સંઘો પ્રથમ ત્યાં આવી ત્યાંના રાજાની આજ્ઞા મેળવીને જ આ મહાતીર્થની યાત્રા કરતા.

શ્રી હેમવિમલસુરિના આજ્ઞાધારક શ્રી કમલધર્મના શિષ્ય શ્રી હંસસોમે વિ. સં. ૧૫૬૫માં પૂર્વદેશીય ચૈત્ય પરિપાટી લખી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

કદપસૂત્રમાં શ્રી પાર્શ્વજિનના અધિકારમાં 'સમ્મેયસેલસિદ્ધરંમિ' એવો શબ્દ પ્રયોગ થયેલો છે અને વસુદેવહિંદી પ્રમુખ પ્રાચીન ગ્રંથોમાં પણ 'સમ્મેય પદ્મવ' એવા શબ્દો જોવામાં આવે છે, એટલે આ ગિરિરાજનું મૂળ નામ 'સમ્મેત' છે.

સમ્મેત શબ્દ બે પદોનો બનેલો છે: સમ્મ+દત્ત એટલે તેનો અર્થ સમ્યક્લાવને પામેલો, સુંદર, પ્રશસ્ત એવો થાય છે. અને ખરેખર તે એવો જ છે

સમ્મેતને પર્વતના પર્યાય શબ્દો લાગતાં સમ્મેતરૌલ, સમ્મેતાચલ, સમ્મેત-ગિરિ, સમ્મેતશિખરિન્ વગેરે શબ્દો પ્રચારમાં આવ્યા અને શૌરસેની સંસ્કાર પામીને સમ્મેદરૌલ, સમ્મેદાચલ, સમ્મેદગિરિ, સમ્મેદશિખરિ વગેરે શબ્દો બન્યા. દિગમ્બર સાહિત્યમાં મુખ્યત્વે આજ શબ્દો વપરાયેલા છે. જેમકે 'સંમેદાચલપૂજા' 'સંમેદાચલાષ્ટક' 'સંમેદગિરિમાહાત્મ્ય' 'સંમેદશિખરિકલ્પ' 'સંમેદશિખરિ પૂજા' 'સંમેદશિખરિવિલાસ' વગેરે.^x

સંમેદગિરિ પરથી કોઈ તેને સમિદગિરિ અને કોઈ સમાધિગિરિ પણ કહેવા લાગ્યા, તે મધ્યકાલીન સાહિત્યપરથી જાણી શકાય છે.

સંમેતશિખરિન્-સંમેત શિખરી શબ્દ અપભ્રંશ થતાં સમ્મેતશિખર શબ્દ બોલાવા લાગ્યો અને તેનો અપભ્રંશ થતાં સમ્મેતશિખર શબ્દ પ્રચારમાં આવ્યો. જૈન સમાજમાં—ખાસ કરીને શ્વેતામ્બર જૈન સમાજમાં તો આ જ શબ્દનો અધિક પ્રચાર છે. વળી લોકરુચિ હંમેશાં નામોને ટૂંકા કરવાની હોય છે. એટલે સમ્મેત-શિખરજીનાં સ્થાને માત્ર શિખરજી પણ બોલાય છે અને તેનો લેખનમાં પણ વ્યવહાર થાય છે.

પરંતુ લોકસમૂહ તો આ ગિરિરાજને 'પારસનાથનો પહાડ' જ કહે છે અને સરકરી દફતરે પણ એજ નામ નોંધાયેલું છે. હવે તો ઇસ્રી સ્ટેશનને પણ પારસનાથ હીલ સ્ટેશન અને મધુવનની પોસ્ટ ઓફિસને પારસનાથ પોસ્ટ ઓફિસ કહેવામાં આવે છે, એટલે તેનું પણ થોડું સ્પષ્ટીકરણ કરીએ.

આ ગિરિરાજ પર વીશ તીર્થંકરો નિર્વાણ પામ્યા પણ તેનો સંબંધ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન સાથે વિશેષ રહ્યો હશે એમ લાગે છે. તેઓ આ ગિરિરાજને અતિ પવિત્ર અને વિશેષ ધ્યાનાનુકૂલ સમજીને અનેક વાર આવ્યા હોય અને ત્યાં તપ તથા ધ્યાનમાં મગ્ન થયા હોય એવો 'પૂરો સંભવ છે. ઉપરાંત તેમણે અર્હત્પદની પ્રાપ્તિ કર્યા પછી આ પ્રદેશના લોકોને ભવ્ય ધર્મોપદેશ કર્યો હશે અને તેની લોકમાનસ પર જખખર અસર પડી હશે એ નિશ્ચિત છે. તેથી જ આ પ્રદેશના લોકોને તેમના પ્રત્યે જાંડી ભક્તિ

છે અને તેઓ તેમને પારસનાથ મહાદેવ, પારસનાથ બાબા વગેરે કહીને નિત્ય સંભારે છે તથા ભક્તિથી વંદે છે.

શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો પ્રભાવ આ પ્રદેશમાં ખુબ વિસ્તર્યો હતો, તેનું એક વિશેષ પ્રમાણુ એ છે કે અહીં દર વર્ષે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના જન્મદિવસે અર્ધાત્ પોષ વદિ ૧૦ (ગુજરાતી માગસર વદિ ૧૦) ના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે અને તેમાં જોના ઉપરાંત અહીંના લોકો પણ સારા પ્રમાણમાં લાગ લે છે.

અમે હમણાં જ જણ્યું કે આજે પણ ઓરીસામાં હજારો માણસો એવા છે કે જૈન ધર્મી નથી, (પૂર્વે હશે) છતાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ અને શ્રી મહાવીર પ્રભુની જોડિયા મૂર્તિઓ પોતાના ઘરમાં રાખે છે અને તેમની નિત્ય પૂજા કરે છે. આ પરથી ઓરિસામાં પણ તેમનો પ્રભાવ કેટલો વિસ્તર્યો હશે, તેનું અનુમાન થઈ શકે છે. આ બાબુ ત્રિલાસપુર સુધીના લોકો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનને માને છે અને જે ‘પારસનાથ ન ગયો, તે માતાને પેટે જન્મ્યો જ નતિ’ એવાં વચનો પણ બોલે છે.

આ સંયોગોમાં આ ગિરિરાજને લોકો ‘પારસનાથનો પહાડ’ કહેવા લાગ્યા હોય એ બનવા જોગ છે. અને જે નામ લોક જિહ્વાએ ચડ્યું, તે જ આખરે દઢ બની જાય છે, એ નિઃસંદેહ બીના છે.

ઘણા લોકો જોનાના દેવ એટલે ‘પારસનાથ’ એવું સમજે છે. અને આ ગિરિરાજ પર વીશતીર્થકરોની નિર્વાણભૂમિ હોવાથી તેને ‘પારસનાથનો પહાડ’ અર્થાત્ ‘જૈન તીર્થકરોનો પહાડ’ કહેતા હોય, એ પણ સંભવિત છે.

છેલ્લી થોડી સદીઓમાં આ સ્થાનની ખ્યાતિ પાલગંજ-પારસનાથ તરીકે હતી, એમ બાદશાહી ફરમાન તથા સરકારી દફતરો વગેરે પરથી જણાય છે, તેનું કારણ એમ લાગે છે કે આ ગિરિરાજનો સંબંધ પાલગંજ સાથે ઘણો ગાઢ રહેલો છે.

જેમ મેવાડમાં ઉદેપુરનું રાજ્ય એકલિંગજીનું રાજ્ય ગણાતું અને કેરલમાં ત્રાવણકોરના મહારાજા પોતાને પદ્મનાભના પ્રતિનિધિ ગણતા, તેમ પાલગંજનું રાજ્ય ગણાતું અને તેના રાજાઓ પોતાને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના સેવક સમજતા. તેઓ પોતાની રાજ્યમુદ્રામાં ‘શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ’ એ શબ્દોનો ઉપયોગ કરતા વળી આ કાળમાં પાલગંજ એજ ગિરિરાજની તળેટી ગણાતું અને બધા સંઘો પ્રથમ ત્યાં આવી ત્યાંના રાજાની આજ્ઞા મેળવીને જ આ મહાતીર્થની યાત્રા કરતા.

શ્રી હેમવિમલસૂરિના આજ્ઞાધારક શ્રી કમલધર્મના શિષ્ય શ્રી હંસસોમે ત્રિ. સ્વ. ૧૫૬૫માં પૂર્વદેશીય ચૈત્ય પરિપાટી લખી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

‘તલહટ્ટિ પાલઈશુંળ ગામ, સંઘઈ જઈનઈ કીધું મુકામ.

રાયકે ઓ તિહાં લીધતુ જય જય રાય. ૨૯

શ્રી વિદ્યાસાગરના પ્રશિષ્ય અને શ્રી સહજસાગરના શિષ્ય શ્રી વિજયસાગરે સં. ૧૬૬૪ આસપાસ સમ્મેતશિખર તીર્થમાળા રચી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

દીઠો કુંગર ફરિથી અટવી અટક ઉલાંધિ,
પાલિંગળ પિરિતલહરી પામી કુશલે સગિ.
સંઘપતિ ભૂપતિ ભેટિઓ, ભરિભરિ ભેટણુ પાત્ર;
અમે અધુનું દેસા ઉરી, દેવે કરાવેા જાત્ર.

શ્રી કલ્યાણવિજયજીના શિષ્ય શ્રી જયવિજય કે જેઓ શ્રી હીરવિજયસૂરિ સમ્રાટ અકબરની મુલાકાતે ગયા ત્યારે સાથેX હતા તેમણે સં. ૧૬૬૪ માં રચેલી સમ્મેતશિખર તીર્થમાળામાં જણાવ્યું છે કે—

ઈમ જોતાં કૌતિક વાટઈ રે ઉતરીઈ વિસમઈ ઘાટઈ;
સમેતાચલ દીઠો નયણુ રે સ્તવીયો ખહુ અમૃત વયણુ. ૩૯
નાલિકેર વધારી લીજઈ રે સંઘભગતિ વધાઈ દીજઈ;
હરપઈ કરી તનમન ભરીયઈરે ગિરિ તલહરી જઈ ઉતરીઈ. ૪૦

વસ્તુ

પાલગંજઉ પાલગંજઉ નયર પ્રસિદ્ધ,

પૃથ્વીચંદ્ર નરનાયકો, ન્યાયવંત નિજપરની પાલઈ,
અરિજનઈ રવિકર સમું ભુવનમાંહિ જસુખ્યાતિ માલહઈ;
વિનય કરી સંઘપતિ ભણુઈ યાત્ર કરાવઉ દેવ.
અમ્હે મનિ અતિ અલજો ઘણો, કરિવા તીરથ સેવ.

પં. શિવવિજયજીના શિષ્ય કવિ શીલવિજયજીએ સં. ૧૭૪૬ માં તીર્થમાળા રચી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

પાલગંજ તલહટ્ટી વસઈ, રાજા બ્યત્રી મનિ ઉલ્હસિં;
પારસનાથની ઓલગ કરિ, પ્રભુની આણુ સદા સિર ધરિં.

એટલે પાલઈશુંળ, પાલિંગળ, પાલગંજઉ એ પાલગંજનાં જ પ્રાચીન નામો છે. આ પાલગંજ (Palganja) અત્યારે પણ વિદ્યમાન છે અને તે મધુવનમાં ઉત્તર-પૂર્વમાં ૬-૭ માઈલ અને ગિરડીથી દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૧૧-૧૨ માઈલપર આવેલું છે. એક કાલે તેના તાબામાં ૮૦૦-૯૦૦ ગામો હતાં એમ પણ જણવા મળે છે.

આ ગિરિરાજ પાલગંજના રાજા પાસેથી જૈન સંઘના કળજમાં દેવી રીતે આવ્યો તેની હકીકત આ જ ગ્રંથમાં શ્રી સમ્મેતશિખરજીના રાસના સાર ભાગમાં આપેલી છે.

[૩]

પ્રાકૃતિક સૌન્દર્ય અને સંપત્તિ

આ ગિરિરાજ સમુદ્રની સપાટીથી ૪૪૪૮ ફીટની ઊંચાઈ ધરાવે છે અને તેનું દર્શન અતિશય રમ્ય લાગે છે. કવિ લાલવિજયજીના શિષ્ય પં. સૌભાગ્યવિજયજીએ સં. ૧૭૫૦ માં રચેલી તીર્થમાળામાં જણાવ્યું છે કે—

‘ દર્શન કરસનઃ એ તીરથ તથા આપે પરમાણુદ સનેહી ૦ ૨
હું ભલિહારી હો સમ્મેતશિખરકી સિદ્ધવીસ જિણુદ સનેહી ૦ ૭

‘ આ તીર્થનું દર્શન અને આ તીર્થની સ્પર્શના પરમ આનંદ આપે છે. ભલિહારી છે આ સમ્મેતશિખરજી તીર્થની કે જ્યાં વીશ જિનેન્દ્રો સિદ્ધ ગતિને પામેલા છે. ’

આ ગિરિરાજનું દર્શન આટલું રમ્ય લાગવાનું કારણુ તેની વનરાજી છે. તે ઉપરથી નીચે સુધી છવાયેલી છે અને આખો ગિરિરાજ જાણે નીલમનો ટુકડો હોય તેવો ખ્યાલ આપે છે. નોંધપાત્ર બીના તો એ છે કે તેના આ રમ્ય દૃશ્યમાં ક્યારે પણ જોટ આવતી નથી કે ઊણપ જણાતી નથી. અહીં વર્ષાઋતુમાં ઘણો વરસાદ પડે છે અને ષાઝીના સમયમાં પણ તે અવારનવાર પડતો રહે છે, તેથી આમ બનતું હશે. તીર્થમાળાઓમાં આની વિશિષ્ટ રીતે નોંધ થયેલી છે. પં.હંસસોમ કહે છે.

‘ તેણિ અવસર વરસઈ મેષમાલી,

જઈ તામ નઈ બીજઈ ફાલી, ચલિ અતિરિ સુરંગતુ જય જય ચો ૦’ ૩૩

પં. વિજયસાગરજી કહે છે :

‘ તથા હુઓ અચિરજ એહ, વિલા વાહલિ ખૂઠો મેહ. ’ (લાલ ૪ થી ૩)

તાત્પર્ય કે આકાશમાં વાદળો દેખાતાં નથી, ગાજવીજ ઘટી નથી અને એકાએક વરસાદ આવી પહોંચે છે.

૧. પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ પૃષ્ઠ ૮૭ પર અહીં ‘ પરસન ’ શબ્દ છપાયેલો છે. પણ ‘ કરસન ’ જોઈએ.

૫. શીલવિજયજીએ પણ તીર્થમાળામાં આ વરસાદની નોંધ લીધી છે:

‘યાત્રા કરી જખ પાછા ફરી મેઘમાલી તવ વર્ષા કરી.’ ૨૪

વર્તમાન યાત્રિકો પણ આ વસ્તુની નોંધ લેવા ચૂક્યા નથી. શ્રી ભાવનગર સમ્મે-
તશિખરજી જૈન સ્પેશ્યલનો વૃત્તાંત લેખક જણાવે છે કે ‘પુષ્કળ ઝાડીને લીધે વરસાદ
પણ અવારનવાર તૂટી પડે છે. એ વખતે વાદળાં અને પહાડ બંને લાંબે વખતે મિત્રો
પરસ્પરને ભેટતા હોય એમ એકાકાર થઈ જાય છે. એમનું મિલન પણ કોઈ કોઈવાર
સુસાફરને મંત્રમુગ્ધ બનાવે છે.

જ્યાં વરસાદની આટલી વિપુલતા હોય, ત્યાં વાદળો વડે શિખરોનું ઢંઢાઈ જવું,
ધીમે ધીમે તેમાંથી બહાર નીકળવું, મેઘધનુષ્યોનું રચાવું વગેરે સહજ છે. આ દ્રશ્યો
કોઈપણ કવિને નવીન કાવ્યો રચવાની તેમજ કોઈપણ ચિત્રકારને પોતાની રંગભરી પીંછી
જલ્દી ચલાવવાની પ્રેરણા કરે એ સ્વાભાવિક છે.

હવે અહીંની વનરાજી પર થોડો દષ્ટિપાત કરીએ, જ્યારે આપણું જીવન વધારે
કુદરતી હતું. ત્યારે આપણે વનસ્પતિ પર ઘણો પ્રેમ રાખતા, તેનો પરિચય મેળવતા,
તેની ખૂબીઓથી વાકેફ થતા અને તેનું અતિ ઉપયોગી વસ્તુ તરીકે મૂલ્યાંકન કરતા.
આજે આપણું જીવન કુદરતથી ઘણું દૂર ગયું છે, ભૌતિકવાદે ઊભી કરેલી ભારે બીંસમાં
જકડાઈ ગયું છે, એટલે આપણે વનસ્પતિ સાથેનો આપણો પુરાણો સંબંધ છોડ્યો છે
અને તેનો પરિચય નહિવત્ બની ગયો છે. આથી આપણે ઔષધિઓના ભંડાર સમી
અહીં વનરાજીનું વાસ્તવિક મૂલ્યાંકન ન કરી શકીએ, તો આશ્ચર્ય પમવા જેવું નથી.

કવિ હંસસોમે અહીં વાંસ જળો તથા કદલીવનો હોવાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. વાંસજાળ
એટલે વાંસનાં મોટાં જાળાં, કદલી વન એટલે જ્યાં વૃક્ષો ઘણાં ગીચ ઉગેલાં હોય અને
દિવસે પણ સૂર્યનો તડકો આવી શકતો ન હોય તેવાં ઘોર વન. આ રહ્યા એ શબ્દો.

વાંસજાળનાં મોટાં રણુ^૧ ડાળા જિમણા કદલી વણુ^૨

જે દેખઈ તે ધન્ન તું જય જય જે૦ ૩૦

૫. શિલવિજયજીએ પણ તીર્થમાળામાં આ વસ્તુની નોંધ લીધી છે અને તેમાં
હરડેનાં વૃક્ષ ઘણાં હોવાનું જણાવ્યું છે.

વનકદલી હરડિની ડાલિ

ઝાઝાં ઋષ^૩ અતિ વંશ જાલિ ૨૬

પં. રૂપરુચિગણિના શિષ્ય પં. દયારુચિગણિએ સં. ૧૮૩૫ માં સમેતશિખરજીનો રાસ રચ્યો છે, તેમાં અહીંના વૃક્ષો વિષે થોડી વધારે વિગતો આપી છે. તેના પ્રારંભમાં જણાવ્યું છે કે—

અંબા રાયણ સરસ ખજૂરાં, શીતાફલ નાલેર રે,
કેલાં અનાર જરફ નારંગી, વૃક્ષ બિહુ ચિહ્નું ફેર રે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

તેમણે એ પણ નોંધ લીધી છે કે—

વૃક્ષ અનેક મહુલાવલી બહુલા, ઋતુ ઋતુકા ફલ પૂર રે;
વાસે પરિમલ જિહાંગિરિ ચિહ્નુંદિસ, સમેત શિખર હેં સનૂર રે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

અહીં કંઈ કંઈ જાતના પુષ્પો થાય છે, તે પણ એમણે સાથે જ બતાવ્યું છે :

કેવડા, કેતકી, જાય, નોગરા, કુંદ મચકુંદ શુભાળ રે;
ગંધરાજ સેવત્રી સુગંધી, બહલસિરિ બહુ ઝાખરે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

રિતરિત કે સુગંધિ ફલ ફૂલે, લમર લામે ચિહ્નું પાસ રે;
બકુલા વૃક્ષનાં પુષ્પ સુગંધી, વાસે પરિમલ ખાચ રે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજે વિવિધ તીર્થોની યાત્રા કર્યા પછી સં. ૧૯૧૭ માં બહાર પાડેલી જૈન તીર્થગાઈડમાં અહીં નીચેનાં વૃક્ષો હેવાનું જણાવ્યું છે. ‘આંબો, ખેર, કેળ, ચીરોંજી, વંશલોચન, કચનાર, નાળિયેર, સોપારી, જંબીર, ખજૂર, લીળુ, હરડાં, બહેડાં, આંબળાં, કેતકી, કદંબ, તાડ અને તમાલ આમાં, બીલામા અને વછનાગ કે જે આ ગિરિરાજ પર ઘણું થાય છે, તેનો ઉલ્લેખ નથી એ આશ્ચર્યજનક છે. વળી તેમણે એ નોંધ પણ લીધી છે કે ‘દામરાજ, કાથાજોડી, પાતાળ કહેળું, વનજીરું, કાલિ લાખન, અનંતમૂળ અને રતનજોત આજે પણ અહીં મોજૂદ છે. ટેટલીક જડી ભુટ્ટીઓ ઓવી છે કે તેના જાણકારો આજે રહ્યા નથી. સાપ અને વીંછીનું જેર ઉતારનારી જડીભુટ્ટી અહીં પેદા થાય છે. તાતપર્ય કે પહાડ પર જ્યાં દેવો ત્યાં જંગલી મેવાની વિવિધ જાતો, લીલોતરી, રૂંધાફલ, બાગ બગીચા અને લીલાં વૃક્ષો વગેરે દિલને ખુશ કરનારી અને મનને તાજુ કરનારી વસ્તુઓ નજરે આવે છે.

પં. જયવિજયજીએ સમેતશિખર તીર્થમાળામાં જણાવ્યું છે કે—

વસ્તુ

સમેતગિરિવર સમેતગિરિવર કરું વધાણ,
 રસપૂરિ રસકુંપિકા વિવિધ વેલી ભષધી સોહઈ,
 અચ્ચર્યાંહુ દુપ દીપતો વજ્રબાણી ત્રિભુવન મોહઈ;
 સચલ તીર્થમાંહિં, રાજિઉ એ સિધધેત્ર સુખધામ,
 મહિમા પાર ન પામી ગઈ, વસિ વલિ કરું પ્રણામ.

૫૩

સમેતગિરિવરની હું વારંવાર પ્રશંસા કરું છું. કારણ કે ત્યાં રસથી પૂર્ણ એવી રસકુંપિકા છે. રસકુંપિકા તેને કહેવામાં આવે છે કે જેમાં એક પ્રકારનો રસ એકત્ર થાય છે અને તેનો ધાતુ પર પ્રયોગ કરતાં સઘ સુવર્ણની પ્રાપ્તિ થાય છે. ભૂમિમાં રહેલ વિવિધ પ્રકારની ધાતુઓ તથા રાસાયણિક પદાર્થોનાં મિશ્રણથી આમ બનવું શક્ય છે. એટલે આ ગિરિરાજનાં ઉદરમાં મૂલ્યવાન ધાતુઓ તથા રાસાયણિક પદાર્થો છુપાયેલા છે, એમ સમજવાનું છે. આ રસકુંપિકાનો આજે પત્તો નથી અને તે સામાન્ય માણસોને મળે પણ નહિ. જેને વનસ્પતિ તથા રસાયણશાસ્ત્રનું અદ્ભુતજ્ઞાન હોય, તેવા જ પુરુષો તેને જાણી-ઝાણી શકે.

અહીં વિવિધ વેલીઓથી સામાન્ય વેલીઓનું નહિ, પણ જગતમાં પંકાયેલી અમરવેલી, કલ્પવેલી વગેરેનું સૂચન છે કે જેના યોગથી વસ્તુ ખૂટતી નથી તથા મન-ગમતી વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે.

અહીં વિવિધ ઔષધિઓથી રામબાણ અસરકારક ઔષધિઓનું સૂચન છે કે જે મનુષ્યના વિવિધ રોગોનું જલદી નિવારણ કરે છે.

અહીં અચ્ચર્યાંહુમધી કઈ વસ્તુનું સૂચન છે, તે સમજાતું નથી, પણ તે કોઈ અદ્ભુત વિટંપ કે વૃક્ષ હશે.

વજ્રબાણિ એટલે હીરાની બાણ. તે અહીં હોવાનું સૂચન છે. એટલે તેમને આ બાબતની કોઈ ચોક્કસ માહિતી મળી હશે.

આ ગિરિરાજ સકલ તીર્થમાં શ્રેષ્ઠ છે, સિદ્ધશેત્ર છે, અને સુખનું ધામ છે. તેના મહિમાનો પાર નથી. માટે તેને હું ફરી ફરીને પ્રણામ કરું છું.’

જ્યાં ગાડી-ઝરણાંની વિપુલતા હોય, ત્યાં વિવિધ પ્રકારના પશુ-પક્ષીઓનું હોવું સ્વાભાવિક છે. કવિહંસસોમે પૂર્વ દેશીય ચૈત્યપરિપાટીમાં કહ્યું છે કે—

‘સાત ફોસ છાંઈ વિસમી વાટ, વાઘ સિંહ હાથીનાં રાજ,

ચઢતાં સીઝઈ કાજતુ, જય જય ચૈં ’

૨૬

પાલગંજથી શિખરજીનાં યાત્રાસ્થાનનો માર્ગ ચૌદ માઈલનો થાય છે, તેથી અહીં સાત કોશનો નિર્દેશ છે. આ સાત કોશનો માર્ગ સીધો કે સરળ નથી, પણ વિષમ છે. વિષમ એટલા માટે કે ત્યાં વાઘ, સિંહ અને હાથીનું રાજ છે.’

અહીં પ્રથમ હાથીઓ ઘણા રહેતા, તેથી હાથીનો નિર્દેશ છે. પછી દાલકમે તે ઓછા થતા ગયા અને આજે તો આ ગિરિરાજ પર હાથીનું નામનિશાન નથી. શુન્ઝાતના પાવાગઢના પહાડ પર પણ આમ જ બનેલું છે. માણસોનો અવરજવર વધતાં અને ગીચ અહીં ઓછી થતાં આવું બને છે, એમ અમારું માનવું છે.

વાઘ પહેલાં ઘણા હતા, આજે ઓછા છે. તેમાં પણ ઉપરનું જ કારણ છે. ગરમીની ઋતુમાં વાઘ વગેરે પ્રાણીઓ ગાંધર્વનાળામાં પ્રાણી પીવા આવે છે, પણ હજી સુધી કોઈ યાત્રિકોને નુકશાન પહોંચાડ્યું નથી.

સિંહની વસ્તી આજે માત્ર સૌરાષ્ટ્રના ગિરનાં જંગલોમાં છે, પણ એક કાળે તેની વસ્તી અન્ય પહાડો અને જંગલોમાં પણ હતી, એટલે અહીં સિંહનું હોવું અસંભવિત નથી.

કવિ શીલવિજયજીએ તીર્થમાળામાં કહ્યું છે કે—

ગજગર્ધડા આરણ્યાની ઘટા; મૃગ કસ્તૂરિયા બહુ સામટા; ૨૬

એટલે અહીં હાથી, વાઘ અને સિંહ ઉપરાંત ગેંડા, રોઝ અને વિવિધ ભતિના મૃગો પણ હશે અને તેમાં કસ્તૂરિયા મૃગ કે જે નેપાળ, તિબેટ વિગેરે દેશો સિવાય બીજે ભાગ્યે જ ભોવામાં આવે છે. તે પણ ટોળામાં નજરે પડતા હશે.

અન્ય યાત્રિકોએ અહીં સાબર, હીંછ, વરુ, શિયાળ વગેરે હોવાનું પણ જણાવ્યું છે અને વાનરટોળાંઓની પણ નોંધ લીધી છે. તાત્પર્ય કે આ ગિરિરાજ જેમ વનસ્પતિથી ભરપૂર છે, તેમ વિવિધ પ્રકારના જંગલી પશુઓથી પણ ભરપૂર છે. અહીં શિકાર કરવાની રાજ્ય તરફથી મનાઈ છે. એટલે આ પશુઓ અહીં નિર્ભયતાથી રહી શકે છે અને પોતાના દિવસો આનંદમાં નિર્ગમન કરે છે.

અહીં વિશેષ સાપ હોવાની નોંધ કોઈ તીર્થમાળાએ લીધી નથી, પણ અન્ય યાત્રિકોએ લીધી છે અને તે સાથે એ પણ જણાવ્યું છે કે તેની અહીં કોઈ રાડ નથી, એટલે કે તે કોઈને કરડતા નથી. આને આપણે તીર્થનો પરમ પ્રભાવ સમજવો જોઈએ, કેમકે મહિધી ભૂષિત થયેલા હોય તો પણ એ પોતાની પ્રકૃતિ પર ગયા વિના રહેતા નથી.

આ ગિરિરાજ પર વિવિધ પ્રકારનાં પક્ષીઓ થાય છે અને તે પોતાનાં સૂરીલાં મનોહર ગાનથી જંગલમાં મંગળ પ્રવર્તાવે છે, પણ કોઈ પ્રાચીન તીર્થમાળાએ તેની નોંધ લીધી નથી ! પક્ષીઓ સાથેનો આપણો સંપર્ક ખૂબ ઘટી ગયો છે, તેનું જ આ

પરિણામ છે. વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજે અહીંના પક્ષીઓની નોંધ આ પ્રમાણે લીધી છે:

‘મોર-તોતે-મેંના-બુલબુલ-ચીંડિયા-તીતરકબુતર વગેરા હરફસલી પરીંદા યહાં પર દક્તોંફિ ટ્રુંડોમેં હંમેશાં કલોલ કરતે હૈં ।’

પરંતુ અમે માનીએ છીએ કે આ નોંધ ઉડતી છે. જો સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણપૂર્વક જોવામાં આવે તો અહીં ચિત્ર-વિચિત્ર અનેક જાતનાં પક્ષીઓ મળી આવે અને અહીંના પ્રાકૃતિક જીવન પર વધારે અજવાળું પાડે.

અહીંના વતનીઓ ગિરિરાજમાં જઈને ઘોળી સુસળી, કાળી સુસળી, વરાધનાં પત્તાં, માથાની દવા, ખસની દવા વગેરે વિવિધ ઔષધિઓ એકત્ર કરી ધર્મશાળાનાં દ્વારે આવે છે અને ખૂબ સસ્તે વેચી જાય છે જંગલમાં કામ કરનારા વાંસ અને ઈમારતી લાકડામાંથી સારી કમાણી કરે છે. ગિરિરાજ પર ચાહ તથા ફળના ખગીચા છે, ઘણા આખાદ છે અને માલીકને ઘણા લાભ આપે છે.

[૪]

ગિરિરાજે પહોંચવાના માર્ગો

જ્યારે તીર્થયાત્રા ચળપાળા થતી, ત્યારે આ ગિરિરાજે પહોંચવાનું કામ ઘણું કઠિન ગણાતું, કારણ કે રસ્તામાં ઘણાં નદી-નાળાં-જંગલ આવતાં, તદ્દન અજાણ્યા પ્રદેશો વટાવવા પડતા, રસ્તામાં ચોર લૂંટાફેનો ભારે લય રહેતો અને તેથી ચોકિયાત વગેરે પશુ રાખવા પડતા. આ યાત્રા એકલ-દોકલથી તો થઈ શકતી જ નહિ. સારો સાથ-સથવારો હોય તો જ થઈ શકતી અને તેથી સંઘની સાથે યાત્રા કરવાનું વિશેષ અનુકૂળ ગણાતું.

સંઘને પશુ રસ્તામાં જે નાનાં નાનાં રાજ્યો આવે તેમની સંમતિ મેળવવી પડતી. તેમનું નક્કી કરેલું ઠાણ આપવું પડતું અને તેમને ભેટ સોગાદો આપીને રાજી કરવા પડતા પં. સૌભાગ્યવિજયજીએ એ સમયનું ચિત્ર તીર્થમાળામાં આ પ્રમાણે દોર્યું છે:

ઝરીઈ વનવૃક્ષ ઝાઝા રઘુનાથસિંહ મહારાજ હો; સુંદર સુણબ્યોજી;

સોમદાસ ગુણગ્રાહી સંપત્તિ સાફ રાહિ હો. સું. ૧૫

જર જાતિ તિહાં દિવાણુ ભર બેસે સલા ખંઠાણુ હો; સું.

જામે જે કોઈ આવે અદ્દો લઈ આગે બોલાવે હો. સું. ૧૬

ભીંતાર લેવે રાજ સુંડકાથી હોવે તાજ હો; સું.

વિચમે ફિરે રે દલાલ આવક સોં કરે લાલપાલ હો. સું. ૧૭

પારસનાથના માલ્યા અમે છું પ્રભુના રખવાલા હો; સું.
 સંઘ લેઈ તુમે આવ્યા ઘો અમને જે કંઈ લાવ્યા હો. સું. ૧૮
 કતરાસું આવ્યા ઉલ્લાસ તિહાં તીરથરાયનો વાસ હો; સું.
 કૃષ્ણસિંહ નામે રાજા પરતાપી સખત દિવાએ હો. સું. ૧૯
 કહે રાજા કિરિયા કીધી યાત્રા દેખી મનસા લીધી હો; સું.
 તીરથ એ પવિત્ર તુમહારો સમ્મેદ શિખર જુહારો હો. સું. ૨૦
 હમ સેવક તીરથના તિણુ કારણુ કીજે જતના હો, સું.
 અમ હાસલ દીજે હાંણુ અવરાંસુ નહિ તાંણુ હો. સું. ૨૧

પં. સૌભાગ્યવિજયજી જે સંઘ સાથે આવ્યા હતા, તે પ્રથમ મુશિંદાખાદ ગયો હતો, ત્યાંથી કાસમ બજાર વગેરે થઈ પાછા વળતાં વર્ધમાન (બરદાન), બકૂલેસર, પંચેટ, રઘુનાથપુરા, ખિંદા અને દામોદર નદી થઈ ઝરિયા આવ્યો હતો. એ વખતે ઝરિયાની આસપાસ ઝાડી ઘણી હતી, અને ત્યાં રઘુનાથસિંહ નામનો રાજા હતો. તેને સોમદાસ નામનો દીવાન હતો. તે સમેતશિખરજીની યાત્રાએ જતાં જે કોઈ યાત્રી અહીં આવે તેને અડધો રૂપિયો લઈને આગળ જવા દેતો. (એ વખતનો અર્ધો રૂપિયો એટલે આજના લગભગ દશ રૂપિયા !) રાજા ખાનગીમાં મુંડિયા વેરો પણ લેતો અને એ રીતે ઘણા પૈસા ભેગા કરતો. વચમાં દલાલો પણ ક્રયા કરતા. કાશી, પ્રયાગ, મથુરા વગેરેમાં પંડ્યાઓ હોય છે, તેવા જ આ દલાલો હશે ! તેઓ યાત્રાળુઓને કહેતા કે ‘અમે તો પાર્શ્વનાથ ભગવાનના પાળેલા રખેવાળો છીએ અને તમે તેમની યાત્રાએ જવાનો સંઘ લઈને આવ્યા છો, માટે જે કંઈ લાવ્યા હો, (તેમાંથી થોડું) અમને આપો.’

ત્યાંથી કતરાસુ એટલે કતરાસગઢ આવ્યા. ત્યાં કૃષ્ણસિંહ નામનો રાજા હતો. તે યાત્રાળુઓને-સંઘને એમ કહેતો કે ‘આ સમ્મેતશિખર તીર્થ તમારું છે, માટે તેની સુજોથી યાત્રા કરો, પણ અમે આ તીર્થના સેવક છીએ, તેથી અમારું ફાણુ અમને આપો. અમે તેથી વિશેષની આશા રાખતા નથી,’ વગેરે.

ઇસરી એટલે પાર્શ્વનાથ હીલ સ્ટેશનથી ૩ માઈલ નીમીયાઘાટ છે, ત્યાંથી ૯ માઈલ ટોપચાચી છે અને ત્યાંથી ૨ માઈલ પર કતરાસગઢ આવેલું છે. એટલે ઇસરીથી તે ૨૪ માઈલ છેટે આવેલું છે. ત્યાંથી ૬ માઈલ કરકેન્દ્રા અને ત્યાંથી ૪ માઈલ ઝરિયા છે. એટલે ઝરિયા અને કતરાસગઢ વચ્ચે માત્ર દશ માઈલનું જ છેટું છે. તેમાં રાજ્યની સરહદ બદલાય અને નવા રાજ્યને કર, વેરો કે મુંડકું જે કંઈ ત્યાં લેવાતું હોય તે આપવું પડે.

આ ધનલોભી નાના નાના રાજાઓ કોઈવાર સંઘને બદલાનતથી રોકી લેતા અને

તેમને માર્ગ ખતાવવા આગળ ચાલતા નહિ. આવો એક પ્રસંગ પ. જશકીર્તિએ
' સમ્મેતશિખર-રાસ 'માં નોંધ્યો છે. તે આ પ્રમાણે:

‘ આગરાના સુપ્રસિદ્ધ સંઘપતિ કુંવરપાલ અને સોનપાલ લોઠાએ સં. ૧૬૭૦ માં
શ્રી સમ્મેતશિખરજીનો સંઘ કાઢ્યો હતો. સાથે ૫૦૦ સુલટે હતા. તેઓ પટણા-નવાદા
થઈ સખર નગર પહોંચ્યા. ત્યાં રામદેવ રાજાના મંત્રીએ સ્વાગત કરી સારાં સ્થાનમાં કેરો
આપ્યો. સંઘપતિએ રાજાને મળી યાત્રા કરાવવાનું (યાત્રાર્થે આગળ માર્ગ દર્શાવવાનું)
કહ્યું. આ રાજા બ્રાહ્મણ હતો. તેણે કહ્યું: ‘ બે-ચાર દિવસમાં જ આપ થાકી ગયા ?
આપની પહેલાં જે જે ઓટા સંઘપતિએ આવ્યા, તે તો અહીં મહિનો-મહિનો રહેલા
છે.’ સંઘપતિ એની મનોવૃત્તિ સમજી પાછા આવ્યા. અને ચાર મુકામ કરીને સિંહ
ગુફામાં શ્રી વર્ધમાન સ્વામીને વંદન કર્યું.’

‘ સંઘપતિએ વિચાર કર્યો કે આ બ્રાહ્મણ લોભી છે. સંઘને જોઈ તેની નજર ફરી
ગઈ છે. એટલે તેમણે નિશાન વગાડ્યું. લોઠાએ રાજાને સમજાવ્યો. સંઘપતિએ કહ્યું:
‘ અમને ઘણા દિવસો થઈ ગયા. પાલગંજ કંઈ પાસે નથી, અમને રસ્તો ખતાવો.’

રામદેવે કહ્યું: ‘ હું માણું તે મને આપો.’

સંઘપતિએ જણાવ્યું: ‘ જે માગશો તે આપીશ, પરંતુ બળજબરીથી કામ થશે
નહિ. કંઈક અત્યારે લ્યો, કંઈક પછીથી. ’ રામદેવે કહ્યું: ‘ પછીથી શું બને ? અત્યારે જ
આપી દો.’ સંઘપતિએ કહ્યું: ‘ તમે તમારા કોલથી ચૂકી ગયા. તમને ધિક્કાર છે !
તમારા મસ્તક પર પગ મૂકીને પાલગંજ જાઉ તો મને એસવાલ સમજાવો.’

આગળના જમાનામાં સંઘપતિએ કેવા નિકર અને વીર હતા, તે આથી સમજાય
છે. તેઓ ધનનો ઉદાર હાથે વ્યય કરતા અને પ્રસંગ આવ્યે જાનને જોખમમાં મૂકીને
પણ યાત્રિકોનું રક્ષણ કરતા.

સંઘપતિએ આવીને પ્રયાણની તૈયારી કરી, રાણીએ રામદેવને બહુ ઠપકો આપ્યો,
ત્યારે એણે સંઘપતિને મનાવવા મંત્રીને મોકલ્યો. મંત્રીએ ઘણો અનુનય-વિનય કર્યો,
પણ સંઘપતિએ તેને દોરો જવાબ આપી દીધો.

સંઘપતિ પાછા નવાદા આવી મીરજા અબ્દુલ્લાને મળ્યા. તેણે કહ્યું: ‘ કોઈ ફીકર
નહિ. ગોમાનો રાજા ત્રિલોકચંદ્ર ખૂબ હોશિયાર છે, તેને ખાલાવું છું.’ મીરજાએ તત્કાલ
પોતાનો મેવડો ફૂત મોકલ્યો. રાજા ત્રિલોકચંદ્ર મીર્જાનો પત્ર વાંચી આહુલાહિત થયો
અને પોતાના માણસોને એકત્ર કરવા લાગ્યો. રાણીએ આ તૈયારી જોઈ કારણ પૂછ્યું.
આખરે તેણે સલાહ આપી કે ‘ રાજા રામદેવની સાફક તમે મૂર્ખતા ન કરશો. સંઘપતિ
ઘણા દાતાર અને આત્માલિમાની છે. તેમને યાત્રા કરાવવા માટે સન્માનપૂર્વક
લઈ આવજો. ’

રાજા ત્રિલોકચંદ્ર પોતાનું સૈન્ય લઈને મીરજ પાસે પહોંચ્યો. મીરજએ એને સંઘપતિ પાસે લઈ જઈને કહ્યું : ' આ મોટા વ્યાપારી છે. એમની પાસે હજારો (દિલ્હીના બાદશાહ)ના હાથનું ફરમાન છે. એમને કોઈ કંઈ આપશે તો અમારો ગુનેગાર થશે. ' રાજાએ કહ્યું : ' કોઈ ચિંતા ન કરો. યાત્રા કરાવીને નવાદા પહોંચાડી દઈશ. એમને એક દમડીનું પણ નુકશાન નહિ થાય. જો નુકશાન થશે તો હું ભરપાઈ કરી દઈશ. ' આ સાંભળીને સંઘપતિએ મીરજ તથા રાજાને વસ્ત્રાલંકાર, દોડા, સોનૈયા, જહાંગીરી રૂપિયા તથા ઉત્તમ ખાદ્યાદિ પદાર્થોથી સંતુષ્ટ કર્યા. ત્યાંથી રાજાની સાથે સંઘપતિએ સંઘસહ પ્રયાણ કરીને પાંચ ઘાટી ઝોળંગીને સફુશલ ગોમા નગર પહોંચ્યા. ત્યાંથી રાજાએ સુખપૂર્વક યાત્રા કરાવી. '

આ ઉપરથી તે વખતની સ્થિતિનું સ્પષ્ટ ચિત્ર આપણી નજર સમક્ષ આવી જાય છે.

પરંતુ આજે પરિસ્થિતિ પલટાઈ છે અને પ્રવાસનાં સાધનો વધ્યાં છે. રેલ્વે, મોટર, વિમાન વગેરેમાં ઝડપી પ્રવાસ થઈ શકે છે. તેથી આ ગિરિરાજે પહોંચવાનું કામ એટલું અઘરું રહ્યું નથી. ઇચ્છા હોય તો એકલો માણસ પણ તેની યાત્રા કરી શકે છે.

આગળના જમાનામાં એમ મનાતું કે પાલગંજ પહોંચ્યા એટલે પારસનાથ પહોંચ્યા, સમેતશિખરજી પહોંચ્યા. તેથી ઉત્તર-પશ્ચિમથી આવનાર યાત્રાળુઓ પટણા, નવાદા અને ખડગવિહા થઈ પાલગંજ આવતા અને દક્ષિણ-પૂર્વ તરફથી આવનાર માનપુર, જયપુર અને નવાગઢ થઈ પાલગંજ આવતા. ત્યાંથી તેઓ આ ગિરિરાજની યાત્રા કરતા.

આ ગિરિરાજ ઉપર જવાના રસ્તા અનેક છે. ટોપચાચીથી પગદંડી રસ્તે માત્ર ચાર ગાઉ જ થાય છે. ચંદ્રપ્રભ સ્વામીની ટૂંકથી પણ ચડાય છે અને શુભ ગણધરની ટૂંકથી પણ રસ્તો નીકળે છે. આગળ આ બધા માર્ગોથી યાત્રા થતી પરંતુ અત્યારે તો બે જ રસ્તા પ્રસિદ્ધ છે : એક મધુવનથી ઉપર ચડવાનો, બીજો ઇસરી એટલે પાશ્વનાથ હીલ સ્ટેશનથી ઉપર ચડવાનો તેમાં મધુવનનું સ્થળ વધારે પસંદ કરવા યોગ્ય છે.

મધુવન પહોંચવા માટે પ્રથમ ગીરડી પહોંચવું પડે છે. તે એક નાનું રેલ્વે સ્ટેશન છે અને ત્યાં એક બાલુ લખીસરાઈ સ્ટેશનથી અને બીજી બાલુ કલકત્તાથી પહોંચી શકાય છે. રેલ્વેની ઊંડો ગાઈડ તથા નકશો જોવાથી આની વધારે સમજણ પડવા સંભવ છે.

ગીરડી

ગીરડી સ્ટેશનની સામે જ આદિશાન શ્વેતાશ્વર નૈવ ધર્મશાળા છે. તે સં. ૧૯૩૪ માં મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયજહાદુર ધનપતિસિંહજીએ ણનાવેલી છે. તેમાં ઉત્તરવાની સારી સગવડ છે. તેમાં પ્રવેશ કરતાં જ હાળા હાથે મુંદર મંદિર છે. તે સં. ૧૯૪૨માં

મુશિંદાખાદ નિવાસી રાયખહાદુર બુધસિંહજીએ બનાવેલું છે. તેમાં નાગકૃષ્ણવાળા શ્રી સુપાર્થનાથ ભગવાન આરસની છત્રી નીચે બિરાજમાન છે પાસે બગીચો છે. તેમાં શુલાબ, ચમેલી, જાંબ, બુધ, ગુલકાવદી વગેરે તરેહ તરેહના પુષ્પો થાય છે અને તે રાજ પૂજામાં પ્રભુજીને ચડે છે.

સાધુ-સાધ્વીઓ રાજગૃહી, પાવાપુરી વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરીને નવાહા અને કોડારમાના માર્ગે અહીં પહોંચી શકે છે.

ગીરડી ગામ બહુ મોટું નથી, પણ ખાવા-પીવાની બધી વસ્તુઓ મળી શકે છે. નજીકમાં કોલસા અને અખરખની ખાણો હોવાથી ઉદ્યોગનું કેન્દ્ર છે. તેનું મુખ્ય નિશાન એ છે કે ગામની ચારે બાજુ રેલવેના પાટા પથરાયેલા છે અને સવાર-સાંજ ધૂમાડો ખૂબ રહે છે. પ્રથમના જમાનામાં ગામની આસપાસ ખાગ, બગીચા, વૃક્ષઘટાઓ કે લીલાંછમ ખેતરો નજરે પડતાં અને તે દિલ તથા દિમાગને ખૂબ શાંતિ આપતાં. આજે જમાનો ઉદ્યોગનો છે, વધારે અર્થોત્પાદનનો છે, એટલે આવાં દશ્યો નજરે પડે છે. અહીં એટલું જણાવવું યોગ્ય થઈ પડશે કે અર્થોત્પાદનની ધૂનમાં આપણે ઘણું શુમાવ્યું છે, ખાસ કરીને ચિત્તની શાંતિ ! એ તો ધર્મારાધનથી જ પ્રાપ્ત થઈ શકે અને ધર્મારાધનનું એક પ્રબળ અંગ તીર્થયાત્રા છે.

ગીરડીથી મધુવન અઢાર માઈલ દૂર છે. ત્યાં જવા માટે પાકી સડક છે. વાહનમાં ગાડાં, બસ, ટેકસી વગેરે મળે છે. આ આખોયે માર્ગ ખૂબ રળિયામણો છે, એટલે યાત્રાળુનું મન પ્રસન્ન થાય છે. અને હવે એક મહાન શાંતિદાયક સુંદર સ્થાન તરફ જઈ રહ્યા છીએ, તેનું ભાન કરાવે છે.

ઋજુવાલિકા નદી

ગીરડીથી દશ માઈલ દૂર વરાકડ નામની એક સરિતા માર્ગમાં આવે છે. તેના પર પૂલ બાંધેલો છે. આ પુલની એક બાજુ નાની શ્વેતામ્બર જૈન ધર્મશાળા છે અને તેની પાછળ શ્રી વીર પરમાત્માનું નાતું મંદિર છે. બાજુમાં વરાકડ નામનું નાતું ગામડું છે, ત્યાંથી જોઈતી વસ્તુઓ મળી રહે છે. અહીં પૂજારી તથા માળી બધા વખત રહે છે. બધી વ્યવસ્થા મધુવન જૈન શ્વેતામ્બર કોઠી તરફથી રહે છે.

યાત્રિકો આ સરિતાને ઋજુવાલિકા માનીને તેની ભાવપૂર્વક સ્પર્શના કરે છે અને વીર પરમાત્માની ચરણપાદુકાનાં દર્શન કરતાં એ ભવ્ય પ્રસંગને યાદ કરે છે કે જ્યારે તેમણે ઋજુવાલિકા નદીના તટ ઉપર શામાક નામના ગૃહસ્થનાં ક્ષેત્રમાં કોઈ શુભ-અસ્પષ્ટ રહેલાં ચૈત્યની નજીક, શાલ વૃક્ષની નીચે, છઠ્ઠી તપશ્રયાપૂર્વક, ઉત્કટિકા સને, વૈશાખ સુદિ ૧૦ દિવસે, તૃતીય પ્રહરે કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી હતી.

ચરણપાદુકા પર જીર્ણોદ્ધારનો લેખ આ પ્રમાણે જોવામાં આવે છે :

‘ઋજુવાલિકાનદીતટે ક્ષ્યામાકકુદુમ્બી (વિ) ક્ષેત્રે વૈશાખ શુકલ ૧૦ તૃતીયપ્રહર કેવલ-
જ્ઞાન કલ્યાણિક સમગ્રસરણમભૂત મુર્શિદાવાદ વાસ્તવ્યપ્રતાપસિંહ તદ્ભાર્યા મહેતાવકુંવર
તત્પુત્ર લક્ષ્મીપતિસિંહ વહાદુર તત્કલિષ્ઠભ્રાતા ઘનપતિસિંહ વહાદુરેણ સ. ૧૯૨૦ વર્ષે જીર્ણો-
દ્ધાર (શા) રં (રઃ) કારાપિતં (તઃ) ॥’*

આ પરથી એમ જણાય છે કે રા. બ. ઘનપતિસિંહજીએ સં. ૧૯૩૦માં આ
તીર્થસ્થળનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. મૂળમંદિર સંબંધી એમ લાગે છે કે જગત્પ્રેટે
ઓગણીસમી સદીનાં પ્રથમચરણમાં મધુવનમાં એક મોટી કોઠી તથા ધર્મશાળા બનાવી
તેમાં મોટા સાત જિન પ્રાસાદો કરાવ્યા, તેની ચારે બાજુ કિલ્લો કરાવ્યો અને તેની
બહાર ક્ષેત્રપાળ લોભિયાજીતું મંદિર બનાવ્યું. એ વખતે જ કે લગભગ એ અરસામાં
બંધાયું હશે અને તેમાં ચરણપાદુકા સ્થાપી હશે, કારણ કે પહેલાં આ સ્થાનને ઋજુ
વાલિકા તરીકે ઓળખવાનાં કેઈ સ્પષ્ટ પ્રમાણો પ્રાપ્ત થતાં નથી.

મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી (ત્રિપુટી) એ જૈન તીર્થોના ઈતિહાસમાં આ સ્થાન ઋજુ-
વાલિકા હોવાનો અભિપ્રાય ઉચ્ચાર્યો છે,^x પણ તે અંગે સાધક-બાધક અનેક પ્રમાણોનો
સંભાળભર્યો વિચાર કરવાની જરૂર છે. તે અંગે પ્રાચીન તીર્થભાળામાં આ પ્રમાણે
ઉલ્લેખો થયેલા છે :

(૧) સમ્મેતશિખર આગલિવીસ કોસ, રજુવાલુકા નર્ધ પાસર્ધ;

જે ભીય ગામ વિસાલતુ, જય જય જે૦

વર્ધમાન તિંહા નાણુ ભણી જર્ધ, સુમુખિ જિનવર વીર નમી જર્ધ,

આણી ભાવ રસાલતુ, જય જય જે૦

ઈમ સુણીઈ લોકથી વાત, તિહાં જર્ધનર્ધ કીધી નામ,

ઈહાંથી કીજઈ ધ્યાનતુ, જય જય જે૦

પં. શ્રી હંસસોમ

(૨) ગિરિ આગિં કોશે બારે, ઉપરિથી દેવ જુહારે;

રિજુવાલુઅ જ ભી ગામ, વીરહ જિન દેવળ ઠામ.

પં. શ્રી વિજયસાગર

(૩) સમ્મેતશિખરથી જિમણુઈ પાસ, જંભીય ગામ અછઈ બહુંવાસ;

રિજુવાલિકા નદી નર્ધ તીર, કેવલ પાન્ક શ્રી મહાવીર.

પં. શ્રી જયવિજય

* અહીં કોસમાં મૂકેલાં અક્ષરો અમારા છે, જે શુદ્ધ પાઠ અચરે છે.

(૪) ગિરિથી દૂરે દક્ષિણ દિશિ, દેખિઈ રિબુવાલુકારે નામ;
દામોદર ભટની હરાણાં વહે, વીર જિન કેવલ ઠામ.

પં. શ્રી સૌભાગ્યવિજય

પં. શ્રી હંસસોમજી એમ જણાવે છે કે સમ્મેતશિખરથી વીશકોશ દૂર ઝાલુ-વાલિકા નદી છે અને ત્યાં જંલિય ગામ છે, એમ લોક મુખેથી જાણી અમે તેની યાત્રા કરી. પં. શ્રી વિજયસાગરજી આ સ્થાનને સમ્મેતશિખરજીથી બાર કોશ દૂર બતાવે છે. પં. શ્રી જયવિજયજી તેનું અંતર બતાવતા નથી પણ તે જમણી બાજુ હતી એવો નિર્દેશ કરે છે અને પં. શ્રી સૌભાગ્યવિજયજી કહે છે કે ગિરિરાજથી દૂર હંમણાં જે દામોદર નદી વહે છે, તેજ ઝાલુવાલિકા નદી છે.

આ સંખંધી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરમાં પં.શ્રી દુધ્યાણવિજયજીએ 'જણાવ્યું' છે કે 'આ ઉલ્લેખોથી ભગવાનની કેવળકલ્યાણકની ભૂમિનો નિશ્ચિત પત્તો લગાડવો કઠણ છે. આજકાલ જ્યાં સમ્મેતશિખરની પાસે કેવલભૂમિ બતાવવામાં આવે છે, તેની પાસે ન તો ઝાલુવાલિકા અથવા એનાથી મળતાબુક્ત નામવાળી કોઈ નદી છે અને ન જંલિયગામ અથવા એના અપભ્રંશ નામનું કોઈ ગામ છે. સમ્મેતશિખરથી પૂર્વ-દક્ષિણ દિશામાં દામોદર નદી આવે પણ છે, પરંતુ ઝાલુવાલિકા અથવા ઉબુવાલિકા નદીનો કયાંઈ પત્તો નથી, હા. ઉક્ત દિશામાં 'આજી' નામની એક મોટી નદી અવશ્ય વહે છે, જે આ આજીને જ ઉબુવાલીયા આની લેવામાં આવે તો બુદ્ધિ વાત છે, પરંતુ એક વાત અવશ્ય વિચારણીય છે કે આજી એક મોટી અને આ નામથી પ્રસિદ્ધ પ્રાચીન નદી છે. 'સ્થાનાંશસ્ત્ર'માં ગંગાની પાંચ સહાયક મોટી નદીઓમાં આની 'આજી'એ નામથી જ પરિગણના કરવામાં આવી છે. આથી આજીને ઉબુવાલિકાનો અપભ્રંશ માનવો ઠીક નથી. એક વાત એ પણ છે કે આજી અથવા દામોદર નદીથી પાવા-રાધ્યમાં જ્યાં ભગવાનનું બીજું સમવસરણ થયું હતું, તે લગભગ ૧૪૦ માઈલ દૂર પડી જાય છે. જ્યારે શાસ્ત્રોમાં ભગવાનનાં કેવલજ્ઞાનનાં સ્થાનથી મધ્યમાં ૧૨ યોજન દૂર બતાવી છે. 'આવશ્યક ચૂર્ણિ'ના લેખાનુસાર ભગવાન કેવલી થયા એ પહેલાં ચંપાથી જંલિય મંડિય, છમ્માણી થઈને મધ્યમા ગયા હતા, અને મધ્યમાંથી પાછા જંલિય ગમમાં ગયા હતા. જ્યાં ભગવાનને કેવળજ્ઞાન થયું હતું. આ વિહારવણું નથી સમજાય છે કે 'જંલિય ગામ' અને 'ઝાલુવાલિકા' નદી મધ્યમાના રસ્તામાં ચંપાની પાસે જ કયાંક હોવાં જોઈએ. જ્યાંથી ચાલીને ભગવાન એક રાતમાં જ મધ્યમા પહોંચ્યા હતા. આથી બાર યોજનનો હિસાબ પણ ઠીક ખંધ બેસે છે.'

તાત્પર્ય કે જેને આજે ઝાલુવાલિકા માનવામાં આવે છે અને તેનાં કિનારે શ્રી મહાવીરસ્વામીનું મંદિર છે, એ સ્થાપનાતીર્થ છે. અદ્વી' એટલી સ્પષ્ટતા કરવી ઉચિત

ગણુશે કે જે આત્માથી છે, આત્મકલ્યાણનો અભિલાષી છે, તે તો આ સ્થાપના તીર્થ-
માંથી પણ આત્મકલ્યાણની અદ્ભુત પ્રેરણા અવશ્ય મેળવી લેવાનો. મૂર્તિ એ જિનેશ્વર
દેવની સ્થાપના છે, પરંતુ આત્માથીઓ તેમાંથી આત્મકલ્યાણની કેટલી પ્રેરણા મેળવી
લે છે ?

ઋગ્વેદિકાથી મધુવન જતાં રસ્તામાં ચોતરફ જંગલ આવે છે. વચ્ચે અનેક
રસ્તાઓ નીકળે છે, તેથી લોભિયાના સાથ વિના આડમાર્ગે જવું ઉચિત નથી.

[૫]

મધુવન અને ઇશ્વરી

મધુવન ચાર અક્ષરનું કેવું સુંદર નામ છે ? તેની આસપાસ મધુરતા વેરતાં
વિવિધ વૃક્ષોની વિશાળ ઘટાઓ આવેલી છે, એટલે જ તેનું 'આવું' નામ પડેલું છે.
આપણા પૂર્વજો નામ પાઠવામાં ઘણા કુશળ હતા, એમાં કેને સંદેહ છે ? અમને તો
નથી જ. અહીંના લોકો વનાં સ્થાને બે બોલે છે અને આગળના અને ઉચ્ચાર પહોળો
કરે છે, એટલે મધુવનનાં સ્થાને 'મોધુવન' એવો શબ્દ પ્રયોગ પણ સાંભળવામાં આવે છે.

મધુવન ગામ ગિરિરાજથી માત્ર એક ક્ષેત્રીંગના અંતરે આવેલું છે, એટલે ત્યાં
પહોંચતાં જ ગિરિરાજની પવિત્ર છાયામાં આવી ગયાનો આનંદ હૃદયમાં ઉછળવા લાગે છે.
શ્રી શત્રુઙ્ગય મહાર્ત્થની યાત્રામાં જે સ્થાન પાલીતાણાનું છે અને શ્રી ગિરનાર મહાતીર્થની
યાત્રામાં જે સ્થાન જૂનાગઢનું છે, તે જ સ્થાન શ્રી સરમેશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રામાં
મધુવનનું છે, તળેટીનાં સ્થન તરીકે મધુવન અસ્તિત્વમાં આવ્યા પછી શિખરજીની યાત્રા
વધારે સરળ અને સગવડભરી બની છે અને યાત્રિકોનું પ્રમાણ વધતું રહ્યું છે. આજે
દર વર્ષે આઠ-દસ સ્પેશલ ટ્રેન્નો તથા હજારો યાત્રાળુઓ અહીં આવે છે.

આ સ્થાન ક્યારે અસ્તિત્વમાં આવ્યું ? તે સંબંધી પણ થોડી વિચારણા કરીએ
સં. ૧૭૫૦ સુધીનાં તીર્થવર્ણનોમાં મધુવનનો તળેટી તરીકે ઉલ્લેખ થયેલો નથી, પરંતુ
ત્યાર પછી સં. ૧૮૩૫ મં પં. દયારૂચિ ગણિએ રચેલા સરમેશિખર રાસમાં તેનો
ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે થયેલો છે:

દેશ દેશના સંઘ મિલ આવે, બોલે જય જિન વીસરે;
પહાડી સફલ બોલાય પાલગંજે, લહી રાજની આશીષ રે.
સાંતલિયા પ્રભુ પાર્શ્વની મૂરત, બહુ ચોરછવ મંડાલુ રે;
પાલગંજસે પ્રભુજી લાવે, બોલે મુખ જય વાણુ રે.
સંઘસહુ મધુવનમે આવે, હરિ રહે પદ આવાસ રે;
મધુવનમે પ્રાસાદ પ્રભુકે, જિહાં યાયે પ્રભુ પાસ રે.

એટલે સં. ૧૮૩૫ માં આ સ્થાનને ગિરિરાજની તળેટી તરીકે પૂરી પ્રતિષ્ઠા મળી ચૂકી હતી એ નિશ્ચિત છે. પણ તે એકાએક તો નહિ જ બન્યું હોય. તેને કેટલોક સમય જરૂર લાગ્યો હશે. સં. ૧૮૨૫ માં અહીં મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા થયાનું વર્ણન ઉક્ત રાસમાં આવે છે અને સં. ૧૮૦૬ માં બાદશાહ અહમદે પ્રથમ જગત્શેઠ મહતાબ રાયને મધુવન, કોઠી, જયપાલનાળું વગેરે ભેટ આપ્યાનો ઉલ્લેખ છે. એટલે સં. ૧૮૦૬ માં પણ આ સ્થાનની તળેટી તરીકે પ્રતિષ્ઠા બમવા માંડી હશે અને ત્યાં તીર્થની રક્ષા તથા યાત્રાળુઓની સગવડ માટે કોઠી સ્થપાઈ ગઈ હશે. તેથી અઢારમી સદીના અંતભાગે આ સ્થાનનો વિકાસ શરૂ થયો, એવું અનુમાન કરીએ તો અનુચિત નહિ ગણાય.

‘પ્રથમ પાલગંજ આવીને જ શિખરજીની યાત્રા થાય’ એવો સંસ્કાર લાંબા વખતથી જૈન સમાજમાં દઢ થયેલો હતો, તેથી યાત્રિકો પાલગંજ થઈને મધુવન આવતા અને એ વખતે મોટા ઉત્સવપૂર્વક શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ સાથે લાવતા. પછી તેની મધુવનનાં મંદિરોમાં સ્થાપના કરીને વિશેષ મહોત્સવ કરતા. પરંતુ સમયનાં વહેણ સાથે પાલગંજ થઈને મધુવન આવવાનું ઓછું થતું ગયું. અને ગિરડીમાં રેલ્વે સ્ટેશન થયા પછી, તેમજ ત્યાંથી મધુવન પહોંચવાની સીધી સડક બંધાયા પછી તો પાલગંજ છેક જ વીસરાઈ ગયું. આજની પ્રજાને તો પાલગંજ ક્યાં આવ્યું ? કે એક કાળે તેની કેટલી મહત્તા હતી ? તેની પણ ખબર નથી !

મધુવનમાં કિલ્લેબંધ આલીશાન જૈન શ્વેતામ્બર કોઠી છે. તેમાં મુનીમ, ગુમાસ્તા, નોકરચાકર, અપરાશી, ઘંટા-ઘડિયાળ, નોખતખાના બધો ઠાઠ રાજશાહી છે. આ કોઠીમાં વિશાળ ધર્મશાળા છે. વધારે સ્પષ્ટ ફહીએ તો ધર્મશાળાઓનો એક સમૂહ છે. તેમાંની એક ધર્મશાળા અમદાવાદવાળા હરકેર શેઠાણીએ બંધાવેલી છે, બીજી ધર્મશાળા મુર્શિદાબાદવાળા રાયબહાદુર લક્ષ્મીપતિસિંહજીએ બંધાવેલી છે અને બીજી નાની નાની જુદા જુદા ગૃહસ્થોની સખાવતથી બંધાવાયેલી છે. સેંકડો યાત્રાળુઓ એક સાથે ઉતરી શકે એમ છે. વાસણુ-ગોદડાં વગેરે જે જોઈએ તે મળી શકે છે.

ધર્મશાળામાં આગળ જતાં આ તીર્થની પેઠી આવે છે. તેનો, આ ધર્મશાળાઓનો, બાબુમાં આવેલાં મંદિરોનો તથા ગિરિરાજ પર આવેલાં તમામ દર્શનીય સ્થાનોનો વહીવટ અભ્યગંજનિવાસી મહારાજ બહાદુરસિંહજી દ્વેષિયા કરે છે.

પાસે એક ઉમદા બગીચો છે. તેમાં તરેહ તરેહનાં સુગંધી પુષ્પો થાય છે અને તે રોજ દેવપૂજનમાં વપરાય છે.

તેની નજીકમાં જ અગિયાર મંદિરોનો એક મોટો સમૂહ છે, તે તીર્થાધિરાજની એક ટૂંક હોય એવો લાગે છે. તેમાં સુખ્યતા શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથ મંદિરની છે.

આ મંદિર જગતશેકે ઘણો ધનવ્યય કરીને બંધાવેલું છે. તેમાં લગભગ ત્રણ ફૂટ મોટી શ્રી શામળિયાલ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ બિરાજે છે. તેની એક બાજુ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની તથા બીજી બાજુ શ્રી શીતલનાથ ભગવાનની શ્વેત પ્રતિમાઓ છે. આ ત્રણે પ્રતિમાઓ પર સં. ૧૮૭૭ થી માંડીને ૧૮૮૮ સુધીના લેખો છે. આ મંદિરની આસપાસની દીવાલો પર તીર્થના નકશાઓ તથા કમાનો પર વિવિધરંગી વેદબુદ્ધાઓ છે.

આ મંદિરની ડાબી બાજુએ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે, તે મુર્શિદાબાદની એક ભાગ્યવંત શ્રવિકાએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ પર ૧૮૭૭માં શ્રી જિનહર્ષસૂરિદ્વારા પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે. ઉપરના માળે ચૌમુખ સુપાર્શ્વનાથલ બિરાજમાન છે.

ત્રીજું મંદિર શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીનું છે. તે મુર્શિદાબાદનિવાસી બાબુ જયરૂપલ હરખચંદલ નવલખાએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ પર સં. ૧૮૮૮ માં ખરતરગચ્છીય શ્રી જિન-ચંદ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ છે.

ચોથું મંદિર શ્રી પાર્શ્વનાથનું છે, તે કલકત્તાનિવાસી જૈહરી ભેરુદાનલનું બંધાવેલું છે મૂર્તિ પર સં. ૧૯૧૦ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

પાંચમું મંદિર પણ શ્રી પાર્શ્વનાથનું છે, તે કાનપુરનિવાસી ભંડારી રૂગનાથ-પ્રસાદલએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ પર સં. ૧૮૫૪ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે,

છઠ્ઠા મંદિરમાં વીશ જિનપતિઓની ચરણપાદુકા છે. આ મંદિર પાછળથી બંધાવેલું છે.

સાતમું મંદિર શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથનું છે, તે મિરજાપુરના ભાગ્યશાળી શ્રાવકે બંધાવેલું છે. તેમાં શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથની શ્વેત સુંદર પ્રતિમા બિરાજમાન છે. તેના પર સં. ૧૮૬૭ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે. આ મંદિરના ઉપરના માળે શ્રી સંભવનાથ ભગવાન બિરાજમાન છે.

આઠમું મંદિર શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથનું છે, તે મિરજાપુરનિવાસી જૈહરી ધનસુખદાસનું બંધાવેલું છે. તેમાં લગભગ અઢી હાથ જાંચી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની સ્થાપ મૂર્તિ બિરાજમાન છે. મૂર્તિ નીચે ૧૮૬૭ માં પ્રતિષ્ઠા થયેનો લેખ છે.

નવમું મંદિર શ્રી સુપાર્શ્વનાથનું છે, તે બીકાનેરના શ્રાવકોએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ નીચે સં. ૧૯૦૦ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

દશમું મંદિર ગણધર શુભ સ્વામીનું છે. છે બાલુચર-મુર્શિદાબાદના શ્રાવકોએ બંધાવેલું છે. તેમાં શુભ ગણધરની લગભગ એક હાથ મોટી મૂર્તિ સાધુ સ્વરૂપમાં બિરાજમાન છે. તેની નીચે સં. ૧૮૫૫ માં શ્રી જિનહર્ષસૂરિ દ્વારા પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

અગિયારમું મંદિર શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથજીનું છે, તે મુર્શિદાબાદ નિવાસી બાબુ પ્રતાપસિંહજીએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ નીચે સં. ૧૮૮૮ માં શ્રી જિનયંત્રસૂરિ દ્વારા પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

સ્વેતામ્બર કોઠીની બહાર દરવાજાના નાકે વિશાળ વટવૃક્ષની નીચે તીર્થરક્ષક ભોમિયાજીનું મંદિર છે. તેમાં તીર્થ એટલે પહાડના આકારની એક લઘ્ય આકૃતિ છે, તેજ ભોમિયાજી. તે તીર્થ તથા યાત્રિકેનું રક્ષણ કરવામાં જાગતી જ્યોત મનાય છે. અને તેથી યાત્રિકો અહીં આવતાં જ પ્રથમ તેમને વંદન કરે છે. વળી જ્યારે તેઓ ગિરિરાજની યાત્રાએ જાય છે, ત્યારે અહીં વંદન કરીને જ જાય છે કે જેથી તેમની યાત્રા સુખરૂપ થાય અને રસ્તામાં ભૂલા પડાય નહિ કે કોઈ જાતની હેરાનગતિ થાય નહિ. યાત્રા કરીને પાછા ફરતાં પણ યાત્રિકો તેમને વંદન કરે છે, તે એટલા માટે કે તેમની કૃપાથી યાત્રા સુખરૂપ થઈ. એ વાત નિશ્ચિત છે કે અહીં ભોમિયાજીની સ્થાપના થયા પછી આ તીર્થની મહત્તા વધી છે.

આ મંદિરો ઉપરાંત ગામ બહાર પણ એક મંદિર છે, જે રાજા દેઢીનું મંદિર કહેવાય છે. તેમાં શ્રી સુધર્મા સ્વામીની મૂર્તિ બિરાજમાન છે.

ધર્મશાળા બહાર પાછળની બાજુ દાદાજીની છબી છે.

સ્વેતામ્બર કોઠીની એક બાજુ દિગમ્બર વીસપંથી અને બીજી બાજુ દિગમ્બર તેરાપંથીની કોઠીઓ છે. તેમાં ધર્મશાળા તથા મંદિર છે. આ બંને કોઠીઓ સ્વેતામ્બરોએ આ સ્થાનનો વિકાસ કર્યા પછી પાછળથી નંખાવેલી છે.

મધુવનથી ગિરિરાજ પર જવાનો રસ્તો સીધો છે. અહીં અશક્ત, બિમાર વગેરે માટે જોઈએ તે પ્રકારની ડોળીઓ ચળી રહે છે, પણ તેનો પ્રબંધ આગલા દિવસે કરી લેવો પડે છે ભાવે કોઠી તરફથી ખાંધેલા છે, છતાં યાત્રાળુઓની લીડ વખતે થોડા વધારે પૈસા આપવા પડે છે. નાનાં છોકરાંઓને તેડવા માટે મજૂર પણ મળે છે.

હાલમાં અહીં ભોજનશાળા ચાલે છે, એટલે યાત્રાળુઓને ખાવા-પીવાની સારી સગવડ રહે છે.

અહીંની સ્થાનિક પ્રજા ઘણી ગરીબ છે અને તે ધર્મશાળાના દ્વારે વિવિધ પ્રકારની મજૂરી કરવા ઊભી રહે છે. આમ છતાં યાત્રિકોએ તેને વસ્ત્ર વગેરેનું દાન કરવાની જરૂર છે.

ઈસરી

ઈસરીને પારસનાથ હીલ સ્ટેશન કહે છે. તે ઈ. આઇ. રેલ્વેનું એક નાનકડું સ્ટેશન છે, એટલે ત્યાં મેઇલ કે એક્સપ્રેસ ગાડીઓ ઊભી રહેતી નથી. તેથી તે મારફત

પ્રવાસ કરનારાઓએ આગળના મોટાં સ્ટેશને ઉતરી અહીં પેસેન્જર ટ્રેન દ્વારા આવવાનું રહે છે.

સ્ટેશન સામે જ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની ધર્મશાળા છે. ત્યાં મૂનીમ અને બીજા માણસો રહે છે, તે શિખરજી પહાડની પૂરેપૂરી વ્યવસ્થા રાખે છે.

અહીંથી નીમીયાઘાટના રસ્તે શિખરજી ઉપર શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની દૂકે પહોંચી શકાય છે. પરંતુ યાત્રિકોને મધુવનમાં રહેલાં જિનમંદિરોનાં દર્શનનો લાભ મળે તથા બીજી પણ અનુકૂળતા રહે તે માટે તેમણે ત્યાંથી ૧૪ મઈલ ખસેલો પ્રવાસ કરીને મધુવનમાં આવી જવું ઉચિત છે.

[૬]

યાત્રા અંગે જે બોલ

યાત્રા—તીર્થયાત્રા એ જીવન સુધારવાની જડીબુટ્ટી છે, જીવનને ઉન્નત બનાવવાનો અદ્ભુત કીમિયો છે, જીવનને શુદ્ધ-નિર્મળ-પવિત્ર બનાવવાનો અનુપમ ઉપાય છે. તેથી જ સર્વ મહાપુરુષોએ તેની અગત્ય સ્વીકારી છે અને તેને ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં અગત્યનું સ્થાન આપ્યું છે જૈન મહર્ષિઓનું તો સ્પષ્ટ દરમાન છે કે શ્રદ્ધાસંપન્ન વિવેકશીલ ક્રિયા-વિભૂષિત શ્રાવકોએ વર્ષમાં એક વાર તો નાના-મોટા કોઈ પણ તીર્થની યાત્રા અવશ્ય કરવી.

તીર્થ એ તરવાનું સાધન છે. શબ્દની વ્યાખ્યા પણ એ જ અર્થનું સૂચન કરે છે. ‘તીર્થતેડનેનેતિ તીર્થમ્ ।’ એટલે અહીં આવનારે એવી જ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ કે જે સંસારસાગર તરવામાં ઉપયોગી થાય તાત્પર્ય કે દાન, શીલ, તપ અને ભાવનું યથા-શક્તિ આરાધન કરી દેવું એ તીર્થયાત્રિકનું ખાસ કર્તવ્ય છે. સાથે એ પણ યાદ રાખવું કે કદી હિતારો જોઈએ તેવો ન મળે, સગવડમાં કંઈ ખામી હોય કે વાહન વગેરેનો પ્રબંધ સંતોષકારક ન થાય તો આકળા-ઉતાવળા થવું નહિ, પણ ખામોશી પકડવી અને જે છે તે જ ઠીક છે એમ માનીને સંતોષ ધારણ કરવો. ઈચ્છાપૂર્વક કષ્ટને સહન કરી દેવું એ ‘કાયકલેશ’ નામનું એક પ્રકારનું તપ છે. * એ કદી પણ ભૂલવું નહિ વળી ‘ઉતાવળા સો ખાવરા, ધીરા સો ગંભીર;’ એ ઉક્તિ પણ યાદ રાખવી. ધીરજ અને શાંતિથી જે કામ થાય છે, તે આકળા-કે ઉતાવળા થવાથી થતું નથી.

પાપનો—પાપકારી પ્રવૃત્તિનો તો અહીં પરછાયો પણ લઈ ન શકાય. કહ્યું છે કે—

અન્યસ્થાને કૃતં પાપં, તીર્થસ્થાને વિનश्यति ।

તીર્થસ્થાને કૃતં પાપં, વજ્રલેપો ભવિष्यति ॥

* ખાલ તપના ૭ પ્રકારો છે : (૧) અયુસય, (૨) ઉનોઃરિકા, (૩) જલસંલેપ, (૪) રસપાન, (૫) કાયકલેશ અને (૬) સંહીનના,

‘ અન્ય સ્થાને કરાયેલું પાપ તીર્થસ્થાનમાં નાશ પામે છે, જ્યારે તીર્થસ્થાનમાં કરેલું પાપ વળલેપ જેવું બની જાય છે ’ તાત્પર્ય કે પછી એ પાપમાંથી છુટવાનો કોઈ ઉપાય રહેતો નથી, એટલે તેનું ફળ અવશ્ય ભોગવવું પડે છે.

પાપ સ્થાનકો અઠાર છે, તેમાં પાંચ પાપો ઘણાં મોટાં છે, તેનો તો અહીં અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ, અર્થાત્ કોઈ પ્રાણીની હિંસા કરવી નહિ, જૂઠું ખાલવું નહિ. ચોરી કરવી નહિ, અપ્રહ્મનું સેવન કરવું નહિ તથા પરિથક્ષમાં મૂર્ચ્છિત થવું નહિ. આ પાપો થવાનું મુખ્ય કારણ મોજશોખ છે, એટલે તેનાથી દૂર રહેવું જોઈએ. વળી કલ્હ-કંકાસ કર્મબંધનનું કારણ છે, એટલે કોઈ સાથે લડાઈ-ઝડપો ન કરતાં સલુકાઈથી વર્તવું જોઈએ અને અહીં આવનાર સર્વે મારા સાધર્મિક બંધુઓ છે, એમ માનીને તેમની સાથે સ્નેહભર્યો વર્તાવ કરવો જોઈએ.

શ્રી હરિશ્ચંદ્રસૂરિજીએ પંચાશકમાં તીર્થયાત્રાને લગતાં છ કર્તવ્યોનો નિર્દેશ કર્યો છે. તે અનુસાર યાત્રિકે તીર્થભૂમિમાં આવીને યથાશક્તિ દાન દેવું જોઈએ અને પ્રભુનો ભંડાર ભરવો જોઈએ. યથાશક્તિ તપ કરવું જોઈએ, ઉચિત વેશભૂષા રાખવી જોઈએ (જેથી બીજા પર ખરાબ છાપ ન પડે) વાજિંત્રવાદન કરવું જોઈએ, સારગર્ભિત સ્તુતિ-સ્તોત્રો ખોલવા જોઈએ અને હર્ષમાં આવીને પ્રભુ સમક્ષ નૃત્ય કરવું જોઈએ.

અન્યત્ર મન, વચન, કાયાની પવિત્રતા જાળવવાનો ખાસ ઉપદેશ છે.

ખસ, આટલી સમજણ સાથે યાત્રિક ગિરિરાજની યાત્રા કરવા તત્પર બને. પરંતુ હજી અમારે મહત્ત્વની એક-બે વાત કહેવાની છે. યાત્રાની સફલતાનો ખરો આધાર શ્રદ્ધા અને ભાવોના ઉદ્ભાસ પર છે. તેથી યાત્રિકે પોતાનાં દીલને શ્રદ્ધાથી ભરી દેવું જોઈએ. અને તેમાં ઉદ્ભાસનો અતિરેક આણવો જોઈએ શ્રદ્ધા વિનાની યાત્રા એ શું યાત્રા છે? નહિ, નહિ, એ તો એક પ્રકારનું પરિભ્રમણ જ છે, ત્યારે ઉદ્ભાસ વિનાની યાત્રાને યાત્રા કહેશે ખરા? અમે તો તેને એક પ્રકારનો ફેગટ પરિભ્રમ જ ગણીએ છીએ.

દિલમાં શ્રદ્ધા હોય, ઉદ્ભાસ હોય, તો ગિરિરાજનું કઠિન આરોહણ પણ મનમાં ખેદ ઉપજાવતું નથી કે વિષાદનો અનુભવ થવા દેતું નથી. બધો સમય આનંદ આવે છે અને તેમાંથી અનેક પ્રકરના શુભ વિચારોનો-ભાવોનો જન્મ થાય છે. આ વસ્તુ મનોમાલિન્ય દૂર કરે છે. કુસંસ્કારોને હઠાવી દે છે અને પવિત્રતાનો પ્રવાહ વહેતો કરે છે.

શિખરજીની યાત્રા કારતક સુદિ ૧૫ થી ફાગણ સુદિ ૧૫ સુધીમાં વિશેષ પ્રમાણમાં થાય છે. ત્યાર પછી યાત્રાળુઓનું પ્રમાણ ઘટે છે. વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાંતિ-વિજયજી મહારાજે જૈન તીર્થ ગાઈડમાં જણાવ્યું છે કે ‘ ઘણા લોક એ વાતનો વિચાર કરે છે કે શિખરજીના પહાડમાં હરડાં, ખડેડાં, આંખળા, બીલામા, (તથા) વછનાજ વગેરે

એવી ઝેરી જડીબુટ્ટીઓ છે કે જેની અસર વૈશાખ-જ્યેષ્ઠ માસમાં અહીંના પાણી પર આવી જાય છે અને તેથી યાત્રીલોક મિમાર પડી જાય છે. પરંતુ આ વિચાર ખોટો છે. અમે કેટલીયે વાર ગરમીના દિવસોમાં અહીં આવી ચૂક્યા છીએ ખાસ મધુવનમાં તો મીઠાં પાણીના ઘણા ફરા છે, તેથી યાત્રીઓને કોઈ જાતની તકલીફ પડતી નથી. પહાડી ઝરણું પાણી પીવાની કોઈ જરૂર પણ નથી. જો પાણીની અસર આવા જ પ્રકારની હોય તો યાત્રીઓ અહીં દરેક વખતે આવ્યા કેમ કરે? સામાન્ય લોકોના કહેવાથી દોરવાઈ જવાની જરૂર નથી.

ફના વ્યાપારવાળાઓને કારતક-માગશરમાં કુરસદ હોતી નથી. ચોમાસામાં વરસાદનું કારણ હોય છે અને ગરમીમાં પાણી ખગડી જાય છે. તો ખતલાવે કે તીર્થયાત્રાએ ક્યારે જશે? પુત્ર-પુત્રીના વિવાહ અને જાનમાં વૈશાખ-જ્યેષ્ઠમાં પણ જાઓ છો, કોઈ ખડાનું ખતાવતા નથી અને તીર્થયાત્રામાં આવાં ખડાનાં સામે આવે છે. પરંતુ આ બધી ફીજીલ વાતો છે. જ્યારે દિલ માને ત્યારે યાત્રા કરો અને કોઈ જાતનો ભય રાખો નહિ.'

સ્પેશ્યલ ટ્રેનો દ્વારા આ પ્રદેશની યાત્રા કરવા આવનાર ટાર્ગેટી પૂર્ણિમના દીવસે કલકત્તાના સુપ્રસિદ્ધ ભવ્ય વરઘોડાનાં દર્શન કરીને સીધા અહીં આવવાનું પસંદ કરે છે, તેથી એ સમયે અહીં યાત્રાળુઓની ભારે ભીડ રહે છે. ત્યારપછી એ ભીડ ક્રમે ક્રમે ઓછી થાય છે. વળી પોષ દશમી એટલે પોષ વદી ૧૦ (ગુજરાતી માગસર વદી ૧૦) આવતાં યાત્રાળુઓની સંખ્યા વધે છે, કારણ કે તે દીવસે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું જન્મ-કલ્યાણક છે અને અહીં મોટો મેળો ભરાય છે.

યાત્રાના આ સમય દરમિયાન અહીં ઠંડી સારા પ્રમાણમાં હોય છે. ખાસ કરીને પ્રાતઃકાળના અગીયાર વાગ્યા સુધી તે વધારે હોય છે, એ વખતે સમીપવર્તી વૃક્ષઘટાઓમાંથી શીતળ પવનની લહરીઓ જોરદાર વહેતી હોય છે તથા ગિરિરાજ પરની માટી અને કાંકરા ઠંડા હિમ જેવા બની જાય છે, તેથી યાત્રાળુઓને માટે ઉચિત છે કે તેમણે શરીરે ગરમ કપડાં અને પગમાં કંતાનના જોડા પહેરવા તથા ભંચી-નીચી ભૂમિમાં ટેકો લઈ શકાય, અને ચડવાનું સુલભ બને તે માટે પોતાની પાસે લાકડી રાખવી.

ગિરિરાજની યાત્રામાં છ માઈલનો ચડાવ, છ માઈલની પ્રદક્ષિણા અને છ માઈલનો ઉતાર એમ કુલ ૧૮ માઈલ ચાલવાનું હોય છે, પણ માનસિક ઉત્સાહ તથા આસપાસનાં રમણીય દર્શોને લીધે તેનો વિશેષ પરિશ્રમ જણાતો નથી, આથી સારી તંદુરસ્તીવાળા કોઈપણ સ્ત્રી-પુરુષ તેની યાત્રા સારી રીતે કરી શકે છે. જેમની શક્તિ કે તૈયારી આ પ્રકારની ન હોય, તેમને માટે ડોલીઓ તૈયાર છે.

આરોહણ

કેટલાક પર્વતો પર પ્રાતઃકાળમાં વહેલાં ચડી શકાતું નથી, કારણ કે તે વખતે હિંસક પશુઓ લેટી જવાનો ભય રહે છે, પાવાગઢના પર્વત પર ખૂબ વહેલાં ચડતાં અમને વાઘનો લેટો થયો હતો અને દેવશુર-કૃપાએ જ તેનાં આક્રમણમાંથી ગચ્છા હતા. પરંતુ આ ગિરિરાજ પર પ્રાતઃકાળમાં વહેલાં ચડવાનું જ શરૂ થાય છે, કારણ કે રસ્તામાં હિંસક પશુઓ લેટી જવાનો ભલકુલ ભય નથી.

ભોમિયાળનાં મંદિરથી થોડે દૂર જતાં જ ગિરિરાજનું આરોહણ શરૂ થાય છે. અહીં આરોહણ અંગે બે શબ્દો લખીએ તો અનુચિત નહિ લેખાય.

આરોહણ એટલે જિંચે ચડવાની ક્રિયા જિંચે ચડવું એટલે નીચી ભૂમિકાઓને છોડી ઉપરની ભૂમિકાએ આવવું. વ્યવહાર અને પરમાર્થ ઉભયમાં આ ક્રિયાનું ઘણું મહત્ત્વ છે. સામાન્ય સ્થિતિનો મનુષ્ય આગળ વધે અને લક્ષ્મી તથા પ્રતિષ્ઠાની પ્રાપ્તિ કરે તો વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ એ જિંચે ચડ્યો ગણાય છે અને મિથ્યાત્વી સમક્રિતી બને, વિરતિ વંત બને તથા કષાયોને ક્રમશઃ જિતતો જાય તો પરમાર્થદૃષ્ટિએ એ જિંચે ચડ્યો ગણાય છે. ચૌદ ગુણસ્થાનકનો સમસ્તક્રમ આ દૃષ્ટિએ જ ચોળાયેલો છે અને તીર્થયાત્રામાં તે પુનઃ પુનઃ દૃષ્ટિ સમક્ષ રાખવાનો છે.

આરોહણમાં ઉત્થાન અને ઊર્ધ્વગમનનો સંકેત પણ રહેલો છે. જે ઉઠતો નથી કે ઉઠીને કામે લાગતો નથી, તે ઊર્ધ્વગમન કરી શકતો નથી. વળી કામે વળગ્યા પછી પણ જે પોતાનાં શારીરિકકાયિક બળને તેમાં રેડતો નથી તથા તે અંગે માનસિક ઉત્સાહ દાખવતો નથી, તેનું ઊર્ધ્વગમન થતું નથી. છેવટે માર્ગમાં આવતાં વિઘ્નોનો જય કરવા માટે પરાક્રમ પણ પૂરેપૂરું દર્શાવવું પડે છે અને તો જ ઊર્ધ્વગમનની આખરી મંજિલે પહોંચી શકાય છે. સર્વ જિનેશ્વરોએ આ વાત સ્વમુખે કહી છે અને તેમાં જૈનધર્મની મૂળ આવી સમાયેલી છે.

ઉપર ચડવા માટે સાંકડી પણ સુંદર સડક બાંધેલી છે, પરંતુ ગતિમાન ભુજંગની જેમ તે વાંકાચૂંકા વળાંકો લે છે અને લગભગ બે માઈલ સુધી આ પ્રકારે ચાલ્યા પછી તે યાત્રિકોને ગંધર્વનાળા આગળ લઈ આવે છે. આ નામની પાછળ શું રહસ્ય છુપાયેલું છે, તે અમે જાણી શક્યા નથી, પણ આવા રમણીય તીર્થસ્થાનમાં ગાંધર્વ અને હિન્નરૌનું આવવું સહજ છે. વૃક્ષ ઘટાઓ, નદીઓ, નિર્ઝરો તેમને ખૂબ ગમે છે, એટલે તેઓ આ નિર્ઝર-નાળાને કિનારે બેસી પોતાનું દિવ્ય સંગીત છેડતા હશે અને જિન વરોનાં ચરણને જીહ્વારી પોતાનાં સ્થાને સીધાવતા હશે.

અહીં સ્વેતાન્મર ધર્મશાળા છે, એટલે વિશ્રાંતિની ઈચ્છાવાળા યાત્રિકે થોડી વિશ્રાંતિ લઈ શકે છે. આ ધર્મશાળામાં ઉઠાળેલું પાણી તૈયાર રહે છે. તથા યાત્રા કરીને પાછા ફરનાર દરેક યાત્રાળુને ભાતું આપવાની વ્યવસ્થા છે, આથી તે ભાતાં તળેટી તરીકે પણ ઓળખાય છે. યાત્રિક સંઘો અહીં ચા-પાણીની વ્યવસ્થા રાખવા ઈચ્છે તો રાખી શકે છે અને વળતી વખતે થોડા સ્વયંસેવકોને રોડી કેઈ પણ યાત્રાળુ પાછળ રહી ગયો હોય તો તેને સાથે લઈ આવવાની પોતાની ફરજ અદા કરી શકે છે.

કેટલાક સાધુ-મુનિવરો સાંજે મધુવનથી નીકળી રાત્રિ અહીં ગાળે છે અને પ્રાતઃકાળમાં પાંચ-સાડા પાંચના સુમારે આરોહણની શરૂઆત કરે છે.

ગંધર્વનાળાતું પાણી વખણાય છે. તે મીઠું અને પાચક છે. ગરમીના દિવસોમાં રાત્રિના સમયે હિંચક પશુઓ પાણી પીવા આવે છે, પણ પાણી પીધને તેઓ પોતાના માર્ગે આલ્યા જાય છે. મનુષ્યોને જેમ તેમના તરફનો ભય લાગે છે, તેમ તેમને પણ મનુષ્યો તરફનો ભય લાગે છે, ખાસ કરીને માણસોનો અવરજવર વધુ થવા લાગે ત્યારે તેઓ ખૂબ ચેતતા રહે છે.

અહીંથી કઠિન આરોહણનો આરંભ થાય છે અને યાત્રિકનાં શારીરિક તથા માનસિક ખમીરની કસોટી થવા લાગે છે. જેઓ શરીર અને મનથી ખડતલ છે, તેઓ આ આરોહણ હોંશે હોંશે કરે છે અને આગળ વધવા માંડે છે, પણ જેઓ સુખશીલિયા છે અને દરેક અવસ્થામાં સગવડ-સરલતા-સુખની અપેક્ષા રાખનારા છે, તેઓ ‘ઓય બાપલિયા !’ કહીને ઊભા રહી જાય છે અને આગળ કેમ વધવું ? એની મુંઝવણમાં પડે છે એ વખતે નિકટવર્તી કઠિન ખડકો આ પોપલા મનુષ્યોને એમ કહેતાં સંભળાય છે કે ‘ઓ મહાનુભાવો ! આમ ઊભા કેમ રહી ગયા ? હજી પંચ લાંબો છે, માટે આલવા માંડો. આલતાં આલતાં જ પંચ કપાય છે. તમારાં પ્રિય-પ્રિયારાં-વહાલાં’ શરીરને થોડું કષ્ટ તો પડશે જ, પણ તે તમારે આનંદથી ભોગવી લેવું જોઈએ. અમે ઠંડી અને ગરમીનાં ભારે આક્રમણો સહન કરીએ છીએ, વળી વરસાદ અને ‘વાવાઝોડાનાં સખ્ત માર સહન કરીએ છીએ, તો જ આ ઉન્નતિ સ્થાને ટકી શક્યા છીએ. તમે અમારાં જીવનનો આ બોધપાઠ કેમ ગ્રહણ ન કરો ?’ આ શબ્દો સાંભળતાં જ એ યાત્રિકો આગળ વધવા માંડે છે.

થોડું આગળ વધતાં સામે બે માર્ગો આવે છે. તેમાં ડાબાંહાથ તરફનો માર્ગ શ્રી ગૌતમ ગણધરની દહેરી આગળ ઘઈ જલમંદિર પહોંચાડે છે અને જનકા દાયનો માર્ગ ડાક ખંડતા આગળ ઘઈ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની દ્રેકે પહોંચાડે છે. આ બંને માર્ગો લખાઈ અને કઠિનાઈમાં સરખા છે, છતાં જતી વખતે જળમંદિરનો માર્ગ ગ્રહણ

કરવો અને વળતી વખતે ડાક ખંગલાવાળા માર્ગને પસંદગી આપવી, તે વધારે અનુકૂળ ગણાય છે.

જળમંદિરના માર્ગો આગળ વધતાં અર્ધા માઈલ ઉપર ખળખળ અવાજથી મધુર સંગીત સંભળાવતું સીતાનાળું આવે છે. તે સદીઓથી, અરે ! યુગોથી આજ પ્રમાણે સંગીત મસ્ત છે. તે શેનાં ગીતો ગાતું હશે ? તેમાં શું કહેતું હશે ? અમને તો લાગે છે કે જેમણે લોગમાર્ગનો ત્યાગ કરી યોગમાર્ગનો સ્વીકાર કર્યો અને ધર્મ તથા શુકલ ધ્યાનની સિદ્ધિ કરી એવા અલખેલા યોગિરાજોનાં ગીત ગાતું હશે અને કહેતું હશે કે ‘હે મહાપુરુષો ! તમારું જીવન ધન્ય છે. સુવર્ણમય યાત્રાનું ભેદી મુખ તમે ઉઘાડ્યું અને તેમાંનું મહાસત્ય તમે પામ્યા. તમારું જીવન જ્યોતિર્મય બન્યું અમૃતમય બન્યું અને તે લાખો-કેડો આત્માઓને દિવ્યપદ્મનિદર્શક નીવડ્યું. તમારી યશોગાથા અમર રહો, અમર રહો.’

સુસ યાત્રિકો અહીંથી આગળ વધતાં સ્તુતિઓ રટે છે, સ્તવનો ગોલે છે, પ્રાર્થના-પદો યાદ કરે છે અને ધાર્મિક સુભાષિતોને સ્મૃતિપટ પર લાવી તેનું રહસ્ય વિચારે છે. જેમને જપનું મહત્ત્વ સમજાયું છે, તેઓ તો કંઠગતા મધ્યમાં વાણીથી ‘ૐ હ્રીં શ્રી અર્હં નમઃ’ એ મંત્રનો જાપ કર્યા કરે છે, જેથી તેમનું મન બહિર્વૃત્તિઓથી વિરામ પામી અંતર્વૃત્તિમાં લીન થાય છે અને અલૌકિક આનંદનો અનુભવ કરે છે. જો આ અનુપમ ગિરિરાજનું આરોહણ કરતાં મનને લમતું રાખ્યું અને ગપસપ કે વિકથામાં પડેાનું તો સમજવું કે હજી ઘણું લવબ્રમણ બાકી છે, હજી જન્મ-જરા-મરણની ઉપાધિ વારંવાર ભોગવવાની છે.

આગળ વધતાં ચઢાણ આકર્ષ આવે છે. તેને સરળ બનાવવા માટે પાંચસો જેટલાં પગથિયાં ખાંધેલાં છે. અહીં ‘કુંગર ચડવા દોહિલા’ વગેરે પંક્તિઓ યાદ આવી જાય છે તથા શ્રી શત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ પર આવેલો ‘હિંગળાજનો હડો’ સ્મૃતિ પટ પર ખડો થઈ જાય છે.

આ કઠિનતર ચઢાણનો અંત આવતાં જ ચક્ષુ સમક્ષ અનેરું દૃશ્ય ખડું થાય છે. ખંને બાજુ પવિત્ર દર્શનીય સ્થાનો અહીં તહીં રહેલાં નજરે પડે છે અને તે હૃદયને આનંદ તથા ઉદ્દેશસથી ભરી દે છે. આ વખતે પં. દયારુચિકૃત સરસ્વતશિખરરાસની નિમ્ન પંક્તિઓ યાદ આવી જાય છે,

રવિ સહુ ગ્રહગણમાં વડો રે લાલ, તારા ગણ અંદ રે;
મંત્ર માંહે નવપદ વડોરે લાલ, મૂલ નવકારે આણુંદ રે.
ગિરિ સહુમેં મેરુ વડોરે લાલ, સહુ નરપાતમાં રામ રે;
અકલગતિમાં સિદ્ધિગતિ વંડી રે લાલ, સિદેસહુ હંસ પંખી માંહિ રે.

તિમ સહુ તીરથમાં સિરે રે લાલ, તીરથ સમેત ગિરિંદ રે;
ભેટો એ તીરથ લાવસું રે લાલ, જિમ પામો ભવિ સુખકંદરે.

[૮]

દર્શનીય સ્થાનો

મહા મહિમાશાળી આ ક્ષેત્રમાં હાલ ૩૧ સ્થાનોની યાત્રા છે. તેમાંનાં ૩૦ સ્થાનોમાં તો માત્ર ચરણ પાદુકાઓ જ છે, જ્યારે એક સ્થાનમાં મનોહર મૂર્તિઓવાળું સુંદર મંદિર છે.

‘અહીં મંદિરો આટલાં ઓછાં કેમ? આ ગિરિરાજનો મહિમા જોતાં તો અહીં લગ્ય મંદિરોની હારમાળા રચાવી જોઈએ.’ આવો પ્રશ્ન કોઈ પણ લાવુક હૃદયને ઉઠવો સહજ છે. તેનો ઉત્તર એ છે કે ‘અહીં પ્રકૃતિ ઘણી વાર પ્રચંડ બને છે અને વરસાદ, વાયુ તથા વીજળીનાં ભારે તોફાનો મોકલે છે, એટલે અહીં વિશેષ મંદિરો નહિ બાંધવાનો અનુભવી શિલ્પીઓનો અભિપ્રાય હશે અને તેથી જ અહીં વિશેષ મંદિરો નહિ બાંધાયાં હોય. હજી થોડા વર્ષો પહેલાં જ અહીં દહેરી-છત્રીઓ વગેરેનું જે બાંધકામ થયું, તેવી આજની હાલત જોવાથી આ વસ્તુની વધારે પ્રતીતિ થાય તેમ છે.

આ કારણથી અહીં માત્ર સ્તૂપો જ બાંધાયાં અને તેનાં પર ચરણપાદુકાઓની સ્થાપના કરવામાં આવી. વૃન્દારવૃન્દામાં ‘જિનાયતનમાલોચ્ય’ એવો પાઠ આવે છે, એટલે અહીં જિનમંદિર જરૂર હશે, પણ વિશેષ નહિ હોય એ નિશ્ચિત છે. જો અહીં વિશેષ મંદિરો હોત તો તીર્થમાળા વગેરેમાં તેનું વિસ્તારથી વર્ણન હોત કે છેવટે નોંધ હોત. બીજી બાજુ કવિ હંસસોમજી સ્પષ્ટ કહે છે કે—

વીસ થૂલ પ્રતે કંઈ વંદુ પાળરાસિક નિકંદુ

છેદું મોહનું માન તું જય જય છેદું

એટલે પ્રથમ અહીં વીસ સ્તૂપોની જ યાત્રા હશે. વળી કવિ ઋષભદાસ ‘સમ્મેતશિખર તીરથ વડું, જ્યાં વીશે જિન પાય’ એ શબ્દોથી અહીં વીસ જિનવરોની ચરણ પાદુકાઓ હોવાનું સૂચન કરે છે, એટલે સ્તૂપનાં સ્થાને ચરણપાદુકાઓની સ્થાપના થઈ હશે. અન્ય તીર્થવર્ણનોમાં પણ આ જાતની નોંધ છે.

જગતશેઠ ખુશાલચંદના સમયમાં અને ત્યાર પછી આમાંની કેટલીક ચરણપાદુકાઓ પર દહેરી-દહેરાં થયેલી છે, તો કેટલીક ચરણપાદુકાઓ હજી સુધી ગગનમંડળ નીચે બિલકુલ ખુલ્લી હવામાં રહેલી છે. x

x આ અને હવે પછીનાં વર્ણનમાં કરવામાં આવતી રીતિ પૂ. સાધ્વી થી રંજનથીજ મદારાજે આ તીર્થનો છેલ્લો ઉદાર કરાવ્યો, તે પહેલાંની સમજવી.

દર્શનીય સ્થાનોમાં ફેટલાંક નજીક છે, તે ફેટલાંક થોડાં દૂર પણ છે ફેટલાંક સમનસ ભૂમિ પર છે તે ફેટલાંક ટેકરીઓ પર આવેલાં છે. શ્રી ચંદ્રપલસ્વામીની દ્રંક અને શ્રી પાર્થનાથ પ્રભુની દ્રંક વધારે દૂર, છેક છેડે આવેલી છે અને તે સામસામી દિશામાં એટલે પૂર્વ-પશ્ચિમ અવસ્થિત છે.

દર્શનની શરૂઆત શ્રી ગૌતમસ્વામીની દ્રંકથી કરી કમશઃ હાળી બાબુએ આગળ વધીએ તો ગળુના આ રીતે થાય છે:

૧. શ્રી ગૌતમસ્વામીની દ્રંક

અહીં નાની દહેરીમાં ચોવીશ તીર્થંકરો તથા દશ ગણધરની ચરણપાદુકાઓ છે. તેમાં શ્રી ગૌતમસ્વામીની પાદુકા સ્થાપવર્ણી છે આ ચરણપાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૪૨ માં ખરતરગચ્છીય શ્રી હિતવલ્લભમુનિના હાથે થયેલી છે. દહેરીની બાબુમાં નાની ધર્મશાળા છે, પણ તે ઘણી જીર્ણ હાલતમાં છે. આસપાસ ઘણી જગા છે, એટલે આ ધર્મશાળાને વિશાળ બનાવવી હોય તો બની શકે એમ છે.

શ્રી ગૌતમસ્વામી એટલે ચરમ તીર્થંકર શ્રી સહાવીર પરમાત્માના પ્રથમ ગણધર. તેઓ લખિયા લાંડાર હતા, તેમના આંગૂઠે અમૃત વસતું હતું અને તેમનું સ્મરણ માત્ર પણ મનોવાંછિત વસ્તુની મિદ્ધિ કરનારૂં નીવડતું હતું. આ મહા ઋષિનું નિર્વાણ તો રાજગૃહી નગરીની પાસે આવેલ વૈભારગિરિ ઉપર થયેલું છે, પણ અહીં સર્વ યાત્રિકોને લાભ મળે તે માટે તેમની ચરણપાદુકાની સ્થાપના કરેલી છે. કદાચ આ ચરણપાદુકા પહેલી હશે અને બાકીની ચરણપાદુકાઓ પછી સ્થપાયેલી હશે, એટલે આ સ્થાન શ્રી ગૌતમસ્વામીની દ્રંક તરીકે ઓળખાય છે.

૨ શ્રી કુંથુનાથ ભગવાનની દ્રંક

અહીં નાની દહેરીમાં સત્તરમા તીર્થંકર શ્રી કુંથુનાથ ભગવાનની સ્થાપવર્ણી ચરણપાદુકા છે. તેના પર વિ. સં. ૧૮૨૫ માં વીરાણી ગોત્રીય તપાગચ્છીય શ્રી ખુશાલ ચંદ (જગતશેઠ ખુશાલચંદ) પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ છે, તે આ પ્રમાણે : 'નવન ૧૮૨૫ માઘશુક્લ ૩ ગુરો વિરાતીગોત્રીય શાહ નુશાલચંદ્રેણ શ્રી કુંથુનાથ ચરણ પાદુકા કારાપિતા પ્રતિષ્ઠાતા ચ તપાગચ્છે શ્રી રન્તુ ।'

આ દહેરીનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં કચ્છના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ કેશવજી નાયકે કરાવ્યો હતો. એ વખતે પ્રતિષ્ઠાપક વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગર-સરિંજ હતા.

૩ શ્રી સ્વપ્નાનન શાંતિજિનની દ્રંક

આ દ્રંક વિ. સં. ૧૯૨૫ પછી બનેલી છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૯૪૨ થી

૧૯૪૯ સુધીમાં થયેલી છે. તેમાં શાશ્વત જિન શ્રી ઋષભાનનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. ઉપર દહેરી નથી.

૪ શ્રી ચંદ્રાનન શાશ્વતજિનની દ્વંક

આ દ્વંક ઉપરની દ્વંક સાથે જ બંધાયેલી છે અને તેનો પ્રતિષ્ઠા વિધિ પણ સાથે જ થયેલો છે. અહીં દહેરી નથી. આઠ ફૂટના ચોરા ઉપર શ્વેત ચરણપાદુકા છે.

૫ શ્રી નમિનાથ ભગવાનની દ્વંક

અહીં નાની દહેરીમાં એકવોશમા તીર્થંકર શ્રી નમિનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તે વિ. સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે સ્થાપિત કરેલી છે. સં. ૧૯૩૧ માં (અમદાવાદનિવાસી) શેઠ ઉમાભાઈ હઠીસિંહે જીર્ણોદ્ધાર કરાવેલો છે. અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૬ શ્રી અરનાથ ભગવાનની દ્વંક

અહીં અઠારગા તીર્થંકર શ્રી અરનાથ ભગવાનની શ્યામ પાદુકા છે. તેની સ્થાપના તથા જીર્ણોદ્ધાર ઉપર મુજબ જ થયેલ છે.

૭ શ્રી મલિનાથ ભગવાનની દ્વંક

અહીં વિશાળ ઓટલાપર બંધાયેલી નાની દહેરીમાં ઐગણીસમા તીર્થંકર શ્રી મલિનાથ ભગવાનની શ્યામપાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલી છે તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ભગુભાઈ પ્રેમચંદે કરાવેલો છે અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૮ શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનની દ્વંક

અહીં વિશાળ ચોરા પર અગિયારમા તીર્થંકર શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનની શ્યામપાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલી છે. જીર્ણોદ્ધાર ગુજરાતી શ્રી સંઘે કરાવેલો છે અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૯ શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાનની દ્વંક

ટેકરી ઉપર શિખરબંધી દહેરાસરમાં નવમા તીર્થંકર શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાનની શ્વેત પાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલ છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ઉમાભાઈ હઠીસિંહે કરાવેલો છે પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભદ્રારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૧૦ શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામીની દ્વંક

અહીં વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની દહેરીમાં છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામીની શ્યામ પાદુકા છે. તેની પ્રતિષ્ઠા ૧૯૪૯ માં તપાગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી વિજયરાજસૂરિએ કરાવ્યાનો લેખ છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર બે વખત થયેલો છે આ દ્વંકની ઉત્તર તરફ ખીણ છે. આસપાસ ખાસ જગા નથી.

૧૧ શ્રી સુનિસુવત સ્વામીની દ્વંક

અહીં ચૂના-ચક્કીના ચોરા ઉપર એક નાની દહેરીમાં વીશમા તીર્થંકર શ્રી સુનિ-સુવત સ્વામીની શ્યામ પાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ભગુભાઈ પ્રેમચંદે કરાવેલો છે અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

અહીં નજીકમાં શ્રી જિનકુશલ દાદાનાં પગલાં છે.

૧૨ શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીની દ્વંક

આ દ્વંક ઊંચી ટેકરી પર આવેલી છે. તેનો ચઢાવ કઠિન છે. ઉપર ચઢતાં એમ લાગે છે કે જાણે ગગનમાં વિચરી રહ્યા છીએ. અહીંથી ગિરિરાજની તમામ દેનકે નજરે પડે છે. ચૂના-ચક્કીના એક વિશાળ ચોરા પર તદ્દન ખુલ્લામાં આઠમા તીર્થંકર શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીની શ્યામ પાદુકા છે. આ પાદુકાની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવી હતી. ત્યાર પછી બે ત્રણ વાર જીર્ણોદ્ધાર થયેલો છે. સં. ૧૮૯૪ માં ખરતરગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનચંદ્રસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી છે.

અહીં એક મોટી ગુફા આવેલી છે, તે ગિરિરાજ પરની બધી ગુફાઓમાં શ્રેષ્ઠ છે અને ધ્યાન ધરવા મટે ઘણી અનુકૂળ છે.

આ દ્વંક ઉપર પાછલી બ જુથી સીધા ઉપર ચઢવાનો માર્ગ છે, પણ હાલ તેનો ઉપયોગ થતો નથી. જળમંદિરથી આ દ્વંકનું અંતર લગભગ ૨ માઇલનું છે

૧૩ શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની દ્વંક

ટેકરી ઉપર ૧૦ ફૂટ ઊંચા ગોળ ચોરા ઉપર ખુલ્લા આકાશમાં પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૪૯ માં રાયબહાદુર ધનપતિસિંહજીએ કરાવ્યાનો લેખ છે. એની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છીય શ્રી વિજયરાજસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું નિર્વાણ તો પ્રથમ જણાવી ગયા સુજળ શ્રી અષ્ટાપદજી મહાતીર્થ પર થયેલું છે, પરંતુ અહીં પણ તેની યાત્રાનો સહુને લાભ મળે તે માટે આ ચરણપાદુકા સ્થાપનામાં આવેલી છે.

અહીં વીજળી પડવાથી બે-ત્રણ વાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો પડ્યો છે. પશ્ચિમ તરફ પર્વતની ખીણ છે.

૧૪ શ્રી અનંતનાથ ભગવાનની દૂક

એક ટેકરી પર ચોરસ ઓટા ઉપર ખુદલી જગામાં ચૌદમા તીર્થંકર શ્રી અનંતનાથ ભગવાનની સ્થાપના પાડુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ દ્વારા થયેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં થયેલો છે. પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૧૫ શ્રી શીતલનાથ ભગવાનની દૂક

અહીંનો ચઢાવ કઠિન છે. ટેકરી ઉપર વિશાળ ઓટા ઉપર બિલકુલ ખુદલામાં દશમા તીર્થંકર શ્રી શીતલનાથ ભગવાનની ચરણપાડુકા છે. તેની સ્થાપના-પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવી હતી. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં ગુજરાતી સંઘે કરાવેલો છે એ વખતે તેની પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૧૬ શ્રી સંભવનાથ ભગવાનની દૂક

ચૂના-ચક્ષીના વિશાળ ઓટા પર આરસની શિખર બંધ દહેરીમાં ત્રીજા તીર્થંકર શ્રી સંભવનાથ ભગવાનની શ્વેત ખંડિત પાડુકા છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં વિજયગચ્છીય શ્રી વિજયશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલો છે.

૧૭ શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની દૂક

ગોળ ચોરા ઉપર નાની અરસની દહેરી છે તેમાં બારમા તીર્થંકર શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની ચરણપાડુકા છે. તેના પર લખ્યું છે કે સં. ૧૯૨૪ કાગણુ વદિ પાંચમને બુધવારના રોજ તીર્થંકર વાસુપૂજ્ય સ્વામીનાં પંચકલ્યાણક્રમે અહીં ચરણન્યાસ કરવામાં આવ્યો અને મુર્શિદાબાદવાસી દુગડગોત્રીય પ્રતાપસિંહ ભાવા મહેતાબકુવર ન્યેઠ સુત લક્ષ્મીપતિસિંહ કનિષ્ઠ બ્રાતા ધનપતિસિંહજીએ આનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. આ પ્રતિષ્ઠા ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનહંસસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનાં પંચકલ્યાણક્રમે તો ચંપાપુરીમાં થયેલાં છે, પણ અહીં યાત્રિકોના લાભાર્થે તેની સ્થાપના છે.

૧૮ શ્રી અભિનંદનસ્વામીની દૂક

વિશાળ ઓટા ઉપર આરસની દહેરીમાં ચોથા તીર્થંકર શ્રી અભિનંદન સ્વામીની ચરણપાડુકા છે. તેના પર શ્રીસંઘે ૧૯૩૩માં જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનો લેખ છે. તેની પ્રતિષ્ઠા

વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તસૂરિજીએ કરાવેલી છે. વેદિકા નીચે એક તરફની દિવાલમાં કચ્છ-માંડવી નિવાસી શ્રીમાલી વંશીય શાહ શામજી પદમશીએ સં. ૧૮૪૨ માં જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનો લેખ છે.

૧૯ જલમંદિર

આટલાં સ્થાનોનાં દર્શન કરીને શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની દૂક આગળ આવી થોડું નીચે ઉતરીએ કે દેવવિમાન સદૃશ લબ્ય જિનાલયનાં દર્શન થાય છે. તેનું જ નામ જલમંદિર, તેનું જ નામ શ્રી શામળિયાપાર્શ્વનાથજીનું મંદિર અને તેનું જ નામ ધુરમટનું મંદિર. ગિરિરાજ પરનાં દર્શનીય સ્થાનોમાં જલનાં કુંડ માત્ર આ સ્થાનની પાસે છે. તેથી તેને જલમંદિર કહેવામાં આવે છે અને આ મંદિરમાં સૂળનાયક શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથજી છે, એટલે તેને શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથજીનું મંદિર કહેવામાં આવે છે. ધુરમટનું મંદિર કેમ કહેવાય છે, તે હજી જાણવાનું બાકી રહે છે.

આ લબ્ય મંદિર જગત્શેઠ ખુશાલચંદે બંધાવેલું છે. ત્યારે આ પ્રદેશમાં રેલ્વે ગાડી ન હતી. એટલે મંદિરનાં બાંધકામને લગતો સર્વ સામાન પ્રથમ મધુવનમાં એકઠો કરવામાં આવતો અને ત્યાંથી હાથી પર લાદીને ઉપર ચડાવવામાં આવતો. આ રીતે મંદિર બાંધતાં કુલ ખર્ચ રૂ. ૬૩૬૦૦૦ નો થયો હતો, જે આજના હિસાબે લગભગ રૂપિયા દોઢ થી બે કોડનો ગણાય. શેઠ ખુશાલચંદે આ ધનવ્યય પ્રથમની સ્થિતિ ન હોવા છતાં માત્ર ભક્તિથી પ્રેરાઈને કર્યો હતો, એટલે તેમને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો ઓછો છે. આ તીર્થની વર્તમાન આબાદી તેમને જ આભારી છે.

અહીં શ્યામવર્ણી લગભગ બે હાથ મોટી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા ગાદીનશીન છે. તેની નીચે આ પ્રમાણે લેખ છે : 'સ'. ૧૮૨૨ વર્ષે વૈશાખ શુક્લ ૧૩ ગુરૌ શાહ ખુશાલચંદેણ શ્રી પાર્શ્વનાથ વિમ્બ કારાપિત પ્રતિષ્ઠિતં ચ સર્વસૂરિમિઃ ।'

જમણી બાજુ શ્રી સંલવનાથ ભગવાનની શ્વેત મૂર્તિ છે. તેના પરના લેખમાં જણાવ્યું છે કે મુશીંદાબાદનિવાસી સાણસુખા-ગોત્રીય જોસવાલ સુગાલચંદે સં. ૧૮૨૨ માં આ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. એની જમણી બાજુ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની કૃષ્ણ સહિત મૂર્તિ છે, તે ઘણી જ લબ્ય અને કલાકૃતિના સુંદર નમૂનારૂપ છે. તેના ઉપર પણ ઉપર જેવો જ લેખ છે.

ડાબી બાજુ શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથની તથા શ્રી અભિનંદન સ્વામીની મૂર્તિઓ છે, તેના પર પણ ઉપરની બે મૂર્તિઓ જેવો જ લેખ છે. તેની ડાબી બાજુ શ્રી અભિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ છે.

મંદિરનો રંગમંડપ સુંદર છે. ફર્શ સંગેમરમરની છે અને આગળ ૫૦૦ માણસો બેસી શકે તેવો વિશાળ ચોક છે, સ્થાન ઘણું જ રમણીય છે. ચારે બાજુ હરિયાળી

નજરે પડે છે. તેમાં જડીબુટ્ટીઓ પણ છૂપાયેલી છે. જાણકારને મન તો આ જવાહિરનો ઉત્તમ ખજાનો છે.

અહીં બે ધર્મશાળાઓ છે. એક પંચાયતી અને બીજી મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયખડાદુર ધનપતિસિંહજીએ બંધાવેલી. યાત્રિક રાત્રે સુકામ કરવા ચાહે તો કરી શકે છે. અહીં ઘણી વાર રાત્રે વાઘની ગર્જના સંભળાય છે અને તે નજીકનાં જલસ્થાને પાણી પીવા પણ આવે છે, એટલે ધર્મશાળા બહાર ખુલ્લામાં સૂવું યોગ્ય નથી.

પાસે પાણીના બે કુંડ અને એક બગીચો આવેલો છે. આ બગીચામાં, ગુલાબ, ચમેલી વગેરે ફૂલો હંમેશાં ઉતરે છે અને દેવપૂજામાં ચડાવવામાં આવે છે. અહીંની તમામ વ્યવસ્થા શ્રવેતામ્બેદેને આધીન છે. દિગમ્બર યાત્રાળુઓ પ્રાયઃ અહીં આવતા નથી.

ઉપરનાં સ્થાનોની યાત્રા કરીને અહીં દશ-અગિયાર વાગ્યા સુધીમાં આવી જવાય છે. ત્યારપછી સેવા-પૂજાનું કાર્ય શાંત ચિત્તે અને ભાવના ઉલ્લાસ પૂર્વક કરવું ઘટે છે. ત્યાર પછી નાસ્તો વગેરે કરી થોડી નિવૃત્તિ લઈ લગભગ ત્રણના સુમારે બાકીનાં સ્થાનોની યાત્રા કરવાનું અનુકૂળ રહે છે.

૨૦ શુભગણધરની દૂંડે

ટેકરી પર ખુલ્લો ચૂના-ચક્ષીનો ચોરો છે. તેના પર પહેલાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના પ્રથમ ગણધરની સ્થાપત્યરણુપાદુકા હતી. પરંતુ પછી તે જલમંદિરમાં લાવવામાં આવી અને હાલમાં પ્રતિષ્ઠા સમયે જલમંદિર સન્મુખ નવી દૂંડે બંધાવી તેમાં પધરાવેલ છે. જલમંદિરની ઉત્તર તરફ ટેકરી પર જવાનો રસ્તો રહ્યો નથી, કારણ કે હાલ ત્યાં જંગલ થઈ ગયું છે.

૨૧ શ્રી ધર્મનાથ ભગવાનની દૂંડે

વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં પંદરમા તીર્થંકર શ્રી ધર્મનાથ ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેના પર લખ્યું છે કે સં. ૧૯૧૨ માં આનો જીર્ણોદ્ધાર બે વખત થયેલો છે અને ત્રીજો ઉદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ નરસિંહ કેશવજીએ કરાવેલો છે. પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૨૨ શ્રી વારિષેણ શાશ્વતજિનની દૂંડે

અહીં અપૂર્ણ શિખર બંધી દહેરાસર છે. તેમાં ચરણપાદુકાનાં દર્શન છે. દહેરીનો મંઠપ ૩૦ x ૨૦ ફૂટનો છે. સામે સીમેન્ટ કોન્ક્રીટનો કંઠેડો છે. આ તથા નીચેનું સ્થાન સં. ૧૯૨૫ પછી બંધાયેલું છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૪૨ પછી તરત જ થયેલી છે.

૨૩ શ્રી વર્ધમાન શાશ્વતજિનની દ્વંક

ખધું ઉપર મુજબ છે.

૨૪ શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનની દ્વંક

વિશાળ ચોરા ઉપર નાની દહેરીમાં પાંચમા તીર્થ'કર શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તે સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવી છે. પ્રતિષ્ઠાપક છે તપાગચ્છના સર્વસૂરિઓ. સં. ૧૯૩૧ માં ગુજરાતી સંઘે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે. તેની પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૫ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની દ્વંક

મોટો ચોરા છે. ત્યાં ચડવા માટે ઈંટ-ચૂના તથા આરસનાં પગથિયાં છે. આરસની નાની દહેરીમાં શ્યામવર્ણી ચરણપાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ભગુભાઈ પ્રેમચંદ અમદાવાદવાળાએ કરાવેલ છે. તેની પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રીજિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૬ શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની દ્વંક

દશકુટ જિંઘા ગોળ ચોરા પર નાની દહેરીમાં ચોવીશમા તીર્થ'કર શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેના પર એવો લેખ છે કે સં. ૧૬૨૪ માં મુર્શિદાબાદ નિવાસી શેઠ ધનપતિસિંહજીએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. ફરી સં. ૧૯૩૫ માં કચ્છ-માંડવીવાસી જગજીવન વાલજીએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે. શ્રી મહાવીર પરમાત્માનું નિર્વાણ તો પાવાપુરીમાં થયેલું છે, પણ યાત્રિકોના લાભાર્થે અહીં તેની સ્થાપના છે.

૨૭ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનની દ્વંક

અહીં સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. ચોરાનો પાયો નાખેલ છે, પણ કામ થયેલું નથી. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ઉમાભાઈ હડીસિંહે કરાવેલો છે. પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રીજિનશાન્તિસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૮ શ્રી વિમલનાથ ભગવાનની દ્વંક

વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં તેરમા તીર્થ'કર શ્રી વિમલનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવી છે. જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શ્રી ગુજરાતી સંઘે કરાવ્યો છે. તેની પ્રતિષ્ઠા શ્રી વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રીજિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૯. શ્રી અન્નિતનાથ ભગવાનની દ્રંક

વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં બીજા તીર્થંકર શ્રી અન્નિતનાથ ભગવાનની શ્વેત ચરણપાદુકા છે. તે સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવી છે. સં. ૧૯૩૧માં જીર્ણોદ્ધાર થયો છે. તેની પ્રતિષ્ઠા મલધાર પૂર્ણિમા શ્રી વિજયગચ્છના ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિએ કરાવેલી છે.

૩૦ શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની દ્રંક

દશ કૂટ ઊંચા ગોળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં બાવીશમા તીર્થંકર શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની શ્વેત ચરણપાદુકા છે. તેના પર લેખ છે કે સં. ૧૯૨૪ માં મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયખડાદુર ધનપતિસિંહજીએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને પ્રતિષ્ઠા ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનસિંહસૂરિજીએ કરાવી. શ્રી નેમિનાથ ભગવાનનાં દીક્ષા, જ્ઞાન અને નિર્વાણ કલ્યાણક તો ઉન્નત્યંત ગિરિ એટલે શ્રી ગિરનાર પર્વત પર થયેલાં છે, પણ યાત્રિકોના લાભાર્થે અહીં તેની સ્થાપના છે.

૩૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની દ્રંક

જલમંદિરથી લગભગ દોઢ માઈલનાં અંતરે આવેલી આ દ્રંક શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની દ્રંક તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. તેને મેઘાડંબર પણ કહેવામાં આવે છે આ દ્રંક ઊંચામાં ઊંચી ટેકરી પર આવેલી હોવાથી તેના પરનાં મંદિરનું શિખર માઈલો દૂરથી દેખાય છે. કેટલાક ચઢાવ બાદ ઉપરના ભાગે લગભગ પોણોસો પગથિયાં બાંધેલાં છે. તે ચડતાં જ આરસનાં ઉત્તુંગ મંદિરનો સુંદર દરવાજો નજરે પડે છે.

અહીં ત્રેવીશમા તીર્થંકર પુરુષોદ્ધતનીય શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તેના પર લેખ છે. કે સં. ૧૮૪૯ માઘ શુકલપંચમી બુધવારને રોજ શ્રી સંઘે અહીં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં ચરણોને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને સં. ૧૯૫૮ માં કલકત્તાવાળા રાયખદ્રિદાસ મુકીમે એની ત્રણ વાર ભરમ્મત કરાવી, મંદિર શિખરબંધી મજબૂત કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

આ દ્રંક પર ચડીને ચારે બાજુ નજર કરતાં અતિ મનોહર દૃશ્ય નજરે પડે છે. અને આકાશ આપણી સાથે વાતો કરતું હોય એમ લાગે છે.

અવરોહણ

આ છેલ્લી મહાન દ્રંકને જીહારીને પાછાં ઉતરતાં થોડેક દૂર ડાક બંગલો આવે છે. ત્યાંથી નીમીયાઘાટનો રસ્તો કુટે છે. જેઓ ઈસરીથી અહીં ચડ્યા હોય તે આ રસ્તે પાછા ફરે છે અને બાકીના મધુવનમાં પાછા ફરી જાય છે. વળતી વખતે સાથે લોભિયો હોય તો લાંબા ચઢાવામાંથી બચી જવાય છે.

છેવટે ૫. સૌભાગ્યવિજયજીના નિમ્ન શબ્દો ઉચ્ચારીને આ નિબંધ પૂરો કરીશું.

દેખ્યો હુંગર નયન ભરી, હુઓ હૃદય અતિ ભેર;
જીવં પાવસ ઋતુ દેવીને, મુદિત હોઈ મન મોર.
ધન્ય દિવસ ધન્ય એ ઘડી દેખ્યો શ્રી જિનરાજ;
સુષુતાં શુદુમુખ શાસ્ત્રમાં પાચો પરસન આજ.

પૂ. સા. રંજનશ્રીજી મ. ના ઉપદેશથી સં. ૨૦૧૭
શ્રી સમ્મેતશિખર પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે ૧૨૧ છોડનું
ઉઘાપન થયેલ તે કેનો છોડ ક્યાં અપાયો તેની નોંધ

— * —

નંબર	છોડ ભરાવનારનું નામ	ગામ	ક્યાં આપ્યો
૧. શા.	મોહનલાલ છોટાલાલનાં ધર્મપત્ની માણેકબહેન	અમદાવાદ	ગોરજ-ગુજરાત
૨. શા.	રસિકલાલ મોહનલાલનાં ધર્મપત્ની વિદ્યાબહેન	,,	મુળી-સૌરાષ્ટ્ર
૩. શા.	ચીમનલાલ મંગળદાસના સુપુત્રો તરફથી	,,	રાણપુર-જ્ઞાનમંદિર
૪. શા.	ચીમનલાલ મંગળદાસના ધર્મપત્ની મણીબહેન	,,	ગોલવડ-સુરત
૫. શા.	સોમચંદ મંગળદાસના ધર્મપત્ની મેનાબહેન	,,	સુરત
૬. શા.	સોમચંદ મંગળદાસના ધર્મપત્ની મેનાબહેન	,,	મજેરા-મેવાડ
૭. શા.	વાડીલાલ સાંકળચંદ	,,	પાલુદરા-ગુજરાત
૮. શા.	લાલભાઈ સાંકળચંદનાં ધર્મપત્ની લક્ષ્મીતાબહેન	,,	સાબરપુર-મધ્યપ્રદેશ
૯. શા.	પોપટલાલ ગીરધરલાલના ધર્મપત્ની શાન્તાબહેન	,,	સમ્મેતશિખર-જલમંદિર
૧૦. શા.	મણીલાલ ગીરધરલાલના ધર્મપત્ની કાન્તાબહેન	,,	સમ્મેતશિખર- ,
૧૧. શા.	ભોગીલાલ લક્ષ્મીચંદના ધર્મપત્ની જસુદાબહેન	,,	રતલામ-ગુજરાતી મંડળ
૧૨. શા.	મણીલાલ લક્ષ્મીચંદના ધર્મપત્ની હીરાબહેન	,,	પ્રતાપગઢ-માળવા
૧૩. શા.	સકરચંદ છગનલાલના ધર્મપત્ની સરસ્વતીબહેન	,,	બંકેડા-માળવા
૧૪. શા.	રમણલાલ છગનલાલના , પ્રભાવતીબહેન	,,	સાબરપુર- ,
૧૫. શા.	વિરેન્દ્રભાઈ ભોગીલાલના , સુશીલાબહેન	,,	વટાદરા-ગુજરાત
૧૬. શા.	મૂળચંદ છોટાલાલનાં , સમરતબહેન	,,	ફતેહગઢ-મેવાડ
૧૭. શા.	સકરચંદ છોટાલાલનાં , માણેકબહેન	,,	કંઠદા ,
૧૮. શા.	મણીલાલ મગનલાલનાં માતુશ્રી નાનીબહેન સાબરમતી	સાબરમતી-અમદાવાદ	
૧૯. શા.	મણીલાલ મગનલાલનાં ધર્મપત્ની ગજરાબહેન	,,	વડનગર-ગુજરાત
૨૦. શા.	રસિકલાલ મણીલાલનાં , કમળાબહેન	અમદાવાદ	પાદરા-ગુજરાત
૨૧. શા.	સકરચંદ કચરાભાઈના , મણીબહેન	,,	પટલાવડ-માળવા

૨૨. શા. પોચાભાઈ ડાહ્યાભાઈનાં	,,	લીલીખડેન	,,	પ્રતાપગઢ-માળવા
૨૩. શા. મોતીલાલ મોહનલાલનાં	,,	સુભદ્રાખડેન	,,	મહેમતપુર-માળવા
૨૪. શાહ ખાતે				ટી'ટોઈ-ગુજરાત
૨૫. શાહ ખાતે			,,	અમદાવાદ
૨૬. શા. મણીલાલ ઝીણુભાઈ		છત્રાસા		અમદાવાદ-મધ્યભારત
૨૭. શા. જયંતિલાલ હરીલાલ		નાગપુર		નાગપુર
૨૮. શા. રતીલાલ ખેમચંદનાં ધર્મપત્ની લીલીખડેન		અમદાવાદ		શ્રી. જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ, મહેસાણા
૨૯. શા. ભરતકુમાર માણેકલાલનાં માતૃશ્રી કાન્તાખડેન	,,			પ્રાંતીયા-ગુજરાત
૩૦. શા. મણીલાલ કાળીદાસ	,,			લણુવા-મેવાડ
૩૧. શા. વાડીલાલ ગીરધરલાલ	,,			આણંદપુરા-ગુજરાત
૩૨. શા. લાલભાઈ વાડીલાલનાં ધર્મપત્ની મહાલક્ષ્મીબેન		અમદાવાદ		કતરાસગઢ-મંગાળ
૩૩. રાજા આત્મારામ જેસીંગલાઈનાં	,,	લાતુખડેન	,,	ખડગપુર-
૩૪. કૌઠાવાલા માણેકખડેન શાંતિલાલ	,,			ખોરી-રાજ્યસ્થાન
૩૫. શા. મોહનલાલ પ્રેમચંદ	,,			ફલટન-મહારાષ્ટ્ર
૩૬. શા. આશાભાઈ છગનલાલના ધર્મપત્ની સમરચંદ્રબેન	,,			ખોરસદ-ગુજરાત
૩૭. શા. કસ્તુરચંદ મોતીલાલના	,,	કુસુમબેન	,,	કનાસીયા-માળવા
૩૮. શા. રતિલાલ ડાહ્યાલાલના	,,	હીરાખડેન	,,	ઠળીયા-સૌરાષ્ટ્ર
૩૯. શા. કેશવલાલ મુળચંદના	,,	ચંપાખડેન	,,	રાજગઢ-મધ્યભારત
૪૦. શા. ચીમનલાલ ગોકળદાસના	,,	માણેકખડેન	,,	ખનારસ-યુ. પી.
૪૧. શા. ચીનુભાઈ ડાહ્યાભાઈનાં	,,	લાતુખડેન	,,	રતલામ-મધ્યભારત
૪૨. શા. કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈનાં	,,	કંચનખડેન	,,	ત્રાપજ-સૌરાષ્ટ્ર
૪૩. સાદ્રી મોહનલાલ કાળીદાસનાં	,,	મંગુખડેન	,,	અમીઝરા-માળવા
૪૪. શા. હીરાલાલ અંબાલાલના	,,	કાન્તાખડેન	,,	મોટીઆદ્રજ
૪૫. શા. ભીખાભાઈ મોહકેમચંદના ધર્મપત્ની સમરચંદ્રબેન	,,			રાજગૃહી
૪૬. શા. ફકીરચંદ મગનલાલનાં	,,	મંગુખડેન	,,	હઠણી
૪૭. ડોકટર નાનાલાલ ભાઈલાલના	,,	ઈન્દુખડેન	,,	અચ્છારી (સુરત)
૪૮. જયંતિલાલ કચરાભાઈનાં ધર્મપત્ની પુષ્પાખડેન	,,			બેરમા
૪૯. શા. શાંતિલાલ મંગળદાસનાં	,,	સુલોચનાખડેન	,,	નખત્રાણા (કચ્છ)
૫૦. શા. હરખચંદ ગોવિંદજીનાં	,,	ચંપાબેન લીંબડી		બલદાણા-સૌરાષ્ટ્ર
૫૧. શા. લાલભાઈ જેસીંગભાઈનાં પુત્રવધૂ સુભદ્રાખડેન		અમદાવાદ		આગર-માળવા

૫૨. શ્રી મુળી જૈન સંઘ મૂળી હઠીભાઈની વાડી-અમદાવાદ
૫૩. શા. હીરાલાલ મણીલાલનાં માતુશ્રી મણીબહેન અમદાવાદ મેઘનગર
૫૪. પટેલ જેઠાલાલ બેચરદાસ ,, બડનગર-માળવા
૫૫. જીવણબેન કલકત્તાવાળા કેશવનગર
૫૬. શા. લાલાભાઈ અંબાલાલના ધર્મપત્ની ઈંદુબહેન તથા
પુત્રવધૂ સુશીલાબહેન ,, ઈંકલારા-ગુજરાત
૫૭. શ્રી પાડાપોળ સંઘ પૂ ચારિત્રશ્રીજી મ.ના સદુપદેશથી ,. તળાબ-સૌરાષ્ટ્ર
૫૮. સુલદ્રાબહેન વિગેરે આઠબહેનો અમદાવાદ પ્રતાપગઢ-મધ્યભારત
૫૯. શા. સારાભાઈ ત્રિભુવનદાસનાં ધર્મપત્ની પ્રભાવતીબહેન ,, ગોધાવી-ગુજરાત
૬૦. શા. નાન લાલ નગીનદાસનાં ધર્મપત્ની જાસુદેવબહેન ,, ભૂજ-કચ્છ
૬૧. ચોકસી ચીમનલાલ સાંકળચંદન ધર્મપત્ની ,, ,, પાવાપુરી-બિહાર
૬૨. શા. લાલભાઈ ચીમનલાલનાં ધર્મપત્ની શાંતાબહેન ,, અલીરાજપુર (લક્ષમણી)
૬૩. ચોકસી ચીમનલાલ સાંકળચંદની સુપુત્રીઓ ,, જૈન સોસાયટી-સુરેન્દ્રનગર
૬૪. શા. વાડીલાલ ચતુરદાસ તથા બાઈ સમરથ વાડીલાલ અમદાવાદ કામરૌલ
૬૫. શા. મણીલાલ પ્રેમચંદના ધર્મપત્ની મણીબહેન ,, કાલીસીંગ
૬૬. શા. લાલભાઈ હીરાચંદના ધર્મપત્ની રૂખીબહેન ,, બેટમા
૬૭. દફતરી શાંતિલાલ હરખચંદના ધર્મપત્ની વસંતબહેન ,, રણુતભંવર-માળવા
૬૮. માણેકલાલ મૂળચંદની સુપુત્રી ,, તલાદરી-મેવાડ
૬૯. શેઠ બકુભાઈ મણીલાલનાં ધર્મપત્ની નારંગીબહેન ,, જમાલપુર-અમદાવાદ
૭૦. શા. મોહનલાલ પ્રેમચંદના ધર્મપત્ની હીરાબહેન ,, બોરા-રાજસ્થાન
૭૧. શા. વાડીલાલ ગીરધરલાલનાં ધર્મપત્ની મોંધીબહેન ,, ઝાંઝરવા-ગુજરાત
૭૨. શા. રમણલાલ ડાહ્યાભાઈનાં ધર્મપત્ની કમળાબહેન ,, ઢાઢર-મેવાડ
૭૩. શા. ધોળીદાસ રતનચંદની વિધવા મોંધીબહેન ,, નરવલ-મધ્યભારત
૭૪. મૃદુલાબહેન બાલાભાઈ ચોકસી તરફથી ,, કટક
૭૫. બહેન પ્રભાવતી તથા રસીલાબહેન તરફથી ,, અમદાવાદ સ્ટેશનસામે
૭૬. પરસોત્તમ મોહનલાલ ફકીયા ,, ઉણેલ
૭૭. શા. મગનલાલ ભાયચંદના ધર્મપત્ની કાન્તાબહેન ,, અંગીયા-કચ્છ
૭૮. મરીન લાઈન્સની શ્રાવિકા બહેનો તરફથી મુંબઈ ડુંગરપુર
૭૯. ચિતુભાઈ ડાહ્યાભાઈના માતુશ્રી ચંપાબહેન કાસંદ્રા કાસંદ્રા-ગુજરાત
૮૦. શેઠ ફતેહચંદ લલ્લુભાઈનાં ધર્મપત્ની જાસુદેવબહેન અમદાવાદ પાટણમંડળ-મુંબઈ
૮૧. ચંદનબહેન સુરજમલ રાધનપુર ગીરમથા

૮૨. કમળાબહેન ડાહ્યાભાઈ અમદાવાદ સમેતશીખર
૮૩. પાનાચંદ મંગળદાસનાં ધર્મપત્ની શાંતાબહેન ,, ભેરછા-માળવા
૮૪. ચંદનબહેન તથા ચંચળબહેન ,, લીખીયાણી-કાઠીયાવાડ
૮૫. હાલાભાઈ બુલાખીદાસની સુપુત્રીઓ
કીલીબહેન, મંગુબહેન, ચંદનબહેન મહેસાણા વીસનગર-ગુજરાત
૮૬. રમણલાલ મોહનલાલ ગાંધીના ધર્મપત્ની કમળાબહેન અમદાવાદ સમીયા-મેવાડ
- ૮૭ ગાંધી ચીમનલાલ કુલચંદના ધર્મપત્ની અમદાવાદ નળખેડા-માળવા
૮૮. શા. ચીમનલાલ મંગળદાસનાં ધર્મપત્ની હીરાબહેન કલકત્તા ગૌતમપુરા-માળવા
૮૯. સારાભાઈના રમણચૌ તેમના માતૃશ્રી
મેનુબહેન તથા ખીજી બહેનો તરફથી અમદાવાદ રામપરા (સૌરાષ્ટ્ર)
૯૦. શા. રમણલાલ છોટાલાલના ધર્મપત્ની શાંતાબહેન અમદાવાદ વાડાસીનોર-ગુજરાત
૯૧. કુસુમગર કાંતિલાલ હીરાલાલના ધર્મપત્ની સુભદ્રાબહેન ,, ઉબ્બૈન-માળવા
૯૨. શા. માણેકલાલ વાડીલાલનાં ધર્મપત્ની શારદાબહેન ,, હોંશીયારપુર-પંજાબ
૯૩. બહેન તરલા, નિર્મલા તથા ઈન્દુબહેન તરફથી પુના તળેગામ (છત્તીસગઢ પુના)
૯૪. ચંદુલાલ કેવળદાસના ધર્મપત્ની બસુદેવબહેન અમદાવાદ દીલ્હી
૯૫. અંબરીષભાઈ હરીલાલના ધર્મપત્ની સુશીલાબહેન અમદાવાદ પૈડાપરા-મેવાડ
૯૬. ચંપાબહેન બાલાભાઈના પુત્ર અનુભાઈ ,, ભોરડી-સુરત
૯૭. લેલાલ ઈ મહાસુખરામના ધર્મપત્ની કમળાબહેન ,, બારૈજડી
૯૮. કેવળદાસ મનસુખલાલનાં ,, ભુરીબહેન ,, ચમારા
૯૯. નેમચંદ પોપટલાલનાં ,, લક્ષ્મીબહેન ,, વડાગાંવ-વાગડ
૧૦૦. શા. અમૃતલાલ મણીલાલનાં ,, મંગુલાબહેન ,, શાલમગઢ
૧૦૧. ઝવેરી નવલચંદ ખીમચંદ મુંબઈ આનંદભુવન ચાલ-અમદાવાદ
૧૦૨. કંકુબહેન નવલચંદ સુરત સુરત
- ૧૦૩ ઝવેરી મધુરીબહેન રતનચંદ સુરત ગણદેવી-સુરત
૧૦૪. ઝવેરી સરસ્વતીબહેન રતનચંદ ,, છોટાઉદેપુર-મધ્યભારત
૧૦૫. હસ્તીપાલ રતનચંદ તથા ખીનાબહેન હસ્તીપાલ ,,
૧૦૬. શેઠ સવાઈલાલ દેશવલાલના
ધર્મપત્ની તારાબહેન કલકત્તા હઠીભાઈની વાડી-અમદાવાદ
૧૦૭. બાબુલોલ ચક્રાભાઈ ,,
૧૦૮. પી. વી. શાહની કંપની તરફથી ,, હુણાવાડા
૧૦૯. શ્રી ઋષભદેવજી કેશરીમલજીની પેદી તરફથી રતલામ શામળાની પોળ-અમદાવાદ

શ્રી સુમ્મેતાશિખરજી તીર્થદર્શન

વિભાગ ૫

૨૪ ભગવાનના કલ્યાણકેની ભૂમિ, તે અંગે ખાસ જાણવા જોગ, અને સુમેતાશિખર વિહાર દર્શન.

નામ	અવતન	જન્મ	દીક્ષા	કેવલજ્ઞાન	મોક્ષ
રૂપભદ્રેવ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	પુરીમતાલ (પ્રયાગ)	આપ્તાપદ
અનિતાથ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	સમ્મેતાશિખર
સંભવનાથ	સાવત્રી	સાવત્રી	સાવત્રી	સાવત્રી*	"
અભિનંદનસ્વામી	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	"
સુમતિનાથ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	"
પદમલુ	કોશાંબી	કોશાંબી	કોશાંબી	કોશાંબી*	"
સુપાર્શ્વનાથ	ભદ્રેની	ભદ્રેની	ભદ્રેની	ભદ્રેની	"
	(બનારસ)	(બનારસ)	(બનારસ)	(બનારસ)	
અંદ્રપ્રભુ	અંદ્રપુરી	અંદ્રપુરી	અંદ્રપુરી	અંદ્રપુરી	"
	(બનારસ)	(બનારસ)	(બનારસ)	(બનારસ)	
સુભિધિનાથ	કાકંદી	કાકંદી	કાકંદી	કાકંદી	"
શિતલનાથ	ભદ્રીલપુર	ભદ્રીલપુર	ભદ્રીલપુર	ભદ્રીલપુર*	"

શ્રેયાંસનાથ	સિંહપુરી (બનારસ)	સિંહપુરી (બનારસ)	સિંહપુરી (બનારસ)	”
વાસુપ્રભ્ય	અંબાપુરી	અંબાપુરી	અંબાપુરી	અંબાપુરી
વિમલનાથ	કંપિલપુર	કંપિલપુર	કંપિલપુર	કંપિલપુર
અનંતનાથ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા
ધર્મનાથ	રત્નપુરી	રત્નપુરી	રત્નપુરી	”
શાન્તિનાથ	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	”
કુંડુનાથ	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	”
આરનાથ	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	”
મલ્લિકનાથ	મિથિલા	મિથિલા	મિથિલા	”
સુનિસિવતસ્વામી	રાજગૃહી	રાજગૃહી	રાજગૃહી	”
નમિનાથ	મિથિલા	મિથિલા	મિથિલા	”
નેમિનાથ	સૌરીપુરી	સૌરીપુરી	સૌરીપુરી	”
પાર્શ્વનાથ	લેલિપુર (બનારસ)	લેલિપુર (બનારસ)	લેલિપુર (બનારસ)	ગીરનાર સમ્પ્રેતશિખર
મહાવીરસ્વામી	ક્ષત્રિયકુંડ	ક્ષત્રિયકુંડ	ક્ષત્રિયકુંડ	પાવાપુરી

૨૫
૭૭

સમેતશિખર વિભાગ ૫

અંતર્ગત વિહાર-દર્શન

ખાસ જાણવા જોગ

સૌરીયુરી

શ્રી નેમનાથ ભગવાનના પિતાશ્રીનું રાજધાનીનું શહેર છે. અને શ્રી નેમનાથ ભગવાનનાં જો કલ્યાણુક થયાં છે. શ્રી દૃષ્ટુ અને બલભદ્ર પશુ અહિંયા જન્મ્યાં હતાં. આ નગર યમુના નદીના તીરે છે. નગરીને બદલે જંગલ જેવું થઈ ગયેલ છે.

હસ્તીનાપુર

અહિં શ્રી શાંતિનાથ ભગવાન, શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન, શ્રી અરનાથ ભગવાનના મોક્ષ સિવાયના આર આર કલ્યાણુકો અહિં થયા છે.

આયોધ્યા

શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની રાજધાની છે. સરયુ નદીને કાંઠે આ શહેર આવેલું છે. શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનના ગણુ અને શ્રી અન્નિતનાથ શ્રી અભિનંદન શ્રી સુમતિનાથ અને શ્રી અનંતનાથ ભગવાનના મોક્ષ સિવાયનાં આર આર જોમ કુલ ૧૯ કલ્યાણુકો અહિં થયેલાં છે.

રત્નપુરી

અયોધ્યાથી ૧૪ માઈલના અંતરે આવેલા આ તીર્થમાં શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુના આર કલ્યાણુકો થયેલા છે.

સિંહપુરી

શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં આર કલ્યાણુક થયાં છે. બનારસથી ૬ માઈલ પર છે.

અંદ્રાવતી (અંદ્રપુરી)

અહીં શ્રી ચન્દ્રપ્રભુ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં આર કલ્યાણુક થયેલાં છે. બનારસથી ૧૪ માઈલ દૂર છે.

લેલુપુર

અહીં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં આર કલ્યાણુક થયેલાં છે. બનારસમાં ૩ માઈલે છે.

ભદૈની

અહીં શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં આર કલ્યાણુકો થયેલાં છે. બનારસમાં ગંગા કાંઠે છે.

ઝજુવાલિકા

ગીરીડીહથી આઠ માઈલને અંતરે ઝજુવાલિકા નદી છે. અને તેના કાંઠા ઉપર શ્રી મહાવીર ભગવાનને કેવલ-જ્ઞાન થયું હતું.

મધુવન—સમેતશિખર

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં આનું વર્ણન વિસ્તૃત આવી ગયેલ છે.

અંપાપુરી

ભાગલપુરથી ત્રણ માઈલ છે. અહીં મહાગતી અંદન-આળા તથા રાજા શ્રીપાળ તથા શેઠ સુદર્શનનો જન્મ આજ

નગરીમાં થયેલો હતો. સતી સુભદ્રાના શીયલના પ્રભાવે આજ અંધાનગરીના દ્વાર ખુલેલ હતાં. શ્રી વાસુપૂજ્ય ભગવાનનાં પાંચ કલ્યાણક અહીં થયાં હતાં. આ એકજ એવી નગરી છે જ્યાં એક ભગવાનનાં પાંચેય કલ્યાણક થયાં છે.

કાકડ'દી

અહીં શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં આર કલ્યાણક થયાં છે.

ક્ષત્રિયકુંડ

અહીં ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીના ત્રણ કલ્યાણક થયા છે. પ્રજ્ઞાદામાં અંગદુષ્ટાની જરૂર રહેતી નથી. પ્રતિમા અદૌકિક અને ચમત્કારીક છે. ભગવાનની પ્રતિમા ધુ'મટ નીચે ચૈત્યવંદન કરવાની જગ્યાએ રાખવામાં આવી છે. કહે છે કે ભગવાનની પ્રતિમા ગભારામાં ભેસાડવાનો પ્રયાસ કરતાં ચમત્કાર થવાથી પ્રતિમા અત્યારે છે, ત્યાં જ ફેરી બિરાજમાન કરી હતી.

ગુણીયાળ

અહીં શ્રી ગૌતમસ્વામીને કેવલસાન થયું હતું. તળાવની વચ્ચે દેરાસર છે. અહીં પશુ ચમત્કાર થતાં સાંભળવામાં આવે છે.

પાવાપુરી

અહીં શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનનું મોક્ષ કલ્યાણક થયેલ છે. તળાવની વચમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામીને

અગ્નિસંસ્કાર કરેલ હતો. ત્યાં તેમનાં પગલાં છે. અહીં ખાસ દિવાળીમાં દર્શનનો લાભ લેવા યોગ્ય છે. અહીં જલમંદિર, ગામમંદિર, મેતાલકુમારી મંદિર તથા સમ-વસરણુ (કે જેમાં ચરણ પાડુકા છે.) તેમજ દોઢેક માઇલ દૂર સમવસરણુ મંદિર (જ્યાં પ્રભુએ દેશના આપી હતી.) એમ કુલ પાંચ મંદિરો છે. ગામમાં તથા જલમંદિરમાં મળી આર ધર્મ શાળાઓ છે. પાવા અને પુરી આ બન્ને ગામો એકેક માઇલના અંતરે છે. આ ચવિત્ર તીર્થ પાવા ગામની મધ્યમાં આવેલું છે. અહીં મૂળનાયક શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની અદૌકીક પ્રતિમા છે. આરે પુણામાં શ્રી વીર-પ્રભુ, શ્રી રઘુવીભદ્રજી, શ્રી ચંદનખાળા તેમજ દાદાજીની-આર ચરણપાડુકાઓ છે. ગામમંદિર એ પ્રભુના નિર્વાણનું અંતિમ સ્મારક છે.

જલમંદિર

આ સુંદર જગ્યામાં શ્રી મહાવીર ભગવાનના દેહને અગ્નિસંસ્કાર કરેલ હતો. જલમંદિરમાં પ્રવેશ કરવા લાલ પથ્થરનો ઘનાવેલ લાંબો પુલ છે. ત્યારબાદ શ્રી સંઘે મરમરના પથ્થરોથી ઘનાવેલું આ ભારતભરમાં અબોડ મંદિર છે. આ મંદિરમાં શ્રી મહાવીર ભગવાનની ચરણ-પાડુકા છે. આજુબાજુમાં શ્રી ગૌતમસ્વામી અને શ્રી સુધર્માસ્વામીજીની ચરણ પાડુકાઓ છે. આ ગામનું મૂળનામ અંપા'પા હતું. પરંતુ શ્રી પ્રભુના નિર્વાણથી પાપા એટલે પાવા થયું, અને આજુના પુરી નામના ગામથી પાવાપુરી પ્રચલિત થયેલું છે. સમવસરણુ મંદિર હમણાં બનેલ છે.

શ્રી ગૌતમસ્વામીજીની જન્મભૂમિ છે. અને શ્રી મહાવીર ભગવાન ત્રિશલામાતાની કુક્ષીમાં આવ્યા પહેલાં અહીં દેવાનંદાની કુક્ષીમાં આવેલી. મહારાજ અશોકના વખતની વિદ્યાપીઠા જમીનમાં દટાએલી પોદી કાઢવામાં આવેલી છે. જે અત્યારે જોવા મળે છે. ગામના મધ્ય-ભાગમાં ધર્મશાળા છે. તેમાં એક મોટું જિનાલય છે. મૂળનાથક શ્રી ત્રપલદેવ ભગવાનની રથમવર્ણી પ્રાચીન પ્રતિમા તેમાં બિરાજમાન છે. ધીજી છ પ્રતિમાઓ તથા શ્રી ગૌતમસ્વામીની ચરણપાદુકાઓ છે.

રાજગ્રહી

શ્રી શ્રેષ્ઠિક મહારાજની રાજધાની અહિં હતી. શ્રી વીર ભગવાને તપ્ત ચોમાસાં કરેલાં છે. પાંચ પહાડો વૈભારગિરિ, ત્રિપુલગિરી, ઉદયગિરિ, સુવર્ણગિર અને રત્નગિરિથી શોભતી આ નગરી ધણી જ દેહીખ્યમાન છે. અહીં ગરમપાણીના કુંડો છે. ભગવાન શ્રી સુનિસુવ્રત સ્વામીનાં ચાર કંઠ્યાણુક અહિં થયેલાં છે. શ્રી શ્વેતામ્બર ધર્મશાળા છે. તેની સામે જિનમંદિર છે. જેમાં શ્રી મૂળનાથક ભગવાન શ્રી સુનિસુવ્રત સ્વામીની પં. ૧૧૧૦ ની સ્થાલની પ્રાચીન અને ગ્રભાવશાલી પ્રતિમા છે. ધર્મશાળાથી એક માઈલ ચાલતાં ગરમ પાણીના ૧૦૮ કુંડો આવે છે. જેમાં કુદરતી ગરમ પાણી વહ્યા કરે છે. કુંડ ભે ભાગમાં વહેંચાયેલ છે. અને બાજુમાં પાંચ પહાડો રહેલાં છે.

શ્રી વિપુલગિરિજી

(૧) અહિં પ્રાચીન સમયની નાની દહેરી અને એક મંદિર છે. મંદિરમાં ત્રણ દેરીઓ છે. વચલી દેરીમાં શ્રી સુનિસુવ્રત સ્વામીની (કસોટીની) લાંબ પ્રતિમા છે. બાજુમાં અને બાજુએ ભગવાનની ચરણપાદુકાઓ છે.

રત્નગિરિજી

(૨) શ્રી વિપુલગિરિની પાછલા ભાગમાં આ પહાડ છે. આ પહાડ ઉપર ઉત્તરાભિમુખે શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુનું મંદિર છે. વચ્ચેના સ્તૂપ ઉપર શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી પાર્શ્વનાથ, શ્રી વાસુપૂજ્ય અને શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની ચાર ચૌમુખી પ્રતિમાઓ છે.

શ્રી ઉદયગિરિજી

(૩) આ પહાડ ચડવો કઠીન છે. અહિં પૂર્વાભિમુખ કિલ્લામાં આવેલ પશ્ચિમાભિમુખનું મંદિર છે. તેમાં મૂળનાથક શ્રી શામળીયા પાર્શ્વનાથ ભગવાનની સુંદર મૂર્તિ દેખાતા કળામય વળાંકથી અનેલા છત્ર નીચે બિરાજમાન છે. જમણી ઠાળી બાજુએ શ્રી પાર્શ્વનાથ અને સુનિસુવ્રત-સ્વામીની પાદુકાઓ છે. અહીં ભગ્નાવશેષ જિનમંદિરો જોવામાં આવે છે.

શ્રી સુવર્ણગિરિજી

(૪) શ્રી આદિશ્વર પ્રભુનું નાનું સુંદર જિનાલય છે.

વૈભારગિરિ

(૫) પહાડ પાસે જતાં જ શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહા-

વીર સ્વામીની સ્થાપવર્ણની પ્રતિમાણ છે. ઉપરમાં ચાર જિનમંદિરો છે. મુખ્ય મંદિરમાં શ્રી સુનિસુવત સ્વામીની લગ્ન પ્રતિમા છે. આ મંદિરથી થોડે દૂર બીજું મંદિર છે. તેમાં શ્રી શાન્તિનાથ પ્રભુ, શ્રી કુંથુનાથ પ્રભુ, શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ, શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ એમ ચારે પ્રભુની ચરણપાદુકા છે. ત્રીજા મંદિરમાં શ્રી ધન્નાળ અને શ્રી શાલિભદ્રજીની કાઉસગ્ગ ધ્યાનમાં મૂર્તિઓ છે. અને ચોથા મંદિરમાં લગવાન શ્રી શાન્તિનાથ પ્રભુ અને નેમનાથ પ્રભુ ની ચરણપાદુકાઓ છે. પહાડની નજીકમાં શાલિભદ્રજીનો કુવો, વીરપોષાળ, મહારાજનો મહેલ, નંદમણિયારની વાવ દરિયોચર થાય છે.

આ રીતે પાંચ પહાડનું વર્ણન પૂર્ણ થાય છે.

આજ રાજગ્રહીમાં શ્રી સુનિસુવત સ્વામી લગવાનનો જન્મ થયેલ છે. શ્રી જ'બૂસ્વામી, શ્રી શાલીભદ્રજી ધનાશા, પૂણિયો શ્રાવક, મેઘકુમાર કયવન્ના શેઠ, નંદિવેણુ, સુદસા-શ્રાવિકા વિગેરેનો જન્મ અહીં જ થયેલ હતો. અભયકુમારની દીક્ષા, પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિને કેવલસાન પણ અહીં જ પ્રાપ્ત થયેલ હતું, શ્રી શાલિભદ્રજીએ ચારિત્ર લઈ આત્મકલ્યાણ અહીં જ સાધ્યું હતું.

કુંપીલપુર—અહિં વિમળનાથ લગવાનના ચાર કલ્યાણક થયા છે. આ તીર્થ અયોધ્યા નજીકમાં છે.

હસ્તીનાપુર—શ્રી શાન્તિનાથ પ્રભુ, કુંથુનાથ અને

અરનાથ પ્રભુના મોક્ષ સિવાયના ચાર કલ્યાણક અહિં થયેલ છે.

કોશામ્બી, ભદ્રીલપુર, સાવત્રી અને એ ત્રણેમાં અનુક્રમે પદ્મપ્રભુ, સુવિધિનાથ, સંભવનાથ અને મિથિલામાં મલિનાથ અને નન્નિનાથ પ્રભુના ચાર કલ્યાણક થયેલા છે. પંચ હાલ આ ચાર તીર્થ ચિન્હેદ થયેલા છે.

કોશામ્બી તથા ભદ્રીલપુરમાં અવશેષો મળી આવે છે. આ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવો જરૂરી છે. કોશામ્બીમાં પ્રભુ મહાવીરને દાન દેતી ચંદનખાણાની મૂર્તિ પણ વિદ્યમાન છે અલ્હાબાદથી મોટર ભય છે.

આ બધી કલ્યાણભૂમિ પૂર્વ ભારતમાં આવેલી છે.

સૂચના.

(૧) “માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર” એ કહેવત અનુ-સાર આ પુસ્તકમાં કેઇપણ જગાએ ભૂલ રહી ગયેલ હોય જેથી પૂજ્ય સુનિવરો તથા સાધ્વીજી મહારાજને વિહાર વખતે આગળના વિહારની વિગતથી ટાઇમે ટાઇમે જાણકાર રહેવા વિનંતિ કરું છું.

(૨) જ્યાં જ્યાં ઉતરવાની જગ્યા ખાલી બતાવી છે. ત્યાં ત્યાં નિશાળમાં ઉતરવું.

સમેતશિખર વિહારદર્શન

અમદાવાદથી શ્રી સમેતશિખરજી આદિ તીર્થોમાં જવાના
વિહાર માર્ગોની નોંધ

વિહાર માર્ગ-૧

અમદાવાદથી સમેતશિખરજી થઈ કલકત્તા.

વિહાર રસ્તે-ઈન્દોર-શિવપુરી કાનપુર બનારસ નીમીયાલાટ
(સમેતશિખર) બદવાન થઈ કલકત્તા માર્ગદિ ૧૩૩૫

(૧) અમદાવાદથી ઈન્દોર ૨૬૦ માર્ગદિ

નામ	માર્ગદિ	ધર	દહેરાસર	હિતરવાનું સ્થાન
નરોડા	૬	૨૦	૧	ઉપાશ્રય
રાયપર	૬	૧૦	૧	"
વેલાર	૩	૧૦	૧	"
બરિયલ	૯	૧૦	૧	"
આંતરસુઆ	૭	૦	૧	૧
કપડવાંજ	૭	૫૦૦	૮	ધણી
લસુદ્રા	૧૦	૧૦	૧	"
કાસરા	૧૦	૧	૦	"
અંધાડી	૫	૩	ધર-દે	
સેવાડીયા	૪	૩	૦	
દુવા	૯	૧	૦	
ગોમરા	૯	૬૦૦	૧	ઉપાશ્રય-૨

અંગ્રેશાવ	૭	૧	૦	હિતરવા જગ્યા છે
સંતરોડ	૭	૨	૦	"
પીપલોદ	૭	૬	૦	
આડીવર	૫	૬	૦	
નીમખોડા	૪	૨	૦	ઉપાશ્રય
વહુંદી ચોટી	૭	૦	૦	ચોટી
દાહોદ	૧૨	૩૦	૧	ઉપાશ્રય-૨
હુતવરા	૭	૩	૦	
કાલીયા પીતોલી	૯	૪	મેશી ૦	
ઝાંણુઆ	૧૨	૪૦	૦	
રામા —				
પોલીસ ચોટી	૯	૦	૦	
દત્તી	૧૨	૦	૦	
રાજગઢ	૮	૨૫૦	૪	ઉપાશ્રય
બીયાવર ભોપાવર	૬	ભોજનશાળા	૧	ધર્મશાળા
અમજેરા અમીજરા	૯	૧	૧	ઉપાશ્રય
સુલતાનપુર	૬	૦	૦	
ધાર	૯	૫૦	૧	ઉપાશ્રય-૨
ગુણાવદ	૧૦	૦	૦	
ધારા વીલ્હોદ	૭	૦	૦	
એટમા	૩	૭	૧	ઉપાશ્રય-૨
કલારીયા	૭	૦	૦	સ્થાનક ઉપાશ્રય
ઇંદોર	૯	૫૦૦	૭	ઉપાશ્રય-૨

ઇદોરથી શીવપુરી રપરાા માઇલ

ગામ	માઇલ	ધર	દેરાસર	ઉતરવાનું સ્થાન	પેઢી	૨	૧૦	૧	ઉપાશ્રય
બારોલી	૭	૦	૦		ખીનાગંજ	૪	૭	૦	ધર્મશાળા
સાવિર	૧૧૧	૧૫	૧	ઉપાશ્રય	કાલાપહાડ	૮	૦	૦	
પંથ પીપલી	૧૧૧	૧	૦		આવન	૮૧	૬	૦	
ઉજ્જૈન	૧૦	૨૫૦	૧૬	ઉપાશ્રય	ભરસલા	૪	૦	૦	ધર્મશાળા
તાજપુર	૧૦	૫	૧	ઉપાશ્રય	ફીઆપ	૬	૧૦ દી	૦	સ્થાન છ
કાયથા	૮	૧૧	૧	"	દેહરી	૨	૦	૦	મંદીર
મક્ષીજીતીર્થ	૮	૨૫	૧	ધર્મશાળા	ગાદેર	૭	૦	૦	
ગોલવા	૪	૦	૦	શક બંગલો	ગુના	૩૧	૫	૦	ધર્મશાળા
સાંજપુર	૧૨	૨૫	૧	ઉપાશ્રય	પાટઈ	૭	૦	૦	સ્થાન છે.
સુતેરા	૬	૦	૦	ઉતરવાનું સ્થાન	ભાદેર	૪	૪ દી	૦	"
સારંગપુર	૧૦	૧૦	૧	ઉપાશ્રય	ખજુરીચોક	૭	૦	૦	"
મઉ	૭૧	૦	૦	મંદિર	સુતેરા	૮	૦	૦	"
ઉદનખેડી	૫	૦	૦		અદરવાસ	૨૧	૪	૦	મંદીર
સરેડી	૪	૦	૦		લખરાસ	૧૦	૦	૦	
પચોરા	૩૧	૨	૦	ધર્મશાળા	કાલાસ	૮	૫ દી	૦	ધર્મશાળા
કરણવાસ	૭	૦	૦		સોસાઈ	૭	૩	૦	સ્થાન છે
ખાવરા	૧૦	૬	૧	ઉપાશ્રય	માગેશ્વરવાવ	૨	૦	૦	"
દોડાપહાડ	૧૦૧	૦	૦	શક બંગલો	શિવપુરી	૬	૬૦	૧	ઉપાશ્રય
કાટરા	૪	૦	૦		(ગ્વાલીયર) શિવપુરીથી અંસી થઇ કાનપુર ૨૦૩ માઇલ				
					ભદોરા	૮	૦	૦	
					સુરવાયા	૫	૦	૦	મંદીર

અમારા	૭૧	૦	૦	ગિરફાન	૨	૦	૦
શીરસોદ	૭૧	૦	૦	અગામ	૪૧	૦	૦
દેરા	૬	૦	૦	ઉરધ	૪૧	૦	૦
કાલી પદાડી	૫	૦	૦	આટા	૧૦૧	૦	૦
દીનારા	૭	૦	૦	ઉસર	૪	૦	૦
સીકન્દા	૪	૦	૦	કાલપી	૭૧	૧	૧
દશા	૫	૦	૦	લોગનીપુર	૭	૦	૦
ડેસી	૨	૦	૦	પુખરાયન	૨	૧	૦
અંસી	૫૧	૪	૧	છતેની	૪	૦	૦
દીગરા	૫	૦	૦	ડીધ	૨	૪	૦
અગામ	૪	૦	૦	સુરીદપુર	૫	૦	૦
અકાટ	૨	૦	૦	બારા	૬	૦	૦
ગુસારા	૪	૦	૦	રણીયા	૪	૦	૦
ગીરગામ	૪	૨	૧	રાયપુર	૪	૦	૦
ફરગામ	૫	૦	૦	ભોંતી	૫	૦	૦
ગેમની	૩	૦	૦	કાનપુર	૧૦૧	૭૫	૨
ગોડ	૭	૦	૦	કાનપુરથી અલહાબાદ થઈ બનારસ ૨૦૦ માઇલ			
બુન્નેદ	૩	૦	૦	ચંદ્રી	૮	૦	૦
પુંજ	૬	૦	૦	મહારાજપુર	૪	૦	૦
ગેસા	૨૧	૦	૦	સરસોલ	૩	૦	૦
નળીવી	૬૧	૦	૦	પુત્રીમીલ	૫	૦	૦
ગોઠ	૪૧	૦	૦	બાહાર	૫	૦	૦
ગેમની	૨	૦	૦				

૪૪

મોદનીયા	૪	૦	૦	નિશાળ	ભટ્ટિયા	૩	૦	૦
કુમતી	૪	૦	૦	કારખાનું	બારામટી	૪	૦	૦ પહાડી ઉંચો નીચો રસ્તો
પુસોલી	૪	૦	૦	નિશાળ	કાફેલાળ	૨	૦	૦ ડાક બંગલો
કેદરા	૬	૦	૦	ધર્મશાળા	ભલ્લુ આમટી	૭	૦	૦
ખુમાળાદ	૩૫	૦	૦		દનુઆ	૨૨	૦	૦ ડાક બંગલો
શીવસાગર	૫	૦	૦	મંદિર	ચોપારન	૭	૦	૦ જંગલ સાવચેત રહેવું
સાસારામ	૭	૦	૦	ધર્મશાળા સ્ટેશન પાસે				૦ દી. ધર્મ.
બાસા	૪	૦	૦		સીંગરામા	૭	૦	૦
સુઅરા	૫	૦	૦	મંદિર	બરહી	૫	૦	૦ નીશાળ
રેદરી	૩	૪	૦	ધર્મશાળા	પંચ માધવ	૩	૦	૦
કાલ્પનીયા	૨	૪	૦	દિ.મં	કરીયાનપુર	૨૫૫	૦	૦ પંચાયતનું મકાન
બારન	૫	૦	૦	બાણી જગીરદાર મકાન	સકરેજ	૪૫	૦	૦
સીરીશ	૪	૦	૦		બરકઠા	૫૫૫	૦	૦ સોહનસાબનું મકાન
જોગીયા	૩૫	૦	૦		ગોરહર	૫૫૫	૦	૦ નીશાળ જંગલ
ઝોરંગાળાદ	૫	૦	૦	ધર્મ	અટકા	૩૫	૦	૦
ઝોરા	૨૫૫	૦	૦		બગોદરા	૬૫	૦	૦ નીશાળ
શીવગંજ	૫	૦	૦		ઝોરા	૫	૦	૦
રાણીગંજ	૨	૦	૦	ડાક બંગલો	કુમરી	૭	૦	૦ કુચિસ યાત્રુઆ
મદનપુર	૫	૦	૦	નીશાળ	ઈસરી	૧૫	૦	૦ ધર્મશાળા
આમસ	૪૫	૦	૦					૦ સ્ટેશન પારસનાથ
ચંડીસ્થાન	૫	૦	૦	નીશાળ				
રોડધાડી	૫	૦	૦	ધર્મશાળા				
ડોબી	૭	૦	૦					

૨૬૫

અહીંથી મધુવન તળેટી ૧૩ માઈલ છે. નીમીયાધાટ ૩૫ માઈલ,
નીમીયાધાટથી ૭ માઈલ ઉપર પાર્શ્વનાથજીની દુકંડ આવે છે.

રામપુરીયા મીલ	૧૨	૧	૦	મીલમાં
કોતનગર	૨	૧	૧	મલુભાઈને ત્યાં
લલુઆ	૮	૦	૦	બગીચો
લાવરા	૩	૩	૦	ધર્મશાળા
કલકત્તા	૧	૮૬	૮૬	કેનીંગ સ્ટ્રીટ

આમદાવાદથી સમ્બેનશિખરજી થઈ કલકત્તા ૧૧૩પા માત્રિક છે.
જે જગ્યાએ ઉતરવા માટે ખાલી બનાવી છે. ત્યાં દરેક ગામોમાં
સ્કલર્ગા ઉતરવું.

આમદાવાદથી નાગપુર રસ્તે કલકત્તા થઇને શ્રી સમ્બેનશિખરજી
રસ્તો નં.-૨

વિદાર રસ્તે-રાજગઢ, ભોપાવર, અમીઝરા, માંડગઢ, નાગપુર,
જગદાપુર, બનારસ, ચંદ્રપુરી, સિલપુરી, પટલુ, કુંડલપુર, નાલંદા,
રામગઢિ, પાવાપુરી, શુણેલાજી, ક્ષત્રિયકુંડ, કાકદી, ચંપાપુરી,
ભાગલપુર, અજમગંજ, કલકત્તા વિગેરે.

આમદાવાદથી રાજગઢ મા. ૧૮૦ માટે જુઓ રસ્તો નં. ૧
રાજગઢથી નાગપુર માઇલ ૪૬૩ા.

રાજગઢથી

રીંગોદ	૫	૩૦	૧	ઉપાશ્રય
ભોપાવરતીર્થ	૩	૦	૧	શાન્તિનાથ દેરાસર ઉપા.
અમીઝરા પાર્ક. ૧૧	૩	૩	૨	શાન્તિનાથ દેરાસર ઉપા.
તરતા	૮	૧	૦	મંદિર
ધાર	૫	૫૦	૧	ઉપાશ્રય
તલવાગ	૧૦	૦	૦	જોતેતરને ઘેર
નાલંકા	૬	૫	૧	ઉપા. ૦

માંડગઢ	૬	૩	૨	ઉપા. ૦
ધામનોદ	૫	૦	૦	મંદિર
ધાણી	૧૧	૦	૦	શ્રાવકના જીનામાં
મલ્લેશ્વર	૮	૩	૧	ઉપા. ૦
નાનંદરા	૭ા	૮	૦	શ્રાવકના ઘેર
પીપલીઆ	૬ા	૭	૦	નીશાળ
કીકદ	૭ા	૦	૦	મંદિર
ખડખાહ	૪ા	૪૦	૧	ઉપા. ૦
રાનાવહ	૭	૪	૦	સ્વામીના ધર્મ. ૦
ધનગાવ	૭	૦	૦	સરકારી બંગલો
રોશીઆ	૧૦	૦	૦	દીગં ધરને જોડલે
ખંડવા	૮	૩૫	૧	ઉપા. ૦
જરાવાડી	૬	૦	૦	નીશાળ
રીંગોટ	૬	૦	૦	ધર્મ. ૦
ઝીંગોડ	૮	૧	૦	મંદિર
ગુજરીબેડ	૬	૦	૦	રાત્રી રહેવા જર્વુ નથી
અમુક્ષા સ્ટેશન	૧૦	૦	૦	સ્ટેશને ગોડાઉન
લુકધયા	૧૦	૦	૦	સ્ટેશને ગોડાઉન
ડામકા	૦	૦	૦	કેંટ્રીકલરનું મકાન
ધુલપાટ	૬	૦	૦	સ્ટેશન કમ્પાઉન્ડ
વાનબેડ	૮	૦	૦	સ્ટેશનની કાટડી
લીવરબેડ	૧૦	૨	૦	મરાહીના મકાનમાં
આડગાવ	૬	૦	૦	મંદિર

અવરોહ	૮	૪	૦	કનમાં	લીંગનામ	૯	૧૦૦	૨	ઉપાં
રેલી માટક	૯	૦	૦	મર્મશાળા	અમરપ	૮			નીશાળ
શ્રીભાગ	૧૦	૦	૦	ગાંધી સ્મારક	ગોનીદપરા	૪			બરેલીનાલ રોકની નાકી
અવરોહ	૧૨	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રમ	શેતેગાંવ	૮			ધર્મશાળા
બોરશા	૧૧૧	૦	૦	બખરમાં, પીંડામાં	બાહાણીગાંવ	૪			"
ફેરનંદક	૬૧	૦	૦	મંદિર, નીશાળ	ભુરીભોરી ગાંવ	૫૧			લીંબુ બગીચાની ધર્મં
મુર્તિનાપર	૯	૧૨	૧	ઉપાશ્રમ	બોલડી	૪			નીશાળ
ફેરમ	૧૭	૦	૦	દવાખાના સામે	પરસોડી	૫			ગ્રામિક મીલકું મમાન
રોબી	૮	૦	૦	નીશાળ	નાગપુર સીટી	૯	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રમ

નાગપુરથી જળસપ્તર માઈલ ૧૭૧૧

અમરોહ	૮	૧૦	૧	કામડી	૧૦	૧૨	૧	મોતીવાસને ઘેર
રેલી ભોગમ	૬	૧૦૦	૨	ઉપાશ્રમ	ફુમરી	૧૦	નથી	નથી
(અમરાવતી)	૨	૦	૦	ભોગીંગમાં	અનસર	૫	"	"
ચોટાર	૯	૦	૦	મંદિર	ચોરબાવડી	૬૧	"	"
મંદુર	૯	૭	૦	જુઓ ઉપાં	દેવલાપર	૮	"	"
દાંતોડી સ્ટેશન	૫	૦	૦	સ્ટેશનમાં	ખવાસા	૧૦ દી.	"	"
પામળાવ	૭	૫૦	૧	ઉપાં	કુરાઈ	૮	"	"
તવતી સ્ટેશન	૭	૦	૦	સ્ટેશનમાં	મફુગાંવ	૯	"	"
નારબજાર	૯	૨૦	૧	ઉપાં	ગોપાલ ગંજ	૪	"	"
અમરોહ	૬	૦	૦	સ્કુલમાં	શિવની	૮	૧૫	૧
રેલી	૭	૧	૦	આવકને ઘેર	રાલીવાડ	૯	નથી	નથી
વલસાંવ	૯	૦	૦	મંદિર	અલ્હીનીયા	૪	"	"
શિવરા	૭	૭	૦	નીશાળ				

છપરા	૮	૧	"	જમનાભાઈને ઘેર	પી.ડી	૯	છ.	"
ગણેશગંજ	૧૦	નથી	"	નીશાળ	ચૌહર	૪	છ.	"
સખનાડોન	૭૫	"	દિ. ૫	ધર્મશાળા	ઉચ્છરા	૯	સ્થા.	કેશવલાલભાઈનું ઘર
સનાઈ ફેગરી	૮	"	"	નીશાળ	ભગરગામ	૭	"	"
ધિના	૫૫	"	"	"	સતના	૬૫	૨૫	૧ ગુલાબચંદુભાઈને ઘેર
રમણપુર	૧૦	"	"	મકાન છે	માધવગઢ	૫૫	નથી	નથી ઉપાશ્રય
ચૂકરી	૫૫	"	"	નીશાળ	રામપુર	૧૧	નથી	નથી નથી
બગરી	૬	"	"	શીવજીની જગ્યા	બેલા	૮	"	"
નિંગરી	૪	"	"	નીશાળ	સામેર	૧૦	"	"
ધાના	૬૫	"	"	રસ્તામાં	રાયપુર	૭૫	"	"
જળકપુર	૯	ધણી	૨	ઉપાશ્રય	ચંદુ	૧૨	"	"
જળકપુરથી બનારસ ૨૮૮ માઈલ								
પન્નાગર	૧૦	નથી	"	નીશાળ	લફર	૭	"	"
ગોવાનપુર	૯	"	"	"	મહુગંજ	૧૦૫	"	નીશાળ
સીંધારા	૭	"	"	"	પેટરા	૪	"	નીશાળ
ધનગર્વા	૭	"	"	"	હતુમના	૧૨	"	ધર્મં
જના	૪	"	"	"	ગમરગંજ	૧૦	"	"નીશાળ, ડાળ ચાડવો શરૂ
તીવરી	૬	"	"	"	બરોધા	૮૫	"	નીશાળ
ચિંજરી	૧૦	"	"	"	લાલગંજ	૯	"	ધર્મં
કટની	૪	૨	"	સંપતલાલ જૈન	સમોગરા	૧૨	"	ધર્મં જંગલ
બુઝોલી	૧૨	નથી	"	નીશાળ	મીરઝાપુર	૬	૪	ઉપાશ્રય
પાલા	૭	નથી	"	"	સહસેપુર	૭	નથી	નથી મીશ્રીલાલજી મંદિર
ગુનવરા	૯	નથી	"	"	બાણીસરાઈ	૧૦	"	બંગલો

ગીર્જાઆદ	૭	"	"	નીશાળ	પટના	૭	"	છે.	ઉપાશ્રય
અનારસ	૧૧	ધણા	૯	દેરી બઝાર. ધર્મં					
અનારસથી પટણા ૧૬૧૧ માઇલ.									
સીંહુરી	૩	નથી	૧	ધર્મશાળા	કેટુંહા	૮	નથી	નથી	નીશાળ
ચંદ્રાવતી	૧૦	"	૧	ધર્મશાળા	અખતારપુર	૧૫	"	"	ધર્મશાળા
સર્પદુર	૯	"	નથી	નીશાળ	ચેરી	૪	"	"	મંદિર
અસીપુર	૫૦	"	"	નીશાળ	ભાગનવિધા	૮	"	"	નીશાળ
નંદગંજ	૬૦	"	"	ધર્મશા	બિહાર સરીફ	૭	૫	૧	ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય
ગાજપુર	૧૧	"	"	નીશાળ	કુંડલાપુર નાલંદા	૮	નથી	૧	ઉપાશ્રય
ગોમપુર	૧૦	"	"	નીશાળ	રાજગીરી	૮	૫	છે	ધર્મશાળા
ભાવડપુર	૧૦	"	"	નીશાળ	પાવાપુરી	૧૦	નથી	છે	ધર્મશાળા
બકસર	૮૧	"	"	નીશાળ	ગીરીચક	૭	"	નથી	નીશાળ
ભોજપુર	૯	"	"	નીશાળ	(અહીંથી માયા રસ્તે રાજઅહીં ૭ માઈલ છે)				
નીપાવ	૭	"	"	નીશાળ	ગુણીયાલ	૮	નથી	૧	ધર્મશાળા
સાહપુર	૧૦	"	"	નીશાળ	નવાદા	૨	"	નથી	ધર્મશાળા
ગજરાજગંજ	૮	"	"	નીશાળ	મલ્લીમંજ	૪	"	"	નીશાળ
આરા	૧૧	છે	ધર દહેરાસર	આવકલું મકાન	પકરી-બરમા	૯	"	"	નીશાળ
મ્હાલિવર	૭	નથી	નથી	નીશાળ	પરસાવા	૮	"	"	નીશાળ
મનેર	૧૧	નથી	નથી	નીશાળ	રામપુરા	૮	"	"	નીશાળ
મહિદુર	૮	નથી	નથી	નીશાળ	અહીંથી ૨૦ માઈલ થયે રસ્તે લખવાડ જવાય છે.				
દાનાપુર	૨	છે.	"	ધર્મશા	લખવાડ	૧૧	"	૧	સાત પહાડી ઉપર મંદિર છે.
માકાપુરા	૭	"	"	ધર્મશા					

(શ્રાવિયકેન્ડ)	૧	"	૧	ઉપાશ્રય	બારોવાસી	૮	"	"	દુર્ગા મંદિર સહક ઉપર
મહાદેવ સીમરીયા	૬	"	"	ઉપાશ્રય	ફુમકા	૧૦	"	"	ગામમાં ધર્મ
કાકડદી	૮	"	૨	ઉપાશ્રય	કાઠી ચુડીયા	૭	"	"	નીશાળ
જલ્મુઈ	૭	૧	૧	કાચલું કારખાનું	સીકારીપાડા	૧૦	"	"	જંગલ છે, નીશાળ
પાંડા	૫	"	"	દુર્ગા મંદિર	સરસડીગાલ	૧૦	"	"	નીશાળ
લક્ષ્મીપુર	૪	"	"	નીશાળ	રામપુર હાટ	૧૩	"	"	રેશન ઉપર
ગાંગત્યોર	૭	"	"	નીશાળ	નલહટી	૧૦	"	"	સૌભાગ્યચંદ
ખરગપુર	૯	"	"	નીશાળ	લોહાપુરી	૮	"	"	આઈસ ફેક્ટરી
તારાપુર	૭૧	"	"	નીશાળ	સાગરનીધી	૮૧	"	"	ઇન્દ્રચંદ તેરાપંચી
સુલતાનગંજ	૧૨૧	"	"	ધર્મશાળા	બારલા	૫૧	૦	કાચો રસ્તો	માણેચંદ ભારવાડી
લીલાપુર	૩૧	"	"	ધર્મશાળા	અભયગંજ	૫	ધણી	૯	નીશાળ
ચંપાપુરી	૯૧	"	૧	ધર્મશાળા	અભયગંજથી કેલકતા ૧૪૭૧ માઈલ				ઉપાશ્રય
નાથનગર	૧	૪	૧	ધર્મશાળા	નદી ઉતર્યા બાદ				
હાગલપુર	૨	૨૫	૧	ધર્મશાળા	જિયાગંજ	૨	ધણી	૫	ઉપાશ્રય
જગદીશપુર	૯	નથી	નથી	ધર્મશાળા	કટગેલા	૨	"	૧	"
રત્નોત	૮	નથી	નથી	ધર્મશાળા	મહીમાપુર	૧	"	૧	ધર્મમાં
મંતરીયા	૩	"	"	આશ્રમ	એરંગપુર	૯	નથી	૧	નથી ગામમાં જવાથી મળે
ઓરીયા	૭	"	"	નીશાળ	સારગામી	૬	"	"	ગોદામમાં
રામપોખર	૧૧	"	"	ગર બંગલો	એલડંગા	૫	"	"	પુનમચંદ ભારવાડી
બનીયારા	૫૧	"	૬	નીશાળ	રેલુનગર	૬	નથી	"	નીશાળ
ગોનીશાન	૧૦૧	"	"	નીશાળ	મીરા પલાશી	૬	"	"	કનૈયાલાલ ભારવાડી
		"	"	નીશાળ	દેવગામ	૭	"	"	"

બીથવાડેરી	૮	"	"	અસલાલી	૭	૦	૦	છે
ફુલ્લીયા	૯૧	"	લાયઝેરી	જેતલપુર	૨	૬૦	૧	ઉપાશ્રય
કીશનનગર	૭	"	ખાખી ખાવાનો મઠ	ખારેજ	૫	૩૦	૨	"
કીકનગર	૬	"	નીશાળ	ખેડા	૯	૫૦૦	૯	"
ચાંતીપુર	૫	"	"	માતર	૪	૪૦	૧	ધર્મશાળા
ફુલીયા	૫	"	"	દેવા	૯	૨૫	૧	"
રાણાધાટ	૫	"	"	કાસોડ	૭	૨૦	૧	"
ચગદા	૭	"	નીશાળ	પેટલાદ	૭	૩૫	૪	ઉપાશ્રય
બીરુષ	૬	"	"	જોરસદ	૮	૧૨૫	૩	"
જમ્લી રોડ	૪	"	"	વડોદરા	૧૮	૩૫૦	૧૭	"
કાચરા પારા	૭	"	"	સુરપુર	૫	૭	૧	છે
હિમચંદ } મીલ	૪	"	સાધિધાટ	અર્જસ્ટી	૫	૧૦	૧	"
ગોરીશંકર મીલ	૯	"	પ્રેમપાળેન	કરજોજ	૯	૧૫	૧	"
બરાકપુર	૫	નથી	લાલ કાઠી	પાલેજ	૯	૪૦	૧	ઉપાશ્રય
અગરપાડા	૬	"	ગધાજીનો બંગલો	અલવર	૧૦	૨૫	૦	છે
કલકત્તા	૯	ધર્ણા	ઉપાશ્રય	ભરુચ	૮	૧૬૦	૧૨	ઉપાશ્રય
		૫	૯૬ કેનીંગ સ્ટ્રીટ	અંકલેશ્વર	૬	૫૦	૧	"
				કોસંબા	૧૦	૮	૦	"
				કીમસ્ટેશન	૭	૮	૦	"
				સાયલુ	૫	૧૨	૧	"
				કાસાઈ	૫	૫	૧	"
				સુરત	૮	૧૦૦૦	૧૦૦	"
				ચલથાણ	૧૦	નથી	નથી	જન

અહિંથી સમેતશિખરજી માટે જુઓ રસ્તો નં. ૧.

શ્રી સમેતશિખર વિહાર રસ્તો નં. ૩

અમદાવાદથી સુરત, નંદરખાર, શિરપુર, જલગામ,
અંતરીક્ષજી, ભાંડીજી, નાગપુરથી સમેતશિખર

અમદાવાદ • ૧૦૦૦૦૦ ૨૧૭ ઉપાશ્રયો

બારડોલી	૧૧	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય	શિરપુર	૬	૬૦	૨	ઉપાશ્રય
એન્ડ્રસ	૫	૨	નથી	"	ગીધાડા	૫	નથી	નથી	નીશાળ
બાલુપુરા	૫	૩૦	૧	"	નરડાણા	૮	૧૦	"	છે
બારા	૧૦	૪૦	૧	"	ચોરવાવડી	૪	નથી	"	હોટલ
દાસનાડા	૮	નથી	નથી	છે	સોનગીર	૫	૨	"	છે
સોનગઢ	૪	નથી	નથી	છે	નગાવ	૭	નથી	"	"
ભાગ્યંત્ર	૯	"	"	"	હુદ્દીયા	૫	૧૫૦	૩	ઉપાશ્રય
નવાપુરા	૯	"	"	"	કાગણા	૪	૧૬	નથી	છે
રામમણી	૩	"	"	"	વનિ	૪	૩	"	"
ચીંચપાડા	૬	"	"	"	મુઆડી	૮	૧૩	"	"
ખડગમ	૭	"	"	"	સિરસાણા	૬	૧૦	"	ઉપાશ્રય
ખાડખારા	૭	"	"	"	અમલતેર	૫	૧૦૦	૨	"
ભાદાડ	૪	"	"	"	ચાંદનીકારા	૬	નથી	નથી	નીશાળ
ટુંકવડ	૫	"	"	"	પીંપળા	૬			છે
નૃંદરખાંર	૪	૪૦	૧	ઉપાશ્રય	પાણદી	૭			"
વાવડ	૭	નથી	નથી	છે	જલિંગામ	૬	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય
રાનાલ	૭	"	"	"	નસેરાખાદ	૬	સ્થાન ૧૦	નથી	કુકાન
ન્યક્લી	૫	"	"	"	એક ગામ	૬	સ્થાન ૧	"	છે
દોંગમિયા	૭	૪૦	૧	ઉપાશ્રય	ભુસાવર	૪	સ્થાન ૨	"	જન
ધમાણા	૫	નથી	નથી	નીશાળ	વરજીંગામ	૮	૨૦	"	ઉપાશ્રય
ચિંદજેડે	૯	૧૦	"	"	ખોલ્લાખેલ્લી	૫	નથી	"	ધરમા
ગીનાડા	૫	નથી	નથી	નીશાળ	હિદલાખાદ	૬	૧૦	૧	છે

નીખટી	૮	નથી	નથી	"	કારંબ	૯	૧૮	૧	ઉપાશ્રય
મલકાપુર	૧૦	૨૫	૧	ઉપાશ્રય	ધર્ણ	૧૫	૯	૧	છે
વીરવ્યાંદુરા	૯	દિ. ૩	"	છે	સાકિળા	૫	૧	નથી	નીશાળ
નાંદુર	૯	૧૨	"	ઉપાશ્રય	લુની	૬	૧	"	"
ચીખટી	૫	નથી	"	દુકાન	અડનેરા	૬	૧૦	નથી	છે
ખામગામ	૭	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય	અમરાવતી	૬	૧૦૦	૨	ઉપાશ્રય
કાલોરી	૮	નથી	નથી	છે	પોરા	૧૦	નથી	નથી	મંદિર
ખાલાપુર	૬	૧૦૦	૨	ઉપાશ્રય	ચાંદિર	૯	૮	૭	ઉપાશ્રય
વ્યાલા	૯	નથી	નથી	છે	દિયોરી	૫૫	નથી	"	સ્ટેશન
આકોલા	૮	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય	ધામણ ગામ	૭	૫૦	૧	ઉપાશ્રય
આશ્રમ	૮	નથી	નથી	આશ્રમ	તલની	૭	નથી	નથી	સ્ટેશન
ધાતુર	૧૨	"	"	છે	પુલગામ	૭	૮	"	ઉપાશ્રય
એશી	૧૦	"	"	છે	મલકાપુર	૫	નથી	"	છે
મલેગામ	૮	"	"	ધર્મશાળા	વાયકળ	૪	"	"	છે
અંતરીક્ષણ	૬	"	૧	"	રોહા	૭	"	"	છે
તામસી	૬	"	નથી	મંદિર	વધો	૪	૫૦	૧	મંદિર
વાસોમ	૬	દિ. ૨૩	નથી	ધર્મશાળા	સોનેગામ	૧૦	નથી	નથી	ઉપાશ્રય
કલ્યા	૬	નથી	"	અંગલો	હિંગલવાડ	૧૦	૧૦૦	૨	"
ધોનોરા	૧૦	"	"	ધર્મશાળા	નાગરી	૯	નથી	નથી	સ્ટેશન
દસ્તાપુર	૨૫	"	"	નીશાળ	કુંગરગામ	૮	"	"	છે
મંગરુલ	૬	૭	૧	ઉપાશ્રય	ટાંકણી	૭	"	"	"
સીવાણી	૮	નથી	નથી	છે	ભાંડેકેઝ	૫	"	૨	ધર્મશાળા
					વડેરા	૧૩	૨૫	૧	ઉપાશ્રય

ટેન્કડા	૭	"	"	છે	રૂઢાયાણુ	૨	નથી	"	છે
ખાંજળાડા	૭	"	"	"	રાજોદ	૮	૧૦	૨	છે
નંદુરી	૬	"	"	નીશાળ	આનંદખેડી	૨	નથી	નથી	છે
ભમગામ	૮	"	"	ખંગલો	બદનાવર	૧૦	૫૦	૨	ઉપાશ્રય
કાહરી	૮	"	"	ડાક ખંગલો	વડનગર	૧૧	ધણી	૪	ઉપાશ્રય
બામની	૮	"	"	છે	મોલાના	૩	નથી	×	નીશાળ
ખેરી	૬	"	"	કુકાન	સરસાના	૮	"	×	ઉતરવાનું છે
કુંગર	૭	"	"	નીશાળ	ચંદુખેડી	૧૧	છે	×	પટેલને ત્યાં ઉતરવાનું છે
સોમદવાડા	૮	"	"	ખંગલો	ઉજળેન	૬	છે	×	ઉપાશ્રય
નાગપુર	૪	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય	ચંદેસર	૬	છે	×	છે
નાગપુરથી બનારસ રૂઢકતા થઇને શિખરણ માટે જુઓ રસ્તા નંબર ૧-૨					નરવલ	૬	છે	૧	છે
અમદાવાદથી સમેતશિખરણ રસ્તા નં. ૪									
વિકાર રસ્તે—દાહોદ-ઉજળેન-દેવાસ-લોપાળ-સાગર,									
દમોહ, કટની, બેલા.									
અમદાવાદથી દાહોદ માટે રસ્તા નં. ૧ જુઓ					દેવાસ	૧૨	ધણી	૨	ઉપાશ્રય
મોરડી	૭	નથી	નથી	છે	ગામજ	૫	નથી	નથી	નીશાળ
આનાસ	૬	"	"	સ્થેશન પર	બોમાસા	૬	"	"	નીશાળ
નાદરગંજ	૬	"	"	સ્થેશન પર	કાવડા	૬	"	"	નીશાળ
મેખનગર	૪	મણી	૧	ઉપાશ્રય	સોનકુચ	૪	૧	"	ધર્મશાળા
ચાંદવા	૯	ધણી	૩	ઉપાશ્રય	ગાવિંદપુર	૫	નથી	નથી	નીશાળ
ઉનઈ	૧૧	નથી	નથી	છે	ડોડી	૧૦	"	"	"
પટલાવદ	૫	૧૦	૨	છે	આણા	૧૦	૧૫	૧	ઉપાશ્રય
ભમલી	૬	૪	નથી	છે	કાહરી	૮	"	"	"
					સોડા	૮	"	"	"
					શીકોર	૧૧	૫	૧	છે
					થુના	૫	નથી	નથી	નીશાળ

ખજુરી	૬૥	"	"	સાગર	૩	૨	નથી	હસસુખભાઈને ત્યાં અશોક રોડ
બેરાગઢ	૬	"	"	અહિરીયા	૫	નથી	"	નીશાળ
સોપાળ	૫	૧૦	૧	પરસોરીયા	૯	"	"	"
પીપલાની	૫	નથી	નથી	ગિર્નર	૩	"	"	રેલ્વે સ્ટેશન
કોલુઆ	૭	"	"	ગડકોટા	૧૧	"	"	નીશાળ
ખેરવઈ	૭	"	"	રોન	૫	"	"	"
સલાલતપુર	૬	"	"	બ્રાસા	૭૥	નથી	નથી	નીશાળ
પકારી	૭૥	"	"	દમોહ	૭	૫	"	ધર્મશાળા
નરવઈ	૮૥	"	"	(અહીંથી જબલપુર થઈ ને પલુ કટની બવાય છે. માહલ ૧૨૩ થાય છે. તેના ગામે જબલપુરમાં પૂછવાથી ખબર પડશે.)				
દેહગામ	૮	"	"	બાંદરપુર	૯	નથી	નથી	ધર્મશાળા
ગઢી	૮	"	"	ધટેરા	૭	"	"	રેલ્વે સ્ટેશન
ગેરતગંજ	૫	"	"	સંગોણી	૧૧	"	"	નીશાળ
દોડીયા	૮૥	"	"	રતનગામ	૮૥	"	"	સ્ટેશન
બેગમગંજ	૬	૨	"	સલેયા	૪૥	"	"	ધર્મશાળા
સાગોની	૬	નથી	"	ભરતપુર	૯૥	"	"	નીશાળ
પરસરી	૩૥	"	"	દેવરી	૬૥	"	"	"
રાહતગઢ	૭૥	૧૦	૧	પુરા	૮૥	"	"	"
બેરખેડી	૬	નથી	નથી	કટની	૮૥	૧૦	"	"
ચિહોર	૬	"	"	ચાકા	૪	નથી	નથી	"
રતોના	૬	"	"	મુકેલી	૮૥	"	"	"
સાગરગામ	૪	હિંગબરના ધર છે	૧	પાલા	૭	"	"	"

ધ્રુનવારા	લા	"	"	મહેસાણા	૭	૩૦૦	૯	ઉપાશ્રય
કાલનપુર	૪	"	"	દાઉ	૮	—	—	—
મૈકર	૯	૨	"	ઉંઝા	૯	૩૦૦	૨	ઉપાશ્રય
ભાડા	૬૫	નથી	"	બામણવાડ	૬	૮	૧	છે
અમરપાટન	૮૫	૧૫	"	સિદ્ધપુર	૪	૫૦	૨	ઉપાશ્રય
કરવી	૬૫	નથી	"	કાટડી	૬	૧૫	૧	છે
મુકારી	૭	"	"	મજદર	૬	૧૫	૧	છે
ખેડા	૫	"	"	બગાણા	૮	૨૫	૧	છે
અહીંથી બનારસ યત્ર સંચેતશિખર માટે રસ્તા ભુઓ. નં. ૧ તથા ૨				પાલનપુર	૪	૫૦૦	૪	ઉપાશ્રય
અમદાવાદથી શ્રી સમ્બેતશિખરલ્લ. રસ્તા નં. ૫.				ચિત્રાસણી	૯	૧૫	૧	નથી
વિકાર રસ્તે—આણ, સાહી, બાહેર, જેસલમેર, લોદ્રવા, કોટાથી, અજમેર, અલ્હર, દિલ્હી, હસ્તિનાપુર, આગ્રા, શીરિયુર, કાંપિલપુર, કાનપુર, અયોધ્યા, બનારસ. આ રસ્તે મારવાડના ધણા તીથો આવી જાય છે.				સિરોત્રારેશન	૧૦	છે.	×	"
				કોરોતર	૬	છે.	છે	નથી
				ગળેલા	૬	૦	૦	"
				વાડા	૬	૨	૦	"
અમદાવાદથી	૧૦૦૦૦	૨૧૭	ધણા ઉપાશ્રય	ખરેડી	૬	૨૫	૧	ધર્મશાળા
સાગરમતી	૪	ધણા	ઉપાશ્રય	દેલવાડા	૧૮	૦	૫	"
અગાલજ	૬	૧૫	"	અમદાગઢ	૪૫	૭	૨	"
કોટોલ	૯	૨૦	"	(આણ)				
પાનસર	૫	૦	"	કેવરલી	૬	૧૫	૧	ઉપાશ્રય
ગંગરવા	૬	છે	ધર્મશાળામા	ભારત	૪	૪૦	૧	"
ધોળાસણ	૭	૨૦	"	ભીમાણા	૨	૮	૧	"
જગ્યાન	૪	૮	ઉપાશ્રય	વાટેર	૨	૮	૧	"
			"	શહિડા	૪	૪૦૦	૩	ઉપાશ્રય

વાસા	૧	૪૦	૧	વિસવપુર	૧	૨૦૦	૨	"
સરૂપગંજ	૭	૨૫	૧	વિખપુર	૬	૧૦૦	૨	"
ભાવરી	૩	૧૦	૧	રાતા મહાવીર	૨	×	૧	ધર્મશાળા
ધનારી	૧૧૧	૮	૧	સેવાડી	૪	૨૫૦	૨	ઉપાશ્રય
નીતોડા	૪	૧૫	૧	લુણાવા	૩	૩૦૦	૨	"
દીયાણા તીર્થ	૮	×	૧	શેશદેવી તીર્થ	૨	×	૧	ધર્મશાળા
લોટાણા તીર્થ	૬	×	૧	ભોયલ ખડવાવારૂતીર્થ	૨	૧	૧	"
નાદીયા તીર્થ	૪	૨૦	૧	વાલી	૨	૬૦૦	૫	ઉપાશ્રય
વીરવાડા	૪	૧૫	૨	કાટ	૩	૫૦	૧	"
આલમજીનાડા	૧	ભોજનશાળા	૧	સુડરા	૨	૨૦૦	૩	"
અલોરી	૪	૪૦	૧	લાટારા	૩	૬૦	૧	"
શિરાલીરાડ	૩	×	૧	સાદડી	૫	૧૦૦૦	૯	"
પિંડવાડા	૧	૨૫૦	૩	માદા	૧	×	૧	ઉપાશ્રય
અબનરી તીર્થ	૨	૫	૧	સાદડી	૧	૧૦૦૦	૯	"
પિંડવાડા	૨	૨૫૦	૨	રામપુર	૩	×	૧	"
સિવેરા	૬	૨	૧	સાદડી	૩	૧૦૦૦	૯	"
માલજી તીર્થ	૩	×	૧	રાજકુપુર તીર્થ	૬	×	૩	"
ચામુડેરી	૩	૬૦	૧	સાદડી	૬	૧૦૦૦	૯	"
ચેલાર તીર્થ	૨	×	૧	સોડે	૬	૧	૧	"
ભદર	૨	૩૦	૧	આલ	૨	૧૫	૧	"
બેડા	૩	૨૦૨	૨	ધાણેરાવ	૬	૪૦૦	૧૧	"
બરમાજી	૭	૧૦	૧	સિછાળામહાવીર	૩	+	૧	ધર્મશાળા
				ધાણેરાવ	૩	૪૦૦	૧૧	"

દેશી	ક	૨૦૦	૪	ઉપાશ્રય	કચ્છરડી	જા	+	+	"
સુમેર તીર્થ	૪	+	૧	ઉપાશ્રય ધર્મશાળા	ભાડકું	૬૫	૨૫	૧	"
નાડલાઈ તીર્થ	૫	૮૦	૧૧	ઉપાશ્રય	નીમલા	૪	૪	+	"
નાડાલ તીર્થ	૬	૩૧૦	૪	"	શીવ	૧૦	૨	+	"
દાદાઈ	૬	૩૫	૧	"	ગુંગા	૪	+	+	"
વરકાણા તીર્થ	૨	+	૧	ઓડીંગ	દેપકા	૮	+	+	"
બીન્નેવા	૧	૨૫૦	૧	ઉપાશ્રય	અલીયાડ	૬	×	×	"
રાણી સ્ટેશન	૩	૨૦૦	૨	"	સાંગડ	૧૦	×	×	"
રાણી આમ	૧૫	૨૫૦	૧	"	દેવીકાટ	૧૩	૮	૧	"
ખીમેસ	૩	૨૫૦	૨	"	પોહ	૮	×	×	"
વરામી	૪	૩૦	૧	"	ગલડા	૮	×	×	"
સરલી	૮	૨	૧	છે	જેસલમેર	૮	૧૭	૯	ઉપાશ્રય
ડંગલી	૯	૧૦	૨	"	જેસલમેર થી લોદવાલ				
સજીપા	૬	૮	૧	છે	અમરસાગર	૩	×	૪	"
સરથું	૪	૪	+	"	લોદવાલ તીર્થ	૩	×	૧	ધર્મશાળા
ધાણી	૫	+	+	"	અમસર	૬	૧૦	૧	છે
સંધારવાળું ચવા	૫	૪	+	"	જેસલમેર	૮	૧૭	૯	ઉપાશ્રય
રાનતસર	૪	૨	+	"	જેસલમેરથી ફોલાધિ થઇને અજમેર				
ફરલા	૯	+	+	"	થઈયાદ	૧૦	×	×	સ્થાન છે
ખાડમેર	૫	૧૦૦૦	૮	ઉપાશ્રય	બોજકા	૧૨	×	×	"
ખાડમેર થી જેસલમેર				"	ચાંધિન	૫૫	÷	×	"
અતોષા	૬	+	+	સ્થાન છે	સોઠાપોહ	૮	×	×	"

ધોળીયા	૮	"	"	સુતાળકા મંદિર	૨	૧૦	૧	"
ખેતિવાઈ	૯૫	"	"	ભંડોર	૪	૪	૩	ધર્મ
ચાંચા	૩૫	×	×	પોહ	૫	"	×	છે
પોકરજી	૧૧	"	૩	ચાંગાણી તીર્થ	૧૦	૧૦	૧	ધર્મ
રામદેવ	૭	૩	×	મોટા સાલવા	૫	૧૫	×	છે
ખારા	૧૨	"	"	હીંગણીયા	૮	×	×	"
ખીરડી	૧૦	"	"	કાપરડાળ તીર્થ	૧૧	"	૧	ધર્મ
ફોધિ	૬	૨૦૦	૯	ભાવ	૯	૪૦	૧	છે
ખીચન	૩	૫૦	૧	બિલાડા	૬	૫૦	૩	"
ચીલ્લા	૭	×	×	ખારીયા	૪	૨૫	૧	"
લોહાવટ	૯	૧૦૦	૨	ગરણીયા	૬	૫	×	"
દેવાણા	૫	×	×	જેતારજી	૬	૫૦	૩	છે
હલાયા	૭	"	"	અહિંથી મેડતાફોધી, નાગોર, બીકાનેર થઈને પાજી				
ભીમફાર	૬	"	"	બનારસ જવાય છે.				
ઝાંશિયા	૧૦	"	"	નીમખાજ	૬	૫૦	૧	"
ગોંડી	૬	"	૧	બર	૮	"	"	"
તીવારી	૬	"	×	સેન્ડરા	૭	+	+	"
બાલંરવી	૫	૮	૨	નવાશેર	૩	૧૦૦૦	૪	ઉપાશ્રય
નોરોલ	૭	૩	૧	બલાડ	૩	+	૧	છે
ગોલજીની ધાણી	૩	"	×	બ્યાવર	૪	૧૦	૧	"
સરસાગર	૮	"	"	ખરવા	૧૦	૫	૧	સ્થાન
બેધપુર	૨	૫૦૦	૧૧	મંગલીઆવાસ	૭	+	+	ધર્મશાળા
ઝોરોકાતલાવ	૩	×	૧	સગદણા	૬૧	"	"	"
				તબીજીસ્ટે.	૪૫	"	"	સ્ટેશનપર
				અજમેર	૫	૧૦૦	૫	ઉપાશ્રય

અન્યથેથી અલગ થઈ દિલ્લી

અન્યથેથી	૧૦	+	+	વસાતનગર	પા	૫	૧	છે
ગગવાણા	૩	૧૦	+	ધર્મશાળા	૧૦	૪	૪	ધર્મશાળા
રાણા	૭	૧૦	૧	સિરસ્કાકેડી	૫	૧	૧	કોઠીમાં
કિશનગઢ	૮	૧૦	૫	પ્રશાસનગઢ	૪૧	૧	૧	મહાદેવમાં
પાટન	૭	૧૦	૫	નકબરપુર	૮૧	૧	૧	ધર્મશાળા
દાંતરી	૮	૧૦	૫	નરેન	૪	૧	૧	ઉપાશ્રય
દુફ	૮	૧૦	૫	અલવર	૫	૩	૨	ધર્મશાળા
છોટપાળું	૮	૧૦	૫	બગસની ચોકી	૮	૪	૪	ધર્મશાળા
મહેલા	૮	૧૦	૫	રામગઢ	૬	દિ. ૪૦	૧	ધર્મશાળા
કુંભી	૮	૧૦	૫	નયગાંવ	૭	૧	૧	ધર્મશાળા
ભાકરોલા	૮	૧૦	૫	રાવળી	૪૧	૪	૪	ધર્મશાળા
જયપુર સ્ટેશન	૮	૧૦	૫	ફીરોજપુર	૬	દિ. ૪૦	૧	ધર્મશાળા
જયપુર	૮	૧૦	૫	મીડીજા	૮૧	૪	૪	ધર્મશાળા
આગેર	૮	૧૦	૫	ભાદસ	૩૧	૧	૧	ધર્મશાળા
કુશ	૮	૧૦	૫	ભાલપ	૬૧	૧	૧	ધર્મશાળા
દંડ	૮	૧૦	૫	કુશ	૫	૧	૧	ધર્મશાળા
અમરોલ	૮	૧૦	૫	ધાસેજા	૫	૧	૧	ધર્મશાળા
અંદાલ	૮	૧૦	૫	સોહના	૮૧	૧	૧	ધર્મશાળા
મતોદપુર	૮	૧૦	૫	બાદશાહપુર	૧૦	દિ. ૧૫	૧	ધર્મશાળા
સાંવપુરા	૮	૧૦	૫	ગુડગાંવ	૫	૧	૧	ધર્મશાળા
શ્રીલારી	૮	૧૦	૫	મહરસ	૧૦	૪	૪	ધર્મશાળા
				(મોટીદાદાવાડી)				

દિલ્હીથી હસ્તિનાપુર, આગ્રા અને શેરીપુર

દિલ્હી	૧૩	૧૫૦	૩	ઉપાશ્રય	હાથરસ	૭૧	૧૦	૧	"
ગાઝયાબાદ	૧૪	૪	×	જેન ધર્મશાળા	ખીસાના	૮	દિ. ૧૦	૧	"
દુહાઈ	૬	નથી	"	સ્કેલ	શાહાબાદ	૧૧	×	×	"
મોદીનગર	૯	દિ. ૮	"	જેન ધર્મશાળા	ઉનાઈ	૮	"	"	પંચાયત ઘર
મોટી દાઉદીનપુર	૫	×	"	મીલમાં	ખેલનગંજ	૧૧	૨૫૦	૯	ઉપાશ્રય
મેરઠ સદર	૯	૬૦	૧	જેન ધર્મશાળા	આગ્રા	૭૧	૧૦૦	૯	"
હસ્તિનાપુર	૨૪	નથી	૧	"	ભમરોલી	૮૧	×	×	છે
મોટી મલાના	૭૧	દિ. ૫	×	છે	વેઘપુરા	૫	"	"	છે
સૌની	૯૧	×	"	સ્કેલ	ફતેહાબાદ	૮૧	"	"	ધર્મશાળા
મેરઠ સદર	૭૧	૬૦	૧	જેન ધર્મશાળા	ભાણુપુર	૫૧	"	"	છે
પહુડા	૮૧	×	×	ધર્મશાળા	ભદરૌલી	૫૧	"	"	તિવારી
હાપુડ	૧૧૧	૬	૧	ઉપાશ્રય	શેરીપુરી	૯	+	૧	જેન ધર્મશાળા
મોરપુર ચોકી	૫૧	×	×	છે	ફતેહપુર	૪	"	"	"
ગુલાવટી	૪૧	"	"	છે	સિરસાગંજ	૫૧	×	×	નીશાળ
નહેરકોઠ	૧૪	"	"	ખંડોલ	હિન્દોલી	૧૩	×	×	"
પુરખ	૮	દિ. ૫૦	"	ધર્મશાળા	કાચી સડક-મનપુર	૭	"	"	"
અરણીયા	૧૦	×	"	સ્કેલ	મૈનપુર	૭	દિ. ૫૦	છે	ધર્મશાળા
મભના	૬૧	×	"	ધર્મશાળા	ફરીમગંજ	૫	×	"	ધર્મશાળા
સુકરાવલી	૮૧	"	"	સ્કેલ	હનખેડા	૮	"	"	જુની નીશાળ
અલીગઢ	૭૧	દિ. ૨૦૦	"	જેન ધર્મશાળા	અલીગંજ થી				
સાસની	૧૨	દિ. ૧	"	ધર્મશાળા	કાચા રસ્તો	૮	દિ. ૧૦	"	ધર્મશાળા

કંપિસપુર	૧૨	૪	"	ધર્મશાળા	સોલરપુર	૮	"	"	ધર્મશાળા
કપમગંજ	૫૫	"	"	"	ગોરી	૯	"	"	ધર્મશાળા
રજલાગંજ	૬	"	"	"	આતમખાગ	૪૫	"	"	નીશાળ
સાયપુર	૯	"	"	મદિર	લખખની	૫	૪૦	૧૬	ધર્મશાળા
ફરકાબાદ	૩	"	"	ધર	મોહમદપુર	૧૨	"	"	છે
કમલગંજ	૧૧	"	"	ધર્મશાળા	બારાબંકી	૬	દિ. ૧૫	"	ધર્મશાળા
પ્રિલાગંજ	૬	"	"	નીશાળ	રસોલી	૫	"	"	નીશાળ
ગુરસલાગંજ	૬	"	"	"	સરૈયાપકુ	૫૫	"	"	"
ફતેહપુર	૬૫	"	"	"	કાટવા	૭	"	"	"
મકરન્દનગર	૬૫	"	"	"	સુમેરગંજ	૨	દિ. ૩	"	"
અરોડ	૯૫	"	"	નીશાળ	નૈયતપરા	૭૫	"	"	"
અિલરી	૭૫	"	"	"	રોજખર્ગાવ	૫	"	"	નાની ધર્મશાળા
ઉત્તરપુરા	૬	"	"	નીશાળ	સુહસુદપુર	૬	"	"	ગકબંગલો
શિવરાજપુર	૪	"	"	"	ગયાગંજ	૭	"	"	બરાબર નથી
મરીયાના	૫	"	"	"	નોરાઈ-રેલપુરી	૪	"	૧	ધર્મશાળા
મનગા	૬	"	"	ધર્મશાળા	કાટસરાય	૬	"	૪	નીશાળ
ફલ્યાણપુર	૪૫	"	"	ધર્મશાળા	ફેઝખાદ	૫	"	"	"
કાનપુર	૬	"	"	"	અયોધ્યા	૪	"	૧	ધર્મશાળા
ઉન્નવિ	૧૧	૫૦	૧	"	અયોધ્યાથી બનારસ				
બગીસતગંજ	૬	"	"	ધર	અયોધ્યાથી				
મિત્રિગંજ	૫	"	"	ગક બંગલો	પુરાબજાર	૯	નથી	નથી	ધર્મશાળા

ભાયાનગર	૬	"	"	બિન્નેવા	૨	"	"	"
ગોસાઈગંજ	૫૫	"	નીશાળ	જવાલ	૬	"	"	"
અહરોલી	૫	"	મહાવીર પ્રાસાદ	ટાપવાડી	૬	"	"	"
કટહરી	૭૫	"	નીશાળ	પાલી	૧૨	૧૦૦૦	૭	"
અકબરપુર	૭	"	"	પરળ	૬૫	નથી	નથી	છે
સેદિપુર	૮	"	ઠાકુરના મકાનમાં	બારણું	૫	૧૦	૧	"
સરહપુર	૮૫	"	"	દેવનાસ	૫	૧	૧	"
બેલવાઈ	૬	"	"	સોજતસીરી	૭૫	૨૦૦	૮	"
ખેરીદીમપુર	૫	"	"	ખેખરા	૬	૧	૧	"
ખેનારાય	૧૦	"	નીશાળ	ચંડાવળ	૬	૧૫	૧	"
જ્યતાપુર	૪૫	"	"	પીપલીયા	૬	૭	૧	"
ખાજસરીયા	૩૫	"	ધર્મશાળા	ઝુંડા	૪	૧૦	૧	"
બેનપુર	૭૫	"	"	ખર	૮	૧૦	નથી	છે
જલાલપુર	૧૦	"	ધર્મશાળા	સેન્દરા	૭	નથી	નથી	ધર્મશાળા
ખડગાવ	૪૫	"	નીશાળ	ખ્યાનર	૮	૨૦૦	૪	ઉપાશ્રય
પિંડરા	૭	"	ધર્મશાળા	(ખ્યાનરથી જયપુર જવા માટે રસ્તા નં. ૫ માં જુઓ)				
હરહ્યા	૮૫	"	"	જયપુરથી આગ્રા				
બનારસ	૧૦	છે	ધર્મશાળા	જયપુરથી				

ખનારસથી સમેતશિખરજી માટે જુઓ રસ્તા નં. ૧-૨.

અમદાવાદથી શ્રી સમ્બેતશિખરજી રસ્તા નં. ૬

(વિહાર રસ્તે—આણ, સાદી, પાલી, ખ્યાવર, જયપુર, આગ્રા, કાનપુર, બનારસ વગેરે (અમદાવાદથી સાદી માટે જુઓ રસ્તા નં. ૫)

રાણી ૧૪ ધર છે ઉપાશ્રય

ધાટ	૧૫	૧	૧	છે
કાનોતા	૮	ખડેવાળ	૧	નથી
મોહનપુરા	૮	નથી	"	"
બેટવાડા	૮	"	"	"

દાસા	૮	૧	"	"	વમશેલી	૪	"	"	"
તિબ્બરા	૪	નથી	"	"	ફેરી	૭	"	"	"
મસોખા	૬	"	"	"	ફતેલાખાદ	૭	"	"	"
સિકન્દર	૮	"	"	"	માણિકપુર	૮	"	"	"
સોનપુરા	૬	"	"	"	લખશૈલી	૫	"	"	"
પાટાલી	૯	"	"	"	બટેશ્વર	૯	"	"	દિગમ્બર
પીપળેડા	૩	"	"	"	સોનીપુર	૧	"	"	"
મહુવા	૮	દિ. ૪	દિ. ૫	"	લખપુર	૭	"	"	ધર્મશાળા
ઉલ્લુપુરા	૪	૧	નથી	"	સીંઘલાખાદ	૮	"	"	"
ગોડોની	૯	૪	"	"	આગેવ	૮	"	"	ધરમાં
હુડોની	૨	૫	"	"	ભારોલ	૩	"	"	ધર્મશાળા
રહેરા	૮	૬	"	"	ધીરાર	૩	"	"	"
વાસપ્રજા	૭	૧	નથી	ધર્મશાળા	દન્નાકાર	૬	"	"	કાદી
ભરતપુર	૮	૧૦	૪	"	જેનપુરી	૯	"	"	દિ. જેન ધર્મશાળા
બરોડા	૫	નથી	નથી	"	લલિપુરા	૩	"	"	ધરમાં
ચકમાના	૫	"	"	રકુલ	ભોર્ગાવ	૭	"	"	ધર્મશાળા
બજનેરા	૬	"	"	ધર્મશાળા	જેવરા	૯	"	"	"
કિરાનરી	૪૫	"	"	"	જામરામઉ	૬	"	"	"
મિદાફેરા	૮	"	"	"	સિકંદરપુર	૭	"	"	ધરમાં
આશા	૧૦	ધણા	૧૧	ઉપાશ્રય	સરાયપ્રયાગ	૭	"	"	ધર્મશાળા
આશાથી કાનપુર					જલાલાખાદ	૯	"	"	"
આશાથી બાગ પ					જસોદા સ્ટેશન	૩	"	"	ધર્મશાળા
આશાથી નથી					ગીરા -સરાઈ	૮	"	"	"

— મોટાં શહેરોમાં ઉતરવાનાં સ્થળોનાં શિરનામા —

અંક	સ્થળ	ધર્મ
૧૦	મિલ્હાર	દિલ્હી--કિનાર બજાર, જૈન શ્વેતામ્બર ઉપાશ્રય
૬	ઉતરી	કાનપુર--કમળાચાટ ટાવર પાસે, કાચું જૈન મંદિર
૬	પુરા	લખનૌ--ગોળ દરવાજા, ચોકબજાર, જૈન ધર્મશાળા
૨૦	શિવરાજપુર	અનારસ--હંદેરી બજાર, અગ્રેજી કોડી
૫	જરીયાના	પટનાસીટી--આરાગઢી, શ્વેતામ્બર જૈન ધર્મશાળા
૫	ચૌજેપુર	કલકત્તા--નં. ૯૬, કેનીંગ્સ્ટ્રીટ, વિક્રમપ્રાસાદ
૨૦	મધના	નાગપુર--ઈતિવારી બજાર, શ્વેતામ્બર જૈન ઉપાશ્રય
૩	કલ્યાણપુર	અમરે--લખણ કોટડી. જૈન ઉપાશ્રય.
૪	કાનપુર	જયપુર--ઝવેરી બજાર, ઘીવાળાકા રાસ્તા, આતમ ભુવંદ.
૬		અલવર--બીરબલ મહોલ્લો, જૈન ઉપાશ્રય
		આમા--રૌશન મહોલ્લો, " "

કાનપુરથી સમ્મેતશિખર માટે જુઓ રસ્તો નં. ૧-૨

શ્રી સમ્મેતશિખરજી જવાના બતાવેલ દરેક માર્ગે ઉલટી રીતે અમદાવાદ તરફ આવી શકાય છે. તે લખણું તો અનુચિત નથી. અને તેથી આવવાના જુદા માર્ગો આપ્યા નથી.

પૈરમપૂજ્ય રંજનશ્રીજી મહારાજશ્રીની ગાયનરૂપે

જીવન-રેખા

દૂહો-મંગલાચરણ.

ચોવીશે જીનવર નમુ', નમુ' શંખેશ્વર પાસ,
સિદ્ધચક્ર સુરગુરુ નમી, માગું વચન વિલાસ.

સરસ્વતિ માતા હું તુમ પાય લાગું, પુરો મનોરથ માત,
રંજનશ્રીજી મહારાજનો સહુ', સાંભળજો વૃત્તાંત. ૧
ક્યાં જનમ્યા ક્યાં લીધી દીક્ષા ? ઉજ્જવલ કેવાં કામ,
તે કહેવા મન ઉલસ્યું છે, સાંભળજો દઈ ધ્યાન, ૨

ગાયન ૧

જન્મ અને વિવાહ

-(મહાવીર પ્યારે ત્રિશલા દુલારે-એ રાગ)

રાજનગરંમાં કડીયાપોળમાં, અમૃતલાલ લાઇ નામ,
ધન એ. કુલને રે.

સુશીલ પત્નિ ગજરાએનની, પુત્રી વિમલા નામ. ધન ૦ ૧

ઝોગણીસો ત્રેસઠ આસો માસની, શુકલ અષ્ટમી સારી,
ધન્ય દિવસ ને ધન્ય ઘડીએ, જન્મ ધરે સુખકારી;
જેણે અજવાળ્યાં કુળ ગામ. ધન એ. ૨

નામ હતા એવા ગુણુ ધરનારા, વિમલ વિમલ કરનારા;
વિદ્યાભ્યાસે રત રહેનારા, ઉત્તમ ગુણુ વરનારા;

જેણે સાર્થક કીધાં કામ. ધન એ. ૩

માત પિતા ગુણુ અતિ અનુરાગે, નિત્ય જીવનમાં માગે,
ચંદ્રકલાએ વધવા લાગે, ધર્મના સંસ્કાર લાગે;

જેને હૈયે જીનવર નામ. ધન એ. ૪

પાંચ વરસની જાળિકાના, શ્વસુરની હવે ઝોળખાગુ. ધન એ.

દુહો

મહાજનવાડે નિવાસતા, શ્રી ગીરધરભાઈ શાહ,
 પુત્ર મણીભાઈ સાથમાં, કર્યો વિવાહ ઉત્સાહ. ૧
 શ્વસુરને પિતા સંચર્યા, સ્વર્ગ પ્રદેશ મોઝાર,
 કલ્પલતા વધતી રહી, માતનો ધરતી ખ્યાર. ૨
 દીક્ષિત કાકી પાસમાં, સંયમ શુ' ધરે નેહ,
 શ્વસુર પક્ષ સમન્વિને, રાખવા ગાહે ગેહ. ૩
 લલચાવે બહુ વિધ પેરે, ઉત્તર આપે તેહ,
 સંયમ લેવો માહરે, નહિ તેહમાં સંદેહ. ૪

ગાયન ૨

વિરકતે ભાવ

(કોઈને ગમે સુરજ કોઈને ગમે ચંદ-એ રાગ)
 કોઈને ગમે સાસરું ને કોઈને ગમે પિયર,
 પણ આપણા આ વિમળા બેનને સંયમનું મન,
 કોઈને ગમે બંગલા ને કોઈને ગમે ધન,
 પણ આપણા આ વિમળાબેનને ઉપાશ્રયે મન. ૧

એમને કુટુંબ કંઠીલા સારા લાગે નહિ,
 એમને વૈભવ વિલાસ ખ્યારા લાગે નહિ.
 ભલે ગમે લોકોને હીરા માણેક રતન,
 પણ આપણા આ વિમળાબેનને સાધુ જીવન.
 પણ નાનકડા આ વિમળા બેનને નીરસ લોજન. ૨

એમને ગુજરાતી સાડીઓ, ગમી રે નહિ,
 એમને બેંગોલી સાડીએ મન મોહ્યા નહિ.
 ભલે ગમે લોકોને નિત નવલી ફેશન,
 પણ આપણા આ વિમળાબેનને સાદું જીવન.
 કોઈને ગમે સ્લીપર ને કોઈને ગમે સેન્ડલ,
 પણ આપણા આ વિમળા બેનને ઉઘાડા ચરણ. ૩

એ તો ભૂખ તરસ જરા ન ગણે,
 એ તો તડકા ને ટાઢ જરા ન ગણે.
 ભલે ગમે લોકોને વીજળી એરકંડીશન,

પણુ આપણા આ વિમળાબેનને પરિસહ સહવા મન.
 કેઈને ગમે ખંગડી ને કેઈને બાબુ ખંધ,
 પણુ આપણા આ વિમળાબેનને શિયળ કંકણુ. ૪
 એમને લોજન મીઠાં કાંઈ ભાવે નહિ,
 રંગ રાગ રે દુનિયાના મન આવે નહિ.
 ભલે ગમે લોકોને ખસે દ્રેઈન એરોખ્સેન,
 પણુ આપણા આ વિમળાબેનને વિહાર કરવા મન,
 કેઈને ગમે હેન્ડ વોચ ને કેઈને ક્રાઉન્ટન પેન,
 પણુ આપણા આ વિમળાબેનને સંયમનું મન ૫

દુંહો

સમજણુ આવી સહેજમાં, ખારો છે સંસાર,
 નિશ્ચય કીધો મન થકી, તરવાં લવજલ પાર. ૧
 માતાજીની સાથમાં, બાલા થયા તૈયાર,
 આરાધન કરી આવીયા, તેહને હોય શી વાર. ૨
 મીઠાં બોલી બાલિકા, સમજાવે બેઉ પક્ષ,
 ક્ષમા કરો ! અશિષ ઘો ! મુકિત છે મુજ લક્ષ. ૩

ગાંધન ૩

દીક્ષાનો સ્વીકાર

(કુંગરની ધારે સખી દીકું એક સ્વપ્ન-એ રાગ)

જુઓ રે જુઓ હવે વિમળાબેનની, સંયમની પલ જાગી રે,
 જનમ જનમની દિવ્ય ભાવના, મૂર્ત થવાને લાગી રે. જુઓ૦૧
 મમતા સાગર માતને સંગે, દિક્ષા લેવા ઉર ઉમંગે,
 પરમપૂનિત વીતરાગ પંથના, બની ગયા એ રાગી રે જુઓ૦૨
 ઓગણીસ ચુમેતેર સાલ સોહાવે,
 વૈશાખ સુદ-તેરશ સુભાવે,
 શીવ, (તલક હેમ તીર્થ શિખ્યા બની,
 સંસાર દીધો ત્યાગી રે. જુઓ૦૩

સાગરજી ગુરૂ સૂરિપદ પામે, વિમળા મટી બન્યા રંજનશ્રી નામે,
 ધન્ય દિવસ ધન્ય સૂર્યપુરીમાં, રાગી બન્યાં વિરાગી રે. જુઓ૦૪

ગાયન ૪

વડી દીક્ષા

(કુમાર આમે પ્રભુ આવે-એ રાગ)

લઈ દિક્ષા સુરત ગામે, બન્યા અણુગાર શાસનમાં,
પ્રથમ ચોમાસુ ત્યાં કીધું, થયા શણુગાર શાસનમાં ૧
નાના મહારાજ લાગે, સહુને બહાલો લાગે,

કરે તિહાં ભોગ દિક્ષાના. લઈ ૦ ૨
ગાથાઓ ઘણી કરે, વેચાવચ્ચ ધરે,

રહેતા પૂર્ણ આનંદમાં. લઈ ૦ ૩
ગૌચરી નિત્ય જાવે, સ્વાધ્યાય કરે લાવે,

એ લણુતાં પાઠ સૂત્રોના. લઈ ૦ ૪
ચોમાસુ પુરં થાવે વિહાર કરી જાવે,

વડી દીક્ષા જલાલપુરમાં. લઈ ૦ ૫
ઉંમર હતી છોટી, બુદ્ધિ બહુ મોટી,

હતું લક્ષણ શિશુવયમાં. લઈ ૦ ૬
પઠન પાઠન અને ભયંકર દર્દની શરૂઆત

હુહો

પ્રકરણને કર્મગ્રંથના, લણુયા અર્થ સુવિચાર,
સંસ્કૃત પ્રાકૃત પણ કયું, વાંચ્યા આગમ સાર. ૧

પ્રથમ પાંચ શિષ્ય થયા, ખાંતિ સરસ્વતિ જાણ
રેવતી મલયા પ્રવીણ શ્રી, રહે શુરુ વચન પ્રમાણ. ૨

લણુતાં ને લણુવતાં, શીખવતાં સંસ્કૃત,
શિષ્યા સહુએ સુશુરુને, રહેતાં નિત અનુકુપ ૩

મહાન વિદુષિ એ થયા, જિન શાસનમાં જોડ;
ઝકઝાયા ટી. બી. રોગથી, ક્ષીણ થાતો નિજ દેહ. ૪

વડિલ શુરુએ મોકલ્યા, સુદર સોરઠ દેશ,
શુષ્ક હવાથી ઠીક થશે, ધારી એમ વિશેષ. ૫

માકું લાઈ સંઘ દેખીઓ, લીંબંડી શહેર મોઝાર;
સુરેન્દ્રનગર આવી રહ્યા, ચોમાસુ સુખકાર. ૬

ગાયન ૫

રોગની શાંતિ

લીંબડી ગામે સમતાબહેને, સાંભળ્યું રોગનું નામ,
 ગુરુજીને જઈ વિનંતિ કરે, મોકલો મારે ગામ. ૧

યથાશક્તિ હું લકિત કરીશ, એ લાવના છે મુજ આમ,
 વડિલ ગુરુએ આજ્ઞા આપી, પધાર્યા લીંબડી ગામ. ૨

ગુણાનુરાગી મનોહરશ્રીજી, નિર્મળાશ્રીજી સુખાણુ;
 ઉપકારોને યાદ કરીને, આવી પહોંચ્યા છે તામ. ૩

વેદની ભોગવ્યું સમતા લાવે, રોગ ત્યાં દૂર જાય;
 ચોમાસુ એ પૂર્ણ કરીને સિદ્ધાચલજી જાય. ૪

ગાયન ૬

સિદ્ધાચલજીની યાત્રા

(એક તીર્થ એવું મન થાય છે જવા...એ રાગ)

દાદાજીના દર્શન કરી પાવન થયા,
 મનના મનોરથ સફળ લયા,
 સમતાબેનને સંયમ લાવ ઉપન્યા,
 દીક્ષા લઈને ગુરુબેન બન્યા....દાદાજી ૧

પ્રથમ ગુરુબેન પ્રમોદશ્રીજી
 બીજા ગુરુબેન સુરપ્રભાશ્રીજી
 ત્રણે ગુરુબેન આનંદે મળ્યા
 સુરેન્દ્ર નગરમાં ચોમાસુ રહ્યા....દાદાજી ૨

શિબ્યા પાંચ હોતાને બીજા પાંચ થયા,
 દશા શિબ્યાના ગુરુવર બન્યા,
 મયાણા પ્રિયંકરા ગુણોદય નામ.
 ખીરભદ્રા મનોગુપ્તા ગુણના છે સ્થાન....દાદાજી ૩

સમદમ આદિ ગુણના ભરેલા,
 વિનય નમ્રતા ગુણને વરેલા,
 મૃદુ લાપાથી જન રંજન ધાય,
 રંજન નામ યથાર્થ ગણાય....દાદાજી ૪

કડિયાપોળનું મોંઘુ રતન એ

જતું હેતું બુના મહાજન વાડે

પણ અમ સહુના પુન્ય પસાય

બન્યા અમારા એ ગુરુરાય....દાદાજી ૧ : ૫

શ્વસુર પિયરને વળી અન્ય જનને

રંગ્યા મર્મમાં કેઈ જન મનને

આપે સહુને જ્ઞાનનું દાન

એહવા ગુરુજી ચતુર સુબળ....દાદાજી ૦ : ૬

ગાયન ૭

જીવનના સત્કાર્યો

(સિદ્ધાયલના વાસી વિમલાયલના વાસી-એ રાગ)

જેણે શાસન તણા કીધાકામ ઘણા અતિ સારા,

કોટી કોટી છે વંદન હમારા.

મુળી રાજકુંટુંબને બોધ્યું,

સાથે કામદાર કુંટુંબ પ્રતિબોધ્યું;

બુઝો રામ પુરામાંય, રૂડા જ્ઞાન મંદિર થાય, એતા દિલ હંરખાય.

ગુરુજી ખ્યારા કોટી કોટી. ૨

ગુરુ તિલકની આસા પામીને,

ગુરુબેન બેઠ સાથે રહીને,

જિણેદ્વાર કરવાયા, ઉપાશ્રય બનવાયા,

રંગ મંડપ સારા, ગુરુજી ખ્યારા, કોટી કોટી. ૨

તિલકશ્રીજી ગુરુ માંદગી માહે,

ત્રીક યોગે સેવા ફરી લાવે,

ગુરુજી આશિષ, આપે, યોગ્યતાને આપે,

નિજ પાટે સ્થાપે, ગુરુજી ખ્યારા, કોટી કોટી. ૩

છસો આયબીલનો તપ કીધો,

ઉપધાન કરાવી યશ લીધો;

ત્રેપન વર્ષ સોહાય, ત્રેપન ઓળી ચુરી થાય,

ત્રેપન છોડ બંધાય, ગુરુજી ખ્યારા, કોટી કોટી. ૪

સમેત શિખરજી યાત્રાએ ચલીયા,
 મોટા સમુદાય સાથે નિકળીયા;
 કરીને ઉત્ર વિહાર, આવ્યા શિખરજી દ્વાર,
 ચૈત્ર પુનમ સુખકાર, ગુરુજી પ્યારા કોટી કોટી. ૫

ફૂલો

યાત્રા કીધી રંગશુ, નિતનિત અધિક ઉત્સાહ;
 રુદન રહી ગયું હૃદયમાં, અંતર મહીં રહી આહ ! ૧
 તીર્થ સમેતગિરિ વડું, આશાતના નહિ પાર;
 તેહને ફરે ટાળવી, કરવો તીર્થ ઉદ્ધાર. ૨
 નિશ્ચય કીધો મન થકી, પણ કાર્ય અતિ મુશ્કેલ;
 વૃક્ષ ન પહોંચે મોટકાં, ત્યાં પહોંચી કોમળ વેલ. ૩

ગાયન ૮

સમેતશિખર જીર્ણોદ્ધાર, પ્રતિષ્ઠા, તથા ગુરૂણીજી
 અને ગુરૂખહેનનો કાળધર્મ.

(જિન શાસનના એક ન્યોતિધર્મ-એ રાગ)

આલો આલો રે સમેતગિરિ જઈએ રે,
 ગિરિ ભેટી પાવન થઈએ રે,

ગુરૂ તીર્થની આજ્ઞા પામીને, કલકત્તા ચોમાસુ રહીને,
 બાળુ બાહાદુરસિંહજીને મળીને, આરંભ કર્યો કયો સહીને. ૧
 કલ્યાણુક ભૂમિને સ્પર્શીને, આવ્યા મુરતમાં ગુરૂ ચરણે,
 ગુરૂજન તિહાં સાથે મળીને, એક સમિતિની રચના કરીને. ૨
 જનતાને બાળુ થવા કાળે, ઉદ્ધાર તણી નોખત વાળે,
 એનો શબ્દ ભારત માંહે ગાળે, સુણી આવે નાણા તિહાં ઝાઝે. ૩
 ધર્મ પાંચ વરસની માંહે રે, શાસન દેવોની સહાયે રે,
 ઉદ્ધાર સંપૂર્ણ થાવે રે, જલમંદિર દુઃખ ભૂલાવે રે. ૪
 સહાયક ગુરૂજન સિધાવે રે, આયુષ્ય પ્રણી થઈ જાવે રે,
 તીર્થની ભક્તિ પ્રભાવે રે, સુર શાંતિ સમાધિ પાવે રે. ૫

બે હજારને સત્તર સાલે, મહા વદ સાતમને બુધવારે,
 પ્રતિષ્ઠા દિન નીર્ણય થાવે, કંકોતરીઓ વેગે જાવે. ૬
 વિનતિ કરે કમીટીના ભાઈઓ, મહોત્સવમાં બેઠેલા પધારો,
 ગુરુ આશીષ દે સુખે જાઓ, શાસનનું કારજ કરી આવો. ૭
 સૂરિમાણેક ગુરુની નિશ્રામાં, રંજન ગુરુવરની છાયામાં,
 મહોત્સવ મંડાયા મધુવનમાં, ભૂલાય નહિ એ જીવનમાં. ૮
 પ્રતિષ્ઠા કરી પાછા આવે, ગુરુ સેવામાં હાજર થાવે,
 સુદી અષાઠની ત્રીજ કૂર આવે, તપસ્વી ગુરુજીને લઈજાવે. ૯
 એક અરજી ઉરમાં ધરજો રે, આ આશ્રિતને ઉદ્ધરજો રે,
 ભૂલચૂકની માફી કરજો રે, અંતરના આશિષ દેજો રે. ૧૦
 ૧૫ સહસ્રઓગાણીશવરસેરે, વહી વૈશાખ બીજતિથિકરશેરે,
 ગુરુ ગુણ ગાયા દિલહરશે રે, સાંભળતાં દીલડાં ઠરશે રે. ૧૧
 તીરથસુર સ્વર્ગગમન રે, રહ્યું માહરે આપ શરણ રે,
 હવે મારું ન થાય પતન રે, સુણજો કહે સુર રતનરે. ૧૨

રચયિતા

આપની ચરણોપાસિકા સા.

રત્નત્રયાશ્રીની કોટી કોટી

વંદના

રૂઢે

શ્રીશામલીયા પાર્શ્વનાથાય નમઃ

સ્તુતિ.

સમ્મેત શૈલ શિખરે, પ્રભુ પાર્શ્વ સોહે,
શંખેશ્વરા અમીઝરા, કલિકુંડ મોહે,
શ્રી અશ્વસેન કુલ, દિપક માત વામા,
નિશ્ચે અગ્નિંત્ય મહિમા, પ્રભુ પાર્શ્વ નામા. ૧

સમ્મેતશિખરજનું સ્તવન.

(કીડા કરી ઘેર આવીયો-એ રાગ)

સમ્મેતશિખર નિન વંદીયે, મોટું તીરથ એહ રે,
પાર પમાડે લવતણો, તીરથ કહીયે તેહ રે.સમ્મેત.૧
અનિતથી સુમતિ જિણુંદ લગે, સહસ્ર મુની પરિવાર રે,
પદ્મપ્રભ શિવમુખ વર્યા, ત્રણશે અડ અણગાર રે.૨
પાંચશે મુની પરિવારશું, શ્રી સુપાર્શ્વ જિણુંદ રે;
અંદ્રપ્રભ શ્રેયાંસ લગે, સાથે સહસ્ર મુણિંદ રે.૩
છ હજાર મુની રાજશું, વિમલ જિનેશ્વર સિદ્ધા રે;
સાત હજારશું ચૌદમા, નિજ કાર્યવર કીધાં રે.૪
એકસો આઠ શું ધર્મજી, નવશે શું શાંતિનાથ રે,
કુંથું અર એક સહસ્ર શું, સાચો શિવપુર સાથ રે.૫
મલ્લિનાથ શત પાચશું, મુનિ નમી એક હજાર રે;
તેત્રીશ મુનિ યુત પાસજી, વરીયા શિવમુખ સાર રે.૬
સહસ્ર સત્તાવીશ ત્રણશે, ઉપર ઓગણપચાસ રે,
નિન પરિકર બીજા કેઈ, પામ્યા શિવપુર વાસ રે.૭
એ વીશે જીન ઇણ ગિરિ, પામ્યા અણસણ લેઈ રે,
પદ્મવિજય કહે પ્રણમીયે, પાર્શ્વ શામલનું ચેઈ રે.૮

શ્રી સમેતશિખરજીનું સ્તવન.

- સમેતશિખર મુજને બહાલું લાગે છે,
પ્રગટ વસે છે વાલો પારસનાથ સખી. સમેત૦ ૧
- આટલો સંદેશો જઈને પ્રભુજીને કહેજો,
ભવસાગરથી ક્યારે ઝાલશે હાથ સખી. સમેત૦ ૨
- કોઈ અગ્નિની જવાલા, મુજને બાળે છે,
કૃપા વારિનો ક્યારે, કરશે વરસાદ સખી. સમેત૦ ૩
- કામ સ્વરૂપી હસ્તિ, કચરી નાખે છે,
શઠતા સ્વરૂપી સિંહ, કરે છે નાદ સખી. સમેત૦ ૪
- હું તો દાસી છું ખ્યારા, પાશ્વર્ પ્રભુની,
સહજ સલુણો મારો, કેડિલો કંથ સખી. સમેત૦ ૫
- કુટુંબ કબીલો સાચા, શિયાળવા છે,
ઘેરી રહ્યા છે મુજને, આવી ચૌપાસ સખી. સમેત૦ ૬
- અંતરના બેલી પ્રભુજી, ક્યારે ઉગારશે,
હૈયામાં હવે મને, કાંઈ નથી હામ સખી. સમેત૦ ૭
- કરુણાના સાગર પ્રભુજી, જ્ઞાન ઉબગર,
બહાલું લાગે છે વાલા, આપનું ધામ સખી. સમેત૦ ૮
- અમીરસ ઝરતી મુરતિ, ખ્યારી લાગે છે,
કુમુદને બહાલો જેવો, શરદનો ચંદ સખી. સમેત૦ ૯
- સમેત શિખર વાસી, શામળીઆ બહાલા,
વામા માતાના રૂડા, લાડીલા નંદ સખી. સમેત૦ ૧૦
- નટડીના દોર ઉપર, સુરતા છે જેવી,
એવી પ્રભુમાં બેની, મારી છે પ્રીત સખી. સમેત૦ ૧૧
- અજીતસાગર સુરી, એ રીતે બોલે,
પ્રભુએ સંભાળી રૂડી, રાખીને રીત સખી. સમેત૦ ૧૨

(૪) શ્રી સમેતશિખરજી પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગના ગીતો.

(રાગ : રાખના રમકડા)

આજના ઉત્સવમાં કાંઈ રંગ સવાયા આવ્યા રે,
 દેશદેશના યાત્રીજનોના હૈયા સૌ હરખાયા રે. આજના. ૧
 જનમન રંજન મીઠડો રે, સહુજન પ્રિય ઉપદેશ,
 ધનધન શ્રી રંજન લલારે, ધન શ્રી જીનવસુવેશરે. આં ૨
 રાજનગરમાં તે હતા રે, કરતા ગુરૂપદ સેવ,
 સંઘ મળી કરે વિનતિ, આજ્ઞા આપે ગુરૂદેવ રે. આં ૩
 ઉદ્ધાર કર્યો પુણ્ય તીર્થના રે, સહુજન મન ઉલ્લાસ,
 પ્રતિષ્ઠા અંજનતણા કાંઈ, મુહુર્ત જોવાયા ખાસ રે. આં ૪
 સહજ કરી શરૂઆત ત્યાં તો, ધનના ઢગલા થાય,
 કંકુપત્રી પ્રેમથી કાંઈ, સહુ ગામે પહોચાય રે. આં ૫
 નાનામોટા ગામથી રે સંઘ સકળ તિહાં આવ્યા,
 સૂરિ માણેક ગુરૂની નિશ્રામાં, ઓચ્છવો મંડાવ્યા રે. આં ૬
 શેઠ અંદરજીભાઈ પ્રેમથી રે, શામળીયો પધરાવે,
 જલમંદિરમાં વીશ પ્રભુના, મુખડાં જોઈ હરખાવે રે,
 તીર્થના ઉદ્ધારમાં કાંઈ રંગ સવાયા આવ્યા રે. આં ૭

(૫)

(રાગ : ખમ્મા મારા ત્રિસલાજીના નદ)

પ્રભુ મારે તારો આધાર, તું પ્રભુ તારણહાર,
 પ્રભુ મારા જીવનની નાથ, તું પ્રભુ પાર ઉતાર.૧
 ખીજી કોઈ વાતો મને, ગમતી નથી રે,
 પ્રભુ તારા ધ્યાનમાં, રહેવા કરતી રે,
 માણું તારો એકજ સાથ, આપજે તું દિનોના નાથ. પ્રભુ ૨
 આત્માના ધ્યાનમાં, રહેવા ચહું છું,
 કર્મોની જાળમાં, ફસાઈ પડું છું;
 નથી મારે ખીજી કોઈ નાથ, તું પ્રભુ જાણજે હાથ. પ્રભુ ૩
 પાર્શ્વપ્રભુજી મન, મંદિરીએ આવજો,
 વિનતિ મારી, હૃદયમાં ધારજો,
 નિરાશ કરે નહિ નાથ, હું છું પ્રભુજી અનાથ. પ્રભુ ૪

સમેતશીખરવાસી, શામળીયા વાલા,
કેટલા કરૂં હવે, હું કાલાવાલા,
પ્રણમું પારસનાથ રંજન કરજો સનાથ. પ્રભુ ૫

(૬)

ઢમક ઢમક ઢોલ વાજે, શરણાઈઓના સૂર વાગે,
ગાજે રે શામળીયો જયવંતો,
પ્રભુ પાર્શ્વ શિખરજી જયવંતો. ૧

બંગદેશના બાણુ આવ્યા, મરુધરના મારવાડી આવ્યા,
ગુણવંતા ગુજરાતી આવ્યા,
સૌનૈયાના મે વરસાવ્યા.ગાજે રે. ૨

મૃદુભાષી મદ્રાસી આવ્યા, સહુએ સ્નેહીજનને લાવ્યા,
નાના મોટા સર્વે આવ્યા,
દ્રવ્ય ભાવ ભક્તિ રંગ લાવ્યા.ગાજે રે. ૩

સંગીતકાર તણી બોલબાલા, વાસુદેવ ધનશ્યામજી લાલા,
જિનગુણ ભક્તિમય રંગવાલા,
ગીત ગજનન ગાય રસાલા.ગાજે રે. ૪

નિતનિત નવલી આંગી થાતી, માનવમેદની અતિ ઉલરાતી,
ગીત પ્રભુના ગૌરી ગાતી,
ભાવભરી ભક્તિ મદમાતી.ગાજે રે. ૫

નિત નવકારશી નવલાં લોજન, ધર્મ પ્રભાવનાતું અતુમોદન;
ધર્મીજન કરે ધર્મતું શોધન,
વ્યાખ્યાનમાં ઉત્તમ ઉદ્દ્યોધન.ગાજે રે. ૬

સુરતના શ્રેષ્ઠી પાણુ આવ્યા, રંગરંગમાં અધીકો લાવ્યા;
બાલુભાઈ ક્રિયાકાર આવ્યા,
સાથે સુસમુદાયને લાવ્યા.ગાજે રે. ૭

વરઘોડાના નવલા રંગો, ભક્તિભાવના રમ્ય તરંગો;
કર કંકણના ચમકે નંગો,
તેજ કિરણના વિધવિધ ભંગો.ગાજે રે. ૮

તાણ્યા તંબુ વિવિધ લાતી, પરિમલ ધૂપ મહેકે શુદ્ધ જાતી;
 રંગબેરંગી દિપ પ્રગટાતી,
 દિનરાત ક્યાં વીતી જાતી.ગાળે રે. ૯

બે હજાર સત્તરની સાલે, મહા વદ સાતમ ને બુધવારે,
 પાર્શ્વપ્રભુ મંદિરમાં રાજે,
 જાત જાતના વાજ વાજે.ગાળે રે. ૧૦

આનંદના સાગરીયા ઉછળીયા, ધર્મીજનના મેળા મળીયા;
 કર્મતણા સૌ તોડે દળીયા,
 મહોત્સવ પૂર્ણ કરી ઘર વળીયા.ગાળે રે. ૧૧

ઠાકુર પાર્શ્વપ્રભુ ગુણ ગાતાં, દર્શનથી હુઃખડાં હુર થાતાં;
 વડનગરના વાસી કહેવાતાં;
 ગજાનન અંતર હરખાતાં.ગાળે રે. ૧૨

—*—

જલમંદિરમાં લખાયેલી પ્રશસ્તિ—

પરમ પૂજ્ય તપાગચ્છાચાર્ય આગમોદ્ધારક આગમ વાંચના દાતા, વર્તમાન શ્રુતના જ્ઞાતા, યુગપ્રધાન સદેશ શ્રી શૈલાનંદેશ પ્રતિબોધક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરિશ્ચરણ મહારાજના આજ્ઞાવર્તી પૂજ્ય સ્વ. સાધ્વી શ્રી શિવશ્રીજી મ.ના શિષ્યા સા. શ્રી તિલકશ્રીજી મ.ના શિષ્યા સા. શ્રી હેમશ્રીજી મ.ના શિષ્યા તપસ્વી શ્રી તીર્થશ્રીજી મ.ના શિષ્યા સા. શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજે સંવત ૨૦૧૦ ની સાલમાં શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થની યાત્રાર્થે વિહાર કર્યો. વિહારમાં સા. શ્રી તીર્થશ્રીજી મહારાજે પત્રમાં લખેલ કે તમારા હાથે મહાન સુંદર કાર્ય થશે. કલ્પનામાં પણ નહીં તેવી ચૈત્ર સુદ ૧૫ ના દિવસે યાત્રા કરતાં અહિં વીશ તીર્થંકર ભગવંત સુક્તિ પામેલા તથા બીજી દશ મળી ત્રીશ દેવ-કુલિકાની દૂકાની તદ્દન જીર્ણ દશા અને યતી ઘણી જ આશાતના જોઈ તેમણે જલમંદિર વિગેરેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવાની ભાવના થઈ. શાસ્ત્રમાં જીર્ણોદ્ધારનું મહત્વ છે. તેમાં પણ સિદ્ધક્ષેત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધ શ્રી મહાતીર્થના મંદિર, દૂકા અને પાટકાઓનો જીર્ણોદ્ધાર થાય તેમાં તો અનેકગણું પુન્ય થાય જ. આમ મહામૂલા પ્રસંગને આંગોપાંગ પાર પાડવા તેમનું આતુર્ભાસ કલકત્તામાં થયું. અને તેમની આંતર વ્યથા દરેક ગામોના સંઘને તથા ધર્મ-પ્રેમી આત્માઓને જણાવી તેના કાર્ય અંગે શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિની મંગલ સ્થાપના થઈ. તે સમિતિ દ્વારા ભારતવર્ષીય શ્રી જૈન શ્રવેતાગ્ગર સંઘના સહકારથી કાર્યની શરૂઆત પણ થઈ. સા શ્રી રંજનશ્રીજી મ. ના ગુરૂજીને કાર્યદક્ષા સ્વ. સા. શ્રી સુરપ્રભાશ્રીજી મહારાજે આ કાર્યમાં જીવનપર્યંત રસપૂર્વક ભાગ લીધો. અને સંપૂર્ણ સાથ આપી પોતાની બુદ્ધિ અને શક્તિનો સદુપયોગ કર્યો. સંવત

૨૦૧૨ ના ચૈત્ર સુ. ૧૦ ના દિવસે શ્રી પાર્શ્વનાથ લગવાનની ટૂંકના જીર્ણોદ્ધારની શરૂઆત થઈ. આજે લગલગ પાંચવર્ષના ટૂંકા સમયમાં સમિતિએ આ લગીરથ કાર્યપૂર્ણ પણ કરાવ્યું. જલમંદિરમાં મૂળનાયક પાર્શ્વપ્રભુ વિગેરે નવ પ્રતિમાજી અને આ તીર્થ ઉપર મુક્તિપદ પામેલા વીશ તીર્થકરોની પ્રતિમાજીની પ્રતિષ્ઠાનો ભવ્ય પ્રસંગ શાસ્ત્રન શોભા વધે તેવી રીતે કરાવવાનું નક્કી કરી પરમપૂજ્ય આગસોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગર-સૂરીશ્વરજી મ. ના પદ્મધર આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મ. તથા આચાર્ય શ્રી ચંદ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના પદ્મધર ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી મ. તથા યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજી મ. ના પદ્મધર આચાર્યદેવશ્રી કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના પ્રશિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી કૈલાસસાગરજી મ. તથા ગણીવર્ય શ્રી ચિદાનંદજીસાગરજી મ. તથા સા. શ્રી. રંજનશ્રીજી મ. ની શુભનિશ્રામાં વીર સંવત ૨૪૮૭ વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭ ના મહા વદ ૭ ને બુધવાર તા. ૮-૨-૧૯૧૧ ના દિવસે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો. આ પ્રસંગે સુનિ લગવંતો અને તપસ્વી વિદુષી સા. શ્રી. રંજનશ્રીજી-મ. આદિ સાધ્વી મહારાજો મળી લગલગ ૧૦૦ સાધુ, સાધ્વીજી અને લગલગ ૧૫૦૦૦, ભાઈ જહેનો પધારેલ. આ અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠાના વિધિ વિધાનોમાં સુરતનિવાસી વયોવૃદ્ધ બાલુભાઈ, ઉત્તમચંદ કાપડીઆ પધારેલ.

આ જીર્ણોદ્ધાર અને દરેક કાર્યને અથથી ઇતિ સુધી પાર પમાડનાર સમિતિનાં સભ્યો—

શ્રી રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ-અમદાવાદ.	શ્રી પાનાચંદ સાકરચંદ મદ્રાસી-સુરત
શ્રી રાયચંદ શુભાખચંદ-અમદારી.	શ્રી છોટમલજી સુરાણા-કલકત્તા.
શ્રી નરેન્દ્રસિંહજી સિંધી-કલકત્તા.	શ્રી નેમચંદ જીવણચંદ-બાજીપુરા.
શ્રી નિર્મલકુમાર નવલખા-કલકત્તા.	શ્રી ચંદુલાલ નાગરદાસ-અમદાવાદ.
શ્રી રમણલાલ દલસુખભાઈ-ખંભાત.	શ્રી ચીમનલાલ ગોકળદાસ-અમદાવાદ.
શ્રી ગોવિંદજી જેવંત જોના-સુખઈ	શ્રી રતીલાલ ગોરધનદાસ-મદ્રાસ.

આ જલમંદિર તથા દેરીઓના જીર્ણોદ્ધારનું બાંધકામ સોમપુરા અમરચંદ નાનચંદ ભગત પાલીતાણા વાળાના સુપુત્ર શિલ્પી લાલચંકરે કરેલ છે.

કલ્યાણ મસ્તુ

શુભ ભવતુ

લગવાન મહાવીર સ્વામીએ પ્રરૂપેલ અહિંસા, અપરિચ્છેદ, અને ક્રાંતિ વચ્ચે સિદ્ધાંત એટલા મહાન છે કે જીવનમાં મૂંઝવાતા સર્વ પ્રશ્નો હલ થઈ જાય છે, તેમજ આ સિદ્ધાંતો પાલનથી માનવનું જીવન અત્યંત સુખમય બની જાય છે.

દેવાધિદેવ તીર્થંકરના ચ્યવનકલ્યાણક, જન્મકલ્યાણક, દીક્ષા-કલ્યાણક, કેવલજ્ઞાનકલ્યાણક અને નિર્વાણકલ્યાણક આ પાંચેય કલ્યાણક અપૂર્વ ઉલ્લાસથી ઉજવવાથી આત્માનો સમ્યક્ત્વ ગુણ શુદ્ધ થાય છે. કલ્યાણકો ઉજવવા માટે દેવ-દેવેન્દ્રો પણ મૃત્યુલોક ઉપર ખૂબ ભક્તિ-લાવથી નીચે આવે છે.

અંડકૌશિક જેવા નાગનું ઝેર પણ પરમાત્માના એક વચનથી ઉતરી ગયું તો પરમાત્માના સ્મરણથી ખેડો પાર થઈ જાય...માટે યથાશક્તિ આ પુસ્તકનો સાર ગ્રહણ કરીએ વાચક પોતાના જીવનને ધન્ય બનાવે...એ જ હાર્દિક અભિલાષા...

મંગલાચરણ

સંવત • ૨૦૩૨

સ્થાન : શ્રી જૈન શ્રવે. મૂ પૂ સંઘ, નાગપુર.

જીવનમાં સંસ્કારના ઘડતર વિનાના લાણતરની,
કિંમત, પડતર માલ જેટલી યે અંકાવાતી નથી.
માનવી એકલા વિનય વિવેકના સંસ્કારથી શોભશે,
પણ સંસ્કાર વિનાના એકલા શિક્ષણથી નહિ શોભે.

સદ્માર્ગાનુસારી ગુણો જીવનમાં ઉતરવાથી અવશ્યમેવ જીવનના ઘડતર સહ માનવીનું જીવન શ્રેયકારી બનશે. આ ગુણોનું આચરણ આબાલવૃદ્ધ સૌ કોઈ માટે જીવનમાં અત્યંત હિતકારી છે.

માર્ગાનુસારીનો પહેલો જ ગુણ ‘ન્યાયસંપન્નવિભવ’નો છે જે ધાર્મિક જીવનમાં મંગલાચરણ સ્વરૂપ છે, એટલા માટે પુસ્તકનું નામ ‘મંગલાચરણ’ રાખવામાં આવેલ છે.

આત્મામાં જ્યાં જ્ઞાનજ્યોત પ્રગટ થાય ત્યાં
કમ-કોધાદિનો ધૂમાડો ટકે ?

માર્ગનુસારી શુભોના વિવેચન સાથે દ્રવ્યાનુયોગ અને વિષયોની પુષ્ટિ માટે કથાનુયોગનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે.

મોક્ષમાર્ગમાં નિશ્ચય અને વ્યવહાર બંનેની સંપૂર્ણ જરૂર છે. પૂન્યાનુબંધી પૂન્ય મોક્ષમાર્ગમાં વોળાવારૂપ દાનશીલાદિ શુભઅનુષ્ઠાનોની સંપૂર્ણ ઉપાદેયતા છે...

તેમજ કઈ અપેક્ષાએ આત્મા સ્વભાવનો કર્તા છે અને કયા તપની અપેક્ષાએ આઠ કર્મોનો કર્તા. એ બધા વિભાગો નયવાદની દૃષ્ટિએ સુંદર રીતે સમજાવવામાં આવેલ છે...

૧૨ દર્શન-વિશુદ્ધિ

સંવત : ૨૦૩૪, પેજ : ૧૫૪, ભાષા : હિન્દી
સ્થાન : જૈન રવે. મૂ. પૂ. સંઘ, ઉદયપુર

હંમેશા જિનપ્રતિમાના દર્શન-વંદન અને પૂજનથી શું શું લાભ થાય છે તે આ પુસ્તકમાં સુંદર રીતે બતાવવામાં આવેલ છે. લગવતી-સૂત્ર, દશાષ્ટાંગસૂત્ર, રાયપસેણીય સૂત્ર, જિનાભિગમસૂત્ર, ઉપાદંશસૂત્ર, મહાકલ્પસૂત્ર, પ્રશમરતિસૂત્ર, વગેરે સૂત્રોનો પાઠાનુસાર આ વાતને આ પુસ્તકમાં સિદ્ધ કરી બતાવેલ છે. તેની સાથે કલિકાલસર્વજ્ઞ પૂ. હેમચંદ્રાચાર્યજી પૂ. આનંદધનજી પૂ. ઉપા. દેવચંદ્રવિજયજી વગેરે મહાપુરુષોના લખેલ સ્તવનો અને રત્નોકોમાંથી કેટલીયે કડીઓ અને રત્નોકોમાંથી પણ આ વાતને પૂરવાર કરેલ છે.

હિંસાના નામથી જિનપૂજનો નિષેધ કરવા ઇચ્છતા આત્માઓને બતાવવામાં આવેલ છે કે મુનિવિહાર, સુપાત્રદાન, સ્વામિવાત્સલ્ય, પુસ્તકો છપાવવા, ફર બિરાજમાન દેવ દર્શનવંદનાથે જવું. આ સર્વ ધર્મ પ્રવૃત્તિઓમાં પણ હિંસાનો દોષ લાગે છે. એ કારણાનુસાર જ્યાં લાભ વિશેષ હોય ત્યાં સામાન્ય દોષ ગણાતા નથી.

ઈર્ષ્યાગિન તો કરેલા તપ, જપના અનુષ્ઠાનને
બાળી નાખનારો છે.

પૂજ્યશ્રી જન્મે સ્થાનકવાસીને ઉછેર પણ, મૂર્તિપૂજામાં નહીં માનનાર પણ જ્યારે લક્ષિત અને શ્રદ્ધાની સત્ય સમજાયેલ. આપણને પણ મૂર્તિ પૂજા અંગે આ વસ્તુ ઉપર પૂજ્યશ્રીએ અનુબંધહિંસા, હેતુહિંસા, અને સ્વરૂપહિંસા આ ત્રણ પ્રકાર ઉપર સુંદર રીતે વિવેચન કરેલ છે.

૧૩ પ્રશાંતવાહિતા

સંવત : ૨૦૩૬ પેજ : ૩૫૧

સ્થાન : શ્રી અંધેરી ગુજરાતી જૈન

સંઘ, ઈર્લાંડીય (મુંબઈ)

રસાધિરાજે મન રમમાણુ બને તો ?

મોક્ષમાર્ગી ધર્મના આચરણે આત્મા,

પ્રશમરસ છોળો માણે... !

ને જીવનમાં ય પ્રસ્ફૂટે, વહે, અખૂટ રીતે પ્રશાંતવાહિતા...

લગવાનના સ્તવનો પર ગહાન અધ્યાત્મયોગી અને અવધૂતપુરુષ પૂ. આનંદધનજી મ. દ્વારા ત્રણસો વર્ષ પૂર્વે લખાયેલ ચોવીસી સ્તવનોમાં છલકતા રહેતા પ્રશમરસને ‘પ્રશાંતવાહિતા’ કૃતિમાં પૂજ્યશ્રીએ સોળે કળાએ ખીલવ્યો છે. સરલ, સ્પષ્ટ ને વિશદ વ્યાખ્યાનકાર પૂજ્યશ્રીની કલમે વિવેચન, દૃષ્ટાંત ને પ્રસંગ નવા જ સ્વરૂપ સાથે પઢો જાણે લક્ષિતસભર જાદુઈ ચમત્કાર વાંચકના માનસચક્ષુઓ ખડો કરે છે.

મનને અલૌકિક આનંદ હિલોળે ચડાવતી વિવેચનાત્મક શૈલી લગવંતોના સ્તવનો સહ ‘જીવનમાં સાચી સ્થિરતા શેમાં ?’ તે મૂર્તિ મંત્ર જ્ઞાન આ પુસ્તકમાં પ્રશમરસની છોળો વચ્ચે મળે છે. પુસ્તકમાંનાં પઢો આત્માને ડોલાવે છે, સૂત્રો ય જાણે જોમ કહે છે કે હે મન ! તું પ્રશમરસસભર મોક્ષમાર્ગી જ્ઞાનનું આચરણ કરે.

વાંચક, જો એકાગ્રતાથી મનનપૂર્વક લાલે ત્રણથી ચાર પાના જ વાંચે તોય આ પુસ્તકના શબ્દશબ્દમાંથી અપૂર્વ પ્રેરણા, ધર્મજીવનનું માર્ગદર્શન જીવનને વિકાસના સુમાર્ગે દોરવા પ્રેરશે જ.

કામ કે શબ્દરૂપ છે, કામ એ કાળકુટ વિષ સમાન છે.

શ્રી આદિનાથ સ્વામિને નમઃ

પધારો... પધારો... પધારો... શ્રી થલતેજ નગરે દિવોરે... આદિશ્વર અલબેલો રે. મુક્તિધામ તીર્થયાત્રા

અમદાવાદ શહેરથી ૭ કી મી ના અંતરે ગાંધીનગર સરખેજ હાઈવે ૪૦ પર થલતેજ ચાર રસ્તા પાસે પ્રથમ તીર્થ પતિ દેવાધી દેવ શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું ભવ્ય નૂતન જિનાલય બન્યું છે તેમા ભોયરામો પુરુષાદાનીય પ્રગટ પ્રભાવી શ્રી શંભેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુ તેમજ ભગવતી શ્રી પદ્માવતિમા તથા મા શ્રી ચંદેશ્વરીજી આદિ ભવ્ય જિન બિંબો પ્રતિષ્ઠિત કરેલ છે સુંદર નયનરમ્ય પાતાવરણ તથા આરાધના નો અસીમ આનંદ માણવાનું અનંત સ્થળા શ્રેયસ્કે 'થલતેજ મુક્તિ ધામ'

આ તીર્થનું નિર્માણ કાર્ય સૌરાષ્ટ્ર કેરાડી શાસન પ્રભાવક પરમપૂજ્ય આચાર્ય ભગવત શ્રી વિજયભુવન સૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબની શુભ પ્રેરણા અને આદીપિંદ થી થયું છે

ઉપરોક્ત સંસ્થામાં જિન મંદિર ઉપરાંત નૈન વિદ્યાપીઠ, ઉપાશ્રય, ધર્મશાળા, ભોજનશાળા આદિ સ્થાનો ખૂબજ મડય થી નિર્માણ થઈ રહ્યા છે તા ૬ દર રવિવારે તેમજ દર પૂનમ, દર બેસતા મહિને દર્શન કરવા આવનાર યાત્રિકોને ભાતુ આપવામાં આવે છે આપ સપરિવાર અવશ્ય દર્શનાર્થે પધારોને મળેલા મોંઘેરા મનુષ્ય ભવને સફળ કરો

આ સંસ્થાના નિર્માણ કાર્યમાં દરેક પુણ્યશાળીઓ પોતે યથા શક્તિ લાભ લઈને પુણ્યાનુ બંધી પુણ્યના સહ ભાગી બનો તેવી વિનંતિ બી

મુક્તિ કમલ કેશર ચંદ્ર સૂરીશ્વરજી નૈન વિદ્યાપીઠ રૂસ્કી ગણના જય જિનેન્દ

'મુક્તિ ધામ' પધારવા માટે અમદાવાદ સ્ટેશન થી બસ રૂટ નં ૬૬ અને લાલ દરવાજા થી બસ રૂટ નં-૫૧ મળશે

